BOEKENSCHOUW

BOEKENSCHOUW

GEILLUSTREERD LETTERKUNDIG MAANDBLAD

HOOFDREDACTIE A. B. H. GIELEN S.J.
HEERENGRACHT 415 — AMSTERDAM

PROF. DR. G. GORRIS - G. LAMERS, S.J. - PROF. A. H. M. I. VAN ROOY - JOHN. SCHILTE - PROF. DR. A. SLIJPEN, S.J.
DR. J. STERCK - CYRIEL VERSCHAEVE

TWEE EN TWINTIGSTE JAARGANG
— — 1928—1929 — —

UITGEVERIJ „FOREHOLTE" VOORHOUT

De Pastoor uit den bloeyenden Wyngaerdt

door JOS. HENDRICKX.

Nu ik ten slotte toch er toe kwam, ben ik blij, werkelijk blij „De Pastoor uit den bloeyenden Wyngaerdt" van Felix Timmermans gelezen te hebben. Langen tijd zag ik er tegen op. Ik had namelijk „Pallieter" en „Het Kindeke Jezus in Vlaanderen" gelezen. Er viel daar voor mij heel wat te bewonderen en te genieten. Toch was de indruk van het geheel niet van dien aard, dat ik mij aesthetisch bevredigd voelen kon. Daarvoor stond Timmermans' kunstopvatting, zooals ze zich in deze werken uit, te ver van de mijne af.

Wat mij bovendien den bloeienden Wijngaard deed vermijden, was de omstandigheid, dat deze in verband werd gebracht met een pastoor. In kende de hebbelijkheid van tal van Vlaamsche schrijvers, als ze met hun pastoors op de proppen komen. Meer dan eens heb ik mij geërgerd over de grove, onwaardige en onbetamelijke manier, waarop geestelijken en inzonderlijk pastoors voor het voetlicht werden gebracht. Het leek vaak meer op een parodie of een caricatuur dan op een beeld der objectieve werkelijkheid. En wat hierbij het ergst is, er worden altijd lezers gevonden, die bewust of onbewust generalizeeren. Geen wonder dan ook, dat men bij onze Zuidelijke naburen dikwijls zoo weinig eerbied voor de bedienaren van den godsdienst aantreft, een gebrek aan eerbied, dat ten slotte op den godsdienst zelf terugwerkt.

Doch mijn vrees voor Timmermans' „Pastoor" bleek gelukkig ongegrond. En ook hierom ben ik blij, literair met den schrijver weder in aanraking gekomen te zijn. Sindsdien heb ik nog andere werken en werkjes van hem gelezen. Maar in deze bleek hij weer min of meer den weg van „Pallieter" of „Het Kindeke Jezus" te zijn opgegaan. In geen van alle ademt de geest van „De Pastoor uit den bloeyenden Wyngaerdt". Van dit verhaal gaat een eigenaardige bekoring uit. Het vertoont echter ook een eigenaardig karakter. Om het onbevangen te kunnen waardeeren moet het gezien worden in het kader, waarin het past, moet er contact zijn verkregen met den geest, waaruit het geboren is. Dit kader en die geest is het kader en de geest der romantiek. „De Pastoor uit den bloeyenden Wyngaerdt" is een romantisch verhaal. Al lezende kwamen mij onwillekeurig romantische en wel speciaal Duitsche schrijvers en dichters in den zin. Alles was op denzelfden toon gestemd, het was als hoorde ik echo's uit de „Chronica eines fahrenden Schülers", de „Romanzen vom Rozenkranz" en de „Märchen" van Brentano, de romans en tooneelstukken van Tieck, de lyriek en de novellen van Eichendorff. Bij dezen en bij Timmermans dezelfde symbolische wereldbeschouwing, dezelfde onmiddellijkheid en diepte van het natuurgevoel, dezelfde mystieke aanvoeling van den godsdienst, dezelfde trek naar het mysterieuze en merveilleuze, dezelfde eenheid van leven en poezie.

Alvorens verder te gaan, moge mij tot goed verstand van een en ander een korte opmerking vergund zijn. De romantiek heeft vinnige bestrijders gevonden. Tegenover deze letterkundige strooming neem ik geen bepaald standpunt in, noch voor, noch tegen. Iedere kunstrichting is mij om het even, mits zij datgene geeft, wat alle kunst geven moet: *de geestelijke verheffing van den mensch in schoonheidsontroering.*

Na deze prelimaire beschouwing rijst de vraag: wat moet in literair opzicht van Timmermans' verhaal gezegd worden? Het tegenovergestelde van hetgeen ik over „Pallieter" en „Het Kindeke Jezus" zei. Secum dum quid dient menig ernstig voorbehoud gemaakt, maar simpliciter heeft het mij als weinig andere voldaan. Benaderd in den kern van zijn concept en in het psychologisch gehalte van dien kern aesthetisch aangevoeld, is „De Pastoor uit den bloeyenden Wyngaerdt" een creatie van hooge literaire beteekenis. Dit nader aan te toonen, is het doel, dat ik mij heb voorgesteld.

Boven merkte ik reeds op, dat van „De Pastoor uit den bloeyenden Wyngaerdt" een eigenaardige bekoring uitgaat. Hierbij moeten wij echter niet bepaaldelijk aan den persoon van den pastoor denken. Want ondanks den titel door Timmermans aan zijn verhaal gegeven, is Leontientje de hoofdfiguur, waarom feitelijk en ideëel alles zich groepeert. De pastoor moge ons interesseeren, hij moet beslist voor Leontientje onderdoen. Haar persoon en haar lot houden onze belangstelling voortdurend geboeid en wekken een spontaan in ons opwellend en steeds groeiend medegevoel met het lieve, in haar innigste en zoetste liefdesverwachtingen zoo wreed ontgoochelde kind. Leontientje en wat met en om Leontientje geschiedt, is de kern, de quintessens, de ziel van het verhaal.

Maar dit verhaal is tevens een tragedie met Leontientje als draagster der tragische handeling. En Leontientje is een echt tragische figuur. Het steeds voortschrijdend verloop der gebeurtenissen, waarin zij van het begin tot het einde rechtstreeks betrokken is, en waarvan de hoofdmomenten als even zoo vele schakels in elkander grijpen, vormen een geheel, dat volkomen hetzelfde karakter en dezelfde uitwerking heeft als van een treurspel in den eigenlijken zin van het woord. En moge ook de tooneelmatige vorm ontbreken, feitelijk is alles aanwezig, wat tot de compositie van een treurspel behoort. Daar is een expositie, daar is een psychologisch moment, waarmede de handeling inzet, daar is een stijgende handeling, een hoogtepunt, een peripetie, een dalende handeling, een catastrophe en wat de hoofdzaak is, een katharsis van het tragische onlustgevoel in haar diepsten grond zoo zuiver en van een zoo verheffende werking, dat ze geen enkelen wensch meer overlaat en als zoodanig haar weerga zoekt in de literatuur.

Gaarne zij toegegeven, dat het mysterieuze en merveilleuze in Leontientjes liefdestragedie op het eerste gezicht ietwat vreemd aan-

doet. In het juiste licht beschouwd laat het zich psychologisch zeer goed verantwoorden. Maar ook voor hen, die afwijzend tegenover het wonder staan, is er een verklaring. Het mysterieuze en merveilleuze in Leontietje is niet zooals de symbolisch-mystieke levensbeschouwing van den pastoor iets habitueels, dat met de heele persoonlijkheid als het ware eens geworden en vergroeid is, maar enkel een incidenteele geestvervoering door heftige gemoedsbewegingen en lichamelijke toestanden veroorzaakt. Desnoods zou men voor dezulken nog kunnen denken aan een romantische bevlieging, maar dan eene, die den kern van haar wezen onaangetast laat.

De Leontientjetragedie is een juweeltje van literaire kunst. Alles wat ons omtrent Heerooms nichtje en hare liefde tot Isidoor op een over het algemeen kiesche, het zedelijkheidsgevoel van een eerbaar meisje, eerbiedigende wijze verhaald wordt, doet zoo echt menschelijk aan en is bovendien, met zulk een artistiek meesterschap gedacht en uitgevoerd, dat er schier geen einde komt aan onze bewondering. Terwijl Isidoor en de pastoor hier en daar bedenkelijk op incarnaties beginnen te lijken van twee aan elkander tegenovergestelde wereldbeschouwingen, is Leontientje uit het volle leven gegrepen. Daarom staat haar beeld ons zoo levend voor den geest. Want alleen van wat leeft kan leven uit gaan.

De „Pastoor uit den bloeyenden Wyngaerdt" is simpliciter een kunstwerk van meer dan gewone beteekenis. Secundum quid valt er heel wat op af te dingen. En er is meer dan één secundum quid. Vooreerst rijzen er ernstige bedenkingen aangaande de compositie van het verhaal. Afgaande op den titel lag het blijkbaar in de bedoeling van den auteur den pastoor tot hoofddrager der handeling te maken. In deze veronderstelling had Leontientje een bijfiguur moeten worden of althans tegenover den pastoor op den achtergrond moeten treden. Dit klopt echter niet op de werkelijkheid. Is misschien Leontientje ongemerkt den pastoor boven het hoofd gegroeid? Hoe dit ook zij, ieder die het boek leest, zal moeten erkennen, dat Leontientje de hoofdpersoon is. Een tweede hoofdfiguur scheppen in een verhaal van strakke structuur is zeker een gewaagd experiment. En toch heeft Timmermans dit aangedurfd. Niet in het voordeel van zijn verhaal. Hierdoor toch werd de splijtzwam van het dualisme in het organisme van het kunstwerk gebracht en de psychologische eenheid der handeling aangetast. Met Leontientje tot hoofdfiguur is voor een concentrische werking de pastoor een al te markante en tevens al te excentrische persoonlijkheid. Gelukkig niet overal. Waar Leontientjes verschijning hem aan zich zelf ontrekt en zijn leven met haar leven contact krijgt, is de pastoor op zijn best en kunnen wij van harte sympathizeeren met den vromen en edeldenkenden priester.

Wat in „De Pastoor uit den bloeyenden Wyngaerdt" vaak onartistiek aandoet, is de betrekkelijk gewichtige rol, die aan het phan-

tastische, het onevenredige, overmatige en overdrevene is toegekend, of om een geijkten term te gebruiken: de romantische inslag van het verhaal. Ik ben er ver van af met het oog op buitensporigheden van romantische schrijvers het kind met het badwater uit te gieten. Doch waar de romantiek, zich afkeerig toonende van de objectieve werkelijkheid, naar het zonderlinge, matelooze en bizarre afdwaalt, of personen en toestanden uitbeeldt, die psychologisch niet of haast niet verklaard kunnen worden, daar is voor eene van hare taak bewuste critiek alle aanleiding op haar qui vive te zijn.

Dit klemt in de eerste plaats bij den persoon van den pastoor. Zijn karakteristiek is verre van gelukkig geweest. Onwillekeurig vraagt men zich af, of er werkelijk zulke pastoors bestaan. Door het forceeren van zijn symbolisch-mystieke levensbeschouwing heeft de schrijver van hem een complex wezen gemaakt, waarvan de heterogene bestanddeelen zich niet tot een harmonisch geheel vereenigen. Het gevolg hiervan is, dat het hooge en eerbiedwaardige in het karakter van den pastoor door het bizarre en groteske naar beneden gehaald en omgekeerd het bizarre en groteske door het hooge en eerbiedwaardige op een voetstuk geheven worden, dat ze nog duidelijker als zoodanig doet uitkomen. Hij beleeft aandoeningen, die met het hoofd doen schudden en te gelijk op de lachspieren werken, waardoor afbreuk wordt gedaan aan zijn priesterlijk karakter. Wanneer de pastoor op zijn wandeling de wiegende korenaren streelt, wanneer hij zijn pastorie den bloeienden wijngaard des Heeren noemt, wanneer hij ontroerd glimlacht bij het weerzien van zijn wijnkelder, wanneer hij zijn wijnen, lijk kloosterlingen hun doopnamen doet afleggen en hun andere namen geeft vol christelijke symboliek, wanneer wij vernemen al die mystieke etiketten en al die mystieke eigenschappen, die daar uit voortvloeien, wanneer wij zien en hooren, hoe de pastoor voorzichtig hier en daar een flesch neemt en ze naar het licht houdende devotelijk den naam van den wijn prevelt en over zijn smaak, kleur en geur nadenkt; wanneer wij hem voor zijn schilderij: den waren Wijngaard Christi, uren lang zien staren en mediteeren, om daaruit de inspiratie voor zijn preeken te halen, terwijl hij ze soms, als iemand, die men recht lief heeft, in verrukking kan streelen, wanneer eindelijk in het onderhoud met Isidoor zijn symbolisme en mysticisme zich in de phantastische voorstellingen verliest, dan is het ons onmogelijk den pastoor nog au sérieux te nemen.

Een symbolisch-mystieke levensbeschouwing kan, en vooral voor den priester, een zeer te waardeeren eigenschap zijn. Maar est modus in rebus. Eens te meer wordt hier het Fransche spreekwoord bewaarheid: Du sublime jusqu'au ridicule il n'y a qu'un pas.

Vertoont de pastoor eigenschappen, die we niet zonder meer in hem kunnen bewonderen, van den anderen kant onthoudt hij ons iets, wat we van hem hadden kunnen en moeten verwachten. Er wordt ons gezegd, dat hij heel de vasten niet rookt en soms uren

lang vóór zijn schilderij mediteert. Verder vernemen wij terloops, dat hij een zieke bediend heeft, brevier bidt, zijn preek voorbereidt, een mis doet, uit een avondlof komt en een ommegang houdt. Voor Leontientje en Isidoor vinden wij hem geknield op den bidstoel in zijn slaapkamer en in de kerk vóór den gelen gekruisten Lievenheer. Van een en ander wordt met de noodige belangstelling kennis genomen. Maar dit alles laat ons weinig meer dan den buitenkant van zijn godsdienstig leven zien, en wij zouden gaarne dieper daarin doorgedrongen zijn, om het meer van binnen uit te kunnen gadeslaan en waardeeren. Vooral in zijn hoedanigheid van priester en zielzorger hadden wij hem gaarne wat grondiger leeren kennen. Wel vindt hij in zijn mystieke levensopvatting voortdurend aanleiding tot godsdienstige beschouwingen, maar hieruit iets bepaalds willen afleiden aangaande het eigenlijke gehalte van die beschouwingen zou zeker een gewaagde onderneming wezen.

Ook Leontientje heeft mij in godsdienstig opzicht niet kunnen bevredigen. Alle dagen gaat ze in de kapel van O. L. Vrouw der vijf wondekens een kaars voor Iisidoor aansteken, ze brengt er bloemen heen en houdt er een novene. Na van Isidoor te hebben afgezien, woont ze elken dag de H. Mis bij en gaat daarna uit om zieken te bezoeken. Bij gelegenheid wordt ons dit door een paar woorden medegedeeld. Het is alles zoo vaag, zoo onpersoonlijk, zoo zonder alle perspectief. Nergens wordt ons gelegenheid geboden een diepeperen blik in haar godsdienstig leven te werpen. Is ze ijverig in haar gewone gebeden, woont ze met godsvrucht het H. Misoffer bij, nadert ze dikwijls tot de H. Tafel, voelt ze zich getrokken tot Jezus in het H. Sacrament? Hierover vernemen wij niets. En juist op deze vragen hadden wij een bevestigend antwoord moeten krijgen, niet om godsdienstige motieven, maar, om op grond van psychologische overwegingen, de loutering en vergeestelijking van Leontientjes liefde aannemelijker te maken en aan het wonderbare, dat haar laatste levensdagen omstraalt, een hechteren grondslag te geven.

Heeft in den persoon van den pastoor de romantiek aan haren trek naar het symbolische en mystieke den teugel kunnen vieren, Isidoor heeft zij haar gouddoorweven prachtmantel om de schouders geslagen. Er leeft in hem iets van den pastoor. Als we hem hooren oreeren, zonder dat daarbij zijn ongeloof uit den hoek komt, zou hij best voor een jongeren broeder van den pastoor kunnen doorgaan. Leontientje is voor hem de zon, die op de naakte wegen van zijn leven een hof borduurt, waar rozen geuren, waar leliënprieelen zingen van honingpurende bijen, waar kleurige vogelen het zilver hunner liederen strooien. Op een avond in den maneschijn gezeten zegt hij: in zulken maneschijn heeft mijn vriend eens in een nacht bij het open venster de maneschijnsonate van Beethoven op het klavier gespeeld, het muziekpapier was verlicht door de maan. Aan Leontientje schrijft hij: mijn hart zal steeds een roos zijn, die vroom haar

schoonste geuren naar u blijft zenden. Als na Leontientjes dood het licht des geloofs in hem is opgegaan, wordt hij er van bewust, dat in de plooien van zijn leven zooveel kwaad verscholen zit, dat er uit geklopt moet worden lijk het stof uit een Oostersch tapijt, wil het voor de voeten van God mogen liggen. Hij voelt zich verloren in den aanzuigenden nacht der mysteries en bang schort hij zijn gedachten op en zet ze als kaarsen van vereering rond zijn schoon dood lieveken. De rozen geur, die om hem heeft gehangen, is, voelt hij, haar geur geweest. Een morgenpastorale rijst met muziek en geuren uit de smoorlucht van zijn grijze jeugd, hij kleeft als een zandkorrel aan het muzikale kleed van God.

Dit alles is heel mooi gezegd en ik erken gaarne, dat in Isidoor de woordkunst een harer schoonste triomfen viert. Maar of de psychologische kunst dien triomf medeviert, is een andere vraag. Ware liefde en diep godsdienstig gevoel plegen niet op stelten te loopen en zich zonder veel omhaal van woorden en eenvoudiger te uiten.

Er is echter nog meer. Reeds in de eerste dagen van hun kennismaking hooren wij Isidoor tot Leontientje zeggen: gij hebt het kuische gelaat van een antieke Lieve Vrouw. In een zijner brieven noemt hij haar: mijn zacht engeltje, en in een anderen schrijft hij: ik vind u zoo genadevol voor mij, alsof ik voor een levend beeld van een Angelicoschilderij sta. Zulke woorden klinken wel wat vreemd in den mond van iemand, die niet eens gedoopt is en van zijn geboorte af in het ongeloof werd opgevoed. Men zou hiertegen kunnen inbrengen, dat Isidoor als antiquair veelvuldig met madonna's en engelen in aanraking kwam. Maar ook dan nog lijkt het stootend de geliefde te vereeren met namen, waarachter mysteries schuilen in die men niet gelooft.

Rest nog Leontientje. Gaat de pastoor geheel en al op in zijn symbolisch-mystieke levensbeschouwing, in Leontientje komt de trek naar het mysterieuze en merveilleuze beslist naar voren. Als wij haar leeren kennen, is Leontientje een bevallig en bekoorlijk schepseltje, maar nog lang geen engeltje. Hoewel oprecht godsdienstig bemint zij met alle kracht en innigheid eener eerste liefde den ongeloovigen Isidoor. Dat door een enkelen bliksem in hem plotseling een gevoel van liefde voor Leontientje ontstaan kon, is, rekening houdende met de mysteries van het menschelijk hart, te begrijpen en te verklaren. Maar dat zij aan die neiging toegaf en ze wortel liet schieten, zonder vooraf, wat voor haar toch zoo gemakkelijk was, de noodige inlichtingen omtrent den persoon van Isidoor te hebben ingewonnen, is volstrekt niet overeen te brengen met hetgeen van een werkelijk godsdienstig meisje moet worden verwacht. Wel bekent ze onvoorzichtig te zijn geweest, door aan het raam te gaan staan en hem het eerst toegeknikt te hebben, maar hiermede is de zaak niet afgedaan. De eerste kennismaking met Isidoor duidt bij Leontientje op een verregaande lichtzinnigheid, die van christelijk standpunt in

geen enkel opzicht verontschuldigd worden kan, en ook de pastoor had haar dit wel degelijk onder het oog moeten brengen.

Wat in verband met Leontientje nog op een bijzondere wijze de aandacht trekt, is de minnehandel in de gloriette. Zeker, met het oog op de tragische werking, die er van uitgaat, moest Leontientjes liefde tot Isidoor echt zijn en ook duidelijk als zoodanig uitkomen. Maar hiervoor hadden den schrijver wel andere middelen ter beschikking gestaan. Het hartstochtelijk tooneel in de gloriette had achterwege moeten blijven en wel om redenen van psychologischen aard. Leontientje is geen van die meisjes, die zoo maar binnen de veertien dagen of drie weken in de bruidskoets naar de trouwkamer kunnen gaan. Ze zal om een hoogere liefde van een verbintenis met Isidoor moeten afzien, ze zal zelfs om die hoogere liefde haar leven ten offer moeten brengen. Zulk een heroïsche liefde kan in Leontientje niet op commando te voorschijn worden geroepen, maar dient als praedispositie in haar karakter gefundeerd te wezen, om psychologisch voldoende gemotiveerd te kunnen heeten, en als basis te kunnen dienen voor het wonderbare, waarvan we straks getuigen zullen zijn. Want met het wonderbare staat en valt de heele Leontientjetragedie. Gelukt het niet het wonderbare boven allen twijfel vast te stellen, dan blijft er ten slotte als verklaringsgrond niet veel anders meer over dan hysterie of de waanvoorstellingen van een phantast.

Ook met het oog op haar kinderlijk-argeloos wezen, waardoor ze voor ons zoo'n groote aantrekkelijkheid bezit, had de hartstocht aan Leontientjes liefde vreemd moeten blijven. Zelfs Isidoor moet hier als getuige tegen den schrijver optreden. Hij heeft Leontientje lief van binnenuit, hij geeft haar het kuisch gelaat van een antieke Lieve Vrouw, ziet in haar het levend beeld eener Angelicoschilderij, hij vindt haar voor zich zoo genadevol, hij heet haar zuiver en kinderlijk, voor hem is ze geest en geen lichaam, de puurheid zelve.

Misschien zal iemand hiertegen inbrengen, dat een hartstochtelijk gevoel zeer wel tot uiting kan worden gebracht, zonder dat hierdoor afbreuk wordt gedaan aan de aesthetische beteekenis van een verhaal. Trouwens de trapsgewijze loutering en vergeestelijking van een zinnelijke liefde, zich ten slotte verheffende tot heldhaftige deugd is ook aesthetisch hooger te waardeeren dan een liefde, waarbij voor zulk een loutering en vergeestelijking minder of in 't geheel geen aanleiding bestaat. Zoo algemeen opgezet is deze stelling volkomen juist, ze neemt echter niets weg van het feit, dat in zulk bijzonder geval rekening moet worden gehouden met bijzondere psychologische factoren. Een hartstochtelijke, grof zinnelijke uiting van Leontientjes liefde is in tegenspraak met haar karakter, haar zijsprongetje in de gloriette buiten beschouwing gelaten, is noch uit haar woorden, noch uit haar gedrag iets op te maken, wat in die richting zou moeten worden geduid.

Wat nu de loutering en vergeestelijking van Leontientjes liefde aangaat, hiervoor hebben wij een meer dan voldoenden grond in haar tête à tête met den pastoor, waarin ze hem zoo trouwhartig het ontstaan van die liefde verhaalt en daarmede het lichtzinnige en laakbare in haar gedrag duidelijk doet uitkomen. Verder moet echter niet worden gegaan. Leontientje moge in een onbewaakt oogenblik aan een natuurlijk gevoel toegevende de grens van het geoorloofde hebben overschreden, om ons in waarheid te kunnen boeien en aan de bestemming, haar door de Voorzienigheid toegedacht, te kunnen beantwoorden, moet zij niet alleen een braaf en christelijk, maar ook een kinderlijk-argeloos meisje zijn. Dan vervallen alle bezwaren. Want dan is het wonderbare aan haar ziek- en sterfbed in zijn natuurlijken ondergrond uit haar karakter gemotiveerd en meteen in bovennatuurlijk opzicht boven allen twijfel vastgesteld en verklaard. Wordt daarentegen Leontientjes liefde tot hartstocht opgevoerd, dan valt het moeilijker de loutering en vergeestelijking harer liefde voldoende aannemelijk te maken om als basis voor het wonderbare te kunnen dienen. We zouden dan ten slotte een nieuw wonder moeten aannemen om het wonderbare te kunnen verklaren.

Om echter de aesthetische werking niet in gevaar te brengen, moet het vergeestelijkingsproces van Leontientjes liefde onafgebroken voorschrijden, en dient vooral gezorgd, dat geen invloeden de overhand krijgen, die den gang van dit proces in zijn tegendeel zouden doen omslaan. En juist in dit opzicht heeft de schrijver in een uiterst critiek stadium van het verhaal een fatalen misgreep gedaan, en wat hij tot hiertoe met zooveel kunst had opgebouwd, weer op losse schroeven gezet. Leontientje leeft reeds voor de helft in den hemel. Isidoor is voor haar niets meer, waar naar ze begeert. Ze heeft haar liefde tot hem aan God ten offer gebracht, nu brengt ze aan God het offer van haar leven voor de redding van zijn ziel. De purpergevleugelde engelen staan reeds gereed om haar weg te dragen. Ze heeft nog slechts één wensch: „Isidoor nog eens te zien en zich te spiegelen in zijn donkere oogen en zijn handen voelen, die haar gestreeld hebben en zijn lippen zien blinken en trillen, die haren mond gezoend hebben." Het is verbijsterend! Door dezen laatsten wensch van Leontientje gaat nu nog een rilling van den hartstocht! Het is alsof de schrijver Leontientje in haar hemelvaart stuit en haar in Isidoors armen weer terugbrengt naar het minnespel in de gloriette.

Doch laten wij dezen laatsten wensch van Leontientje wegdenken als zijnde door een ijlende geuit. In Isidoor mag zij niets meer zien en begeeren als Gods evenbeeld in zijne ziel. En nu we toch eenmaal in die richting zijn gegaan, willen we gaarne ook het tooneel in de gloriette als een onwillekeurig spel der verbeelding beschouwen. Zoo gezien is de Leontientjestragedie een schepping van schier ongeëvenaarde schoonheid. Dan is aan alle pseudo-romantiek de pas naar Leontientjes ziek- en sterfbed afgesneden; dan is het wonderbare,

dat haar omstraalt, psychologisch afdoende gemotiveerd, dan wijst de vinger Gods op een zalig uiteinde als de bekroning van een heroïsch offer vol genade en zegen voor zich en voor anderen; dan zeggen wij diep ontroerd met den pastoor: hoe er menschen op aarde zijn, die als een bloem uit Gods handen over den muur der wereld vallen en daar hunnen goeden geur verspreiden.

Zoo gezien verdwijnt ook het mysterieuze uit Leontientjes vervoering in de kapel van O. L. Vrouw der vijf wondekens en wordt het getrokken in de sfeer van het wonderbare waarmede het verband houdt en waarvan het als een anticipatie gelden kan en consequent door gedacht ook werkelijk gelden moet.

Arnold Bennett

door P. W. ASSMANN.

Arnold Bennett maakt op mij steeds den indruk — nuchter beschouwd — een kunstenaar te zijn, die tevens een verstandig en practisch mensch is; waarmee een combinatie van eigenschappen wordt aangeduid, die niet zoo heel veel voorkomt. Al kan hij niet tot de meest vooraanstaande letterkundige kunstenaars gerekend worden, hij is toch een figuur van beteekenis, die zich zijn eigen literair terrein verworven en ontgonnen heeft. Maar — van huis uit niet vermogend — tevens iemand, die niet, om een onbesmette kunstenaarsreputatie op te houden, gebrek zou willen lijden; een maatschappelijk verschijnsel dat maar al te dikwijls de kunst pleegt te vergezellen.

ARNOLD BENNETT

En zoo vinden we in Arnold Bennett gecombineerd, den artist, die zich heeft uitgesproken in enkele werken waarmee hij zijn kunstenaarschap bewees en welke zijn naam in de literatuur hebben gevestigd, maar tevens den feuilletonist, den veelschrijver, die uitstekend bleek te weten wat het ontspanningzoekend publiek verlangt, en zich daarbij bekend wist te maken als schrijver van een vrij groot getal literair waardelooze, meest sensationeele ontspanningsromans. Daarmee heeft hij zich een mooie villa in een der Londensche voorsteden weten te verwerven, en vergaarde hij een niet onbeduidend kapitaal.

Men heeft wel eens de veronderstelling geopperd dat Bennett's feuilleton genre een beletsel zal vormen voor zijn blijvende literaire reputatie en dat het de juiste waardeering van zijn werkelijke meesterwerken zal belemmeren. Maar dat kan ik niet inzien: de fijnproever kan onderscheiden en de geschiedenis schift wel.

Enoch Arnold Bennett werd in 1867 te Hanley in Staffordshire uit den middenstand geboren. Hij heeft vrij beperkte studies gemaakt; doorliep de „Middle School" in Newcastle en heeft nog het toelatingsexamen voor de Londensche universiteit afgelegd. Toen brak hij zijn studie af en werd op 21-jarigen leeftijd klerk op een advocaten kantoor in Londen. De bijzonderheden van verscheidene zijner romans bewijzen dan ook dat hij met de Engelsche wetgeving goed op de hoogte is. In zijn *The Truth about an Author* (1903; nieuwe berziene uitgave 1914), waarin hij, naast vele typische bijzonderheden over de huidige Engelsche „roman-industrie", een geestige auto-biografie heeft geleverd, zegt hij zelf van dezen tijd:

„I had a natural gift for the preparation of bills of costs for taxation."

In Hanley had hij reeds nu en dan een bijdrage geleverd aan de plaatselijke bladen, niet omdat literaire neigingen hem dreven, maar, zooals hij met opmerkelijke eerlijkheid in boven aangehaalde autobiografie verklaarde, om geld te verdienen. In Londen ging hij daarmee door; hij schijnt zich toen voor het eerst zijn talenten bewust te zijn geworden en kreeg oog voor schoonheid waar hij die voorheen niet zag. Hij begon Engelsche, Fransche en ook Russische literatuur te studeeren; een „short story" van hem werd in de „Yellow Book", een der toenmalige leidende tijdschriften, opgenomen, en, na nog veel tegenspoed ondervonden te hebben, werd B e n n e t t redacteur, later hoofdredacteur van „Woman".

Kort daarop, — hij was toen 31 jaar — verscheen zijn eerste groote realistische roman: *A Man from the North* (1898) gelijktijdig in Engeland en de Vereenigde Staten. Typeerend voor de beschouwingen van onzen schrijver is, wat hij na de uitgave van het boek opmerkte: „With the excess of the profits over the cost of typewriting I bought a new hat." Zoo schreef hij ook het jaar daarop in zijn dagboek: „This year I have written 335340 words, grand total; 224 articles and stories and four instalments of a serial called *The Gates of Wrath* have actually been published, also my book of plays, *Polite Farces*. My work included six or eight short stories not yet published, also the greater part of a 55000 word serial *Love and Life* for Tillotsons, and the whole draft, 8000 words, of my Staffordshire novel *Anna Telwright*."

Het succes van den calculeerenden B e n n e t t was sedert dezen tijd voorgoed gevestigd; zijn maatschappelijke onafhankelijkheid werd, zooals ik die in het begin van mijn artikel aanduidde. Eenige jaren later gaf hij zijn redacteurschap op om zich verder alleen met zijn literairen arbeid bezig te houden.

Toen in de laatste decennia der 19e eeuw realisme en naturalisme in Frankrijk opkwamen en zich vandaar uit verspreidden, zijn deze kunstvormen — vergeleken met wat de literatuur in andere landen ons gebracht heeft — in Engeland het minst beoefend geworden. Ik wil daarmee niet zeggen dat er geen groot getal Engelsche boeken met realistische tendenzen geschreven is, — de heele moderne literatuur heeft den invloed van het realisme ondergaan — maar dat Britsche schrijvers, die zuiver realistische kunstwerken hebben gewrocht, klein in getal zijn gebleven. Behalve enkele anderen, wier werk veelzijdiger is, kunnen George Gissing en George Moore gerekend worden tot de schrijvers die in het Vereenigd Koninkrijk de realistisch-naturalistische school vooral vertegenwoordigen. Hun werk behoort tot het beste der moderne Engelsche literatuur — de moreele kant hier dan buiten beschouwing gelaten — en niet 't minst de techniek der romankunst is door hen op hooger peil gebracht.

Tot deze groep, maar gelukkig zonder zich schuldig te maken aan de ergste moreele excessen waartoe de naturalisten dikwijls vervielen, kan ook A r n o l d B e n n e t t ondergebracht worden, die — zooals reeds vermeld — voor zijn literaire vorming zich dan ook vooral, behalve tot de Russische, tot de Fransche literatuur gewend heeft. Meer juist nog kan zijn kunst worden aangeduid als het romantisch realisme.

Hanley, waar B e n n e t t werd geboren, is één der vijf steden, gelegen tusschen Birmingham en Manchester, die bij elkaar het grootste industrie gebied van Engeland vormen: „the Potteries", naar de belangrijkste aardewerk nijverheid der wereld, die hier gevestigd is, maar verder ook kolenmijnen en hoogovens. Deze streek is het, aangeduid onder den naam van „The Five Towns", waar de meeste realistische romans van A r n o l d B e n n e t t hun tooneel hebben [1]). Door deze streek als zijn geestelijk domein te ontginnen werd hij de schrijver, ik mag haast wel zeggen, de dichter, van het provinciestadleven. Want in zijn boeken, die getuigen van scherpe observaties, welke met een sterk beeldend vermogen zijn weergegeven, worden beschrijvingen en impressies gegeven van het leven in de provinciesteden van dit typisch Engelsche district, zóó juist en realistisch, en tevens zóó omhangen met een romantisch waas waardoor soms het meest gewone tot iets verrassend schoons wordt, dat B e n n e t t in zijn proza inderdaad soms dichterlijk wordt, en den naam van romantisch realist zeker verdient.

In zijn *The Author's Craft* (1914) spreekt B e n n e t t over de taak van den artist in het algemeen en hij zegt daarin o.a. van hem: „Whatever kind of life the novelist writes about, he has been charmed and seduced by it, he is under its spell — that is, he has seen beauty in it. He could have no other reason for writing about it. He may see a strange sort of beauty; he may — indeed he does — see a sort of beauty that nobody has quite seen before; he may see a sort of beauty that none save a fen odd spirits ever will or can be made to see. But he does see beauty." En de schoonheid van het provinciestad-leven, waarvan gemeenlijk een zekere bekrompenheid en sleur meer als de kenmerkende eigenschappen naar buiten treden, heeft B e n n e t t zeker ontdekt.

Ofschoon het leven der „Five Towns" in al zijn aspecten de belangstelling heeft van A r n o l d B e n n e t t, is het toch hoofdzakelijk leven en bedrijf der middenstanders die hij vastlegt. Al woont de schrijver sedert jaren elders, de lezer voelt dat het leven in de „Five Towns" hem sterk aangesproken heeft en hij er volledig mee bekend is. De typische kleur, die alleen het provincieleven bezit en dit kenmerkend onderscheidt, komt in zijn werken uitstekend

---

De gewijzigde namen der steden waaronder zij in de romans voorkomen zijn: Bursley, Turnhill, Hambridge (= Hamley), Knype en Longshan.

uit. Opvallend is ook — en het pleit zeker voor zijn kunstenaarschap — dat, al geeft hij speciaal het leven in „The Five Towns" weer, Arnold Bennett ook iets algemeen provinciaals teekent, iets, dat ieder die eenige jaren in een grootere provinciestad heeft gewoond, bekend voorkomt.

Arnold Bennett, de realist, heeft gestreefd naar een eerlijke en onpartijdige weergave van het leven. En al blijkt uit zijn schildering van het provinciestad-leven dat hij er de liefde van zijn jeugd voor behouden heeft, hij laat toch ook het volle licht vallen op de typische gebreken die het aankleven. Sommige critici waren aanvankelijk van oordeel dat Arnold Bennett zich had gesteld hoog boven de sfeer van dat leven in „The Five Towns", dat hij er op neerzag als één die zich uit de provinciale sfeer had losgewerkt. Een meening, veroorzaakt door de lichte ironie, die Bennett eigen is. Inderdaad hangt over al zijn werken, waarin de personages scherp geteekend opgevoerd en de toestanden levenswaar uitgebeeld worden, een zeker waas van ironie, die hier en daar wel eens tot een bijtende „sneer" wordt. Een ironie, overigens zoo fijn van gehalte, dat zij zijn romans voor den gevoeligen lezer een bepaalde aantrekkelijkheid te meer verleent.

Is Arnold Bennett dus een schrijver, die zijn terrein met werkelijk talent beheerscht, twee gebreken zijn mij bij de lezing van zijn romans toch opgevallen. Een der meest onderscheidende eigenschappen van het leven in de kleine steden: een zekere bekrompenheid van geest, zich uitend in een eenigszins beperkte levensvisie komt in zijn werken maar weinig tot uiting. De tweede zich opdringende tekortkoming van enkele romans is, dat, terwijl Bennett in de meeste hoofdstukken met realistische nauwkeurigheid het karakter van zijn peronen ontleedt, alle details beschrijft en den loop der zich logisch ontwikkelende gebeurtenissen stap voor stap volgt, er — vooral op het einde — gedeelten komen waarin met eenige vluchtige trekken het verder verloop geschetst wordt. De personen, met wie we eerst tot in bijzonderheden kennis maakten, ontglippen ons min of meer; zij ontwikkelen zich niet verder. de ernstige diepgaande karakteriseering ontbreekt, ze zijn niet meer de zelfstandig levende individuen, die wij in het begin leerden kennen, maar figuren, handelend en sprekend naar de aanwijzingen van den schrijver, die zijn verhaal wil eindigen. Vooral in *Whom God hath Joined* (1906) is me dat opgevallen.

Het in 1908 uitgekomen *The Old Wives' Tale* wordt over 't algemeen zijn meesterwerk genoemd, en zeker heeft deze roman zijn naam voor goed gevestigd, vooral in de Vereenigde Staten. Te oordeelen naar uitlatingen van den schrijver zelf hebben de inspiratie en de gedachte der uitwerking van dit boek hem het langst bezig gehouden, en schijnt het ook zijn bedoeling te zijn geweest met het schrijven van *The Old Wives' Tale* zijn meesterstuk te scheppen.

Toen de auteur in 1903 te Parijs woonde, kwam op een avond in het restaurant, waar hij gewoonlijk zijn maaltijden gebruikte, een zwaarlijvige oude dame binnen, die door haar zonderling optreden en eigenaardige manieren de aandacht der overige bezoekers trok en hun vroolijkheid opwekte. Dit op zich zelf vrij onbeduidende voorval trof Arnold Bennett bijzonder; het riep in hem op de plotseling inspireerende gedachte: „This woman was once young, slim, perhaps beautiful; certainly free from these ridiculous mannerisms. Very probably she is unconscious of her singularities. Her case is a tragedy. One ought to be able to make a heart-rending novel out of a woman such as she."

De schrijver heeft zijn toen opgedaan idee niet onmiddellijk uitgewerkt, ofschoon het onderwerp hem in de gedachte bleef. In de jaren 1904-1908 verschenen eerst nog: *A Great Man* (1904); *Sacred and Profane Love* (1905); *Whom God has Joined* (1906) en *Buried Alive* (1908); romans die zich alle in „The Five Towns" afspelen. Tot zijn beste kunnen zij niet gerekend worden.

Eerst in 1907 begon Arnold Bennett de gedachte uit te werken, die hem eenige jaren vroeger in het Parijsche restaurant had getroffen, en het jaar daarop verscheen *The Old Wives' Tale*. Het is een roman, die schijnbaar het resultaat is van koele observaties, nuchter op het papier gesteld, maar die voor hen, welke den dichter Bennett weten te verstaan, een juist door zijn soberheid pakkend levensverhaal is van twee vrouwen, Constance, die haar geheele leven in Bursley blijft en Sophia, die naar Parijs is getrokken en na een dertig-jarig verblijf weer naar haar geboorteplaats terugkeert, waar de zusters voor het eerst na al die jaren elkander weer terugzien.

The Old Wives' Tale wordt, als hiervoor reeds vermeld, algemeen aangegeven als Arnold Bennett's beste werk. Persoonlijk, na lezing der verschillende romans, zou ik den eerepalm willen uitreiken aan het in 1902 uitgegeven *Anna of the Five Towns*. Daarin toont hij zich, naar mijn idee, op zijn best als romantisch realist; de meest alledaagsche gebeurtenissen weet de schrijver met een werkelijk gevoelig waas te ombullen, en vooral de karakterteekening is in dezen roman uitmuntend.

Tot de voornaamste romans, gepubliceerd na *The Old Wives' Tale* kunnen gerekend worden: *Clayhanger* (1910); *Hilda Lessways* (1911) en *The Roll-Call* (1919) die bij elkaar behooren, omdat dezelfde personen er telkens weer in optreden. De hoogte, waarop Bennett in *Anna of the Five Towns* en *The Old Wives' Tale* was gestegen, heeft hij hierin echter niet meer weten te bereiken. *Clayhanger* is merkwaardig, omdat hierin een familie optreedt, die grooter kunstzin toont, dan Arnold Bennett zijn provincialen — die hij zoo door en door kent en waarheidsgetrouw weergeeft — gewoonlijk toekent. In verband daarmee vertelde hij o.a. van zijn eigen jeugd: „I had lived in a world where beauty was not

mentioned, seldom thought of. I believe I had scarcely heard the adjective beautiful applied to anything whatever, save confections like Gounod's *There is a green hill far away*. Modern oak sideboards were called handsome, and Christmas cards were called pretty, and that was about all."

In 1918 schreef Bennett *The Pretty Lady*, dat in de eerste jaren van den wereldoorlog speelt. Het beste bewijs van zijn talent is deze roman nu juist niet. Wat in zijn provinciale realistische romans opvalt, dat n.l. de groote wijzigingen en revoluties die het maatschappelijk leven in de twintigste eeuw onderging, wel even aangeduid worden, maar in het leven van zijn romanhelden uit de „Five Towns" niet diep schijnen in te grijpen, is hier tot een gebrek geworden: de invloed van het groote wereldgebeuren op het Engelsche karakter wordt niet scherp weergegeven, en de karakterteekening van de hoofdpersonen is zwak.

Ook het zooeven vermelde *The Roll-Call* is een „war-novel".

Toen eenige jaren na den oorlog de belangstelling voor dit soort lectuur minder werd, richtte de practische Bennett zich naar den gewijzigden smaak en in 1922 verscheen *Mr. Prohack* dat het thema behandelt van de „new rich" en de „new poor".

Van de vele sensationeele ontspanningsromans, die Arnold Bennett heeft geschreven, zijn de bekendste *The Gates of Wrath* en *The Babylon Hotel*. Voor deze en de overige moet het voorbehoud gemaakt worden, dat zij alleen geschikt zijn voor niet te jeugdige lezers.

Bennett heeft ook — en met succes — voor het tooneel geschreven; van zijn tooneelwerk is in ons land vooral bekend geworden: *Milestones* (1912) door de opvoeringen, die Dr. Royaards er van gaf.

Wie ten slotte het letterkundig leven in Engeland wil leeren kennen zooals de geestige Bennett dat ziet, moet eens lezen zijn in 1917 geschreven *Books and Persons*, waarin, naast algemeene beschouwingen, ook critieken op Engelsche schrijvers voorkomen.

Engelsche Boeken

Cooper (Leonard) THE IRON CAGE 7 sh. 6. Hodder & Stroughton.

De nimmer opgeloste historie van Maarschalk Ney. Hoe was het te verklaren? Napoleon zelf noemde den maarschalk den dapperste der dapperen, en toch heeft hij in veler herinnering den schijn een verrader te zijn geweest. Eerst verliet hij Keizer Napoleon en vervolgens verraadt hij den Bourbonschen pretendent, wien hij gezworen had trouw te zullen blijven.

De schrijver stelt hem ons voor als een buitengemeenen held, maar als een man van sober verstand of, beter gezegd, van een volkomen eenvoud. Hij wilde het beste voor zijn vaderland, maar raakte ten slotte den koers kwijt en wist niet meer te onderscheiden van wege al die klippen van politieke en tegenstrijdige belangen.

De historie is tragisch en eindigt met den dood van den ouden held op het slagveld van Waterloo. En de novelle is goed verteld.

Kirkland (D.) THE MAN ON DACK 7 sh. 6. Herbert Jenkins.

John Hethering, eenvoudig en niet bijster aantrekkelijk, is de compagnon op het advocaten-kantoor van den sierlijken en zelfverzekerden Denys Felspar. Beiden ontmoeten de knappe Pamela Leghtfoot, en men denkt al dat dit aanleiding zal worden tot onderlingen naijver. Maar dan verschijnt ten tooneele Leslie Stapleforth, en John zit dadelijk tot over de ooren in de verliefdheid. Denys kan nu zonder moeilijkheid Pamela tot zijn vrouw nemen.

Maar met John's liefde gaat het zoo vlot niet, want Leslie is getrouwd. En zij wil haar man trouw blijven, want de legende loopt dat hij zich als een held heeft gedragen bij een schipbreuk, en zij schrijft zijn half gekke buien toe aan den schok, die hij bij deze gelegenheid heeft ondergaan. Toevallig verneemt zij echter dat het maar een legende is en zijn gedrag integendeel verachtelijk laf was.

Zij blijft toch standvastig en besluit de aangeboden, maar schuldige liefde niet aan te nemen, totdat de dood van haar man een eerlijke vrijheid haar geeft. Een uitzondering in de tegenwoordige romans.

Crozier (W. P.) Letters of Pontius Pilatus writing during his Governorship of Judaea to his friend Seneca in Rome. 5 sh. Jonathan Cape.

't Is maar honderd zestig bladzijden groot, maar als het echt was, zou dit boekje van buitengewoon belang zijn.

De uitgever zegt heel wijselijk: de lezer moet zelf maar uitmaken in hoeverre deze brieven authentiek zijn. Ik hoop dat geen enkel lezer zich daar het hoofd over zal breken, want het karakter van het maakwerk ligt er te dik op, om een oogenblik aan echtheid te kunnen gelooven. Geef er geen geld voor uit en laat u niet in het ootje nemen.

Mills (Martin) THE MONTFORTES 7 sh. 6. Constable.

't Is juist een boek om even in den trein te lezen. Men moet er

zijn hoofd goed bij houden om de geschiedenis uit elkaar te houden, wellicht ook meer dan eens terugbladeren om uit te vinden: hoe het ook weer was. Want het verhaal loopt over meer dan éène generatie, eene kronijk van een oorspronkelijke Engelsche familie, die zich vestigde in Australie en daar bloeide in voorspoed.

Alles, de ontwikkeling der families als van Australie zelf, is overtuigend geteekend. En de humor zoowel als de ironie van Mills verleent het verhaal een ongemeene aantrekkelijkheid.

Wilhelm Raabe's Motive als Ausdruck seiner Weltanschauung

door J. VAN HEUGTEN.

Zoo luidt de titel der lijvige dissertatie van Dr. R. Perquin S. J. Doctor-dissertaties loopen wel eens in den academischen schoolmeesterspas, zich openbarend in wat jong-rijpe geleerddoenerij of hyperwetenschappelijke accuratesse. Dit boek voelt men het „thèse"-achtige, zooals het in Frankrijk heet, niet aan.

Niet dat het spannende lectuur levert, maar het is een vakkundige beschouwing en ontleding van Raabe's wereldbeschouwing, voorzoover die uit zijn werken is na te speuren. Dat „von einer literarischen Würdigung (Raabes) nicht einmaal die Rede sein kann, wenn man sich nicht ernsthaft und wissenschaftlich mit der Frage nach seiner Weltanschauung auseinandergesetzt hat" is de eenigste bewering in het boek, die wat academisch aandoet en die wel haar ontstaan dankt aan „le besoin de la cause".

Raabe heeft zijn publiek nooit naar de oogen geschreven, maar heeft zijn onafhankelijkheid bewaard, ook toen dat publiek weinig belangstelling meer toonde voor zijn werk. Zijn opvattingen strookten volstrekt niet met de materialistische oppervlakkigheid zijner tijden landgenoten, en hij heeft dit nooit verborgen. Zeker een niet te onderschatten verdienste in een schrijver! Hij had zijn meening over zaken en menschen, over de groote problemen des levens en deze wilde hij ingang doen vinden bij het volk door zijn romans en novellen.

Wat was die meening, Raabes „Weltanschauung"?

Raabes zielsgeschiedenis is die van menig schrijver der negentiende eeuw in alle landen van Europa. In zijn eerste werken, waaraan hij later zelf weinig waarde hechtte, is hij geloovig protestant, die den zegen der Hervorming bezingt, die gelooft in een leidende Voorzienigheid en in dit Godsgeloof den zin des levens verklaard vindt. Dan gaat langzamerhand dat geloof bezwijken en er volgt een periode van somber pessimisme. Schopenhauer krijgt invloed op hem.

Het menschenleven wordt hem hoe langer hoe raadselachtiger; overal ziet hij tegenspraak en zinloosheid. Er is geen hiernamaals — in geen der werken uit deze periode is er sprake van — dat opweegt tegen het leed, de ellende en ontgoocheling van dit leven. Raabe's humor wordt bitter en brengt geen verzoening.

Deze zwarte periode gaat echter voorbij. Het pessimisme als levensleer druischt te zeer in tegen alle gezonde levensinstincten, tegen het practisch verstand zelfs om bij evenwichtige menschen blijvend te

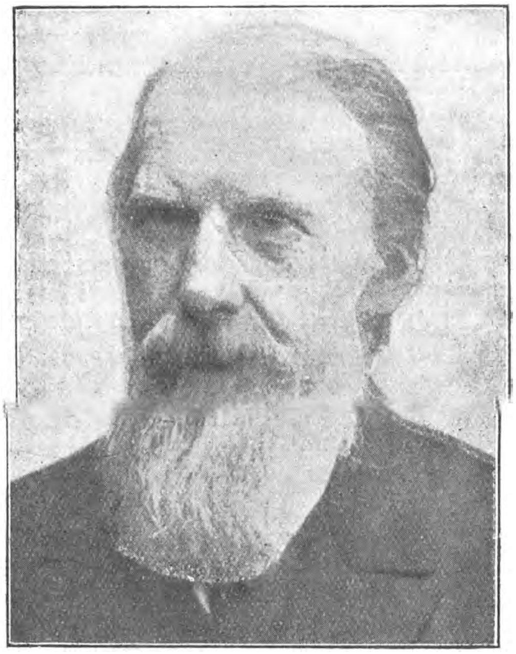

WILHELM RAABE

domineeren. Het is meer een questie van temperament of van tijdelijke ontstemming, dan van weldoordachte theorie. De levensdwang in den mensch loopt alle pessimisme onder den voet. Bij Raabe is ook de humor een bevrijdende kracht. Is het leven illusoir, welnu laat ons dan een tijdlang ons aan die illusie overgeven. Het hart zegeviert ten slotte over mogelijke dissonanten van het verstand. Menschenliefde is de macht, die alles overwint.

Tot het geloof aan een persoonlijken God, tot het Christendom zijner jeugd is Raabe niet teruggekeerd. Van een „einheitliche Weltanschauung" kan er ook in zijn latere werken geen sprake zijn. Het eenige, wat er bij zulk een geestesconstellatie mogelijk is, is een zekere

min of meer welwillende berusting in de onoplosbaar geachte raadselen des levens. Het wordt een negatief pessimisme, een grijzaardsglimlach als een waterige zonsondergang. Dit laatste mag in een dissertatie tot verkrijging van een doctorstitel natuurlijk niet zoo duidelijk gezegd worden. Universiteits-professoren staan te vast in het wetenschappelijke leven geworteld, of liever in de gangbare conventies, dan dat zij zulk een op rijperen leeftijd bereikt stadium niet een „seeliche Befreiung", een zekere harmonie van levensinzicht zouden noemen. En toch was het pessimisme oneindig veel logischer en consequenter! De monistische „Weltanschauung", waartoe Raabe op lateren leeftijd schijnt gekomen te zijn, heeft hem de oplossing der levensvragen niet gebracht, den zin des levens niet ontsluierd.

Toch kon Raabe voor velen in zijn vaderland een „Führer", meer zelfs, een soort profeet worden door de ideëele richting zijns geestes, door zijn strijd tegen materialisme en vervlakking.

Duitsche Boeken

Viebig (Clara) DIE GOLDENEN BERGE. 6.50 M. Deutsche Verlagsanstalt, Stuttgart.

Wat wij vroeger niet zelden misten bij deze schrijfster, ontbreekt niet meer in dezen roman van „heimatkunst en heimattreue". Dat was het aanvoelen van de katholieke sfeer.

Nu heeft Clara Viebig zich ingeleefd in het katholieke leven en denken harer figuren en spreekt van biecht, heiligenvereering en gebed, met zulk eene correctheid, dat men niet anders kan dan zich verheugen. En nog iets anders. Rauw en naturalistisch kon Viebig zijn, als het ging over sexueele verhoudingen, dat is bekend genoeg.

Ook op dit punt is er verbetering. Sexueele afwijkingen worden besproken, maar het gebeurt thans met een zekere reserve, die de grenzen van het welvoegelijke niet overschrijdt. Men houde wel in het oog: dit is een sterk en eenigszins „derb" boek, maar het is eerlijk. Voor groote menschen, die weten dat zij niet langer tot de onmondige gerekend moeten worden, kunnen wij dezen roman geschikt vinden.

Lucke (Hans) ANNETTE VON DROSTE-HÜLSHOFF UND IHR VERHALTENIS ZUR ROMANTIK. 2.50 M. F. Schöning, Paderborn.

Er bestaat in Duitschland natuurlijk eene Droste-Forschung. Men kent de werken van Arens, Hüffer, Schwering en Lucke. Deze laatste heeft nu nog een klein boekje saamgesteld, waarvan hierboven de titel staat.

Natuurlijk, het gaat hier niet om verbazingwekkende ontdekkingen, maar het is toch een welkome bijdrage. De uitgever heeft in-

zage gekregen van een Dagboek van Sophie van Harthausen, loopend over de jaren 1809 tot 1815. Dit heeft hem in staat gesteld o.a. eene reeks van nog ongedrukte gedichten van Annette te openbaren en een intiemeren kijk te krijgen op het literaire leven en werken in het begin der 19e eeuw.

Schikele (René) BLICK AUF DIE VOGESEN. Geb. 5.50 M. Kurt Wolff, Leipzig.

Elzas is noch Duitsch noch Fransch. Het moet het verbindingsland zijn, dat het beste der twee volkeren in zich vereenigt. Derhalve niet alleen een bufferstaat, maar een zelfstandig volk met zijn eigen zelfstandigheid en onafhankelijkheid. En om te toonen hoe dat moet toegaan, schept de schrijver een Elzasche familie, waarin hij zijn ideaal uitdrukt.

En in deze vertelling komt het duidelijk uit, dat Elzas nooit iets anders kan zijn dan een katholiek land, zonder katholiek geloof eenvoudig ondenkbaar is. Het boek, waarin veel minder politiek voorkomt dan men zou verwachten is met overtuiging, levendig en hartelijk geschreven; en wij hopen dat velen het zullen lezen.

Paul van Ostaijen

door A. GIELEN. S. J.

„Alle Nederlandsche bladen hebben ons plotseling doen weten: het overlijden van den jongen Vlaamschen dichter Paul van Ostaijen, in een klein sanatorium te Mravoye- Anthée, in den ouderdom van 32 jaar, — en de schoolmeesters, buitenlui en andere beoefenaren

PAUL VAN OSTAIJEN

van het „gezonde verstand", hebben zich misschien met verbazing afgevraagd of die jong-gestorven dichter, aan wien plotseling zulke lange kolommen, zulke hooge woorden van waardeering werden gewijdt, iets anders kon zijn geweest dan een grappenmaker en een verdachte."

Zoo spreekt zijn vriend E. du Perron. En wij gelooven dat niet alleen schoolmeesters, buitenlui en andere beoefenaars van het „gezond verstand" in Van Ostaijen een grappenmaker hebben gezien, maar iedereen die wat van zijn verzen gelezen heeft.

Het was bijna alles pyramidaal belachelijk en wij begrijpen niet dat veel kranten hem nu ernstig nemen en zelfs wolkjes van goedkoope wierook toewuiven.

Natuurlijk, boven een nauwelijks gesloten graf, gaat men geen gekheid maken, maar nog erger is het tegen beter weten in onwaarheid en leugens te vertellen.

Niemand kan toch aannemen, dat de dichter van *het Sienjaal*, de eerste, of gelijk men soms wil, de eenige expressionist van Vlaanderen, werkelijk een dichter was.

Zelfs een vriend als Du Pernon, moet nog toegeven: „Dat de inhoud bij een dergelijke ars poetica (als de zijne) dikwijls verzwakt en soms, geheel bewust, tot een minimum teruggebracht werd, het spreekt van zelf. Vergiste Van Ostaijen zich hier? De tijd, de tijd alleen zal het misschien leeren."

Dat „misschien" is niet overbodig, want zeer vermoedelijk zal de tijd nooit meer spreken over den dichter.

Hij is geweest één van de laatsten der Mohikanen en die generatie komt nooit weerom, tenzij weer eens een wereldoorlog de zenuwen in de war en de hersenen tijdelijk buiten functie stelt.

Het is waarschijnlijk niet aardig zoo ronduit en nu reeds te oordeelen, maar het is ten minste eerlijk.

De kliek blaast zoo hard en valsch haar fanfare dat de goe-gemeente op den duur over stuur moet raken, en het begrip van poezie en schoonheid en ja, ook van „gezond verstand", in flarden zal worden weggeblazen.

Wij groeten met eerbied den jongen man om zijn lijden en vroegen dood, maar van zijn dichtkunst hopen wij toch nimmer de dupe te worden.

Fransche Boeken

Drault (Jean) LA GUL AU SANOPHONE 10 fr. Baudinière.

Een boek van onzen goeden. betrouwbaren Drault uitgegeven bij Baudinière en met een brief aan de oude, maar altijd nog luchthartige Gyp, aan wie hij het boek opgedragen heeft.

Maar 't is ook niet meer de solide Drault. Het is geen vuil, maar het is een giftig, gallig, en de zonde tegen het sertum goedpratend en verontschuldigend boek.

Wij willen niet dat de lezers van Drault, die zoo'n ommekeer allicht niet hebben kunnen vermoeden, het kind van de rekening worden. Zij weten dat hij hun oude Drault niet meer is. Zou die betreurenswaardige verandering blijvend zijn?

Fosca (François) L'ARMOUR FORCÉ. 18 fr. Avenue Kléber 37.

Fosca schijnt een katholiek te zijn, maar daarvan is in dezen roman niets te merken. Wij zouden eer denken: het tegendeel.

Een mijnheer en een weduwe op jaren, gaan heel onschuldig met elkaar om als kameraden. Zij hebben volstrekt geen andere bedoelingen. Maar menig franschman kan zoo iets niet begrijpen, en lasterpraatjes doen dan ook spoedig de rondte. Beiden hooren nu wat er verteld wordt en raken er zoo gewoon aan, dat waar zij eerst nooit aan gedacht hebben, hun heel eenvoudig en natuurlijk gaat schijnen. Het loopt dan ook heelemaal mis, ofschoon ze spoedig genoeg hebben van de verhouding, omdat het hun verveelt. Maar geen van de twee haalt het een oogenblik voor den geest, dat het een gewetenszaak is.

Het lijkt wel of de schrijver een loopje heeft willen nemen met „verschaalde" liefde. Maar hij vindt het geval ook niet verkeerd, alleen maar belachelijk.

Demaré (Em.) LA CHAPELLE DES MORTS 12 fr. Plon.

De schrijver is overleden. Henry Bordeaux biedt dit boek het publiek aan, en wij begrijpen wel waarom. De schrijver van „La terre natale" moet zich hebben voelen aangetrokken tot dit eenvoudige verhaal dat eerbied en liefde voor den geboortegrond tracht in te boezemen.

„La Chappelle des Morts" is een fresco dat een jonge schilder, die in Parijs zijn studie maakt, beloofd heeft te zullen maken in de kerk van zijn dorp.

Hij keert terug, ontmoet de dochter van zijn voogd, die hij vroeger had liefgehad, ziet eveneens de jonge gravin de Lauranne, weduwe van een zijner vrienden. Een oogenblik lijkt het of de liefde van de gravin de eerste liefde uit zijn hart zal verdringen, maar dat gebeurt toch niet. En hij is weer door een nieuwen band gebonden aan zijn „pays natale".

Béraud (Henri) LA GERBE D'OR. 12 fr. Editions de France.

Henri Béraud heeft met deze uitgave een daad van piëteit verricht tegenover zijn ouders. De titel is die van het uithangbord van den bakkerswinkel zijns vaders. Béraud, nu beroemd als journalist en schrijver, schaamt zich heelemaal niet over zijn eenvoudige afkomst. Over zich zelf, zijn ouders (de moeder leeft nog), zijn familie spreekt hij met den grootste openheid en zonder eenige terughouding.

Over den godsdienst, ofschoon Béraud ne pratique plus, geen overtogen woord.

Over enkele gebeurtenissen in zijn leven is hij wellicht voor sommige gevoelige zielen wat al te ronduit, maar overigens is het een flink en dapper boek, dat respect afdwingt.

Uit Boeken en Bladen

WAT ANDEREN SCHRIJVEN

HENRI BRUNING. Is er een kink in den kabel? Komt er een reactie in den kliekjes-geest van onze literaire jongelui?

Laatst stond een berichtje in *de Nieuwe Eeuw*, dat Henri Bruning naar Querido was gekomen in diens kwaliteit van redacteur van het Maandschrift *Nu*, en hem had aangeboden te schrijven over de katholieke jongeren. Waarschijnlijk niet met vriendelijke bedoelingen.

Hoe was dat bekend geworden? Wel, Querido was naar v.d. Meer getogen en had hem zijn geheim verteld, en Pieter van der Meer kon zijn woord niet houden en vertelde het op zijn beurt weer over aan een vriendje en deze zette het in het weekblad en noemde Bruning een „verrajer".

Pieter, die zijn mond voorbij had gepraat, liet direct de mededeeling opnemen, dat Querido's mededeeling niet bestemd was voor publiciteit en het bericht natuurlijk voorbarig was. Maar voorbarig is nog wat anders dan juist, en wij wachten op nadere ontwikkeling van het conflict.

In de Mei-aflevering van *Nu*, vinden wij alvast onder datgene wat in de eerstvolgende nummers zal worden opgenomen ook de volgende aankondiging: „Henri Bruning, over moderne katholieke literatuur". Dus toch!

EEN KEMPHAAN is in het strijdperk getreden onder de vele, die wij al met sporen en vleugels bezig hebben gezien om de anderen de oogen uit te slaan.

Het is de naam van een nieuw tijdschrift onder leiding van J a n U b i n k. Ik kan bij dit eerste nummer nog niet dadelijk en duidelijk de strekking van dit tijdschrift overzien en zal maar hier en daar een brokstukje opnemen.

Ubink zelf begint met een aanval op den leider van de Koninklijke Schouwburg te 's Gravenhage, Cor van der Lugt. „Want zijn bedrijf is even onwaardig als van den valschen munter, die een aanslag pleegt op de standvastigheid van ons gouden ruilmiddel. Hij vervalscht goederen van veel hooger waarde, onophoudelijk is hij bezig de ziel van ons volk te verschiftigen, te verlagen met de patentgeneesmiddelen uit het buitenland. Deze mensch, geroepen om de vertolker te zijn van het hoogste geestelijk goed van ons volk, stelt zich tevreden met de kwakzalver te zijn van vreemden afval.

Hoeveel van mijn knusse landgenooten zullen niet vreemd opzien bij zoo'n onmiddellijke beschuldiging. Met angst en vreezen zien zij hun geestelijke brieventasch in en laten bevreesd den inhoud tusschen de vingers ritselen. Is dit alles valsch? Die kunst, die taal, dat spel, die voorstelling? Ben ik dan misleid; heb ik in dien schouwburg niet gezien de edelste gedachte van de besten van onze natie, naar voren gebracht door de voortreffelijkste van onze tooneelspelers en kunstenaren?

Op al deze vragen klinkt een ontstellend „Helaas" tot antwoord.

. . . . Het is van der Lugt maar om de centen te doen. „Wij kunnen er van overtuigd zijn dat zijn gebed voor de geldkist ernstig en oprecht is."

Twee gedachten kwellen hem dag en nacht: Hoe komt er zooveel mogelijk in, hoe gaat er zoo weinig mogelijk uit, terwijl een troostrijke straal zoo nu en dan zijn duisternis verlicht: „Ik kom er ten minste zelf niet bij te kort."

Ik kan er zoo goed niet over oordeelen, want ik ben niet vrij genoeg thuis in de tooneelwereld, maar het stukje lijkt mij nogal goedkoop en in toon en beschuldiging wat pamfletterij!

Misschien wenscht men hetzelfde adjectief te geven aan het gedicht van Leo den Hollander over *Israël Querido,* maar ik kan mij toch goed indenken dat het eerlijk en overtuigend is geschreven. Ik voel er ook iets in van geestigheid, die bij onze dichtende jongens over het algemeen verdwenen is.

Een rommelpot in 't hanekot,
Een zevenklapper zonder end;
Windzak, naar eigenwaan een God!
Hij blaast zich amper overend.

Een gele pier met gouden sprongen,
Een marktvent met een zilvren fluit,
Een Paaschos met brocaat omhangen,
Een ezel in een leeuwenhuid.

Hij balkt genoeg voor heel een bende,
Hij morst met den nectar als azijn,
Zoo'n kikvorsch met gespannen lende,
Wiens glorie is een rund te zijn.

Hij brult en denkt: ik ben een koning,
Hij schreeuwt en meent: Hij is Profeet!
Nooit is zoo'n droevige vertooning
Met zooveel poeha aangekleed.

Het artikeltje van H. v. Meegeren over *Moderne Schilderkunst,* is misschien wat oppervlakkig, maar zegt toch dingen die wel eens tot nadenken kunnen stemmen, omdat zij zoo zelden meer gehoord worden.

„Gelukkige menschen, die naar hun atelier gaan, iets of niets op linnen uitwrijven, en dan zeggen kunnen: „ik heb het onzienlijk geschilderd, de idee, de vijfde demensie, de relativiteit, het lijf van een getal, limieten op oneindig, de chaos in mijn hersenen."

Gelukkig ook wij, daar zij voor hun manier om iets te moeten scheppen, gekozen hebben de ongevaarlijke schilderkunst en niet de architectuur of de bruggenbouwkunde, daar zij dan spoedig niemand meer zouden hebben om hun onverstaanbaarheid te toonen en zij hun eigen levensloop zouden eindigen in de gevangenis of door zelfmoord (na de ramp)."

Men mag er van denken wat men wil, in elk geval is het een teeken van oplevende onafhankelijkheid en loskomen van den humbug, die men met ongeëvenaarde brutaliteit ons wilde doen slikken. In zooverre is het een verblijdend symptoom.

In een ander stukje van Jan Ubink is het met de reactie zelfs zoover gekomen dat ook weer op „het gezond verstand" een beroep mag worden gedaan. Hoe is het mogelijk?

„Ik heb dezer dagen met aandacht trachten kennis te nemen van het dichterwerk van iemand die in zijn kringen doorgaat voor een soort Leider, iemand van de geestelijke grootte van een Potgieter, een Verwey en ik heb tot mijn verwondering moeten vastleggen, dat het schip weer volledig overstag is gegaan.

Ik heb hier het oog op den Heer *Marsman,* wiens „genie" een juist specimen is van de afdwalingen, waar ik zoo juist op wees. Zijn gedichten vertegenwoordigen een stadium in de literatuur, waarin ieder idee, iedere logica zoek is. De woorden gebruikt als een soort stoffelijk materiaal, maar zoo doelloos, zoo willekeurig, zoo chaotisch, dat het gelijkt op kinderachtige beuzelpraat. Tot voorbeeld van mijn bewering wil ik een enkel gedicht van hem hier afschrijven. Het is te vinden in *„Paradise Regained"* en luidt als volgt:

De Zon en de Zee springen bliksemend open:
waaiers van vuur en zij;

langs blauwe bergen van den morgen
scheert de wind als een antilope
voorbij.

Zwervende tusschen fonteinen van licht
en langs de stralende pleinen van 't water
voer ik een blonde vrouw aan mijn zij,
die zorgeloos zingt langs het eeuwige water....
een held're, verruk'lijk-meesleepende wijs....

„het schip van den wind ligt gereed voor de reis,
de zon en de maan zijn sneeuwwitte rozen,
de morgen en nacht twee blauwe matrozen —
wij gaan terug naar 't Paradijs."

Dit gedicht is een goed staal van het woordenmisbruik, dat de maker meent zich te kunnen veroorloven.

Ook bij andere dichters wijst deze kritikus op woordenmisbruik en valsche beelden. Maar zijn voornaamste klacht is dat hij er niets van begrijpt.

„Ik begrijp hem werkelijk niet, ik begrijp niets van zijn denkbeelden, niets van zijn gedichten, niets ook van den moed, dien hij aan den dag legt, om met de blijkbare gebrekkige kennis, die hij van het Nederlansch bezit, het hobbelpaard der poëzie te bestijgen.

......Alles wat Marsman hier schrijft, is glasharde nonsens.

Ik moet dit met eenigen nadruk zeggen. Zooals ik boven reeds opmerkte, bekleedt de heer Marsman bij een van de vele jongere generatie's, die den laatsten tijd aan het woord zijn geweest een vooraanstaande plaats.

Het schijnt, dat sommige jongelui (en ook hij zelf) in de meening verkeeren, dat hij aan bod is om de groote dichter van ons tijdvak te zijn. Ik wil daarop niet alles afdingen, mijn respect voor het huidige tijdvak is niet groot, maar ik zal mij toch het eenzame genoegen gunnen, dit armzalig gestumper in een fellen straalbundel van meedoogenlooze logica zetten."

Men ziet wel, in de meest verwarde tijden blijven er toch nog altijd menschen over, die zich niet laten voorfluiten en voorpraten, maar het zelf eens willen probeeren. Daar mogen er meer komen!

DR. MOLLER'S BEKNOPTE LITERATUURGESCHIEDENIS heeft een ellendige pers gehad en misschien nog nooit is een boek met zoo'n geringschatting verworpen.

Roeping, het eigen tijdschrift van den doctor, heeft nu een recensie van Th. de Jager (ik heb die uit een ander blad overgenomen, wijl Roeping zelf mij nog niet was gezonden) die alles in felheid overtreft.

„......Maar nooit in m'n heele leven heeft 'n boek zoo grondig al m'n verwachtingen beschaamd. Nooit heb ik zoo bladzij na bladzij de aureool om een bemind schrijvershoofd zien verbleken en tenslotte verdwijnen, als ditmaal. De Beknopte Geschiedenis van de Nederlandsche Letterkunde van Dr. Moller is èn wetenschappelijk èn paedagogisch, psychologisch en kunsthistorisch, taalkundig en stylistisch, en als uiting van de nieuwe katholieke kunstbeweging: een onwaardig en waardeloos product. Het vonnis is hard, en ik wenste voor iets liefs dat ik het voor mij houden mocht. Maar als de meest-competente beoordeeler van dit geschrift (immers als leeraar, geleerde en letterkundige had de Gesch. der Ned. Lett. levensbelang mijn volledige aandacht, terwijl ik onder hen die deze drievoudige functie met mij delen, Mollers naaste geestverwant, want medewerker aan zijn tijdschrift, ben; daarbij is mijn vertrouwen in Moller als mens en geleerde door alles heen onschokbaar geweest) meen ik niet te mogen zwijgen.

Was Moller's boek 'n gelijkmatig en verzorgd geheel, dan zou de taak van den kritikus belangrijk verkort worden. Hij zou nog kunnen volstaan met 'n misschien vruchtbaar debat over de hoofdlijnen van het werk. Maar van gelijkmatigheid of althans van 'n beheersen van de opzet is slechts tot c. p. 14 sprake. Dan maakt het een duikel en kan men de behandeling van de stof nog slechts belachelijk, kinderachtig, onbeholpen noemen. We glijden langs een steil hellend vlak, zó diep, dat ik me niet voorstellen kan, dat één leraar door zou worden gevangen.

Laat ik me daarom eerst richten tot het boek in z'n kracht, en mezelf zoo lang inbeelden dat Moller z'n taak volgehouden heeft zooals hij ze aanvaard had. Want het fatale van dat werk is, dat de fouten op alle gebied liggen en in iedere richting: vanaf de meest prinsipieele tot onbeholpen taal en schrijf-fouten toe."

Laten we nu maar eens aannemen dat de Jager „de meest-competente beoordeeler" is om zijn drievoudige reden (zijn „Roomsche Keur" zullen wij wel niet behoeven te noemen), dan had hij misschien toch nog een welwillende houding kunnen aannemen. Niet om te prijzen, want het boek is werkelijk beneden peil.

Maar hij had de brallende aankondiging van den uitgever niet op zijn verwachtingen moeten laten werken. Hij had kunnen voorzien dat het boek nooit stylistisch in orde zou kunnen zijn. Moller heeft nooit iets anders geschreven dan een huis- en keukenstijl, waar men met verveling en zelfoverwinning doorheen moet slaan. En bovendien, Moller lukt het nooit een boek af te maken; hij geeft het op of draait er maar een staartje aan.

En nu hebben wij uit de berichten gedurende een paar jaren al kunnen begrijpen dat Moller overwerkt was, dat hij het eigenlijk niet meer aankon, dat hij zich van zijn verplichtingen ten einde raad maar

afmaakte met een slordig en oppervlakkig boekje, anders dan hij beloofd had en voltooien kon.

Ik geloof dat Moller niet rijk genoeg meer is om zijn ameublement of bibliotheek het huis te laten uitsleepen om gedwongen boete te betalen.

Ongetwijfeld wordt door deze overwegingen het boek geen haar beter, noch wat inhoud noch wat de schandalige uiterlijke uitvoering betreft.

Maar ik dacht dat juist de Jager zooiets wel in de herinnering had kunnen komen.

Romans en Verhalen

MOREELE WAARDEERING VAN A. GIELEN S.J.

Anstey (A.F.) VICE VERSA, Vertaling van J. G. H. van de Bovenkamp Sr. (240) f 2.25 J. G. A. van de Bovenkamp en Zn.

Het is zwarte Maandag, de dag dat Dick Bultitude met veel andere jongens weer naar kostschool zal vertrekken.

Hij komt afscheid van zijn vader nemen, dien hij vreest, krijgt een karig afgepast zakgeld mee en vraagt zijn vader als opperste gunst om een Pagoda of Garuda-steen, die vroeger door een oom uit Indië was mee gebracht, te mogen houden. De vader steekt een betoog af over het geluk van jong te zijn en naar school te mogen gaan en spreekt met den steen in zijn hand den wensch uit dat hij weer een jongen zou willen zijn. Op hetzelfde oogenblik verandert hij weer in een jongen. Hij wordt kleiner en gelijkt als twee druppelen water op zijn zoon Dick.

De zoon weet dan niet beter te doen dan den wensch uit te spreken zijn vader te zijn. Men kan begrijpen welk een dwaze toestanden daar uit voortvloeien. De vader met zijn gedachten van een man van ervaring en zijn gevreesd wezen van een bezadigd mensch gaat naar kostschool en de zoon met zijn kwajongensideeën treedt in de stappen van zijn alom geachten vader. Het is een onderhoudend boek. Voor volwassenen aardig om te lezen. Gelukkig dat aan het einde de onhoudbare toestand weer normaal wordt.

Askew (Alice en Claude) NIET BEWEZEN (218) f 0.50 Vertaling van J. van der Sluis. Stelbo-Editie. Moderne-Roman-Bibliotheek. Amsterdam.

Twee Broers hebben hoogloopende ruzie. De een is een arme kunstschilder, de ander een rijke jonker, die door het huwelijk met een schatrijke vrouw nog meer geld gekregen heeft. De rijke broer wordt vijf minuten na de ruzie dood gevonden, doorboord met een, met diamanten bezetten dolk, die aan den armen broer toebehoort. Het gaat erom of de jongste broer den moord bedreven heeft? Hij

ontkent dit ten sterkste en aan het einde bgrijpt de lezer waarom, als hij de zeer verrassende ontknooping gelezen zal hebben. Een eenvoudig verhaal voor iedereen.

Brand (Max) DE OUDE WET (270) f 2.25. Ned. Bewerking door J. G. v. d. Bovenkamp Sr. J. G. H. v. d. Bovenkamp en Zn. Rotterdam.

In den omgeving van „Paradise Bend" is een bende misdadigers bezig om de postkoets te berooven, de goudgravers te dooden en met den buit er van door te gaan, kortom om de heele streek onveilig te maken. Er is een prijs van duizend Dollars beloofd voor elken man die als een lid van de bende gevat zal worden. Johnny, een cowboy, besluit met twee andere vrienden om de geheele bende te ontdekken en te pakken te nemen, dan hoeft het niet zoo lang meer te duren dat hij met Dorothee, het meisje dat hij liefheeft, kan gaan trouwen. Het wordt dan een ingewikkelde geschiedenis van sporen zoeken, telkens verkeerde wegen inslaan, om eindelijk op den goeden weg terecht te komen; veel schieten, veel levensgevaar, maar eindelijk gelukt het Johnny zijn plan te volvoeren. Een echt spannende Wild-West geschiedenis.

Browne (K. K. G.) DE DOLENDE JUWEELEN. (434) f 1.25 N.V. Jacob van Kampen, Amsterdam.

De dochter van den president van een obscuur Amerikaansch republiekje is naar Londen gekomen om een partijtje juweelen (die, zoo gezegd, aan niemand toebehooren) zoo voordeelig mogelijk van de hand te doen.

Zij hoopt met het geld bij de a.s. presidentsverkiezingen het leger op de hand van haar vader te houden en zoodoende zijn wankelen zetel te redden.

Maar er is een candidaat voor het presidentschap die ook af weet van de juweelen en meent, daar zij immers toch van niemand zijn, zij even goed wel van iemand zouden kunnen worden. En hij probeert op alle mogelijke wijzen het kostbare zeemleeren zakje in zijn bezit te krijgen. Dat gelukt hem soms wel eens, maar dan is de presidentsdochter hem weer te slim en heeft zij opnieuw de kostbaarheden in haar bezit. Het wordt een opwindend spel en grootere lezers, als zij er zin in hebben, mogen er naar kijken hoe het afloopt.

Chaumont (Madeleine) HET ALLERHOOGSTE. Vertaald door Dicky Wafelbakker. (284) f 1.75. A. W. Bruna & Zn.

Guy heeft zijn moeder verloren op 8 jarigen leeftijd en sinds dien is de groote geleerde, Pierre Claudel, zijn voogd. Eindelijk komt de jongen, man geworden, met den geleerde samen werken, wat echter niet lang duurt. Hij raakt verzeild onder slechte vrienden, die hem aan het spel krijgen en onder koopbare vrouwen, die hem nog verder van huis brengen.

Daar is een jonge weduwe, eene kunstenares, beeldhouwster, knappe vrouw, maar die naar onze maatstaf gemeten toch wel een klein schoftje is.

Zij boetseert, in alle eer en deugd den jongeman in omhelzing met eene vrouw, welk hartbrekend schouwspel men kan weernemen op den gekleurden omslag. En dan op een goeden avond komt Guy bij haar dreinen als een bedorven kind. En de feeks kuste hem en het was alsof ze op dat oogenblik zei: „Neem je geluk, arm, klein kind. Ik zal me aan je geven omdat ik je troosten wil." En dat doet ze waarachtig ook.

Na eenigen tijd maakt Christiane nauwer kennis met den geleerden voogd, Pierre Claudel, en hoewel deze man al tegen de zestig loopt, heeft ze hem dadelijk lief. En jawel, om maar niet lang voort te praten over dit nare onderwerp, het eind is dat ze zich ook vergooit aan dezen kaduken ouden heer.

En dan breekt zoo zoetjes aan diens hart: hij is opgeschreven voor den dood, maar zij wil met hem mee. Zij zal hem vergiftigen, en onmiddellijk daarop zich zelf.

Eerst weigerde de oude snaak, maar als zij aandringt antwoordt hij: „ja samen, samen zullen we onze liefde, die te mooi en te groot voor deze wereld is, in de oneindigheid kunnen behouden. Kom, mijn liefste, mijn vrouw."

En de juffrouw kirt terug: „ik bied je mijn jeugd, mijn leven en de schoonheid aan, die je zoo bewonderde . . . . . . enz, enz. En dan drinken zij den dood.

En dit schandaal beteekent „het Allerhoogste". Begrijpen wie het kan. 't Gaat onzen helmhoed te boven. Voor katholieke bibliotheken komt dit boek niet in aanmerking.

Frabisius (Johan) HET MEISJE MET DE BLAUWE HOED. Roman uit het soldatenleven. 268 f 1.90 H. P. Leopold's U.M., Den Haag.

Het verhaal is uitmuntend wat de uitvoering betreft. Maar over den inhoud moet ik even wat nader spreken, zoodat de lezers zich ten minste een idee kunnen vormen, of dit soort lectuur iets van hun gading geeft. Voor kath. bibliotheken zal het wel worden afgewezen, want hier en daar gaat de schrijver nogal vrijpostig te werk.

„De blauwe hoed en de groene recruut" had het boek best kunnen worden genoemd en daarmee waren tevens de beide hoofdrollen aangeduid.

Want de een is een naieve dorpsjongen, die in de groote stad onder dienst moet, en de „blauwe hoed" is een stadsmeisje, een naaistertje, een atelier-vlindertje of iets dergelijks.

De recruut wordt verliefd en meent dat hij een schat op aarde heeft gevonden. Het dringt ook niet vlug tot hem door, dat het

meisje niets anders van hem verwacht dan getracteerd te worden, vrij te mogen uitgaan, cadeautjes te krijgen, enz.

Tegenover zich heeft de naieveling een grootestadsjongen, uitgeslapen, sluw, en in de wol geverfd, die hem eveneens uitbuit op brutale maar leuke manier.

In een woord, wij maken de onbolstering mee van een plattelander gedurende zijn garnizoensdienst, door de aanraking met het volk uit de groote stad.

De figuur die het provinciaaltje slaat is eigenlijk wat zielig, omdat ze zoo belachelijk is. Maar in den grond is hij beter dan de anderen, die hem voor den gek houden. En als hij in verzet komt tegen het meisje, dat hem wil overhalen om met haar te zondigen, en fier voor zijn beginselen uitkomt, zouden wij respect voor hem moeten hebben. Maar de auteur maakt ook op dât beslissende uur, zoo'n caricatuur van den jongen, dat wij medelijden met hem gevoelen meer dan wat anders.

Gardoncyi (Geza) DE ONZICHTBARE MENSCH. Vertaling van Dr. A. Cardijn. (308) frs. 15, Excelsior, Brugge.

Een slaaf, Zeta, teekent in dit boek zijn gedachten, gewaarwordingen en ondervindingen op en laat aldus zijn onzichtbare mensch te voorschijn komen. Hij is als jongen door zijn vader als slaaf verkocht omdat de belastingen aan de Hunnen te hoog waren voor den armen man. Zeta komt terecht in Constantinopel bij Maximilius en wordt daar gruwelijk mishandeld. Een geleerde, Pricius, ziet hem en koopt hem voor zich zelf. Hij merkt het buitengewoon geheugen van Zeta op en onderricht hem in alle wetenschappen, zoodat hij als zijn secretaris kan dienst doen. Pricius wordt afgevaardigd als gezant naar Atilla, den koning der Hunnen. Zeta gaat met hem mee en wordt daar verliefd op een dochter van een der hoofdaanvoerders. Als de gezanten weer teruggaan, verzint hij een list om achter te blijven als slaaf in het huis van den aanvoerder, zoodat hij het meisje elken dag kan zien. De arme jongen komt daar niet veel verder mee want hij is als stof voor het hooghartig kind. Daarna maakt hij den grooten strijd der Hunnen in Frankrijk mee, wordt zwaar gewond, opgenomen door een Bisschop, verpleegd en verzorgd, maar hij wil daar niet blijven en trekt weer terug naar de Hunnen. Als Atilla sterft wordt de begrafenisplechtigheid beschreven zooals in het heele boek alle gewoonten der Hunnen. Zeta zou ook als slaaf van Atilla met zijn medeslaven gedood zijn geworden, indien niet het meisje, dat hij zoolang vruchteloos had lief gehad, hem de toga had afgenomen en in zijn plaats was gegaan. Zij had altijd in stilte hem bemind. Als Zeta tot de vreeselijke ontdekking komt dat zijn geliefde gestorven is, blijft er niets anders over dan te vertrekken, om later in zijn eigen land als boekhouder van den keizer deze memories te schrijven.

Een werkelijk boeiend en mooi boek, hoewel er nogal eens wreede tooneelen in voorkomen.

Ivans ZIJNE EXCELLENTIE (959) f 1.25 Bruma en Zn., Utrecht.

Men zou dit een detective-roman van Aliassen kunnen noemen, omdat bijna elke persoon die er in voor komt, een dubbele rol speelt. Het gaat om een beruchten diamantendief, die zich, als een excellentie vermomt met een Engelschen gezant naar een conferentie in Lugano begeeft. G. G. zit hem met zijn onafscheidelijken vriend Mr. Hendriks op de hielen en nadat de lezer lang in spanning verkeerd heeft, worden door G. G. op zijn welbekende, scherpzinnige wijze alle raadsels, waarin de personen die in het verhaal voorkomen, zich verwikkeld hebben, bondig opgelost.

Latte (Vally) HET GROOTE WILD. (224) f 2.25. Gebr. Grauw, Amsterdam

Bernard Reniers heeft een soort buskruit uitgevonden en wordt nu in Engeland verwacht om proeven te nemen en zijn uitvinding te demonstreeren.

Hij is een strenge, eenvoudige persoonlijkheid, echtgenoote van de elegante Alma en vader van de kleine Erna.

„Weet je wel, Berry" — dit was haar lievelingsnaam voor Bernard — „dat het de eerste maal is, dat je zoo lang van mij en het kind weggaat?"

De lezer zal wel vermoeden dat het hier botertje tot den boôm is. Maar de liefhebbende Alma loopt nog geen maand later haar Berry voorbij in het duister om zich naar Zwitserland te laten ontvoeren in de auto van een piepjongen graaf de Beauchamps. De stakkerd heeft al spoedig begrepen dat hij een domme streek heeft begaan, maar de weggeloopen madame houdt hem vast als een klit.

Maar venijnige vriendinnen komen haar vertellen dat die mijnheer Beauchamps vroeger hare gouvernante Christine heeft verleid. En zij noodigt hem uit met haar een wandeling in de bergen te maken, en als zij boven zijn gekomen, zegt ze: „Stil, stil en wacht tot ik heb gesproken, schat." En de schat doet het, en zij houdt haar requisitoir, en verwijt hem zijn bedrog (alsof zij zelve onschuldig was als een kindertrompetje) en schiet hem dan door zijn hersens, voor zoover hij die nog heeft. Hij tuimelt in den afgrond en zij springt er in met gesloten oogen.

En nu, als „jager en groot wild" zijn opgeruimd, vraagt mijnheer Reniers de verleide gouvernante Christine tot zijne vrouw.

„Toen wist hij dat hij eindelijk den terugweg naar het werkelijk leven had gevonden."

Wel ja, dat zal wel zoo zijn. Maar in den grond is het niet meer dan een slecht geschreven en schuin verhaaltje.

Lubeley (Ignatia) IN DE PROVINCIE (238) f 3.00 G. F. Gallenbach. Nijkerk.

Deze drie vertellingen zijn uit den goeden ouden tijd van vader-

moorders en hoepelrokken, hooge zijden hoeden en lange krullen. Ze zijn keurig geschreven en brengen ons allerlei aardige bijzonderheden uit het leven in den achterhoek, op de verschillende buitengoederen.

Men zit 's avonds bij de olie-lamp, met turf in de kachel, te handwerken, de voeten op een warme stoof, waarin een kooltje vuur en een neef, „logee" leest de dramatische geschiedenis voor van „Hernanie". Het zijn verhalen over huiselijke omstandigheden, maar de keurige trant maakt ze zeer aantrekkelijk en een aanbevelingswaardige lectuur.

Meekel (Kees) DE VAL VAN DEN DICTATOR. (187) f 2.50 Van Munster, Amsterdam.

Kees Meekel heeft hier een verhaal gemaakt, waarin hij de figuur van Mussolini heeft „verwerkt". Een halsstarrige, koppige man met een onbegrensd zelfvertrouwen en doorzettend zijn wil tot het waanzinnige toe. Uit een vliegmachine is hij naar beneden gestort en zwaar gewond verbergt hij zich bij zijne dochter om van zijn wonden te genezen en dan het hoofd te bieden aan de revolutie, die tegen den dictator wordt aangestookt.

Maar het is niet meer noodig. Die paar weken van verborgen blijven, was al genoeg om hem te doen vergeten bij het volk. Dat slaat den man in het hoofd en hij wordt opgenomen in een krankzinnigen gesticht. Men kan er over disputeeren of Meekel in den echten Mussolini een geval van aberratie ziet en het niet onwaarschijnlijk zou achten dezen potentaat te zien belanden in een gekkenhuis.

Het boek laat zich goed lezen, gelijk ongeveer al de boeken van Meekel.

Maar wat heeft de schrijver hier toch uitgehaald met zijn anders zoo klaren en kloeken stijl?

Van den dictator zegt hij op bladzijde 11: „Jij, jij," *staat* hij opeens, „jij wil mijn werk laten mislukken".

En dan moet de heele familie er aan gelooven: zijn dochter Agnes, zijn vrouw Therese, zijn schoonzoon: ze praten niet meer eenvoudig weg, maar doen als anders: „Ach, die mannen", schoudertrok ze; wat nog als aanduiding der begeleidende geste te verklaren is; „Kunnen wij dan niet mee", *komt* ze. „Hoe is 't mogelijk, vader", *stond* ze. Jaren geleden is dat misbruik bij schrijvers in de mode geweest, maar ik hoop dat het niet weer worde ingevoerd.

Middendorp (Herman) IN 'T MOERAS. (228) f 2.90 geb. 3.90. Allert de Lange, Amsterdam.

Herman Middendorp schrijft goed; los en natuurlijk en in de dialoogpartijen ongedwongen. Dat is misschien de hoofdzaak voor den lezer, die niets anders vraagt dan wat aangename tijdpasseering, maar daar zijn wij niet mee geholpen.

En daarom even iets uit dezen roman vertellen, afgezien van den vorm, dien wij niet anders dan prijzen kunnen.

Tegenwoordig, in dit land van „leeraren", worden de leeraren nog al eens gekozen als helden, zij het dan ook van de droeve figuur. Men denkt b.v. aan „De Zondaar" van Alie Smeding. Ook hier is dat het geval, ofschoon de meester gelukkig niet kopje onder gaat, maar weer op zijn beenen terecht komt.

Hij is getrouwd met een mooie jonge vrouw, die hem wel liefheeft, maar op haar eigen kalm-koele manier.

De man is zinnelijker van aanleg; bezoekt dan ook gaarne mondaine kringen, waar hij eigenlijk niet thuis hoort, en raakt in den strik. Een jonge gehuwde vrouw, een volleerde huichelaarster, die hem in den val lokt en brengt tot een daad, waarvan hij nog geen uur later walgt, maakt dat de leeraar steeds verder buiten het leven zijner echtgenoote komt te staan. De gedachte aan scheiding maakt zich steeds vaster meester van zijn geest. Hij heeft al een onderhoud gehad met een advocaat, die specialiteit is in echtscheidingen, en die de zaak wel voor elkaar zal krijgen.

Dan breekt er plotseling een griep-epidemie uit, zijn vrouw komt aan den rand van het graf, alle hoop is reeds opgegeven, als er plotseling een omkeer intreedt. Zij is gered, en zij blijven bij elkaar.

Men kan dit boek opvatten als een pleidooi tegen de lichtzinnigheid der echtscheidingen, maar men vraagt zich af wat het zal helpen waar de menschen, als in dezen roman, zoo hopeloos aardsch zijn en geen enkel hooger beginsel huldigen.

Hoe weinig, blijkt uit de cynische en zelfs gemeene woorden, die den beschaafden leeraar ontvallen direct na zijn zondeval.

Daar valt niets goeds uit te leeren.

Phillips-Oppenheim (E.) GELDKONINGEN. (237) f 1.20 Geb. f 1.75. Vertaald door Mej. Spies-van der Linden, N.V. Seyffardt's Boek- en Muziekhandel, Amsterdam.

Op een avond roept Phineas Doge, de machtigste geldkoning van New-York een viertal millionairs, bijna even sterk als hij, bijeen. Door een sluwen truc, laat hij een zeer compromiteerend stuk teekenen, waarop hij zorgt, dat zijn naam niet voorkomt. Hij bergt dit gevaarlijke document, dat voor hem een wapen moet zijn om de anderen in zijn macht te houden, weg op een geheimzinnige plaats, waarvan zijn nichtje Virginia tot bewaarster door hem wordt aangesteld. Hij leeft in onmin met zijn eenige dochter, die op een dag het stuk steelt, waarbij in een worsteling Virginia het onderspit delft. Het meisje is troosteloos daarover en wil haar machteloosheid goed maken. Zij gaat op jacht naar het stuk en deze jacht is vol opwindende avonturen, welke dit boek tot een spannende en aantrekkelijke roman maken.

Stoker (**Bram**) DRACULA. Vertaald door J. Wink-Nijhuis. (319) f 2.50 Holkema & Warendorf. Amsterdam.

Guttapercha!.... Wat 'n boek. Ik vermoed dat de titel niet geheel zonder bijbedoeling is gekozen, want er is nauwelijks eene bladzijde te vinden, die geheel vrij is van drakerigheid.

Op het prospectus kan men lezen dat het is „het ongelooflijkste van alle ongelooflijke verhalen". En een geleerde moet hebben uitgeroepen: „bah, wat een opeenstapeling van griezeligheden", maar den volgenden Zondag moet hij heel den Godgewijden dag hebben doorgebracht om het boek uit te lezen. Ja, die professoren....!

En dan vertelt de uitgever er nog bij dat de menschen in de bioscoop, die deze roman verfilmd zagen, elkaar vastgrepen van angst. Ik ben er alles behalve van overtuigd of dit een gezonde sensatie is? 't Is werkelijk onnatuurlijke griezellectuur.

Navertellen kan ik het niet; dan wordt ik hoogstwaarschijnlijk krankzinnig. Menschen, die gemakkelijk droomen, zullen de eerste weken hun nachten bevolkt vinden met „Vampiers", geheimzinnige menschen, die eeuwen oud kunnen worden, als ze maar in de gelegenheid zijn zich te voeden met het bloed van levende wezens; zij verschijnen in de gedaante van hagedissen, vleermuizen en dergelijke aantrekkelijke dieren.

Als je eenmaal met zulke verbeeldingen begint, is er geen grens meer. Behalve het geduld van de lezers, en ik vermoed dat dat niet onbegrensd is als „chewing-gum".

Temple Bailey. JUFFER ANNA Vertaald door Adri Dane (270) f 2.25 Hollandia-Drukkerij, Baarn.

Juffer Anna, een onderwijzeres, heeft een kamertje in 't eenige hotel van Gross-Roads. Het is een ouderwetsch hotel, waar vooral met de feestdagen als Paschen en met de week-ends veel oude heeren komen om te profiteeren van de lekkere keuken. Juffer Anna is een meisje dat van haar leven tracht te maken wat zij er van maken kan, hulpvaardig en gedienstig, zeer beschaafd en op haar school doet zij haar best om haar kinderen een hoogere levensbeschouwing in te prenten. Op een Kerstavond komt Dr. Brooks met zijn moeder zich in Gross-Roads vestigen omdat zijn grootvader daar dokter is geweest en de jonge man het verlangen van zijn moeder vervullen wil om weer in haar oude huis terug te keeren. Iedereen vindt het jammer dat de jonge, begaafde dokter zich in zulk een gat gaat begraven. Maar zijn moeder heeft al haar hoop erop gevestigd dat hij zijn ideaal zal vinden in het werk dat hem op Gross-Roads wacht.

Juffer Anna ontmoet hem op een vroolijken avond in het logement. Omdat het druk is helpt zij daar bedienen en hij maakt een groote vergissing door te denken dat zij een dochter van de Bowers is. Op dien zelfden avond is er een jonge schrijver in het gezelschap, die Anna op haar juiste waarde schat. En de twee jonge mannen

worden, hoewel zij het niet zich zelf bewust zijn, verliefd op haar. Zij geeft den schrijver op een avond een idee voor een boek. Dit wordt zijn levenswerk en hij wordt daardoor een der grootste kunstenaars van zijn tijd. De dokter heeft een jeugdvriendinnetje, een mondain meisje, Eveline Chesley, een bedorven kind, dat het in haar hoofd gezet heeft met hem te trouwen, hoewel zij geen liefde voor hem gevoelt. Maar het verveelt haar door verliefde jongelui achtervolgd te worden en zij wil juist hebben wat zij niet kan krijgen.

De groote medicus in New-York, dokter Austin, biedt den dokter een plaats aan als zijn assistent. Brooks bezwijkt voor de verleidende stem van Eveline en het vooruitzicht van een prachtige positie te bekleeden en neemt de aanbieding aan. Zijn moeder doet haar best om hem te begrijpen, maar is zeer bedroefd over zijn vertrek. Zij blijft echter in Cross-Roads wonen en neemt Juffer Anna bij zich in huis. De schrijver heeft intusschen Anna het hof gemaakt en op een zeer primitieve manier haar willen ontvoeren, omdat hij dacht haar daardoor voor zich te winnen. Anna weigert zijn aanzoek en doet hem zijn bespottelijke daad inzien. Maar de schrijver heeft aan den dokter verteld dat zij toegestemd had om zijn vrouw te worden. Dit is wel de voornaamste reden, waarom dokter Brooks Eveline's verloofde is geworden en Cross-Roads heeft verlaten. Hij werkt bij Dokter Austin en heeft geen oogenblik tijd om na te denken. Dokter Austin heeft een eenige dochter Marie Louise, een vreemd, vroegwijs, abnormaal meisje, dat over de verhevenste onderwerpen een oordeel klaar heeft. Austin hoort van Juffer Anna en besluit dat zij alleen de rechte vrouw is om zijn vroegwijs dochtertje in goede banen te leiden. Hij laat haar komen en het gelukt haar het kind van haar vroegwijsheid te genezen. Het engagement van Brooks en Eveline loopt op een mislukking uit. Een andere trouwe aanbidder wordt gelukkig en dan komt Juffer Anna aan de beurt om haar geluk met dokter Brooks te grijpen.

Een frisch en mooi boek voor iedereen.

Verster-Bosch-Reitz. GIJ, DIE MIJN SCHREDEN LEIDT. (478) f 4.90
Van Holkema en Warendorf, Amsterdam.

Paul Moreelse is een jonge student in de rechten, die in alles het hoogere zoekt. Hij verfoeit het om bij zijn Oom Andringa op kantoor te komen, zooals deze hem reeds zoo dikwijls heeft voorgesteld. Oom Andringa heeft een druk huishouden, waarvan de eenige zoon idioot is. Dit is een verdriet voor de ouders wat zij niet kunnen verzetten en dat in plaats van toenadering te brengen verwijdering gebracht heeft. Paul komt dikwijls in het gezin van zijn oom. De meisjes zijn dol op hem en hij alleen kan den idioten jongen regeeren en hem sommige dingen begrijpelijk maken. Bij zich zelf thuis heeft hij twee zusters, een zachte, lieve moeder en een vader die zijn idealist van een zoon niet altijd begrijpt. Er komt nog een familie in dit

boek voor: de familie Renghers: een moeder met twee dochters, die na den dood van haar vader in zeer benarde omstandigheden zijn achtergebleven. De moeder heeft aan haar meisjes nooit durven vertellen hoe arm zij feitelijk zijn en slooft en zwoegt den heelen dag, terwijl de meisjes op kantoor werken en haar uitlachen om haar zuinigheidsbevliegingen en er niet aan denken dat die zuinigheid gebiedende noodzakelijkheid is. De oudste May kan het moeilijkst tegen al die bekrimpingen en zoekt vriendschap met een student Arnold van Nijenholt, een jongen die zeer zwaar leeft. May Renghers biedt zich letterlijk aan Nijenholt aan, maar deze in een helder oogenblik doet alsof hij geruïneerd is en dan trekt zij zich huiverend terug. Bij Oom Andringa raakt het tweede meisje Suzie verloofd met Saverius, een weduwnaar met één kind. Haar aanstaande zal deelgenoot worden in de zaak en aldus de plaats innemen die Paul geweigerd heeft. Suzie is een zacht goed kind en weet niets van het leven en brengt haar dagen liefst door in de Nursery bij andere kinderen waar zij allerlei leuke spelletjes verzint. Op een dag is haar verloofde zich zelf niet meester en kust haar hartstochtelijk. Zij verschrikt daarvan hevig en maakt haar engagement af niettegenstaande haar papa dit verschrikkelijk vindt en zijn illusie om een zoon als opvolger in zijn zaak te krijgen, verliest. Maar vooraf heeft Paul Arnold van Nijenholt door krasse redeneering en kalm betoog er toe gebracht zijn leven van uitspattingen te herzien. Hij komt nu tot kalmte en gaat met Paul mee om Suzie van Andringa op haar verjaardag te feliciteeren. Haar reine, teere schoonheid trekt hem zoo aan dat zij zijn ideaal wordt en hij alleen om haar zijn wilde leven vaarwel zegt. Maar als hij hoort van haar engagement dan valt hij in zijn oude leven terug en Paul kan niets meer met hem beginnen. Dan roept hij Suzie ter hulp. Zij gaat met haar neef Paul mee en blijft op zijn kamer omdat Arnold in dronkenschap ligt en zij wil wachten tot hij weer bij bewustzijn is gekomen. Haar vader en verloofde hebben haar gemist en komen haar zoeken en willen haar mee terug nemen. Maar zij houdt vol te blijven omdat zij meent dat er hoogere belangen op het spel staan en zij van Nijenholt wil verklaren dat er in haar vriendschap voor hem geen verandering is gekomen. Dan is onder dit gesprek Arnold wakker geworden, heeft alles gehoord en belooft aan Suzie dat hij niet meer zal hervallen, maar steeds aan haar denken als aan zijn goede engel. Daarna volgt het afmaken van Suzie's engagement zooals boven reeds, eenigszins voorbarig door ons werd medegedeeld. Paul heeft May Renghers ontmoet. Zij liegt hem voor dat zij zelf om haar zuster Amy te redden zulk een leven leidt en in dat minderwaardig pension verblijft. Paul gelooft haar en stelt haar voor om haar te redden met hem te trouwen. Dan zou zij een rustig leven met hem kunnen leiden. Haar ongelukkig leven moe stemt zij daarin toe. De familie van Paul is verontwaardigd. Zijn vader wil niets met zijn aanstaande vrouw te doen hebben en daarom weigert Paul zelf

thuis te komen. Zijn toelage als student wordt ingetrokken en nu gaat hij les geven om in het onderhoud van hun huishouden te voorzien. Het karig leven echter van huishoudelijkheid en zuinigheid verveelt May weldra. Zij ontmoet weder een oude aanbidder die haar een bankje van *f* 1000.- toestopt. Zij zoekt haar pension weer eens op en leidt zoo een dubbel leven. Tot Paul op een goeden dag de bittere ontdekking doet, dat hij zich in haar bedrogen heeft en zij hem altijd heeft voorgelogen, dat het zusje Amy op een eerlijke wijze in een boekwinkel haar brood verdient en dat alles wat May van haar vertelde door haar zelf misdreven werd. May verlaat Paul dan. De ouders willen hem, nu hij weer alleen is terug zien. Zijn vader schrijft dat alles vergeven is. Oom Andringa dringt bij hem aan om naar huis terug te gaan, maar hij zegt dat hij op zijn vrouw moet blijven wachten, want dat zij terug kan komen en hij er dan zijn moet om haar te redden. In tusschen tijd heeft Arnold Suzie verschillende malen ontmoet, het is een verloving geworden en zij zijn getrouwd. Tusschen hen heerscht een misverstand. Arnold wil Suzie niet verschrikken door haar zijn hartstocht te toonen en Suzie die hem met heel haar hart liefheeft schrijft zijn koelheid toe aan minder liefde voor haar. Maar op een goede dag wordt Donny de idiote jongen woedend op zijn zwager. Hij vliegt hem naar de keel en het gelukt slechts met bovenmenschelijke inspanning om den jongen los te maken. Deze doorgestane angst brengt Arnold en Suzie tot een verklaring en zij worden heel gelukkig samen. Donny wordt na deze uitbarsting ziek. Deze ziekte is voor Paul een aanleiding om zijn oom en tante die zoo ver verwijderd van elkaar geleefd hebben tot elkander te brengen. Dan gaat Paul een keer naar zijn ouderlijk huis. Ook daar komt het tot een verzoening. Hij gaat af studeeren, maar blijft op zijn bovenhuis wonen waar hij met May gewoond heeft. Zij kon soms terug komen. Voor dat Paul May trouwde, maar haar reeds zijn woord gegeven had, ontmoette hij een nichtje van de Andringa's: Evelijn, een wufte lichtzinnige flirt, waarin ook Paul het betere tracht te zien. Zij krijgen elkaar lief nadat door de lichtzinnigheid van Evelijn een visscher om het leven komt. Maar Paul zegt dat hij zijn woord al gegeven heeft en Evelijn trekt zich terug. Het meisje heeft zich pas kort met Amy gewijd aan armverzorging en op een dag vinden zij May doodziek en wijden zich aan haar verpleging. Op een onbewaakt oogenblik ontglipt May hen en springt in het water. Dan gaat Amy Paul roepen en deze vergeeft haar en zij sterft. Dan eindelijk kan Paul zich aan zijn eigen liefde geven en hij trouwt Evelijn. Deze roman is zeker voorbehouden en lang geen lectuur voor Jan en alleman.

Zoomers-Vermeer (J. P.) HET MOLENHUIS. f 2.90 geb. f 3.90. Van Holkema & Warendorf, Amsterdam

Mevrouw Zoomers-Vermeer heeft menig dingetje geschreven,

waarin het naturalisme zich openbaart in ongelooflijke grofheid en gebrek aan ook maar het meest elementaire fatsoen.

Wij behoeven in dit verband maar te noemen: *Het Boek van Koosje; Als het Leven ontluikt; Janna,* e.a.

Wij weten wel dat de schrijfster zich beroept op haar sociale taak: waarschuwen voor het gevaar, de oogen te openen der onwetenden. Maar wij beklagen de onwetenden, wier oogen met zulke ruwe handen worden opengescheurd. Men kan nooit weten hoe verblind en dom een mensch kan wezen en 't is best mogelijk dat de schrijfster het ernstig meent met haar voorlichting. Maar we zouden toch liever hebben als zij dat maar overliet aan fijner voelenden en beter berekenden voor zulk een gewichtige en verantwoordelijke taak.

En daar komt bij dat zij heel wat meer talent toont als zij zich weet te ontworstelen aan de domp-sexueele atmosfeer, waarin een normaal mensch dreigt te stikken.

Dat blijkt ook uit het Molenhuis. En wij kunnen de omschrijving van deze roman door den uitgever gerust overnemen, om er later een nootje bij te voegen.

„Het Molenhuis" is een boerderij, waarin van geslacht tot geslacht harde, gesloten boeren wonen, meestal bezocht door een erfelijk lichaamsgebrek. De laatste nog levende van dit boerengeslacht is doofstom, en van een ijzerhard karakter, vol onverzoenlijke wrok tegen alles wat lichter en vrijer leven kan en durft. Hij is, door zijn moeder op haar sterfbed, uitgehuwelijkt aan het schuwe en slovende dienstmeisje van de hoeve, omdat de kans op een ander huwelijk zoowel door zijn mismaaktheid als door zijn karakter uitgesloten is. Uit dit huwelijk komen een zoon, evenbeeld van den vader en ook mismaakt, en daarna twee dochters, in wie de weggedrongen en nooit ontloeideb levenslust van de meoder verwonderlijkerwijze tot uiting komt: twee mooie, levensblijde en vroolijke meisjes. De barsche vader en zoon voelen dit bloeiende tweetal als een vijandig element in hun omgeving, en trekken zich er instinctief en onbewust van terug. Daartusschen staat de moeder, de gewezen dienstmeid, het vroegere weesmeisje: een nauwelijks aangeziene slavin van de beide mannen, een geduldige en heimelijk lieve moeder voor de beide meisjes.

Totdat een crisis dezer onderbewuste tegenstelling zich met hevigheid openbaart. Het oudste meisje vat een schuchtere liefde op voor een jongen man, zoon van van veldwachter van het dorp. Het is kermis in 't dorp. Daar iedere omgang, iedere vrijheid van beweging aan de meisjes door den vader verboden is, weet de minnaar hen over te halen, 's avonds uit te breken en met hem een avondwandeling op de kermis te maken. Maar het toeval wil, dat de veldwachter, niets wetende van de idylle van zijn eigen zoon, hen dienzelfden avond met een laddertje hun kamertje ziet binnenklimmen. Het ergste vermoedend, meent hij zijn zedelijken plicht te vervullen, door de ouders van dit feit op de hoogte te stellen. Als de moeder de meis-

jes wil verdedigen, valt de vader haar woest aan. Vallend weet zij nog juist de binnentredende meisjes toe te roepen te vluchten. De meisjes vluchten het bosch in, en worden daar gevonden door een vriend. Zij wagen het niet meer terug te gaan naar huis. Ook de moeder besluit ten slotte te vluchten. Op een avond, als de meisjes en hun vriend in de laan wachten, heeft deze vlucht uit „Het Molenhuis" plaats. De meisjes begrijpen het niet, zij zien haar in den maneschijn aankomen met zware pakken. Ten slotte vluchten ze samen als opgejaagde, schuwe dieren in den nacht het bosch in, het gevreesde Molenhuis achter zich latend, het Molenhuis, „waarop een vloek lag".

Dat is het inhoudelijke verslag. Het is geheel een „casus Zolae", die ook zoo gaarne de geestelijke kwaliteiten parallel laat loopen met de physieke, als bij deze twee boeren. Het huwelijksleven van de vrouw is niets anders dan een stompzinnige slavernij en zij weet niets beter te doen dan op de vlucht te gaan als een paard uit den stal, waarin brand is uitgebroken.

Maar het verhaal is aanneembaar, als men het laat afspelen onder menschen, die louter naar hun instincten leven. En bovendien, we komen hier niet te staan voor die vieze en ergerlijke situaties, welke sommige van haar andere boeken (vooral de drie genoemde) ons herhaaldelijk uit den weg deden gaan.

OPVOEDER EN KIND

Dr. LOUIS BERGER, — M. R. TIJSSEN, REDACTEUR VAN DE KATHOLIEKE SCHOOL — F. FONTAINE, SCHOOLHOOFD, LEERAREN VAN DE KATHOLIEKE H. B. S. EN GYMNASIUM TE AMSTERDAM EN DEN HAAG

VOOR DEN OPVOEDER

Daar zijn we blij mee.

Geachte Redactie.

Wij zetten dat woord van blij-zijn als een titel boven onzen brief. Want wij hebben de hoop dat u het briefje niet uitsluitend voor u zelf zult houden, maar het den vorm geven van een kort artikeltje.

Het wakkere Maandschrift *Dux* is voor den dag gekomen met een nummer, geheel gewijd aan de *Padvinderij*, en daar verheugen wij ons ten zeerste over. Wat hebben onze katholieke paedagogen al afgekeurd en verboden, of het zóó in draadjes en doekjes gewikkeld, dat het niet leven kon.

Met de padvinderij is dat ook zoo gegaan, en ik heb heel wat eerzame menschen gekend die 't al half uit den booze beschouwden. Mij dunkt dat is niets van een ruimen maar orthodox katholieke geest, zoo angstig te zijn alsof wij vreesden ons aan koud water te branden.

O, ik ben er volstrekt niet voor, om zoo maar in het wilde weg iets goed te keuren of er ondeskundig mee te gaan experimenteeren. Aan alles zijn bijna gevaren verbonden, maar die zijn om ze op te heffen. Als dat niet kan, als die nadeelige gevolgen onafscheidelijk adhaerent zijn, dan is er niets aan te doen en moeten wij het maar opgeven. Maar dat is juist de kwestie en wij moeten zorgen niet te gaan veralgemeenen.

Ik ken een overvloed van bezwaren juist bij de padvinderij: de leiding kan verkeerd zijn; de jongens, of enkelen, niet deugen; te veel worden aangekweekt de liefde voor „das Militär" wat 'n zegen zou zijn voor ons land.

Maar staat daar niet tegenover het enorme goede dat de gevolgen zullen brengen, indien er maar iemand is, die te leiden weet en te bezielen. Naastenliefde bij onze egoïsten, tucht in de tegenwoordige anarchie, bescheidenheid tegenover de hedendaagsche eigenwijsheid en verwaandheid, gehoorzaamheid, afhankelijkheid, moed en durf, eerlijkheid, zelfbeheersching e.a.

Als wij, anderen, nù maar niet door overdreven bezorgheid en ziekelijke gevoeligheid, haastig roet in het eten komen werpen; maar niet te veel regeltjes en uitzonderingetjes en maatregelen willen gaan nemen, waardoor de heele beweging gaat doodbloeien. We zijn al eens meer op dien weg geweest. We stikken soms in onze zoogenaamde paedagogie.

Als ik kan en mag, kom ik nog een terug op dit en dergelijke onderwerpen, want daar zijn meer hoekjes, waarin het stof zich wel wat dik heeft opgehoopt.

Met de meeste Hoogachting.
J

Natuurkunde

OVERZICHT VAN NATUURWETENSCHAPPELIJKE TIJDSCHRIFTEN

door PROF. A. MULDER.

„Journal de Physique". Zoowel in de industrie als in het laboratorium heeft men somtijds draaiende toestellen noodig, die een groote hoeksnelheid moeten bereiken; denken wij slechts aan snel loopende centrifuges, aan het girostatische kompas of aan het snel draaiende spiegeltje, om de voortplantingssnelheid van het licht te bepalen. Onder factoren, die een grens stellen aan de snelheid van wenteling is een der voornaamste de wrijving van de as in de lagers. Tot nu toe trachtte men deze wrijving geringer te maken door smering met een of andere olie. De Heeren F. Henriot en E. Huguenard hebben thans een andere methode toegepast en rotoren weten te vervaardigen, welker as geen vast of vloeibaar contact meer met de lager heeft. Zij hebben gebruik gemaakt van een reeds lang bekend verschijnsel, dat evenwel tot op heden geen technische toepassing had gevonden.

Hoe dit alles in zijn werk gaat, en welke reusachtige snelheden zij hebben verkregen, o.a. 11000 omwentelingen in de seconde, wordt door hen beschreven in het Nov.-nummer.

De Feb.-aflevering van hetzelfde tijdschrift brengt ons, naar 't schijnt, de ontknooping van de tragedie, die zich langzamerhand heeft ontwikkeld rondom het wereldvermaarde experiment van Michelson. Het al of niet bestaan van een relatieve beweging der aarde ten opzichte van den aether zou door deze proeven worden vastgesteld. Men weet hoe de eerste proeven van Michelson en Morley in 1887 slechts negatieve resultaten opleverden. Ook die van Morley en Miller in 1905 liepen op niets uit. In 1921 meende Miller op Mount Wilson een relatieve snelheid van 10 k.m. p. sec. te hebben waargenomen, terwijl in de vlakte geen snelheid scheen te bestaan. De juistheid der gegevens van Miller en van hun interpretatie werden echter door velen in twijfel getrokken en er ontspon zich een hardnekkige discussie.

Dit alles bracht de Heeren Piccard en Stahel er toe met een vernuftig uitgedachte instrumentatie, waarvan de nauwkeurigheid nog grooter was dan die van Miller, de proeven opnieuw uit te voeren. De metingen werden gedaan in een luchtballon op 2500 m. hoogte,

in het laboratorium te Brussel en op den Rigi, 1800 m. hoogte. Er werd geen verschil gevonden, dat grooter was dan de waarschijnlijke waarnemingsfouten. Een snelheid van 10 k.m. p. sec. had met zekerheid waargenomen moeten worden. Welnu, daarvan was geen sprake. We zullen er dus in moeten berusten, dat dit thema voorloopig van de baan is.

In de Jan.-aflevering van *„Der Naturforscher"* komt een merkwaardig bericht voor over de waarneming van dwaallichten door H. H. Sven, uit Tsjecho-Slowakije. „In 't donker zag ik vier kleine, dansende blauwachtig fosforesceerende vlammetjes zoo hoog als een kaarsvlam en c.a. 3 c.m. grootste doorsnede. Vlak daarnaast een c.a. 1 m. hoog oplaaiende vlam van geelgroene kleur en een doorsnede van 30 c.m. Ik begaf mij in de onmiddellijke nabijheid dezer verschijnselen en kon een walgelijke reuk als van een kreng bespeuren...... Hoewel ik bij het licht den tijd op mijn horloge en mijne notities kon aflezen, gaven de lichtjes geen merkwaardige warmtestraling, en ik kon in de groote vlam mijn hand houden zonder veel gevaar mij te branden. De verschijnselen duurden ongeveer 15 minuten, werden toen rhytmisch kleiner en verdwenen eindelijk alle vier binnen een seconde." „Een belangrijke opmerking heb ik toch bij mijn vele waarnemingen gemaakt. De dwaallichten zijn onafhankelijk van de temperatuur der lucht, maar regelmatig afhankelijk van den luchtdruk. Hoe hooger de druk des te geringer het aantal dwaallichtjes en omgekeerd." Hij schrijft het verschijnsel toe aan zeer verschillende aardgassen, die bij drukvermindering vanzelf ontbranden, en is van plan later meer daarover te publiceeren.

In 't algemeen is dit tijdschrift meer biologisch dan physisch georienteerd. Elk nummer bevat eenige prachtige fotografische reproducties.

NATUURKUNDIGE BOEKEN

Bakker (Prof. Dr. G.) KAPILARITäT UND OBERFLäCHENSPANNUNG. (XV en 458) 114 fig. Mk. 44. — Akad. Verlagsgesellschaft. Leipzig 1928.

Het gebied der capillariteit, dat voorbestemd scheen om ons nadere gegevens te verschaffen omtrent de onderlinge inwerking der molekulen, zoodat wij een dieper inzicht zouden kunnen verkrijgen in den opbouw der grootere lichamen, heeft tot nu toe nog maar matig aan die verwachtingen voldaan. Wij mogen den schrijver van dit boek dankbaar zijn, dat hij zich beijverd heeft om de experimenteele gegevens over dit onderwerp zoo volledig mogelijk bijeen te brengen en de bestaande verklaringen ervan uiteen te zetten. Aan het einde geeft hij ook zijn eigen opvattingen. Zijn boek vormt het

6e deel van de groote „Handbuch der Experimentalphysik", uitgegeven door Wien en Harms.

Na een inleidende beschouwing (hoofdstuk 1) behandelt hij in het 2e en 3e hoofdstuk de theorieën van Laplace, Gauss en Neumann. Het vierde bevat veel bizonderheden over den vorm van het capillaire oppervlak en het vijfde de methoden ter bepaling van de constanten der capillaire krachten van vloeistoffen. Dan volgt een hoofdstuk over den invloed van de temperatuur, een over de oppervlaktespanning van water, kwik, oplossingen enz. met tabellen, en een hoofdstuk over de oppervlaktespanning van vaste stoffen. S. behandelt verder de thermodynamica der capillaire laag en veranderingen, die de oppervlaktespanning bij vloeistoffen ondergaat door verontreinigingen. Zoo komt hij vanzelf tot de bekende kwestie der dunne olielaagjes en de dempende werking, die zij op de golven aan het wateroppervlak uitoefenen.

Met genoegen kunnen wij constateeren, dat dit aandeel van onzen landgenoot Bakker in dit groote handboek zich waardig aansluit bij dat zijner Duitsche collega's. Aan dit werk is groote zorg besteed, wat o.a. reeds blijkt uit de nauwkeurigheid der talrijke citaten: voor zoover wij hebben kunnen nagaan zijn ze alle correct.

Ergebnisse der exakten Naturwissenschaften, herausgegeben von der Schriftleitung der „Naturwissenschaften". Band I - VI. (2010) 423 fig. J. Springer. Berlin 1922 — 1927.

Deze kostbare serie, die ieder jaar met 1 deel wordt vermeerderd, kan ik iederen leeraar ten zeerste aanbevelen. Het is 1e klas werk en behandelt al de belangrijke kwesties van den dag op het gebied der exacte natuurwetenschappen. Voor uitvoerige bespreking op deze plaats leent zich deze serie niet erg; wie zich er nader voor interesseert vrage prospectus met uitvoerige inhoudsopgave aan bij Hirschwaldsche Buchhandlung, Berlin NW 7, Unter den Linden 68, of bij den uitgever. Abonnés van het tijdschrift „Die Naturwissenchaften" genieten 10% korting. Elk der 6 deelen is ook afzonderlijk verkrijgbaar, tot den prijs van gemiddeld 18 Mark per deel.

Brievenbus

J. R. t e L. Wij hebben de *Selecta* gezien en vinden het een praktisch en eenvoudig idee. Eenvoudig als het ei van Columbus. De *Selecta* van uitgever D. A. Daamen te 's Gravenhage is „een bloemlezing naar eigen keuze voor inrichtingen van voortgezet onderwijs." Men stelt derhalve zijn eigen bloemlezing samen en kan die ook telkens weer vernieuwen en anders rangschikken. Het hangt er maar vanaf hoeveel invul-vellen de uitgever gereed heeft. Dat staat trouwens aangegeven op een prospectus van den uitgever, wien u zelf om inlichtingen kunt vragen.

N. H. S. t e N. *Overzicht der Engelsche Letterkunde* door J. H. W i s m a n s is, dunkt ons, precies wat u zoekt. Er is zoo pas een tweede en vermeerderde druk verschenen, zoodat het boekje (150 blz.) tot onze dagen goed bij is. Prijs is *f* 1.50. Uitgever: N. V. Paul Brand, Hilversum.

J. R. t e H. Paul van Ostayen, de pas overledene, had verleden jaar ook nog een stukje in „de Gemeenschap"

BERCEUSE.

Slaap als een reus
Slaap als een roos
Slaap als een reus van een roos
    reuzeke
    rozeke
Zoetekoeks dozeke
doe de deur dicht van de doos.
Ik slaap.

En Bastiaanse teekende bij dit verzeken aan: „Wanneer deze slaap lang duurt, is alle hoop voor de Vlaamsche poëzie misschien nog niet verloren."

M. v. M. N. S t. 13. Bl. Mogen wij nog eens uwe vragen ontvangen (ongefrankeerd) voor inlichtingen omtrent boeken in/z. biologie. Maar wij weten dat bij universitaire studie u de boeken van zelf worden aangewezen. Wilt u daarbij evenwel eenige andere werken met deze of gene specialiteit, dan kunnen wij u wel inlichten.

W. R. t e H. Het feit is waar. Een boek van Paul Curcoural is bij decreet van 1 Februari 1928 op den Index geplaatst en dus verboden. De titel luidt: *Le „Danger" de l'Action française, et réponse à M. Maritain.* Uitgever: Charles Millon, La Rochelle 1928.

Over den inhoud van dit boek kunnen wij u geen verslag geven, want wij hebben het boek niet gelezen.

Nieuwe Uitgaven

Godsdienst

Amicus. Hoe verdedig ik mijn Godsdienst (48) Geloofs verdediging—Antwerpen.

Een van die eenvoudige Vlaamsche handboekjes (vooral voor jonge arbeiders) die geven wat noodig is, niet te veel, wat ook een verdienste is.

Boudens (Aug. A.) De Liturgie der Heilige Roomsche Kerk, (76) f 0,60 L.C.G. Malmberg Den Bosch.

Een geschikt boekje in zeer bevattelijken vorm.

Chesterton. (G. K.) Kerk en Bekeering. Vertaald door Ellen Russe. (133) f 1.75 „Foreholte" Voorhout.

. Het is wel een van de meest aantrekkelijke apologetische boeken van een bekeerling. Het is niet zoozeer een relaas van gebeurtenissen, maar veel meer een doorloopend betoog in dikwijls verrassende gedachten.

Fallize (Dr. J. B. O.) Monniken en Jezuiëten. Vertaald door fr. Andreas Metz. O. Cist. (154 Wed. J. B. v. Rossem—Utrecht

Ook de vaak verweten leerstelling van Het Doel heiligt de Middelen, wordt hier nog eens uitvoerig weerlegd. Toch zal de kwade trouw wel zorgen, dat het verwijt telkens en telkens herhaald wordt.

Teetaert (P. Adm.) Minderbr. Cap. De Theosofie in het Licht van de Katholieke leer. (45) Geloofsverdediging, Antwerpen.

Een goed tractaatje over de Theosophie, waaruit blijkt dat deze een der gronddogma's van het Christendom loochent, namelijk de persoonlijke Godheid van Christus.

Hoornaert. S.J. (G.) A. Propos de l' Evangile. (486) Libraire Albert Dewit — Bruxelles.

Dit is een heerlijk meditatie-boek, waaraan men een leven lang genoeg zal hebben. De overweging van het Evangelie, de onuitputtelijke bron van alle leven.

Jansen C. S. S. R. (J. L.) Het Smeekgebed in het Verlossingswerk (104) 10 fr. „Excelsior" Brugge.

De geleerde schrijver wijst in een overtuigend betoog, hoe hoog een rang het smeekgebed bekleedt in het verlossingswerk.

Janssens (Al.) Anglicaansche Bekeerlingen. (199) f 1.90 R. K. Boekencentrale — Amsterdam.

De schrijver noemt de beroemde figuren van Newman — Faber — Manning — Benson — Knox — Kinsman — Chesterton. Het is uitermate leerzaam en ook onderhoudend den katholieken ontwikkelingsgang van deze mannen te mogen volgen.

Janssens. (Al.) 5de Traktaat. De Heilige Maagd en Moeder Gods Maria. II Theotocos. 202) f 1.75.

Onder de leerboeken der Dogmata neemt dit, gelijk de vorige, weer een eereplaats in door de meesterlijke vormgeving en de zuiverheid der doctrine.

Jeneskens (M.) Eucharistie en Leven. (142) f 0.90 J. J. Romen en Zonen. — Roermond.

Professor Pater Kors zegt van dit werk: „Het boekje, dat ik hiermee wil inleiden, tracht een leiddraad te geven voor de vorming van het bovennatuurlijk leven van den christen, in één woord, van den kruistochter.
Heel ons bovennatuurlijk organisme in zijn verband met de H. Eucharistie wordt er uiteen gezet, praktische wenken worden er aan toegevoegd, door

inzicht en opmerking wil de schrijver den lezer voeren tot een rijk Eucharistisch leven."

Kunst en Letteren.

Brom (Gerard) Hollandsche Schilders en Schrijvers in de vorige Eeuw. (187) f 3.90
W. L. & J. Brusse Rotterdam.

Een boek van veel eruditie. Het is eigenaardig om te zien hoe de kunstenaars op twee gescheiden maar verwante gebieden, den invloed ondergaan en de stroomingen der eene zich op de andere voortzetten.

Brom-Struick (Willemien) Reidansen. Nieuwe Bundel (84) Brusse — Rotterdam.

Men kent de bedoeling dezer reidansen. Aanwijzing en een rijke keuze figuren wordt hier aangeboden.

Boenders (J. L.) Is. Querido en het Begrip Literatuur (154) Boosten en Stols. Maastricht

Zoo juist hebben wij vernomen dat Boenders, dien men al tot pseudoniem had verklaard, werkelijk Boenders heet. Hij woont in den Haag, is geen letterkundige van beroep, maar heeft niettemin een der minst vriendelijke maar een der meest juiste boekjes over Querido geschreven.

Rutten (Th.) Felix Timmermans. (225)f 3.90 — J. B. Wolters, Groningen

Felix Timmermans is nogal spoedig tot object van dissertatie gekozen. Maar de schrijver is niet met overhaast te werk gegaan, maar heeft veel werk van zijn boek gemaakt en toont zich thuis in de literatuur. Van Dr. Perre vernemen wij (blz.202) dat er iets gaande moet zijn met cycloëdie en circulaire psychotek, maar we hopen de geleerde het erger mag maken dan het is. De diagnose is niet bepaald glashelder.

Verschaeve (Cyriel) Zee symfonieën (144) frs. 3.50 „Exelsior" Brugge.

In vierde uitgave liggen de „Zee Symfonieën" al voor ons. Zij behooren, als verzen, tot 't beste van wat Cyriel Verschaeve componeerde en de navraag zal altijd wel blijven.

Gezelle (Ceasar). Uit 't Land en 't Leven van Guido Gezelle. (243). Van Munster's Uitg. Mij. Amsterdam.

Daar is al veel over Guido Gezelle geschreven. En 't was goed. Maar dit boek mocht niet ontbreken. Wij voor ons hebben nog veel bijzonderheden vernomen, die wij elders nog nooit hadden gehoord.

Carter (Howard) Het Graf van Tut-Anch-Amon (deel II) ontdekt door wijlen Graaf Carnasvon en Howard Carter.
Met aanhangsel van Douglas E. Derry ; d. Lucas ; P.E. Newberry ; Alex Scott en H. J. Plenderleith.
Met 153 platen naar foto's van Harry Burton. Vertaling van A. Moresco (297) Ingen. f 6.26 Van Holkema & Warendorf, Amsterdam.

In twee deelen heeft men nu (met prachtige platen) al wat er te weten valt over die groote ontdekking en opgraving van Tut-Anck-Amon's graf. Voor bibliotheken onmisbaar.

Haighton (Dr. Alfred A.) Een Nieuwe Komeet aan den Literairen Hemel. (110) f 1.90. Leidsche Uitg. Mij — Leiden.

De nieuwe Komeet is het maandschrift „Nu" en de schrijver is er niet goed over te spreken. Geen wonder. Maar het boekje zal niet inslaan, geloof ik. Haighton schrijft wat saai en niet zeer overtuigend.

De gewaande Prins

door A. Gielen S. J.

„Zelden heeft de wereld zóó gelachen als in December 1926, toen bekend werd dat een jonge man, onder het mom van oudsten zoon van den voormaligen Duitschen Kroonprins, weken lang adel, burgerij, militairen en autoriteiten tot zijn onderdanige dienaren had gemaakt."

Zoo vangt de *Hollandia-Drukkerij* de vertaling aan van *Der Falsche Prinz,* geschreven door *Harry Domela* in de gevangenis te Keulen van Januari tot Juni 1927.

HARRY DOMELA

De Nederlandsche vertaling heeft tot titel gekregen: *Van Paria tot Prins van Pruisen.* Gedenkschriften van Harry Domela. Ik heb nu eenige weken geleden kennis gemaakt met dit boek, en was een beetje verstomd over dien eersten zin der inleiding: „zelden heeft de wereld zóó gelachen. ."

Ik heb in deze „gedenkschriften" eigenlijk nergens het lachwekkende kunnen bespeuren. Dat kon ik wél in de avonturen van kapitein von Köpenick, den schoenmaker Voigt, den guitigen schelm, die het nationale zwak voor al wat militair is, op handige wijze wist uit te buiten. Maar Voigt was een geboren grappenmaker en Domela meer de speelbal van de omstandigheden, die hem dreven tot onwillige avonturen.

„Half Europa lachte; en de lezers van dit boek zullen wederom in lachen uitbarsten over die volwassen burgers van een republiek, wie niets op de wereld gelukkiger maakte dan voor een jongen prins te mogen sterven."

Och, ik geloof dat men ter wereld alom dwaze kinderachtigheden zal vinden, waar men geestig mee spotten kan. De democratische Amerikaan aanbidt adellijke namen en burgerlijke dollars, de Franschman knipt voor Academiciens en mooie maar lichtzinnige vrouwen, de Engelschman dweept met van het paard vallende prinsen en zwaar pooiende lords. Maar dit alles wordt alleen vermakelijk,

indien de schrijver geest heeft en humor. Doch dat heeft Harry Domela niet of maar héél, héél zelden. Hij geeft zijn gedenkschriften als een doorloopend, chronologisch verslag, dat den indruk maakt over het algemeen vertrouwbaar te zijn.

Ik geloof, dat Nico Ros nog het meest de waarheid nabij komt, als hij schrijft: „Het boek van Harry Domela is in de eerste plaats een document van *sociale* waarde." Want zijn spelen voor Wilhelm, Prins van Pruisen, is maar een heel ondergeschikt moment in zijn bekentenissen en de open kijk, dien hij geeft op het leven in de maatschappij, is de hoofdzaak: „het panorama der Duitsche republiek uit het perspectief van den vijfden stand."

Toen de groote oorlog uitbrak was de vader van Domela reeds een jaar dood, en hij zelf woonde met zijn moeder in Bauske, midden in Koerland, waar hij, als kind van een jaar of tien, de talrijke, veelkleurige Russische legertroepen zag oprukken. Bij het wisselen der krijgskans, toen de Russische troepen weer terug moesten trekken, verbleef hij bij zijn broeder in Riga en werd van zijn moeder gescheiden. En aangezien zijn broeder door Rusland werd opgeroepen als soldaat, stopte men den kleinen jongen in een stadsasyl, waar ongeveer tachtig kinderen van verschillende vluchtelingen werden uitbesteed.

Ik kon niet vermoeden, welk een hel mij daar wachtte", schrijft hij zelf. Men moet niet vergeten dat hij was opgevoed in een vriendelijk, goed-burgerlijk gezin (zijn vader was molenaar) en hem het ruwe leven in het toevluchtsoord met veel slaag en weinig eten, niet aantrekkelijk kon lijken.

Maar daar kwam verbetering. Een goedige, hartelijke Duitsch-Baltische pastor werd belast met het beheer en dat werden toen gelukkige dagen voor het kind, die het niet licht vergeten heeft. 't Was kortstondig van duur. Want in den herfst van 1917, toen de Duitschers weer de overhand hadden, moest Domela naar zijn huis en moeder in Bauske terug, waar hij een jaar lang zijn schoolonderwijs kon vervolgen.

Toen brak de Duitsche revolutie uit en vielen de Bolsjewieken in Koerland. De vijftienjarige sloot zich aan bij het Vrijkorps van Brandis, dat echter aangevallen door Letten en Littauers ten slotte moest worden ontbonden en teruggezonden naar Duitschland.

De Rijksweer had nog soldaten noodig, maar toen de troebelen in het Koerland waren bedwongen, werd hij met het oog op zijn jeugdigen leeftijd weer afgelast en moest zich een arbeid zoeken om te leven.

Dat was het begin eener lange Jobsiade. Hij heeft alles door gemaakt.

Eerst werd hij huisknecht bij een frivole barones en met ontoerekenbare grilligheid weder ontslagen; hij zwoegde bij boeren in

harden veldarbeid en lange dagtaak, karig en onvoldoende gevoed; kreeg dan een plaatsje op een steenbakkerij; maakte een campagne mee op een suikerfabriek waar hij bijna voortdurend in drijfnatte kleeren stond. Toen in December de campagne was afgeloopen, vond hij werk in een machine-fabriek in Erfurt, onder een humanen directeur, een sympathieken baas en ruwe maar eerlijke kameraden.

„Maar de regeering vervaardigde in den voorzomer van 1922 het bevel uit, volgens hetwelk alle vreemdelingen uit fabrieken en ambten ontslagen moesten worden. Ik was Duitscher zonder tot een Duitschen staat te behooren. Ik overlegde mijn toestand met Directeur Boeger, vertelde hem hoe ik alles gedaan had om zijn vertrouwen te verdienen en verzekerde hem dat hij geen onwaardige voortgeholpen had. Het deed hem leed, maar hij geloofde niet iets

UIT DE FILM: DER FALSCHE PRINZ

voor mij te kunnen doen. Hij gaf mij den raad mij persoonlijk bij den regeeringspresident Tielemann aan te melden en hem op mijn Duitsche geboorte en moeilijk bestaan attent te maken. Ik deed het, maar zonder resultaat; de regeering trok zich weinig van mijn bestaan aan; ik was immers maar een arbeider! Harry Domela arbeider!" . . . „Ik was een uitgestootene."

En eindelijk staat hij op het asphalt van groot-Berlijn. Hij lijdt honger, loopt te bedelen als een arme zwerver, wordt opgejaagd door de politie, verblijft in nachtasyls.

„Ik zakte af in een wereld, die voor de meeste menschen een onbekende wereld is. Ik maakte kennis met lichtekooien, dieven en bedelaars, zooals die in een wereldstad elkaar altijd weten te vinden. Tegen den avond kwamen al die ongelukkige wezens uit hun schuil-

hoeken te voorschijn en begaven zich naar hun dagelijksch station, evenals katten hun vaste aanloophuizen hebben. Ook ik trok elken dag naar 't zelfde Anhalter-station. Evenals mijn lotgenooten volgde ik altijd dezelfde straten, die door fatsoenlijke menschen zooveel mogelijk gemeden werden. En elken dag kwam ik met dezelfde menschen in aanraking, waaronder zich bevonden die een beter lot waard waren, maar nu geestelijk en lichamelijk langzaam ten gronde gingen; ook waren er jonge mannen onder, uit wie wel iets goeds had kunnen komen, zelfs adellijke afstammelingen, wien men de betere geboorte van 't gezicht aflezen kon. Was 't niet erger dan een moord of doodslag: al deze menschen langzaam te laten wegkwijnen? Midden in de beschaving van een moderne wereldstad, werd hier een generatie van dieven, inbrekers en moordenaars opgevoed; ontelbaren, die nog met kinderoogen de wereld inkeken en reeds aan toevluchtsoorden moesten worden toevertrouwd; velen, die gered hadden kunnen worden als ze met een man als Pastor Deters in aanraking hadden kunnen komen en anderen, in wie een stroeve en onbarmhartige discipline alle betere gevoelens verstikt had. Nu waren de meesten kleine schooiers geworden, die van bedelen en van diefstal leefden en wier verblijfplaats de gevangenis was of de straat. En 't ergste van alles was nog, dat zij zich best in hun zwerverstoestand konden schikken. Als ze een weinig geld in handen hadden, dan werd 't spoedig verteerd en vervielen ze weer tot bedelarij.

Menschen die met bedelen en in rusteloos heen en weer trekken opgegroeid waren, hun hoofd ergens op een straat ter ruste legden met den wijden hemel boven zich — dezulken konden niet meer in een kamer leven, tusschen vier muren adem halen; zij hadden behoefte aan regen en wind, aan zon en lucht, waartoe ze zich voortdurend aangetrokken voelden. Hun toevlucht is de straat, zoowel des zomers als des winters."

* * *

Domela, van nature toegerust met goede omgangsmanieren, begrijpt dat hij zich gemakkelijk kan voordoen als iemand boven zijn stand. Het lompenproletariaat, waarmede hij moest omgaan, bemerkte wel, dat ondanks zijn sjovele plunje hij van huis uit niet tot hen behoorde, zoodat hij een zekere achting onder hen genoot. Toevallig had hij onder die menschen ook reeds den bijnaam van „prins."

En zoo langzaam aan wende Harry er aan, door te gaan voor graaf en baron en vond dan, hoe het leven onder een titel of adellijken naam vergemakkelijkt werd. Alles buigt en knipt en vleit; de deuren van alle salons gaan vanzelf voor hem open. En zoo wordt hij steeds roekeloozer en stelt zich zelf in Heidelberg voor als „Prins Lieven, luitenant van 't vierde ruiterregiment van den Rijksweer te Potsdam",

om toegang te krijgen tot het zoogenaamd deftige, maar meer nog beruchte corps der Saxo-Borussen.

Wat ons verteld wordt uit dit wereldje van studenten, grenst schier aan het ongelooflijke, zooveel grofheid en lompe manieren, zoo'n misselijke zwelgerij en zoutelooze praat als onder deze permanente zatlappen, kan men zich zelfs onder het geringste gepeupel niet voorstellen.

En het gedichtje dat Kurt Tuscholsky, na lezing van Domela's boek, heeft uitgegeven, is nog zeer gematigd gehouden.

Möchten sie Saxo-Borusse sein?
Domela hat sie genau beschrieben:
Was sie auf ihrer kneipe trieben
(Rülps)
Wie sie fechten, fressen und saufen,
Sich niemals ein kollegheft kaufen —
Jeder ein hochfeudales schwein....
Ein feiner Verein.

Möchten sie Saxo-Borusse sein?
Ramsch-manieren: frech oder beflissen —
„Werde zu Hause zu rühmen wissen."
(Rülps)
Fuchse getriez und Chargenspiel;
Ideal: der uralte Leutnantsstil —
Kein Bürgerlicher kommt hier zu uns rein —
Ein feiner Verein.

Möchten sie Saxo-Borusse sein?
Das ist gar nicht übel. Im Westen und Osten
Gehoren ihnen aller Botschäfterposten —
Sie beherrschen Deutschland — Sie sind dran.
Sie intriguiren, Mann für Mann.
In Peking, in Rio und in Madrid,
Immer läuft ein korpsband mit.
Und mit diesem Korpsband zieht die Blase
Ein ganzes Volk an seiner Nase.
Wir fressens aus. Sie brockens uns ein
Wer möchte da nicht Saxo-Borusse sein — !

De kruik gaat zoo lang te water dat zij barst of zinkt. De politie zat Domela nu van alle kanten op de hielen, en ten einde raad kwam hij zich melden bij het vreemdelingen legioen. De dokter in de Verdunkazerne te Euskirchen waarschuwde hem nog ernstig. Maar hij volhardde bij zijn besluit.

„Toen ik den volgenden morgen met de anderen getransporteerd

zou worden en op het punt stond met den trein naar Frankrijk te vertrekken, werd ik door de Duitsche politie gearresteerd.

Ik zat nu weer voor de zooveelste maal in de gevangenis en wachtte mijn straf af. Met het schrijven van dit boek kortte ik de maanden mijner voorloopige hechtenis."

Is Harry Domela er nu boven op? Zijn boek zal wel gauw het honderdste duizendtal hebben bereikt.

Maar nog eens, om te lachen is het niet: een triestig levensverhaal van ellende en mislukking en van slaafsche kruiperij voor een titel en een naam.

Fransche Boeken

Bourget (Paul) QUELQUES TÉMOIGNAGES. (268) 12 fr. Plon.

Een boek van Bourget is altijd interessant, want hij werpt zijn woorden den lezer niet toe als onsamenhangende beweringen of willekeurige mededeelingen, maar van wat hij zegt, geeft hij raison de conscience. Hij weet waarover hij schrijft en bewijst dat. Wie dit boek leest, wint er mee en verdiept zich in de behandelende personen. De inhoud is zeer rijk. Over den zonderlingen Bardey d'Aurevilly; een parallel tusschen den diepen Pascal en den oppervlakkigen Renau; een bijdrage over Stendhal en Balzac; een artikel over Sainte-Beuve; over Barres en het classicisme van Anatole France; enz. Het zal niemand spijten dit boek te hebben gekocht.

Maurois (André) VOYAGE AU PAYS DES ARTICOLES. (120) 9 fr. Gallemard.

Wat ik erover had gelezen, was niet geschikt om er een oordeel over te vellen. Ik heb het nu zelf gelezen en het valt mij tegen. Maurios wil een loopje nemen met de kunstenaars, dichters, schilders, beeldhouwers enz., en men zal toegeven, dat met een goede dosis geest daar van alles was te maken geweest: daar zouden eenige typen van de moderne articoles wel voor gezorgd hebben. Dichters en schrijvers en kunstcritici had hij maar alleen te citeeren gehad om het onuitsprekelijk koddig te maken. Maar hij heeft er niet veel van gemaakt en dat komt geloof ik, dat Maurois zelf te veel gemaakt is en zijn geschiedenisje te veel gezocht.

Hachette (Alfred) L'AFFAIRE MIQUE. (257) 12 fr. Perrin.

Een doorleefde roman, kan men het boek noemen. Maar het is werkelijk een stukje geschiedenis en werd oorspronkelijk behandeld in de Revue historique. Thans verschijnt het in de collectie „Enignes et drames Judiciaîres d'autrefois". Het speelt in den tijd 1745-1794. Richard Mique is de architect van Maria Antoinette. Zijn broer sneuvelt in 1745 en in 1773 wierp een bedrieger zich op om te verklaren dat hij nog levend was en de helft van de erfenis op te eischen. Al de knoeierijen van dit proces en de politieke invloeden die daarbij aan het werk zijn geweest, worden door Hachette aan het licht gebracht. Het is verbazend interessant.

Tharaud (Jerôme en Jean) PETITE HISTOIRE DES JUIF'S. (284) 12 fr. Plon.

Onze vriend Van Praag, die niet veel hebben moet van de gebroeders Tharaud, en hen al beschreven heeft eenigen tijd geleden

(ik meen in het Alg. Handelsblad) als antisemieten, zal ditmaal wel tevreden zijn. Als dit nog iets heeft van antisemitisme, moet men al veeleischend zijn. Het boek bezit de geschiedenis vanaf de definitieve verspreiding van het Joodsche volk.

Mauriac (François) DESTINS. 12 fr. Grasset.

Onze jongeren zijn gewoon François Mauriac te prijzen, en daarin hebben zij gelijk als het alleen gaat om zijn talent als schrijver.

Maar een deel, en niet het kleinste zijner boeken, is ongezond door een bijmengsel van troebele psycho-analyse, die natuurlijk eeuwig en altijd neerkomt op een sexueel instinct, waarvan de aangetaste zich gewoonlijk geen rekening geeft.

In *Genitrix* is het de moeder, die jaloersch is op de jonge vrouw van haar zoon, in *Le baiser au lépreux* de monsterachtige koppeling van het weerzinwekkende en het zinnelijk schoone, in *Destins* de onbewuste passie van een veertigjarige weduwe voor den vriend van haar zoon, een onzedelijke knaap.

Als dat de katholieke kunst is der toekomst in Frankrijk, dan hopen we ervoor gespaard te blijven.

Samuel Butler, een Literaire Paria

door P. W. Assmann.

Scherpe scheidingslijnen, zooals die duidelijk getrokken staan tusschen de vroeg-negentiende eeuwsche romantiek en de Victoriaansche literatuur, kunnen niet aangegeven worden tusschen de „Victorian Age” en onzen tijd. Dat die grens zich omstreeks 1830 zoo scherp afteekent vindt voor een groot deel zijn oorzaak in den binnen het bestek van een klein aantal jaren vallenden dood der markantste vertegenwoordigers van de „Romantic Revival”. De overgang naar de tegenwoordige moderne literatuur is niet door dergelijke toevallige omstandigheden verkort en daardoor verscherpt, en heeft zich dus op een meer natuurlijke en geleidelijke wijze voltrokken. Meer dan één literaire artist, wiens werken tot beide tijdvakken behooren en waarin zich de evolutie laat aanwijzen. Hetgeen ook een zeer natuurlijk verschijnsel is. Te merkwaardiger is daarom de man, die, levend midden in het vorige tijdvak, daarmee niet alleen niet de minste geestelijke verwantschap toonde, maar in wiens werken tendenzen en invloeden lagen besloten, die, over de grenzen van zijn tijd heen — ik mag eigenlijk wel zeggen: er onder door — de modernste schrijvers hebben aangesproken en in hun werken duidelijk waarneembaar zijn. Dat is de reden waarom Samuel Butler, die chronologisch tot de ouderen behoort, maar door zijn werk bij hen een uitgeworpene werd, geen plaats ingeruimd kan worden in de galerij van zijn eigen tijd, maar bij het huidige schrijversgeslacht mag gevoegd worden en de belangstelling kan trekken van hem, die de jongste uitingen der Engelsche literatuur volgt.

Een revolutionnair, een opstandige figuur, die in meer dan één opzicht aan Multatuli doet denken, maar die zeker geestelijk veel evenwichtiger was, juister zelfkennis bezat, en wiens motieven oprechter waren toen hij in botsing kwam met de geestelijke en maatschappelijke overtuigingen van zijn tijd.

* *
*

Samuel Butler werd 4 December 1835 in de Langar Rectory van Nottingham geboren als zoon van den Rev. Thomas Butler. Van meer dan één geslacht der Butler's hebben de leden waardigheden bekleed in de Engelsche Kerk; zoo was de grootvader van den schrijver: Dr. Samuel Butler, Headmaster van de Shrewsbury school en later Bisschop van Lichtfield. De familie-traditie is door den ongodist Samuel Butler wel gebroken. Zijn eerste studies heeft hij gemaakt aan de Shrewsbury school om die in 1854 te gaan voortzetten aan het St. John's College te Cambridge. Aanvankelijk wiskunde, later klassieke letteren. Er moet een merkwaardige kronkel in Butler's hersenen geknoopt hebben gelegen,

want het is een feit dat zich bij den kleinzoon van den Bisschop van Lichtfield en zoon van een vooraanstaand dominé, die een zeer godsdienstige opvoeding heeft ontvangen en van wien ook niet is gebleken, dat hij zich den geest heeft gevoed met de producten van verderfelijke schrijvers, als jong student reeds een geest van satire openbaarde, die wel veel objecten vond, welke die satire rechtvaardigden, maar ook verzet aanteekende tegen tal van overtuigingen en instellingen, die hem heilig moesten wezen, omdat ze dat inderdaad waren. Een satire, vlijmscherp, geestig en vernuftig, die toen reeds alle kenteekenen toonde van Butler's karakteristieke wijze van uitdrukken en zeer geprononceerd den slooper aankondigt, die Butler later zou worden, en waarvan de geest heden nog leeft in het werk van Butler's voornaamsten leerling George Bernard Shaw, met wien hij kan worden vergeleken als „light with its own reflection in polished brass."

Toen Samuel Butler zijn klassieke studies beëindigd had, verwachtte zijn vader van hem niets anders dan dat hij in den geestelijken stand zou treden. Ofschoon Samuel toen reeds twijfelde aan de waarheid der dogma's van zijn geloof, heeft hij er zich toch aanvankelijk niet tegen verzet dat de familietraditie door hem zou worden voortgezet, en gedurende korten tijd is hij behulpzaam geweest bij het werk in een arme Londensche parochie. Hier verdwenen de laatste restjes van zijn geloof dat hij zijn onbeduidende spot niet spaarde; zoo is van hem uit dien tijd de opmerking bekend, dat het hem getroffen had, hoe de niet-gedoopte kinderen van zijn avondschool niet achterlijker bleken dan zij die door het doopsel vrij gemaakt waren. Hij deed zijn familie mededeeling van de motieven die hem beletten zijn studies in de door haar gewenschte richting voort te zetten, een twist met zijn vader leidde tot een volkomen breuk met dezen, en de jonge Butler emigreerde in 1859 naar Nieuw-Zeeland. Daar legde hij zich toe op schapen fokken, waarmee hij dermate succes had, dat hij na vijf jaren zijn schaapjes op 't droge had en in 1864 als welgesteld man naar Engeland kon terugkeeren. Hij vestigde zich te Londen, waar hij in Clifford's Inn kamers huurde. Met uitzondering van enkele uitstapjes naar Italië, heeft hij daar de rest van zijn leven als vrijgezel gewoond. In 1902 stierf Samuel Butler. Jaren vroeger had hij eens verklaard: „If I die prematurely, at any rate I shall be saved from being bored by my own success." Is hij dan al niet jong gestorven, wat het succes betreft heeft hij zijn zin gekregen, want dat heeft het hem tijdens zijn leven niet lastig gemaakt. Zijn dood was het keerpunt; van het hoekje, waar hij als literaire paria stond, werd hij naar de voorste rijen gehaald, en dat het enthousiasme waarmee hij op het eerste plan werd gebracht geen stroovuurtje was, bewijst zijn thans nog werkzame invloed.

* * *

De kritisch-beschouwende studie van een hartstochtelijk temperament, die als resultaat een beeld beoogt te geven dat volledig is en waarin dus alle motieven, die het naar buiten tredend leven van die persoonlijkheid bepaalden, duidelijk aangegeven zijn, zoodat een juist eindoordeel mogelijk wordt, is buitengewoon moeilijk. S a m u e l B u t l e r bezat zulk een hartstochtelijk temperament, en wanneer daarbij nog komt dat zijn ideeën voor ons onaanvaardbaar zijn, wordt het juist beoordeelen van dezen bijzonderen figuur niet makkelijker gemaakt. De studie van leven en werken van S a m u e l B u t l e r heeft mij de overtuiging gebracht, dat hij een eerlijk, oprecht mensch was, vurig en hartstochtelijk, die de waarheid zocht zonder eenige bijbedoeling, maar die, bij het ontbreken der basis van het geloof, en door het niet verhinderen der ontwikkeling van geestelijken hoogmoed, die hij in sterker mate bezat dan het gros der menschen, zijn denken liet verdwalen op de doolwegen van een filosofie, waardoor als eindresultaat een mensch gevormd werd, die als eenling stond in de samenleving, en wien bijna alle geestelijke en maatschappelijke uitingen van die samenleving objecten van critiek en satire werden.

Zijn anti-godsdienstige en heidensche opvattingen over opvoeding, familieleven, huwelijk en godsdienst, heeft hij neergelegd in een aantal essays en eenige romans, waarvan vooral *The Way of All Flesh* (geschreven 1872-1884, maar eerst een jaar na zijn dood verschenen) op de tegenwoordige literatuur den meesten invloed heeft uitgeoefend, zooals ik hierachter nog nader zal aangeven.

Den eersten tijd van zijn verblijf te Londen gaf B u t l e r zich hoofdzakelijk aan de studie van muziek en schilderkunst; de penteekeningen waarmee hij zelf zijn in 1881 verschenen *Alps and Sanctuaries of Piedmont and the Canton Ticino* illustreerde, bewijzen dat hij voor de schilder- en teekenkunst veel talent bezat. „My study is art," schreef hij aan Darwin, „and anything else I may indulge in is only by-play." Maar spoedig gevoelde hij zich gedwongen zich bijna uitsluitend aan de literatuur, d.w.z. de tendenz-literatuur, de critiek, te geven. Ik schrijf opzettelijk „gedwongen", omdat B u t l e r alleen schreef wanneer zijn — soms wel, soms niet gerechtvaardigde — verontwaardiging hem daartoe dwong. Hij kan in dit opzicht niet beter getypeerd worden dan door het aanhalen van wat hij zelf over het ontstaan van zijn boeken heeft geschreven: „I never make them, they grow; they come to me and insist on being written and on being such and such. I did not want to write *Erewhon*, I wanted to go on painting and found it an abominable nuisance being dragged willy-nilly into writing it. So with all my books — the subjects were never of my own choosing; they pressed themselves upon me with more force than I could resist. If I had not liked the subjects, I should have kicked, and nothing would have got me to do them at all. As I did like the subjects and the

books came and said they were to be written. I grumbled a little and wrote them."

Al schijnt de expressie in dezen vorm wel ietwat overdreven, ik geloof toch, dat Samuel Butler hier geen pose aannam; het is hem in elk geval nooit te doen geweest om financiëel succes of literaire roem en bekendheid. In dat opzicht is er wel een heel treffend onderscheid tusschen hem en zijn discipel Bernard Shaw.

Nadat hij zich reeds in 1862, nog tijdens zijn verblijf in Nieuw-Zeeland, in den strijd der geesten had gemengd door zijn *Dialogue on the Origin of Species* en *Darwin among the Machines* (1863) schreef hij in 1865 een essay *Lucubratio Ebria*. Deze verhandelingen bevatten een fantastische bestrijding der evolutie leer van Charles Darwin. Scherper nog en satirischer waren zijn aanvallen tegen de officieele wetenschap van zijn tijd in de essays: *Life and Habit* (1877), *Evolution Old and New* (1879), *Unconscious Memory* (1880) en vooral in *Luck or Cunning?* (1887). De amateur, die hier op biologisch terrein grasduinde, Darwin beschuldigde van „bad science", en de wetenschap belachelijk maakte, joeg de geheele wetenschappelijke wereld tegen zich in 't harnas; ook die geleerden welke het met Darwin niet eens waren. Inmiddels had hij ook het geloovig deel der bevolking verbitterd door het in 1873 onder een schuilnaam uitgegeven *The Fair Haven*. Als de auteur werd voorgesteld een zekere John Pickward Owen, een godsdienstprediker, wiens levensgeschiedenis in een voorrede werd verhaald door zijn broer William Bickersteth Owen. *The Fair Haven* behandelde op ironische wijze de verdediging van het geloof, maar zoo verborgen-geraffineerd dat een paar evangelische krantjes, onder den indruk der beschrijving van het stichtende leven van den auteur, John Pickwerd Owen, het als een waarachtig stuk apologie opvatten! Overigens werd het geschrift reeds dadelijk als een godslasterlijk stuk gekwalificeerd en toen een tweede uitgave kort daarna verscheen onder den naam van den werkelijken auteur, was het met Butler's reputatie voorgoed gedaan.

Uiteraard waren de bovengenoemde essays slechts actueel voor dien tijd en zullen zij thans wel niet meer gelezen worden.

Belangrijker is zijn in 1872 verschenen eerste groote roman *Erewhon*. In *Erewhon* — de titel is een anagram van nowhere — verhaalt Butler hoe een burger van onze maatschappij — Higgs — „over the range" komt en rondzwerft in een fantastische samenleving, die daar blijkt te bestaan. Het eerste gedeelte is een spannend verhaal dat een indruk geeft van nauwkeurigheid en realiteit zooals die in de Engelsche literatuur misschien alleen maar door Daniel Defoe gegeven zijn. In hoofdzaak bevat de roman echter een beschouwing van een samenleving — in sommige kenmerken afwijkend van de onze, in andere er mee overeenkomend — die Samuel Butler zich schiep om in het schetsen der daar gel-

dende wetten, zeden en gewoonten, gelegenheid te vinden tot een felle satire op het maatschappelijk leven van zijn tijd. Verschillende passages in het werk bewijzen, dat de schrijver de diagnose der ziekten van onze samenleving juist gesteld heeft. Maar dat is een kunst die niet zoo heel moeilijk is en door ieder mensch met een overzienden en eenigszins scherpen blik wel verstaan wordt. Moeilijker wordt de kwestie en meer wordt vereischt, wanneer het recept ter genezing moet geschreven worden. En daarin heeft Butler gefaald; feitelijk heeft hij er zelfs nooit ernstige pogingen toe gedaan. Evenals Bernard Shaw en zooveel anderen was Samuel Butler slooper, geen bouwer. Erger nog; zelfs met de in *Erewhon* bestaande toestanden blijkt de schrijver het niet altijd eens en laat hij er zijn ironie soms vrij spel. Men kan dat opvatten als een bewijs voor zijn practischen zin, die zich geen in alle opzichten idealistischen staat schiep; het komt mij waarschijnlijker voor dat Butler hier getypeerd wordt als de mensch, die hij blijkens verschillende van zijn eigen uitlatingen werkelijk was: een man, wiens zin voor critiek hem meermalen den baas wordt, zoodat hij critiek oefende, omwille van het critiseeren; wiens inzichten betreffende fundamenteele vraagstukken zich herhaaldelijk wijzigden; een mensch, „whose mood was protean."

Erewhon had succes; het werd gelezen, zij het dan dat de meesten eenigszins „puzzled" waren. Het jaar na zijn verschijnen kwam een Hollandsche vertaling uit, een Duitsche volgde in 1879.

In 1901, het jaar voor zijn dood, verscheen een vervolg op *Erewhon*, onder den titel *Erewhon Revisited*. Higgs, de reiziger die Erewhon doorkruist had en aan het einde van het boek, met een meisje uit het land, in een ballon ontsnapt was, krijgt in *Erewhon Revisited* na haar dood het verlangen naar Erewhon terug te keeren. Het lukt hem en hij merkt dat de toestanden er totaal zijn veranderd; onder meer blijkt dat zijn ontsnapping in een ballon als een hemelvaart is opgevat, waardoor een nieuwe godsdienst was ontstaan. Aan het einde ontkomt hij een tweede maal, om spoedig daarna te sterven.

Artistiek staat *Erewhon Revisited* zeker hooger dan *Erewhon*, maar het mist toch iets van de „vision" van laatstgenoemden roman en als verhaal is het minder interessant. Butler, die beweerde, alleen te schrijven wanneer hij van binnen uit daartoe genoodzaakt werd, wekt hier het vermoeden dat in dit geval „he was pushing his idea, instead of his idea pushing him."

De eenige genoegens, die Samuel Butler zich veroorloofde, bestonden in herhaalde reizen naar Noord-Italië. De beschrijvingen van zijn tochten door dit land, onderbroken door talrijke beschouwingen — vooral over kunst — vormen den inhoud van *Alps and Sanctuaries of Piedmont and the Canton Ticino* (1881). De satirist Butler op z'n mildst. Het boek maakt den indruk dat voor

Butler deze uitstapjes, ver van „the science-ridden, art-ridden, culture-ridden, afternoon-tea-ridden cliffs of old England", een ontvluchting beteekenden van dat Engeland, waar hij zich eenzaam en beklemd voelde. Ofschoon hij het criticeeren niet geheel kan laten, mist de toon der ironie van dit boek het kantige en bijtende, zooals dat zijn andere geschriften typeert; op sommige plaatsen wordt zijn uitdrukking zelfs lyrisch: De bedenkelijke klank die Butler zich, dank zij zijn volhardende pogingen, voor zijn naam had weten te verwerven, belette, dat *Alps and Sanctuaries* succes had.

In de jaren 1872 tot 1884 heeft Samuel Butler zijn grootste en voornaamste werk geschreven: *The Way of All Flesh,* dat eerst een jaar na zijn dood verscheen. Het is zijn levenswerk en tevens zijn meesterstuk. Deze roman is het op de eerste plaats die den figuur van Samuel Butler uit de rij van veel van hun beteekenis verloren hebbende auteurs der Victoriaansche periode naar voren laat treden, omdat *The Way of All Flesh* van zeer beduidende beteekenis is gebleken voor de tegenwoordige Engelsche literatuur, door den invloed die het heeft uitgeoefend op het denken van het thans levend en produceerend schrijversgeslacht.

The Way of All Flesh is een familieroman, waarvan de handeling zich uitstrekt over drie generaties, maar in hoofdzaak het levensverhaal bevat van den kleinzoon, Ernest Pontifex. Uit het *Memoir of S. Butler,* geschreven door zijn vriend Henry Festing Jones, dat veel interessante bijzonderheden vermeldt uit het leven van den criticus, is gebleken dat de roman voor een groot deel autobiografisch is. Evenals in *Erewhon* heeft Butler hier den verhaalvorm gekozen voor zijn maatschappelijke critiek. En juist door dien verhaalvorm heeft hij meer relief, meer kracht van expressie aan de critiek gegeven; ik kan me voorstellen — 't lijkt misschien een paradox — hoe Butler er twaalf jaar lang met een bitter genoegen aan heeft gewerkt.

Soms fel-hatelijk, maar meestal koel-ironisch wordt in *The Way of All Flesh* een aanval gedaan op het starre egoisme en de koude zelfgenoegzaamheid waarmee men de verhouding tusschen de verschillende standen, vooral tijdens het Victoriaansche tijdvak, schijnt te willen typeeren. Hij richtte zijn satire tegen het huichelachtig leven van vele geloovigen, maar tastte ook tevens het geloof zelf aan. En vooral schoot hij de pijlen van zijn wrokkende spot op het systeem der opvoeding van het kind, een systeem, waarin geen rekening werd gehouden met zijn individualiteit. Zeker was er veel waars in wat hij zeide, maar ook hier overdreef Butler weer en ging hij veel te ver, door ook het familieleven zelf aan te tasten. De lezing van dezen roman, evenals trouwens die van al zijn overige werken, moet daarom voorbehouden blijven. Wie er echter toe bevoegd is kan in *The Way of All Flesh* kennis maken met de Victoriaansche samenleving zooals Samuel Butler die zag: als een dor, verstard, tyranniek mechanisme.

Butler heeft meer dan eens van zichzelf gezegd dat hij maar een amateur was. Met recht. Voor het aangeven der literaire waarde van zijn boek — dit geldt ook voor zijn andere werken — moet zijn eigen aanduiding, zijn amateurschap, als basis worden genomen: het gehalte van den roman is sterk variëerend; tegenover kwaliteiten, die, wanneer het boek alleen die bezat, het tot hooge kunst zouden stempelen, staan werkelijk opvallende gebreken, welke scherp contrasteerend afsteken bij de kunstvoller hoedanigheden; gebreken, ja, van den amateur, die flitsen van genialiteit geeft in een geheel dat verraadt hoe de schepper zijn stof niet alomvattend beheerscht. Het valt op, en het is hinderlijk, dat langgerekte theoretische uiteenzettingen het verhaal onderbreken; en, belangrijker nog, dat de auteur doorgaat met schrijven nadat het verhaal al geëindigd is; dat hij nog heenwijst naar het eindpunt, nadat de lezer dat al bereikt heeft.

Maar de karakterteekening in *The Way of All Flesh* is uitmuntend; de personen uit den roman, ondanks de satire waarmee zij aangedikt werden, zijn toch echte levende menschen, die zich logisch en individueel ontwikkelen.

De uitbreiding der karakters en de analyse er van heeft bij vele jongere schrijvers navolging gevonden. Ook het gebruik van paradoxen, waarin Butler een virtuoos was, is na hem veelvuldig toegepast.

Het treft bij het lezen van *The Way of All Flesh,* dat Samuel Butler, die verschillende van zijn personages geschilderd heeft met de penseelstreken van de haat, voortgekomen uit zijn verontwaardiging over zooveel onrechtvaardigheid, die haat hier en daar toch heeft getemperd, waar hij laat doorschemeren dat de menschen eigenlijk niet verantwoordelijk zijn voor hun daden. Zij willen menigmaal wel het goede, maar zij kunnen niet. Opvoeding, stand, milieu verhinderen dat een volledig wederzijdsch begrijpen ontstaat, waardoor de groote levensconflicten voorkomen of uit den weg geruimd kunnen worden. De vrije wil is een fictie, en medelijden treedt menigkeer in de plaats van de haat, die zich eigenlijk moet richten tegen het noodlot, dat zulke ellendige verhoudingen in het leven heeft geroepen.

Deze denkrichtingen hebben een groot deel van het huidige schrijversgeslacht sterk aangesproken en beheerschen hun levensbeschouwing. Wie eenige kennis bezit van de tegenwoordige literatuur, weet dat zij er van doordrenkt is.

In 1883 schreef Butler — toen bij allen het zwarte schaap, uitgezonderd voor een kleinen kring van vrienden —: „What is the good of addressing people who will not listen? I have addressed the next generation and have therefore said many things which want time before they become palatable." Dat hij voor een volgende generatie sprak — althans voor een deel daarvan — is waar gebleken. Zelfs heeft dat deel zich sindsdien dermate ontwikkeld, dat veel

van wat voor Butler's tijdgenooten „shocking" was, thans vrij tam is, vergeleken bij de stellingen die men heden durft poneeren. Butler heeft veel van zijn ideeën neergelegd in korte, flitsende, soms geestige gedachten. Zijn talent voor paradoxen komt hier het meest uit, terwijl de zwakke zijde van de grootere werken — gebrekkige constructie — uiteraard niet zoo aan den dag treedt. Zijn vriend H. Festing Jones heeft een keuze uit de ideeën gedaan en die in 1912 uitgegeven als de *Note-Books of Samuel Butler*. De „note" die Butler over zichzelf heeft geschreven wil ik er uit aanhalen: „I had to steal my own birthright. I stole and was bitterly punished. But I saved my soul alive."

Dante Gabriel Rossetti 1828-1882

door F. B.

Dat de herdenking van den honderdsten geboortedag van D a n t e G a b r i e l R o s s e t t i op den 12en Mei 1928 tot niet veel geschrijf aanleiding heeft gegeven mag misschien als bewijs gelden, dat zijn kunst het Engelsche volk niet sterk, althans niet blijvend, heeft aangesproken. Dat was te voorzien. Deze Engelschman, die voor driekwart door geboorte Italiaan was, is een eenling in de

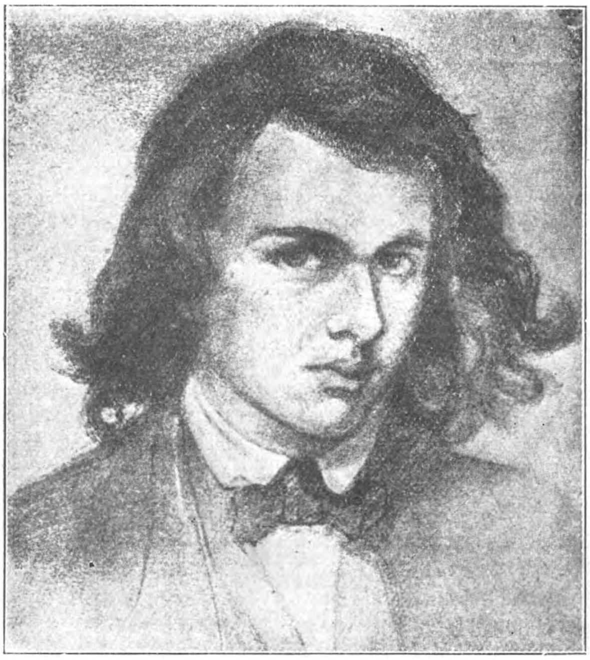

DANTE GABRIEL ROSSETTI
Zelfportret (1846)

Engelsche literatuur van het midden der vorige eeuw. Fijnbesnaarde geest als hij was, die geen bevrediging kon vinden in het materialisme van dien tijd, zette hij een reeds vroeger ingezet streven voort, door met eenige gelijkgezinden, de z.g. Pre-Raphaelisten, terug te gaan naar de middeleeuwen, naar een verdroomd, geïdealiseerd verleden. Dat dit een trachten bleef, nimmer een bereiken werd, lag niet zoozeer aan een verschil in de grootte der gaven van Middeleeuwers en leden der „Pre-Raphaelite Brotherhood", als wel in het feit, dat het scheppen van zuiver middeleeuwsche kunst nu een-

maal onmogelijk is, omdat zelfs de meest mystisch aangelegde moderne dichter niet kan scheppen wat slechts het primitieve gevoel van den middeleeuwschen kunstenaar kon voortbrengen. Maar Rossetti is toch geinspireerd geworden tot poëzie, die altijd als een juweeltje in de schatkamer van de Engelsche literatuur zal blijven schitteren.

Gabriel Charles Dante Rossetti werd 12 Mei 1828 geboren als zoon van een Italiaanschen uitgewekene en een Engelsche moeder, die echter ook van Italiaansche afkomst was. De naam Dante is eerst later bij zijn naam gevoegd, uit liefde voor den dichter der „Divina Commedia" waarvan zijn vader een Engelsche vertaling heeft geschreven. Van zijn broer en twee zusters is Christine Rosetti (1830-1894) het meest bekend geworden als schrijfster van gedichten, die uitmunten door gevoeligheid en natuurlijkheid. De Rossetti's vormden een intellectueele familie, waarvan de moeder in 1872 verklaarde: „I always had a passion for intellect, and my wish was that my husband should be distinguished for intellect, and my children too. I have had my wish; and I now wish that there was a little less intellect in the family, so as to allow a little more common-sense."

Dante Rossetti studeerde aan de King's College school en legde zich later toe op de schilderkunst, waarvoor hij veel aanleg toonde. Hij is dan ook steeds meer als schilder dan als dichter op den voorgrond gekomen. Met eenige vrienden, als Holman Hunt, Millais en William Morris, evenals hij schilders en dichters, stichtte hij de „Pre-Raphaelite Brotherhood". „The Pre-Raphaelites aimed at a minute fidelity in de representation of natural objects, and modelled their practice on the Tuscan artists of the earlier Renaissance. They looked at nature not as a vague pageant of tones fading into one another, and leading up to a focus of interest, but as an ordered array of objects, each infinitely worthy of intense and reverential scrutiny." De kenmerken van hun schilderingen: nauwkeurige observatie, voorliefde voor warme kleuren en een vaag religieus gevoel, zijn ook karakteristiek voor hun poëzie. Hun ideeën hebben de schilder-dichters een tijdlang gepropageerd in het maandblad „The Germ" dat onder leiding stond van Dante Rossetti.

In 1846 publiceerde Rossetti zijn eerste poëzie: *The Blessed Damozel* en *The Portrait*. Ofschoon zij de teekenen van jeugdwerk vertoonen, demonstreert vooral *The Blessed Damozel* toch reeds duidelijk de dichterlijke genialiteit van Rossetti:

„From the fixed place of Heaven she saw
 Time like a pulse shake fierce
Through all the worlds."

In 1861 verscheen *The Early Italian Poets*, in latere uitgaven tot één bundel vereenigd met *Dante and his Circle* (1874). Zij bevatten o.a. een uitmuntende vertaling van „La Vita Nuova". In

1870 *Poems* en in 1881 zijn *Ballads and Sonnets* waarbij zijn meest bekende sonnetten bundel *The House of Life.*

In 1851 maakte Rossetti kennis met Miss Liddal, een model van een vriend van hem. Financieele omstandigheden verhinderden een spoedig huwelijk, dat eerst in 1860 gesloten werd. Nog geen twee jaar later stierf Mrs. Rossetti. Haar dood beteekende voor den dichter een zwaren slag; zijn smart werd zelfs eenigszins ziekelijk waar zij zich hierin uitte, dat hij zijn tot dien tijd geschreven sonnetten mede in de kist legde. Op aandringen van zijn vrienden werden zij zeven jaar later weer opgegraven.

Rossetti stond vrijwel als eenling in het toenmalige maatschappelijk leven. Zeker kan dat voor een deel verklaard worden uit zijn dichterschap, maar een nuchter mensch verklaart hier ook veel uit onpractischen levenszin en excentriciteit. Hij was gul en hulpvaardig voor anderen, om zich dan weer zonder overgang een egoist te toonen, die zich zelfs in de meest alledaagsche levensomstandigheden niet naar zijn omgeving verkoos te voegen. Zoo had hij, vooral de laatste jaren van zijn leven, de gewoonte 's nachts te werken en overdag te slapen. Toen een familie, waar hij logeerde, zich een kleine opmerking veroorloofde over deze levenswijs, die de huishouding wel wat in de was bracht, toonde de dichter zich hoogst gebelgd.

Rossetti was bekend als een uitstekend causeür, maar hij was er dan ook op gesteld als zoodanig erkend te worden. Overigens waren z'n vrienden, waarvan verscheidene een biografie van den schilder-dichter hebben geschreven, het er over eens dat zijn goede eigenschappen domineerden.

Vooral de laatste jaren van zijn leven was Rossetti verslaafd aan het gebruik van laudanum. Aanvankelijk gebruikt als geneesmiddel raakte hij er daarna zoo aan verslaafd, dat het gebruik van de bedwelmende stof een hartstocht werd, waardoor zijn gestel werd ondermijnd en zijn dood verhaast. Bij de beoordeeling van zijn poëzie moet hiermee rekening worden gehouden, want verschillende zijner gedichten, die schijnbaar boven het stoffelijke stijgen, toonen sporen dat zij onder invloed van laudanum-bedwelming werden geschreven. Wat echter geen afbreuk mag doen aan zijn werkelijke genialiteit: hij heeft veel poëzie gewrocht, waarvan het lezen en herlezen altijd weer opnieuw genot schenkt; poëzie, die toont dat de dichter inderdaad menigmaal het stoffelijke wist te ontvlieden; poëzie ook, die uitmunt door natuurlijk, eenvoudig gevoel. Hieronder haal ik een van zijn schoonste gedichten aan. Zeker is het ook dat hij van beter begrip der middeleeuwen heeft blijk gegeven dan Coleridge of Walter Scott.

Dante Rossetti stierf in 1882. Zijn vage religieuze gevoelens kunnen blijken uit de woorden die hij kort voor zijn dood sprak: „I can make nothing of Christianity, but I only want a

Confessor to give me absolutions for my sins. I believe in a future life. Have I not had evidence of that often enough? Have I not heard and seen those that died long years ago? What I want now is absolution for my sins, that's all!"

CHRISTINA GEORGINA
en hare moeder.
Naar de teekening van Dante Gabriel. (1877)

MY SISTER'S SLEEP.

She fell asleep on Christmas Eve:
At length the long-ungranted shade
Of weary eyelids overweigh'd
The pain nought else might yet relieve.

Our mother, who had leaned all day
Over the bed from chime to chime,
Then raised herself for the first time,
And as she sat her down, did pray.

Her little work-table was spread
With her work to finish. For the glare
Made bij her candle, she had care
To work some distance from the bed.

Without, there was a cold moon up,
Of winter radiance sheer and thin;
The hollow halo it was in,
Wat like an icy crystal cup.

Through the small room, with subtle sound
Of flame, by vents the fireshine drove
And reddened. In its dim alcove
The mirror shed a clearness round.

I had been sitting up some nights,
And my tired mind felt weak and blank;
Like a sharp strengthening wine it drank
The stillness and the broken lights.

Twelve struck. That sound, by dwindling years
Heard in each hour, crept off; and then
The ruffled silence spread again,
Like water that a pebble stirs.

Our mother rose from where she sat:
Her needles, as she laid them down,
Met lightly, and her silken gown
Settled: no other noise than that.

"Glory unto the Newly Born."
So, as said angels, she did say;
Because we were in Christmas Day
Though it would still be long till morn.

Just then in the room over us
There was a pushing back of chairs,
As some who had sat unawares
So late, now heard the hour, and rose.

With anxious softly-stepping haste
Our mother went where Margaret lay,
Fearing the sounds o'verhead — should they
Have broken her long-watched-for rest!

She stopped an instant, calm, and turned;
But suddenly turned back again;
And all her features seemed in pain
With woe, and her eyes gazed and yearned.

For my part, I but hit my face.
And held my breath, and spoke no word:
There was none spoken; but I heard
The silent for a little space.

Our mother bowed herself and wept:
And both my arms fell, and I said,
"God knows I knew that she was dead."
And there, all white, my sister slept.

Then kneeling upon Christmas morn
A little after twelve o'clock,
We said, ere the first quarter struck,
"Christ's blessing on the newly born!"

Ida Boy-Ed †

door HENRIETTE WALDE.

Een romanschrijfster die in haar tijd nog al veel werd gelezen en geregeld hare lezers voorzag van ontspannings-lectuur. Zij werd geboren in 1852 te Bergedorf bij Hamburg en overleed nu, in de helft van Mei jongstleden op 76 jarigen leeftijd. Haar vader was uitgever en schreef eenige thans vergeten romans, en I d a E d volgde zijn voorbeeld met meer talent. Zij huwde met den koopman Boy in 1870 en vestigde zich sindsdien in de stad Lübeck. In deze Hanzestad stond zij in hoog aanzien, werd door den Senaat vereerd met het Burghaus als woning en ontving met haar kinderen het recht den dubbelen naam B o y-E d te blijven dragen.

IDA BOY-ED

Even na 1880 begon I d a met hare novellen *Ein Tropfen, Getrübtes Glück,* waarop in den loop der jaren grootere verhalen en romans volgden: *Männer der Zeit, Dornerkronen, Seine Schuld, Fanny Förster* en tal van anderen. Dat haar lezerskring haar trouw bleef, blijkt wel uit het feit, dat haar roman *Ein Köninglicher Kaufmann* zeker vijftig malen werd herdrukt, ofschoon den tegenwoordigen lezer het werk zwak en weinig overtuigend zal voorkomen.

Lang na den dood van haar man, die stierf in 1904, ja, zelfs nog tot in den grooten oorlog bleef zij hare taak getrouw en schreef nog een drietal romans: *Stille Helden, Die Opferschale* en *Erschlossene Pförte.*

Gedurende de 40 jaren van haar letterkundigen arbeid, heeft zij ongeveer 50 romans voortgebracht, zoodat men niet onjuist heeft kunnen spreken van een bedrijf. En dat blijft natuurlijk niet ongewroken, want men bemerkt dan dikwijls de sporen van den haastigen spoed, van te oppervlakkige karakteristiek, die de auteur door opgeschroefden stijl tracht te verbergen.

Levendig en natuurlijk is zij echter, waar zij onderwerp en omgeving meester is en niet hooger grijpt dan in haar macht ligt. En men mag gerust zeggen, dat verschillende novellen van Ida Boy-Ed volkomen gelukt zijn, dat haar *Malergeschichten* nog altijd hun aantrekkelijkheid behouden hebben en dat haar humoresken *Der*

IDA BOY-ED, OUDER PORTRET.

Dorfdiplomat en *Ein Handel* nog niets van haar eenvoudige frischheid en geest hebben ingeboet.

Wij willen haar niet huldigen als een schrijfster van den eersten rang, want dat zou onwaar zijn, maar wij gelooven toch dat ook de moderne lezer in haar werk nog menig boek kan vinden, dat hij leest met genoegen. En van hoevelen kan men dat zeggen, na zulk een spanne tijds?

Duitsche Boeken

Federer (Heinrich) AM FENSTER. JUGENDERINNERUNGEN. (454) M. 7,50. G. Grote.

Daar zijn er velen die Federer als schrijver hebben liefgekregen, en zij zullen zonder twijfel gaarne kennis maken met de „jeugdherinneringen" die hij nu aanbiedt. Voor een buitenstaander is het buitengewoon moeilijk, om niet te zeggen onmogelijk, uit te maken in hoeverre herinneringen van een kind vermooid zijn of geheel objectief. Want zelfs onbewust groeit de herinnering bij den rijperen man samen met wat hij zich als herinnering is gaan verbeelden. Maar wat Federer vertelt maakt zulk een indruk van doorleefd-te-zijn, dat wij geen oogenblik aarzelen dit als een echt en ongeretoucheerd, maar ineens gelukt jeugdportret te aanvaarden.

Frank (Bruno) POLITISCHE NOVELLE. (180) M 3.

Ik heb niet veel kijk op politiek, maar ik begrijp toch wel wat deze korte novelle beteekenen moet, of beter gezegd: waar de schrijver op aan wil sturen. En dat is heel verstandig, jammer dat de menschen er niet eerder aan hebben gedacht. Frankrijk en Duitschland moeten geen tegenstanders zijn, maar samenwerken. Alles loopt gevaar: het individu, de staat, de kultuur.... en de goudmacht van Engeland, het communisme van Rusland, het fascisme van Italië, de haat van het gele en zwarte ras zijn de oorzaken van wat er volgen moet: den ondergang van Europa. 't Is nooit te laat om verstandig te worden.

Stegemann (Hermann) WANDLUNG. (27C) M 4. A. Scherl.

Behandeld het probleem dat àl sinds jaren gangbaar is en nog altijd om oplossing vraagt.

Hoe zal een mensch, die door de ontreddering van den oorlog het spoor is bijster geworden, zich weer terecht vinden? Dat is de vraag. Wat zal hij aan zijn levenshouding hebben te herzien en te veranderen?

In knappen vorm en levendige karakterschildering geeft Stegeman gestalte aan zijn roman.

Hellinghaus (Otto) MAXIMILIAN VON MEXIKO. DAS ENDE EINES KAISERS. (196) M 4. Herder.

Het boek is naar een dagboek van prins Felix zu Salm-Salm, Generaal en eerste vleugeladjudant van den verraden en vermoorden keizer.

Een geschiedenis van valschheid en fanatisme, die altijd een schande zal blijven van het klassieke revolutieland, evenzeer als de brutale katholieken-vervolging in onze dagen.

Uit Boeken en Bladen

WAT ANDEREN SCHRIJVEN.

DE „KIFT" VAN IS. QUERIDO. In het Juni-nummer van „Nu" schrijft Querido „over Franciscus, over Middeleeuwen, Renaissance en nog wat". Dat is een heele mond vol. Maar, zelf meer wetend van deze dingen dan Querido ons leeren kan, hebben wij vooral onze aandacht gewijd aan den kostelijk lyrischen toon, waarmede hij zijne bestrijders bekogelt. Dat is een exempeltje van scheld-virtuositeit dat waard is te worden opgenomen in een bloemlezing. Van Deyssel wordt met kilometerlengten geslagen. Hier valt de uitbarsting bij te wonen.

„Voor de *politieke* „geweldenaars" van het tijdschrift „Gemeenschap", bewaaid door den „geest uit den Hoogen", blijkt de S.D.A.P. *„de stinkende zweer van al wat laïcistisch, gemiddeld, gemakkelijk, leugenachtig en valsch van romantiek"* is. Voor deze lawaai-Christenen (ze stotteren iets van Roma Aeterna, christelijke moraal en zieleheil), zijn ook de apostolische socialisten alleen maar stof-vergoders, die met hun grauw en vetzuchtig materialisme, hun bloedige sensualiteit, de vlijmende menschenziel aanvreten. De vunze S.D.A.P.-ers, — razen deze Utrechtsche waereldontvluchters en stichters van cabarets, — hebben hun Marxisme losgelaten; ze zijn „hazenharten en huik-naar-den-wind-hangers". De communisten zullen zoo mogelijk nog erger gebrandmerkt of in een gril van bloedschendig vernuft bewierookt worden. Maar wat zijn zij zelven, deze angstig-lachende, prille pennehelden, deze ziekelijk-verschrompelde treurwilgen van zeker quasi-roekeloos, roomsch intellect? Wat zijn zij zelven, zekere jongeren, koelers van gloeiende verlangens, onder strijdvaardige calvinisten, met hun star-trotsche (on)-menschelijkheid en hun troebele, bekrompen, valsch-uitspattende woede? Kunnen al deze soort smiechtige en schuwe huichelaars, verdorven en giftige zoekers naar wat spiritueele verfijning en armelijke emotie één levend woord het aanzijn geven? Wat zijn zij, een deel althans dezer knalzweep-knaapjes (martelaars) zonder geeselende zelfironie, zonder innerlijke aanvechtingen, die achter catafalken van schuimende gekrenktheid zoo razend te keer gaan tegen socialisten? Wat zijn zij zelven anders dan schijn-verhevelingen, quasi-idealisten, die op eigen geestelijke vrijheids-ideeën wreed abortus plegen, uit angst dat vruchten zich zetten zullen die in een richting naar het onbeklemd-ademend en beter bestaan toegroeien? Hoe lamlendig zijn deze perverse schermutselaars en missionarissen met hoogste levensvoorwaarden, wormstekig aangevreten door eigen verbeten zinnelijkheid welke zij in brandend-verhit venijn (ethognosie der doel-heiligt-de-middelen-scholieren) hun vijanden zoo broederlijk-gul aanwrijven. Zouden deze kleffe wartaal-uitbroeiers, deze erethische zwammers, die zelf met wrang genot, invectieven opsta-

pelen tegen revolutionairen en christen-socialisten, zouden deze kreupele geweldenaartjes alléén achter de botsing van oorspronkelijke krachten, door de branding van felle wils-opleving, — tijd en tijdperken zien, mensch en massa? Zij monopoliseeren zoo gaarne (geestelijke ridders) met hun baldadige wanbegrippen en in hun verminkende vonnissen, de menschelijk „ziel" en zij smalen in hun morsige schrijverij zoo garsterig, met een verbitterde gekrenktheid, ons stof-vergoders, en zij brallen zoo hevig-lyrisch over de Schoonheid, deze winkeliertjes der vroomheid (tórens boven het Platonische uit), over „hoogste", verhevenste schoonheid. Maar deze koeïge herkauwers, deze halfslachtige en rampzalige schreeuwleelijkers begrijpen niets van hun eigen binnenste, rillend-naakte ellendigheid. Ook zij haten het *profanum vulgus,* gelijk Dante het haatte. Maar deze minachtte het alleen in den vorm van kwaadaardige Fiesolanen."

EEN BEETJE GESCHIEDVERVALSCHING. Pieter v.d. Meer, de onbezweken kampioen van de katholieke jongeren, heeft gesproken over deze menschen op uitnoodiging van het warenhuis „De Bijenkorf" dat ook eene bibliotheek exploiteert, waar ik liefst de oude, noch de jonge katholieken zou zien toegelaten.

Ik zal het verslag volgen van „De Tijd" en hier en daar een kommentaar bijvoegen, tusschen haakjes, om den lezer te waarschuwen niet alles voor zoeten koek op te eten.

„Spreker begon zijn lezing met de opmerking, dat hij niet zou behandelen het probleem der verhouding tusschen kunst en godsdienst; daarvoor verwees hij naar het werk van den Franschen bekeerling Jacques Maritain, dat in Nederlandsche vertaling als „Kunst en Scholastiek" is verschenen. Toch zou spr. zich af en toe op dit gevaarlijk terrein moeten begeven, omdat de moderne kunst door opzet, richting en wezen tot deze probleemstelling dwingt. (Dat P. v.d. Meer de delicate en moeilijke kwestie wil overlaten aan Maritain is verstandig. Hij zelf is daartoe de minst bevoegde van die ik ken.)

Spr. herinnerde dan aan den tijd, waarin men meende dat men slechts in staat van genade behoefde te zijn om goede romans en gedichten te componeeren.... (Deze impertinente opmerking is natuurlijk geheel uit de lucht gegrepen om de katholieke dichters belachelijk te maken. Maar zeker is het, dat ze hun staat van genade wel hooger hebben geschat dan de productie van „goede" romans en gedichten.)

„De groep, werkend in „Van Onze Tijd", nam stelling voor de kunst en de literatuur tegen de gedachten die daaromtrent in Katholieke kringen heerschten. Jaren lang is deze ondankbare actie voortgezet, die later gedeeltelijk werd overgenomen door „De Beiaard".

„Onderwijl was 'n generatie opgekomen, die in de bestaande tijdschriften niets ontmoette van wat in haar hart leefde." (Die

generatie kon moeilijk iets vinden van hun gading in de bestaande tijdschriften, omdat ze al behoorde tot de jongens der oorlogpsychose, die niet meer goed wisten wat ze wilden. „Zij waren katholiek en hadden dus recht op alles." Wat beteekent dat?) Deze jongeren zagen de wereld en hun eigen hart in het hevigst licht, zij waren katholiek en hadden dus recht op alles. Toen dan in „De Nieuwe Eeuw" een letterkundige rubriek de vensters opengooide en verhaalde van hetgeen onder de jongere Franschen leefde, ging hun heele belangstelling daar naar uit. Ook zij begonnen te publiceeren in „De Nieuwe Eeuw" en in „Opgang".

„Een oogenblik scheen het of de jongeren zich allen zouden groepeeren rond het door Moller gestichte tijdschrift „Roeping". Op den duur echter bevredigde dit maandblad niet. Toen in 1924 de koepel op de kerk kwam en „De Nieuwe Eeuw" veranderde in een soort „Groene", stond dan ook plotseling „De Valbijl" recht der Nijmeegsche jongeren. Het korte en felle verschijnsel „De Valbijl" is goed geweest, het heeft velen wakker geschud en den weg gewezen." (Dat is dwaas. „De Valbijl" was een verschijnsel van domme, onbeschofte kwajongens, onder wie op zijn hoogst een tweetal knapen was van meer dan gewoon talent. Maar het ergste is, dat zij werden opgestookt tot hun onzinnigheden door ouderen, die hun verantwoordelijkheden niet kenden.)

Toen tenslotte „De Valbijl" moest verdwijnen en „Roeping", dat, ondanks vele goede bijdragen, iets vervelends had, als eigen orgaan niet voldeed, trad de Utrechtsche groep naar voren met een nieuw maandschrift „De Gemeenschap", waarin ook ruim plaats werd gemaakt aan de plastische kunsten en de architectuur.

In geen geval moeten de verhoudingen uit het oog worden verloren; onder de Katholieke jongeren is in elk geval talent gepaard aan een groote verscheidenheid in geaardheid en temperament, die zich in de wijze van uiting doet kennen. Ze zijn allen Katholiek, doch de een legt meer nadruk op de Katholiciteit, terwijl anderen naast deze Katholiciteit de noodzakelijkheid van een goed vakmanschap bepleiten."

Ten slotte gaf spr. korte karakteristieken van de voornaamste jongeren en las hij uit hun werk voor. Zoo behandelde hij achtereenvolgens den belangrijksten der jonge Katholieke letterkundigen, den jong gestorven Gerard Bruning, voorts Lou Lichtveld, Henri Bruning, Albert Kuyle, Jan Engelman, Anton van Duinkerken, W. ten Berge, Geerten Wijdeveld en Hans Klomp." (Dat is sinds geruimen tijd een gewoonte. P. v.d. Meer geeft zoo nu en dan de jongeren, over wie hij tevreden is, een goedkeurend klopje op den schouder.)

Daar hoorde meer commentaar bij dit verslag. Maar ik laat het er bij, omdat ik vrees mij niet langer goed te kunnen houden.

GRAPPENMAKERIJ MET DE KUNST. De Julia-geschiedenis, waar-

mede de Nieuwe-Gidsers de heeren van den ouden Gids er lieten inloopen, heeft op schildergebied zijn aequivalent gekregen. Het is al maanden geleden, maar het geval begint nu toch uit te lekken en voor dit nummer is verschenen zal waarschijnlijk deze grap in geuren en kleuren zijn verteld tot genot van het profanum vulgus, dat instinctmatig al wel lang gevoelde, dat het op 't gebied van „moderne kunst" door de geestdriftige bewonderaars en de heeren, die zich voor kenners uitgeven eenvoudig voor den gek wordt gehouden, zonder dat die misleiders er zelf een flauw vermoeden van hebben.

In het Dagblad van Noord-Brabant kwam op 4 Augustus van het voorgaand jaar een berichtje voor met het opschrift „Russische Kunst", dat het volgende behelsde: „De directeur van Triborgh deelde ons mede, dat van 15 tot en met 31 Augustus a.s. bij haar zal exposeeren de bekende Russische kunstschilder Alexei Wladkine, uit Leningrad (Sovjet Rusland).

Deze artist komt een tournee door ons land maken en nu is het wel een duidelijk bewijs van de vooruitstrevendheid der Triborghdirectie, dat Tilburg de eerste stad van geheel Nederland zal zijn, waar men met de producten van dezen Rus zal kunnen kennis maken."

In het Algemeen Handelsblad van 14 Augustus 1927 en in verschillende andere bladen, verscheen toen ook een zoogenaamd zelfportret, zoowat in den trant van Van Rees en den bekenden dokter uit Deurne, en dat denken deed aan iemand in vergevorderden staat van krankzinnigheid.

Een brabantsch dagblad wist zelfs ten gerieve der lezers „eenige bijzonderheden uit het leven van dezen Russischen artist te memoreeren: En daar heet het dan dat hij in Petersburg uit Czaristisch-gezinde familie stamde. Hij verloor vroegtijdig zijn ouders, verliet na het sterven van zijn vader het kantoor om zijn innerlijken drang tot schilderen uiting te kunnen geven. Bij het uitbreken van den wereldoorlog moest hij dienst nemen. Na een tragisch en ellendig leven aan het front werd hij Duitsch-krijgsgevangene. Dan de revolutie in Rusland. Uitbanning om zijn Czaristische neigingen en dat hij meer kansen op den dood dan op roebels heeft bezeten. Wat voor een schilder in de Russische wildernis een vrij normale positie is."

Nu schijnt het een feit te zijn, dat alles frisch gelogen is. Wladkine heeft nooit geschilderd, omdat Wladkine nooit heeft bestaan. Het is een volkomen fictief persoon, gesproten uit het brein van een, die de onwaarachtigheid van veler kritiek eens aan de kaak wilde stellen.

Natuurlijk is het geen kunst door het geven van valsche berichten iemand te misleiden, en met dat vermelden van naam en bedachte bijzonderheden de heele pers voor den mal te houden. Maar daar zit nu ook precies het ridicule niet in. Maar dat de kranten hun kunstrubriek-schrijvers, van de Nieuwe Rotterdammer tot de Maas-

bode, van de Tilburger tot de Bossche, hebben uitgezonden en deze allen nog iets hebben ontdekt van de Russische ziel, van contemplatieve toewijding, van meesterlijke licht- en kleureffecten. Daar zijn er die vaststellen dat een Russisch karakter niet geheel ontbreekt. Een ander uit zich in het potjeslatijn van den verslaggever, die het met technische woorden wel meent klaar te krijgen, waar hij zelf er geen snars van begrijpt. En hij vindt dan dat er iets in leeft van primitieve kracht; iets van de sfeer van Gorki en Dostojefski in hun vreeselijke schrikgezichten van geslagen en verbeesterlijkt leven.

Maar wij zullen de dwaasheden en geleerdheden, die worden gedebiteerd, niet aanhalen. Het is alles akelig van gewichtigdoenerij en .... onbevoegdheid. Maar het schijnt wel dat de wereld bedrogen wil zijn, en de kwakzalver het beste weet dat hij het nooit zoo bont kan maken dat zij hem niet meer gelooven. De meesten, die niet meer op eigen oordeel en het veel verachte gezonde verstand durven vertrouwen, slikken alles.

Herman Moerkerk en zijn vrienden hebben nog eens duidelijk aangetoond de onbevoegdheid der Nederlandsche kritiek.

Romans en Verhalen

MOREELE WAARDEERING VAN A. GIELEN S.J.

Brand (Max.) HET KEERPUNT. (228) f 1.90. Vertaling van J. G. H. v.d. Bovenkamp Sr. J. G. H. v.d. Bovenkamp en Zn., Rotterdam.

Als een reus staat Edward Cart voor zijn Moeder en het werkvolk dat aan den grooten dam werkt, die de rivier zal moeten keeren en de woestijn veranderen in een bloeiende vruchtdragende vlakte. Hij heeft het werk zelf begonnen en het idee er van en de plaats, waar het zijn zou, zelf aangegeven. Bij een bezoek in de stad heeft hij Margaret Tyson ontmoet en zijn hart aan haar verloren.

Het meisje is van een heel andere stand dan hij, en hij ziet wel in dat het hopeloos zal zijn haar het hof te maken, als hij geen buiten gewone middelen te baat neemt. Bij een bokspartijtje wordt hij haar broer de baas. Dit ergert den jongen man zóó, dat hij er alles voor doen wil, om zoo sterk te worden als Cart. Tyson verbindt zich om mee te werken aan den dam en te leven van zijn verdiensten, om daarna een tweede partij met Cart te boksen. Dapper als hij is, verdraagt de jongen al de moeilijkheden van het harde leven dat hij vrijwilig op zich genomen heeft; en Cart ziet verlangend uit naar den dag die Margaret naar haar broeder toe zal brengen.

Die dag komt, maar ook de ontdekking van den streek, welke Cart Tyson gespeeld heeft.

Dan is alles vol verwikkelingen, zelfs de dam wordt bedreigd. De twee jonge mannen strijden met hun eigen wapens. Maar tenslotte komt alles op zijn pootjes terecht.

Een frisch en onderhoudend boek voor volwassenen. Er wordt een beetje eigenaardig omgesprongen met de godsdienstige gevoelens der Mexicanen. Daar zal men rekening mee moeten houden.

Conan Doyle (Sir Arthur) UIT HET DAGBOEK VAN MR. SHERLOCK HOLMES. (230) f 2.90. Albert de Lange, Amsterdam.

De twaalf laatste avonturen van Sherlock Holmes zijn aangename lectuur voor de liefhebbers, hoewel het mij toescheen dat Holmes in deze avonturen veel van zijn oude, rake scherpzinnigheid verloren heeft.

De meeste gevallen, die op zich, zeer merkwaardig zijn, lossen zich als het ware van zelf op, vóór dat de groote detectieve er eenige moeite voor gedaan heeft. Voor volwassenen is het geschikte ontspanningslectuur. Het eerste stuk van een „hoog geplaatste cliënt" maakt het voor de jeugd niet bruikbaar.

Cramer-Schaap (D. A.) AAN DEN DIJK. (260) f 2.50. W. de Haan, Utrecht.

Pim Wils is het dochtertje van een fabrikant, die in Kinder-

dijk bij Rotterdam woont. De werf behoort aan Gebr. Wils. Pim reist op en neer naar school met haar verschillende neven en nichten. Haar zuster is getrouwd en verbeeldt zich een ongelukkig huwelijksleven te hebben, ofschoon Pim zeer met haar zwager is ingenomen. Het komt tot een scheiding en aan het einde van het boek verlooft Pim zich met den man van haar zuster. Een ongeschikt boek.

Diers (Marie) HET AL TE GOEDE HART. (219) Vertaling door E. H. G. J. Slothouwer, Amersfoort.

Dit leven van Renat Gropius is een symphonie van louter goedheid. Zij heeft een ware hartstocht om zich voortdurend voor iedereen op te offeren en zich zelf te vergeten. En als zij later zelf gelukkig getrouwd is en vier kinderen heeft waarvoor zij een uitstekende moeder is, dan ziet zij een ongeluk op het ijs: een klein jongetje dat verdrinkt. Zij redt hem en schiet er zelf het leven bij in. Daardoor heeft haar goede hart zijn laatste en grootste, maar heerlijke dwaasheid begaan.

Een heel mooi boek voor volwassenen.

Lauder (Leo) DE OOGEN DIE LACHEN. (HET LEVEN VAN BOB LOL.) f 5.90. Geb. f 6.90. Joh. Mulder, Gouda.

Deze roman kan Querido voor ons recenseeren, als wij zelf maar de conclusie uit zijn woorden mogen trekken en zeggen dat wij het boek niet kunnen gebruiken.

„Ik zie den Heiden voor me, wiens vroomheid schoonheidsverrukking blijkt en anders niet."

„Een schrikkelijk, rauw-realistisch, fel en roekeloos biechtboek, dat moraal en fatsoen aan flarden scheurt."

„Een boek met confessies, die den geest der echtheid meedragen."

„Zijn fijn-gevoelige soms kinderlijk-dichterlijke natuur."

„Over dit boek van Bob, vol van smart, haat, walging, verbittering, van biecht en brandend zingenot, hangt een walm van zondigheid, die door den heiden met heidensche oogen wordt weggelachen."

Leeuw (Aart van der) IK EN MIJN SPEELMAN. (276) f 4.—. Nijgh en van Ditmar, Rotterdam.

Een jonkertje uit den ouden tijd, die een vroolijk leven leidt, weigert te trouwen met de bruid, hem reeds bij de geboorte door de wederzijdsche vaders toegezegd. Op dringende brieven antwoordt hij niet, en als hem het vuur door den ouden hertog te na aan de schenen wordt gelegd, dan vlucht hij en gaat op het pad met zijn vriend, den gebochelden speelman. De jonkvrouw die zijn bruid had moeten worden, gaat er op het beslissende moment ook van

door en wordt nog liever dienstmeisje in een herberg, dan een gedwongen huwelijk aan te gaan.

De beide voor elkander bestemde vluchtelingen ontmoeten elkaar dan heel toevallig, wordend razend verliefd op elkaar (kan het wel anders?) en het einde is een bruiloft waarbij de toornende vaders van geluk geen raad meer weten en de wijn over de tafel stroomt.

Een prachtig beschreven romantische geschiedenis maar voorbehouden om sommige précaire situaties en krasse uitdrukkingen. Want de ondertitel is juist: een luchthartige geschiedenis.

Passen (Robert van) DE GOUDEN DROOM. (130) P. N. van Kampen en Zoon, Amsterdam.

Anneke, een onderwijzeresje, komt in het dorp bij haar oom logeeren om in de gezonde buiten lucht genezing te vinden voor haar ver gevorderde tering. Zij ontmoet een schilder die veel in den hof komt schilderen, kennis met haar maakt en verliefd op haar wordt. Het wordt nu een liefdesidylle tusschen deze twee jonge menschen, die ze samen in den mooien tuin doorleven. Free wil Anneke schilderen als een madonna tusschen de bloemen in den ouden tuin. Eenige maanden duurt hun droom. Dan komt voor Anneke een nieuwe inzinking en het wordt voor die twee zielen een laatste afscheid hier op aarde. Free is bitter bedroefd, maar hij bedenkt de mooie woorden: „Zij die sterven verlaten ons niet." Dit geeft hem troost en hij voelt opeens, dat hij zijn Anneke weer gevonden heeft, niet het Anneke van vroeger, maar een Anneke van licht en leven, een jeugdig, zonnig Anneke van de Mei.

Rhodes (Kathlyn) EEN WOESTIJNDROOM. (334) f 2.50. Vertaling van Henriette Rappard. J. Philip Kruseman, Den Haag.

Een arme dichter, Richard Alison, heeft een erfenis gekregen en vindt dat hij nu maar moest gaan reizen om zijn geest te verfrisschen. Hij komt in de woestijn terecht en gaat wonen in een huisje, dat een vriend hem tijdelijk afstaat. Vlak tegenover zijn woning staat een zelfde huisje waarin een jong meisje, door omstandigheden gedwongen, alleen woont. Er volgt kennismaking, hevige verliefdheid en na eenig over en weer praten zetten zij, onder belofte van een toekomstig huwelijk, alle wetten op zij en gaan samen wonen. Na eenigen tijd, als de gelegenheid gunstig is, reizen zij naar Kaïro om te trouwen. Er gebeurt een ongeluk met haar paard en Emer, het jonge meisje, krijgt een ongeluk en sterft in de woestijn waar zij door Richard begraven wordt. Na eenige jaren ontmoet Richard, Diana, die hem aan zijn eerste geliefde herinnert en met wie hij trouwt. Op een dag vindt Diana een zonderlingen ring in zijn toilettafel. Zij vraagt hem naar de herkomst en dan blijkt dat Emer haar eigen zuster is. Het jonge vrouwtje is diep geschokt en om haar gerust te

stellen wil Richard het dagboek van Emer, dat in het huisje in de woestijn is achtergebleven, gaan halen, opdat zij zou kunnen lezen hoe de omstandigheden voor hen beide geweest zijn. Als hij in het dorp Benijeh aankomt heerscht daar de cholera en is een jonge Amerikaansche dokter bezig deze alleen te bestrijden. Richard blijft en helpt hem in zijn heldhaftig werk. De jonge Amerikaan sterft als de epidemie bijna uitgewoed is. Richard gaat dan met het dagboek van Emer de terugreis aanvaarden, verdwaalt in de woestijn, lijdt hevigen dorst, wordt ernstig ziek, maar komt tenslotte toch bij Diana terug die hem haar vertrouwen geeft.

De omstandigheden voor Emer en Richard waren natuurlijk niet van dien aard, dat zij hunne voorloopige samenleving konden rechtvaardigen. Want zij hebben zich in de naaste gelegenheid gesteld. Voor jonge menschen is het zeker geen boek, dat wij in hun handen wenschen.

Rohmer (Sax.) DE WREKER. (238) f 2.25. (The Sins of Severac Bablon) Vertaling van J. G. H. v.d. Bovenkamp Sr. J. G. H. v. d. Bovenkamp, Rotterdam.

Er gebeuren vreemde dingen in London: groote financiers worden beroofd van eenige duizenden Ponden, en aan de armen worden op straat de goudstukken uitgereikt. Als er in financieele kringen een onrechtvaardige trust op touw wordt gezet, kan men er zeker van zijn, dat het bedrag weer op een of andere geheimzinnige manier aan een liefdadigheidsinstelling of aan den Rijkskas ten goede komt.

De man, die achter dit alles zit, is Sevérac Bablon, een Jood, die gelooft in het herstel van het Joodsche rijk, en die uitgaat van het idee dat dit rijk voorbereid moet worden door een goede reputatie van Joden. Het is dan ook voornamelijk door de millioenen-rijke Joden dat hij de z.g. goede daden door zijn handige berooving verkregen, laat verrichten.

Het kan wel niet uitblijven of hij wordt gevolgd door detectives, maar door zijn handigheid en door een geval van hooge politiek, dat hij ter kennis van de regeering brengt, worden alle vervolgingen tegen hem gestaakt.

Een eigenaardig, maar toch wel boeiend boek.

Schmitz (Marie) MOEDERS. (236) f 3.50. Mij. voor Goede en Goedkoope Lectuur, Amsterdam.

Een drietal verhalen: De Verloren Zoon. Langzaam Afscheid. In den Koesterenden Familiekring.

Het eerste geeft een Moeder, die alles over heeft voor haar kind, dat heeft misdaan. Zij brengt een offer, een zwaar maar heerlijk offer, het offer van haar lichte levensvreugde om haar kind te behouden en nu was het er, het nieuwe en het vroeg haar niets, het liet haar

niets dan een werkeloos, machteloos toezien. Dit is wanneer zij haar zoon, wien gevangenisstraf wacht, om zijn verkeerde daden, weer bij haar in huis heeft genomen en daardoor haar andere familieleden niet meer in huis zal zien. Een goed geschreven verhaal voor rijpere lezers.

Het tweede zou men kunnen noemen een vertelling van een zelfzuchtige moeder, die niet begrijpt, dat wanneer een zoon eenmaal volwassen is en zijn vleugels uit wil slaan om ergens anders een vooraanstaande positie in te nemen, zij haar kind niet mag houden alleen om hem in haar nabijheid te hebben. Dit vasthouden loopt altijd op een mislukking uit, zooals dit verhaal ook doet uitkomen.

Nummer drie vertelt van een jong moedertje, dat na den dood van haar man met haar eenigst zoontje bij haar schoonouders in komt wonen. Zij leeft daar onder een wel goed bedoelde, maar onuitstaanbare familiedruk. Gelukkig komt aan het eind de verlossing door een tweede huwelijk.

Speck (Wilhelm) DE BOETELING. (Zwei Seelen) (252) U.M. Holland, Amsterdam.

Dit boek uit de gevangenis geeft een diepen blik in het gedachtenleven van een man, die zeer veel misdaan heeft en nu zijn fouten geduldig uitboet.

Als zoon van eerlijke ouders, uit een groot huishouden, waar 't niet rijk was, werd Hendrik door een oom en tante als kind aangenomen en daarmee begon zijn ongeluk. Hij raakt in kennis met menschen, die hem leeren stelen, spelen en de menschen afzetten en dan veel later, als hij een meisje heeft, komt hij in aanraking met de justitie en wordt veroordeeld. Na eenigen tijd vlucht hij uit de gevangenis, vindt zijn meisje weer terug, maar als hij bemerkt dat zij 't met een anderen man houdt, slaat hij haar dood. Onondekt komt hij in 'n kleermakersfamilie, menschen die goed voor hem zijn, die met hem spreken en hem door hun invloed zoo ver brengen dat hij zijn misdaad wil bekennen. Hij gaat zich in handen der justitie stellen en schrijft daarna zijn dagboek.

Een merkwaardig boek waarin de verlossende invloed van boeten voor een groote schuld schitterend geteekend is.

Temple (Peggy) DE AVONTUREN VAN ADMIRAAL DERBERTSON. Vertaling van Lina Tervooren. (149) f 1.75. Scheltens en Giltay, Amsterdam.

Aan het portretje zou men niet zeggen dat de schrijfster 12 jaar is, maar als men het verhaal leest, dan moet men toch erkennen dat zij niet veel ouder kan zijn. De avonturen van den generaal zijn vermakelijk en geschikt om zich een half uurtje aangenaam bezig te houden. Ze allemaal over te vertellen zou de weinige spanning die het boek heeft geheel en al weg nemen. Goed.

Wallace (Edgar) HET GEHEIM VAN DE GELE NARCISSEN. (246) 1.50. Johan Mulder, Gouda.

De eigenaar van het huis Lyne, Thornton Lyne, is een vreemdsoortig man. Hij maakt dwaze gedichten, die niemand leest, maar door een enkelen uitgever op zijn eigen kosten de wereld in worden gestuurd. Hij houdt vriendschap aan met een gevangenis-boef, die zijn handen niet thuis kan houden en telkens in de gevangenis komt, waarna hij, als hij er weer uitkomt, door Thornton vorstelijk wordt ontvangen, en met eenige Ponden op zak weer in de maatschappij wordt losgelaten. Hij bedenkt een gemeene wraak tegenover het meisje, dat van zijn avances niets wil weten en wordt op een goeden dag gevonden met een schot in het hart en een bos gele narcissen op zijn borst, in het Hyde-Park te London. Aan Mr. Tarling, die in China als detective een grooten naam heeft gemaakt, wordt opgedragen den moordenaar op te sporen. Het is een moeilijk geval, maar na zeer veel omdwalingen en zoeken in verkeerde richtingen, gelukt het Tarling toch het geheim van den moord op te lossen. Een boeiend boek voor volwassenen.

IJssel De Schepper-Becker (J. M.) HET DWAZE HART. (224) P. N. van Kampen en Zn,, Amsterdam.

Op aandringen van zijn vader heeft dokter Bruinsma, directeur van een sanatorium voor zenuwlijders, een freule getrouwd, waarvan hij niet hield en die nu als een stokvisch naast hem en zijn zoontje voortleeft. Door verandering van directrice van het sanatorium komt hij in kennis met een van levenslust overvloeiende Marianne Bremer. Na lang strijden kan de dokter zijn liefde voor haar niet meer weerstaan. Het komt tot een echtscheiding tusschen hem en zijn vrouw en hij trouwt met Marianne. Maar Joost, zijn jongen, kan hij niet uit zijn hart bannen en het boek beschrijft den strijd die hij nu heeft, nu hij aan twee kanten hinkt. Dit maakt zijn leven toch nog ongelukkig. Zijn vader, een stoer en eerlijk karakter, heeft zijn eerste vrouw en den jongen bij zich in huis genomen, en wil hem niet meer zien, omdat hij zulk een misstap gedaan heeft.

De vaste ontmoetingen met Joost zijn soms zeer kwellend voor hem, want het kind heeft een hekel aan zijn tweede vrouw en ook Marianne kan den jongen, die haar man van haar aftrekt, niet goed uitstaan. Er wordt dan een jongetje geboren. Dat kind verergert de moeilijkheden in het begin nog meer, maar dan sterft de oude heer na zich met zijn zoon verzoend te hebben. Joost en zijn moeder gaan inwonen bij haar broer, die een veel milderen kijk op het leven heeft. En dan eindelijk wordt de toestand voor dokter Bruinsma dragelijker. Een boek dat wel de armzieligheid van een kind bij een echtscheiding scherp in het licht stelt. Voor volwassenen.

Wenthworth-James (Gertie de) KNELLENDE HUWELIJKSBANDEN. (228) Vert. Dicky Wafelbakker. A. W. Bruna, Utreeht.

„Ik wilde van je scheiden, omdat dokter Snayling bij me kwam en me vertelde, dat je gezondheid hard achteruitging, daar je geestelijke toestand niet in orde was. Hij beweerde dat je ziek was omdat je je ongelukkig voelde.... Hij zei, dat het nooit zijn gewoonte was zijn toevlucht tot zachte middelen te nemen en beweerde dat het uitstekend voor je gestel zou zijn, als je een kind kreeg. Daar we al geruimen tijd getrouwd waren en hierop nooit eenige kans bleek te zijn, wilde ik dat je volkomen vrij zou zijn om een ander leven te beginnen. Jij zou nooit in een echtscheiding hebben toegestemd, wanneer ik je niet had gedwongen te gelooven dat mijn genegenheid voor jou dood was.... Ik meen volkomen mijn plicht te hebben gedaan."

Volgens deze diagnose heeft Walter McClare gehandeld en het einde is geweest dat zijn jonge vrouw na eenige flirtpartijen met een anderen man en eenige bittere teleurstellingen weer met verlangen bij hem terugkwam, waarna zij in Canada een nieuw leven begonnen en een vroolijk jong huisgezin vormden. Uitsluitend voor rijpere lezers, maar volstrekt niet aanbevolen.

Nason (Leonard) GROOTE PARADE. (272) f 2.90, geb. f 3.90. Allert de Lange, Amsterdam.

Een sergeant en een soldaat, die vrienden zijn geworden in het hospitaal waar zij beide, de een om een wond, de ander om gasverstikking moesten vertoeven om te genezen, maken na hun ontslag, de rest van den oorlog mee. Het is een verhaal van schieten, loopgraven, koude lijden, dorst hebben, altijd in gevaar zijn, maar zoo nu en dan komt er toch een tikje humor tusschen al die narigheden als een lichtstraaltje in het donker. Het boek geeft ons eenigszins 'n idee van wat er in den oorlog gebeurd is, maar het is niet griezelwekkend beschreven.

Hruschka (Annie) KINDEREN DER WERELD (Weltmenschen). (191) Vertaling van Christine Kamp. L. J. Veen, Amsterdam.

Op Steinfeld komt Reymont van Thorbergen de erfgenaam van zijn ouden oom, Wolf van Wolkenstein, na een afwezigheid van 10 jaren terug en wordt feestelijk ingehaald. Baron Joachim heeft de erfenis bewaard.en is verlangend die aan den eigenaar over te dragen als deze de voorwaarden van het testament vervult. Die zijn, dat Reymont moet trouwen en zich verbinden niet meer op reis te gaan. Neemt hij deze voorwaarden niet aan, dan zal al het geld geschonken worden aan liefdadige instellingen. Reymont wil zich niet binden en wijst de erfenis af, maar wordt verliefd op zijn nichtje Medita, een mondain meisje, dat hem dacht over te halen op zijn besluit terug te komen. Maar Reymont blijft op zijn stuk staan en tracht

zijn meisje over te halen tot een eenvoudiger en degelijker leven. Een verbreking van het engagement volgt dan, als Reymont weigert om te duelleeren. Gelukkig vindt hij dan later een vergoeding voor het verlies van zijn verloofde als hij de, door een duel jong weduwe geworden, zuster van Medita lief krijgt.

Een boek dat de hedendaagsche wereldtoestanden en lichtzinnige bevliegingen tracht weer te geven.

Alden-Seltzer (Charles) VALSCH BESCHULDIGD. (247) f 2.25. Johan Mulder, Gouda.

Een andere fantasie op het bekende thema van: veediefstallen, beroovingen van postkoetsen, schieten met revolvers zoo vlug als een oogslag en dan liefst de schuld op een ander gooien.

Beaudry Rand heeft van al deze dingen ruimschoots zijn deel in deze Wild-West Story, maar hij is moedig, sterk en flink en het gelukt hem op het juiste moment zijn vijand te ontmaskeren met de hulp van een dapper meisje, Eleanor, dat aan het einde van alle beproevingen zijn vrouw wordt.

Voor wie er van houden is het een boek dat men met genoegen zal lezen, maar niet aan onvolwassen moet geven.

Bonnema (Tine) JOLLY ROESSELO. Twee deelen. 1ste deel (216) 2de deel (197) f 3.40. D. A. Daamen, den Haag.

Deze levensschets van het jonge meisje Jolly Roesselo, is voor ons Katholieken niet altijd even begrijpelijk. Wij kunnen met de talrijke teksten en aanhalingen niet altijd sympathiseeren, maar het is toch een goed geschreven en mooi boek voor protestanten.

Mooy (Henriette) MAALSTROOM. Eerste Deel: VAN DE ANKERS. (197) f 2.75. Maatschappij voor Goede en Goedkoope Lectuur, Amsterdam.

Dagboek van een meisje in de laatste twee jaren voor haar eindexamen. Het geeft echt de „Sturm-und Drangperiode" weer, van een meisjesziel. En ook het huiselijk leven in een goed Christelijk gezin. Het kind wordt vooral gekweld door twijfelvragen over godsdienstige onderwerpen en heeft geen goeden leidsman, om haar daarin voor te lichten. Jammer dat zij niet meer van het Katholicisme weet dan hier en daar in het dagboek blijkt, want dan zou haar schrijven hier en daar niet zoo pessimistisch zijn.

Oterdahl (J.) HET HUIS MET DE ROZENHAAG. Uit het Zweedsch door N. Basenien-Goemans. (116) f 2.—. J. M. Meulenhoff, Amsterdam.

Als een huis in het sprookjesland staat Anne-Maria, Rozenhaag, waarvan tante altijd vertelde, voor oogen, en als tante gestorven is

en vader weer dronken thuis komt, besluit zij kleintje, het zusje, dat een goede opvoeding moet hebben, uit de bedorven sfeer waarin zij wonen weg te nemen en haar naar Rozenhaag te brengen. De tocht van de twee kleine kinderen naar het sprookjesland wordt hier heel boeiend en met veel toewijding beschreven. En het doet den lezer evenveel plezier als het Anna-Marie deed, eindelijk Rozenhaag te bereiken. Een goed boek voor iedereen.

Meyier (Fenna de) VERGEEFSCHE VLUCHT. (257) f 2.25. Geb. f 2.90. Hollandia-Drukkerij, Baarn.

Een jong vrouwtje, pas getrouwd met haar ouderen ernstigen man, is niet tevreden met het stille, eentonige leven in het groote buitenhuis. Zij verlangt afleiding en snakt ernaar zoo nu en dan eens er uit te komen, hetgeen haar man niet begrijpen kan. Julie drijft dan toch haar wil door en als zij terug komt kan zij nog moeilijker wennen. Zij heeft twee zoontjes en intusschentijd heeft zij een verhouding aangeknoopt met een ouden jeugdvriend, hetgeen voor haar man geheim blijft. Haar oudste jongetje, Arnoldje, is een zwak, teer ventje, dat sterft. De verwijdering tusschen haar man en haar wordt dan nog grooter en op een dag gaat zij naar haar vriend toe, met wien zij op reis gaat en bij wien zij 14 jaar blijft. Dit is een wispelturig mensch. Zij reizen overal, hebben het nu eens zeer arm, dan weer wat beter, en als zij na die lange jaren bij het uitbreken van den oorlog in Holland terugkomen, heeft hij genoeg van Julie en zet haar aan kant, om te trouwen met een schatrijk jong meisje. Zij heeft al dien tijd het verlangen naar haar kind niet kunnen onderdrukken en telkens aan haar man en aan haar jongen geschreven, maar mocht van haar kind geen antwoord ontvangen. Nu zij weer alleen is, zoekt zij verbinding met den jongen: Harmen. Het gelukt haar zijn stugheid en wrevel over haar weggaan te overwinnen en hem bij zich te doen inwonen. De jongen heeft zich verslingerd aan een minderwaardige vrouw en zij kan hem daar niet van af brengen. Hij sterft tenslotte en zij blijft alleen achter, hetgeen zij als haar vergelding aanvaardt. Het boek is volstrekt geen propaganda voor de echtscheiding, ik betwijfel toch of het kan werken als een middel er tegen.

OPVOEDER EN KIND

Dr. LOUIS BERGER, — M. R. TIJSSEN, REDACTEUR VAN DE KATHOLIEKE SCHOOL — F. FONTAINE, SCHOOLHOOFD, LEERAREN VAN DE KATHOLIEKE H. B. S. EN GYMNASIUM TE AMSTERDAM EN DEN HAAG

VOOR DEN OPVOEDER

JULES VERNE.

Het schijnt alsof wij Jules Verne nog moeten ontdekken. Louis Bethleem zegt van hem: Jules Verne est, dans toute la force du terme, un illustre inconnu; son nom et ses livres sont repandus par tout la terre, mais son âme s'est toujours jalousement refusée a toute confidence publique.

Daar is nu eindelijk een boek verschenen van Madame Allotte de la Fuye: *Jules Verne, sa vie, son oeuvre* bij Kra (292 pag. 18 fr.)

Daar zal men een nieuwen blik op Verne krijgen. Hij was anders dan men hem voorstelde. Wij hebben indertijd medegedeeld wat Jan Feith over hem heeft geschreven bij een bezoek in Amiens. Een oud mannetje, die nooit op reis ging, die alles haalde uit oude boeken, en zijn reizen en ontdekkingen samenstelde uit de stadsbibliotheek van Amiens.

Dat schijnt weer een legende te zijn geweest. J. Gaston-Pastre schrijft in *La Revue hebdomadaires*: On a souvent écrit, avec quelque ironie, que ce genial conteur, qui entrainait ses lecteurs dans les cinq parties du monde, et même dans les espaces interplanétaires, était le plus casaniet des hommes. Dat is volkomen onjuist. Jules Verne was allerminst een huismusch. Ja, toen hij stram en oud was, of zijn ambt van gemeenteraadslid waarnam en zijn drukke boekenschrijverij had te verzorgen. Maar vroeger had Verne wel degelijk rondgekeken in de wereld. Hij had zijn eigen jacht en maakte ieder jaar interessante kruistochten. Hij had gereisd in Engeland, de Scandinavische landen, in Spanje, Amerika, Noord Afrika en Italië. Hij bleef geruimen tijd in Milaan om de handschriften van Leonard da Vinci over de vliegkunst te bestudeeren.

Waarom sloot Jules Verne, vanaf zijn 58ste jaar, zich op met zijn boeken? Was zijn hart gewond? J. Gaston-Pastre schijnt het te vermoeden. Hij wijst op den roman Chateau de Carpathes en herinnert aan de figuur van Clary de Vaudreuil in Famille sans nom.

Op zijn ouden dag heeft de overweldigende roem van Jules Verne nijd en laster tegen hem ontketend. Maar hij heeft nog beleefd dat zijn geniale voorspellingen verwerkelijkt begonnen te worden.

Waarom van katholieke zijde eenige jaren geleden Jules Verne op den achtergrond werd geschoven? Dat is mij altijd een raadsel gebleven: Was het omdat zijn boeken te boeiend waren en men vreesde dat de jongens te veel in hun studie belemmerd zouden worden? Of omdat ze te neutraal werden bevonden? Ik heb dat nooit kunnen ontdekken, en vind een hooger gezag, waarop ik mij beroepen kan. Leo XIII ontving Jules Verne in particuliere audientie en richtte tot den beroemden schrijver deze woorden: „La partie scientifique de votre oeuvre, ne m'est pas etrangère. Mais ce que j'en retiens surtout, c'est la *grandeur morale*. Je vous bénis, je bénis vos ouvrages et je vous demande de persévérer."

Ik hoop dat deze verklaring de heeren gerust moge stellen.

Wij weten nu ook dat Jules Verne stamde uit een diepe religieuze familie. Dat hij nooit de Christelijke beginselen werkelijk ontrouw is geworden en dat hij zelfs de laatste H. Sacramenten verzocht en met godsvrucht ontvangen heeft.

A. GIELEN.

VOOR DE JEUGD

Heijermans-Jurgens (Annie) *Ank Vermaes.* (229) Van Holkema en Warendorf. Amsterdam.

Dit is het lief en leed van Ank Vermaes op de H. B. S. Zij blinkt niet bijzonder uit, maar heeft een groot talent voor voordragen en daarbij een goed hartje.

Papa en mama verbazen zich wel eens over de manieren en de taal welke de jonge meisjes van tegenwoordig erop na houden, maar toch is Ank, als het er op aan komt, een gehoorzame dochter.

Jongens en meisjes gaan tamelijk vrij met elkaar om, maar dat is tegenwoordig ook de mode. Over het geheel is het boek niet onaardig voor oudere jonge meisjes.

Helden en Heiligen. Verhaald te Bethanië (79). Van Munster, Amsterdam.

Dit nieuwe bundeltje „Helden en Heiligen", is al even frisch en prettig geschreven als het vorige. De kleintjes zullen er met plezier naar luisteren, en op een aangename wijze de goede voorbeelden uit deze levens in zich opnemen.

Hichtum (N. van) *Sip-Su „De knappe jongen".* Een Eskimogeschiedenis. 4de dr. (158) Geb. *f* 1.75. Gebr. Kluitman, Alkmaar.

Dat dit boek toch wel gewild is, getuigt deze 4de druk. En ik moet eerlijk zeggen, een weinig tot mijn verwondering.

Ten eerste, omdat de schrijver zoo'n eerbiedwaardig lijstje van boeken geeft, die hij heeft moeten raadplegen. Vervolgens, omdat de tekst krioelt van woorden uit de Eskimo-taal. Maar dat schijnt ook al niet af te schrikken.

En ten slotte, omdat de Eskimo-gebruiken (Maagdenroof, veelwijverij en huwelijken voor de puberteit) nu juist niet geschikt zijn voor jongens.

Hille-Gaerthë (C. M. van) *De Feesten van Det en Nol.* (133) *f* 2.90. Van Nijgh en van Ditmar, Rotterdam.

Det en Nol maken in de plaats waar zij wonen, het lijkt ons in Zeeland te zijn, verschillende feestdagen mee. Zij loopen met de Palm-Paschen, zien de Paaschvuren en komen op de Vrijdagmarkt met de oude dienstbode. Kleurige plaatjes staan tusschen den tekst. Maar het boek is geen leesboek voor kinderen, die er niets van zouden begrijpen, maar een boek over kinderen, hun doen en praten, naar de aardige opmerkingen van Hille-Gaerthë.

Kieviet (C. Joh.) *Pim en Kim.* Met teekeningen van W. Heskens. (151) Valkhoff en Co., Amersfoort.

Pim en Kim zijn twee kindertjes, die naast elkaar wonen. Ze zijn bijna even oud. Hun leventje wordt in dit boek van af den eersten dag beschreven, met al de wederwaardigheden en nieuwtjes, die zich in hun jonge vriendschap voordoen.

Ovink-Soer (Marie) *Puck.* (191) *f* 1.65. Platen van Johanna Coster. G. W. v. Goor - Zn. Gouda.

Puck is nog dezelfde kleine rakker als in het vorig boek over haar. Zij kan zich niet altijd even gemakkelijk schikken onder de leiding van Mevrouw Canneheuvel, en daarvan is veel verdriet het gevolg. Soms maakt zij het werkelijk in dit vriendelijk gezin een beetje al te bont. Maar als zij een keer bij een harer tantes logeert, krijgt zij zoo'n heimwee naar het hartelijk thuis waar zij werd opgenomen, dat zij een keer bij een storm stilletjes weg loopt om daar terug te keeren. Een ernstige ziekte is daarvan het gevolg, maar ook een groot besluit zich te beteren. Een alleraardigst boek voor meisjes van 12-16 jaar.

Siebe (Josephine) *Harlekijntje op Reis.* (214) *f* 1.75. Ned. bewerking van A. van Kempen. Geillustreerd door E. ten Harmsen-van der Beek. Van Holkema en Warendorf, Amsterdam.

Harlekijntje is de levende Jan Klaassen-pop, die Baas Friedolin, een houtsnijder, die in een bosch woont, na lange jaren in een oude kast op zolder vindt. Het dochtertje van Baas Friedolin, Engelberta, is erg met het ventje in haar schik. Harlekijntje is een echte strop, haalt kattekwaad uit en loopt op een goeden dag weg. Dan beleeft hij vele avonturen welke in dit boek aardig beschreven worden. Een goed boek voor jongens en meisjes van 10-12 jaar.

Strang (Herbert) *Palmeneiland.* (247). *In de Wildernis van Oost-Afrika.* (294). J. Philip Kruseman, Den Haag.

Deze beide vertellingen spelen ieder in een andere wildernis, maar hebben in zich veel bijzonderheden gemeen. Het zijn boeiende avonturen. Boeken voor jongens waaruit zij ongetwijfeld veel kunnen leeren, vooral hoe zij zich in moeilijke omstandigheden behooren te schikken en het beste er van moeten maken.
Aan te bevelen.

T e r e s a (Zuster M.) *De Eerste H. Communie van Stoute Jettie.* (64) *f* 0.65. Met het Stempel v.d. Keurraad. R. K. Boekcentrale, Amsterdam.

Een bundeltje lieve verhaaltjes, met hier en daar een klein versje er tusschen, voor Eerste-Communie-kindertjes.

T e r l i n g e n (G.) *Ilonka. De Eerste H. Communie van een klein Hongaartje* (64). *f* 0.65. Met het Stempel v.d. Keurraad. R.K. Boekcentrale, Amsterdam.

Ilonka is een klein Hongaarsch meisje, dat bij Mevrouw Verberne als kind in huis is. Haar hollandsch leventje wordt aardig beschreven. Ze gaat met de Verbernetjes mee naar school, leert voor haar Eerste H. Communie en op den grooten dag dat zij deze mag doen, vindt zij haar eigen lieve Vader en Moeder tot verrassing in Holland. Bijzonder geschikte lectuur voor Eerste Communicantjes.

U l e h a k e (L. A. B.) *Terecht Gekomen.* (185). L. J. Veen, Amsterdam.

Willem Jansen, een dokterszoon, is een echte ondeugende jongen, niet dadelijk slecht, maar hij zit vol verkeerde ingevingen die hij impulsief ten uitvoer brengt. Als de maat vol is, wil zijn vader hem naar een strenge kostschool sturen. De jongen ontvlucht dan het ouderlijk huis. Een orgelman ontfermt zich over hem, hij brengt hem op een schip als scheepsjongen naar New-York. Willem blijft in Amerika, maakt daar na jaren hard werken zijn fortuin en komt dan als een flinke man op een Kerstavond zijn ouders verrassen. Voor jongens van 14-15 jaar.

Natuurkunde

OVERZICHT VAN NATUURWETENSCHAPPELIJKE TIJDSCHRIFTEN

door PROF. A. MULDER.

In *„De Natuur"* verklaart ons Dr. van Arkel de valentietheorie van Kossel voor de zoogenaamde complexverbindingen in de afleveringen van Januari, Maart en April. Ir. Kossen geeft een reeks vervolgartikelen over de stoomturbine. Zeer toe te juichen valt de nieuwe rubriek: „Eenvoudige proeven"; zij moet echter nog aan nauwkeurigheid en belangwekkendheid winnen.

Scientia geeft een beschouwing van Felix Auerbach over „beschrijving en verklaring". Deze Physicus zou de heele wetenschap willen doen bestaan in beschrijving; verder komen we toch niet, beweert hij. Zijn opstel krioelt van misvattingen, verwardheden en contradicties. Het lijkt wel een afschrikkend voorbeeld van wat men te zien krijgt, als een geleerd physicus zonder eenige philosophische opvoeding over een philosophische kwestie gaat uitpakken. A. Veronnet schrijft over de constructie en (mogelijke of waarschijnlijke) evolutie van het heelal, waarmede dan bedoeld worden de zon en de sterren. Deze geleerde blijkt ten minste genoeg gezond verstand te bezitten om bij zijn vak te blijven. Hij vertelt ons in gemakkelijk verstaanbaar Fransch wat er bekend is van de sterrenwereld en wat men in 't algemeen tegenwoordig denkt over hun toekomstige veranderingen. Zijn eigen beschouwingen zijn nochtans erg zwevend. Een interessant artikel is ook dat van G. Abetti over de onderlinge betrekkingen van zon en aarde. Men bestudeert op 't oogenblik met grooten ijver de veranderingen in de zonnestraling, om te zien welken invloed deze hebben op het klimaat. „Il campo di ricerche è ancora molto vasto", het veld van onderzoek is nog zeer uitgestrekt, zegt de S. terecht; en wij kunnen er bijvoegen: het resultaat is nog zeer gering. N. M. Bligh wijdt een kort artikel aan de nieuw-ontdekte chemische elementen 72 (hafnium) 75, 43 en 61, die in de laatste jaren werden gevonden, nier door een eenigszins toevallige omstandigheid, maar door de zuiver doordachte toepassing van de tegenwoordige theorieën en verbeterde practische techniek. Hij hecht meer waarde aan de gegevens van Duce en Loring en aan die van twee Tsjechische geleerden dan aan de onderzoekingen van de Duitsche chemici: Noddack, Tacke en Berg, die toch het eerst de aanwezigheid van de elementen 43 en 75 in hun praeparaten hebben aangekondigd.

In het tijdschrift *„Physica"* wordt door J. J. Haak een eigenaardig geval van chromatische polarisatie in een dik stuk glas besproken. L. H. Siertsema geeft een verslag van een her-ijk van een

aantal oude standaardkilogrammen. Het blijkt dat deze in den loop der jaren merkbaar in gewicht veranderen. Sommige nemen af, maar er zijn er ook, die in gewicht toenemen, hetgeen eenigszins raadselachtig schijnt. In de 2e aflevering van den 8sten Jaargang vindt men bizonderheden over het nieuwe physische laboratorium te Groningen en eenige interessante röntgenspectraalonderzoekingen, in dit laboratorium verricht. De 3e aflevering brengt de mededeeling der Redactie, dat het tijdschrift voortaan door Martinus Nijhoff te 's Gravenhage zal worden uitgegeven. Prijs *f* 7.50 per jaar.

NATUURKUNDIGE BOEKEN

Moreux (Abbé Th.) „DE GRENZEN VAN WETENSCHAP EN VAN GELOOF". Geautoriseerde vertaling door F. D. J. Holzer. Fa. F. van Lamoen, den Haag. (1928)

Dit werk van Abbé Moreaux is onzen lezers reeds bekend; wij gaven een zeer korte bespreking met aanbeveling in het Augustus-nummer van verleden jaar. Indien de bespreking destijds wat langer had kunnen zijn, zou de aanbeveling ongetwijfeld eenige specificatie hebben ondergaan. Zeker, men kan het met den S. eens zijn over wetenschap en dogma's (hoofdst. I), over de wetenschappelijke zekerheid (hfdst. II), evolutieleer en scheppingsleer en nog vele andere onderwerpen, die hier ter sprake komen, zonder nochtans in alles met den S. mee te gaan, inzonderheid met zijn methode, die op een Fransch publiek is ingesteld. De verschillen zouden in een langere bespreking dan ook zeker aan het licht zijn gebracht. Maar wij willen daar ook thans van afzien en er ons alleen toe bepalen het boek in zijn geheel nogmaals als lezenswaardig aan te bevelen. Over de vertaling mogen dan nog eenige opmerkingen volgen.

Over het algemeen is deze vertaling getrouw, correct en goed leesbaar. Hier en daar heeft de vertaler den auteur zelfs verbeterd, zooals bijv. de aangevoerde getalwaarden op blz. 37 en 40.

Dat neemt niet weg, dat er toch wel eenige vlekken zijn te bespeuren, die ik den vertaler hier moge aanwijzen; misschien kan hij er bij de vertaling van het 2e deel zijn nut mee doen.

Het Fransche woord „nombre" kan zoowel „getal" als „aantal" beteekenen. Daar nu „aantal" een onbepaalde hoeveelheid beteekent, daarentegen „getal" meer duidt op een concrete hoeveelheid, zou men het Fransche „nombre infini" beter vertalen door een oneindig aantal dan door een oneindig getal. Het citaat op blz. 93, noot 2, moet zijn: April 1898. Op blz. 106 wordt „le milieu du XVIIIe siècle" vertaald door „de helft der 18e eeuw; 't moet heeten: „het midden...."

De uitdrukking „organisateur du chaos" (112) moet niet vertaald worden door: „veroorzaker van chaos" maar: „die orde zou kunnen brengen in den chaos". Het Fransche „mechanisme" vertaalt hij herhaaldelijk door „stelsel". Zou het niet duidelijker zijn ook in onze taal het woord mechanisme te gebruiken, zooals bijv. Lorentz ook doet, als het gaat over bouw of inrichting van molekulen? In de noot op blz. 131 wordt „haute vulgarisation" vertaald door „uitmuntend populair". Bedoeld wordt de verspreiding in breedere wetenschappelijke kringen van de resultaten der specialisten. Op blz. 137, reg. 13, wordt door de invoeging van de woorden „echter ook", die er in het Fransch niet staan, de valsche voorstelling gewekt, alsof Aston ook magnesium van een atoomgewicht 25 zou gevonden hebben.

„Travaux" (blz. 139, 152 enz.) moet hier vertaald worden door „onderzoekingen"; „capacité calorifique" door „soortelijke warmte" (155), wat blijkbaar de bedoeling is. „Magnétisme" kan men toch niet vertalen door „aantrekkende kracht"! Eindelijk: als men voor het meervoud van electron schrijft: „electronen", zie ik niet in waarom dat bij proton „protons" zou moeten zijn, in plaats van „protonen".

Intusschen wenschen wij den vertaler geluk met zijn prestatie en hopen dat de vertaling van het 2e deel, ook van zijne hand, spoedig moge volgen; zij is hem wel toevertrouwd.

Brievenbus

C. te H. Wij hebben het boek besteld en gelezen. H. de Mann: *Rijshout en Rozen.* De schrijver is overgegaan tot het katholicisme. Hij is de beste schrijver van den boeren-roman en aldus bekroond. Voor gehuwde menschen is het boek genietbaar, maar overigens komt er nogal in voor van erg vrijgrage en lichtzinnige meidekens, met wie het misloopt. Andere vragen deze week.

J. H. te 's B. Wij hebben in ons artikel *Verlaine* ook gesproken over *Rimbaud,* in zooverre deze met den eerste in verbinding stond. Meer kunt U vinden in *Figuren uit de Fransche Letterkunde,* van Dr. J. Marwelstein: U. M. Holland (2.90). Daarin komt voor *Arthur Rimbaud* en een tweede artikel: *Rimbaud in ons Indische leger.*

J. B. te W. Wij hebben nog eens teruggeschreven naar onzen Franschen redacteur of medewerker om nog wat nadere bizonderheden te vernemen van den ongelukkig afgedwaalden de Monterland. Maar als U zelf een artikel over hem, en de boeken, die U gelezen hebt, zoudt willen componeeren, dan zullen wij dat tegen honorarium gaarne opnemen. Ik ben het geheel met U eens dat gewaarschuwd moet worden tegen de misleidingen (onbewust; want zij zijn niet op de hoogte) van een bepaalde journalistiek.

F. H. te Dr. Op denzelfden dag dat wij uw schrijven ontvingen over den afval van een bekenden bekeerling, hoorden wij ook van andere zijde dat gerucht. Als het waar is, vinden wij het enorm treurig, maar hopen dat de katholieken er niet over zullen schrijven. Wij doen het in allen geval niet en doen er verder ook geen pogingen toe om te weten wat er gebeurd is.

A. H. te M. Wij hebben wel het boekje van H. Cannegieter *De Moderne Jeugd* ontvangen en wij zullen ook zeker de zonderlinge na-oorlogsche bespiegelingen van den voor-oorlogsche man eens „ad crisin vocare", maar daarmede zijn we nu nog niet klaar.

M. v. d. Dr. te H. Omdat ik U direct met dit antwoord kan bereiken, vindt U wel goed dit ik het hier in B. opneem.

1°. Neen, ik vindt dat de roman-cyclus *Thiss* ook niet geschikt is voor een ontwikkeld lezer. Het zijn zeer bronstige, sexueele boeken.

2°. Herman de Mann is betrekkelijk kort geleden van Israëliet katholiek geworden. De drie boeken, die U gelezen hebt, dragen daarvan nog geen spoor.

3°. En aan 't einde zie ik, dat ik U toch nog even moet schrijven. Het boek van Streuvels heb ik uitgeleend, en ik kan nu niet meer zien wie de uitgever is. Dat hoort U dus binnenkort. De inhoud herinner ik mij wel. Het is een roman van den zelfkant, uit het ruwe leven der poldergasten. Een jeugdig en braaf ingenieur, pas student-af, heeft het toezicht bij het bouwen van een nieuwe brug. Hij wordt verleid door een lichtekooi en verlaten. Zijn leven is gebroken door zijn zwakheid. Herman de Mann vond het boek mooi, ik vond het minder.

Jaarverslag

van

R. K. Centraal Bureau voor Lectuur

HEERENGRACHT 415 — AMSTERDAM

MEI 1927 MEI 1928

Het Bureau ontving aanvragen om inlichtingen, aldus te classificeeren

1.	Omtrent Studieboeken voor Examens en zelfonderricht (Dit buitengewoon groot aantal is te danken aan het toetreden van eenige bepaalde studieclubs).	1217
2.	Apologetische, liturgische, algemeen religieuze werken	193
3.	Moreele waardeering van romans en ontspanningslectuur	712
4.	Nazien van lijsten en catalogen van bestaande bibliotheken	4
5.	Inhoud, strekking of richting van bladen en tijdschriften	53
6.	Doorlezen van manuscripten en kort overzicht van ons oordeel	4
7.	Opgave van geschikte boeken ter vertaling, zonder eenige garantie, dat de boeken opgang zullen maken	18
8.	Biographische bijzonderheden van auteurs	20
9.	Verwijzingen naar literatuur op bepaald letterkundig gebied	17
10.	Diversa	14
		2234

Aan het jaarverslag van 1927 ontleenen wij: Daar waren beantwoord 1216. Dat was dus 435 meer dan in 1926. Ditmaal is het jaarverschil aanmerkelijk grooter.

Want Mei 1928: beantwoorde vragen	2234
En Mei 1927: beantwoorde vragen	1216
Dus thans meer:	1018

Dit wijst op een grooten vooruitgang, welke wij gedeeltelijk boven hebben verklaard. Wij kunnen natuurlijk niet altijd van antwoord dienen en zullen daartoe ook wel nooit heelemaal in staat zijn. Wij hebben ons personeel met 2 personen vermeerderd, om zooveel mogelijk ten minste een antwoord te kunnen geven.

C. B. v. L.

De Directie.

Cornelie Noordwal overleden

Het onderstaande artikeltje nemen wij over uit *De Hollandsche Lelie* van 13 Juni.

Te Parijs, waar zij sinds jaren vertoefde, is overleden, de Hollandsche schrijfster Cornelie Noordwal. Als dochter van den houder van een Haagsch wisselkantoor had zij de gelegenheid met verschillende typen in aanraking te komen en met haar scherpe opmerkingsgave heeft zij daarvan een ruim gebruik gemaakt. Ziekelijk van gestel was zij genoodzaakt veel thuis te zijn en zoo kwam langzamerhand de wensch in haar op, over alles wat zij gezien en gehoord had te schrijven.

Haar zin voor humor en haar vlotte stijl maakten haar bij uitstek geschikt voor kinderschrijfster: „Pension Brocken" en „O, die lastige Juf", zijn nu nog veelgelezen meisjesboeken.

Haar romans: „Geraldine", „Intra Nos", „Kleine Trees", „Ursula Hagen", „Freule Edith", „De Winkeljuffrouw uit L'Oiseau d'Or", „Mathilde Polenius", „Greet Hemming", „Mademoiselle de Chavise" en „Juffrouw Wijnstede's uitstapje" waren wel eens wat druk en overladen, maar werden bij hun verschijning graag gelezen.

In de laatste jaren van haar leven was zij zeer vroom, waarvan haar laatste boek „In de Rue Blanche" getuigt.

Als tooneelschrijfster debuteerde zij met het tooneelspel: *„De Referendaris Titulair"*, dat aardig opgang maakte en vele malen werd opgevoerd.

Wij hebben in onzen grooten Standaard-catalogus (verkrijgbaar Uitg. „Foreholte" te Voorhout) op het verschijnsel van haar grootere geestelijke mentaliteit ook reeds gewezen. Dat blijke ten overvloede uit de twee laatste romans, waarover wij een oordeel uitspraken.

„*Mademoiselle de Chavise*, is als een slecht boek beslist af te keuren om de belachelijke rol een katholiek priester toebedeeld, de malle redeneeringen over het geloof en de theosophische sympathie. *In de Rue Blanche*, een erg verward en langdradig verhaal; het Christendom en zelfs het catholicisme wordt gewaardeerd. Toch lijkt het ons geen boek voor den eersten den besten lezer —".

Maar wij hebben niets vernomen tot heden, waaruit duidelijk wordt of die grootere „vroomheid" der laatste jaren bij Cornelie Noordwal beperkt is gebleven tot een vage theosophie of zich ontwikkeld heeft tot een positief Christendom.

Het Kind in de Engelsche Poëzie

door P. W. ASSMANN.

Toen in Augustus van het vorig jaar de honderdste sterfdag herdacht werd van William Blake (28 November 1757 — 12 Augustus 1827) werd hij in de meeste herdenkings-artikelen gememoreerd als „the literary Miracle", de dichter en filosoof, wiens gedachtenleven zich bewoog op de grens van gezond verstand en waanzin, die zich niet bemoeide met de literaire wereld buiten hem, welke trouwens van zijn bestaan vrijwel onkundig was, en van wien later bleek dat bijna alle ideeën en principen van nieuwe denkrichtingen, die de grooten eener volgende generatie — als Wordsworth, Coleridge en Shelley — als door hen nieuw gedolven waarheden der wereld meenden te mogen openbaren, reeds door hem gedacht en in zijn nagelaten werk uitgedrukt bleken te zijn. In enkele artikelen werd daarbij ook naar voren gebracht dat het de veelzijdige William Blake is geweest, die de moderne opvatting der behandeling van het kind in de poëzie heeft ingeluid, door een der eersten te zijn, die in een toon, in overeenstemming met het onderwerp, „the beauty of infancy and childhood" heeft bezongen en de visie van het kind op het leven heeft uitgebeeld.

WILLIAM BLAKE

De titel van Ellen Key's werk *De Eeuw van het Kind*, suggereert reeds voldoende de overdreven importantie toegekend aan het kindervraagstuk in onzen tijd, terwijl, op het gebied der kunst, menig dichter van heden in zijn mooiste verzen geinspireerd werd door het kind.

In de oudste poëzie is daarvan geen spoor te vinden. In de Middeleeuwsche vertellingen wordt slechts schaars melding gemaakt van het kind, en wanneer het meer dan oppervlakkige aandacht wordt geschonken, is het niet om het kind als kind, en zonder meer, te bezingen, maar wordt dit gegeven onvoldoende van schoonheid geacht als dichterlijk onderwerp, en moet een bijkomende omstandigheid, die slechts toevallig een kwaliteit van het kind uitmaakt, de belangstelling wekken. Het heilige kind, het gemartelde kind, het koningskind bezielde de verbeelding van den poëet.

Het Middeleeuwsche verhaal *Amis and Amiloun* — een Britsche bewerking van een nog ouder Fransch „Chanson de geste" — demonstreert heel duidelijk de schoonheidsopvatting van den Middeleeuwschen kunstenaar, en toont ons meteen den grooten afstand

die er ligt tusschen de toenmalige dichterlijke visie op dit onderwerp en de onze.

Het oude verhaal vertelt ons van twee ridders, Amis en Amiloun, die beloften van altijddurende vriendschap gewisseld hebben. Bij een gevecht neemt de een de plaats in van den ander, waardoor hem het leven gered wordt. De redder wordt later geslagen met melaatschheid, en in dien toestand verschijnt hem een engel, die hem openbaart dat het bloed der kinderen van zijn vriend hem genezen kan. De vriend verneemt dit, doodt zijn kinderen en de melaatsche geneest. Het Poëem verhaalt dan nog dat de kinderen door Goddelijke tusschenkomst daarna weer in het leven worden terug geroepen. *Amis and Amiloun* is een der schoonste Middeleeuwsche gedichten dat ook ons nog aanspreekt door zijn natuurlijk gevoel en eenvoudige menschelijkheid, maar „Childhood" meende de oude kunstenaar er alleen in te kunnen bezingen en treffend te maken door toevoeging van bovengenoemde bloedige bijzonderheden en miraculeuze feiten.

SHAKESPEARE

Geoffrey Chaucer (1340?-1400) heeft één gedicht over een kind geschreven, maar ook hier bewijst het hoofd-gegeven — het martelaarschap van een knaapje — dat het kind-alleen den dichter niet voldoende stof kon verschaffen.

Het is de vertelling der Priorin: van den kleinen jongen, die een lied leerde ter eere van de H. Maagd, en op zijn weg, die door het jodenkwartier voerde, het hymne placht te zingen:

„Full merrily then would he sing and cry
'O Alma Redemptoris' ever mo."

De joden, aldus beleedigd in hun eigen buurt, vermoorden het ventje, maar door een wonder blijft de kleine martelaar doorzingen nadat zijn „throte is cut unto the nech-bone" en de moord wordt nu ontdekt. Een enkele passage uit het gedicht — waar verteld wordt van het kind dat zijn lied leert — valt op door haar gelukkig gevonden eenvoudigen en kinderlijken toon:

„'And is the song maked in reverence
of Christes moder?' asked the innocent.
'Now certes I wol do my diligence
To con it all ere Christemas is went'."

Meer voorbeelden van een naar ons gevoelen gelukkiger en juister weergave van „childhood" geeft het 15de eeuwsche mirakelspel *Abraham and Isaac*. Daar komen passages in voor, waar de dichter

blijkt geeft geen vreemde bouwstoffen noodig te hebben en beeldt hij geen onwerkelijke kind-martelaar uit maar een eenvoudig, natuurlijk kind.

Verteld wordt, hoe de kleine Isaac zijn vader vergezelt naar de offerplaats; op kinderlijke wijze stelt hij opgewekt allerlei vragen, maar wanneer hij merkt dat Abraham bedroefd wordt als hem wordt gevraagd waar het offerdier vandaan moet komen, bevangt het kind een vagen schrik:

„Father I am full sore affeared
To see you bear that drawn sword
I hope for all the myddel earde
You wil not slay your child."

Zijn de volgende regels ook niet echt natuurlijk en getuigend van een opvatting, die ons bevredigen kan?: nadat de vader het kind Gods wil had trachten te verklaren, zegt Isaac:

„If I have trepassed any degree
With a yard you may beat me
Put up your sword if you will
For I am but a child."

En deze klacht?: „Would my mother were here with me."

En vooral deze versregel, waarin het kind aan de smart van zijn moeder denkt?: „Father, tell my mother for no thing."

In de mirakelspelen, waarvan het kerstverhaal het onderwerp uitmaakt, komen ook enkele mooie regels — maar dan ook slechts enkele — voor. De herders hebben hun geschenken aangeboden:

„He laughs, my sweeting,
A welcome meeting,
I have given my greeting
A bob of cherries."

Het is trouwens opvallend dat in de Middeleeuwsche gezangen ter eere van het Goddelijk Kind, de kinderlijke toon doorgaans beter getroffen is dan in de gelijktijdige wereldsche poëzie:

„He came all so still
To His Mother's bower
As dew in April
That falleth on flower."

* * *

De „Elizabethan Age" is gekenmerkt door den bloei van het drama. Om na te gaan welke opvattingen de weergave van „childhood" in dezen kunstvorm de dramaturgen van dit tijdvak hebben beheerscht, wenden we ons tot den figuur die in het drama van deze eeuw op den voorgrond staat. En dan stelt William Shakespeare eenigszins teleur. In zijn drama's komen veel kinderrollen voor, maar de studie van zijn oeuvre dringt de gevolgtrekking op, dat de dramaturg, die het hart van zijn mannen en vrouwen zóó

diep wist te peilen en alle menschelijke aandoeningen van zijn personages — van de personages van *alle* tijden — zóó meesterlijk kon uitbeelden dat zijn naam daarom in de wereldliteratuur gevestigd zal blijven, in de „fascination of childhood" geen stof vóor zijn genie heeft kunnen vinden. Hij voert het kind op, niet om het kinderlijk karakter te openbaren, de visie van het kind te laten spreken, maar ter bereiking van grooter dramatisch effect, om de gevoeligheid van een bepaalde scene nog intiemer te maken, of vooral het pathos van een andere te verdiepen en te vergrooten.

Maar zijn genie, dat gevoelig reageerde op al wat menschelijk is, heeft deze stof toch niet geheel onberoerd gelaten.

Zijn deze woorden, die Mamilius tot zijn moeder spreekt niet van een lieve, kinderlijke ernst:

„I shall tell it softly —
Yond crickets shall not hear it."

CHAUCER
van 'n M. S. uit het Britsch Museum

Maar zulke verzen blijven schaars en we moeten het betreuren, dat de groote dramaturg niet meer oog heeft gehad voor het bekoorlijke dat „childhood" hem toch ook had kunnen verschaffen. Naast het voorbeeld, dat ik boven gaf, vindt men zijn beste kinderuitbeelding in *Coriolanus*. De kleine Marcius, zoon van Coriolanus, is een werkelijk kind. In het derde tooneel van het vijfde bedrijf smeekt Volumnia, de moeder van Coriolanus, vergezeld van zijn echtgenoote Virgilia en hun kind Marcius, haar zoon, Rome niet aan te vallen, en waarschuwt hem ten slotte, dat hij de stad dan slechts over haar lijk zal binnentrekken. Marcius, die aandachtig luistert, hoort opeens iets dat zijn kinderlijk verstand kan begrijpen, en hij roept naïf-spontaan:

„He shall not tread on me.
I'll run away till I am bigger, but then I'll fight."

Overigens vindt men in dit tijdvak „Childhood" hoofdzakelijk vertegenwoordigd in wiegeliedjes, waarbij het opvalt dat een droefgeestige toon domineert.

Ziehier een der meest bekende:

„Balow, my babe, lie still and sleep
It gives me sore to see thee weep,
Wouldst thou be quiet I'se be glad
Thy mourning makes my sorrow sad."

En dit:

„Weep not, my wanton, smile upon my knee;
When thou art old there's grief enough for thee."

Droevige, gevoelige poëzie, zooals die door de dichters van de „Elizabethan Age" maar weinig geschreven is. Slechts heel enkele „lullabies" getuigen van een opgewekter opvatting:

„Yet as I am, and as I may
I must and will be thine,
Though all too little for thyself
Vouchsafing to be mine.
Sing lullaby, my little boy,
Sing lullaby, my only joy."

* *
*

De 17e eeuw openbaart ons een geheel nieuwe opvatting van „Childhood" in een deel der poëzie van den religieus-mystieken dichter Henry Vaughan. Volgens Henry Vaughan (1622-1695) — in wiens werk ongeveer dezelfde ideeën zich laten onderkennen als in dat van Wordsworth (vergelijk: Vaughan's *The Retreate* en Wordsworth's *Intimations of Immortality*) — is „our growth in knowledge and virtue the reviving of what our souls knew and experienced in a spiritual world", en hiervan uitgaande voelde zijn dichterschap zich vooral getrokken tot dien leeftijd, waarop de ziel nog jong is en in nauwer verband staat met die andere wereld welke zij zoo kort nog maar verlaten heeft. Deze gedachte heeft hij dichterlijke expressie gegeven in zijn beide poëmen: *The Retreate* en *Childe-hood*, en het is opmerkelijk, dat deze verzen zuiver van toon zijn en echte dichterlijke inspiratie openbaren, terwijl overigens veel van zijn poëzie eenigszins „tiresome" is en niet heel welluidend.

Vaughan heeft dit dichterlijk motief verrijkt met „strangeness added to beauty."

THE RETREATE.

„Happy those early dayes, when I
Shin'd in my angell-infancy!
Before I understood this place
Appointed for my second race,
Or taught my soul to fancy ought
But a white, celestiall thought;
When yet I had not walkt above
A mile or two from my first love,
And looking back, at that short space,
Could see a glimpse of His bright face;
When on some gilded cloud, or flowre,
My gazing soul would dwell an houre,
And in those weaker glories spy
Some shadows of eternity;
Before I taught my tongue to wound
My conscience with a sinfull sound,

Or had the black art to dispence
A sev-rall sinne to ev'ry sence,
But felt through all this fleshly dresse
Bright shootes of everlastingnesse."

In deze eeuw ook vinden we voor het eerst in de Engelsche poëzie het epitaph op een kind. Een van Vaughan's gedichten begint:

„Blest infant bud, whose blossom life
Did only look about and fall."

Zijn gedicht is gevoeliger en schooner van toon dan dat van den dichter Robet Herrick die de eerste is geweest, welke dit onderwerp heeft behandeld. Robert Herrick (1591-1674), — wiens werk tot het einde der vorige eeuw merkwaardigerwijs vrijwel onopgemerkt is gebleven — schreef:

„Here she lies a pretty bud
Lately made of flesh and blood
Who as soon fell fast asleep
As her little eyes did peep.
Give her strewings but not stir
The earth that lightly covers her."

* * *

Het rationalisme der 18e eeuw is geen vruchtbaren bodem geweest voor het opbloeien van kinderpoëzie. En ook haar naar romantiek neigende dichters schijnt „childhood" vrijwel niet geinspireerd te hebben. Maar dan verschijnt tegen het einde dier eeuw die eenzame figuur met wien ik dit artikel inleidde: William Blake. Zooals ik daar reeds opmerkte, komt Blake de verdienste toe, den eersten dichter te zijn geweest, die door toon en opvatting de moderne kinderpoëzie heeft ingeleid. In zijn verzen komt tot uiting, die piëteit, dien eerbied voor het kind, zooals die reeds bekend waren voor de vrouw. Al kunnen dan veel van Blake's gedichten beschouwd worden als zijn „symbolic representation of the experiences and destiny of the human soul," zij zijn toch vooral „poems of infancy and childhood".

Tot zijn mooiste gedichten moet gerekend worden *A Cradle Song,* waarvan ik hier de eerste twee strophen afschrijf:

„Sleep, sleep, beauty bright,
Dreaming in the joys of night;
Sleep, sleep, in thy sleep
Little sorrows hit and weep."

„Sweet babe, in thy face
Soft desires I can trace,
Secret joys and secret smiles,
Little pretty infant wiles."

En uit zijn vele andere kies ik nog dit:

'INTRODUCTION' TO 'SONGS OF INNOCENCE'.

„Piping down the valleys wild,
Piping songs of pleasant glee,
On a cloud I saw a child,
And he laughing said to me:

„'Pipe a song abont a lamb!'
So I piped with merry cheer.
'Piper, pipe that song again;'
So I piped: he wept to hear.

* * *

William Wordsworth (1770-1850) vertegenwoordigt die zijde van de „Romantic Revival", welke het meest juist kan omschreven worden als de terugkeer tot de natuur. Op hem, den pantheist, moest „Childhood" een sterke bekoring oefenen, want in zijn filosofisch stelsel geeft de primitieve geestestoestand van het kind verklaringen, welke het gerijpte, volwassen verstand niet geven kan. De belangrijke factor, die „childhood" voor het denken van den dichter-filisoof beteekende, heeft er toe geleid dat dit in zijn oeuvre een groote rol speelt en een belangrijker plaats inneemt dan bij de meeste dichters voor wie dit onderwerp meest slechts een ondergeschikte beteekenis bezat. Maar Wordsworth's opvatting van „childhood" heeft ook tot gevolg gehad, dat niet op de eerste plaats de schoonheid van „infancy and childhood" zijn dichterlijk talent heeft geïnspireerd, maar de wijsgeerige gedachten, die door de beschouwing ervan gewekt werden.

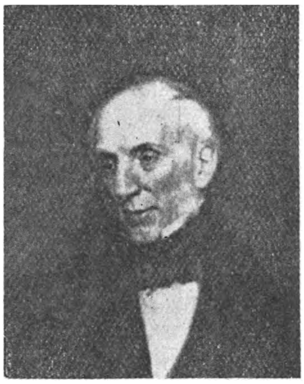

WILLIAM WORDSWORTH

Evenwel William Wordsworth was ook dichter van de „Lake-School": eeuvoudige onderwerpen wilde hij bezingen in klare, simpele taal. En dit, gevoegd bij de liefde, die hij het kind toedroeg, hebben eenige mooie verzen doen ontstaan, waarvan de schoonheid tot heden niet vergaan is.

Van een der bekendste, *We are Seven,* volgen hier de eerste strophen:

„A simple child
That lightly draws its breath,
And feels its life in every limb,
What should it know of death?

I met a little cottage girl:
She was eight years old, she said;
Her hair was thick with many a curl
That clustered round her head.

She had a rustic, woodland air,
And she was wildly clad;
Her eyes were fair, and very fair;
Her beauty made me glad.

'Sisters and brothers, little maid.
How many may you be?'
'How many? Seven in all', she said,
And wondering looked at me."

* *
*

Ten slotte nog een dichter van onzen tijd, die, naar mijn meening, van onze moderne poëten, de schoonste kinderpoëzie gedicht heeft. Ik bedoel Francis Thompson (1859-1907), de dichter en proza-schrijver, die voor de Engelsche literatuur van groot belang is door het Katholiek-mystieke element, dat hij daarin vertegenwoordigt. Over hem hoop ik in een der volgende afleveringen van *Boekenschouw* een uitgebreider beschouwing te publiceeren. Deze sympathieke, arme zwerver, die het verblijf — letterlijk — in de straatgoten der wereldstad afwisselde met dat onder het dak van zijn beschermers, de kunstenaarsfamilie Meynell, werd bijzonder aangetrokken en geïnspireerd door de schoonheid en onschuld van het kind, die zoo'n weemoedig en schrijnend contrast boden met zijn eigen — in zijn ergste oogenblikken, rampzalige — toestand.

Uit zijn *Poems on Children* haal ik hier het eerste gedeelte aan van *Little Jesus*. Is het geen juweeltje?

„Little Jesus, wast Thou shy
Once, and just so smal as I?
And what did it feel like to be,
Out of Heaven, and just like me?
Didst Thou sometimes think of *there*,
And ask where all the angels were?
I should think that I would cry
For my house all made of sky;

I would look about the air,
And wonder where my angels were;
And at waking 't would distress me —
Not an angel there to dress me!
Hadst Thou ever any toys,
Like us little girls and boys?
And didst Thou play in Heaven with all
The angels that were not too tall,
With stars for marbles? Did the things
Play *Can you see me?* through their wings?
And did Thy Mother let Thee spoil
Thy robes, with playing on *our* soil?
How nice to have them always new
In Heaven, because 't was quite clean blue!"

Pieter Bruegel

„ZOO HEB IK U UIT UWE WERKEN GEROKEN."

door A. GIELEN S. J.

Toen ik het nieuwe boek van Felix Timmermans even had doorgebladerd en hier en daar een brokstukje gelezen, kwam het mij goed voor mijn geest rustig wat klimaat te laten schieten, om zich in den tijd van *Bruegel* niet al te onwennig te gevoelen.

En ik heb *Herfsttijd der Middeleeuwen* van J. Huizinga

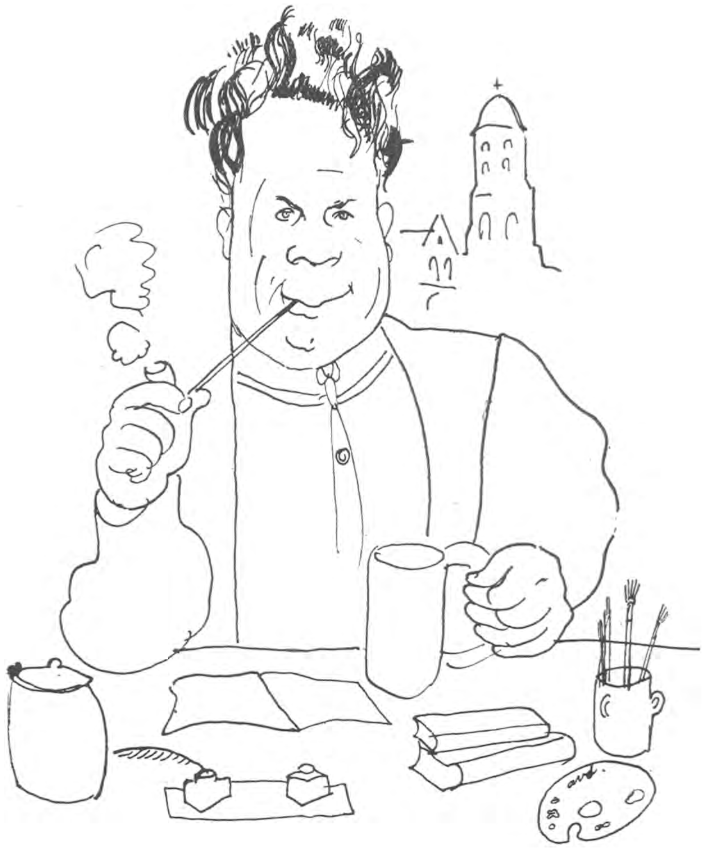

FELIX TIMMERMANS, KARIKATUUR door A. van Dijk.

nog eens ter hand genomen en de sterke humuslucht opgevangen eener overrijpe beschaving.

„De blik is bij het schrijven van dit boek gericht geweest als in de diepte van een avondhemel — maar van een hemel, vol bloedig

rood, zwaar en woest van dreigend loodgrijs, vol koperen schijn.
Overzie ik het geschrevene, dan rijst de vraag, of niet, wanneer de blik nog langer op dien avondhemel had gerust, die troebele kleuren zich toch nog zouden hebben opgelost in louter klaarheid. Het schijnt wel, dat het beeld, nu ik het lijn en kleur gegeven heb, toch somberder en minder sereen is geworden, dan ik het meende te ontwaren, toen ik den arbeid begon. Het kan licht gebeuren, dat men, de opmerkzaamheid steeds gericht op neergaan, uitleven en verwelken, te veel van de schaduw des doods over het werk laat vallen."

Deze bekentenis geeft Huizinga zelf in het voorbericht bij den eersten druk, en eindigt met de opmerkelijke woorden:

„*Vormen* van het leven en van de gedachten zijn het, wier beschrijving hier beproefd is. Den wezenlijken *inhoud* te benaderen, die in die vormen heeft gerust, — zal het ooit het werk zijn van een geschiedkundig onderzoek?"

De vraag wordt gesteld, maar niet beantwoord. En men voelt zich geneigd tot het stellen eener andere: zal het ooit een kunstenaar gegeven zijn met zijn verbeelding en zijn intuïte de historie te kunnen aanvullen en een levend mensch te scheppen in overeenstemming met de omgeving en de maatschappij waarin hij geplaatst wordt.

Is Timmermans met zijn *Bruegel* daarin geslaagd? Om geen verwachtingen op te wekken, welke toch niet vervuld zullen worden, zal ik maar dadelijk zeggen dat zulks niet het geval is.

Het dunkt mij dat *Bruegel* op ongeveer dezelfde manier is ontstaan als *Pallieter*. Timmermans heeft het ons zelf verteld in zijn „Rommelkast", waarin hij eenige zijner herinneringen heeft opgeborgen. Toen hij opstond van den dood en de schoonheid der aarde terugvond op een heerlijken voorjaarsdag, vol wonder en zon, vol schitterende kleuren en vruchten en geuren, vond hij het beeld van den man, die met al zijn zintuigen het genot wilde binnenslurpen. Dat werd *Pallieter*.

En toen hij nu de prenten en schilderijen zag van den boeren Bruegel, met zijn drollige verbeeldingen en ondeugende satyren, zijn ernstige tafereelen en allerdwaaste invallen, zocht hij ook dezen uit te beelden. En dat werd wederom *Pallieter*.

Bruegel en *Pallieter* lijken op elkaar als twee druppelen water. Beiden schransen zij en zuipen, beiden hebben ze hun ruige uitdrukkingen en gezoute grappen, disschen onmogelijke avonturen op en zijn verlekkerd op het woord van Rabelais en op vrouwenlippen.

Nu is *Pallieter* een schepping van louter verbeelding en Timmermans kon haar dus den teugel laten vieren zooveel hij wilde. *Bruegel* is een historisch persoon, maar wat er van hem in werkelijkheid bekend is, loopt wonderwel accoord met wat Timmermans over *Pallieter* had gedroomd en gedacht om hem te vormen naar zijn welbehagen.

Geen wonder dus, als er een duchtig gebruikt werd gemaakt van heele brokstukken uit den vroegeren *Pallieter* om dezen lateren *Bruegel* te voorschijn te roepen. Het is geen kopie, maar het lijkt er dikwijls fataal veel op en de verrassing van het nieuwe werkt hier niet meer mee.

Dat wil echter niet zeggen, dat men in dit nieuwe boek niet tal van verrukkelijke bladzijden zal vinden, waarvan men noode scheiden kan. En nu komt bij mij een twijfelgedachte: ben ik wel rechtvaardig geweest tegenover T i m m e r m a n s? Waar ik zooveel fijns ontdekte, was daar bij nader toezien niet méér te speuren geweest?

Ik wil rechtvaardig zijn en erken, dat het wel waar kan wezen. Maar telkens, als ik dan stoot op beschrijvingen van ruwe vrijaadjes, van ongenadig zuipen en beestachtig vreten, dan vergaat mij weer alle bewondering en mompel ik: „cliche" — schon dagewesen".

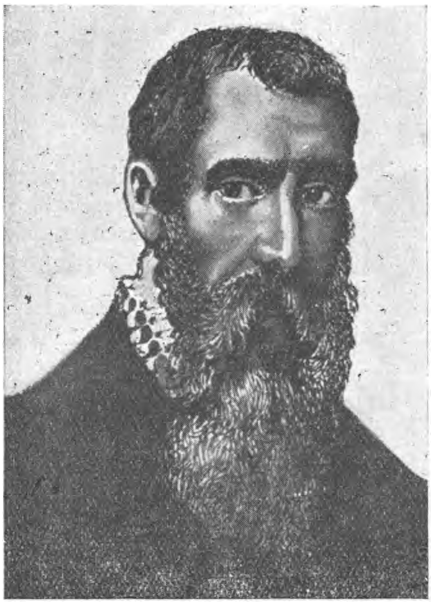

DE OUDE BRUEGEL, „DE DROL"

Woont dit familiefeest bij van den rijken boer Kwabberbil en men zal begrijpen wat ik bedoel.

„Hij ziet verbaasd de overladen tafel met de dikke menschen er rond en Oliepapper zit er bij. Zie ze daar zitten de Dikken. Allen in hun beste, kleurige kleeren, de mannen met bonte hoedekens en de vrouwen met hun witte wappermutsen; de familie Kwabberbil, Speknek, Botermelkboerenvleeschbol, Zwezerspad, Borstenstoeffer, enz. enz. 't Is een visioen van dubbele kinnen, speknekken, worstvingeren, tonlijven en ballonborsten, waaraan hier en daar een bollig kindeken zuigt. Terwijl ze zingen, eten ze; ze zijn er rood en blinkend gepoleerd van uitgeslagen; 't zijn als aangekleede pruimen waar den dons af is. Zie de dochters van Kwabberbil met hun wit haar, hoe uitgelaten en kressend ze zijn om het lied uit hun vet te nijpen, ze doen er hun oogen van toe; de moeder lacht maar, lijk altijd; de zonen zijn uitdagend, kroppen zich op lijk zwalpers en zingen met hun wijsvinger wiegend; en de anderen eten, drinken en zingen ondereen om niets te laten verloren gaan. De tafel propt vol van

aarden en tinnen stoopen en kannen, gebloemde schotels met ganzen, kalfsnierstukken, gebraden speenvarken, pooten, kalfskop, worsten, spek, hesp, lamschouders, karpers. patrijzen, trossels houtsnippen, hazen in slijkzware saus, een heel gebraden ark van Noë, ondereen, overhoop van 't eene gegeten, van 't andere gepeuzeld, om er seffens opnieuw aan te beginnen. Oliepapper heeft tegen seffens een kiekenbilleken op zijnen hoed steken, en menigeen heeft worsten tusschen zijnen buikband gestoken, (daar moet ge geen honger voor hebben, dat smaakt altijd). Op den grond staan nog schotels met vleezen, vlaaien en taarten. Aan den haard draaien zweetende meiden druipende stukken over de vlammenkammen; honden met jong en katten spelen gebakken ledematen naar binnen. De tonnen bier loopen schuimend in de kroezen, de wijn gutst in de kannen en onder de tafel zitten kinderen druiven uit te nijpen en leggen eierekoekebakken op hun kop. Aan de lage zolderbalken hangen ketens worst, zweven rijen hespen, zijden spek en hangen gerookte billekens; de zolder zakt er van door, en in de schemer van den schoorsteen propt het weer van hespen en heupen spek. Alles is er dik: de vleezen, het fruit, de worsten, de menschen, de honden, de katten, de twee kanarievogels en de vliegen, die de gerechten ombrommen. De lucht dampt vet tegen de in lood gevatte ruitjes en overschelpt de Moeder Gods, de eenige die mager is, en vergeten op den schoorsteenmantel voor hen bidt. Maar ginder aan 't midden van de tafel, het eerst gezien maar 't laatst besproken, omdat hij alles overweldigt, staat enorm als een alp, Kwabberbil, met den beker in de hoogte geheven, en met een geldtasch, een mes en een worst tusschen den buikgordel, zwijmelend te zingen. Hij ook zingt met zijn oogen toe, zeker omdat hij het liedje van buiten kent. Hij is als een ondergaande zon, gespannen lijk een blaas, met donkere plekken uitgeslagen van den wijn en het eten, het bloed geklouterd naar zijnen kop, door 't geweld van het zingen, dat er bespottelijk lijk de stem van een jong geitje uitbleert." —

Bruegel ziet ook zijn volk zoo, maar zien is anders dan het te hooren beschrijven met van vet kwijlenden mond. En dat niet eens, maar dikwijls!

Maurice Baring

door ELLEN RUSSE.

De Hon. Maurice Baring, die in 1909 tot de Katholieke Kerk toetrad is een tijdgenoot en vriend van Hilaire Belloc. Beide schrijvers hebben herhaaldelijk boeken aan elkander opgedragen en toch is hun werk zeer verschillend. Baring die in 1874 geboren werd en in 1898 zijn loopbaan begon in de diplomatie behoort geheel en al tot het cosmopolitisch leven in diplomatieke kringen. Belloc, die ook wel cosmopoliet is en ook veel gereisd heeft, beschouwt de landen waar hij doorheen trekt veel meer vanuit een historisch-religieus standpunt dan Baring. Ook is hij steeds vervuld van de gedachte, Engeland te hulp te komen in dezen tijd van religieuse en economische moeilijkheden. Baring trekt zich van die economische moeilijkheden weinig aan. Hij observeert in de eerste plaats de menschen die hij ontmoet en tracht de sfeer van een milieu of van een land weer te geven in zijn boeken. Zoo wordt voor hem dan elk land een karakteristiek kader, waar hij karakteristieke menschen in kan plaatsen. Of wel hij maakt zich geheel en al los van het kader en laat zijn fantasie de vlucht nemen, zoodat hij een bepaalde figuur kan gaan idealiseeren tot die gestalte uitgroeit tot het bijna bovenmenschelijke en gelijken gaat op de onsterfelijke helden en heldinnen der grieksche mythologie of der middeleeuwsche riddersagen.

Door zijn loopbaan is Baring in staat gesteld menschen in velerlei landen te leeren kennen; hij bracht geruimen tijd door te Parijs, Kopenhagen, Rome, Heidelberg en Constantinopel. Als journalist bezocht hij bovendien nog Rusland meerdere malen, zoo was hij correspondent voor de Morning Post in Manchurye tijdens den Russisch-Japanschen oorlog, en voor de Times in den Balkan kort voor het uitbreken van den wereldoorlog. De oorlogsjaren van 1914-1918 diende hij in het Engelsche leger. Al deze ervaringen hebben vanzelfsprekend hun sporen in zijn oeuvre achtergelaten, zelfs heeft hij nog tijd gevonden om een vrij grondige studie te maken van de Russische taal en letterkunde. Over dit onderwerp schreef hij drie boeken: *Landmarks in Russian literature*; *An Outline of Russian literature* en *Russian essays and studies.*

Op het oogenblik is Maurice Baring zeer in zwang bij het Engelsch publiek als romanschrijver. Zijn werken worden nu opnieuw uitgegeven in een (nogal dure) uniform edition bij Heinemann en zooals men weet is dat een eer, die alleen aan werkelijk beteekenisvolle schrijvers ten deel valt, zoals bijv. gebeurde met de werken van Conrad, Thomas Hardy en Stevenson. Herhaaldelijk is ons echter gebleken dat Baring in Holland vrijwel onbekend is en zoover wij weten zijn zijn boeken niet in andere talen overgezet, tenzij misschien in het Duitsch. Toch is Baring een schrijver,

die ook buiten Engeland belangstelling verdient en als katholiek schrijver neemt hij een bijzondere plaats in. Dit laatste punt willen wij nader verklaren.

Iets waar de Engelschen nu eenmaal dol op zijn, is de beschrijving van het society leven. Welnu, B a r i n g geeft hen dat ten overvloedde, zelfs zijn wij geneigd te zeggen tot vervelens toe, en wij zouden verschillende van zijn romans onmiddellijk terzijde leggen, ware het niet, dat er een andere gedachte in ontwikkeld wordt. Die boeken zijn als waarschuwing en als een onopvallende zedeles bedoeld. Telkens toont B a r i n g tusschen de schier eindelooze opsommingen van de gasten die elkander op tea's en diners ontmoeten, hoe er onder dat doelloos najagen van verstrooiïng een zucht verborgen ligt naar iets hoogers, naar iets beters en bestendigers dan door het society leven geboden kan worden. Ook hoe verderfelijk dat nutteloose leven is voor hen, die geen hooger doel hebben om hun leven op te richten en hoe die ongelukkige wezens ten slotte kapot gaan aan hun leeg bestaan.

Heel duidelijk komt dit uit in de beide romans *"C„* en in *Comfortless Memory* dat nu juist verschenen is. In deze twee boeken is hetzelfde thema verwerkt: een coquette vrouw, die vele mannen in haar netten weet te verstrikken en ze één voor één ongelukkig maakt, doch ten slotte zelf het diepst ongelukkig wordt. *„C"* (bijnaam van een jongeman) wordt het slachtoffer der gewetenlooze coquette Leila en in *Comfortless Memory* is het de lichtzinnige Jenny (evenals Leila een getrouwde vrouw) die zelf het slachtoffer wordt van haar onbeteugelde drift om alle mannen onder haar bekoring te brengen. Als men deze beide boeken leest voelt men den wensch opkomen, al die nietsdoende, pleiziermakende, ijdele menschen toe te roepen: Werkt toch, voert iets uit in het leven, staakt dat nutteloos bestaan, dat alleen maar tot wanhoopsdaden en zelfzuchtige gedachten leidt, en niets meer achterlaat dan een „comfortless memory!" Het beeld dat B a r i n g geeft van het dagelijksch leven in een diplomatenmilieu is wel heel leeg. Voornaamste bezigheden zijn: lunchen, dineeren, soupeeren, dansen en visites maken; zoowel de mannen als de vrouwen hebben vrijwel al hun uren hiermede bezet. Wat de „dienst" betreft van de attaché's, hier volgt een van de vele voorbeelden, genomen uit het bestaan van een jongen attaché te Rome. 's Morgens moet een ambassadeur die via Rome naar Engeland reist aan het station worden opgewacht en gedurende enkele uren bezig worden gehouden aan een lunch. Den volgenden dag moet heel het corps diplomatique een uitvaart bijwonen van een Russische prinses in de Grieksche orthodoxe kerk, 's middags is er een receptie ter eere van het huwelijk van een Engelsch meisje, dat trouwen gaat met een Italiaanschen edelman, tusschen door worden op de bureaux dan enkele brieven en rapporten geschreven en af en toe een conferentie gehouden. De dagen zijn dan al spoedig

„vol". 't Is dan ook werkelijk niet te verwonderen, dat tusschen dezelfde menschen, die elkander dag in, dag uit ontmoeten bij al die society bijeenkomsten, er uit verveling flirtations aangeknoopt worden, die al spoedig ontaarden in allerlei intriges en tot catastrophen leiden.

B a r i n g heeft deze twee boeken als persiflage op dat soort van bestaan bedoeld, maar eigenlijk is de lectuur ervan weinig boeiend en weinig verheffend: zij zijn negatief.

Heel anders is het gesteld met de romans, die een positieve strekking hebben. Hiervan noemen we in de eerste plaats *Cat's Cradle; Daphne Adeane* en *Tinker's Leave*. *Cat's Cradle* een lijvige roman, is genoemd naar het kinderspelletje, dat in het Hollandsch „overnemertje" heet, waarbij een kluw garen om de vingers wordt gewonden en telkens in een nieuw patroon door andere handen wordt overgenomen. B a r i n g moest aan dat spel denken toen hij de levensdraden van bepaalde menschen volgde en zag hoe zij telkens nieuwe patronen, met andere woorden nieuwe verwikkelingen, vormden. In dit boek is een positieve moraal. B a r i n g schrijft naar aanleiding van die moraal in het voorwoord, wanneer hij den roman aan Belloc opdraagt:

„Ik draag dezen roman aan je op, omdat hij een moraal bevat. Vroeger toen we jong waren meenden we dat een kunstwerk geen moraal mocht bevatten, dat het dan geen kunstwerk zijn kon. Wij zijn veel van inzicht veranderd sedert dien tijd. Voor het geval je dit boek soms niet zoudt lezen vertel ik je de moraal. Ik heb ze op onovertroffen wijze uitgedrukt gevonden in het Spaansch door Cervantes: de liefde is te sterk om overwonnen te kunnen worden door iets anders dan de vlucht; geen enkel menschelijk wezen mag zich aanmatigen een dergelijken strijd te doorstaan, omdat er iets meer dan menschelijks noodig is, n.l. een hemelsche macht om die menschelijke hartstocht te beheerschen."

Blanche is hier de jonge vrouw die ziet hoe haar schoonheid onheil sticht in het mondaine leven van diplomaten in Rome en Londen, dus vlucht zij naar een hoogere gedachten-wereld. Wij volgen haar zielestrijd tot we haar in de Moederkerk zien binnentreden en blijven dan haar strijd opnieuw gadeslaan, maar nu bemerken wij hoe zij een steun gevonden heeft voor haar vroeger stuurloos bestaan.

Daphne Adeane is veel beknopter dan *Cat's Cradle* en o.i. een roman die veel meer algemeen in den smaak zal vallen. Wat we schreven omtrent het idealiseeren van B a r i n g, dit boek geeft er een typisch voorbeeld van. Het merkwaardige van den opzet is, dat Daphne Adeane zelf al gestorven is voor dat de handeling aanvangt, maar haar personaliteit is zoozeer blijven voortleven onder haar vrienden en bewonderaars, dat zij in den werkelijken zin van het woord de heldin is van dit boek. En daarbij komt dan nog het curieuse, dat deze „heldin" eigenlijk niets bijzonders in haar leven

deed, maar zij was voor B a r i n g — en hij slaagt erin haar dit ook voor zijn lezers te maken — de essentie van vrouwelijke charme en .... zij was katholiek. Dit is een heel voornaam punt, omdat Daphne het bestaan der menschen die haar gekend hebben, blijft beheerschen en zoodoende de aanleiding wordt om hen op het rechte spoor te helpen.

B a r i n g schrijft een uitmuntenden dialoog. Zijn romans bevatten over het algemeen weinig gebeurtenissen, maar des te meer beschouwingen, en dezen worden altijd in den vorm van gesprekken neergeschreven. In *Daphne Adeane* worden er doorloopend gesprekken gevoerd over de jong gestorven vrouw en voeren die gesprekken dikwijls tot discussies over haar geloofsleven. In die gesprekken is B a r i n g op z'n best.

Eveneens in de gesprekken uit den Russischen oorlogsroman *Tinker's Leave*. De titel van dit boek is ontleend aan een citaat uit Shakespeare, dat wij na eenig zoeken vonden in „A Winter's Tale". De vagebond Autolycus komt zingende op en besluit zijn rympje met de coupletten:

> But shall I go mourn for that my dear?
> The pale moon shines by night:
> And when I wander here and there,
> I then do most go right.
>
> If tinkers may have leave to live,
> And bear the sowskin budget,
> Then my account I well may give,
> And in the stocks avouch it.

Evenals Barrie zijn tooneelspel „Dear Brutus" bouwde op een citaat uit Shakespeare, zoo neemt B a r i n g de woorden, die Shakespeare een vagebond in den mond legt als motto voor zijn boek: Als zelfs een ketellapper het recht heeft zijn leven te leven, waarom zouden anderen dat zelfde recht niet hebben? Degene die dat recht voor zich zelf opeischt is Miles, een schuchtere Engelsche jongeling, die toevallig in Parijs in aanraking komt met Russische menschen, die als aristocratische vagebonden door Europa zwerven. Met hun niet te temperen levenslust, met hun belangstelling voor alles in het rijk der kunst en der literatuur, halen zij den jongen Miles over om naar Rusland te gaan en dat volk eens te bestudeeren. Wanneer Miles in besluiteloosheid door de straten van Parijs loopt, hoort hij in de verte een eentonig klagend liedje spelen, dat hem blijft achtervolgen als een lokkende roepstem uit het verre oosten. 't Is het wijsje dat Chineesche ketellappers spelen als zij langs de huizen gaan om gebroken waar op te halen. Miles volgt dien roepstem en trekt Oostwaarts. Te zamen met een oorlogscorrespondent van een der groote

Amerikaansche „weeklies" gaat hij mee als persphotograaf en maakt zoodoende een deel van den Russisch-Japanschen oorlog mee. Onnoodig te zeggen, dat Baring den jongen Miles zijn eigen ondervindingen in Manchurye laat beleven.

Dit boek is geweldig boeiend al gebeurt er betrekkelijk weinig in wat handeling betreft. Maar de beschrijvingen van het land, van de steden Moskou en St. Petersburg, van het leven in Russische gezinnen der aristocratie en der intelligentsia, de wassende ontevredenheid van de boeren op het land, de eentonigheid der eindelooze steppen, het overvloedig whodka drinken met de gevolgen hiervan, de lange, lange nachten die al pratende gesleten worden en last not least de diepzinnige gesprekken die gedurende die nachten en onder de eindelooze reizen met de Trans-Syberische spoor gevoerd worden, maken dit boek tot iets heel bijzonders. We leeren er Baring's oordeel over de groote Russische schrijvers uit kennen, maar ook het oordeel der Russen over Engelsche schrijvers. Hoe bijvoorbeeld de Russische boerenbevolking een groote voorliefde heeft voor Milton's Paradise Lost (dat zeer goed vertaald is) omdat zij er alles in vinden waar hun verbeelding naar haakt: duivels en beesten, slangen, vruchten en sterren net als in een boeiend sprookje, maar tegelijk ook het gezag van de H. Schrift, terwijl de verheven taal hen begeestert op dezelfde wijze waarop kerkmuziek hun gemoed beinvloedt. En dan de gesprekken die gevoerd worden gedurende de weken van wachten achter het front over religie! Een van de oorlogscorrespondenten (Walter Trousmestre, een oude bekende uit *Cat's Cradle*) is katholiek en verdedigt zijn geloof tegen de sceptische aanvallen van zijn metgezellen en biedt Baring hierdoor de gelegenheid om even mooie bladzijden te schrijven als in *Daphne Adeane* wanneer hij den priester, father Rendall het woord laat voeren. Ook muziek speelt een groote rol in dit boek. Baring is een groot muziekliefhebber en kan op een geheel eigen wijze de werking van muziek op het gemoed beschrijven. Hij is trouwens op en top een meester in het scheppen van een sfeer. Zooals hij de straten van Rome beschrijft in *Cat's Cradle* met de groote, leege paleizen, of de bekoring van de Campagne in de lente, het uitzicht vanaf een villa gelegen op de helling van Fiesole boven Florence, de geheel aparte charme van de Londensche parken en de wonderlijke „haunting" bekoring van het Russisch landschap aan lezers, die Rusland geheel niet kennen, toch weet voor te tooveren, dat alles is het werk van een zeer talentvol schrijver. Dat alles maakt het ook vanzelfsprekend, dat Baring een dichter is. Of moesten we niet liever zeggen, dat hij eerst en vooral dichter is?

In sommige van zijn romans, bijv. in *„C"* lascht hij werkelijk prachtige gedichten in, zooals over het bezoek aan een huis waarvan de eigenaar een gestorven vriend is. Maar hij heeft ook een bundel gedichten uitgegeven en gedramatiseerde gedichten geschreven, die te

zamen het boek *Collected Poems* vormen. Prachtig van rhythme, heerlijk van verbeelding reien de strophen zich aaneen tot een snoer van doorzichtige parelen, luchtig als het spattend schuim der golven, als de wisselende kleuren tinteling van regenbogen of gelijk aan de ijle misten van Engeland's Zuidkust, waar witte krijtrotsen als onwezenlijke verschijningen uit het zilte water oprijzen, heel die niet te vatten, die „elusive" sfeer der keltische kunst heeft B a r i n g weten weer te geven in enkele van zijn gedichten en dramatische verbeeldingen. Tooneelspelen kan men die werken moeilijk noemen, zij zouden bij elke poging tot opvoering uit elkaar spatten als broze zeepbellen.

Als men dien B a r i n g heeft leeren kennen, dan begrijpt men, dat hij behoort tot de schrijvers van wiens werken men een uniform edition maakt, maar dan hoopt men ook, dat hij niet meer boeken schrijven zal als *„C"* en *Comfortless Memory*. Hij kan meer en beter doen dan zijn gaven te verspillen aan een dergelijk negatief genre. Hij heeft getoond waarlijk groote kunst te kunnen scheppen. Dat hij voortaan dus enkel maar naar het allerhoogste streve!

Alle boeken zijn verschenen bij Heinemann, Londen.

Daphne Adeane en *Tinker's Leave* zijn beiden ook in de Tauchnitz editie te verkrijgen.

Uit Boeken en Bladen

WAT ANDEREN SCHRIJVEN.

VOORDRACHTEN VOOR NIET-KATHOLIEKEN. Een katholiek jongeling in een katholiek weekblad, die alles beter weet dan de besten op het gebied van kunst en wetenschap, taalkennis en bouwkunde, schilderen en muziek, psychologie en apologie, schreef uit de hoogte zijner autodidactheid een klein beetje schamper over dit boek van Dr. van Ginneken, zooals hij trouwens ook zich uitte over het werk van Toorop. Het is een vrij gewone taktiek om op de schouders van groote mannen te staan trampelen om zelf minder klein te schijnen. Zacheus had nobeler motieven om zijne kleinheid te verhelpen.

Maar laten wij nu ook eens de houding zien van een dergenen voor wie in de eerste plaats deze *Voordrachten* geschreven zijn, eene *niet-katholieke*:

Mevrouw Ellen Forest (men kent den eigen naam wel) schrijft in *Het Schild* van 1 Juli 1928 het volgende:

„Het is een heerlijke maar moeilijke taak over dit boek te moeten spreken. Eigenlijk kan ik, voor mezelf, volstaan met „het lezen van dit boek van redelijkheid en rede vulde mijn dagen met schoone dagdroomen". Maar er wordt „meer" en ook „anders" verlangd. Dit boek dan is voor ons, niet-katholieken, een openbaring. En als wij na ernstige lezing, nog niet aan het Doopsel toe zijn, dan is dat *niet* omdat Prof. van Ginneken niet overtuigend is, maar omdat, behalve al wat menschen ons kunnen geven, nóg iets noodig is, „le grand je ne sais quoi", wat christenen *„de genade"* noemen. Dit boek in zijn prachtig, manlijk, klassiek Nederlands, legt gedachten neer, verklaart en openbaart. Niet op eigen ervaring alleen steunt Prof van Ginneken. Dit boek is vol van een schat van literatuur. . . . . Van Ginneken toont zich een zeldzaam belezen man, één, wiens werken en lezen hem tot de conclusie deden komen, die trouwens elk weldenkend mensch moet beamen, namelijk: hoe ver wij ook meenen af te staan van God, Christus — 't allerbeste en allerdiepste in ons kán hun bestaan niet ontkennen en in allerhoogste vervoering als in opperste smart strekken we de handen uit naar deze Bron van Alle Leven.

Dit boek, dit boek vervolgt me, maakt me beschaamd. Terwijl ik hier in mijn stille kamer zit en na me overgegeven te hebben aan de pure wellust van zijn woorden, daverend als zonnesralen op witten landweg of zacht als tuberrozen in luwen zomernacht, poog neer te schrijven wat in dit boek het schoonst is — schaam ik me. Want wie heeft het recht zoo'n brok ziel en verstand, kracht en innigheid, godsvrucht en menschenliefde vaneen te rijten voor taaie, suffe kritiek. Dit boek is geboren uit liefde tot God, gepaard met liefde tot den mensch, dit kind van twee zoo pure, groote liefden,

wie kán en wie durft het met koele oogen bezien? Dit boek is als een offer op gewijde handen tot ons gebracht met een innig liefhebbend: „neem en wordt gelukkig". Wie zou het niet willen? Zelfs als men niet kán. Ik wil probeeren absoluut eerlijk te zijn. Stijl, taal, alles te vergeten, om oprechten drang alleen te behouden, wat dit boek mij persoonlijk deed, wetend dat menschen, na al hun verscheidenheid in essentie zóó zeer gelijk zijn. Ik meen in de dingen waar het laatste instantie om gaat. Onze uiterlijke dingen mogen veel verschillen, onze diepste innerlijke nooden hebben allen dezelfde bron, „het mysterie van leven en dood". Dit boek lost het mysterie niet op — dat kàn nooit — maar het wijst een weg door het leven tot den dood en geeft schoone beloften voor het „daarnamaals". Dàt deed me 't meest....

Daarna kwam de taal, krachtig en stoer, innig en velouren — de taal, die voor mij toch nooit is „alleen een middel", waaraan altijd (voor mij) afschijn kleeft van de innerlijkheid en het gemoed van dengeen die haar hanteert. Soms pakte de taal me zóó, dat ik hardop ging lezen en alleen de muziek hoorde en den zin vergat.... Maar deze laatste drong zich dan bij een tweede lezing weer zoo krachtig op, dat alle muziek verijlde en werd als een sfeer, waarin de woorden groeiden tot beelden of waarheden, overtuigingen of bewijzen. En drong naast alle anderen één gedachte zich héél sterk aan me op: „afgescheiden van alles — zou pater van Ginneken, zou heel de wereld sedert 2000 jaar zooveel tijd en energie hebben kunnen geven aan iets dat niet meer zou zijn (volgens sommigen) dan een soort speculatie op de eeuwigheid?" en dan dit: „Is er ooit, in eenigen tijd, minder grond geweest voor twijfel dan waarin wij leven?" We voelen allen toch het wereldgebeuren door menschen schijnbaar teweeggebracht als iets waaraan de menschheid in haar geheel of in selecte gedeelten geen richting vermag te geven. We zijn allen, voorzoover we geen „geloof en vertrouwen" bezitten, toch in diepe wanhoop gedompeld. Door de eeuwen heen heeft alles gefaald om die menschheid geluk te geven. Alleen staat daar in Rome, kalm en waardig de bakermat van wat door alle verwarring en onrust enkelen van ons gevoerd heeft en voert tot dat wonder „geluk". Prof. v. Ginneken heeft ons, aan de hand van eigen ervaring, gesteund door die der grootsten onder het menschdom (sinds eeuwen) getoond, hoe die weg is voor allen, voor den grootsten dichter bij de gratie Gods en voor den arme, die door wanhoop om lijden komt tot die vreemde, volle, al 't andere wegcijferende overgave, welke de deur opent op den Weg der Zaligheid.

Een zeldzaam psycholoog is v. Ginneken, een man, die ook de psyche van andersdenkenden kent. Er is geen moeilijkheid die hij niet oplost, geen wanbegrip dat hij niet rechtzet. Zijn boek is als een antwoord op alle bezwaren die een niet-Katholiek hebben kan. Het neemt belemmeringen weg, vernietigt zacht maar krachtig inge-

kankerde vooroordeelen. Er heerscht toch een soort overtuiging, dat men, om katholiek te zijn, „dom" moet wezen, dat men 'n deel van zijn felle, eerlijke denken moet uitschakelen, om „op gezag" aan te nemen. Dat kan men niet meer gelooven na lezing van dit boek. Dingen, die ons, andersdenkenden, belachelijk voorkwamen, krijgen, na kennismaking van de bronnen en den ontwikkelingsgang, het eerwaardig aanschijn van schoonheid, ontstaan in langvervlogen tijden, en een geur van zachte, zoete poëzie.... zoo b.v. het bidden van den Rozenkrans.

Ik begin in te zien, dat ons dorre, kille Protestantisme eigenlijk nooit iets gedaan heeft, om ons ook maar 'n blik te gunnen in deze door eeuwen geheiligde schoonheid: geloof. Sinds Luther wandelt een deel der menschheid op 'n drogen, dorren weg vlak naast vruchtbare landauwen en een lafenis schenkenden stroom. Alleen van al dit heerlijke gescheiden door een tot nu toe ondoordringbaren muur van wanbegrip. Prof. v. Ginneken's boek heeft dezen muur gesloopt.... Allen op den dorren weg waren onvoldaan. Geen droeg op het gelaat het stempel van geluk. Waarom zouden ze?.... de weg was dor en het einde.... boete (die ze op aarde niet mochten doen) en verdoemenis. Van tijd tot tijd trachtte een ontmoedigde te gluren door 'n spleet in den muur. Maar bloemen en te weelderige groei (legenden en schoone uitingen) beletten hun het gezicht op het geluksveld daarachter. Nu is de muur weg. Allen kunnen binnengaan: want schijn en schaduw zijn verdwenen, alles is open en licht en klaar. Er is nu geen enkele reden meer waarom niet ieder kennis zou nemèn van wat daar geleerd, gedacht, gebeden en geliefd wordt aan de andere zijde....

Zorgvuldig.... bevend van innerlijke ontroering, heb ik dit boek gelezen. Geduld was er niet, maar tijd wel voor noodig. Maar hoe schoon was de belooning voor die paar uren aan het tijdelijke ontnomen. Wij hebben in die uren, zij het dan vaag, ons eigen verband met de eeuwigheid gevoeld. Met die eeuwigheid die kàn zijn...... Maar waarom? Mea culpa, mea maxima culpa.... die kàn zijn — genade." —

LE JOURNAL N'EST PLUS UN MONSIEUR? Waar zouden ze waarachtig ook de *heeren* vandaan halen? De H.P. van 30 Juni heeft onder hare „notities" eene opmerking over de „pers", die wij overnemen.

„Over schier de geheele wereld heeft men de laatste jaren een neiging tot samensmelting van courantenbelangen kunnen waarnemen. In Amerika begon Hearst er mede, in Engeland Harmsworth, de latere Lord Northcliffe, na wiens overlijden diens broeder Lord Rothermere het proces voortzet. Hearst heeft in Amerika een twintigtal groote bladen; zijn jongere concurrent Gannett bijna evenveel. In Engeland kwamen naast de Northcliffe-pers Lord Beaver-

brook, voorheen Max Aitken, en de gebroeders Berry op, waarvan de oudste en bekwaamste het reeds tot Sir heeft gebracht. De drie gezamenlijk controleeren zoowat 70 pct. der oplaag van alle Engelsche dag- en weekbladen. In Duitschland kregen wij na Mosse, Scherl en de Ullsteins den heer Hugenberg, voorheen von Krupp, die naast tal van dag- en weekbladen een groot nieuwsbureau, een belangrijk advententiebureau en een heele ris bioskopen heeft om de openbare meening te bewerken. Ook in Frankrijk begint consolidatie te kiemen. En in ons eigen land zien wij hoe de heer Holdert in Amsterdam, het eene blad voor, het andere na, heeft opgekocht en ingelijfd bij zijn groote *Telegraaf-Courant*-combinatie, terwijl de Rotterdamsche heer Nijgh naast N. R. C. en eenige advertentie-bureaux ook *Nieuwe Courant* en *Vaderland* heeft verworven. Aldus is ook onze pers in lijn met de universeele neiging tot amalgamatie. Invloed en beteekenis dezer laatste juist af te meten is verre van gemakkelijk. Dat zij het bedrijf technisch veel hooger heeft gebracht is niet tegen te spreken, evenmin als kan worden ontkend dat het publiek er geen bezwaren tegen maakt; anders zoude het bezwaarlijk deze kranten steunen. Die steun wordt bovendien verzekerd door aantrekkelijkheid van den inhoud, die den smaak van het publiek volgt. Wat den journalist betreft, deze wordt door de groote en kapitaalkrachtige bladen natuurlijk beter gehonoreerd dan vroeger door de kleine, die doorgaans financieel minder sterk waren dan hun opvolgers; maar doordien er minder bladen zijn is de markt, en vooral zijn kans op een betrekking, kleiner. Voor hem zijn er wel grooter prijzen gekomen, maar tevens veel meer nieten.

* * *

Het breede gevolg der krantenconcentratie is geweest dat, als wij het zoo mogen noemen, in de journalistiek massaproductie en confectie veelal in de plaats zijn getreden van kleinbedrijf en handwerk. Daardoor trad het uniforme in de plaats van het distinctieve. Alle goede bladen zijn tegenwoordig vrijwel even goed, en brengen vrijwel hetzelfde. Weinig bladen dragen nog het stempel van een persoonlijkheid. Men kan, zeker bij de dagbladpers, niet langer zeggen *un journal c'est un monsieur;* eer heet het nu *un journal c'est une propriété*. Daarom heeft de courant heden ten dage doorgaans veel minder invloed dan voorheen. Invloed blijft weggelegd voor de weinigen die de openbare meening kunnen leiden, in plaats van haar slechts te volgen; en die weinigen schrijven schier overal buiten de organen der magnaten, veelal in bladen met betrekkelijk kleine oplaag. De krantenkoning begeert in de eerste plaats groote oplaag, en zoekt invloed hoogstens als bijproduct; zijn eerste doel is bedrijfswinst, en derhalve wijde verspreiding. Zoodra hij bovenal naar invloed hunkert wordt hij doorgaans een gevaar voor zijn samen-

leving. Vooral in de krantenwereld kunt gij niet gelijktijdig God en Mammon dienen. Gij moet òf schrijven omdat gij meent iets te móéten zeggen, òf om wat te verdienen; en de wereld ziet spoedig welk vleesch zij in dit opzicht in de kuip heeft, en kent gezag en invloed toe naar de mate van haar bevinden. Zij doet dat zelfs ten opzichte der groote mannen die de laatste jaren via de eveneens moderne krantensyndikaten als geregelde medewerkers in zwang zijn gekomen, maar reeds lang over het hoogtepunt hunner aantrekkelijkheid heen schijnen. In het begin vonden krantenkoningen het fijn, ministers en geleerden in soldij te hebben, evenals Z. M. de krantenlezer het fijn vond de grooten der aarde aan zijn ontbijttafel of bij een kopje thee opgediend te krijgen. Sommigen dier amateur-journalisten hebben schatten met hun pen verdiend; Lloyd George bijvoorbeeld anderhalf millioen gulden. Maar na een poosje verveelt hun periodiek „gezaag" over het ééne onderwerp dat zij beheerschen; en wij voorzien spoedige schemering dezer kopy-goden."

BEKEND IS DE STELLING VAN I s. Q u e r i d o dat alleen een scheppend kunstenaar in staat is critiek van hoog gehalte te leveren en zich de bevoegdheid mag toekennen als criticus op te treden. Het is wel belangwekkend tegenover dit axioma van onzen romancier en criticus eens de inzichten over de verhouding tusschen kunst en critiek te plaatsen van een Engelschman, die, zelf scheppend kunstenaar, ook op het terrein der critiek geen onbekende kan zijn, daar hij als „reader" [1]) meermalen over de uitgave van romans adviseert. Ik bedoel A r n o l d B e n n e t t, die in zijn literaire uitingen zich heeft doen kennen als man van koel verstand, bezonnen oordeel en nuchtere, ietwat ironische, maar volstrekt niet gevoellooze beschouwingen. In 1909 schreef hij in de *New Age* een kort stukje, dat ik hier in zijn geheel overneem:

Artists and Critics.

There is a one-sided feud between artists and critics. When a number of artists are gathered together you will soon in the conversation come upon signs of that feud. I admit that the general attitude of artists to critics is unfair. They expect from critics an imaginative comprehension which in the nature of the case only a creative artist can possess. On the other hand, a creative artist cannot do the work of a critic because he has neither the time nor the inclination to master the necessary critical apparatus. Hence critical work seldom or never satisfies the artist, and the artist's ideal of what critical work ought to be is an impossible dream. I find confirmation of my view in other arts than my own. The critical

---

[1]) „Reader", die leest de manuscripten om een uitgever van advies te dienen.

work of Mr. Bernhard Berenson, for instance, seems to me wonderful and satisfying. But when I mention Mr. Berenson to a painter I invariably discover that that painter's secret attitude towards Mr. Berenson is well, aristocratic. The finest, and the only first-rate, criticism is produced when, by an exceptional accident, a creative artist of balanced and powerful temperament is moved to deal exhaustively with a subject. Among standard critical works the one that has most impressed me is Lessing's *Laocoon* — at any rate the literary part of it. Here (I have joyously said to myself) is somebody who knows what he is talking about! Here is some one who has *been there*.

Romans en Verhalen

MOREELE WAARDEERING VAN A. GIELEN S.J.

Courths-Mahler (Hedwig) HUWELIJKS LIEF EN LEED. (224) *f* 1.50
J. T. Swartsenburg, Zeist.

De Heer von Warnstetten zit in den brand omdat hij geen penning meer bezit, en zelfs al valsche handteekeningen heeft gezet. De dochter moet zich opofferen om haar moeder het leven niet ondragelijk te maken en een schatrijken jongen trouwen van wien zij heelemaal niet houdt. Zij onderdrukt de stille liefde die zij reeds lang voor een onbemiddelden landeigenaar in de buurt had en geeft den rijken Frans von Borkenhagen haar woord. Ondanks alles wordt zij toch nog tamelijk gelukkig.

Voor een uurtje ontspanning is dit een aardig boek.

Christie (May) HET GOUDVISCHJE. Vertaald door Dicky Wafelbakker. (301) *f* 1.—. A. W. Bruna en Zn. Utrecht.

Op een avond krijgt een dikke grove herbergier een beroerte en laat zijn dochtertje Rosilyn achter met een vermogen van een half millioen Pond Sterling. Het meisje, dat meer gewend is aan weinig eten en veel slaag, weet niet wat haar overkomt. Een van de bezoekers van de oude herberg, Landris Rillgway, trekt zich het meisje aan. Hij brengt haar bij zijn moeder en trouwt haar na eenigen tijd waardoor hij uit zijn schulden komt en zijn moeder haar huis kan laten restaureeren. Rosilyn hoort op den dag van haar huwelijk een gesprek van haar schoonmoeder met een vriendin, waarin zij het goudvischje genoemd wordt en waaruit zij meent te moeten opmaken dat haar man haar getrouwd heeft alleen om haar geld. Tot overmaat van ramp ontmoet zij de vrouw, welke Landris vroeger heeft liefgehad en die hem nu weer het hof gaat maken. Er volgen een menigte verwikkelingen maar ten slotte komt voor Rosilyn alles terecht.

Voor rijpere lezers.

Didring (Ernst) ANDERS SJOBERG. Vertaling van M. J. Molanus-Stamperius. (304). Koloniale Boekcentrale, Amsterdam.

Dit is een verhaal waarin zeden en gewoonten in Graalöe, een plaatsje in de scheeren, zeer uitvoerig worden verteld.

Anders Sjoberg is een visscher, die zijn vrouw Karin uit een andere plaats geschaakt heeft en nu zeer gelukkig met haar leeft in Graalöe. Zij hebben drie zoons en een dochter. De dochter dient op „Het Eiland". Anders, de oudste zoon is op zee, Karl helpt zijn vader en Erick, de jongste is ietwat gebrekkig, hij heeft door een val een hooge rug, en helpt hier en daar een handje mee. Solöe komt

thuis van een verre reis, brengt cadeau's mee voor vader en moeder, zoekt het meisje op dat hij steeds het hof heeft gemaakt en ofschoon zij voorwendt moeder te moeten worden en het kind een andere vader heeft, want S. is lang van huis geweest, zet de jongen toch door en trouwt haar. Later blijkt dat zij hem hierin bedrogen heeft. Hij komt vooruit in de wereld en brengt het tot loods schipper op „Het Eiland". De bruiloft wordt uitvoerig beschreven. Beda, de dochter dient bij den koster op „Het Eiland" en daar is Anders dikwijls te vinden. Hij gaat met den predikant, den patroon en den koster op kabeljauwvangst en zij stellen zich aan als jolige kwajongens. Na eenigen tijd lokt de patroon, een dikke vadsige kerel, Beda als dienstmeisje bij zich in huis en dan gaat het mis met haar. Tegen dat haar kind geboren moet worden, wordt zij door den laffen kerel uit huis geschopt, nadat hij haar eerst mishandeld heeft. Zij sleept zich met moeite voort tot Graalöe en voor het huis van Anders en Karin valt zij neer. De beide ouders helpen haar. Al deze dingen worden zeer uitvoerig beschreven en in bijzonderheden verteld, echter niet sensueel. Het is geen verkeerd boek, maar zeer zeker voorbehouden voor rijpere lezers met eenige levenservaring.

Droonberg (Emil) MINNEHAHA, HET LACHENDE WATER. Vertaald door J. K. Akkermans (253) *f* 1.50, Geb. *f* 2.10. J. F. Swartsenburg, Zeist.

In een geweldigen sneeuwstorm in de Canadeesche wildernis komt het Indiaansche meisje Minnehaha naar de eenzame hut van een trapper, omdat zij gevlucht is van haar stamgenooten die haar willen doen huwen met een indiaan dien zij verafschuwt. Het meisje heeft een beschaafde opvoeding genoten bij de zusters van de Missie, maar als de trapper haar ten slotte tot vrouw begeert, voelt zij, dat zij toch bij haar volk behoort en heeft zij den moed om te vluchten en terug te keeren. Voor volwassenen.

Gafran (Kurt) DE GEESTDRIJVERS VAN BEN DZJEHENNA. Vertaald door J. H. Akkermans (183) *f* 1.50, Geb. *f* 2.10. DE ROOF VAN DE DIAMANT VAN POERI. Vertaald door J. H. Akkermans, (183) *f* 1.50, Geb. *f* 2.10.

Deze beide verhalen, het eene in Amerika, het andere in Engelsch Indië spelend, zijn beide in de bekende trant van Kurt Gafran beschreven. Zij zijn ongetwijfeld zeer boeiend maar er komen enkele wreedheden in voor door inboorlingen bedreven, welke zoo vreeselijk zijn dat ze het boek voorbehouden maken voor lezers met onderscheidingsvermogen en kalme zenuwen.

Gagern (K.v.) GEHEIMEN VAN DEN SOEDAN. Vertaald door J. H. Akkermans. (255) J. T. Swartsenburg, Zeist.

K. v. Gagern heeft er zijn leven lang naar verlangd om de geheimen van den Soedan te ontdekken. En de eerste de beste gelegenheid die hij krijgt om dieper in het geheimzinnige land door te dringen vat hij met beide handen aan. De kennismaking valt niet mee. Hij ontdekt eenvoudig gruwelijke dingen, die ik hier niet over vertellen kan. Er komen menschen-slachters en menscheneters in voor, alsof het de natuurlijkste zaak van de wereld is. Voor de liefhebbers; 't is mij te ruw.

Kraemmer (Elias) IN DE BRANDING VAN HET LEVEN. (294) Uit het Noorsch door N. Basenau-Goemans. H. J. W. Becht, Amsterdam.

In dit boek van Kraemmer, de schrijver van het mooie boek: „De Weg naar het Licht", wordt het lief en leed van verschillende families beschreven, die in een klein stadje aan de fjord wonen. De firma Sivertson woont reeds gedurende drie generaties in het stadje en werd in den Krimoorlog zeer rijk. De consul heeft een zoon en een dochter. De dochter is een flinke zakenvrouw, maar de zoon heeft niet veel idee in den handel. Dokter Pekel is zooveel als het geweten van het stadje. En dan is er ook een groot landgoed Fingstad, waarvan de eigenaar en zijn zoon vrienden van den dokter en den consul zijn.

Op een dag komt Helge Stoä van Sildebauen, een klein gehucht bij het stadje, als bediende in de zaak bij Sivertson. Hij heeft een toomlooze eerzucht en is vast besloten zich er boven op te werken en niets te ontzien om zijn doel te bereiken. Na vele vergeefsche pogingen gelukt het hem invloed op den consul te krijgen en Bodil, zijn dochter als vrouw. Bij den dood van den consul wordt hij de eigenaar van de zaak.

De zoon Curt heeft indertijd een misstap gedaan met een jong blind meisje, de dochter van een knecht in de zaak. Grete sterft als zij haar kind ter wereld heeft gebracht, en hoewel Curt vast van plan was haar te trouwen en haar werkelijk in het geheim reeds getrouwd heeft, werd hij toch door den ouden consul naar Amerika verbannen. Het kind, een jongen wordt Ole genoemd, naar den ouden consul, en is een ondernemende geest. Dokter Pekel plaatst overal waar hij kan zijn theorieën over leven en dood die niet altijd Christelijk zijn. Helge leeft met zijn vrouw op een zeer correcte maar ongezellige manier en pas na vele jaren komt er eenige toenadering tusschen hen. Kort nadat dit gebeurd is verliest hij door een ongeluk het leven.

Ole heeft zijn naar Amerika verbannen vader terug geroepen en deze doet op een goeden dag, verouderd, zijn intrede in het vaderlijk huis.

Het eindigt met de verloving van Ole Sivertson die het oude koopmanshuis terug gekocht heeft van het geld hem door zijn grootmoeder gegeven en den naam van Sivertson en Co. wil voort zetten. Het boek geeft een juisten kijk op de toestanden in zulk een Noordsch stadje en typeert scherp de verschillende karakters van personen die erin voorkomen, maar is toch voorbehouden voor ervaren lezers.

Lux (Jos. Aug.) SCHUBERTS LEVENSROMAN. (246) J. Ph. Kruseman, Den Haag.

Op zeer aantrekkelijke en ietwat romantische wijze vertelt de schrijver het leven van een der beste componisten van Weenen. Zijn jeugd, zijn onderwijzersloopbaan en zijn moeilijkheden om bekend te worden in de wereld der muziek. Verschillende ontmoetingen met vrouwen worden natuurlijk niet vergeten, maar zijn zoo beschreven, dat men er geen aanstoot aan kan nemen. Voor degenen die belang stellen in het leven van den man, die de mooiste Duitsche liederen heeft gecomponeerd, een belangwekkend boek.

Martyn (Wyndham) HET GEHEIME DOCUMENT. (352) *f* 1.25. Jacob v. Campen, Amsterdam.

In de loopgraven heeft Anthony Trent het geheim van zijn leven verteld aan een makker, die met hem door een ontploffing in dezelfde loopggraaf begraven was. Zij dachten dat zij er niet meer uit zouden komen en werden zeer openhartig tegen elkaar. Zijn geheim echter kan Trent aan de galg brengen. Zij worden verlost uit de loopgraven, Trent verliest zijn kameraad uit het oog en zoekt jaren lang naar hem. Op een dag meent hij hem te ontdekken als hij op het punt staat op een grooten „steamer" weg te reizen. Hij springt van boord en achtervolgt den man, dien hij heeft ontdekt. Hij komt dan terecht op een oud Engelsch kasteel en degene die zijn geheim kent, heeft zijn geheugen verloren en weet van alles wat er sinds het verblijf in de loopgraven gebeurd is niets meer af. Trent heeft veel goed te maken en hij probeert dat door een heldhaftige daad te stellen om een gestolen document in handen te krijgen. Wij behoeven nauwelijks te zeggen dat hem dit gelukt en dat hij den prijs voor zijn daad ontvangt. Aardig en onderhoudend boek.

Mulford (Clarence E.) DE VALLEI VAN DE CIMARRON. (294) *f* 1.50, Geb. 2.10. RUSTLERS' VALLEI (258) *f* 1.50, Geb. 2.10. Vertaald door J. H. Akkermans. J. F. Swartsenburg, Zeist.

Twee Cow-boy-verhalen, de een afspelend aan den oever van de Missisippi en op de boot die daar op en neer vaart, en de ander op een farm in de prairie. In beide worden de hoofdpersonen door

bittere vijanden vervolgd, en is een mooi meisje ten slotte het eind van een rustelooze avontuurlijke jacht naar geluk. Het zijn frisch geschreven, boeiende verhalen voor hen, die zich niet uit het veld laten slaan wanneer zij een of andere krasse uitdrukking tegen komen.

Norris (Kathleen) DE ZWARTE VLEMINGS (389) *f* 1.—. A. W. Bruna en Zn., Utrecht.

Jaren lang heeft de familie Vleming te Wastewater in het groote huis gewoond. De Zwarte Roger is er meester geweest, gedurende zijn onrustig, schitterend leven. Hij heeft er de heele familie bij elkaar verzameld en nu wonen er nog een paar nichtjes met een tante en een neef. Het eene nichtje, Sylvia, is de erfgename van Zwarte Roger en krijgt de bezitting als zij mondig is, de andere, Gabriella, hangt van de welwillendheid harer bloedverwanten af. De moeder van Sylvia is buitengewoon trots op haar dochter. Zij heeft terwille van dit kind vroeger een verkeerde daad gedaan en aan het einde van het boek zijn de omstandigheden zoo, dat zij gedwongen wordt haar misdaad te openbaren.

Een boeiende familie geschiedenis.

Oppenheim (E. Phillips) HARVEY GERRARD'S MISDAAD. Vertaald door Jhr. R. H. G. Nahuijs. (231) *f* 1.—. A. W. Bruna en Zn. Utrecht.

De Firma Gerrard & Gerrard heeft jaren lang in de city als een uiterst soliede handelszaak in huiden bekend gestaan. Een van de firmanten is gestorven en als Harvey Gerrard nu inzage krijgt van de zaken ziet hij dat zij er zeer slecht voor staan. Hij doet wanhopige pogingen om geld te krijgen want hij moet een belangrijke som op de bank aanzuiveren voor hij weer wissels betalen kan. Tot laat in den avond heeft hij zitten rekenen, komt langs de wachtkamer, ziet er licht branden, gaat er binnen, en vindt daar een ouden heer dood op een stoel zitten met een aktentasch naast zich. Hij opent de akte-tasch om te zien wie zijn bezoeker is en vindt daar in een millioen dollar aan schatkistbiljetten. Hier ziet hij zijn kans om er bovenop te komen. Hij eigent zich de schatkistbiljetten toe, brengt ze in deposito op zijn bank, en begint dan eenige verbluffende zetten op het schaakbord van de zakenwereld te doen. De kleindochter van den ouden man dien hij dood heeft gevonden, komt hem dan opzoeken en biedt hem aan zijn secretaresse te worden. Hij stemt daarin toe en zit voortdurend in angst of zij iets weet van zijn slechte daad. Harvey heeft een uiterst zelfzuchtige vrouw, die gedreigd heeft van hem weg te zullen loopen als zijn zaken verkeerd gaan. Zoodra zij onraad vermoed poetst zij de plaat en verkoopt zelfs het huis waarin zij gewoond heeft. Harvey's zaken slagen schitterend. Juist als hij het millioen dollars terug zal geven aan de eigenaresse, komt er een

verwikkeling waardoor zijn daad ontdekt wordt. Dan wordt er een brief van dien ouden man gevonden waarin deze hem dat millioen aanbiedt om in zijn zaak te steken ten voordeele van zijn kleindochter. De zaak is dan in orde en Harvey gaat een tweede huwelijk aan met zijn bekoorlijke secretaresse. Voor volwassenen.

Oppenheim (E. Phillips) DE WRAAK VAN WINGRAVE (240) *f* 1.20, Geb. 1.75. N.V. Seyffardt's Boek en Muziekhandel.

Sir Wingrave wordt door Lady Ruth voortdurend met attenties achtervolgd. Zij heeft dikwijls geld noodig en Wingrave is edelmoedig genoeg om haar voortdurend uit de verlegenheid te helpen. Maar hij heeft een edel karakter en blijft op een afstand tegenover haar liefdesbetuigingen. Op een dag dat Lady Ruth hem weer een sommetje gevraagd heeft om haar te helpen, overhandigt hij haar dit in een tuinpaviljoen, waar zij thee hebben gedronken. Juist op dat oogenblik komt de echtgenoot van Lady Ruth en de vriend van Wingrave het paviljoen binnen. Zij treden beschuldigend op tegen Wingrave die zich zelf niet meester, de echtgenoot van Lady Ruth neerslaat en daardoor wegens moord door de justitie veroordeeld wordt tot 15 jaar gevangenisstraf.

Lady Ruth had hem, indien zij haar eer had willen prijs geven, geheel kunnen laten vrij spreken, maar zij heeft dit niet gedaan en Wingrave was te ridderlijk om gebruik te maken van de brieven, welke hij van haar in zijn bezit had. Nu komt hij na zijn gevangenisstraf in de wereld terug, een jonge man nog, in wien iets dood gegaan is, zooals hij zegt. Hij schijnt elken mensch en vooral elke vrouw zooveel mogelijk kwaad te willen berokkenen, en de menschen in zijn omgeving vinden hem een ware duivel. Ten slotte echter komt uit, dat hij zoo kwaad niet is als hij geschenen heeft.

Dit boek moet zeer zeker voorbehouden worden voor rijpere lezers, om de eigenaardige situaties welke er soms zijn tusschen Wingrave en Lady Ruth.

Oterdahl (J.) DE FAMILIE KRUSE. (341). Vertaling van N. Basenau-Goemans. J. M. Meulenhoff, Amsterdam.

Een echt aartsvaderlijk gezin is het huishouden van Brouwer Kruse. Hij leeft in volkomen harmonie met zijn vrouw, is een goed vader voor zijn kinderen en een royale meester voor zijn ondergeschikten. De klerken van het kantoor, de juffrouw van de huishouding, de gouvernante, de meid, alles rekent zich als behoorende bij het gezin. Het leven in een Zweedsch huishouden wordt uitvoerig geschetst. Men is gastvrij, heeft veel over voor anderen en als een intiemen jeugdvriend van Brouwer Kruse sterft, neemt hij zijn twee arme kinderen in zijn toch al groote huisgezin op. Zij

worden geheel als zijn eigen kinderen behandeld en de lieftallige Agnes wordt aan het einde de vrouw van Steffen Kruse.

Als de kinderen grooter zijn, treft den ouden Kruse een financieele slag, waardoor hij een beroerte krijgt en sterft. Dan blijkt pas de roerende toegenegenheid en de groote dankbaarheid welke hij door zijn gulheid en hartelijkheid van alle ondergeschikten heeft verworven, als zij het Mevrouw Kruse mogelijk maken om eenigszins in den vroegeren stand haar leven voort te zetten. Het is een roman met fijne karakterteekening. Een heel mooi, huiselijk boek.

Priem (G. H.) HET AVONTUUR VAN MISS MAY NAIL (167) *f* 1.90 Wed. P. v. Waesberge en Zn., Rotterdam.

Miss May Nail ziet op den dag, waarop zij van plan is voor een uitstapje naar Amerika te gaan, een aanplakbiljet, waarop een hoofd van een jongen man staat afgebeeld en waaronder een som wordt uitgeloofd voor de(n) gelukkige(n) vinder(ster) van deze beauty onder de jonge mannen.

Zij besluit hem te gaan zoeken en het brengt haar in een menigte van avonturen, maar ook tot het eigendom van een goudmijn. De jongen man in kwestie vindt zij ten slotte, maar als zij hem dan aan degenen, die den prijs hebben beloofd komt vertoonen, blijkt het, dat dezen alleen uit reclame-oogpunt de aankondiging hadden geplaatst en de jonge man enkel maar in hun verbeelding bestond.

Echte ontspanningslectuur.

Rinehart (Mary) IN DAGEN VAN SPANNING. Vertaald door A. Vuerhard-Berkhout (304) J. T. Swartsenburg, Zeist.

Clayton Spencer is fabrikant van geweren, granaten en allerlei oorlogswerktuigen. Hij heeft een zeer trotsche, ongenaakbare vrouw, die het geld met handen vol wegsmijt en een zoon, die onder den invloed van zijn moeder staat en een lui, vroolijk leventje leidt. Er zit wel een goede kern in den jongen, maar hij weet toch niet wat hij wil. 't Is in den tijd dat de oorlog in Europa volop aan het woeden was, en Amerika nog niet aan den strijd deelnam, dat daar het leventje nog zijn vroolijke en overdadige gang ging, maar de Duitschers worden in Amerika zoo zwart mogelijk gemaakt.

Het maakt een eigenaardige indruk om nu na zooveel jaren te lezen welke ontzettende misdaden op rekening van de Duitschers werden geschreven in Amerika, en ik twijfel er ten zeerste aan of zulke uitingen van haat in den tegenwoordigen tijd nog wel op hun plaats zijn. Spencer is een goede echtgenoot, maar zijn vrouw een onbeduidend spilziek wezen met een ongeloofelijk egoïsme. Zij dwingt haar jongen de belofte af om zonder haar toestemming niet

in den oorlog te gaan, hetgeen hem wanhopig maakt, als het eindelijk zoover komt. Spencer heeft onder de vele vrouwen die hij in zijn mondain leven heeft leeren kennen, een verwante ziel ontmoet bij wie hij soms zijn troost gaat zoeken, en de jongen zoekt zijn heil bij zijn typiste, de dochter van een Duitschen arbeider, met wien hij vriendschap sluit. Dit heeft zeer slechte gevolgen, want de vader van het meisje komt er achter, wordt woedend en door zijn partijgangers, andere Duitschers, opgehitst om de fabriek in de lucht te laten springen, hetgeen een groot ongeluk te weeg brengt. De vrouw, die Spencer liefheeft is in den oorlogstijd als arbeidster op die fabriek gaan werken en heeft ook een verwonding gekregen. Dan vindt de jonge Spencer eindelijk zijn weg. Hij geeft zich aan voor het leger, maakt oefeningen mee en zal weldra vertrekken. Natalie, de vrouw is wanhopig, roept een vriend met wien zij reeds lang in zekere verhouding stond en gaat van haar man weg.

Voor dat hij naar Europa gaat, trouwt de jongen met een degelijk lief meisje, dat hij reeds lang bemind had, zonder het goed te weten, en Spencer, die het heele boek door een werkelijk zeer edele figuur is, zoekt dan zijn levensideaal bij de vrouw met wie hij reeds zoo lang sympathiseerde.

Het boek is leesbaar voor ontwikkelde en rijpere lezers.

Sabatini (Rafael) DE HUID VAN DEN BEER (318) *f* 2.15. Vertaald door P. Bolkestein-v. Zanten. J. Ph. Kruseman, Den Haag.

Caryll wordt door zijn pleegvader, Sir Richard Everard, naar Engeland gezonden om wraak te nemen op zijn vader, die indertijd zijn moeder schandelijk in armoede en ellende verlaten heeft. Sir Everard had het meisje lief en heeft voor haar en haar kind op de meest kiesche wijze gezorgd, maar tegelijk gezworen den laffen Lord Ostermore zijn wandaad te laten boeten.

't Is in den tijd der Jacobijnen die Jacobus III weer op den troon willen hebben en het lijkt Sir Everard het eenvoudigst om zijn ouden tegenstander door verraad aan de galg te laten brengen door zijn eigen zoon.

De roman van Sabatini handelt over deze intrige en boeit den lezer van het begin tot het einde, temeer daar de echtgenoote en de zoon van Lord Ostermore het hunne er toe bijdragen om de roman zoo spannend mogelijk te maken.

Vancouver (James) DE AVONTUREN VAN DOKTER ROOF IN HET WILDE WESTEN (166) *f* 1.90. P. v. Waesberge en Zn., Rotterdam.

Dokter Roof berijdt het stokpaardje dat Amerika het allereerst ontdekt zou zijn door de Japanners. Hij gaat in Mexico op onderzoek uit en beleefd met zijn onafscheidelijke bediende Tom, de gekste

avonturen. Zij maken een veldtocht mee tegen de Indianen en brengen er amper het leven af, maar zijn op het einde toch zoo gelukkig, dat Dokter Roof met zijn vriend Kolonel Perosa een maatschappelijk werk schrijven kunnen over „de ontdekking van Amerika door de Japanners en de Scandinaviërs, duizend jaar voor Christophorus Columbus". Ontspanningslectuur.

Hoogstraten-Schoch (R.v.) DE GROOTE LEVENSWET. (189) *f* 1.25. D. A. Daamen, Den Haag.

Arda Zuilichem heeft haar kostschooljaren te Neuilly achter den rug en komt nu thuis op het kleine eilandje waar haar vader dominee is en haar tante het huishouden bestuurt. Moeder is reeds jaren dood en beide oude menschen hebben zich zeer verheugd het jonge meisje als hun hulp en steun bij verschillende werkzaamheden thuis te krijgen. Maar Arda heeft reeds na een paar weken genoeg van het duffe, saaie bestaan op het bekrompen eiland. Zij kan een betrekking krijgen bij een mevrouw, die meer aan sociaal werk doet dan haar eigen kinderen verzorgen, en zij grijpt deze gelegenheid om haar omgeving te ontvluchten met beide handen aan en vertrekt.

In die vreemde omgeving wachten het jonge meisje eenige bittere ontgoochelingen. Het ideaal, dat zij zich van een sociaal werkende vrouw had voorgesteld verbleekt eenigszins. Na eenigen tijd keert zij gelouterd en gesterkt naar het eiland terug waar zij den armen Onno, een jongen predikant gelukkig maakt door hem haar „Jawoord" te geven. Hoewel de omstandigheden voor jonge meisjes in den tegenwoordigen tijd eenigszins veranderd zijn, is dit toch een werkelijk opheffend en beschavend boek voor bakvischjes.

Gerard (Louise) DE HYENA VAN KALLU. (270) *f* 2.50. Vertaald door Rodie van Haeften. J. Ph. Kruseman, Den Haag.

In Kallu in West-Afrika heerscht een sultan, die, hoewel hij een Europeesche opvoeding heeft genoten, een der wreedaardigste inboorlingen van Afrika is geworden. Hij heeft wraak gezworen aan het geslacht van een Engelschman, die den dood van zijn moeder veroorzaakt heeft. Op een dag komt hij in aanraking met het dochtertje van dien man, Lesly, en hij lokt haar door allerlei middelen bij zich in Kallu, maar in dien tijd is hij verliefd geworden op het mooie jonge meisje. Er komt dan een opstand onder zijn onderdanen die hem van verraad beschuldigen omdat hij de dochter van dengene, aan wien hij wraak gezworen had nu lief heeft. Dit alles en nog veel meer is de inhoud van deze gruwel-geschiedenis. Daar zal wel niemand zijn, die van zulk een kostje kan houden.

Snell (Edm.) DE PURPEREN SCHADUW. (289) *f* 1.25. Jacob v. Campen, Amsterdam.

Op de Baniak-Harap onderneming staat een groote Waringenboom, waarin, volgens het zeggen der inlanders, een geest huist. De oude administrateur heeft dit bijgeloof altijd ontzien en de boom laten staan. Maar de nieuwe lacht met dit sprookje en laat de boom omhakken. Den volgenden avond zit hij gewurgd in zijn stoel en niemand weet wie het gedaan heeft. Zijn collega heeft een purperen schaduw gezien, die den vorm van een aap had.

Er gebeuren met tusschenpoozen van enkele dagen nog twee moorden waarbij weer dezelfde schaduw gezien wordt. Tenslotte wordt de dader ontdekt, maar het boek maakt juist door al die geheimzinnigheden van geesten en schaduwen een eenigszins benauwenden indruk.

Christaller (Helene) RUTH'S HUWELIJK. (239) *f* 1.25. Vertaald door Jac. v. d. Waals. D. A. Daamen, Den Haag.

De dochter van een predikant uit een klein Duitsch dorpje, maakt kennis met een schilder, die zich door haar schoonheid voelt aangetrokken en met haar trouwt. Ruth wordt dan door haar man in een voor haar geheel onbekende wereld ingewijd. De kunstenaarswereld met zijn luchtige en vlotte omgangsmanieren kan haar maar niet bekooren, maar om wille van haar man schikt zij zich in het voor haar vreemde leven. Nico Frietland heeft zijn geloof verloren en kan niet hebben dat zijn vrouw godsdienstige onderwerpen aanroert. Hij alleen wil de eerste zijn in haar gedachten en haar hart. De eerste jaren in Ruth's huwelijk zijn ze zeer gelukkig. Zij krijgt twee lieve kinderen en haar man draagt haar op handen. Dan maakt hij kennis met een Bohemien kind, een schilderesje dat hij als zijn leerlinge aanneemt, en zelfs in huis haalt om haar te helpen. Weldra komt het tweetal zoover dat zij de vrouw des huizes bedriegen. Ruth bemerkt iets van deze verkeerde liefde en verzoekt het meisje haar huis te verlaten. Haar man wordt dan woedend en volgt het meisje. Ruth gaat met haar kinderen bij haar vader logeeren, krijgt na eenigen tijd een telegram dat Nico ziek is, komt dan bij haar man terug waardoor een volledige verzoening plaats vindt, terwijl Nico ook zijn geloof heeft terug gevonden. Een goed boek.

Marxveldt (Cissy van) ZOMERZOTHEID. (278) *f* 3.90. DE LOUTERINGSKUUR. (276) *f* 3.90. Geillustreerd door Hans Borrebach. Valkhoff en Co. Amersfoort.

„Wat een verademing", was mijn eerste gedachte toen ik deze leuke boeken gelezen had. 't Is alsof men na een streng diëet van bruine boonen met spek zich aan een portie slagroom met aardbeien

te goed mag doen. Het zijn twee vlotte vertellingen van een zomer vacantie en een Kerstvacantie, met geestige gesprekken en zotte situaties. Nu weet ik wel, dat Cissy van Marxveldt om haar afwezigheid van elk begrip van paedagogie bij zwaarwichtige en ernstige menschen heelemaal niet in de gratie is, maar wanneer men de boeken leest, voor wat ze zijn, om een paar uurtjes aangename ontspanning te hebben, dan kan men niet anders dan Cissy van Marxveldt hartelijk dankbaar zijn voor haar jolige, vlotte boeken.

Le Queux (William) DE VROUW VAN DEN MISDADIGER. (320) *f* 1.—. A. W. Bruna en Zn., Utrecht.

Onder het mom van een echt gentleman heeft Ralph Ansell Jeanne getrouwd en als zij reeds eenigen tijd bij hem woont, komt zij tot de ontdekking dat hij een groot misdadiger is, die diefstallen pleegt en zelfs voor moorden niet terugschrikt. Zij vlucht dan van hem weg en vindt een beschermend dak bij de religieuse ziekenverpleegsters waar zij zich ook voor verpleegster gaat bekwamen.

Bij een vervolging van de politie springt Ralph in het water en weldra wordt in de krant het bericht van zijn dood vermeld.

Op een dag krijgt de eerste minister van Engeland een auto-ongeluk in de buurt van zijn eigen kasteel. Hij wordt daar heen gevoerd en de verpleegster die komt om hem te helpen is niemand anders dan Jeanne.

Na een lange ziekte geneest Lord Bracondale en vraagt Jeanne om zijn vrouw te willen worden. Na lang aarzelen stemt zij toe en wordt een gelukkige echtgenoote en moeder. Na eenige jaren van ongestoord geluk verblijven zij in een Fransche badplaats en daar verschijnt ineens de misdadiger Ralph voor haar en perst haar een groote geldsom af. Gelukkig dat later alles voor haar nog goed terecht komt.

Een boeiende roman.

Schwertz (Sigfrid) DE SEEIAMBS. (221) *f* 4.50. Vertaald door Mr. J. J. ten Sietthoff. J. Ph. Kruseman, Den Haag.

„Dit boek handelt over menschen, wier jeugd grootendeels stond in het teeken van den wolf en Roodkapje, en die zich nooit geheel los wisten te maken van den invloed hunner kinderjaren."

Deze menschen zijn zeer uiteenloopende karakters.

Allereerst Peter, die kijkt en loert en sluipt en overal verkeerde dingen ziet gebeuren, maar nog machteloos is om ze tegen te gaan, tot hij, nadat zijn vader gestorven is door zijn voogd tot administateur benoemd wordt, de macht in handen krijgt en dan een geldafperser en bloedzuiger wordt van het zuiverste water.

Dan Hedwig, een hysterisch, hyper-gevoelig meisje, dat sensueele dingen zoekt en zich toch weer koel en afzijdig toont en verpleeg-

ster wordt alleen om aan haar geheimen drang voor sensueele dingen gehoor te geven.

Laura, een vlinder-natuur die een man het hof maakt en zijn hoofd op hol brengt, enorm veel geld verteert, een rijk huwelijk sluit, echtscheiding bewerkt, weer èen anderen man aantrekt en van wie haar eenige zoon wegloopt naar zijn vader omdat hij zijn moeder niet meer achten kan.

Stellen, een officier, die een rijk leventje leidt en Ford, die als een kluizenaar huist met uilen en spinnen en allerlei gruwelijke gedierten. Over al deze menschen en familie-geschiedenis.

Peter houdt met ijzeren hand het geld bij elkaar en zij allen hebben aandeelen in de oude hoeve.

Peter heeft zich met een vrouw ingelaten en een zoon gekregen. Hij sterft het eerst en laat een zeer eigenaardig testament na, waarbij hij zijn zoon, die hij niet wettig erkend heeft, tot universeel erfgenaam maakt onder allerlei beperkende voorschriften. Een familiegeschiedenis waarin zeer harde dingen gezegd worden en over allerlei dingen, waarover men anders het zwijgen bewaart, onomwonden wordt gesproken. Dit gebeurt evenwel niet zoo, dat het te hinderlijk wordt, maar iedereen begrijpt, dat het boek toch zeer voorbehouden moet zijn.

Diers (Marie) DER ZWAKKEN KRACHT. (163) *f* 2.50. A. G. Schoonderbeek. Laren.

Een jonge vrouw krijgt een ongeluk met haar auto, waarbij als inzittende, de vader van een groot huisgezin verongelukt. Eerst wil zij zijn ouderlooze kinderen aan hun lot overlaten en hen alleen met geld helpen. Natuurlijk komt daar weinig van terecht. Het geld gaat den oudsten jongen, die zijn best doet, door de handen en het wordt een hopelooze janboel. Maar dan gaat zij langzamerhand meer begrijpen, totdat zij haar zelfzucht en oppervlakkig leven opzij zet en geluk gaat vinden in een plicht, dien zij jarenlang haatte en niet heeft willen kennen.

Een boek van zachten ernst en frisschen humor.

Hille-Gaerthé (C. M. van) DE HEG. (243) *f* 3.—. Nijgh en van Ditmar, Rotterdam.

,,Ze staarde naar buiten, naar de kleine lichtjes in het zwarte land en dacht aan de Heg, die lééfde.

En het was — ze zag scherp in dien donkeren nacht — alsof hij al dien tijde, dat zij bij de grootmoeder woonde, meegespeeld had in haar leven; over die heg had ze haar hoofd geheven in vreugde en gebogen in leed, in de kinderjaren had ze de takken tot kransen gewonden, over de koele blaadjes waren de dansende voetjes gegaan, naar Oma's gefluisterde wensch had ze voor het laatst het groen bij-

eenverzameld en in haar handen was het geworden tot een kruis."

Dit waren de gedachten van Rita, toen zij naar het Zuiden spoorde, nadat Oma de Raat gestorven was. Maar eerst had Oma geen vrede met „De Heg" om het gezellig buitenhuis dat ze gekocht had. Maar toen van lieverlede de ligusterheg groen werd en opschoot, verzoende zij zich met deze afbakening, die er haar aan herinnerde dat vlak naast haar andere menschen woonden. Over deze buren van Oma, het doktersgezin Berke en haar kleindochter Rita. die de bibliotheek van het dorp verzorgde gaat hoofdzakelijk het boek. Het is een vriendschappelijk verkeer tusschen de twee huizen met een dieperen ondergrond, welke meesterlijk door de schrijfster wordt gepeild.

Een boek voor ernstige menschen, die van mooie taal en mooie gedachten houden.

Hille-Gaerthé (C. M. van) LEVENSDAGEN. (155) *f* 2.50. Nijgh en van Ditmar, Rotterdam.

Op haar bekende verzorgde wijze vertelt Mevrouw van Hille-Gaerthé in dezen bundel verschillende aardige en ook droevige voorvallen over kinderen en oudere menschen.

Een boek om iedereen aan te bevelen.

Bailey (Temple) BETTINA. Vertaald door P. W. J. Jorissen. (197). Maatschap. voor Goede en Goedkoope Lectuur. Amsterdam.

Weinig jonge meisjes zullen na den dood harer moeder zoo eenzaam achterblijven als Bettina. Niemand is daarvan zoo overtuigd als Dr. Blake en ofschoon hij Diana Gregory lief heeft, vraagt hij uit medelijden de arme Bettina ten huwelijk, want Diana heeft zich met een anderen man verloofd. Nauwelijks heeft Bettina het aanzoek van den dokter met vreugde aangenomen, of Blake ontvangt bericht, dat Diana haar verloving heeft afgemaakt en weer naar huis komt. Uit liefde voor dokter Blake neemt Diana dan Bettina bij zich in huis om haar voor haar toekomstige staat waardig te maken. Spoedig bemerken de twee hoogstaande zielen dat zij onmogelijk tegen hun liefde kunnen blijven strijden, ofschoon zij hun uiterste best doen dat Bettina niets zal merken. Het jonge meisje echter is ook niet buitengewoon gelukkig met haar dokter en als een harer vrienden een ongeluk krijgt met zijn vliegmachine ontdekt zij pas wien zij eigenlijk lief heeft en alles komt dan keurig in orde. Een boek voor grootere meisjes zooals ik in langen tijd er geen gelezen heb.

Kyne (Peter B.) HET TESTAMENT. (167). Vertaald door Betsy Kater. J. F. Swartsenburg, Zeist.

Een oude gierigaard vermaakt in zijn testament zijn geheele vermogen aan een onbekenden neef over wien hij informaties heeft

genomen, die hem zoo zeer bevallen, dat hij al zijn andere neven en nichten onterft. Tevens laat hij in dat testament de bepaling opnemen, dat zijn neef een oude hypotheek, die hij veertig jaren geleden heeft verwaarloosd, moet terug betalen met rente na al die jaren, omdat hij die slechte daad van hem wil goed maken. De neef is een opgewekte jongeman, die hard werkt voor zijn brood en verliefd is op de secretaresse van een bankdirecteur in het kleine plaatsje waar hij woont. Hij neemt de tijding van zijn ontzaggelijke erfenis van twee millioen tamelijk kalm op en het meisje beweert dat zij wil wachten met hem haar jawoord te geven, om te zien hoe hij de weelde draagt. Zij is echter de erfgename van de hypotheek welke vergoed moet worden op rente en zij heeft al gauw het sommetje klaar, waaruit haar blijkt, dat er voor Elmer Clarke niet veel van zijn erfenis overblijft, als zij datgene heeft ontvangen dat haar toekomt.

Het boek is zeer humoristisch getint en gezonde en opwekkende lectuur.

Wast (Hugo) DE ZWARTE VALLEI. (184) *f* 2.50. Vertaald door E. C.; L. J. Veen, Amsterdam.

In de Zwarte Vallei, (waar de wind loeit) woont op een hacienda Senor de Viscarra met zijn zuster en zijn dochtertje. Er sterft een vriend van hem en hij neemt het zoontje Gracian onder zijn hoede. De jongen sluit vriendschap met het kleine meisje. Op een landgoed in de buurt woont Senor Camargo, die een groote vijandschap heeft voor den heer de Viscarra. Indertijd was Camargo verliefd op de zuster van de Viscarra, Flavia, welke nu het huishouden voor hem bestuurt, maar de vijandschap was zoo groot, dat de Viscarra zijn zuster met alle geweld van dit huwelijk heeft teruggehouden. Hij weet echter niet dat Flavia toch in het geheim samenkomsten met Camargo had en dat diens dochtertje het kind van zijn eigen zuster is. Flavia bewaart dit geheim zorgvuldig, maar hunkert van verlangen naar haar kind. Camargo is bij buien nog hevig verliefd op Flavia en lokt haar tot zich door belofte dat zij het kind zal mogen ontmoeten. Flavia meent dan, wanneer zij het pleegzoontje Gracian met haar dochtertje in aanraking kan brengen en de jongen later met haar zal trouwen, dat dit alle moeilijkheden uit den weg zal ruimen. Maar voor dien tijd wordt de heer de Viscarra vermoord door zijn vijand. Zijn dochter bestuurt dan de boerderij. Gracian is naar Zuid-Amerika vertrokken om een erfenis in ontvangst te nemen en als hij na lange jaren terugkomt wordt hij door Flavia, die met Camargo en haar dochtertje samen woont in beslag genomen en meent verliefd te zijn op het meisje. Maar als hij bij Mirra terug komt na al die jaren weet hij dat hij slechts liefde voor Mirra heeft. Flavia vermoedt dan dat hij haar kind in den steek zal laten en komt tusschen beide.

Een eigenaardig, hoewel voor volwassenen wel bruikbaar verhaal.

Montgomery (L.M.) EMILY'S EERZUCHT. (311) *f* 2.90. Vertaald door A. E. de Vries. H. D. Tjeenk Willink en Zn., Haarlem.

In Emily Bergopwaarts was het jonge meisje bezig den moeilijken berg van een schrijfstersleven te beklimmen. In dit boek vinden wij haar terug terwijl zij met alle ijver bezig is om haar ideaal te bereiken. Maar zij ondervindt dat het bergpad erg stijl is en de rotsen moeilijk te bestijgen. Men wordt niet ineens een beroemd schrijfster. Toch houdt Emily vol en er komt een tijd, dat iedereen met verlangen uitziet naar een nieuw boek van haar. Geestig zijn de bladzijden met de verschillende besprekingen uit allerlei bladen over haar boeken. Het kan niet uitblijven of Emily heeft veel bewonderaars, waaronder er zijn die dolgraag haar levensgezel zouden willen worden. Maar na een groote vergissing door de intrige van een jaloersche moeder, trouwt Emily met haar geliefde Teddy.
Een mooi boek voor grootere jonge meisjes.

Szabo (Maria) APPASSIONATA (261). Vertaald door Dr. A. Cardijn. Vlaamsche Boekhuis, Brussel.

Szentmiklósy Marta moet met haar kleinen broer, nadat het landgoed om schulden verkocht werd, naar de groote stad Budapest vertrekken om te trachten in haar onderhoud te voorzien. Zij ontmoet een ouden kennis die reeds kamers voor haar gehuurd heeft en ook voor haar een betrekking heeft weten te vinden als ontwerpster van dames-japonnen. Zij doet haar best haar broertje zoo goed mogelijk op te voeden, ofschoon de jongen soms toegeeft aan hartstochtelijke buien van drift en woede waar tegen zij geen raad weet. Op een avond maakt zij kennis met een jongeman, die in den oorlog blind geworden is. Na eenigen tijd vraagt hij haar ten huwelijk, en uit medelijden neemt zij hem aan. De blinde man is uiterst jaloersch. Hij wil zijn vrouw geen oogenblik van zijn zijde laten wijken. Door een operatie zal hij ziende worden, maar hij moet tien dagen het verband om zijn oogen laten zitten. In een vlaag van hevige jaloezie, opgewekt door de domme praatjes van een oude, trouwe bediende, die zich heeft laten misleiden, rukt hij het af, omdat hij zijn vrouw wil zien en zich kan overtuigen of zij zoo mooi is als hij zich haar voorstelt. Hij ziet haar enkele seconden en wordt dan voor goed blind. Een hartstochtelijk boek, maar niet verkeerd voor rijpere lezers. Jammer dat het niet in zuiver Hollandsch vertaald werd.

OPVOEDER EN KIND

Dr. LOUIS BERGER, — M. R. TIJSSEN, REDACTEUR VAN DE KATHOLIEKE SCHOOL — F. FONTAINE, SCHOOLHOOFD, LEERAREN VAN DE KATHOLIEKE H. B. S. EN GYMNASIUM TE AMSTERDAM EN DEN HAAG

VOOR DEN OPVOEDER

HET PAPIEREN GEVAAR.

Titels en platen voor Kinema en Theater, zegt het „Vlaamsch Opvoedkundig Tijdschrift", zijn eenvoudigweg onzedig en verleidend. Niet te verwonderen dat de moeders benauwd zijn tegen dat hun kleinen naar school moeten loopen. Deze toch met de hun eigen belangstelling voor 't wonderbare en geheimzinnige, met hun aantrekking tot „plaatjes kijken" gekleurde vooral, als ze daar vier maal per dag moeten voorbij trekken waar een wonderland hun voorgetooverd wordt, zullen er niet aan weerstaan die platen te bekijken en die titels te lezen. Ze gaan binnen in de vestibule van de Kinema, ze volgen de détailplaten en zoeken ze aaneen te rijgen en de beteekenis van de legende op te maken, ze raden wat er achter zit; en mocht er nog een twijfel zijn, dan zal een opgeleerde wel onder hen worden gevonden, die er fier op gaat tot 't laatste toe alles te ontcijferen. Die treffende beelden van die wonderwereld maken een diepen en blijvenden indruk op hun ontvankelijke fantasie. In iedere straat zijn het andere, elke week zijn 't nieuwe, en zoo wordt hun, in woord en beeld, heel de droeve geschiedenis van zonde en zondig leven ontsluierd. Ah! de eeuw van het kind! Maar waar is de eerbied voor het kind! Maxima debetur puero reverentia. Of is de straat niet meer voor iedereen, ook voor het kind? Of is het genoeg het lichaam van 't kind te bevrijden voor automobielongelukken met groote muurplaten: „Vertragen! Scholen!" en honderd meter verder zijn schoone ziel te laten vergiftigen door schandalige affiches op den hoek van de straat, op schutsels en afsluitingen?

Op kermis en fooidagen schijnt de openbare zedelijkheid geen tel meer te hebben: kinderen kunnen daar staan kijken op frontons van caroussels die effenaf schunnig zijn en onverdroten wulpsch.

Dat gevaar van titels en platen hebben we in 't klein, maar daarom niet minder prikkelend, in de etalages van boekwinkels en gazettenhuisjes, bij de reclamen van photographie en kadermagazijnen, voor de winkelramen die vol hangen met postkaarten die een aanstoot zijn voor 't zedelijkheidsgevoel. De kinderen slenteren dat allemaal af en liggen lang genoeg voor de vensters te turen om het ook allemaal in hun hoofdje mee te dragen.

Ze koopen kaarten en prenten; zij krijgen verderfelijke brochuretjes en raadselboekjes die worden voortgegeven ook op school; ze verzamelen reclameplaatjes van chocolade en cigaretten; ze nemen thuis dagbladen en illustraties in handen: — en we weten hoe de moderne reclame de naaktcultuur huldigt! .... als zou dat alleen nog genoeg de menschen opvallen om ze aan te lokken!....

Sommige meisjes, vooral in de jaren van 't opgroeien, zijn tuk op prikkellectuur; ze zoeken en vinden hun tusschenpersonen die minzieke feuilletons en aangebrande romans weten aan te brengen.

Dat moeders op tijd maar eens de zakken omkeeren van de kleeren, de boeken doorsnuffelen, kast en lade onderzoeken en niet zelden zullen ze ontdekken, wat vuige geheimpjes hun kind voor hen wegmoffelt. O. T.

H. G. Cannegieter. MODERNE JEUGD. 81 pag. Ing. f 1.25. geb. f 1.90. Hollandia-Drukkerij, Baarn. 1928.

Aan de titel van zijn boekje heeft de schrijver toegevoegd: „Naoorlogsche bespiegelingen van een voor-oorlogsch man". Zoo zijn we er al op voorbereid, dat 't onderwerp in hoofdzaak zal gaan over de verschillen tusschen de jeugd vóór en die ná den grooten oorlog.

Een indruk van dit boekje weer te geven, is vrij moeilijk. Eerlijk gezegd heeft men, als men op de laatste pagina is aangeland 't gevoel, alsof de schrijver door een soort innerlijke drang gedreven wordt om alles, wat de jeugd van nu eigen is, goed te vinden, te begrijpen en te prefereeren boven de oude opvattingen. Met een geweldige vaart sleept hij ons door allerlei problemen heen, zoodat 't ons op 't laatst voor de oogen warrelt en in bonte mengelmoes door elkaar danst. Onze groote grief is dan ook wel de oppervlakkigheid, waarmede de schrijver zijn onderwerp behandelt, de problemen even aanraakt en er dan maar weer overheen huppelt naar een ander gedeelte van zijn terrein. En daartusschen door dan een aantal boude beweringen, waarbij men te vergeefs om argumentatie vraagt.

Van de teksten, die wij bij het doorlezen met een vraagteeken versierden, laten we er hier eenige volgen.

Op pag. 35 en volgende, merkt de schrijver onder 't hoofd „De crisis en het Onderwijs" op, dat in tegenstelling met 't huisgezin de school zich ontvankelijk stelt voor de veranderde mentaliteit. „Welk een veerkracht openbaart zich in die moderne menschen, die het middelbaar en voorbereidend hooger onderwijs overeenkomstig de naoorlogsche behoeften pogen te moderniseeren." En iets verder: „thans staat (op het lyceum L.B.) de levenspractijk op den

voorgrond en zoekt het leerarencorps op allerlei wijze rechtstreeks contact met de maatschappij."

Ik heb dit hoofdstuk met stijgende verbazing gelezen. Dat er temidden van dit geslacht, dat steeds maar klaagt over 't intellectualisme van de school, nu eens iemand opstaat, die de school juist prijst, omdat ze „niet alleen op de intellectueele, maar ook op de moreele, de maatschappelijke, de lichamelijke en de godsdienstige opvoeding" beslag legt, zou een teeken kunnen zijn, dat we eens bij ons zelf te rade dienen te gaan of we niet napraten, wat we van anderen nu eenmaal altijd gehoord hebben. En als we dan zien dat de schrijver hier doelt op klasse-vertegenwoordigers, schoolraad etc., houden we ons hart vast voor een dergelijk optimisme als we bedenken op hoevele (of beter: op hoe weinige) onzer middelbare scholen men met deze nieuwe moderne gedachten vertrouwd is en hoe over 't geheel gesproken, ons onderwijs toch nog maar steeds onder den druk eener eenzijdig intellectualistische opvoeding gekromd gaat.

En wat te denken van het volgende: „De school is het levenscentrum geworden voor menig kind, dat in de harmonische omgeving van het modern-paedagogische instituut een vergoeding vindt voor de onbegrepenheid en niet zelden ook voor de elastische verhoudingen thuis." Hier van overdrijving te spreken is wel de zachtst mogelijke term!

„Moderne jeugd flirt heelemaal niet." „De moderne jeugd komt op het tennisveld om te tennissen. Zij maakt niet het hof, zij praat niet, zij laat zich niet afleiden." En dat, terwijl de klachten van ouders en in paedagogische bladen juist in de tegenovergestelde richting gaan. Wat de schrijver over Van de Velde's boek over de techniek van het huwelijk opmerkt, is er wel geheel naast. Ik zou willen zeggen, dat Van de Velde juist een na-oorlogsch man is en niet een voor-oorlogsch man, (zooals de schrijver beweert), omdat hij een van de grootste, zoo niet de grootste der na-oorlogsche nooden zoo goed begrepen heeft en door zijn boek duizenden aan zich verplicht heeft. De manier waarop de schrijver dit heele probleem hier in eenige pagina's behandelt, maakt wel heel sterk den indruk, dat hij Van de Velde's boek alleen maar heel vluchtig gelezen heeft of 't in 't geheel niet begrepen heeft.

Wij laten hier nog eenige teksten volgen: „De jongelui van den tegenwoordigen tijd maken zich niet aan uitzinnigheid schuldig; zij geraken niet buiten zichzelf en kennen den roes niet; wil en verstand beheeerschen het niet meer gelijk vroeger in zijn beteekenis overschatte gevoel."

Wij zouden willen vragen, van waar, als dit waar was, al die klachten dan stammen over genotzucht, veelvuldig bioscoop bezoek, overdreven sportmanie etc. „Wat zaniken wij toch over de onvoegzame meisjeskleeding".... „Voor het na-oorlogsche oog is

zelfs het naakt niets vreemds en bijzonders". De sinds den oorlog zoo sterk toegenomen zedencriminaliteit is hier dan zeker wel een van de schoone gevolgen van.

„Ook in religieus opzicht denkt en voelt de na-oorlogsche mensch rechtstreeks en niet meer gelijk zijn voor-oorlogsche voorgangers langs den „kerkelijken weg", die via oude Syrische mythen en middeleeuwsche leerstukken naar het levende heden kronkelt en.... daar vaak niet eens aankomt."

En dan ten slotte over den modernen dans: „Het schijnbaar zinneloos stappen, draaien, wrikken en kronkelen van de zwijgende lijven is het getuigenis van de herleefde, oerkrachtige dynamiek. In den modernen dans heeft zich een groot levensbeginsel belichaamd: de eenheid in verscheidenheid." Wie dit alles begrijpen kan, hij vatte het!

Een beschouwing als deze, die zoo klaarblijkelijk eenzijdig is, enkel te prijzen, maar niet te critiseeren weet, en daarbij vaak in flagrante tegenspraak is met de feiten, kunnen wij niet als een poging om de na-oorlogsche jeugd te begrijpen aanvaarden.

Dr. L. Berger.

Dr. J. A. Vor der Hake. WIJ, ONZE KINDEREN EN DE SCHOOL. 72 pag. Ing. f 1.25, geb. f 1.90. Hollandia-Drukkerij, Baarn. 1928.

Een drietal lezingen, voor ouders gehouden, biedt de schrijver hier den lezers aan. Achtereenvolgens wordt er behandeld: Godsdienstonderwijs op Middelbare Scholen; de kinderen binden aan huis; Huiswerk - Ontspanning. In de twee laatste hoofdstukken geeft de schrijver menige goede wenk, niet alleen over kwesties die direct met de opvoeding in verband staan, maar o.a. ook over factoren, die den vader vaak ook 's avonds veel van huis houden (de tallooze vergaderingen). Wat hier wordt opgemerkt, lijkt ons waard overwogen te worden. Al kunnen we sommige gedachten in 't eerste hoofdstuk uitgewerkt, wel apprecieeren, zoo kunnen we de opvattingen van den schrijver hier in 't algemeen toch niet tot de onze maken.

Dr. L. Berger.

Dr. D. Snoeck Henkemans. Dr. J. Schoemaker. Dr. A. de Vletter. AAN ONZE JONGE MANNEN. Derde Druk. 80 pag. Hollandia-Drukkerij, Baarn.

Dit boekje bevat een drietal lezingen, die door de auteurs gedurende een aantal jaren voor jongens van de hoogste klassen van Gymnasium en H. B. S. te den Haag gehouden werden. Achtereenvolgens worden behandeld: Moraal contra gezondheid?; Had ik dat maar geweten!; Wees een flinke kerel! Tegen den inhoud van

het boekje hebben wij geen enkel bezwaar en wij gelooven, dat menige opvoeder er nog wel goede wenken voor zijn werk aan zal kunnen ontleenen. En evenzoo zal een jongen van 16, 17, 18 jaar aan zulk een boekje iets kunnen hebben, al zouden we voor hem toch liever iets hebben, dat dan meer godsdienstig georienteerd was. Waar wij echter voor moeten waarschuwen is de opzet, waaraan dit boekje z'n ontstaan te danken heeft, n.l. 't organiseeren van bijeenkomsten, waar men dan eenige sprekers laat optreden. Wij vragen hier individueele voorlichting, zoowel om de intimiteit van het onderwerp, die door de behandeling en public noodzakelijk verloren gaat, alsook omdat alleen een individueele voorlichting rekening kan houden met de behoeften en nooden, met den graad van weten, met karakter en hartstochten van den voorgelichte. En die zijn bij allen verschillend. En daarom kan voorlichting en public vaak meer schade dan nut doen.

Dr. L. Berger.

VOOR HET KIND

Blokker (Wilhª.) *Twee Pleegzusjes* (157). Ingen. *f* 0.75, geb. *f* 1.20. Gebr. Kluitman, Alkmaar.

Jet krijgt een lief Wiesje, die in veel opzichten haar meerdere is. Zij wordt jaloersch, maar betert zich, als Wiesje haar onbaatzuchtig en vergevingsgezind karakter toont. Goed voor meisjes van 8 tot 12 jaar.

Hoffman (F. J.) *Van twee jongens en nog een derde.* (157) Gecartonn. *f* 1.10. Gebr. Kluitman, Alkmaar.

Door tijdig vertrek van stad naar dorp worden Willem en Henk onttrokken aan den invloed van Kees, een boefje, later inbreker en bijna moordenaar. Op het dorp leeren zij goed, hebben een gelukje en zien een goede toekomst tegemoet. Speelt in gegoede werkmans-milieu.

Kieviet (C. Joh.) *Slaet op ten trommele.* (158) 4e druk. Ingen. *f* 0.75, geb. *f* 1.20. Gebr. Kluitman, Alkmaar.

Een verhaal uit den Geuzentijd, 1572, volgens Protestantschen smaak opgediend, sympathie voor de volgelingen der Hervorming. Ongeschikt.

Stamperius (J.) *Drie jongens op een schuit.* (159). 4e druk. *De oude Veldwachter* (159), 5e druk, *f* 1.10. Gebr. Kluitman, Alkmaar.

Men kent den geest van Stamperius' boek, dien hij ook zelf aangeeft: flinke jongens, veel kattekwaad, geen leugens of slinksche streken; ietwat eenzijdig, maar goed. Zou de stijl van deze herdrukken nog spreken tot de tegenwoordige jongens?

S t a m p e r i u s (J.), *Frans Naerebout* (155), 7e druk. Gecartonn. *f* 1.10. Gebr. Kluitman, Alkmaar.

Stamperius vertelt in dit boek geestdriftig van den loods Naerebout, die altijd gereed stond voor hulp aan anderen, en dikwijls daarvoor ondank oogstte. Twaalf jaar en ouder.

S t a m p e r i u s (J.), *Het veerhuis aan de Ooster Schelde.* (160) 6e druk. Gecartonn. *f* 1.10. Gebr. Kluitman, Alkmaar.

De held van dit verhaal is een jongen met pit; zijn vader, een veerman, stuurt hem naar de H. B. S., maar als de jongen merkt dat zijn ouders de studie bezwaarlijk kunnen bekostigen, ziet hij af van „de toekomst als heer", wordt veerman en vindt in het nederige bestaan geluk. 12 tot 14 jaar.

V e e n e n d a a l (J.) Het kind van de heide. (158), 2e druk. *f* 1.10. Gebr. Kluitman, Alkmaar.

Het gegeven van het verhaal is oud: een kind van arme hei-menschen wordt opgenomen door een rijk, kinderloos ouderpaar. Het lukt niet omdat de liefde ontbreekt. Bartje loopt weg en komt, via een kermiswagen, naar de hut op de hei terug.

V l e t t e r (A. C. C. de). *De Wapperende Vlag — De nieuwe wachter.* (191). Ingen. *f* 1.—, geb. *f* 1.75. Gebr. Kluitman, Alkmaar.

De Wapperende vlag is een club van jongens, die een school bezoeken, waar de nieuwe ideeën over onderwijs en opvoeding worden toegepast. De spanning in het verhaal komt door den strijd tusschen de school en de kinderen van een achterbuurt, aangevuurd door een ras-boefje.

De nieuwe Wachter is een Jules Verne-imitatie: een droom dat men een gedeelte van de aarde laat scheuren om het als een tweede maan door de wereldruimte te laten zweven. Goed voor 10-14 jaar.

Brievenbus

J. C. t e H. We hebben reeds verscheiden aanvragen ontvangen over die serie „Week-End-Boeken". Eerst een paar dagen geleden hebben wij vier exemplaren ontvangen, zoodat we ze kunnen bespreken. Als de boeken werkelijk goed zijn, was het verstandiger van de uitgevers ze ons te zenden vóór ze aan den boekhandel worden gezonden, opdat deze weet wat hij ontvangt.

W. H. te 's Gr. en J. B. te W. We zouden u kunnen aanbevelen *Zeven Eeuwen.* Spiegel der Nederl. Letteren van 1200 tot heden, door Dr. K. H. de Raaf en J. J. Griss. 3 dln. — Brusse, Rotterdam 1918. Vooral het eerste deel over 1200-1700 geeft u wat u wel in de eerste plaats zult hebben gezocht. Een keurige

bloemlezing uit de letterkunde van dat tijdvak. Prijs kunnen wij niet dadelijk opgeven, maar kan ongetwijfeld door uitgever of boekhandel u worden medegedeeld.

K. H. D. te M. Dat is te streng. Ik zal werkelijk *L'Homme qui ressuscita d'entre les vivants* (uitgave „Sper" 1928. 18 fr.) niet in handen wenschen van Jan en Alleman. Maar een slecht boek is het zeker, al maakt de hoofdpersoon zich schuldig aan vele en velerlei afschuwelijke zonden. Maar de gevolgen openbaren zich ook op schrikwekkende wijze. Zijn vrouw wordt krankzinnig, zijn zoon pleegt zelfmoord, en hij zelf valt der wanhoop ten prooi en besluit ten slotte zijn leven te beteren. Een roman in den gewonen zin is dit boek niet het is de generale biecht van een zondaar, die verlichting zoekt. Nog eens: voor een persoon met wat wereldkennis, met ervaring en niet al te belust op sensatie alleen (wat gelukkig ook zou tegenvallen) is het boek merkwaardig, niet zelden leerzaam.

J. R. te G. Bij Bruna is verschenen *Mevrouwtje* uit het Fransch van André Lichtenberger: *Petite Madame*. 't Origineel hebben wij gelezen, en dat is heel aardig. 't Gaat over 'n gehuwd paartje, van de terugkeer der huwelijksreis tot het verschijnen van de eerste baby. Prettig waarschijnlijk om ze te lezen in de wittebroodsweken en waarschijnlijk op zeventigjarigen leeftijd om de herinneringen eens op te halen. Er bestaat ook een *Petite Madame* van P. Veber, dat geen aardig maar een slecht boek is.

D. te A. Wij hebben uwe bestelling doorgezonden, maar het is beter en eenvoudiger, indien u in den vervolge uwe bestellingen, van welken aard dan ook, zelf opzendt aan Uitg. „*Foreholte*" te Voorhout.

V. R. te G. heeft dezer dagen gelezen, dat de werken van d'Annunzio op den Index zouden zijn geplaatst. Daarin heeft hij gelijk. Bij decreet van 8 Mei 1911 werden *al* zijn romans, *al* zijn drama's en tevens zijn „Prose Scelte" (zijn uitgezocht proza) veroordeeld. Maar dit neemt niet weg, dat thans weer een nieuwe veroordeeling kan zijn gevolgd, want sinds 1911 heeft Gabriele d'Annunzio weer menig nieuw boek het licht gegeven. Dat vindt men heel vaak. Om maar een voorbeeld te noemen: van Emile Zola werden *alle* werken veroordeeld in 1894, in 1895, in 1896 en in 1898.

J. L. te A. U vraagt of het verantwoordelijk is in een blad of tijdschrift, waarin ons katholieke geloof erbarmelijk wordt behandeld, persoonlijk, ofschoon men overtuigd katholiek is, ook eene bijdrage te plaatsen?

Wij moeten hier onderscheid maken! 1e. Het eigen stuk is tot weerlegging van het vijandig geschrevene. Dan kunnen wij niet beweren dat het onverantwoordelijk is, maar men moet bedenken dat het niets uithaalt, non expedit!

2e. Is evenwel de eigen bijdrage niet ter weerlegging maar geheel willekeurig, beweegt die inzending zich op ander, neutraal gebied, dan vindt ik het beslist wèl onverantwoordelijk. Ik zal een voorbeeld geven, en misschien wordt naar aanleiding van dit historische voorbeeld uwe vraag ook juist wel gesteld.

In het maandschrift *Nu* schrijven tot ergernis van eenige fijn gevoelige christenen jongere katholieken hun schetsen of verzen, of zoo iets. En daar stonden naast of bij hun bijdragen stukken als b.v. (dit was wel het ergste) de *Mijmeringen van een Godzoeker*, door A. M. de Jong, één lange, walgelijke godslastering. Dat is onverantwoordelijk en een gebrek aan sensus catholicus.

Een afschuwelijke aberratie.

In *Opgang* 4 Aug. vinden wij een fragment van een artikel geteekend door P. v. d. M. d. W., dat wij vragen te mogen overnemen. Het is zijn oordeel, dat gloeit van verontwaardiging, over een boek, dat pas schijnt te zijn verschenen en ons tot heden geheel onbekend bleef. Ongezien echter durven wij het oordeel, waar het hier betreft een Franschen jongere, gerust voor onze rekening nemen en onzelfstandig de waarschuwing herhalen.

„Het is een aberratie, afschuwelijk, het eerste boek van Jean Desbordes met de inleiding van Jean Cocteau. Het is een kinderachtig boek en van een weerzinwekkend cynisme. *J'adore* heet het geschrift: ik aanbid God — en de rest! Een nieuwe leer verkondigt dit boek: de volkomen an-archie, „die bestaat in God lief te hebben zonder grenzen, je voorzichtigheid te verliezen en alles te zeggen wat in je hart opkomt."

Dada en het surrealisme werken blijkbaar door. Het resultaat is: in een ontstellende wisselwerking van geest en lichamelijkheid wordt heel het wezen van den mensch aangetast door den demon en door-en-door ziek. En die ziekte wordt fier omhoog geheven als de nieuwe zuiverheid, als een staat van vóór het kwaad. De abjecte modder, die in elk menschenhart verborgen ligt — (Joseph de Maistre zeide: J'ignore quelle peut être la consience d'un coquin, je connais celle d'un honnête homme, et c'est affreux) wordt verlitteratuurd en ons aangeboden als een nieuwe zuiverheid: er is geen kwaad meer, er zijn geen normen meer, alles is geoorloofd, als het maar in „liefde" gebeurt. Alle liefde is zuiver. Alles wat je geest en je lichaam besluipt in den van giftige dampen zwangeren slaap en in den redeloozen droom, zijn openbaringen, en die troebele, ongeordende zinnelijkheden worden op schennende wijze vermengd met de realiteit van God. Men citeert de Navolging van Christus en het Evangelie, men noemt de heiligste namen, men spreekt van een omwenteling, eindelijk, in de moreele orde.

Het is kinderachtig gestamel (hoe flitsend geschreven) met een afschuwelijken, laag-demonischen inslag van sexueele perversie. Het woord liefde wordt op satanische wijze misbruikt. En dan spreekt men van nieuwe zuiverheid! Abjecter boek heb ik zelden voor mij — op grooten afstand van mijn handen — op tafel gehad. De spiegel van Satan.

Schrijver en inleider mogen er wel om denken, dat „God geen lid van een letterkundige jury is", en zij doen beter om, in plaats van in droom en in slaap redeloos hun verlitteratuurde schennis uit te ijlen — (weerloos zijn zij dan voor „den leeuw, die rondsluipt

en zijn prooi zoekt om te verslinden") — onafgebroken, zich slaande op hun troebele hart, te bidden:

Procul recedant somnia
Et noctium phantasmata,
Hostemque nostrum comprime
Ne polluantur corpora."

Een onbetrouwbaar historiograaf

Oud-Secretaris van A. France

door A. PRADIER.

Men zal mij niet verdenken dat ik een lans zou willen breken voor Anatole France, den talentvollen, maar onzaligen grijsaard, die door een verontwaardigde generatie bij de eenigszins afgeleefde lurven werd genomen en onzacht in den hoek werd gezet.

Bij zulke plotselinge executies, en het zal overal elders wel net eender zijn als in Frankrijk, is er dikwijls heel iets anders in het spel dan de zaak, waarom het heet te gaan: politiek of het een of anders persoonlijk motief. Wat dit laatste dan moge zijn, daaromtrent blijft men gewoonlijk, en dikwijls voor altijd, in het duister tasten. Maar als blijkt dat de aanval onrechtvaardig is, dat de argumenten zijn vervalscht en de aanklager, kort maar bondig gezegd een leugenaar is, dan weten wij zeker dat zijn beweegreden, die hem heeft doen spreken, onedel en laf is.

Dat lijkt mij, na al wat er over geschreven is, nu sinds bijna een jaar (Claude Eveline - Paul Souday - Crémieux) het geval met Jean-Jacques Brousson, den oud-secretaris van Anatole France.

Men kan er over twisten of het mededeelen zijner souvenirs, zoo spoedig na den dood van France, gebrek aan piëteit verried bij zijn secretaris, misschien geschiedde uit persoonlijken wrok, of in de verwachting er een hoop geld mee te verdienen, maar dat was de hoofdzaak niet. De hoofdzaak was, spreekt hij de waarheid? Daarop komt alles neer, dat is de herre, waarop de gansche kwestie draait!

Welnu, Brousson is, om het zacht uit te drukken „onbetrouwbaar", en dat kan bewezen worden uit zijn eigen boek *Itineraire de Paris à Buenos-Ayres.*

In dit boek beschrijft Brousson hoe hij als jong provinciaal in Parijs een betrekking zocht, en voorzien van een aanbevelingsbrief van Henri Monod op stap ging naar Anatole France. Maar toen voelde hij zijn moed in de schoenen zakken, en verscheurde den „lettre d'introduction" in honderd stukjes. Zoo luiden zijn eigen woorden: „Sur la pointe des pieds, le jeune provincial s'en va, le coeur affolé.

Dans la rue, il met au piéces la vaine lettre d'audience. Il a plaisir à en voir palpiter les fragments comme un vol de papillons. Il a manqué le courage."

Dat klopt al vast niet.

Want de brief, die zoo zorgvuldig zou verscheurd en verspreid zijn, is in volmaakten staat en ongerept teruggevonden door Aveline

bij een ouden vriend van Anatole France. Wij laten hem hier letterlijk afdrukken.

MINISTERE DE L'INTERIEURE. R.F.

Direction de l'Assistance et de l'Hygiène publiques
Cabinet du Conseiller d'Etat Directeur.

Paris, le 22 Juin 1904.

Mon cher Maître

Ce billet vous sera remis par M. Jean Brousson. Il vous paraîtra jeune et peut être pas autant au courant du XVe siècle que vous le desiririez. Tout ce que je puis vous dire, c'est que je l'ai employé pour certaines recherches historiques, et l'ai trouvé laborieux et „debrouillard". Et tout ce que je vous demande, c'est de le mettre à l'essai par un tout petit travail. Il n'intéresse beaucoup. C'est le fils du premier médecin de Nîmes, clerical militant. Pour l'amour des livres, le fils a emancipé, sa pensée. Le père lui á coupé les vivres. Il cherche courageusement à gangner sa vie. Notre ami il Pressensé
Il cherche courageusement à gangner sa vie. Notre ami il Pressensé, et aussi Vaugean, s'interessent à lui.
Bien respectueusement et affectueusement à vous

Henri Monod.

Waarom heeft Brousson dat fictieve verhaal van den verscheurden brief gedaan? We moeten eerlijk bekennen er niets van te begrijpen. Maar nu wij eenmaal het bewijs hebben hoe gemakkelijk de oud-secretaris zich vergist, kijken wij hem nauwer op de vingers, want hij heeft nu eenmaal argwaan gewekt.

Men lette er dus op, dat deze brief van Monod gedateerd is 1904, en volgens de bewering van Brousson deze reeds kennis maakte met Anatole France in 1902, en later beweerde dat hij reeds in 1901 bij den schrijver werkzaam was. Voor een historicus is de man niet sterk in de jaartallen.

In datzelfde *Itinéraire* stoft Brousson er op, dat hij aan zijn „cher maître" een brief heeft geschreven, die, volgens zijn zeggen op pooten stond. En werkelijk, als hij geschreven heeft wat hij hier van den brief resumeert, dan is 't nogal raak geweest.

„Mon cher Maître, vous avez dit ce matin, devant temoins, qui je vous avais pris des livres, Quels livres? Serait ce la Première édition des pensées de Pascal? Celle d'Esther etc., etc.?

En ironisch noemt Brousson dan al die kostbare bibliophileuitgaven, welke hij met eigen moeite en op eigen kosten voor den meester heeft gekocht.

En dan gaat hij, insinueerend verder: Mais peut-être a-t-on mal entendu. Vous n'avez pas parlé de livres rapines, mon chère Maître mais de manuscripts. S'agit-il de tel passage de la *Pierre*

Blanche? de tel chapitre de Jeanne d'Arc? de la discussion théologique dans les Pingouins? de telle nouvelle? etc., etc.

En verder verklaart hij: je ne remetrai plus les pieds à la Villa Saïd." (het landhuis van Anatole France).

Deze lange paraphrase van den beweerden brief doet dus duidelijk uitkomen, dat Anatole kostbare oude boeken van zijn secretaris ontving, zoodat deze, wiens inkomen niet groot was, dikwijls zonder diner naar bed kon gaan (souvent coucher sans diner).

Dat hij bij gelegenheid metterdaad heeft meegewerkt aan de boeken van den „cher maître", met name aan *Sur la Pierre Blanche", l'Ile des Pingouins, Jeanne d'Arc* en meer.

Men kan niet zeggen, dat Brousson gelukkig is met zijn uitvindingen. Ook deze brief is bewaard gebleven, en hij lijkt niet veel op de praatjes, die Brousson zoo juist heeft gefantaseerd. Dit is de tekst, zoo als hij werkelijk werd geschreven.

LE MATIN, Paris, 24 Mai 1910

Monsieur.

A ce qu'il me revient, vous auriez dit que je vous ai derobé:
1° Un livre, *pour le revendre aux Champion;*
2°Une Sépia, *pour le revendre à une autre personne non spécifiée.*
Vous comprendrez l'émotion qui m'étreint devant cette calomnie attribuée à un homme que je respecte profondément. Vous comprendrez de même que je desire tirer immédiatement cette affaire au net.
Je vous prie donc de me faire connaître le titre de ce livre et le nom de la personne à laquelle aurait éte vendue cette sépia. J'espère que vous vous empresserez de vous-même, à retablir la vérié.

JEAN-JACQUES BROUSSON.

Er bestaan nog meer gevallen, waarin de oud-secretaris klaarblijkelijk in strijd is met de waarheid. Maar laat dit genoeg zijn om ons te overtuigen dat men voorzichtig moet zijn met dezen geschiedschrijver.

Benjamin Crémieux zegt in *Les Annales* 15 Febr. 1928. „Les garanties de sincérité, de veracitié manquent totalement. Et c'est le seul, mais le terrible reproche que j'adresserai à M. Brousson. On hésite à le croire. — Dat is al zeer gematigd uitgedrukt.

Fransche Boeken

Balde (Jean) REINE D'ARBRIEUX. 12 fr. Plon.

Met dit boek heeft Jean Balde ontvangen „le grand prix du roman" van de Fransche Académie. Zij werd geboren in Marseille uit eene familie, die niet arm was aan kunstenaars. Reeds vroeg begon zij te schrijven en met succes. In 1911 zag zij den prix des Annales zich toegekend om hare *Ebauches*, vervolgens om *La Vigne de la Maison*, den Prix Northcliffe en nu den grooten roman-prijs.

Jean Balde heeft iets mannelijks in haar taal en haar onderwerpen, wat echter niet verhindert dat zij prachtige momenten van groote ontroering weet te scheppen. Trouwens in kennis, doorgronding en analyse van een vrouwenhart, toont ze zich dadelijk vrouw.

Reine is gehuwd tegen haar neiging met den rijken, maar brutalen Germain Sourbets. In haar eenzaam leven dringt zich dan listig en sluw Adrien Bernos, die huichelt haar te begrijpen en te willen troosten. In waarheid zoekt hij wraak te nemen op den man, die hem in zaken benadeeld heeft.

Hij flanst een anonymen brief in elkaar en speelt dien in handen van den ruwen Sourbets. Deze verdenkt haar dadelijk, zonder eenig onderzoek, en hij behandelt de onschuldige vrouw zoo vernederend, dat zij midden in den nacht het huis ontvlucht en een schuilplaats zoekt bij den vriend.

Maar als de onedele bedoelingen van Bernos haar de oogen openen, verzet zij zich met een ontembare energie om haar plicht te doen en haar eer te redden.

Het is geen lectuur voor meisjes, maar 't is een sterke roman, verheffend en goed voor groote menschen. En 't blijkt weer eens te meer, dat een echt kunstenaar wel iedere levenskwestie kan behandelen, indien hij zelf zuiver voelt en een afkeer heeft van sensatie.

Boulenger (Marcel) C'EST DONC SERIEUX. 12 fr. Plon.

De titel is van de novelle, waarmede dit boek aanvangt. Dan volgen nog twee, die getiteld zijn *Mon ami le duc* en *Le gris garçon*.

Voor hen, die iets moois willen lezen, zou ik de aandacht vestigen op dit drietal verhalen. Dit is echt artistiek werk, en men moet al zeer moeielijk te bevredigen zijn om dat niet te erkennen. Het korte verhaal is ook ten onzent al meer en meer in zwang gekomen en met de verschijning der veelvuldige „magazines" zal er ook steeds ruimer aanvraag naar zijn. Bij de Engelschen en Franschen kunnen onze jonge schrijvers nog veel leeren van het genre, van zijn vorm, en de onmisbare pointe. Dit is ook de voornaamste reden van mijn aanbeveling.

Chérau (Gaston) L'OMBRE DU MAITRE. 12 fr. Plon.

Voor dit maal weer eens een roman, die de aandacht trekt door

een paar ongewone eigenaardigheden. Een roman, zonder eenige liefdes-verwikkeling, behoort tot de groote zeldzaamheden; hier is niets van dien aard. Een roman, waarvan de schrijver, op verzoek, heeft willen bekend maken, wat de idée-mière was van zijn boek. Een roman, welke de uitgever rondstuurt met de mededeeling dat het een totaal onschuldig boek is, in plaats van met het reclame-bandje, dat een ongezonde nieuwsgierigheid wil opwekken.

Het is een goede psychologische roman en bij de these, die eraan ten grondslag ligt, denkt men onwillekeurig aan het tegenwoordige fascisme. De hoofdpersoon, de bankier Guillemain, is een van die menschen, die aan zich zelven genoeg hebben. Niemand neemt hij in vertrouwen, omdat hij er geen behoefte aan heeft. Als er zorgen zijn, draagt hij ze zelf, als er raad geschaft moet worden, vindt hij ze zelf, als er gearbeid moet worden onder buitengewonen druk, werkt hij zelf.

Guillemain voelt zijn kunnen, en zijn gezag en is de geboren meester. Dat was hij voor zijn eerste vrouw en haar zoon Vincent, dat is hij ook voor zijn tweede echtgenoote Hélène.

Tot dat een oud vriend, die wat meer mag dan een ander, hem ronduit de waarheid zegt. Met al zijn gezag, zijn erkende autoriteit, zijn onbetreden meesterschap, maakt hij toch niemand gelukkig; men acht hem, omdat hij óok waarlijk goed is, maar de liefde, die zich uit in intimiteit, in groot onderling vertrouwen, in eenvoudige en van zelf sprekende toenadering, laàt op zich wachten.

Dalsème (René) LA VIE DE BEAUMARCHAIS. (380) 12 fr. Dunod.

Men heeft het al dikwijls herhaald, de laatste jaren, of juister en nauwkeuriger gezegd, dit laatste jaar, dat de roman „pur et simple" zijn hoogtepunt heeft bereikt.

Zoo op het eerste gezicht zou men dat niet zeggen, want het is of de vloed van romans en nog eens romans, gestadig blijft aanzwellen.

En toch, als men zich geregeld op de hoogte houdt, kan de erkenning niet uitblijven, dat er een nieuwe mode langzamerhand aan 't opkomen is. Daar is tegenwoordig zoek naar romans, die niet enkel fictie zijn, maar die liefst op hun houdbaarheid in het leven door den een of anderen heuschen persoon reeds besproken zijn. Dus eenvoudig gezegd, de historische roman? Ja, maar in een bepaalde zin. Want men wil den hoofdpersoon van dezen historischen roman niet precies om zijn waardigheid, zijn grootheid en heldendaden, maar om zijn onrustige activiteit en avontuurlijkheid. *La Vie* de Beaumarchais voldoet zeker aan die eigenschappen en zijn veelbewogen leven is niets anders dan een verbazend interessante levensroman, uit den tijd van het verdwijnen van het ancien régime en de eerste jaren der groote Revolutie. Hij diende Lodewijk XV en den

ongelukkigen Lodewijk XVI; was hoveling, groot-handelaar, blijspeldichter, speelde met millioenen en met groote lui, werd bewonderd en gehaat. Ja, ze doen nu opgeld, die avontureuse levens der helden van het heftige levensrythme van vroeger, waarin de jongens van thans, die de kluts kwijt zijn, hun voorgangers bewonderen.

Nog eens, het leven van de Beaumarchais is ongeregeld, ook wat betreft zijn persoonlijk intiem leven, maar het is interessant en geeft goeden kijk op twee aaneensluitende, maar tegenstrijdige perioden der geschiedenis. En een lectuur voor jongens is het niet.

Delteil (Joseph) LA FAYETTE. (281) 12 fr. Grasset.

Delteil heeft eenige jaren geleden zijn *Jeanne d'Arc* geschreven, dat te recht de algemeene verontwaardiging heeft gewekt. Bij die gelegenheid heeft men eens kunnen waarnemen hoe „La Critique en Face d'un mauvais livre" onder den zweepslag der nationale beleediging, al hare verachting heeft uitgespuwd.

Men zou gedacht hebben, dat Delteil ten minste zou hebben geleerd, dat het publiek niet geneigd is alles te verdragen en zich door den eerste den beste voor den gek te laten houden.

Hier geldt het wel niet een heilige als Jeanne d'Arc, maar den vrijheidsheld La Fayette, die Amerika kwam helpen in zijn bedreigde onafhankelijkheid, en bij wiens herinnering de meeste Amerikanen in den grooten oorlog waarschijnlijk bewogen werden, het bijna verloren Frankrijk denzelfden dienst te bewijzen. Hoe zullen de Yankees, die al spoedig dit boek zullen lezen, voortaan denken over den Franschen held, die door een franschman zelf wordt voorgesteld als „le plus grand raté de l'histoire?"

Het is een afstootend boek, wegen zijn flauwe en laffe stijl-grappigheden, zijn grove en platte woorden, zijn uitstalling van ontuchtige zinspelingen. Zeker, men kan het niet ontkennen, daar is „something rotten" in de Fransche literatuur.

Nolhac (P. de) MADAME DE POMPADOUR ET LA POLITIQUE. (358) 9 fr. Calmanne lévy.

Voor wie de Pompadour niet anders kennen dan als de beruchte maîtresse van Lodewijk XV, die een noodlottigen invloed oefende op den koning, zal dit boek een groote verrassing zijn. De académicien de Nolhac, ernstig en nauwgezet geschiedschrijver, geeft van haar een portret dat heel wat aantrekkelijker is dan wij ooit zijn tegengekomen.

Het is wel waar, dat de Nolhac het in zooverre gemakkelijk heeft gehad, daar de moeilijkst te vertellen jaren van de maîtresse buiten het kader vallen van zijn geschiedenis. In den aanvang van dit boek zijn de relaties van Lodewijk XV en de Pompadour slechts van

vriendschappelijken aard, ofschoon haar officieele minderwaardige titel bleef gehandhaafd.

Hare trouw en toewijding aan den koning staat boven twijfel. En in de politiek heeft zij minder zich gemengd dan andere historiografen dat hebben doen vóórkomen. Aan den zevenjarigen oorlog, aan de supressie der Jezuieten enz., heeft zij geen schuld, zooals de Nolhac, die zich kan beroepen op eene correspondentie, waarvan slechts een klein gedeelte was uitgegeven.

Madame de Pompadour, die stellig te veel onder de macht was der philosophen en encyclopedisten, maakte zich later al meer en meer vrij, en in 1756 schijnt zij ernstig te hebben gedacht over hare bekeering, die echter eerst acht jaren later, op haar sterfbed, werkelijkheid werd.

Francis Thompson

De geniale Zwerver

door P. W. ASSMANN.

De gewichtigste gebeurtenis der 19e eeuw op kerkelijk gebied in Engeland was de „Oxford Movement" in de jaren 1833-1844. Begonnen door vooraanstaande leden der Anglikaansche Kerk met het doel, — voorzoover dat met enkele woorden kan worden omschreven — de positie en de constitutie dier Kerk te versterken, is het — feitelijk logisch — eindresultaat geweest, dat vele der promotors, waarvan de latere kardinaal Newman het meest bekend werd, tot de Katholieke Kerk overgingen. De bekeeringen hadden uiteraard in het bijzonder plaats onder intellectueelen en kunstenaars; niet alleen werd door hun toetreden tot de Kerk het geloofsleven in Engeland in het algemeen versterkt en verdiept, — te treffender tegenover de krachtige materialistische stroomingen, die toen juist optraden — maar het literair talent van vele der nieuwbekeerden of van hun kinderen wendde zich in een mystiek-godsdienstige richting, zoodat de „Oxford Movement", die in zich een zuiver godsdienstige beweging was, van ongedacht en groot belang voor de Engelsche literatuur is gebleken, door een religieus element van hoog gehalte — wat zij juist miste — daarin te brengen en tot hoogen bloei te brengen. Newman met zijn zwaar, maar schitterend proza kennen we ook op dit gebied als den eerste; de poëzie van Coventry Patmore (1823-1896) beteekende een belangrijke vermeerdering van Engeland's literairen rijkdom. Maar hoog boven allen rijst de tragische, nobele, geniale figuur van den dichter-bedelaar F r a n c i s T h o m p s o n. Door hem herleefde de poëzie van Keats, die gezongen had:

„Beauty is truth, truth beauty
That is all ye know, and all ye need to know",

maar dan op een hooger plan. Weinig dichters maar zijn er aan te wijzen, die, purend uit de bron van hun geloof, zoo schoon gesproken hebben. Het is waar, bijna alle verzen van F r a n c i s T h o m p s o n zijn moeilijk verstaanbaar door de diep indringende gedachten, welke geuit worden in moeilijke, maar bijna altijd oorspronkelijke en passende beeldspraak. Maar wie zoo gelukkig is eenig gevoel voor poëzie het zijne te kunnen noemen en zich de moeite van herhaalde lezing en meditatie getroost, soms even zoeken wil naar de beteekenis van een bepaald beeld, zal tot zijn verrassing en vreugde ervaren, welke grootsche en rijpe gedachten, — door dezen armen, zieken zwerver in zijn verzen gelegd — hem hier geopenbaard worden; hem zal het een geestelijk genot blijken, met zijn gedachten, al is 't dan maar eenige oogenblikken, de hoogstijgende verbeelding van

den dichter te volgen, en die met hem, los van de stof en hoog daar boven, te laten uitwieken.

* * *

Francis Thompson werd 18 December 1859 te Preston bij Manchester in Lancashire geboren als zoon van den geneesheer

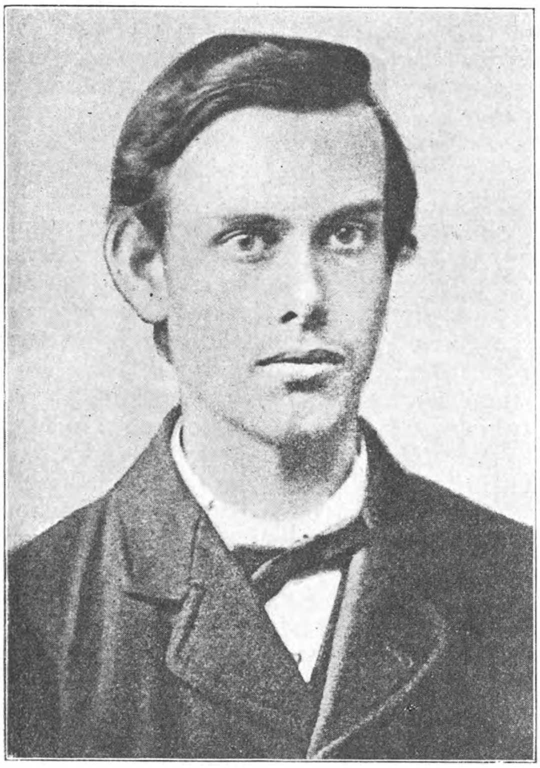

FRANCIS THOMPSON, OP NEGENTIEN-JARIGEN LEEFTIJD

Thompson, die een der bekeerlingen was van de „Oxford Movement". Tijdens zijn eerste jeugdjaren meende Francis roeping te gevoelen voor het priesterschap en maakte tot dat doel zijn eerste studies aan het *Ushaw College* in Noord-Engeland, waar o.a. ook kardinaal Wiseman zijn eerste studiejaren heeft doorgebracht. Op het *Ushaw College*, waar hij 7 jaar verbleef, heeft Francis

T h o m p s o n een uitstekende klassieke opvoeding genoten, waarvan bijna al zijn gedichten de bewijzen leveren. Ofschoon hij een kalme, onopvallende jongen was, die weinig deelnam aan de, op Engelsche scholen zoo'n voorname plaats innemende, spelen, heeft hij van het *Ushaw College,* later de prettigste herinneringen bewaard. Zoo stond er op de speelplaats een groote, oude iep, die hem later geïnspireerd heeft tot zijn gedicht: *A Fallen Yew.*

Toen de priesterroeping niet juist bleek, werd in den familiekring besloten, dat F r a n c i s in de medicijnen zou studeeren, ofschoon hij er zelf niets voor voelde. Die studie werd dan ook al spoedig een mislukking; en oneenigheid met zijn vader was het gevolg. Het schijnt dat de jonge T h o m p s o n zich niet rond en openhartig tegenover zijn vader heeft uitgesproken, althans latere verklaringen van den dichter erkennen, dat de grootste schuld bij den zoon lag. Het einde was tenslotte dat F r a n c i s in 1885 verbitterd van huis wegliep, en naar Londen trok. En daarmee werd een jarenlang leven van de grootste ellende ingezet. Hij begon als bediende en loopknecht in een boekwinkeltje, maar met zijn zwak en teringachtig gestel kon hij geen zwaren arbeid verrichten. Hij zakte lager en lager tot hij eindelijk als bedelaar door de straten van Londen zwierf. Op vodjes papier, uit de goot opgeraapt, schreef hij eenige gedichten en een prozastuk: *Paganism Old and New.* En dezelfde man, die hierin de eerste proeven van zijn geniaal talent openbaarde, stond met lucifers op straat of verkocht couranten, en hem werd, toen hij een keer een bibliotheek binnenging om zich tenminste den geest eens te voeden, verzocht daar niet meer te komen, omdat hij er te smerig uitzag! 's Nachts verbleef hij onder de bogen der bruggen of op de groentemarkt. Zijn borstlijden verergerde; slapen kon hij haast niet meer. Te onzaliger ure kocht T h o m p s o n toen voor zijn bijeengebedeld geld opium, om zich het lijden te verdooven en te verzachten. En daarmee trad zijn ellende een nog erger phase in, want hij raakte aan het verdoovende middel verslaafd, en zijn laatste restje krachten werd er door gesloopt.

In dien tijd kreeg hij toevallig eenige nummers in handen van een Katholiek „magazine" *Merry England,* uitgegeven door Mr. Wilfrid Meynell. Hem stuurde hij eenige van zijn verzen en een prozastuk. Het niet bepaald zindelijk voorkomen van het couvert en het manuscript oefende blijkbaar geen gunstigen indruk op den uitgever, want hij legde alles ongelezen terzijde. Maar kort daarna keek hij een en ander toch eens door en zag toen onmiddellijk dat hier een beduidend talent gesproken had. Hij schreef naar het opgegeven adres F r a n c i s T h o m p s o n, P o s t o f f i c e C h a r i n g C r o s s, maar zijn brief werd niet afgehaald, en teruggezonden. De dichter was meerdere malen aan het postkantoor geweest om te informeeren, steeds vergeefs, en was tenslotte, wanho-

pig, weggebleven. Mr. Meynell plaatste toen Thompson's stukken in zijn blad, in de hoop dat de auteur die zou opmerken en zich aan hem bekend maken. Thompson kreeg inderdaad het betrokken nummer in handen en schreef naar den uitgever, wien hij als adres dat van den drogist opgaf waar hij zijn laudanum kocht. Hij deed het echter zonder eenige hoop; alle moed was den rampzaligen man ontzonken, en in dien toestand besloot hij een einde te maken aan zijn leven. Het is wel zeker dat dit ontzettende voornemen bij den dichter opkwam in een oogenblik dat hij door armoede en ziekte zichzelf niet meer was. Want het is hier de plaats op te merken, dat Francis Thompson, die toch met individuen uit de vunzigste lagen van het Londensche leven als maatschappelijk gelijke moet hebben omgegaan, door hun duister zondeleven nooit besmeurd is geworden. Hij was stellig een zwak mensch, die telkens weer aan zijn hartstocht voor opium toegaf, maar ook telkens weer met diep berouw en bittere wroeging zich trachtte op te heffen. Zijn geloof heeft hij nooit verloren en de losbandigheid waaraan in de kringen, waarin hij moest verkeeren, zoo makkelijk kan worden toegegeven en daar dikwijls het eenige „genot" uitmaakt, heeft hem steeds een afschuw ingeboezemd: de zuiverheid is Francis Thompson altijd heilig gebleven. Is het daarom misschien, dat God's genade voor hem zoo merkbaar vruchtbaar is geweest? Hij had reeds de helft van een doodelijke dosis laudanum ingenomen, toen hem, als een visioen, de gedachte inviel aan den jongen dichter Thomas Chatterton (1752-1770), die op achttienjarigen leeftijd naar Londen getrokken was om daar een spoedigen roem als dichter te oogsten, en, — teleurgesteld — door vergiftiging de hand aan zichzelf sloeg, terwijl hem den dag daarna per brief hulp werd toegezegd, waardoor zijn ellende tot het verleden zou hebben behoord. En Thompson voerde zijn zelfmoordplannen niet uit. Den volgenden dag vervoegde de uitgever Meynell zich bij den drogist, wiens adres in den brief was opgegeven. Die verwees hem eenige straten verder, waar de dichter-bedelaar Francis Thompson stond, een doosje lucifers in de uitgestoken hand.....

Vanaf dien dag was hij geen paria meer, die niet wist waarheen en tevreden kon zijn wanneer hij zooveel geld bij elkaar had, dat hij in een volkslogement op een matras kon slapen. De heer en mevrouw Meynell zijn voor Thompson in letterlijken zin barmhartige Samaritanen geweest. In hen bezat hij weldoeners, die hem zijn heele verdere leven hebben geholpen en gesteund; hij werd hun huisvriend, en vond bij hen ook geestelijke verwantschap, want beiden — vooral Mrs. Meynell — waren kunstzinnig aangelegd en literair zeer goed ontwikkeld. Om het zieke lichaam te genezen, werd de hulp van een geneesheer ingeroepen; terwijl een verblijf in het Premonstratenser klooster te Storrington in Sussex, waar hij ongeveer twee jaren een kamer bij de paters bewoonde — ook door de

edelmoedige zorgen van de familie Meynell — Francis Thompson het geestelijk evenwicht en nieuwen levensmoed teruggaf. Het geregelde gezonde leven dat hij hier leidde, vrij van de verleiding opium te gebruiken, herwekte met bloeiende kracht zijn dichterschap: in de abdij van Storrington heeft Thompson verzen gedicht, die tot de beste van zijn oeuvre moeten gerekend worden, waaronder op de eerste plaats de *Ode to the Setting Sun.* Maar op den duur kon hij het leven in het klooster niet volhouden. Het is zeker dat hij zich daar tijdelijk gelukkig heeft gevoeld, maar de dichter was geen minnaar der stille, intieme natuur — bij de bespreking van zijn natuur-poëzie kom ik daar nog op terug — en Londen trok hem met op den duur niet te weerstane kracht. Het ademen in het rumoerige, veelzijdig zich uitende leven van de metropool was hem een behoefte. Mr. Meynell, die hem op den duur zag verkwijnen, huurde voor hem een kamer in Londen, waar Thompson terugkeerde, en het contact met de Meynell's onderhield door dagelijksche bezoeken. Was het leven in Londen hem een noodzakelijkheid, het was hem ook noodlottig. Weer te veel aan zichzelf overgelaten, ontwaakte de oude hartstocht voor opium, de zwakke man bezweek en hij viel ook weer herhaalde malen terug in zijn vroegere zwerfgewoonten. Telkens weer hielpen de Meynell's hem terug op het pad van het geregelde leven, en twee keeren nog heeft hij, door hun zorgen, een tijd doorgebracht in een klooster der Capucijnen. Ook Coventry Patmore en Mr. William Archer, evenals George Meredith, — met wien hij door Mr. Meynell kennis maakte — hebben hem hun daadwerkelijke vriendschap bewezen, en, door bespreking van Thompson's gedichten in de leidende *reviews*, de aandacht op hem gevestigd, zoodat zijn dichterroem, die eerst na zijn dood onbetwistbaar werd erkend, toen reeds gevestigd werd. Het jaar voor zijn dood is hij nog een tijdlang de gast geweest van den Katholieken Mr. Wilfrid Blunt en Lady Blunt, de kleindochter van Lord Byron. Kort daarna, in 1907, moest hij opgenomen worden in het St. John's Wood Hospital; het zieke, uitgeteerde lichaam was op, en, voorzien van de laatste H.H. Sacramenten, overleed hij daar den 13en November.

* * *

Wat vele levenswrakken kenmerkt: diepe, hartstochtelijke verbittering tegen het leven, door hen gevoeld als een vijandige macht, heeft Franciss Thompson nooit beroerd. Hij bezat van nature een opgewekt, beminnelijk karakter, waarop ziekte en ellende geen blijvenden, drukkenden invloed vermochten te oefenen. Zijn poëzie kan het getuigen, want de jammerende, klagende verzen, waarin zoovele van onze moderne dichters hun echt of vermeend levensleed meenen te moeten uiten, worden onder het oeuvre van

Francis Thompson niet aangetroffen. Dat de zwakke, maar steeds opnieuw berouwvolle, geloovige man door het ellendeleven dat hij heeft geleid, niet naar beneden is getrokken, werd tenslotte de oorzaak dat hij, zoo zijn maatschappelijk leven dan al een mislukking was, als dichter dan toch geslaagd is. Het zou volkomen verklaarbaar zijn geweest, indien de teerheid van zijn dichterziel verscheurd was geworden in den tijd, toen de kunstenaar, als maatschappelijk gelijke van het Londensche uitschot, uitsluitend met de ruwste kanten van het leven kennis maakte. Maar het lijden, in plaats van zijn gevoel af te stompen en hem te verharden, heeft dat gevoelsleven verdiept en daardoor zijn dichterlijk vermogen tot volle ontwikkeling gebracht, zoodat dit zich tenslotte, toen geest en lichaam in het klooster van Storrington tot rust kwamen, in volle kracht kon uitspreken. Zouden we zulke schoone kindergedichten van Thompson hebben gekregen, indien hij, door het verschil met zijn eigen rampzaligen toestand te realiseeren, niet zoo intens was getroffen en bekoord geworden door het geluk der kinderen van Meynell? En zou de literatuur — mij dunkt, ik mag zeggen: de wereldliteratuur — verrijkt zijn geworden met *The Hound of Heaven*, wanneer Thompson een in kalme en niet verstoorde gemoedsrust levend man was geweest, in plaats van den zwakken, uiterst wankelbaren, maar in den grond diep geloovigen mensch, wiens zieleleven zoo teer en subtiel was, dat het reageerde op elken prikkel van God's genade. Dichters als Francis Thompson zijn zeldzaam, en zullen dat ook wel blijven, wat toch eigenlijk maar heel goed is, want niet ieder zou het gelukkig einde van een Thompson halen, en waar een ziel de inzet is, zou een gedicht te hoog betaald worden.

* * *

Zijn meeste poëzie heeft Francis Thompson geschreven tusschen 1888 en 1896; zij werd gepubliceerd als: *Poems* (1893), *Sister Songs* (1895) en *New Poems* (1897).

Zooals ik reeds in het begin opmerkte, zijn de verzen van Thompson doorgaans in moeilijk verstaanbaar Engelsch geschreven en rijk aan meest zeer oorspronkelijke beeldspraak. De schoonheid der diep-peilende, wijsgeerige gedachten openbaart zich niet zelden eerst na herhaalde lezing in haar vollen omvang. De versbouw is onregelmatig en het rhythme voegt zich dikwijls wonderlijk schoon naar de stemming die wordt uitgedrukt. Door den aard dier stemming rollen veel zijner gedichten zwaar en dreunend, en verrassen toch door hun — zij het in symboliek verhuld — waarachtig gevoel. Alleen sommigen van zijn laatste gedichten ontbreekt de spontane uiting, die alleen in pure dichterlijke ontroering haar oorsprong vindt: de dichter was toen lichamelijk reeds te veel

verzwakt en was alleen door zware inspanning nog in staat verzen te schrijven; de laatste jaren van zijn leven heeft hij trouwens zoo goed als geen poëzie meer gewrocht.

In de vorige aflevering van *Boekenschouw* gaf ik reeds een specimen van Francis Thompson's kinderpoëzie, in het eerste gedeelte van het mooie naive *Little Jesus*. Nog van een ander zal ik hier de eerste verzen afschrijven. Tijdens zijn verblijf te Storrington, dat in de nabijheid der zee is gelegen, zag Thompson op een van zijn wandelingen het dorpsmeisje Daisy. Zij inspireerde hem tot het eerste van zijn *Poems on Children*.

DAISY.

Where the thitle lifts a purple crown
Six foot out of the turf,
And the harebell shakes on the windy hill —
O' the breath of the distant surf!

The hills look over on the South,
And southward dreams the sea;
And with the sea-breeze hand in hand
Came innocence and she.

Where 'mid the gorse the raspberry
Red for the gatherer springs,
Two children did we stray and talk
Wise, idle, childish things.

She listened with big-lipped surprise,
Breast-deep mid flower and spine:
Her skin was like a grape, whose veins
Run snow instead of wine.

Daar had Wordsworth zijn naam onder kunnen schrijven; in zoo eenvoudige taal komt de schoonheid van maar weinige van Thompson's gedichten tot ons. Ik heb het heele gedicht — het bevat vijftien verzen — al dikwijls gelezen, en altijd opnieuw geniet ik er weer van. De dichter eindigt, na de smartelijke gedachten door het geluk van het meisje opgewekt, bemijmerd te hebben:

Still, still I seemed to see her, still
Look up with soft replies,
And take the berries with her hand,
And the love with her lovely eyes.

Nothing begins, and nothing ends,
That is not paid with moan;
For we are born in other's pain,
And perish in our own.

* * *

Vanaf het begin dat hij hun weldaden ondervond tot het einde van zijn leven is Francis Thompson van de innigste dankbaarheid en toegenegenheid vervuld geweest jegens het echtpaar Meynell; en zijn eerste bundel, *Poems*, wordt geopend met een opdracht aan zijn beide vrienden. Vooral Mrs. Meynell is een zeer groote steun geweest voor den eenzamen, zieken, genialen zwerver. Stoffelijk was zij hem een weldoenster, maar door haar beduidend dichterlijk talent is zij hem ook geestelijk een zegen geweest. Tot verschillende van zijn mooiste gevoelige gedichten werd hij door haar geïnspireerd, en het eerste gedeelte van den bundel *Poems*: *Love in Dian's Lap* heeft hij meer bijzonder haar opgedragen. Toen na den dood van den dichter allerlei vage verdachtmakingen — die echter niet de bedoeling hadden zijn nagedachtenis te onteeren — de ronde deden, heeft zij den overledene in de *Dublin' Review* verdedigd, en de „innocence of his life" aangetoond. De bewondering van Francis Thompson voor Mrs. Meynell was eerbiedig en zuiver en daardoor zoo roerend. Zij behoorde thans een ander en om haar toch vrij en ten volle te kunnen bewonderen, schrijft hij: *Before Her Portrait in Youth*: haar jeugd, lang gestorven en waarin zij nog geen medeschepsel toebehoorde, roept hij voor zich op; daarin durft hij haar te naderen en zich met haar te verbinden:

„To this, the all of love the stars allow me,
I dedicate and vow me.
I reach back through the days
A trothed hand to the dead the last truniquets shall not (raise.
The water-wraith that cries
From those eternal sorrows of thy pictured eyes
Entwines and draws me down their soundless intricacies.

Die aardsche liefde werd voor hem vergeestelijkt; zij wees hem dan tenslotte de liefde tot God:

And who can read, may read the sweet
Direction in his lady's face.

* * *

Met de natuurpoëzie van Francis Thompson moet men even vertrouwd raken om haar te kunnen genieten. Een gevoelig minnaar van de realiteit der natuur, van het kleine en simpele, maar schoone, zooals Guido Gezelle ons heeft verrukt, wat Thompson

niet. Daartoe miste hij de liefde voor die natuur, ontbrak hem het daarop reageerende, gevoelige observeerende oog en voelde hij haar rustige weldoende schoonheid te weinig aan; het leven in de Londensche straten bekoorde hem meer. Zijn natuur-poëzie is die van Shelly, van Keats, van Gorter; hij stijgt onmiddellijk tot de hoogte van zon en hemellichamen en vermeit zich in 't heelal.

„And the bold stars does hear
Shout to each other from the peaks of space,
As thwart ravines of azure shouts the mountaineer."

Niet de directe realiteit is hem een inspiratie, maar de gefantaseerde visie, waarbij het detail verloren gaat. De grootsche natuurverrukking van Shelly en Keats is de zijne; maar de verhouding, waarin hij de natuur stelt is een andere, is de eenig juiste, en die welke alleen een geloovig kunstenaar kan bepalen. Het is de typeerende eigenschap van zijn natuur-poëzie, dat haar beelden ontleend zijn aan het heidensch classicisme en de Katholieke mystiek, waaruit dan tenslotte de godsdienstige beschouwing in schoonheid naar buiten treedt. Zijn opvatting en beschouwing der natuur scharen zich niet achter die van den pantheïst Wordtsworth; in zijn essay *Nature's Immorality* zegt T h o m p s o n: „Absolute Nature lives not in our life, nor yet is lifeless, but lives in the life of God: and in so far, and so fare merely, as man himself lives in that life, does he come into sympathy with Nature, and Nature with him. She is God's daughter, who stretches her hand only to her Father's friends. Not Shelley, not Wordsworth himself, ever drew so close to the heart of Nature as did the Seraph of Assisi, who was close to the Heart of God." De stoffelijke natuur ontsluit hem in laatste instantie een visioen der Goddelijke Schoonheid, en hij geniet nu intenser van haar grootsche weelde.

Gebrek aan plaatsruimte belet het geven van groote citaten, maar wie het beste van F r a n c i s T h o m p s o n's natuur-poëzie wil genieten, leze zijn *Ode to the Setting Sun*, zijn *Orient Ode* en de *Ode after Easter*. Den aanvang van het „prélude" der *Ode to the Setting Sun* wil ik hier toch nog afschrijven. De avond valt:

The wailful sweetness of the violin
Floats down the hushed waters of the wind,
The heart-strings of the throbbing harp begin
To long in aching music. Spirit-pined,

In wafts that poignant sweetness drifts, until
The wounded soul ooze sadness. The red sun,
A bubble of fire, drops slowly toward the hill,
While one bird prattles that the day is done.

* * *

Ook *Sister Songs* bevat veel natuur-poëzie. F r a n c i s

Thompson heeft den tol van zijn dankbaarheid aan de Meynell's betaald met de eenige munt, waarmee hij kon voldoen: het genie van zijn dichterschap. En dat was goud van hoog gehalte. *Sister Songs, an offering to two sisters* werd geschreven voor de beide dochters van zijn beschermers. Beurtelings geeft de dichter natuurpoëzie en bezingt hij de reine, edele vrouw. Het behoort tot zijn moeilijkst verstaanbare poëzie, door de duistere beeldspraak, waarin hij zijn gedachten hult. Een enkel citaat zal u daarvan overtuigen.

De zonnegod wekt de sluimerende aarde en de Uren zweven aan:

Next I saw, wonder-whist,
How from the atmosphere a mist,
So it seemed, slow uprist;
And, looking from those elfin swarms,
  I was 'ware
  How the air
Was all populous with forms
Of the Hours, floating down,
Like Nereids through a watery town.
Some, with languors of waved arms,
Fluctuous oared their flexile way;
Some were borne half resupine
On the aerial hyaline,
Their fluid limbs are rare array
Flickering on the wind, as quivers
Trailing weed in running rivers;
And others, in far prospect seen,
Newly loosed on this terrene,
Shot in piercing swiftness came,
With hair a-stream like pale and goblin flame
So paled they, flushed they, swam they, sang melodiously.

* * *

Dan, tenslotte, Thompson's beroemdste gedicht, ongeveer in denzelfden tijd (1890) geschreven als *Sister Song*: *The Hound of Heaven*, oorspronkelijk door den dichter *The Heavenly Hunter* geheeten. Inderdaad, Thompson is wel zonderling soms in het kiezen zijner beelden, want God is de Hond van den Hemel, de Jachthond, die de zielen der menschen, welke hem ontvluchten najaagt, tot ze zich aan Hem overgeven. Mij is een uitspraak bekend van een professor in de theologie — tevens een man van kunstzin — die daarin verklaarde, alles wat in *The Hound of Heaven* staat, niet gaarne voor zijn rekening te willen nemen; Thompson's gedicht over een theologisch onderwerp wordt niet overal gerugsteund door de theologie. En toch, en toch moet ik het een godsdienstig werk van beteekenis noemen, waarin de dichter zich zoo

vreemd vrij en uit ervaring uitzingt over de Genade. *The Hound of Heaven* bevat de gewone moeilijkheden van Thompson's gedichten, maar men moet het eerste eens verscheidene malen lezen, en opmerken, hoe het rhythme zich voegt naar de uitgedrukte stemmingen; en de beteekenis der beelden zich duidelijk maken; realiseeren hoe onze schoonheids- en godsdienstzin beide bevredigd

FRANCIS THOMPSON, 1903. Teekening door E. Meynell.

worden; dan alles eens bemediteeren, en dan, dunkt me, zal ieder lezer opmerken dat hier ervaringen — door alle menschen in alle tijden gekend — worden uitgesproken op een wijze als nog niet gebeurd is. En dat zijn toch factoren die een kunstwerk van blijvende waarde maken?

Pater Jac. v. Ginneken heeft in zijn *Voordrachten voor Niet-Katholieken* een beknopte vertaling gegeven van *The Hound of*

Heaven. Van deze Hollandsche bewerking neem ik hier een gedeelte over:

Ik vlood Hem, vlood Hem nachten, dagen door:
'k ontvlood Hem door der jaren zuilengang,
'k ontvluchtte Hem door 't labyrinthgekronkel
Van eigen geest. 'k Verborg mij voor Hem in
M'n tranen en in lachgeschater.
Ik vloog naar lichtverschiet
En dook omlaag in duister
Vol gapende angst, altijd maar
Weg van dien jagershond, die stadig volgde
Maar jagend, nooit vermoeid
Met onverstoorde vaart
Bezonnen spoed, aandrang vol majesteit
Volgt Hij mij al maar door
En Zijne stem klinkt flauw reeds tot mij op:
Alles verraadt U mensch, indien gij Mij verraadt.

Ik smeekte als vluchteling
Bij menig vensterluik en rood gordijn,
Met wingerdloof omrankt, want alhoewel
Ik zijne liefde kende, die mij volgen bleef,
Toch was ik o zoo bang,
Dat, had ik Hem, ik niets meer naast Hem kreeg.
Maar als één venster openging,
Klapte de windvlaag van Zijn komende vaart het dicht.
Vreeze wist niet te vliën, als men te volgen wist.

En de laatste verzen:

Zijn stem klotst om mij als een woeste zee:
„Zie alles vlucht van U, zoolang gij Mij ontvlucht."

Gij vreemd arm nietig ding!
Waarom zou iemand liefde doen aan U?
Daar niemand, buiten mij, zoo houdt aan 't nietig menschhart.
Helaas, gij weet nog niet:
Hoe weinig ge iemands liefde waard zijt.
Wien vindt ge, om U te minnen
Met godenhart
Behalve Mij alleen?
Al wat Ik van U wegjoeg, nam Ik slechts
Niet tot Uw schâ,
Maar dat gij 't in Mijn armen zoeken zoudt
Al wat uw kinderwaan aan kleurig goud
Verloren en verbrijzeld dacht — tot gruis,
Heb Ik U veilig saamgebracht
Hier in Mijn hooge huis.

Grijp aan den knop der aardsche hemeldeur, en ril
Van lust. . . ." Zijn vaart houdt aan mijn zijde stil
En mijn weemoed weifelt vragend
Of 't *die* zachtheid was, die jagend
Min tot streelen uitgestrekt
Vluchtvrees heeft in mij gewekt.
„Ach", zoo spreekt hij, „dwaze zwakke blinde
Ik ben *alles* wat gij zocht te vinden
Liefde zoekt gij, wees voor eeuwig mijn beminde." —

* * *

Vanaf het begin zijner dichterlijke werkzaamheid heeft Francis Thompson ook proza geschreven. Evenals de gedichten is ook zijn proza in zeer persoonlijken stijl geschreven, en verrast door het tikje humor dat er op menige plaats in sprankelt. Bekend is zijn *The Life of St. Ignatius;* overigens omvat het essays, zooals *Health and Holiness, Nature's Immortality* en vooral het bekende *Shelley,* geschreven ongeveer 1889 en eerst na zijn dood gepubliceerd. Op aandrang van Mr. Meynell schreef hij ook literaire kritieken, die als zoodanig waarde hebben en met graagte in verschillende tijdschriften werden opgenomen. Uit de voornaamste essays werd na Thompson's dood door Mr. Meynell een keuze gedaan; ook de gedichten werden door hem verzameld, en — ik meen in 1913 — werd de vrijwel volledige literaire nalatenschap van Thompson als *The Works of Francis Thompson* in 3 deelen uitgegeven. Vanaf de eerste kennismaking is Mr. Meynell den weldoener geweest van den tragischen, genialen dichter en dit was het monument dat hij hem, als de kroon op het werk, na den dood oprichtte.

Engelsche Boeken

Rosenbach (Dr. A. S. W.) BOOKS AND BIDDERS. 21 sh. Allen en Unxin.

Achter den titel krijgt men nog als nadere verklaring „The Adventures of a Bibliophile", waaruit men dadelijk besluit dat de lezers voor het meerendeel zullen behooren tot de boekenminnaars. En daar ook in ons land de bibliophilie den laatsten tijd zeer is toegenomen, zullen er hier ook wel belangstellenden worden gevonden. Dr. Rosenbach deelt over oude en kostbare edities, over de prijzen die er voor besteed werden, de curieuze wijzen waarop zij soms ontdekt werden, aardige gegevens mede. En, men leert begrijpen, dat bibliophiel een opwindend beroep is en niet zelden ook een formidabel winstgevend.

Pearsall Smith (Logan) THE PROSPECTS OF LITERATURE. 1 sh. 6. The Hogarth Press.

Pearsall Smith komt op tegen de bewering, als zou de Engelsche literatuur weer op het punt staan een der gouden tijden te beleven, als zij in vroegere eeuwen ongetwijfeld gekend heeft. Hij is zelfs van lijnrecht tegengesteld gevoelen of 'ten minste daaromtrent.

Als jonge schrijvers eens een succesje hebben, worden zij gewoonlijk zoo aangemoedigd bij publiek en uitgevers, dat zij zich haasten naar nieuwe lauweren en hun talent forceeren, in plaats van het zijn natuurlijken, gezonden groei te laten.

Het lijkt er inderdaad niet veel op, dat een nieuwe letterkundige aesthetica in korten termijn zal worden vastgelegd, daarvoor is alles nog te veel in de war; en wat uit den chaos van gevoelens en ideeën nog eens zal groeien, kan wellicht weer zijn het oude, dat zij smadelijk hebben verlaten, omdat zij het niet begrepen en het nog niet begrijpen.

Leacock (Stephen) SHORT CIRCUITS. 7 sh. 6. John. Lane.

Ik heb dit boek bij mijn handelaar eigenlijk maar een half uur ingezien en voor een pak van ruim een 300 bladzijden, is dat wat erg kort om te durven beweren dat men het kent. En dat doe ik ook niet. Ik heb er echter kostelijke bladzijden in gevonden en meende het de moeite waard er de aandacht van anderen eens op te vestigen.

Als jongens leerden wij uit de Grieksche Anekdoten van Cobet (de naam van den geleerde kan ook worden geschreven met meer b's of t's, maar dat weet ik niet meer precies) het moeilijke Grieksch, en we leerden er waarschijnlijk meer van dan later uit Homerus, Sophocles, Euripédes en Pindaros, voor wiens Olympiade-zangen wij toentertijd niet veel konden voelen.

Wie weet? Een handig leeraar weet voor zijn leerlingen waar-

schijnlijk ook deze „Short Circuits" te benuttigen. Daar zijn er om meesmuilend te lachen of met een korten schater het uit te proesten.

Als men zijn „burlesques" over „geld leenen", gedachteflitsen over opvoeding, ondeugendheden over bank en groothandel, over politiek en zoo voort en zoo verder, ook maar terloops inbladert, voelt men zich onweerstaanbaar tot doorgaan gedrongen. Ik heb het noode terzijde gelegd, en geef hier slechts een tamelijk vluchtigen indruk.

Galsworthy (John) SWAN CONG. 7 sh. 6. Heinemann.

Hiermede loopt de „Forsyte"-cyclus ten einde en, indien men het eigenlijke woord wil gebruiken, verloopt hij ten einde. De belangstelling is te dikwijls gevraagd voor de Forsyters, om ten slotte zich te kunnen verhelen, dat men er nu toch langzamerhand genoeg van krijgt.

De boeken die behooren tot deze lange Saga, en die min of meer gewoonlijk op zich zelf staan, zoodat ze heel goed afzonderlijk kunnen gelezen worden, zijn van zeer uiteenloopende waarde. *The man of Property* en *The Country House* en de *Zilveren lepel* zijn wel 't meest nog in mijn geheugen blijven hangen, maar 't laatste zeker niet omdat ik het 't mooiste vond, en evenmin *de Witte Aap*. Assmann heeft nog onlangs een goed artikel geschreven over Galsworthy in dit tijdschrift, waarheen wij verwijzen. In dit laatste deel ontmoetten wij Fleur nog eens met een nieuwe schuldige liefde, maar nu in wanhoop haar schuld erkennend. En de oude Saomes zien wij heengaan uit dit leven met zijn gestie van berusting, van noodlotsaanvaarding en een zacht pessimisme.

Men weet dat het geen lectuur is voor hen, die nog niet door het leven gevormd zijn.

Een onbetrouwbaar Adviseur

door A. GIELEN S. J.

In het Zondagsblaadje van *De Tijd* (4 Aug.) verscheen een rubriekje „Aanteekeningen" met den bescheiden schuilnaam „Peccator" (dat is „Zondaar"). Maar hoe erg deze mijnheer heeft gezondigd weet hij waarschijnlijk zelf niet, en dat is voor hem gelukkig. Het moest onmogelijk zijn dat katholieke lezers in een eigen blad zulke nonsens en bedervende raadgevingen onder de oogen kregen. Het bleef natuurlijk niet onopgemerkt; het was ook te bar.

Rector Huibers, de geestelijke censor van *De Tijd*, belde mij 's Maandags reeds op en verklaarde dat hij het bewuste stukje afkeurenswaardig en verkeerd vond. Hij hoopte dan ook, dat ik van antwoord zou dienen. Ik heb hem gezegd dat de redactie zich wel genoopt zou zien in een volgend nummer te verbeteren wat daar geschreven stond, maar dat ik mij niet geroepen voelde mij in deze kwestie te mengen, behalve in mijn eigen blad.

Vooral ook omdat deze „peccator" een lesje moet hebben in goede manieren en ik niet van plan ben mij door het eerste het beste artistieke en literaire schillenboertje te laten hoonen. Hier leg ik dus het heele kladeradatsch-stukje voor de oogen der lezers.

> De brievenbus van „Boekenschouw" biedt den redacteur soms heel welkome gelegenheden om zijn animositeit tegen katholieke jongeren of jongere katholieken te luchten. Die gelegenheden komen soms zóó goed van pas, dat men wel eens den indruk zou kunnen krijgen, dat in dergelijke gevallen de „Boekenschouwsche" brievenschrijvers handige ficties van den redacteur dier rubriek zelve inplaats van werkelijke vragers zijn. In de „Brievenbus" van de Juli-aflevering vinden we het volgende epistel:
>
> „J. L. te A. U vraagt of het verantwoordelijk is in een blad of tijdschrift, waarin ons katholiek geloof erbarmelijk wordt behandeld, persoonlijk, ofschoon men overtuigd katholiek is, ook een bijdrage te plaatsen?
>
> Wij moeten hier onderscheid maken! 1e. Het eigen stuk is tot weerlegging van het vijandig geschrevene. Dan kunnen wij niet beweren dat het onverantwoordelijk is, maar men moet bedenken dat het niets uithaalt, non expedit!
>
> 2e. Is evenwel de eigen bijdrage niet ter weerlegging, maar geheel willekeurig, beweegt die inzending zich op ander, neutraal gebied, dan vind ik het beslist wèl onverantwoordelijk. Ik zal een voorbeeld geven, en misschien wordt naar aanleiding van dit historische voorbeeld uwe vraag ook juist wel gesteld.
>
> In het maanschrift „Nu" schrijven tot ergernis van eenige fijn gevoelige christenen jongere katholieken hun schetsen of verzen, of zoo iets. En daar stonden naast of bij hun bijdragen stukken als b.v. (dit was wel het ergste) de „Mijmeringen van een Godzoeker", door A. M. de Jong, één lange, walgelijke godslastering. Dat is onverantwoordelijk en een gebrek aan sensus catholicus."
>
> Deze uitspraak in den bekenden „ex cathedra"-toon is wezenlijk onverantwoordelijk simplistisch. Immers het kan toch zijn, dat bedoelde jongere katholieken hun bijdragen instuurden en corrigeerden lang, vóórdat de God-loochende Godzoeker zijn jammerlijke dooltocht in „Nu" begon. Als tijdschrift-redacteur moet het hem toch bekend zijn, dat reeds gezette copy

soms méér dan een half jaar en nog langer blijft liggen, alvorens geplaatst te worden. Maar zelfs indien dit niet het geval is geweest, kan het dan niet zijn, dat de jongere katholieken tengevolge van den ergerlijken kliekgeest van sommige zoo goed als gesloten katholieke periodieken practisch geen andere uitingsmogelijkheid konden vinden dan juist in dit tijdschrift? En is het absoluut ondenkbaar, dat, waar de katholieke schrijvers gewoonlijk bij hun eigen tijdschriften uitsluitend of nagenoeg uitsluitend met de liefde Gods worden beloond, sommigen zich om helaas zeer zakelijke, maar niet minder dringende redenen zich moeten wenden tot de niet-katholieken, die ten minste een tastbaar stoffelijk loon uitkeeren? Had de facteur, die deze brievenbus volstopt, dit alles niet moeten overwegen, vóórdat hij hun daad als onverantwoordelijk qualificeerde en hen een gebrek aan sensus catholicus verweet?

Laten wij terloops eenige kantteekeningen plaatsen en beginnen bij de laffe insinuatie, waarmede hij aanvangt. Ik heb nog nooit een trucje noodig gehad, om te zeggen wat ik meen te moeten zeggen. Zooals de waard is vertrouwt hij zijn gasten. Wij zullen echter dit soort onfatsoenlijke manier van lasteren den kop indrukken. Hier worde dus verklaard dat zoodra de anonyme schrijver zijn naam en adres mededeelt (die ik op zijn verlangen geheim zal houden) ik hem den vrager zal noemen, dien hij zoo goed als zeker persoonlijk kent. Maar laat hem dat dan voortaan ook genoeg zijn, om zich behoorlijk te gedragen en meer den gentleman te toonen.

En dan die bekende „ex cathedra"-toon? Wel ja, ik wist niet dat er zoo'n bijzondere toon bestond, maar ik begrijp toch wel wat de schrijver heeft willen zeggen: n.l. „Apodictisch".

Och, ik ben geen man, die er tracht omheen te draaien en ik geloof niet dat de verschillende vragers in mijne rubriek met vage of ontwijkende antwoorden gediend zouden zijn. Als ik niet weet, aarzel ik geen oogenblik mijne onwetendheid te bekennen; en als ik wel weet, dan antwoord ik beknopt en duidelijk. En kan men 't onvriendelijk apodictisch noemen, als men antwoord geeft met een distinctie en zich de moeite geeft de casuspositie onder verschillende omstandigheden te beschouwen.

En ons antwoord vindt de „peccator" „onverantwoordelijk simplistisch", wat men pleegt te noemen contradictio in terminis.

En hoe noemt dan de anonymus zijn eigen antwoord?

Hij stuurt de menschen met een kluitje in het riet, en antwoordt op één positieve vraag met een reeks van vragen, waarvan de een al zotter klinkt dan de andere.

Leggen wij dit even op de toonbank.

Kan het niet zijn dat de jongere katholieken hun bijdragen instuurden vóór die Godloochende-Godzoeker zijn dooltoch door „Nu" begon? — Zeer onwaarschijnlijk, mijnheer, maar daar gaat het ook niet om. Het gaat over de heele strekking van „Nu", en

die is van den beginne niet goed geweest. Waarom hebben anders al lang geleden eenige jongere katholieken een brochure er tegen geschreven en zelf rondgevent. Dat was toch niet enkel en alleen om er wat geld mee te verdienen, of omdat „Nu" niet in bewondering ontvlamde voor de jonge literatuur? Dat durf *ik* niet te veronderstellen!

„En is het niet bekend dat zelfs gezette copy soms langer dan een half jaar moet wachten, alvorens geplaatst te worden?"

Reden te meer om zoo'n inzending terug te nemen, indien het tijdschrift zóó is verbasterd, dat men niet verschijnen kan in zoo'n milieu.

„En is het niet mogelijk dat de jongere katholieken ten gevolge van den kliekgeest van sommige als gesloten katholieke periodieken, nergens anders dan juist in *dit* tijdschrift een onderkomen zouden kunnen vinden?"

Neen, dat is beslist onmogelijk. Want we hebben het niet enkel over katholieke tijdschriften, maar over tijdschriften, die zich ten minste onthouden ons geloof en onze beginselen niet erbarmelijk te behandelen en te bestrijden.

„En is het absoluut ondenkbaar dat katholieke schrijvers bij hun eigen tijdschriften slecht betaald worden en zich moeten wenden tot de niet-katholieken....

't Schijnt verbazend moeilijk om sommige harde hoofden een beetje logisch te laten redeneeren. Het gaat hier toch niet over neutralen, niet-katholieken enz. Het gaat uitsluitend over tijdschriften als „Nu".

Kom, man, hier is de domste vraag, die u ons met eenige mogelijkheid had kunnen stellen: Natuurlijk, voor geld is alles te koop!

Of voelt u nog geen nattigheid? En zou het niet eenvoudiger zijn maar eerlijk te bekennen dat u ongelijk hebt, dat u zich hebt vergist en dat u hun dit zoo gauw mogelijk laat weten.

* * *

Ik kan niet nalaten even nog een anderen toon te laten klinken, nu zoo juist mij een stukje wordt overhandigd uit een niet-katholieke krant, n.l. uit de (Christelijke) Rotterdammer. Het is ook geschreven naar aanleiding mijner kleine correspondentie in *Boekenschouw*.

Het is hoffelijk, waardeerend en ernstig.

> In de correspondentie, aan 't slot van dit nr. van „Boekenschouw" bespreekt de redactie een vraag die (met een kleine wijziging) ook voor ons zéér belangrijk is.
>
> De vraag luidt of het verantwoordelijk is in een blad of tijdschrift, waarin het geloof erbarmelijk wordt behandeld, persoonlijk ook een bijdrage te plaatsen.

Wij voor ons zien in de medewerking aan niet-geestverwante periodieken (kranten spreken we natuurlijk heelemaal niet over) drieërlei.

1. Medewerking aan zuiver-wetenschappelijke of zuiver-cultureele of zuiver-nationale bladen: De Nieuwe Taalgids; Neerlandia; Noord en Zuid.

Daartegen is geen enkel bezwaar.

2. Medewerking aan *uitgesproken* anti-Christelijke periodieken, wier inhoud doorloopend voor een deel blasfemistisch en Schund is (gelijk b.v. „Nu"), is o.i. ten eene male af te keuren. Ook ter weerlegging. Antwoord den zot niet naar zijn dwaasheid, opdat hij niet wijs zij in zijn oogen.

3. Tusschen deze beide uitersten staan periodieken als: De Gids; Groot-Nederland; Nederland; De Stem enz, waarin ook wel sommige onzer eigen letterkundigen publiceeren. Van een Willem de Merode b.v. ziet men te gelijkertijd verzen in Opwaartsche Wegen, De Nieuwe Gids en roomsche bladen.

Genoemde maandschriften behooren wel tot de moderne richting en sfeer, maar ruimen menigmaal en gaarne een plaats in aan 't werk van Christelijke en roomsche schrijvers en essayisten. Blijkbaar wordt hierover onder ons verschillend gedacht. Behoort deze zaak tot de „middelmatige dingen"?

Misschien wil pater Gielen over deze vraag eens nadenken en zijn oordeel zeggen.

De kwestie lijkt ons belangrijk genoeg om tot een geargumenteerde uitspraak te komen.

Uit Boeken en Bladen

WAT ANDEREN SCHRIJVEN

EERBIED VOOR DE TRADITIE. Bij gelegenheid van de herdenking van de inwijding der nieuwe Beurs te Amsterdam, heeft de architect C. M. van Moorsel Pzn. voor den K. R. O. mededeeling gedaan van een vraagstuk met Dr. Berlage.

Hier willen wij vooral de aandacht vragen voor een uitlating van Berlage, die een behartenswaardige les bevat, niet alleen op het gebied van architectuur maar op dat van alle kunst.

Op de vraag van Van Moorsel, wat hij dacht van de ultra-modernen, de „internationale architectuur", gaf de beroemde bouwmeester o.a. ten antwoord: „Ik vind het vooropgezette in deze beweging, het gaan zeggen: Er is nog nooit ware architectuur geweest, wij komen er eerst mee voor den dag, wij geven eindelijk de zuivere literatuur! wel wat voorbarig. Ik kan het niet erg bewonderen, wanneer men zijn voorgangers niet wil erkennen en denkt de wereld zelf te maken. Wij menschen zijn toch *allen* onafhankelijk van elkaar, en is niet het voorttreden op een zekere traditie van een zekere waarde? Ach, wat hebben we nu toch feitelijk te beteekenen tegenover de tijden van vroeger? Kijk nu toch eens naar de prachtige werken, die zij hebben tot stand gebracht, en wat hebben wij nu dan nog te beteekenen? We kunnen immers niets meer doen dan voorzichtigjes aan den draad gaan opnemen, die gebroken was. Wij moeten juist bij die ouden in de leer gaan, hoewel nadoen natuurlijk uit den booze is. Maar we kunnen immers niet zeggen, het werk der vroegere geslachten niet noodig te hebben. We hebben zelf nog niets gedaan, in verhouding tot hen. De *Studiën* doen goed aan dit woord van den Meester te herinneren.

UITGEVERS EN AUTEURS. Wanneer onze tegenwoordige auteurs van talent zich beklagen dat hun scheppingen niet naar waarde worden gehonoreerd, kan het hun wellicht tot troost strekken — zij 't dan dat die eenigszins schraal is — dat het in het verleden al niet veel beter, zoo niet slechter is geweest, en zij in dat opzicht bij een rij van illustre voorgangers aansluiten. Hieronder volgt de vertaling van een gedeelte uit een brief, in 1857 door de bekende Fransche uitgevers Ponlet-Malassis geschreven aan een onbekend gebleven auteur. Uit dien brief blijkt welk schamel honorarium Flaubert met zijn, voor de literatuur zoo belangrijk boek, *Madame Bovary* verdiend heeft.

23 October 1857

„Ik wil U opmerken, mijnheer, dat U zich vergist wat betreft de manier van zaken doen der Heeren Lévy. De Heeren Lévy

koopen voor 400 francs het recht tot uitgave van een boek gedurende vier jaar. Het was op deze voorwaarden dat zij de romans kochten van Jules de la Madeleine Flaubert's *Madame Bovary* enz. Ik kan U verklaren, dat ik dit absoluut weet. Om een voorbeeld te noemen uit de vertalingen: zij kochten van Baudelaire voor 400 francs het recht 6000 stuks van zijn *Poe* uit te geven. Wij werken niet op deze wijze. Wij koopen voor 200 francs het recht een oplaag van 1200 stuks uit te geven. Indien het boek een succes blijkt, zooveel te beter voor den auteur, die 200 francs verdient aan iedere oplaag van 1200 stuks. Indien Mr. Flaubert, wiens boek thans de derde uitgave beleeft, bij ons was gekomen inplaats van bij de Heeren Lévy, zou zijn boek hem reeds 1000 francs opgebracht hebben; gedurende de vier jaren, dat deze heeren de rechten van zijn roman zullen bezitten voor een totaal bedrag van 400 francs, zou hij bij ons twee- of drieduizend francs gemaakt hebben...........

Votre bien dévoué, A. P. Malassis.

Dus Flaubert verdiende(!) in vier jaren tijds 400 francs aan een werk als *Madame Bovary*, dat binnen een jaar drie uitgaven beleefden. Waarlijk, dat in oogenschouw genomen, mogen onze auteurs nog dankbaar zijn, dat Hollandsche uitgevers geen Fransche praktijken beoefenen!

WIE WAS DE SCHRIJVER? De auteur van de wereldberoemde Ilias heeft men nog niet met zekerheid kunnen aanwijzen, al noemen wij hem tegenwoordig met een zekere moede berusting dan maar Homeros. Zoo zijn er meer gevallen, waar men blijft tasten in het onzekere. We noemen nu maar eens de wereldberoemde Contes (de vertellingen van moeder de Gans.. ..enz.) toegeschreven aan Charles Perrault. Men vierde dit jaar het derde eeuwfeest van zijn geboorte en er zijn in tal van tijdschriften en bladen artikelen aan zijne nagedachtenis gewijd. Natuurlijk kwam ook de kwestie van het auteurschap ter sprake, er werd nog eens scherp onderzocht, maar ik zie niet uit de resultaten dat de geleerden iets verder zijn gekomen. Verder dan hypothesen heeft men het blijkbaar niet kunnen brengen.

Charles Perrault werd 12 Januari 1628 te Parijs geboren. Hij was de zoon van een advocaat, had verscheidene broers, en de familie was bekend om hun eigenaardigheden.

Charles, die later (in 1671) lid werd van de Fransche Academie, leefde als ambtenaar van een der departementen. Hij gaf zich uit voor dichter en meende waarschijnlijk dat hij het was, maar hij was feitelijk niets meer dan een vruchtbaar verzenmaker, zooals men er bij het dozijn kan tellen. Maar de man die over alles heeft geschreven, zou misschien nog eens genoemd worden om zijn

deelname aan den strijd over de klassieken, maar had men de *Contes* niet op zijn naam gezet, dan zou hij heden ten dage toch al lang vergeten zijn.

Die *Contes* waren duidelijk populair en werd het in de loop der jaren immer meer. Het is een klein boekje, bestaande uit drie berijmde verhalen (van 1694) en 8 proza-verhalen (van 1697).

De verzen zijn ongetwijfeld van Charles, en men houdt het er voor dat deze de onderwerpen aan zijn zoon, den jongen Darmancour, ter oefening van compositie opgaf. Dit vermoeden van Emile Henriot in de Revue des deux mondes wordt betwijfeld door André Hallays, die meent dat er niet veel, ook van den naieven vorm aan den jongen Darmarcour valt toe te schrijven, want „c'est plutôt la voix tendre ou malicieuse d'un vieillard qui se met à la portée de son jeune auditoire."

Romans en Verhalen

MOREELE WAARDEERING VAN A. GIELEN S.J.

Bowen (Marjorie) SCHIMMEN UIT HET VERLEDEN. (191) *f* 1.25. D. A. Daamen, Den Haag.

De catalogus van een oud museum in een klein stadje in Italië geeft Marjorie Bowen aanleiding om rondom verschillende voorwerpen, die zij daar gezien heeft een, of ander aardig verhaal uit het verleden te weven. Zij spelen in den tijd der Jacobieten of in Spanje in het begin der 17e eeuw en zijn werkelijk zeer belangwekkend om te lezen.

Oppenheim (E. Phillips) HET CHANNAY-SYNDICAAT. (234) *f* 1.—. Vertaald door Jhr. R. H. G. Nahuys. A. W. Bruna en Zn., Utrecht.

Gilbert Channay heeft met negen andere geldmannen een verdrag gesloten waarin een bepaling voorkwam, die hem, door verraad van de anderen in de gevangenis bracht. Hij zit zijn drie jaren uit en zint in dien tijd op wraak, want de negen anderen hebben hem in de gevangenis gebracht, omdat zij dachten in dien tijd van een zoet winstje zich te kunnen meester maken. Channay is echter een slimme rat en heeft gezorgd dat zijn negen vrienden (?) geen duit konden bemachtigen van hetgeen hij zijn bezit noemt. Een alleen heeft zich afzijdig gehouden van de handelingen van de negen schurken en deze zal hij zijn deel van de winst uitbetalen. Oppenheim vertelt nu op zijn boeiende wijze hoe Channay zijn wraak op de schurken neemt. Wij vinden hem soms wel iets hardvochtig, maar toch is de straf ruimschoots verdiend.

Een spannend verhaal voor volwassenen.

Wermeskerken (Henri van) DE TANTE UIT INDIE. (221) *f* 3.25. L. J. Veen, Amsterdam.

In een groote Toko, in Weltevreden, zwaait met strenge hand Mevrouw Marie Kortekaas den scepter over haar man op de eerste plaats en verder over haar talrijk personeel. Zij heeft groote plannen om een filiaal te openen in Banjer Masin, vertrekt dan ook en haar man ontvangt den volgenden dag de tijding dat de boot met man en muis vergaan is. Hij treurt over het verlies van zijn vrouw, maar voelt ook een zekere bevrijding en besluit naar Amsterdam te vertrekken om daar zijn eenige familie te gaan bezoeken. Deze woont op een tweede bovenhuis in de Jan Steenstraat, waar de weduwe Dribbel, zuster van zijn vrouw, kamers verhuurt. De oom uit Indië komt als een zonnestraal in de benarde omstandigheden waarin zij toevallig verkeert. En als zij hoort dat hij schatrijk is, weet het heele gezin van vreugde niet wat zij doen.

Er wordt een groot huis gehuurd in Scheveningen. Een Jonker

die bij haar op kamers woont trekt met hen mee alsof het zoo hoort, om hen in de hoogere kringen te lanceeren, en Mevrouw Dribbel moet zich nu Dribèl laten noemen, waarop de goede hospita telkens de enome geestigheid klaar heeft, dat het niet drie-bel, maar twee-bel moet zijn.

Een vriendin van den Jonkheer, een arme freule, trekt ook mee en doet veel aan spiritistische seances, waarbij zij telkens den geest van de gestorven vrouw Kortekaas weet op te roepen. Bij gelegenheid van weer zulk een materialisatie hoort Kortekaas ineens de gebiedende stem van zijn vrouw, denkt dat hij droomt, maar weldra bemerkt hij dat zij in levende lijve voor hem staat. Hij hoort dan het verhaal van haar redding, de energieke vrouw maakt een einde aan het luie leventje en neemt kordaat en royaal als zij is, haar heele familie mee naar Indië, waar zij zich allen in haar zaak zullen nuttig maken. Humoristisch en prettig verteld. Allergeestigst maakt van Wermeskerken een ironie op de vele soorten snobisme, waaraan onze maatschappij lijdende is. Zoo wijst hij op den verfoeilijken negerdans en den cultus voor Josephine Baker, op de malle verliefdheden in den Haag voor de Engelsche officieren, die in hun eigen land op zijn best railway-clark waren of misschien wel schoenpoetsers, of de neiging om hun deuren wijd open te zetten voor elke koelie uit Indië, die zich Raden Mas noemt, ook als hij als hutjongen van een mailboot gedeserteerd is.

Een boek dat de hagel zijner felle ironie laat neerregenen op de vele gekken of misdadigers, die rondsluipen door onze maatschappij, begroeten wij met luiden jubel.

Bell Wricht (Harold) DE VLUCHT VAN DEN PREDIKANT. Roman uit den hedendaagschen kerkelijken strijd. Uit het Amerikaansch door G. van Sl. (300) *f* 2.—. Albert de Lange, Amsterdam.

Alvorens dit boek te lezen zou men eerst op de hoogte moeten zijn van de hedendaagsche toestanden, waarop de schrijver schijnt te zinspelen.

Maar langzaam voorlezend, begint men er zich toch een voorstelling van te maken, en het boek is overigens zoo aantrekkelijk geschreven, zoo levendig en beweeglijk, dat men het niet meer uit de hand legt.

Dan Matthews, een reus van kracht en gestalte, maakt een onverwachte intrede in 't stadje Corinthe, waar hij voor 't eerst als dominee zou optreden. Hij kwam van het station en zag hoe een man, een woesteling een kreupelen jongeman op ergerlijke wijze mishandelde waar honderden menschen getuigen van waren, sloeg hem tegen den grond, en toen deze tegenstand bood en zijn revolver

trok, bokste hij hem een paar meter de lucht in en liet hem met een gebroken kaak liggen.

En zijn afscheid eenige maanden later, als hij zijn ambt voorgoed gaat verlaten, lijkt wel eenigszins op zijn intrede. Je zoudt het zoo niet van een dominee verwachten!

Op den weg komt hij Rechter Strong, zoowat het hoofd van die kerkelijke aangelegenheden, tegen in zijn rijtuig. Hij zegt hem dat hij verplicht is zijn excuus te maken over onware praatjes die hij heeft rondgestuurd, en als deze trotsch weigert, wordt hij plotseling uit het rijtuig getild en ontvangt een afranseling van zooveel paardenkracht, dat hij half bewusteloos door den dokter van de plaats naar huis moet gebracht worden.

En tusschen deze twee gebeurtenissen liggen de verwikkelingen, die den jongen Dominee hebben doen besluiten zijn ambt op te geven. Het is de onderlinge jalousie bij de predikanten en ouderlingen, de liefdeloosheid, de geld- en machtzucht.

Dat kan allemaal wel waar zijn, maar om eerlijk te wezen, moeten wij toch ook den invloed niet onderschatten van een dappere en mooie verpleegster, die wel christelijke idees heeft, maar van geen enkele der vele protestantsche kerken of secten iets moet hebben. Voor Dan en voor 't meisje zijn al de diensten (wij denken aan Ford met zijn nadrukkelijk „service"-dienen): in het veld, in den winkel, op molen, treinen, kantoren, en overal waar menschen zwoegen met de kracht van hun lichaam of de inspanning van hun geest tot heil van het menschelijk geslacht, daarom is al zulke dienst gewijd en heilig.

En daarom wil Dan niet langer prediker-van-beroep zijn. Gezien naar dat laatste staaltje van redeneering en logica, is het misschien ook maar beter dat hij een mijn gaat ontginnen.

In elk geval zijn de gevoelens van Dan en van de verpleegster Farwell zeer met elkaar in overeenstemming gekomen en zien wij op de laatste bladzijde twee geliefden in een hoek van het bosch innig gearmd loopen met weinig woorden en vol van gedachten.

Crofts (F. Wills) WIE?? Bewerkt door A. M. Buis. (159) *f* 0.95. U. M. „Kosmos" Amsterdam.

Op een avond wordt de procuratiehouder van de firma Duke en Peabody, vermoord voor de brandkast gevonden, terwijl er groote bedragen aan diamanten en bankbiljetten zijn ontvreemd. Inspecteur French wordt belast met het onderzoek naar den dader. De zaak levert veel moeilijkheden voor hem op, want de man, welke de misdaad pleegde, heeft een anderen naam aangenomen en schijnt van de wereld verdwenen te zijn. Er is echter een kans achter het geheim te komen. Het blijkt immers dat men zich op handige en weinig opvallende wijze van de gestolen diamanten weet te ont-

doen. Eindelijk heeft men het al zoover gebracht dat men weet, dat het eene dame is, die zich met deze moeilijke taak belast, maar men kon haar niet indentificeeren en zij met den man, die waarlijk de moordenaar is, zijn juist op het schip, dat hen naar Brazilië zal brengen buiten vervolging der wet.

Maar dan krijgt French, die hen achtervolgt en met hen op het schip de „Enoch" is, het schrandere idee een raadseltje op te laten geven door den purser, als al de passagiers in de danszaal aanwezig zouden zijn ter gelegenheid van de een of andere feestelijkheid.

Het raadseltje luidt:

Als ze Waniter is in de „Comedy",
Ward op de „Olympic",
Root in de „Savoy", en
Vane in „Crewe Lodge".
Wat is ze dan aan boord van de „Enoch"?

Wat de detective had vermoed, gebeurde in werkelijkheid. De vrouw viel door de mand maar leverde zich niet levend over. En de man, de grootste schuldige, werd ter dood veroordeeld.

De geschiedenis is goed in elkaar gewikkeld en wordt ook tot voldoening van den (volwassen) lezer weer keurig ontwikkeld.

Delarue Mardrus (Lucie) 'N WILDE PLANT. Uit het Fransch door Dr. J. Wackie Eysten. (186) *f* 0.95. N. V. Kosmos, Amsterdam.

Lucie Delarue dateert uit 1880. Zij werd te Honfleur geboren. Veel heeft zij geproduceerd, en wij moeten er bijvoegen, ook velerlei. Ze heeft bijv. romans geschreven van brutale passie, en daarnaast kennen wij ook weer van haar eenige onschuldige boeken (we hebben de titels al eens genoemd), waaraan iedereen plezier kan beleven.

Toen kwam er plotseling eene beschouwing over Sint Theresia de Lisieux, over wie Delarue sprak met waardeering en bewondering. Maar, zij erkende het volmondig, dat zij van zulk eene vrouw, van haar onthechting en offer-ideaal, niets of weinig kon begrijpen. Met een volgenden, nieuwen roman bleek dat ten overvloede, ofschoon het ons voorkwam dat er toch iets ten goede was veranderd in hare ideeën.

Het origineel van *'n Wilde Plant* is mij niet bekend en ik kan dus ook niet naslaan, wanneer het geschreven werd. Hier wordt de ontwikkeling gegeven van een twaalfjarig meisje, het dochtertje van een kunstenaar, dien velen voor een genie houden, maar die zelf nooit iets van zijn genialiteit laat merken en een burgerlijke moeder, welke pianoles geeft om het kleine huisgezin een beetje boven water te houden. Uit zuinigheid zijn ze buitenaf gaan wonen, in de eenzaamheid van een bosch. De opvoeding van het kind, de kleine

Alexandre, laat alles te wenschen over. In volkomen vrijheid leeft zij haar leventje. Ze is dol op jagen, met geweer of fret. Ze leeft als een wilde, vrij en blij in de natuur. Als haar nog een zusje wordt geboren en de moeder bij die gelegenheid sterft, de vader alles verwaarloosd en aan den drank verslaaft, ontwaakt bij het twaalfjarige kind het moederlijk instinct en zij trekt zich het lot van het kleine zusje aan met zorg en liefde.

Tully (Jim) JARNEGAN. Uit het Amerikaansch door R. Peereboom. (164) *f* 0.95. N. V. Uitgevers Mij. „Kosmos", Amsterdam.

Eerlijk gezegd vind ik het jammer dat dit nummer als „betere" ontspanningslectuur wordt aangeboden; want dat is het niet. Het is een ontzaggelijk ruw, en bruut verhaal, en wij vinden er geen enkelen goeden kant aan te ontdekken.

Jarnegan is een werkman, die op zekeren avond een lange veete uitvecht met een der makkers, en hem eenvoudig de hersens inslaat. Morsdood. De eigenaardige advocaat, die hem ter zijde staat, raadt hem aan niet te vluchten, maar zijn straf, die niet lang zal duren, daarvoor zal de pleiter wel zorgen, rustig en kalm uit te dienen. Die vertrouwt in hem, in zooverre dat die Jarnegan, die nu nog Maldom heet, het ver zal brengen mits hij geen zweem geweten heeft. En dat gebeurt als men het zoo wil noemen. Om zijn goed gedrag wordt hij na twee en een half jaar gevangenisstraf ontslagen. Na vele avonturen komt hij in de filmstad Holywood, waar hij het spoedig brengt tot beroemd regisseur en schatten gelds verdient. De Ier is een ruwe klant, die bijna leeft van Wiskey, en als hij twee of drie flesschen van dat goed naar binnen heeft gewerkt eerst teekenen van dronkenschap begint te vertoonen. Over vrouwen spreekt hij op de meest verachtelijke wijze, hij behandelt haar doorloopend als oud vuil en gooit ze dan weg. Hij is eigenlijk, beschouwd naar de gangbare wetten, de grootste ploert, dien men zich denken kan. Maar wat hij doet, doet hij met de vaste overtuiging dat hij slagen zal. En hij zegt (blz. 95) tegen zijn vriend Jimmy: „Ik heb nooit aan mijzelf getwijfeld. Er loopt ergens een streep door mij heen — altijd zoo geweest — en gekken hebben zelfvertrouwen".

Jarnegan geeft een leerschool van ondeugd en misdaad. Daarom is het een slechte en gevaarlijke lectuur.

Lie (Jonas) NIOBE. Uit het Noorsch door M. M. S. (223) *f* 1.40, geb. *f* 1.90. N. V. „Ontwikkeling", Amsterdam.

Niobe, de tranenrijke! En toen het leed te geweldig werd en zij niet meer schreien kon, gebeurde het ontzettende.

„Om kwart voor elf had in 't huis van den dokter op Elosät een schrikkelijke ontploffing plaats.

Het ongeluk moest gebeurd zijn door een toevallige ontbran-

ding van dynamiet, dat ergens in een kamer werd bewaard. De eene helft van het huis was veranderd in een ruïne en onder het puin werden vier verminkte lijken gevonden — van Mevrouw Bente-Baärvig en van haar drie volwassen kinderen."

Zoo eindigt, met deze gewilde vernietiging, het verhaal van den tragischen ondergang eener familie. Het is echt Noorsch in zijn harde noodlotslagen en sombere, steeds meer nader komende bedreigingen.

Dr. Baärvig heeft een zoon, die meent dat hij een groot en beroemd zanger zal worden, en tot ergernis van zijn vader zijn tijd in ijdelheid doorbrengt en het hard gewonnen geld van zijn ouders verkwist. Dan gaat zijn liefde weer uit naar den zoon Kjeld, den practischen jongen, die een houtzaagmolen bestuurt en den mond vol heeft van de massa goud, die hij gaat verdienen.

Hij blijkt een welbespraakte fantast, die voor niets goed is. Met knoeierijen tracht hij zich staande te houden, maar op den duur is dat onmogelijk. Zijn vader heeft alles gedaan om den jongen man te helpen, maar op den duur kan hij niet meer. Het faillissement staat voor de deur. En als hij dan op een nacht, terugkeerend van een bezoek van een zijner patiënten, de houtmolen passeert, dan werpt hij als toevallig een lucifer in den voorraad. Zoo heeft hij zijn zoon in het bezit gesteld van het assurantie-geld.

Zijn geweten laat hem echter geen rust. En op een goeden dag brengt men hem naar huis, dood in zijn slede. Hij heeft zelf een einde gemaakt aan zijn ongelukkig bestaan.

Maar dan steekt de storm al sneller en woedender op. Kjel heeft weer gespeculeerd en zijn bankroet is zeker, frauduleus bankroet. Hij zal in hechtenis worden genomen. De would-be kunstenaar, de volkomen mislukte, praat nog wat onzin, maar kan geen raad en hulp verleenen. En tot overmaat van ramp verschijnt dan nog het meisje, de geliefde Minka, en vertelt de moeder, dat zij weg wil met den impressario Barberg, een deugniet, om in de wereld spiritistische séances te geven.

En Mevrouw Baärvig keek de drie kinderen langzaam, star, onheilspellend, vreemd aan. Hare drie oudste kinderen, alle drie mislukkelingen. En de last viel de arme Niobe te zwaar. En toen gebeurde het, om kwart voor elf . . . . . .

Het boek is tragisch en boeiend; het staat echter geheel buiten eenig begrip van christelijke levensopvatting.

Lans (J. R. van der) ALS HARTSTOCHT DRIJFT. (183) *f* 2.25. L. J. Veen, Amsterdam.

Het loopt nogal los met dien hartstocht en men kan er gerust op zijn dat Mevrouw van der Lans niet de liefdespassie haar

capriolen laat maken, zonder dat zij er een waakzaam oog op houdt.

Kort en duidelijk gezegd: dit is een van die volksverhalen, welke nog gaarne worden gelezen. Het bevredigt het rechtsgevoel en geeft een opgewekte stemming aan den eenvoudigen lezer.

De hoofdpersoon is ter eene zijde een schilder met zijn vrouw en eenige schattige dochters, maar zonder geld natuurlijk en ook zonder de capaciteit om, indien hij 't bezat, het bij elkaar te houden.

Ter andere zijde is het een dikke aannemer, een potserige kerel, die veel heeft verdiend en dapper gewoekerd, maar nog niet tevreden is.

Een van die mooie dochters zou hij dolgraag hebben, en hij meent dat ook wel klaar te spelen, indien hij met zijn gespekten buidel achter de verarmde familie gaat staan.

Maar hij speelt het niet klaar! Het meisje, door hem uitverkoren, wordt doodziek van afkeer en van angst, en Mevrouw poeiert den candidaat ook af en behandelt hem zoo hooghartig, dat zij zich zelf een beetje belachelijk maakt.

Maar Groeneman, dat is de poenige aannemer, laat zich zoo maar niet aan den dijk zetten. Hij weet de hypotheek van den geldloozen schilder in 't bezit te krijgen, hij laat diens landhuis en tuin en bosch en boerderij verkoopen.... en komt zelf bedrogen uit. Iedereen heeft bijgedragen om den man er in te laten loopen, zoodat, als ik 't goed heb begrepen, de heer Groeneman 150.000 gulden betaald heeft voor iets, wat op z'n hoogst 40.000 gulden waard is. Zoo wordt de valschaard gestraft en de deugd vindt haar belooning en zelfs het trouwe dienstmeisje van de familie trouwt met Jef, den puissant-rijken „Amerikaan", zooals de boeren hem noemen.

De karakterteekeningen van de verschillende personen zijn wel wat dik aangegeven, maar dat maakt de bedoeling des te duidelijker.

Stringer (Arth.) DOOR 'T VUUR GEDOOPT. (The Prairie Mother), vervolg op „De Andere Man". Vertaling van M. Wuyters. (212) *f* 1.50. J. W. Boissevain, Haarlem.

Ja, de titel is wel goed natuurlijk, we hebben immers ook den vuurdoop ontvangen. Maar het bleef bij mij vastzitten, dat „door het vuur gelouterd" juister zou zijn. En nu ik dezen roman door ben, blijf ik bij die gedachte.

„Door ben" heb ik mij laten ontvallen, en het klinkt, of ik moeite heb gehad er mij doorheen te slaan. En dat is zeker niet het geval. Met groote belangstelling heb ik het boek gelezen en tot op de eerste helft met dezelfde belangstelling, waarmede ik ook las het eerste boek, waarvan dit eene voortzetting is: *De Andere Man*. We herinneren ons het weelderige in lure-grootgebrachte meisje, dat afscheid neemt van haar ambassadeur, die avances had gemaakt, en een jongen pionier volgt naar de prairie van Amerika om zijn leven

te vullen met opgewektheid en blijheid en in bewonderenswaardigen energie de vreugde maar ook de hardheden van zijn leven te deelen. Ik vond het een prachtig boek. En ook dit vervolg vind ik prachtig van natuurlijkheid en echtheid. Daar echter was alles zonneschijn, maar hier zijn er wolken, zware wolken.... en hier moet er een door het vuur worden gelouterd. Een kind was reeds geboren...... en dit tweede deel vangt aan met de geboorte van een tweeling. De vrouw verheugt zich. En met moed neemt ze het zwaardere leven weer op zich, de eeuwig-blij-moedige. Dan treft haar het bericht dat heel hun fortuin verspeeld is, maar ook dat kan haar niet versagen. Ten slotte echter treft haar een fellen slag. Een lichtzinnige nicht van haar man, van wien hij geld in beheer heeft, eigenlijk een ondeugende vrouw, brengt den man het hoofd op hol en trekt hem weg voor een tijdje uit zijn gezin. En dit bedoelde ik dat voor mij eene teleurstelling was, dat namelijk zelfs in deze wildernis het „ewig weibliche" alweer eene rol zou vervullen. Maar het was wellicht noodig om de kloekheid der vrouw te toonen ook in deze uiterste beproeving.

Ook dit is een mooi en goed boek in bewonderenswaardigen vorm.

Wodehouse (P. G.) EEN VROOLIJKE ROMANCE. Uit het Engelsch door Jhr. R. Nahuys. (255) *f* 1.50, geb. 2.25. A. W. Bruna en Zn., Utrecht.

„Wodehouse is de populairste der in het leven zijnde Engelsche karikaturisten", dat laat ik mij vertellen op gezag van den uitgever, want ik had persoonlijk van hem nog nooit gehoord.

Maar ik heb hier in deze „Vroolijke Romance" de kans om mij te overtuigen.

Dat heb ik gedaan en ik kan niets anders zeggen, dan dat Wodehouse een onderhoudend verhaal in elkaar kan zetten, en den lezer, als hij ten minste geen druiloor is, smakelijk kan doen lachen. Er worden eenige vaste typen voor den dag gebracht, een Engelschen hertog, een geleerde, die maniak is in het verzamelen van Egyptischen Scarabeeën, en die het geluk heeft een halfgaren, schuldenmakende zoon te bezitten; een van milliarden-bulkenden Amerikaan met een bekoorlijke en verstandige dochter, een kwieke jongedame, die voor zich zelf kan zorgen en een jonge journalist, die dat heelemaal niet kan, maar gewillig zijn best doet.

En dan begint die komedie van vergissingen, voor 't grootste deel in den bekenden trant. Een kostbare scarabee is gestolen, en de gewaande dief meent dat hij ze van den rechtmatigen eigenaar heeft gekregen ten geschenke. Hij plaats haar open in zijn verzameling met den naam des schenkers. En nu zijn er drie in de weer haar in

bezit te krijgen: de kwieke jonge dame, de gewillige journalist en de berooide hertogszoon.

In het midden van den nacht betrapt de een den ander, ze komen elkaar op den trap tegen, botsen in het duister tegen elkaar, slepen tafeltjes en étagères met kostbaar porcelein naar beneden, schieten maar raken alleen het familieportret van een aartsleelijke douarière. En uit die finale verwarring komen precies die paartjes te voorschijn, die 't meeste kan hebben bij elkaar te behooren. Dus regelmaat in een schijnbare wanorde.

Gregory (Jackson) DE KLOKKEN VAN SAN JUAN. Vertaald door L. van Son. (326) *f* 2.25. J. Ph. Kruseman, Den Haag.

De Sheriff van San Juan, Norton, heeft gezworen zijn beste krachten te zullen wijden aan het vangen van een groot misdadiger, die tot nog toe ongestraft en vrij rondgeloopen heeft. Terwijl de stille strijd tusschen de twee mannen volop aan den gang is, komt Dokter Virginia Page naar San Juan, om daar praktijk te gaan uitoefenen. Er is een oude dokter in San Juan, welke nooit een universiteit bezocht heeft, maar die toch zich met geneeskundige praktijken bezig houdt.

Het jonge meisje is zeer bekwaam en handig en slaagt er tenslotte in den kwakzalver een beentje te lichten. Ook Norton, de Sheriff, ziet ten laatste zijn pogingen om Galoë te pakken te krijgen met goeden uitslag bekroond, en de hand van Virginia Page is zijn mooiste belooning.

Een gezond boek.

OPVOEDER EN KIND

Dr. LOUIS BERGER, — M. R. TIJSSEN, REDACTEUR VAN DE KATHOLIEKE SCHOOL — F. FONTAINE, SCHOOLHOOFD, LEERAREN VAN DE KATHOLIEKE H. B. S. EN GYMNASIUM TE AMSTERDAM EN DEN HAAG

VOOR DEN OPVOEDER

Dr. Ferd. Sassen. GESCHIEDENIS DER PATRISTISCHE EN MIDDELEEUWSCHE WIJSBEGEERTE. Uitg. der philosophische bibliotheek. N.V. Standaard-boekhankel, Antwerpen, enz. N.V. Dekker & van der Vegt, Nijmegen. f 1.80.

Het voorwoord vangt aldus aan: „Dit boek wil niet meer zijn dan een handboek, bestemd voor het onderwijs, of een eerste wegwijzer bij de zelfstudie in de geschiedenis der Patristische en Middeleeuwsche Wijsbegeerte. Het vraagt dus om aanvulling door het gesproken woord of door verdere studie van de bronnen en van de uitgebreide literatuur, die over het geheel en over elk der onderdeelen reeds het licht heeft gezien."

Om meer dan één reden heeft recensent met veel voldoening met dit werk kennis gemaakt, waarvan het doel in de aangehaalde woorden duidelijk wordt aangegeven. In ons land wordt de geschiedenis der philosophie van katholieke zijde te weinig beoefend; althans wat publicaties betreft, is er, in vergelijk der niet scholastieke philosophen een groote achterstand. Het werk van Dr. S. zal velen aan onze zijde helpen, om zich op de geschiedenis der wijsbegeerte toe te leggen, en is bovendien een waardevolle publicatie door een bevoegd katholiek geschreven. Vervolgens, als handboek is dit werk niet slechts goed bruikbaar, maar verdient het de voorkeur, zeker boven de handboeken aan onderget. bekend, misschien zelfs boven alle bestaande handboeken. Schr. beheerscht zijn stof; allen die eens als wijsgeeren naam verwierven, trekken het oog van den lezer voorbij; in weinige woorden geeft hij de hoofdzaken aan der verschillende wijsbegeerten; het verband tusschen de zich opvolgende systemen geeft hij aan; ook van de literatuur van zijn vak is de schr. goed op de hoogte.

Wij willen niet overdrijven. Welken lof deze „geschiedenis der Patristische en Middeleeuwsche Wijsbegeerte" ook verdiene, het blijft menschenwerk en heeft zijn tekortkomingen; evenmin als anderen, is het Dr. Sassen gelukt, om een onbereikbaar ideaal te bereiken. Misschien nog meer dan onderget. zal Dr. S. zelf ervan overtuigd zijn, dat zijn kennis der wijsbegeerte die hij bespreekt, hare leemte heeft; dat het verband tusschen latere en vroegere philoso-

phen en hunne afhankelijkheid nog duidelijker moest worden aangetoond; dat het waardeoordeel, door den geschiedschrijver der wijsbegeerte over de besproken personen en behandelde zaken uit te spreken, juister moest zijn, en te zelden, of althans niet uitdrukkelijk genoeg gehoord wordt. Dit alles moge waar zijn, voor verbetering is het werk vatbaar; toch zij mij vergund, om het bij zijn verschijnen een oprecht welkom toe te roepen.

Bij het lezen ervan vormde de schr. dezer regelen twee wenschen, waaraan openlijk uiting moge worden gegeven. De eene was: dat toch eindelijk eens de niet-scholastieke philosophen ten onzent, ook genoopt door Sassens boek, een weinig kennis nemen van de rijke Middeleeuwsche Wijsbegeerte, van de merkwaardige kultuur die toen geheerscht heeft, van de machtige stroomingen op geestelijk gebied, die toen door geheel West Europa gingen. En de tweede wensch die opkwam, was: dat de geleerde schr. zich toch op de geschiedenis der wijsbegeerte blijve toeleggen; op dit gebied vermag hij ons land vele en groote diensten te bewijzen, en zoo hij dit niet zou doen, wie zou zijn plaatsvervanger zijn?

Misschien dat Dr. Sassen, in zijn ernstig streven om zijn krachten en talenten aan de geschiedenis der wijsbegeerte dienstbaar te maken, door eenige op- en aanmerkingen geholpen wordt. Ik vraag mij af, of hij niet al te radicaal is geweest, waar hij in zijn literatuur opgave alle tijdschriftartikelen onvermeld liet. Ondoenlijk moge het zijn, om ook maar de voornaamste artikelen aan te geven, die over de Patristische en Middeleeuwsche Wijsbegeerte handelen; nu blijft het toch ook een ernstige leemte, dat de lezer niet naar literatuur verwezen wordt die hem over den huidigen stand van gewichtige kwesties nader kan inlichten. Zou geen maatstaf mogelijk zijn, die aan te leggen ware, om alleen deze laatste soort tijdschriftartikelen onder de bibliographie op te nemen?

Met verwondering heb ik onder het personenregister den naam van J. Maréchal gemist, over wien en over wiens werk: „Le point de départ de la métaphysique" den jongsten tijd toch zooveel te doen was. Schr. zou zijn voordeel ermee hebben gedaan zoo hij van dit boek kennis had genomen. Eveneens is het jammer, dat hij de beide werken van Ch. Haskins niet opgemerkt gelezen heeft — ze zijn echter, het zij ter verontschuldiging, althans op het vasteland, te weinig bekend —. „Studies in the History of Mediaeval Science" (Cambridge, 1927) en: The Renaissance of the twelfth Century" (i.b.). Indien Dr. Sassen ze zou aanschaffen, het zou zijn lesssen en de tweede uitgave van zijn handboek ten goede komen; en hij zou, evenals recensent, verlangend uitzien naar het derde boek door den professor der Harvard Universiteit reeds beloofd: „Studies in Mediaeval Culture".

Uitvoerig en met klem van redenen — het was te verwachten! — handhaaft en verdedigt Sassen zijn begripsbepaling van scholastiek

tegenover de Wulf. Wij gaan natuurlijk in deze boekbespreking op deze kwestie niet in, ook al kunnen we ons niet geheel aan zijn zijde scharen. Slechts dit zij opgemerkt: zelfs wie het overigens geheel met Dr. S. eens is, zal het betreuren, dat de definitie van Scholastiek, op p. 57 gegeven, veel te complex, laat ik zeggen: te zeer naar Duitschen trant, is uitgevallen.

Dat ik tenslotte eindigen moge met misschien de grootste grief, die ik tegen het boek heb, n.l. de behandeling der illuminatieleer van den H. Augustinus. Dat de schr. eene vaste meening heeft over de interpretatie dezer leer, wie zal het hem euvel duiden? Maar hij had in ieder geval moeten aangeven, dat niet alleen St. Thomas, maar ook gezagvolle hedendaagsche auteurs St. Augustinus anders verstaan; die ook zijn leer veel nader brengen bij die van den Doctor Angelicus. Daarom ook zij deze grief naar voren gebracht, omdat bij de behandeling der 12e en 13e eeuw meermalen herhaald wordt, dat bepaalde doctores, in hunne illuminatieleer van het menschelijk verstand, den H. Augustinus volgden; dit is echter alleen waar, als men de gegeven interpretatie van dezen Kerkvader veronderstelt, eene interpretatie, die door velen bestreden wordt.

Mogen de overige werken, welke de Philosophische Bibliotheek nog zal uitgeven, op hetzelfde peil komen te staan waarop het boek van Dr. Sassen zich bevindt.

PHILOSOPHUS.

J. B. Deelen, Arts. HET SEXUEELE IN DEN MENSCH. Met een voorwoord van F. van de Loo, Professor in de moraaltheologie aan het Seminarie Rijsenburg. Malmberg, Den Bosch. 125 p. f 1.50

Het is verheugend, dat er voor dit onderwerp in Katholieke kringen meerdere belangstelling komt. Want de opvattingen, die er op dit gebied onder Katholieken, ook onder de meer ontwikkelden, vaak heerschen, zijn bedroevend. Aan alles wordt bij de opvoeding gedacht, alleen aan opvoeding en voorlichting op dit gebied schiet men vaak schandelijk te kort. Een verkeerd begrepen schaamtegevoel werkt hier vaak als de rem, om met de kinderen te spreken over dingen, die toch het meest natuurlijk zijn in het leven van den mensch. Het enkele feit al, dat van katholieke zijde over dit onderwerp geschreven wordt — men denken hier allereerst ook aan Pater Duynstee's: „Leer der Kuischheid" en het uitstekende boekje van Dr. Schim van der Loeff: „Het voortplantingsleven van den mensch" — zal velen de oogen openen.

De schrijver deelt mede, dat het doel van dit boek is, sexueele voorlichting te geven aan jong-volwassenen. Overwegend het vele goede, dat in dit boek gegeven wordt, vragen wij ons af, of we dit boek aan jonge meisjes in handen kunnen geven. Het nut van

een handeling der geslachtsziekten, zooals die hier gegeven wordt, zouden we willen betwijfelen. In 't algemeen wordt in dit boek o.i. te veel in physiologische bijzonderheden afgedaald en hadden wij liever een meer uitgewerkte behandeling van de psychische zijde van het vraagstuk gezien. De eenigszins sentimenteele toon, waarin de schrijver nogal eens vervalt, achten wij daarom te betreuren, omdat er wel geen vraagstuk is, dat zoo noodig in Katholieke kring nu eindelijk eens een volkomen nuchtere beschouwing vraagt, als juist 't sexueele probleem. En juist deze sentimenteele opvatting heeft al zooveel kwaad gedaan.

Dat de schrijver ten slotte het Neo-malthusianisme alleen aanraakt om te zeggen: „Waarom wij zwijgen. . . .", achten wij, waar dit boek — al is 't dan klaarblijkelijk niet bedoeld — meer voor ouden geschikt is, jammer. Hier moge ik met instemming aanhalen, wat J. Bemelmans in 't Octobernummer van „Mannenadel en Vrouweneer" schrijft: „Wij moeten dit kwaad onder de oogen zien, wij moeten er den oeconomischen, den socialen, den godsdienstigen, maar ook den biologischen kant van bestudeeren, maar vooral, wij moeten de mentaliteit van de menschen omzetten."

Dr. L. BERGER.

VOOR HET KIND

V l e t t e r (A. C. de) *De Nieuwe Wachter*. *f* 1.—, geb. *f* 1.75. Gebr. Kluitman, Alkmaar.

Wij wijzen nog eens op dit boek, dat reeds werd besproken in de Juli-aflevering. Daar komt namelijk een zin in voor, die voor tweeërlei uitleg vatbaar is: „het eenige middel om de vreeselijke oorlogen voorgoed te voorkomen is, aan den mensch meer ruimte te geven". Moet dat nu beteekenen te zorgen dat de kinderbeperking noodzakelijk is? Het is wellicht kinderachtig om zoo iets te veronderstellen in een kinderboek. Men kan echter niet te voorzichtig zijn.

H o f f m a n (F. J.) *Avonturen op den Veenplas*. (159) Gecart. *f* 1.10. Gebr. Kluitman, Alkmaar.

Dit boek over vacantiepret, varen, visschen en aquarium-verzorging is klaarblijkelijk geschreven om vertellend te doceeren.

Wij vestigen de aandacht van ouders en onderwijzers op pag 85 tot 87, waar haarfijne bijzonderheden worden gegeven over de voortplanting van sommige visschen. 't Is werkelijk zeer belangrijk om de biologische bijzonderheden, maar men moet weten of de jongens daar aan toe zijn.

S m i t h (N. J. P.) *Kees en zijn Kornuiten*. (218). Gecart. *f* 1.50. Gebr. Kluitman, Alkmaar.

Een vlot jongensboek, waarin de schrijver Kees zelf zijn avonturen laat vertellen, die uitmuntend tegen die taak is opgewassen. Het gappen en zoogenaamd ongevraagd leenen wordt wel wat gemakkelijk vergeven.

N a n d a. *Riek de kwajongen.* Geïllustreerd door Henri Pieck. (221) *f* 2.90. Gebr. Kluitman, Alkmaar.

Niet ten onrechte heet dit meisje Riek de kwajongen.

Zij haalt niet altijd even aardige kwajongensstreken uit, het wegmoffelen van een brief voor haar zuster bestemd is zeker afkeurenswaardig en ook het uit huis sluipen door de dakgoot geen daad van een net meisje.

Maar haar verkeerde daden worden naar behooren gestraft, want vader is niet makkelijk. Alles met elkaar geen onaardig boek. Voor meisjes van een jaar of vijftien.

K o k. (Truida) *In Veilige Haven.* (174) *f* 1.20. Illustraties van Henri Pieck. Gebr. Kluitman, Alkmaar.

Vader is in Indië en de kinderen zijn bij een tante in huis die haar best doet hen dit gemis zoo goed mogelijk te vergoeden.

Joop is een zacht karakter maar Do kan verschrikkelijk driftig zijn. Een ziekte is voor haar de leerschool om kalm te worden. Een alleraardigst en opvoedend meisjesboek.

S u t o r i u s (A.) *Op Oldenhove.* (144) Geb. *f* 1.20. G. B. van Goor Zonen, Gouda.

Bij deze uitgever verschijnt een nieuwe serie, waarvan „Op Oldenhove" de eersteling is. De serie is bedoeld voor kinderen van 8 tot 10 jaar. Dit is in orde; geheel neutraal.

E x e l (Ph.) *Naar het Land van den Vuurgod.* (240) *f* 1.40. Platen en omslagteekening van O. Verhagen. G. B. v. Goor Zonen, Gouda.

Een Genueesche koksjongen komt na allerlei avonturen terecht bij een ridder, die onderzoekingen wil gaan doen in het zwarte land van Afrika. Alles wat de jongen daar meemaakt wordt zeer boeiend beschreven, zoodat het geheel een boek is dat onze jongens aantrekkelijk zullen vinden.

K o n i n g-C o e t e r i e r. (Jeanne) *Pension „Golfzang".* (135) *f* 1.—.G. B. van Goor Zonen, Gouda.

Mies en Toos gaan voor haar vacantie naar een pension aan Zee, terwijl moeder een reisje maakt met een vriendin. Zij halen allerlei guitenstreken uit en vermoeden weinig dat de aardige heer, die hen in pension houdt, in de toekomst hun tweede vader zal worden. Een boek dat, naar ik geloof, door meisjes van een jaar of 15-16 met plezier gelezen zal worden.

Natuurkunde

NATUUTKUNDIGE BOEKEN

Petry (W.) „DER BETONSTRASSENBAU". (112) 49 fig. Mk. 150. Walter de Gruyter & Co, Berlin 1927. Sammlung Göschen No. 976.

Het is wel merkwaardig dat, terwijl het gebruik van het beton voor het uitvoeren van verschillende bouwwerken reeds sedert het begin dezer eeuw een zoo hooge vlucht heeft genomen, men betrek-

kelijk eerst laat er toe is overgegaan het beton, gewapend of ongewapend, in 't groot voor het bedekken van groote verkeerswegen toe te passen. Want ofschoon reeds in 1888 het Blücherplein in Breslau met beton werd bestraat, bleven dergelijke werken, zoowel in Europa als in Amerika tot de zeldzaamheden behooren. Eerst in 1925 kon men in Amerika, het land der auto's, van een toepassing in 't groot spreken. Er werden in dat jaar meer dan 60.000 K.M. weg in beton uitgevoerd. In '26 vermeerderde de betonoppervlakte met 5 millioen vierkante meter, en deze toename is in de laatste jaren nog gestegen.

Ook in Europa heeft men in de laatste drie jaren den aanleg in 't groot van betonwegen ter hand genomen en wij kunnen gerust zeggen, dat het toenemend autoverkeer hierin den doorslag gegeven heeft. Nu dit autoverkeer ook in ons land spoedig de overhand op elk ander verkeer over de groote landwegen heeft verkregen, is men ook hier met het leggen van betonbedekking begonnen en menig autorijder zal op den weg tusschen 's Hertogenbosch en Grave reeds de voor- en nadeelen van de betonconstructie hebben ondervonden.

Alwie zich een serieus en zaakkundig oordeel wil vormen over den betonweg, bestudeere dit boekje van Petry. Hoe beknopt ook, het geeft u een goed denkbeeld van de constructie dezer wegen en vormt een grondslag voor de lezing van de grootere werken, die in de literatuuropgave worden aanbevolen.

De afbeeldingen zijn bijzonder fraai en talrijk en achterin vindt men een tabel van de samenstelling der Duitsche betonwegen van 1924 tot 1926.

Vigneron (H.) L'ÉLECTRICITÉ ET SES APPLICATION. (VII + 812) 780 fig. fr. 100.—. Mnsson & Cie. Paris 1928.

Dit werk schijnt mij uiterst geschikt voor onze lezers. De stof is enorm rijk en de uiteenzetting zoo helder als glas. Wie maar ooit eenig elementair physisch onderricht heeft genoten zal zich van dit boek kunnen bedienen, indien hij lang vergeten principepen der electriciteit wil opfrisschen of zich in moderne toepassingen wil inwerken. De lezing van dit boek is een genot en ik kan mij voorstellen, dat een leeraar, die zijn lessen met interessante bizonderheden aantrekkelijk wil maken, het met voldoening geregeld zal raadplegen.

De S. heeft zijn werk in drie groote deelen verdeeld. Het eerste bevat de „électricité théorique", het tweede „production et distribution de l'énergie électrique" en het derde „applications de l'électricité".

De titel van het eerste deel is zeer gelukkig gekozen! Het is geen theorie van de electriciteit of ook geen electrische theorie, die men hier vindt, maar electriciteit d.d. electrische verschijnselen met eenige verklaring, voor zoover noodig. Voor de quantitatieve uitdrukkin-

gen behandelt S. de wiskundige ontwikkeling, welke zeer elementair is gehouden, in den regel in noten aan den voet der bladzijden, zoodat de lezing van den tekst niet behoeft gestoord te worden.

Achtereenvolgens komen in dit ter sprake de electrostatica, de electrische stroom, magnetisme en electrodynamica, inductie, wisselstroom, electrolyse, metingen, trillingen, het electron, röntgenstralen („la découverte fortuite jar Röntgen" wordt hardnekkig met den naam van X-stralen bestempeld), radioactiviteit, aardmagnetisme en -electriciteit.

Het tweede deel handelt over de materialen, de generatoren, de centrales, transformatie, voortplanting en distributie van electrische energie.

Het derde eindelijk behandelt de toepassingen in 't algemeen, toepassing op de verlichting, motoren, tractie, thermische en chemische toepassingen, telegrafie en telefonie en ten slotte de toepassing in de geneeskunde.

Het zou belachelijk zijn bij een werk als dit te gaan wijzen op de talrijke kleine fouten en lacunes, die wel elk werk min of meer zullen ontsieren, dat voor het eerst het licht ziet. Wij kunnen er van overtuigd zijn, dat een schrijver als Vigneron, die zich hier toont volkomen opgewassen voor de taak, die hij op zich genomen heeft, bij een tweeden druk deze tekortkomingen gemakkelijk zal herstellen.

Voor den lezer, die de berekeningen narekent, moge ik evenwel op één paar „drukfoutjes" opmerkzaam maken, dat hem leelijke parten zou kunnen spelen. Op blz. 4, reg. 16 v.b. staat 3×10^{10}, hetgeen moet zijn 3×10^{9} voor de waarde van een coulomb; op blz. 8, reg. 5 v.o. moet „divisée" worden gelezen „multipliée". Ook vindt men op blz. 84 een zin, die niet te verstaan is, hetgeen echter gelukkig weinig schaadt.

Dit werk is geschreven door een auteur, die zijn stof beheerscht. Het is geen compilatie van verspreide geschriften: veel meer heeft de S. dat alles in zich opgenomen en verwerkt en geeft hij het ons nu op zijn eigen wijze als een geheel terug. Ook weet hij nu en dan digressies te maken, zooals over de piezo-electriciteit en hare toepassing op de meting van zeediepte of over de waterturbines, die onzen gezichtskring verruimen en de lezing aantrekkelijk maken.

Ook de uitgever verdient een bizondere lofprijzing wegens de keurige verzorging van den druk, met name door het inlasschen van kunstdrukpapier, waar de fijnheid der reproducties tot haar recht moet komen.

Brievenbus

Cl. G. te N. U kunt dat vinden in het boekje van B. H. Klönne: *Het Wapen van Amsterdam*. Was vroeger te krijgen bij C. L. van Langenhuysen te Amsterdam. Aan wien het fonds is overgegeven weten wij niet, maar dit kan de boekhandel wel uitvinden. — Niet onwaarschijnlijk bij de R. K. Boekcentrale.

M. de K. te O. *Stavast* heet het Maandblad voor alle Nederl. jongens. Het wordt uitgegeven door W. de Haan, te Utrecht. De uitgave verscheen dit jaar voor het eerst te beginnen met Januari. Wij hebben acht gegeven op de acht tot heden verschenen nummers en wij willen dezen jaargang nog wel eens doorlezen om u nauwkeurig onze opinie te zeggen over het blad.

R. U. te B. Jon Svensson stamt uit Ysland, waar zijn vader „Gutbisitzer" was. Tegenwoordig is hij professor aan het gymnasium van Feldkirch. Zijne boeken vallen bizonder in den smaak der jeugd. Ook in het Nederlandsch vertaald.

J. te den H. Het is mogelijk dat onder die paar letters de door u aangeduide jongeheer schuilt. Eerlijk gezegd, hebben wij er geen flauw vermoeden van. Maar nu onze aandacht er op gevestigd wordt, moeten wij erkennen moeilijk een ander te kunnen bedenken, die in staat is zooveel stommiteiten te kunnen neerschrijven, zonder er blijkbaar iets van te bemerken.

W. H. te R. Wij kunnen den door u opgegeven titel nergens vinden. De schrijver is ons zelfs bij name onbekend. Kunt u misschien een paar nadere inlichtingen verstrekken? In dat geval, gaarne.

J. H. Sl. te R. Uw schrijven in het *Artsenblad* gelezen. U bedoelt het goed en zoudt gaarne hebben dat wij over dit verschijnsel ons nader uitlieten. Maar dat kan moeilijk, omdat wij beloofd hebben die zaak te laten rusten. U staat vrij en kunt bij uw onderzoek verder gaan. Ik ben volkomen bereid u daarbij te helpen als het u interesseert. Vindt u dat te veel moeite, dan volstaat het wellicht om u onder eede te verklaren, dat de man die schuld is aan den door u gesignaleerden toestand, een gewone oplichter is, die al vier jaren van te voren zijn schurkestreek begon te spelen. Opgevoed in fatsoenlijke kringen hadden wij zelfs geen flauw vermoeden dat er in katholieke kringen zulke deugnieterij zou bestaan.

J. v. A. te H. Reeds herhaaldelijk hebben wij geantwoord op de vraag. In onzen grooten Standaard-catalogus op blz. 321 staat aangeteekend: Richard Voss, een ziekelijke, overspannen knaap; een somber pessimist, die erkent veel ziekelijks te hebben geschreven om er zich van los te maken. Hij woonde in de Campagna bij Rome. In vele zijner boeken toont hij zich een vijand van allen godsdienst. Ook heeft hij het meestal over gevallen van verboden liefde.

In *Twee Menschen* heeft hij het over een heerschzuchtig priester, die de speelgenoote zijner jeugd met zijn liefde vervolgt. Het is een slecht boek. — Dit vroegere oordeel blijven wij handhaven.

Wij hebben deze aflevering van *Boekenschouw* zoo lang mogelijk stopgezet, in de hoop dat de „peccator" zijn schadelijken onzin zou herroepen. Dit is nu Zaterdag j.l. niet geschied. We zijn echter niet van plan den lezer erin te laten loopen en zullen ons niet tevreden stellen met de bewering dat het „een vrije kwestie" is. Wel ja, wie oordeelt daar over?

Geschilde Appeltjes

door A. GIELEN, S. J.

De lezer herinnere zich dat in *Boekenschouw* een heel correct antwoord werd gegeven op de vraag door een onzer lezers gesteld, over de medewerking van katholieken aan een anti-katholiek blad of tijdschrift.

Ons antwoord was afdoende, want eene herinnering aan het voorschrift, gegeven in het kerkelijk Wetboek, waaraan wij als katholieken ons eenvoudig hebben te houden.

Wij hadden dan ook geen flauw idée, dat dit kerkelijk antwoord nog in het geding zou worden gebracht. Maar dat gebeurde inderdaad!

In het Zondagsblaadje van *„De Tijd"* (4 Aug.) plaatste „Peccator" een paar onwelwillende aanteekeningen, die het klaar als de dag maakten dat de schrijver niets begreep van de kwestie, waar het eigenlijk om ging. Voor alle zekerheid heb ik in het Augustusnummer van *Boekenschouw* het betoog van „Peccator" in zijn geheel aangehaald, en de verschillende veronderstellingen van „Peccator" weerlegd of aangetoond dat zij volstrekt niets ter zake afdeden of zelfs niet eens „veronderstelbaar" waren.

Dit commentaar van mijn kant heeft tengevolge gehad dat de „Peccator" mij een bezoek heeft gebracht en derhalve zijn anonymiteit opgeheven.

Dit was trouwens ook de voorwaarde waarop ik beloofd had hem den steller der vraag te zullen noemen, hetgeen aldus geschiedde, maar voor hem geen verrassing meer was, omdat hij het blijkbaar van den vrager zelf reeds wist.

Ten slotte begreep „Peccator" dat de Canon van het Kerkelijk Recht, waarop ik mij beroepen moest voor mijn antwoord, afdoende was en geen spoor van onduidelijkheid meer toeliet.

Daar mij in dit geval weer eens gebleken is, dat de voorschriften van den Codex niet zoo algemeen geweten en begrepen worden, als wij misschien wel eens veronderstellen, volge hier ook voor anderen een letterlijk afschrift.

Can. 1836 — par. 2. „In diariis vero, foliis vel libellis periodicis quae religionem catholicam aut bonos mores inpetere solent nec laïci catholici quidquam conscribent, nisi justa ac rationabîli causa suadente, ab Ordinari loci probata."

„In dagbladen en periodieken, die den Katholieken godsdienst of de goede zeden aanranden, mogen ook Katholieke leeken niets schrijven, tenzij om een rechtvaardige en verstandige reden, die door den plaatselijken Ordinarius is goed gevonden."

Wie nu de strekking en den omvang van dit kerkelijk verbod nóg niet ziet, kan door mij niet verder worden geholpen; hem blijft alleen nog over met den blinde van het Evangelie, vol ver-

trouwen te bidden: „Domine, fac ut videam; Heer, maak dat ik zien kan.”

En 't is te hopen dat zij, eenmaal genezen, ook anderen het goede inzicht en uitzicht niet zullen belemmeren.

En dat kan men zoo lichtelijk doen door zonder eenige kennis van zaken zijn eigen, oppervlakkige wijsheden te luchten, in plaats van eenvoudig zijn licht even te gaan opsteken bij iemand, die op de hoogte is.

Het is heel wat gemakkelijker verkeerde meeningen te verspreiden dan ze te herroepen. Er blijft altijd iets van hangen.

En tenslote vergunne men mij nog een enkel appeltje van zijn schil te ontdoen. Tot mijn verbazing bemerkte ik dat een verwijt van „gebrek aan sensus catholicus” indentiek wordt vertaald met „gebrek aan geloof”. Maar het beteekent gebrek aan dat katholieke aanvoelingsvermogen, waardoor men als het ware spontaan en instinctief begrijpt wat in den geest is der Kerk en wat niet.

Het is een groot gemis, maar niet zelden valt het te wijten aan eigen schuld.

De Nieuwere Engelsche Literatuur

door P. W. ASSMANN.

In 1918 verscheen van de hand van W. L. George een bijzonder lezenswaardig boek: *A Novelist on Novels*. Onder andere bijzonderheden vertelt de schrijver dat er op dat oogenblik in Engeland ongeveer 1500 romanschrijvers doende waren, het leergraag publiek hun producten toe te stuwen. En sedert dien zal de vloed nog wel gezwollen zijn! 't Is tenminste verbluffend op te merken welke hoeveelheden romans — blijkens periodieken en catologi — maandelijks, meest met typisch Engelsche reclame-bluf, van de schrijftafels der fabrikanten via de uitgevers onder het publiek gebracht worden. Alleen reeds uit het feit dat hier van fabriekmatige massa-productie sprake is, volgt, dat verreweg het grootste deel met kunst niets uitstaande heeft; en voor den zoeker naar literaire waarden hebben de bijkans ontelbare romans slechts in zooverre beteekenis, dat het hem moeilijk wordt gemaakt, de weinige, welke artistieke waarde hebben en niet zuiver als amusement bedoeld zijn, daaruit af te zonderen. Dit zoeken zou overbodig wezen, indien een scherpe afscheiding bestond tusschen romanfabrikanten en kunstenaars, zoodat het genre der eersten reeds onmiddellijk buiten beschouwing kon worden gelaten, maar bijzonder in Engeland arbeiden meerdere wezenlijke kunstenaars, die — het is nog zoo onpractisch niet gezien — van tijd tot tijd waardevolle kunstwerken scheppen, welke den auteur naam maar geen fortuin bezorgen, maar daar nevens ook literair waardelooze amusements romans produceeren, waarbij zich gemeenlijk alleen het laatste, meer materialistische, verschijnsel pleegt voor te doen.

Echter is het natuurlijk mogelijk gebleken van de drommen der schrijvers hen af te zonderen die voor de literatuur van hun land meer of minder beteekenis hebben, en al is het vóór de afsluiting van een bepaald literatuur-tijdvak niet mogelijk zijn volledige, algemeene kenmerken aan te geven, — een later geslacht dat in totaal andere richting leeft en werkt vermag eerst die afsluiting te bepalen — toch is er reeds genoeg geproduceerd om te kunnen vaststellen, welke groote meesters over het algemeen tot voorbeeld strekken, welke levensbeschouwingen de uitingen der auteurs beheerschen en welke verschijnselen bij voorkeur hun onderwerpen bepalen. Wie daarvan, — althans tot het uitbreken van den oorlog — een meer volledig overzicht wil verkrijgen, kan ik de lezing aanbevelen van de essays die de Amerikaan Henry James (1843-1916) heeft geschreven: *The New Novel* en *Londen Notes*, (1914), waarin vooral de techniek der moderne romankunst goed behandeld wordt.

Er is op 't oogenblik een buitengewoon groote verscheidenheid van tendenzen en richtingen waarneembaar, waardoor het oriënteeren bemoeilijkt wordt, — in dat opzicht vertoont de literatuur

het chaotische beeld dat haar na den oorlog in meerdere landen kenmerkt — maar zooveel is toch wel vast te stellen, dat de invloed der Russische meesters die der Fransche merkbaar begint te verdringen. De oudere Engelsche romanschrijvers werken nog wel onder den invloed der Fransche voorbeelden, en al hebben deze hun beteekenis ook voor de jongere auteurs natuurlijk niet geheel verloren, het is toch onmiskenbaar dat vorm en verhaal-methode, psychologie en wereld-beschouwing der jongeren zich in sterke mate ontwikkeld hebben onder invloed der Russiche auteurs Tolstoi, Dostojewski en vooral Tsjechov. In de studie die Hugh Walpole over Joseph Conrad schreef, zegt hij o.a. daarvan:

„The influence of the Frensch novel, which was at its strongest between the years of 1885 and 1895, was towards Realism, and the influence of the Russian novel, which has certainly been very strongly marked in England during the last years, is all towards Romantic-Realism. If we wished to know exactly what is meant by Romantic-Realism, such a novel as *The Brothers Karamazov*, such a play as The Cherry Orchard are there before us, as the best possible examples. We might say, in a word, that *Karamazov* has, in the England of 1915, taken the place that was occupied, in 1890, by *Madame Bovary*."

Van verscheidene der nieuwste romanciers ook, kan niet gezegd worden, dat zij onder bepaalden invloed arbeiden; voor zoover van een ontwikkeling kan gesproken worden schijnt die vrij zelfstandig plaats te hebben, vooral in verband met een menigmaal tot het uiterste opgevoerde zelf-analyse. Daardoor hebben zij het zoo druk, eigen wezen tot in de fijnste vezelen open te leggen en iedere aandoening te openbaren, dat er nog geen gelegenheid schijnt te zijn geweest andere karakters te scheppen. Als mijn persoonlijke meening wil ik hier bijvoegen dat dit uit zijn juiste verhoudingen gewrongen, hyper-individualisme maar zelden interessant genoeg is om er tijd en belangstelling aan te besteden.

* * *

Het pessimisme, waarmee de literatuur van het laatste deel der 19e eeuw doordrenkt was, blijkt uit de nieuwste romankunst vrijwel verdwenen, en dit is wel een der kenmerkende verschillen tusschen beide. Dit wil niet beduiden dat het oppervlakkige optimisme van de „mid-Victorian Age" is teruggekeerd. De jongere romanschrijvers hebben het pessimisme van hun voorgangers verwonnen door de sterke bewustheid waarmee zij het leven ondergaan. Alle levensverschijnselen, zelfs de meest alledaagsche, slaan zij met zulk een intense belangstelling gade, dat de verwondering daarover alle andere gevoelens verdrijft en een zekere vreugde ontstaat om het

beleven van het bestaan als zoodanig. De zelf-analyse, de zelfbespiegeling is ten toppunt gevoerd, zóó sterk, dat de kunstenaar bij een heftige gevoelscrisis als het ware buiten zich zelf treedt en het eigen gemoedsleven als bijna neutraal toeschouwer gadeslaat. Sterk komt dit uit in de werken van W. Barbellion (1889-1919). In zijn *The Journal of a Disappointed Man, A Last Diary* en *Enjoying Life* is de observatie en zelf-ontleding tot het uiterste doorgevoerd; hij is in dit opzicht een baanbreker geweest, wien vele jongeren volgen. Dit verschijnsel der zelf-analyse is een der weinige eigenschappen die de tegenwoordige jongere auteurs, bij alle overige individueele verschillen, gemeenschappelijk typeeren. Het onevenredig groot deel dat zij in sommige romans inneemt, waardoor de voortgang van het verhaal op hinderlijke wijze wordt onderbroken — ook in de Hollandsche literatuur bestaan er meerdere voorbeelden van — en het feit dat zij bij meerdere auteurs in onverstaanbaarheid verloopt, wijst er op, dat zij reeds over haar hoogtepunt heen is.

* * *

Een breed overschouwd en diep peilend auteur ziet het volledige leven dat hem verrukt en inspireert, en zij het dat een bepaald onderdeel daarvan zijn onderwerp in engeren zin uitmaakt, het verband met de andere facetten van het leven zal toch nooit verbroken worden; de polsslag van het volledige leven zal in zijn werk merkbaar blijven; zijn werk, dat een deel van het leven weergeeft zal verplaatst worden tegen den grooten achtergrond van het geheele bestaan; hij zal zich niet zóó vermeien in één onderwerp dat de indruk wordt gewekt alsof het leven niets bevat dan dat. En in dat opzicht staat de nieuwere romanlectuur als geheel genomen niet hoog. Een werkelijk groote geniale figuur, die uit de drommen der schrijvers naar voren treedt en wiens genie zich onweerstaanbaar opdringt, kan onder de jongere auteurs niet aangewezen worden. Maar eigenlijk kan dat ook niet verlangd worden: dezulken zijn altijd zeldzaam geweest en ook zonder hun flitsende verschijningen kan een tijd wel groot zijn. Maar ook met inachtneming van die reserve mag onze tijd vooralsnog niet groot genoemd worden. Kan van het Victoriaansche tijdvak getuigd worden dat zijn auteurs zeer gereserveerd stonden tegenover de „sexueel passion" en deze in hun monumentale werken slechts zeer erg begrensd een plaatsje inneemt, een overzicht der tegenwoordig literatuur moet den indruk wekken dat verreweg het grootste deel der huidige jonge romanciers het leven nog slechts ziet als een samenstel van factoren, die zich alle bewegen om het sexueele vraagstuk. Ongeoorloofde liefde en de meest brutale uitbeeldingen der passie treden zoo sterk op den voorgrond en flikkeren zoo hel, dat de andere facetten van het leven er door verduisterd worden. Dit voor een belangrijk deel zich con-

centreeren op de uitbeelding van het passioneele — ook de zelf-analyse bepaalt er zich onevenredig groot toe — en het gemis aan belangstelling in de alzijdigheid van het bestaan, die de nieuwere literatuur bijzonder typeeren en waardoor de paganistische moderne auteurs een verwrongen beeld van het leven reflecteeren, geven aanleiding het vonnis te vellen dat, — de schoonheid die hier en daar tot uiting komt in de onderdeelen van romans buiten beschouwing gelaten, — de moderne literatuur als *geheel* niet op artistiek hoog peil staat. En dat zij, moreel bezien, slechts met de grootste behoedzaamheid moet genaderd worden, spreekt wel vanzelf.

In zijn reeds genoemd boek *A Novelist on Novels* durft W. L. George wel beweren, dat de Engelsche romanschrijver zich nog niet het vermogen heeft verworven het sexueele vraagstuk die belangrijke plaats in zijn werk in te ruimen die het in het werkelijk leven inneemt, maar ik ben zoo vrij de overtuiging uit te spreken dat het omgekeerde het geval is; voor velen — gelukkig voor zeer velen — concentreert het leven zich niet uitsluitend op de passiemomenten en bestaan nog andere en belangrijker levensmotieven. En gelukkig zijn er ook nog wel jongere auteurs op 't oogenblik in Engeland werkzaam wier arbeid daarvan getuigenis aflegt.

Uiteraard moet ik me binnen het kort bestek van dit artikel hoofdzakelijk bepalen tot het aangeven van enkele stroomingen en kunnen van de auteurs maar zeer enkele genoemd worden, ook nog om de reden die ik aan het einde zal vermelden. Hoogstens hen, die door hun werk bijzonder sterk uitkomen. In verband met de zooeven geschetste strooming kan dan van de jongere auteurs, D. H. Lawrence (geb. 1887) genoemd worden als den schrijver, in wiens werk het sexueele moment als van de grootste importantie wordt beschouwd. Hij is ontegenzeglijk een artist van groot talent, wiens karakterteekening voortreffelijk is; maar de methode der psycho-analyse heeft hij bijna uitsluitend toegepast op de sexueele instincten, en zijn perversiteit is van dien aard, dat zijn meest berucht boek *The Rainbow* (1915) door de justitie voor Engeland verboden werd.

* * *

Het zou ongerijmd en natuurlijk onjuist zijn, nu reeds onzen tijd met de „Victorian Age" te vergelijken, zoodanig, dat als resultaat de eindconclusie werd getrokken dat de nieuwste Britsche literatuur in artisticiteit, in „range" en „sweep" achterstaat bij die van het Victoriaansch tijdvak. Niets wijst er op dat onze tijd reeds zijn afsluiting nadert, misschien staan we zelfs in Engeland wel aan het begin van een nieuwe aera, en zeker leert wel het verleden van een honderd jaar terug, toen Jane Austen en Walter Scot

gestorven waren en meer dan één goed criticus van meening was, dat de Engelsche roman zijn daling beleefde terwijl toen juist een romanperiode begon grootscher dan er ooit was geweest, dat critische en profetische gaven niet overschat moeten worden. Maar daarom kunnen we toch wel vergelijken, mits de voorzichtigheid in acht wordt genomen, die bovenstaande bedenking oplegt. En dan moet geconstateerd worden dat de jongere Engelsche auteurs wel een grooter gebied ontginnen dan hun voorgangers, maar deze winst brengt anderszijds een verlies, want vooralsnog geven de schrijvers van heden niet de „movement" en „sweep", de „broad comprehensive action" die de romanciers der vorige periode ons schonken. Literatuur is een kunst maar geen wetenschap; een wetenschap ontwikkelt zich uit en op haar vorige stadiea en schakelt meteen die vorige uit, zoodat b.v. de 18e eeuwsche wetenschap der scheikunde van geen belang meer is voor de hedendaagsche chemie; maar de 18e eeuwsche roman kan geplaatst worden naast de 20e eeuwsche en behoudt dan nog zijn waarde, zooals dat het geval is met een oud schilderstuk. De literatuur immers ontwikkelt zich wel in dien zin dat zij haar gebied steeds uitbreidt, maar de individueele artist die het verleden bestudeert, omvat het niet volledig en bouwt er niet volkomen op voort in eigen werk, want hij moet in zekeren zin opnieuw beginnen. In verband hiermee doet het dan ook zoo zonderling aan van sommige critici en vele lezers opvattingen te moeten vernemen, waaruit de conclusie zou mogen getrokken worden, als zou het alleen de moeite waard zijn te lezen wat gloednieuw uitkomt. Of er vroeger geen schoonheid bestond en of we er ook nu nog niet van zouden kunnen genieten.

De jongere Engelsche prozaïsten dan ontginnen een grooter veld, maar dieper graven doen ze niet. Vele hebben meer weg van journalisten; zij „behandelen" de onderwerpen van den dag en reflecteeren het beeld van een korte tijdsperiode. Waardoor hun werk wel tevens voor het meerendeel tot een spoedige vergankelijkheid is veroordeeld.

Tijdens den oorlog en daarna, ontstond in Engeland — gelijk ook elders — een drang naar mystiek en ontwikkelde zich een sterk religieus gevoel. Voor een deel heeft dit wel geleid in de richting van het positief Christelijk geloof, maar vooreen nog veel grooter deel ontwikkelde het zich tot niets dan een vaag tasten naar een geestelijke sfeer, een onbestemd en onbepaald zich verdiepen in vermeende mystieke zielsuitingen, die het contact zouden uitmaken met buiten den mensch gelegen onbegrepen krachten, waardoor de tijdens den oorlog totaal uit zijn wankelbaar evenwicht geslagen moderne mensch zich een nieuw levenssysteem trachtte op te bouwen. De nieuwste literatuur toont er een sterken neerslag van, en vooral het geslacht der auteurs dat tijdens den oorlog volwassen werd heeft zich aan het weergeven van deze denkrichting, ik mag

wel zeggen, bezondigd. Want voor velen beteekende zij niets dan „the topic of the day" waarvan een „good seller" kon gemaakt worden. Uit een dergelijken speculatieven geest zijn naar mijn meening de meeste der, bijzonder in Engeland zoo talrijke boeken, ontsproten, waarin de al-liefde, de groote alles omvattende humaniteit, gepropagandeerd wordt als grondslag van een het aanschouw der wereld te vernieuwen levenssysteem. Ofschoon het niet valt te ontkennen dat in enkele dezer nieuwe literatuuruitingen het ernstig zoeken naar waarheid valt te onderkennen van een, wien het moderne paganisme tot mediteeren drijft, wijst het quasi-wijsgeerig geredeneer en het oppervlakkige goedkoope gescharrel met mystiek er toch maar al te dikwijls op dat hier een handig gebruik wordt gemaakt van een momenteel algemeene „hobby", om een vlot verkoopbaar boek te procedeeren.

Ook de vele romans, waarvan occulte verschijnselen het onderwerp uitmaken, — graag gelezen boeken in Engeland — zijn een uitvloeisel der na-oorlogsche herleving van het boven gesignaleerde vaag-religieus gevoel. Maar erkend moet worden dat het enkele der jongeren zoo heeft gegrepen, dat zij, reeds staande op een reëeler, christelijker basis, eigen geest en werk er door verdiept hebben. Zoo'n artiste is o.a. Sheila Kaye-Smith.

Reeds tijdens de „Victorian Age" waren de romans, waarin critiek op sociale misstanden werd geleverd niet zeldzaam; de oudere der moderne romanciers — Wells b.v. — hebben zich, gewijzigd in toon en opvatting, daarbij aangesloten, en zelfs is een beduidend deel van hun oeuvre aan sociale critiek gewijd. Ook in de nieuwste literatuur heeft deze strooming zich wel voortgezet, maar zij is toch niet zoo sterk en algemeen als bij de oudere generatie. Het schijnt wel dat de jongeren, die tot rijpheid gekomen zijn in de na-oorlogsche sfeer van desillusie en vermoeidheid zich afgewend hebben van de belangstelling in de maatschappelijke vraagstukken en niet meer den drang voelen of het vermogen bezitten hun inzichten in deze richting te openbaren. Zooals ik reeds opmerkte, zijn zij „commentators, rather than creative artists" en het napluizen van eigen geestesleven schijnt voorloopig bij de meesten van hen elke andere werkzaamheid te moeten uitsluiten. De sociale tendenzen der jongste romankunst zijn tot dusver nog slechts het meest gebleken in het opzetten van fantastische levenstelsels waarvan de reeds genoemde al-liefde den grondslag vormt. Wat natuurlijk niet zeggen wil, dat, eenmaal over deze plaats heen, ook geen meer practische vraagstukken en beschouwingen in den kunstvorm van den roman uitdrukking en gestalten zullen vinden.

* * *

Een overzicht te schrijven van de nieuwste literatuur, dat eeniger-

mate op het predicaat „volledig" aanspraak kan maken, binnen de ruimtegrenzen van een artikel is onmogelijk, en de titel van mijn opstel beloofde in zijn vaagheid misschien meer dan het mogelijk is na te komen. De massa's namen, richtingen en richtinkjes — alle ook trouwens niet te overzien vanaf de geringe hoogte waarop de contemporaine beschouwer zich kan plaatsen zijn te overweldigend groot. Ik heb slechts kunnen trachten uit de bijna amorphe massa dàt naar voren te halen, wat thans het duidelijkst spreekt. Namen van schrijvers en titels van boeken heb ik maar weinig gegeven, want de reserve waarmee de meeste auteurs moeten worden genaderd en die bij lezing moet betracht worden, zou tevens besprekingen verlangen, waartoe wederom de lengte van één artikel zich niet leent. Liever wil ik, wanneer de gelegenheid zich voordoet, in eenige latere artikelen enkele der prominentste, hedendaagsche jonge Engelsche auteurs meer in bijzonderheden bespreken.

Een Roman over Nieuw Mexico

door ELLEN RUSSE.

W i l l a C a t h e r is een van Amerika's vooraanstaande romanschrijfsters en zij is Katholiek. Dit wil echter volstrekt niet zeggen, dat deze Virginian romancière een reeks boeken geschreven heeft die zonder meer aanbevolen kunnen worden. In veel sterkere mate nog dan Engeland heeft Amerika de Freudiaansche wind door de romanliteratuur zien wervelen, alle sluiers van preutschheid en pudeur aan flarden scheurend en in dien storm is de goede, oude Mrs. Grundy van het Victorian tijdperk van ontzetting gestorven, snakkend naar adem. Mrs. Grundy is, zooals men wellicht weet, de benaming welke men in Engeland gebruikt om de gemakkelijk gechoqueerde publieke opinie aan te duiden. Over vele dingen, die Mrs. Grundy in de tachtiger jaren verschrikkelijk vond, haalt men nu de schouders op, maar van haar al te strenge opvattingen naar de absolute onomwondenheid der psycho-analytische literatuur is wel een zeer groote stap. Vandaar dat er een steeds grooter wordende kring is van critici, die zich verzetten tegen de richting welke de moderne romanliteratuur inslaat om alle afwijkingen van geest of lichaam met niets ontziend realisme uit te pluizen, zoodat we zouden kunnen spreken van een cliniek literatuur.

Op die tendenz in de Amerikaansche letteren hopen we later uitvoeriger terug te komen, ditmaal willen we volstaan met deze korte inleiding om alleen maar te wijzen op het feit, dat voorzichtigheid in acht dient te worden genomen bij het hanteeren van Amerikaansche boeken. W i l l a C a t h e r's romans *A Lost Lady* en *The Professor's House*, die beiden meer het onderbewuste, dan het bewuste leven der hoofdfiguren weergeven, vallen onder de categorie waar voorbehoud noodzakelijk is ofschoon we dadelijk toegeven, dat haar werk zeer gematigd is in vergelijking met veel dat door haar landgenooten wordt geschreven.

Het is dan ook niet zoozeer vanuit een zedelijk standpunt dat we bezwaar maken tegen haar nieuwen roman *Death Comes for the Archbishop*, — al valt er op dat gebied wel wat aan te merken, — maar vooral omdat we de wijze betreuren waarop zij als Katholieke schrijfster op dit oogenblik Mexico, dat zoozeer in het centrum der belangstelling staat, belicht. Om dit te begrijpen, moet een kleine uiteenzetting der historie voorafgegaan.

Death Comes for the Archbishop is een verhaal uit Nieuw-Mexico tijdens de tweede helft der vorige eeuw. Tegenwoordig maakt Nieuw Mexico deel uit van de Vereenigde Staten van Noord Amerika. Ten noorden wordt het land begrensd door de Colorado rivier, in het westen door Arizona, in het Oosten door Oklahoma en Texas en in het Zuiden grenst het aan Mexico. Dit laatste is juist hetgeen de belangrijkheid van het land en van deze roman voor ons uit-

maakt. Nieuw Mexico werd in 1528 ontdekt door Spanjaarden, die er vanuit Mexico heentrokken en een prachtig vruchtbaar land vonden, dat zij terugkeerende beschreven als een „nieuw" Mexico, vandaar de benaming.

Franciscaansche missionarissen togen erheen en sommigen van hen vonden er den marteldood, maar de pogingen om het land te kerstenen worden daarom niet opgegeven. In 1598 kwamen er opnieuw Franciscaansche missionarissen met een aantal Spaansche gezinnen en vormden een katholieke nederzetting in de nabijheid van Santa Fé. Deze invloed breidde zich uit over het gansche gebied, zoodat de bevolking, die uit Indianen en Spanjaarden bestond, weldra een Katholiek volk kon worden genoemd. Vooral de paters Jesuieten deden enorm veel, ook voor de welvaart van het land. Zij lieten bruggen bouwen, de dorre gedeelten van het land irrigeeren en stichtten kerken en scholen. Als volksaard, gewoonten, geloof en bijgeloof was Nieuw Mexico in wezen één met Mexico.

In 1821 werd Mexico een republiek en in 1846 brak er een oorlog uit tusschen de republiek en de Vereenigde Staten. Nieuw Mexico werd toen door de Amerikanen veroverd en twee jaar later bij het verdrag van Guadalupe ingelijfd bij de Vereenigde Staten van Noord Amerika. Het land van Spanjaarden en Indianen kwam toen te behooren tot een Engelsch sprekende natie van gansch andere menschen, met andere godsdienstige begrippen en met een geheel verschillende volksaard. Wel was in de achttiende eeuw het katholicisme wat practiseering aangaat, verslapt, maar in den kern was het volk van Mexico toch geloovig gebleven. Onze Lieve Vrouw van Guadalupe werd evenzeer in Nieuw als in Oud Mexico beschouwd als de Beschermster en dit bleef ook na de staatskundige afscheiding der beide landen, die de Bisschop van Durango als primaat hadden. Met de staatkundige afscheiding kwam er ook een verandering in de kerkelijke indeeling. Die verandering is het thema van Willa Cather's boek.

In den aanvang van haar boek, dat zij te Rome laat plaatsvinden, wordt verhaald van de benoeming van den Bisschop voor Nieuw Mexcio, een Fransch Priester, Jean Marie Latour, en van zijn vicaris, ook een Franschman, Joseph Vaillant. Deze beide geestelijken, geboortig uit Auvergne, vertrekken naar hun nieuw arbeidsveld en komen in een waarlijke woestenij aan. Als na ontzettende moeilijkheden Bisschop Latour eindelijk Sante Fé heeft bereikt, willen de priesters van Nieuw Mexico hem niet erkennen en beweren, dat zij nog steeds onder juridictie staan van den Bisschop van Durango. Een officieele bekendmaking had hen nooit bereikt. Daar er in die streken geen postdienst was besloot de jonge Bisschop persoonlijk naar Oud Mexico te gaan, om een bezoek aan den Bisschop van Durango af te leggen; zoodoende wordt Oud Mexico in dit verhaal betrokken en de eenheid in wezen tusschen de beide

landen geteekend en hun gezamenlijk verleden beschreven. Zoo vertelt bijvoorbeeld een oude inlandsche priester — een Indiaan dus — van zijn pelgrimstocht naar Guadalupe en verhaalt dan hoe dit heiligdom ontstond.

't Was in het jaar 1531 dat een arme kloosterbroeder de berghelling van zijn klooster afliep om in de stad Mexico de H. Mis bij te wonen. Hij heette Juan Diego en was vijf en vijftig jaar oud. Toen hij halverwege den berg was gekomen scheen er opeens een groot stralend licht op zijn pad en in dat licht verscheen de Moeder Gods, gekleed in blauwe en gouden gewaden. Zij groette hem en sprak: „Juan, ga naar je Bisschop en gelast hem een kerk te bouwen op de plek waar ik nu sta. Ga en ik zal je hier opwachten bij je terugkomst."

Broeder Juan snelde naar de stad en het Bisschoppelijk paleis om zijn wonderbare ontmoeting te verhalen, maar de Bisschop — een Spanjaard — wilde hem niet zoo maar gelooven. Hij eischte een teeken, opdat men zou weten of waarlijk Onze Lieve Vrouw hem was verschenen en niet een kwade geest.

Juan was zeer terneergedrukt en begon te twijfelen. Hij dorst niet naar de plaats der verschijning terug te keeren, maar ging intusschen een zieken oom verplegen die den dood nabij was. Twee dagen later moest hij naar het klooster terug gaan om medicijnen te halen, maar hij koos een anderen weg. Weer verscheen er licht en Maria stond voor hem en vroeg: „Waarom volg je dezen weg?" Toen vertelde Broeder Juan dat de Bisschop een teeken wilde hebben en hoe hij intusschen zijn zieken oom had verpleegd. Maria troostte den broeder en zeide dat de zieke binnen een uur genezen zou zijn, maar dat hij nu eerst rozen moest gaan plukken op gindsche rotsen om die aan den Bisschop te toonen. Hoewel het December was ging de Broeder toch tusschen de rotsen zoeken en hij vond een schat van bloemen, die hij plukte en in zijn mantel vergaarde. Hij keerde met zijn bloemenvracht naar de H. Maagd terug. Zij boog zich over den mantel en schikte de rozen, daarna gebood Zij Juan de bloemen naar den Bisschop te brengen zonder onderweg zijn mantel te openen. Hij gehoorzaamde. Toen de mantel in het bijzijn van den Bisschop geopend werd en de rozen op den grond vielen, zag men op de ruige, schamele stof een heerlijke schildering, de H. Maagd voorstellende in dezelfde schitterende gewaden waarin Zij aan Juan verschenen was. Terstond werd toen een Kerk gebouwd op die gewijde plek, om het kostbaar reliek waardig te bewaren. Zoo werd de Kerk der Madonna van Guadalupe het bedevaartsoord waar duizende en duizende pelgrims jaarlijks heenstroomen.

Willa Cather verhaalt nog omtrent de oude tradities en overleveringen in de beide Mexico's en zij doet dit op boeiende wijze vol pieteit. Maar daar tegenover schetst zij het verval van het godsdienstig leven en geeft daarbij dan steeds de schuld aan de geeste-

lijken en rept met geen enkel woord van staatkundige inmenging of verzet. Daar zij telkens Oud Mexico in haar verhaal betrekt zou het een pracht gelegenheid zijn geweest om de oorsprong der hedendaagsche kerkvervolging na te gaan en te belichten. Dit doet zij geenszins, ofschoon haar boek het tijdvak 1848-1888 beslaat en de beruchte anti-Kerkelijke grondwet — die geen wettige was — in 1857 werd gedecreteerd. „De toenmalige president Juarez was — zoo schrijft George Barnard in zijn brochure over de Mexicaansche Kerkvervolging door Kees van Hoek in de Nederlandsch vertaald — een voorlooper van zijn leerlingen van vandaag (Calles en Obregon). Hij verbande de hoogere geestelijkheid en onderdrukte de kloosterorden, hij confisqueerde kerken en andere eigendommen, terwijl zijn misbakken Grondwet, de Kerk buiten de wet plaatste door haar wettig bestaanrecht te ontkennen."

Nu is het mogelijk, dat Willa Cather als Amerikaansch onderdaan zich buiten de beroeringen van Oud Mexico wil houden, maar als Katholieke schrijfster met haar kennis der beide landen en van hun historie had zij meer partij kunnen trekken van haar gegevens en een juistere, eerlijker blik op den toestand kunnen geven. Zij is niet ruiterlijk opgetreden. Wel heeft zij het leven der beide priesters father Latour en father Vaillant treffend en roerend beschreven, het zijn figuren vol opofferende liefde en heldenmoed en de bedenking die wij tegen haar boek maken geldt dan ook niet de uitbeelding der beide hoofdpersonen, maar de wijze waarop zij Oud Mexico in dit verhaal beschrijft. Juist in dezen tijd nu er zoo onophoudelijk valsche berichten over de toestanden in Mexico circuleeren, zou een historische roman waarin de inmenging van den staat en van het Mexicaansch Gouvernement in het godsdienstleven scherp belicht wordt, veel nut kunnen stichten. Nu leest men alleen omtrent verregaande ontaarding onder de geestelijkheid die bij voorstanders van het Calles-Obregon régime de gedachte sterken: „Zie je nu wel wat voor een treurigen toestand het eigenlijk was onder de Katholieken van Mexico"! — Het feit dat de twee Bisschoppen van Nieuw Mexico (want ook father Vaillant wordt later Bisschop) zoo edel en nobel worden voorgesteld is niet voldoende om den eenmaal gewekten indruk te niet te doen; die beide priesters zijn te veel als gunstige uitzonderingen op het heerschend kwaad geteekend.

De beschrijvingen van het land, van de Indiaansche gemeenschapshuizen of „pueblos" en van het volksleven zijn uitmuntend; Willa Cather is een knappe schrijfster en wordt veel gelezen. Dit boek verscheen dan ook onmiddellijk na publicatie in de Tauchnitz editie en we zagen het in het buitenland overal in alle boekwinkels en stations liggen. Het behoort tot het genre boeken, dat het reizend Engelsch en Amerikaansch publiek gaarne koopt en daarom is 't zoo jammer, dat door dit werk de verkeerde meeningen omtrent Mexico weer opnieuw worden gesterkt.

Engelsche Boeken

Schutt (J. H.) AN INTRODUCTION TO ENGLISH LITERATURE FOR SECONDARY SCHOOLS. Vol. I. (386). Ingen. *f* 4.25, geb. *f* 4.90. J. B. Wolters' U. M., Groningen. 1928.

De schrijver heeft den ondertitel toegevoegd: „for secondary Schools". Ik wil er de opmerking bijvoegen dat dit een bijzonder geschikt boek is voor ieder wiens belangstelling in de literatuur meer dan middelmatig is; hij vindt hier niet alleen „a gallery of great writers", ook de ontwikkelingsgang der literatuur wordt aangegeven. Dit laatste bracht mee, ook „minor writers" te behandelen, wat de waarde van het werk verhoogt. Voor wie het boek op zijn lessen gebruikt, wil ik de opmerking van den schrijver onderstrepen, waar hij adviseert, de leerlingen, nadat een onderwerp is behandeld, ter verdere oriënteering te verwijzen naar de betreffende hoofdstukken in het boek.

Voor het inleidingshoofdstuk van de Renaissance, moet ik het voorbehoud maken dat hier de Katholieke inzichten en opvattingen niet geheel worden vertolkt.

De fragmenten uit de verschillende werken, die de schrijver opgenomen heeft, hebben een behoorlijke lengte; in de keuze heeft hij zich een man van smaak getoond.

Ik hoop dat dit eerste deel, dat de literatuur tot in de 2e helft der 17e eeuw behandelt en versierd is met gravuren en fascimiles, spoedig gevolgd wordt door het tweede. Daarmee zal een zeer goed oriënteerend studieboek voltooid zijn.

Stevenson (R. L.) KIDNAPPED. (186). Adapted and annotated by Dr. A. de Froe. *f* 1.75. Noordhoff, Groningen.

Kidnapped werd in 1886 geschreven en was het eerste meesterwerk van den sympathieken Schotschen schrijver. Dr. de Froe heeft de tekst verkort, het Schotsch in het Engelsch overgebracht en verklarende aanteekeningen aan den voet der bladzijden geplaatst. Daardoor is het een geschikt werk voor onze middelbare scholen geworden, maar ook volwassenen, wien anders het Schotsch dialect misschien zou afschrikken, zullen, dunkt mij, dit mooie boek met genoegen lezen.

Ayres (Rubby M.) LIFE STEPS IN. (313) 7 sh. 6. Hodder en Stoughton.

Met dit boek is Ayres niet bepaald gelukkig geweest. 't Is een sentimenteele en zelfs larmoyante geschiedenis.

Diane krijgt liefde voor den man van haar vriendin Molly. Zij bestrijdt die opkomende neiging voor Anthony, maar deze vraagt

haar zelf er met hem van door te gaan omdat hij ontdekt dat zijn vrouw hem ontrouw is. En Diana vindt het goed, ze zal met hem meegaan. Maar dan overkomt den kleinen jongen van Molly plotseling een ongeluk, zoodat de plannen niet doorgaan. Als eindelijk de lichtzinnige Molly besloten heeft haar man te verlaten en haar minnaar te volgen, en Anthony, volgens de opvattingen van onzen modern-paganistischen tijd, dus vrij is.... komt Diana om het leven bij een poging om het kind van Molly uit de zee te redden.

Veel is het waarlijk niet!

Maxwell (W.B.) WE FORGET BECAUSE WE MUST. (288) 7 sh. 6. **Hutchinson.**

Een eigenaardig onderwerp wordt in deze novelle behandeld, waarvan men geneigd zou zijn te beweren, dat het moeilijk de belangstelling van den lezer zal kunnen winnen.

Maar het is integendeel bizonder aantrekkelijk door het meesterschap van den schrijver, en de zekerheid waarmede hij zijn doel nastreeft.

Daar zijn gebeurtenissen in ieder menschenleven, die zouden doen meenen, dat daarvan niet meer op te komen is, of dat zij ten minste een schaduw zullen blijven werpen over heel de toekomst.

Verlies van dierbaren, tegenslag in zaken, ontrouwe vrienden en honderd andere dingen, waar wij langen tijd zwaar aan te dragen hebben, vergeten wij allengs en als het ons goed gaat en wij een rustig gevoel van tevredenheid ondervinden, dan hebben wij dat grootendeels te danken aan gelukkige vergetelheid van wat wij aan onaangenaams ondervonden. Wij zijn op dat punt als de verminkte salamander, wiens afgescheurde poot van zelf weer aangroeit, naar men zegt.

Wallace (Edgar) THE ORATOR. (288). 7 sh. 6. Hutchinson.

Mr. Wallace biedt den lezer onder dezen titel een collectie van verhalen, die als ontspanningslectuur goed zullen voldoen. Daar is wel veel detectiverij in het spel, maar het moet worden erkend, dat Wallace er altijd iets nieuws op weet te vinden en den lezer langs wentelende wegen en onvoorziene gebeurtenissen naar het einde tracht te voeren, met groote behendigheid.

Ingezonden Stuk

GEEF ONS HET RIJPE OOFT

In „De Tijd" (bijblad 18 Aug.) erkent de heer Anton van Duinkerken, dat de door hem besproken boeken van Mauriac onder de rubriek „Fransche Letteren" behooren tot de C-klasse, „dat wil zeggen bij de klasse der werken, die voor het gros der lezers groot gevaar inhouden, zonder direct en in zichzelve slecht of onzedelijk te zijn."

Misschien wil genoemde heer er dus wel eens over nadenken, of „het gros der lezers" niet meer gebaat zou zijn met een bespreking van fransche boeken, die waard zijn, gekocht en gelezen te worden.

Misschien kan hij hier iets leeren van Ellen Russe, die de rubriek „Engelsche Letteren" veelal verzorgt.

En ten slotte: schrijft hij voor z'n eigen plezier of wil hij bij zijn lezers liefde opwekken voor het goede, edele en schoone in de hedendaagsche fransche literatuur?

In het laatste geval, hij geve ons het rijpe ooft, niet het overrijpe — de verrotting merkelijk nabij.

Naaldwijk. A. Wolffenbuttel.

Een aangename kennismaking

door A. B. H GIELEN, S. J.

Nu heb ik kennis gemaakt met een schrijver, dien ik nooit gedacht heb te zullen ontmoeten.

Van zijn boeken heb ik verschillende gelezen en zij hadden mij getrokken en geboeid, ofschoon men overal vertelde dat het boeken waren ,,voor de Jeugd". Daar schaamde ik mij volstrekt niet over,

JON SVENSSON

vond het veeleer een bewijs voor mijn eigen kinderlijkheid en candide gemoed.

Dus den schrijver kende ik wel zoo wat uit zijn werk, maar in persoon had ik hem nog niet gezien, noch gedacht ooit te zullen zien, te minder, omdat hij een IJslander was en, wat eene ontmoeting des te onwaarschijnlijker maakte, hij reeds een grijsaard moest zijn van 70 jaren.

Maar 't leven heeft soms zijn verrassingen en waar men nooit op had durven rekenen, gebeurt eensklaps zonder voorbereiding en als de gewoonste zaak ter wereld.

Een paar weken geleden werd ik uitgenoodigd om in een select

gezelschap van eenige hoogstaande figuren op literair en wetenschappelijk gebied, kennis te komen maken met een IJslandschen gast, die een paar dagen zou komen logeeren. Den naam wilde men niet mededeelen; dat moest eene verrassing blijven. En eene verrassing was het inderdaad, toen in den avond ik werd voorgesteld aan Jón Svensson, wellicht de laatste man wiens tegenwoordigheid ik zou hebben vermoed.

Door mijne bezigheid was ik wat over het aangegeven uur en ik maakte mijne verontschuldiging bij de gastvrouw, en speurde

HET HVITÄRVATN-MEER

meteen bescheiden zoekend rond wie der aanwezigen, die ik niet allen kende, wel de beroemde Svensson zou wezen. Dat werd al spoedig opgehelderd, maar 't bracht mij tevens een nieuwe verrassing, toen een groote geestelijke in losse huistoga te voorschijn trad en mij hoffelijk begroette. Die bijzonderheid had ik kunnen weten, maar was ik op het oogenblik glad vergeten. Ja, dat was waar: Svensson was immers een Jezuiet. Maar clericaal zag hij er precies niet uit.

Een groote, breedgeschouderde man met witte haren en korten blanken baard en een gezicht dat ik niet licht zal vergeten. Zoo'n verzekerde rust en volkomen zelfbeheersching ging daarvan uit, dat men zich dadelijk tot den persoon voelde aangetrokken. In die eerlijke oogen lachte een cocktail van intelligentie en schalksheid, die prettig smaakte.

En nu waag ik mij wellicht aan eene vergelijking, die anderen dwaas zal lijken, maar ze laat mij niet meer los, en als ik mijn oogen gesloten houd, zie ik dadelijk die gelijkenis weer.

Hij had juist den fijngestyleerden kop van een ijsbeer, met zijn pientere oogen, zijn geestige kin en zijn beheerschte bewegelijkheid.

Mijn binnenkomst had een belangwekkend gesprek blijkbaar onderbroken, wat ik altijd vervelend vind. Als bij kinderen, die de voortzetting van een boeiend verhaal hervat willen zien, klonk al spoedig een vragen in den trant van „en toen?" en „hoe verder?" Daarna was Svensson alleen aan het woord, uren lang. En uren lang werd hij aangehoord in ademlooze spanning, of nu en dan onder ontspannend gelach.

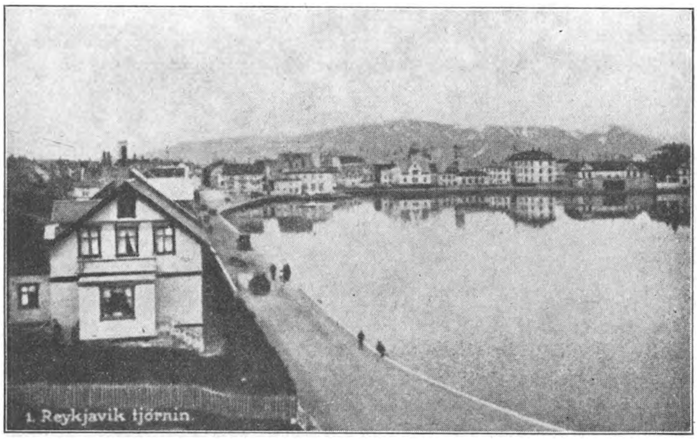

REIJKJAVIK: HET MEER

Wat kan die man vertellen! Met zijn zachte stem en de beeldende geste zijner handen boetseert hij zijn gedachten en zet ze als levend voor u neer.

En als men hem zoo hoort praten, dan begrijpt men eerst goed waarom zijn boeken zoo'n wondere aantrekkingskracht oefenen op de jeugd.

Svensson vertelde zijn eigen merkwaardige bekeeringsgeschiedenis. Want Svensson is geen katholiek van huis uit, en toen hij voor het eerst zijn land verliet had hij over het katholieke geloof, waarschijnlijk nauwelijks nagedacht. Daarvoor was hij nog te jong, geen 13 jaren, en zijn ouders konden hem zelf de inlichtingen niet geven, welke hij zou hebben noodig gehad. Zij waren heerboeren en vroom van levensopvattingen; de vader was een bekend autodidakt en heeft verschillende boeken nagelaten over de geschiedenis en legenden van IJsland.

Jon zag het levenslicht te Módriveller en toonde al spoedig be-

langstelling voor de sagen van zijn land en een hartstochtelijke bewondering voor het eigenaardige natuurschoon, dat hij later zoo geestdriftig zou beschrijven in *Zwischen Eis und Feuer*.

Over de jeugd van Svensson, zijn leven en ervaringen heeft men overigens een schat van gegevens, als wij bedenken dat de N o n n i zijner verhalen de schrijver zelf is en zijne vertellingen grootendeels autobiografisch zijn.

Zoo geeft *Nonni* de „Erlebnisse eines jungen Isländers von ihm selbst erzählt" — *Sonnentage* verhaalt van Nonnis Jugenderlebnisse

SEIJÕIS-FJÖRDUR

— *Aus Island* vat zijne herinneringen te samen — *Die Stadt am Meer, Abenteuer auf den Inseln,* herhalen weer wat Svensson alles beleefd heeft in zijn jonge jaren.

In *Nonni und Manni* vertelt hij van zijn broertje, die evenals hij katholiek werd en zelfs Jezuiet, maar reeds overleed toen hij zijn philosophische studie nog niet had voltooid.

En dan kan men spoedig de autobiographie van Svensson nog voltooid vinden in *Nonni in Frankreich* en in *Auf Skipalón* dat binnenkort zal uitkomen tegen het einde van 1928.

Svensson heeft overigens maar een kort deel van zijn leven in IJsland doorgebracht. Ik geloof dat hij nog geen dertien jaar was, toen hij door zijn moeder werd ingepakt en toevertrouwd aan de hoede van een kapitein, die hem veilig zou brengen naar Denemarken. Hij moest haar beloven dat hij iederen dag zou bidden tot God en

hem vragen om Zijn bescherming en genade. Dat heb ik nooit vergeten, zegt de thans zeventigjarige.

De reis was eigenlijk bedoeld hem naar Frankrijk te brengen, maar het uitbreken van den Fransch-Duitschen oorlog maakte dat onmogelijk. Zoo werd hij opgehouden in Kopenhagen, waar hij liefdevolle opname vond door den Bisschop van Kopenhagen.

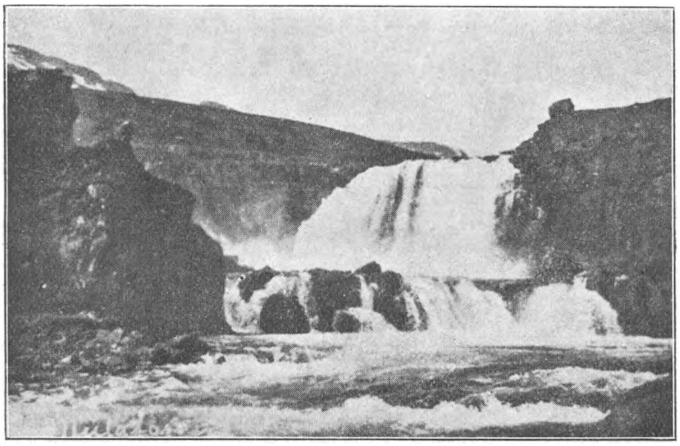

DE MúLAFORS WATERVALLEN

Men moet hem hooren vertellen op zijn ongemeen smakelijke wijze van zijn indrukken in de grootstad. Zijn eerste kennismaking met al wat hem nog wildvreemd was, wat hij nooit had gezien en waarvan hij nooit had gedroomd.

Eerst in het najaar van 1871 kon Nonni verder reizen naar Avignon. Gedurende zijn lang verblijf in Kopenhagen had hij veel geleerd en was hij ook nauwer in aanraking gekomen met de katholieke wereld, ofschoon hij door niemand beinvloed werd op directe wijze.

Ik zal niet trachtten, en 't zou te lang worden, na te vertellen hoe de kleine Svensson voor 't eerst een heilige Mis zag opdragen. De voorstelling is merkelijk verrukkelijk en zoo kostelijk naïef, dat men de kinderziel speurt in dezen struischen knaap met zilveren haren.

En verder heeft zijn roeping doorgewerkt, langzaam maar vast en zeker. In 1890 werd hij priester gewijd en was sinds werkzaam in vele landen, in Oostenrijk, Duitschland en Frankrijk.

Het was een aangename kennismaking. En men heeft mij later lachend verteld, dat ik bijna drie uur naar hem heb staan luisteren. in de opgeheven hand een smakelijke sandwich van de vriendelijke gastvrouw, zonder er een seconde aan te denken, zoo geboeid was ik door den spreker.

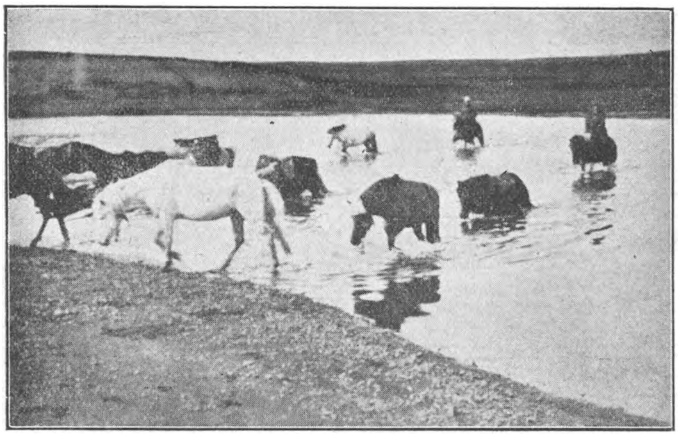

DOORWADEN DER LASCá

Later heb ik nog even gelegenheid gehad hem te vragen of hij van den beginne de bedoeling had te schrijven voor de jeugd. Hij meende van niet. Maar hij schreef eene Jugendgeschichte en dat bleek ook te zijn een Geschichte für die Jugend.

Romans en Verhalen

MOREELE WAARDEERING VAN A. GIELEN S.J.

Dell (Ethel M.) RUITENBOER. Uit het Engelsch door W. J. A. Roldanus Jr. (320) *f* 1.75. Geb. *f* 2.50. A. W. Bruna & Zoon's, Utrecht.

Bij deze gelegenheid krijg ik kans een kleine correctie aan te brengen. In den grooten Standaard-cataloog heb ik achter dit boek, *Ruitenboer*, geschreven: „volstrekt af te keuren". Nu, na herlezing à tête reposée, vind ik dit oordeel wel wat al te radikaal. Maar ik weet nog als de dag van gisteren om welke reden ik het geschreven heb. Het was om dat hoofdstuk (met het eenigszins onbegrijpelijk opschrift: „In het Aangezicht der Goden") waarin zich een scène afspeelt van waanzinnigen hartstocht en een man op het punt staat, en dat ook als zijn voornemen uitspreekt, eene eenzame vrouw bruut te overweldigen.

Om deze zelfde redenen blijf ik het boek ernstig voorbehouden vinden voor jonge menschen. Maar daarnaast staat het berouw en de boete van den schuldige, het dappere van de vrouw, die zich verdedigt als eene heldin en het prachtige karakter van halfbroer, die door zijn goedheid en ijzeren wil den woesteling temt en hem geneest van de razernijen, die het donkere, gemengde bloed in den woesteling opwekt. Voor volwassen menschen kan het een boeiend en aantrekkelijk boek zijn.

Dell (Ethel M.) DE LAMP IN DE WOESTIJN (315) *f* 1.75. Vertaald door Cath. A. Dermout-Visser. A. W. Bruna en Zn. Utrecht.

Stella Denvers is alleen overgebleven in Engeland en vindt dat zij niet beter kan doen dan haar broer Tommy te gaan opzoeken, die officier is in een garnizoen in Kurrumpore, een militair centrum in Engelsch Indië. De getrouwde dames keuren haar komst af, maar de heeren bewonderen haar. Spoedig is zij verloofd en trouwt met Majoar Dacre, terwijl zij op den avond voor haar huwelijk bemerkt dat Kapitein Monck, een stil en gesloten man, en een groot vriend van haar broer, haar liefheeft en zij hem graag mag. Het huwelijk met Dacre gaat door. Monck vertrouwt dien man niet en komt er 14 dagen na het huwelijk achter dat hij in Engeland reeds getrouwd is en zijn vrouw daar nog leeft. Hij vermomt zich als 'n oude inlander, reist Dacre na, en dwingt hem van Stella weg te gaan en te doen alsof hij dood is. Het gerucht van zijn dood wordt inderdaad verspreidt en Stella keert als weduwe naar Kurrumpore terug. Zij heeft echter den ouden inlander gezien en verdenkt dien man Dacre vermoord te hebben. Na eenigen tijd begint Monck haar ernstig het hof te maken. Zij trouwt hem omdat zij vast gelooft weduwe te zijn en is den eersten tijd buitengewoon gelukkig.

Monck heeft iets geheimzinnigs; hij is geheim agent van de regeering en moet over zijn werk voortdurend het stilzwijgen bewaren, hetgeen Stella gaat irriteeren. Toch trouwt zij hem. Er zal een baby geboren worden en Stella moet op dokters bevel naar een gezondere streek gaan. Intusschen komt de broer van Monck, een dominée uit Engeland over, en dan komt uit, dat Monck indertijd, toen hij Dacre nareisde om hem te ontmaskeren, een opdracht van de regeering geweigerd heeft en het heeft laten voorkomen alsof hij zijn broer in Engeland moest bezoeken omdat hij ernstig ziek lag. Nu is hij natuurlijk uit de gratie en Bernard, zijn broer doet alles om opheldering te krijgen en hem te helpen, maar hij maakt het geval nog hopeloozer, want hij vertelt aan Monck op een dag dat de eerste vrouw van Dacre gestorven was vóór diens huwelijk met Stella, zoodat hun huwelijk wettig is. Monck weet geen raad en wordt nog geslotener dan vroeger. De baby wordt te vroeg geboren en sterft na eenige maanden. Stella herkent in den ouden man, dien zij weer eens ziet verschijnen, haar echtgenoot Monck en beschuldigt hem van moord op Dacre. Er breekt 'n oproer uit, 'n man komt gewond de waranda op strompelen. Het is de stervende Dacre. Stella denkt dat het Monck is, haar liefde ontwaakt en aan het einde van het vijfde boek komt de zaak in orde. Voor volwassenen bruikbaar. Maar het is verschrikkelijk verwikkeld en...... onwaarschijnlijk.

Freeman (Austen) DE SCHIM VAN DEN VUURTOREN. Uit het Engelsch door J. Schraver. (293) *f* 2.—, geb. *f* 2.90. De Ploeg, Utrecht.

Het is een zeer uitgeplozen crimineele roman, maar met deze afwijking, dat de lezer van te voren precies weet wat er is gebeurd, hoe de misdaad werd gepleegd en wie de schuldige is.

En de lezer heeft eigenlijk het toekijken. Hij ziet hoe de onderzoekers juiste of onjuiste gevolgtrekkingen maken, hoe ze mistasten of weer op het goede spoor zijn, en hoe de schuldige door al te slim te willen zijn zelf in den val loopt.

Varney en Purcell zijn de twee mannen die de zee opgaan in een kleine boot. Uit het gesprek, dat wij meemaken blijkt duidelijk dat zij geen van beiden de beste broeders zijn. Zij houden zich namelijk onledig met het maken en verspreiden van valsche bankbiljetten. Varney wil dat gevaarlijke bedrijf opgeven, maar Purcell, die hem in zijn macht heeft, denkt daar niet aan. Ten einde raad doodt Varney zijn trawant en werpt het met gewichten bezwaarde lijk in zee.

Om de verdwijning van Purcell aannemelijker te maken stuurt Varney brieven van Purcell's hand aan diens vrouw, waarin hij laat voorkomen alsof hij er van door is gegaan. Dat leidt tot onvoorzichtigheden, die vermoedens wekken. En op het oogenblik dat het lijk

wordt opgedregd, springt de moordenaar over boord. Een soort griezelhistorie, die tegenwoordig, met de herinnering aan Poe weer in de mode schijnt te komen.

Gregory (Jackson) DE JOLIGE DWARSDRIJVER. Vertaling van Henriette Rappard. (287) *f* 2.25. J. Philips Kruseman, Den Haag.

Gregory heeft meer dan één snaar op zijn lier, of om het gewoon te zeggen: bij hem is het nooit koekoek één zang. Natuurlijk, hij heeft zijn terrein nu eenmaal gekozen in de Far West, en moet rekening houden met de realiteit van dat land. Maar dat gegeven zijnde, heeft hij keuze van karakters in overvloed en het ontbreekt hem nooit aan variatie.

De Jolige dwarsdrijver is grappig en humoristisch, ofschoon hier een strijd wordt verteld van erop of eronder tusschen een jong meisje en een gewonen krantenreporter.

De mooie Beatrice is nu niet bepaald een katje om zonder handschoenen aan te pakken. Een beetje verwend, omdat al de mannen van haar omgeving zich uitsloven in hulde en beminnelijkheden.

En daar komt waarempel zoo'n reporter, die altijd lacht en gekheid maakt en bindt met haar den strijd aan. Naast Queen Ranch van het heerschzuchtige meisje slaat hij zijn tent op en gaat zijn gang en stoort zich niet aan haar wenschen en bevelen. Het wordt heel romantisch maar ook heel gevaarlijk spel. Want daar is niet alleen de jolige rapporter, contra Beatrice, maar daar zijn tal van andere tegenstanders, die zich om min edele motieven tegen den joligen dwarsdrijver verzetten en voor geen misdaad terug deinzen. De „jolige" echter kan ook vechten in bloedige ernst, en hij wint op alle fronten. En eerlijk gezegd, Beatrice was maar al te blij dat ze overwonnen werd. Want het was, dat bemerkt men al vrij spoedig: „Was sich liebt dasz neckt sich"!

Heath Hosken (Alice) EEN CEL OF EEN TROON. Vertaling van Dicky Wafelbakker. (227). J. W. Boissevain en Co., Haarlem.

Een ondeugend klein meisje Inga, Prinses van Erminia heeft geweigerd met Conrad, koning van Novarre te trouwen. Haar vader is middeleeuwsch in zijn opvattingen en verbant haar naar een klooster totdat zij tot andere gedachten zal gekomen zijn. Inga wordt geheel als novice beschouwd en doet gewone huishoudelijke werkjes, maar wil haar hoofdje niet buigen. Zij bemint een jongen Engelschman die haar op een avond stilletjes in den kloostertuin komt bezoeken en haar dan onder veel liefdesbetuigingen aan het verstand tracht te brengen dat zij elkander toch nooit kunnen toebehooren, dat zijn verhouding tot haar in zijn carière benadeelt, kort-

om, die zich eventjes als 'n groote lafaard aanstelt. Het verblinde meisje meent echter dat hij haar toch echt liefheeft en gelooft zijn betuigingen van spijt, besluit haars vaders wil te doen en zegt dat zij in haar hart toch haar Robin trouw zal blijven. Nogal 'n moeilijk probleem! Het huwelijk heeft met veel pracht en praal plaats. Koning Conrad bemint zijn jonge vrouw hartstochtelijk; hij bemerkt echter dat zij op een der feestavonden een roerend afscheid van den Engelschen geliefde neemt en zijn vurige liefde verandert in een ijzige koelte. Het koninginnetje voelt zich op den duur zeer ongelukkig. Een stel geheime agenten van een naburig land heeft opdracht gekregen onrust te zaaien in het vorstelijk huis en zij doen dit door anonieme brieven met lage aantijgingen tegen den koning in handen der vorstin te spelen. Ten slotte wordt de toestand Inga te machtig en op 'n mooien ochtend pakt zij haar koninklijke biezen en haar koffer, verlaat het paleis, neemt den trein en gaat doodkalm haar Robin opzoeken. In Londen wordt zij aan het prachtige huis van den armen Robin ontvangen door diens vrouw, hetgeen een pijnlijke situatie wordt. De lieverd is met een rijke Amerikaansche getrouwd ondanks zijn trouw aan Inge de prinses van Erminia! Dan maar weer naar het klooster, besluit de koningin van Novarre!! Zij besluit een, twee, drie om dan maar nonnetje te worden, hetgeen de verstandige abdis niet met haar eens is, gelukkig! Vader-Koning komt opspelen, 't helpt niets. Maar eindelijk verschijnt Man-Koning, en de zaak komt in orde. Het laatste hoofdstuk heet: Wittebroodsweken, waarvan het jonge koninginnetje van harte geniet.

Koenen (Marie) BRETONSCHE LEGENDEN. Met vier platen (228) *f* 3.50. v. Munster's Uitgevers-Maatschappij, Amsterdam.

Het talent van Marie Koenen uit zich ontegenzeggelijk het best in het sprookje. In haar romans komen gedeelten voor waarin haar taalkunst zich geniaal uit, en die, — op zich beschouwd, — bekoren door schoone beschrijvingen. Maar als romans, d.w.z. als een geheel dat gelijkelijk tot het verstand en het gevoel en de verbeelding spreekt, en waarin de werkelijkheid geen geweld wordt aangedaan, voldoen zij niet. Juist de kwaliteit, welke haar beletten een goed romanschrijfster te zijn, vormden Marie Koenen tot een sprookjesvertelster pur sang. Haar zin voor het onwaarschijnlijke kan zich hier uiten; het onwezenlijke, het teere, de legende eigen, kan daarin gezegd worden met een woordkunst, waarvan de wazigheid en gevoeligheid hier het schoonheidsgevoel bevredigen, maar die in den roman niet zouden passen.

En zoo was de lezing van deze bundel *Bretonsche Legenden* mij een genot. In het oude, oer-Katholieke land van Bretagne leven vele legenden, en Marie Koenen, die zich zeker tot dit land bijzonder

zal aangetrokken voelen, heeft er een aantal van oververteld. Vooral de langere, als *De Zanger*, behooren tot haar beste werk en wie de kunst van deze schrijfster weet te waardeeren, moet zeker van dezen bundel kennis nemen.

Kollontay (Alexandra) DE MAN - KAMERAAD (250) *f* 2.75, geb. *f*.3.50. De Ploeg, Utrecht.

Op het reclamebandje kan men lezen: „Het nieuwe Rusland: Mevrouw Alexandra Kollontay, gewezen gezant van Sovjet-Rusland te Oslo, heeft in dit boek met groot talent en zeldzamen durf 't standpunt der vrouw in het Nieuwe Rusland uiteengezet."

Ik weet niet in hoeverre dit boek trouw historisch is en bruikbaar kan zijn voor iemand die de zeden van Nieuw Rusland moet bestudeeren onder de vigeerende dierentuinmoraal der Communistische rapaille-partij.

Voor ontspanningsmateriaal komt dit verhaal van een hokkende vrouw met een walgelijk mannetjes-dier niet in aanmerking. De kerel besteelt zijn bentgenoten, bedriegt zijn zoogenaamde vrouw en als ze een kind verwacht mag ze het op laten groeien in de gemeenschappelijke crêche.

Ik kan niets anders dan mij bedroeven bij het zien van wat een troep moordenaars en misdadigers van het arme, maar in den grond goedige Russische volk heeft gemaakt.

Moberly (L. G.) EEN SPRONG IN HET DUISTER (192). Naar het Engelsch door Joh. E. A. van Pellecom. L. J. Veen, Amsterdam.

De Tante van Judith Drayton, haar eenige bloedverwante sterft en laat haar zoowat niets na. Het jonge meisje heeft niet op die erfenis gevlast, maar als eenig familielid had zij er toch eenigszins op gerekend, dat er bij het overlijden van haar tante een einde zou komen aan haar bekrompen omstandigheden en onverzekerde toekomst. Haar rekening is verkeerd uitgekomen en het is in dien toestand wel te begrijpen dat zij ingaat op het voorstel haar door een goeden vriend den predikant James Bentham gedaan en naar Afrika trekt om te trouwen met een eenzamen man, die hem geschreven heeft een vrouw voor hem te zoeken. Er komen uit dat besluit allerlei moeilijkheden en verwikkelingen voort en er gebeuren dingen waardoor Judith zich menigmaal afvraagt: wat ben ik begonnen?

Maar ten slotte krijgt de vreemde man zijn vrouw die hij nooit te voren gezien had, hartelijk lief en wordt het één hart, één ziel.

Voor volwassenen.

Ostenso (Martha) DE DOLLE CAREWS (304) ℧ 2.—, geb. *f* 2.90. Vertaling van F. C. Dominicus. De Ploeg, Utrecht.

In het vlakke Noordelijke deel van Minnesota bij het stadje Sundower woont in de laagte de familie Bowers en op de hoogte in het Zuiden de familie Carew. De Bowers zijn arm en moeten heel zuinig leven om met hun talrijk gezin rond te kunnen komen. Elza, de oudste moet wegens geldgebrek haar verlangen naar hoogere studie opgeven en eenvoudig onderwijzeres worden voor de kinderen uit den omtrek. De Carews hebben veel geld en aller oogen uit de laagte zijn op hen gericht. De mannen Carews hebben den naam onbeteugeld, hartstochtelijk en woest te zijn en alles te nemen wat zij begeeren. De vrouwen van die familie verontschuldigen alles wat de mannen verkeerd doen en blijven trouw en liefhebbend ondanks alles. Elza Bowers trouwt met Bayliss Carew en komt door haar huwelijk uit de laagte naar de hoogte, hetgeen altijd haar verlangen is geweest. Zij heeft haar man niet lief, zegt hem dat voor zij trouwen en hij belooft haar te zullen eerbiedigen totdat zij hem liefheeft, want hij is overtuigd dat zij hem eens zal willen toebehooren. Maar zij wil niet zoo'n onderdanige vrouw van de Carew's worden en blijft koppig in haar houding volharden. Spoedig worden er lasterpraatjes over Bayliss rondgestrooid, dat hij het met een andere vrouw houdt. Dan gaan de Carews failliet maar betalen hun schulden zoolang zij kunnen; maar dan ook is de tijd gekomen dat Elza er voor uit komt hoezeer zij haar man liefheeft nu zij samen tot de Laagte gaan hooren. Voor volwassenen.

Sabatini (Rafaël) DE LELIES VERTRAPT (304) *f* 2.15. Vertaling van M. J. Landré-Tollenaar. J. Philips Kruseman, Den Haag.

La Boulage, secretaris van Zijne Hoogheid de Markies Tresnoye de Bellecour heeft het ongeluk verliefd te zijn op Mad. Suzanne, dochter van den markies. Hij bekent zijn liefde aan de trotsche jongedame en aan den nog trotscher vader en het gevolg is dat hij met smaad overladen wordt weggejaagd. Maar de revolutie is op til, en na korten tijd verschijnt La Boulage als afgevaardigde van de revolutionnaire regeering op het kasteel de Bellecour en eischt dat de vicomte hem in plaats van zijn ouden vader, den markies, met de wapens voldoening zal geven voor de beleedigingen hem vroeger aangedaan. Tot niets anders in staat zijnde, stemt de vicomte toe, maar op het bepaalde uur wacht La Boulage te vergeefs in den tuin. Eindelijk verschijnt Mademoiselle Suzanne. Zij herinnert hem, hoe zij hem van den dood gered, toen de markies hem ter doode liet geeselen omdat hij het waagde haar lief te hebben en hij stemt ten slotte toe den vicomte vrij uit te laten gaan als delging zijner schuld aan haar. De edellieden worden gevangenen genomen, de dames

vluchtten in een koets en nemen de familieschatten mede verborgen
La Boulage keert naar Parijs terug, wordt de vriend van Robes-
haar moeder te redden uit de handen van den wraakzuchtigen Charlot, wier bruid vroeger door den markies op den huwelijksdag werd weggenomen. Suzanne krijgt hem ook lief omdat hij zoo dapper en edel is, maar standsverschil en vooroordeel doet haar hare gevoelens onderdrukken. Hij heeft een overeenkomst met haar gesloten, waarbij zij beloofde met hem naar Parijs te zullen gaan als zijn vrouw indien haar moeder met de juweelen naar Pruisen zou kunnen ontvluchten. Maar zij breekt haar woord onder den invloed van haar trotsche moeder en slaat La Boulage neer, als hij haar rijtuig heeft ingehaald en haar wil dwingen uit te stappen.

La Boulaye keert naar Parijs terug, wordt de vriend van Robespierre en vraagt dien om den Vicomte Anatole d'Ombreval, den officieelen verloofden van Suzanne, die zij in haar hart verafschuwt, in vrijheid te stellen. Robespierre weigert dit beslist. La Boulage neemt dan een list te baat om zich een geteekend formulier te verschaffen, en brengt daardoor zichzelf in groot gevaar voor een ondankbaren vlegel, want hij wordt aangeklaagd en van hoogverraad beschuldigd. Mademoiselle Suzanne is naar Parijs teruggekeerd op een dringend verzoek van haar verloofde, den Vicomte en begrijpt wat La Boulage voor haar heeft overgehad. Zij gaat naar Robespierre, licht hem ten volle in en daarmede redt zij het leven van den man dien zij liefheeft. Een historische roman dien men niet uit de hand legt voordat men hem uit heeft..

Wallace (Edgar) DE VALSCHE MUNTER (260) *f* 2.—. Vertaling van C. C. Bender. Albert de Lange, Amsterdam.

Sinds langen tijd zoekt Scotland Yard tevergeefs naar „den Gladden Jongen", een man die hopen bankbiljetten op meesterlijke wijze heeft nagemaakt. Niemand weet wie hij is en de valsche biljetten blijven maar toestroomen.

Jane Leith trouwt met Mr. Peter Clifton Welerson omdat zij haar vader met dit huwelijk een groot plezier meent te doen. Haar man is bescheiden, hij weet dat zij niet verliefd op hem is en hij doet alles om haar leven nog zoo prettig mogelijk te maken, maar zij wordt in een reeks avonturen gewikkeld, die haar tot de conclussie brengen dat haar man „den Gladden Jongen" moet zijn. Waarom openbaart zij dit geheim niet dadelijk aan Scotland Yard? Dit weet zij zelf niet, maar zij houdt haar ontdekking stil. Er gebeurt een moord in het park, waar zij tijdelijk wonen, zij vindt haar echtgenoot met bloed overdekt te bed liggen, bewusteloos. Stil maakt zij zijn kleeren schoon, wascht het bloed van zijn handen en zwijgt. Er geschiedt 'n tweede moord en weer moet de verdenking op Sir Peter vallen, en weer houdt Jane alles stil. Tot eindelijk de raadselachtige duisternis dezer zaak opklaart door het glanzend vernuft

van den detective Bourke, die „den Gladden Jongen" ontmaskert, waarna Peter en Jane samen heel gelukkig worden.

Westkirch (Louise) VEENLAND (165) Uit het Duitsch door R. W. M. Veen-Bakhuis. P. Dz. Veen, Amersfoort.

Dit is een zeer mooi boek. En het bevat niets meer dan het leven en werk van een volks-schoolmeester in het hartje van z.g. Duivelsveen, een wildernis in wier geheimen tot op dat oogenblik nòch de geestelijke nòch de veldwachter ten volle was doorgedrongen.

Geen enkele volkstelling had nog het zielenaantal weten op te geven van het beschavings-schuwe gespuis, dat — buiten de vijf kolonisten-families — op de onafzienbare, met heide en wilde berkenboschjes begroeide vlakte in plaggenhutten en aardhutten huisde: stroopers, bedelaars en dieven, uitloopers van zigeunerachtige bastaardrassen. Met de ouderen was niets meer te beginnen. De brutaalsten onder hen bevolkten als eeuwige recidivisten de gevangenissen van Bremen en Vercken, de anderen leefden een vossenleven op de heide.

Om van de jeugd nog te winnen wat gewonnen kon worden, richt de Staat in het beruchte Klinkerberg eene school op, en benoemt daar een kundig, maar oproerig onderwijzer, denkend dat deze krachtnatuur een goede temmer der halve wilden zou blijken. En dat is hij geworden, maar door goedheid en liefde. Maar zijn eigen leven is er ten gronde gegaan. Op het kerkhof in Wilstedt, naast de zwarte Trinka, het zigeunermeisje, dat haar eigen leven gaf om hem te redden, ligt hij, die het ten doode opgeschreven volk tot nieuwen opbloei bracht. „Frits Markwardt" staat er op de eenvoudige zerk, „onderwijzer van Klinkerberg".

Dit is het eenige getuigenis van zijn aardsch bestaan. Toch heeft hij niet vergeefsch geleefd.

Wynne (Pamela) GETEMD. Uit het Engelsch door Chr. Moresco-Brants. (222). Geb. *f* 2.50. Van Holkema en Warendorf, Amsterdam.

We hebben er al meer op gewezen, dat Pamela Wynne er van houdt gewaagd dicht op het kantje te gaan loopen. Dat begon met „Ank is 'n Malie" en dat eindigde met „Verborgen Verlangens". En daarmede was het totaal mis. Dat was in den grond niet meer een amoreel maar wel degelijk en beslist een immoreel boek. Het wordt nergens liederlijk zooals een boek van Zola, maar feitelijk, door de alcoofaangelegenheden, is het even erg en waarschijnlijk meer ophitsend.

Getemd is gelukkig weer in meer behoorlijker verbeelding uitgebroed en de pikantigheden van wat meer onschuldig allooi, ofschoon het toch nog geen boek is voor jonge meisjes.

Uit Boeken en Bladen

WAT ANDEREN SCHRIJVEN.

EEN „KORTE OVERWEGING OVER VAUTEL door J. Greshoff in „Den Gulden Winckel", (Aug.).

Met den heer Paul Souday is de heer Clement Vautel een der afschuwelijkste wezens, die er aan den zelfkant van de literatuur rondspoken. Het is de man die zijn burgerlijke banaliteit tot een dogma heeft verheven en die zijn blaffende geborneerdheid als een ideaal stelt. Vautel is het geconcentreerd extract van de eigenwijsheid en de eigengereidheid uit honderdduizend dergelijke, nuttige, nette en nobele ambtenaren en handelaren, die precies weten wat goed en kwaad, wat mooi en leelijk is, wat mag en niet mag, wat gewenscht en ongewenscht is.

Vautel is de Man met de Zekerheid. De man die Gods geheimste oogmerken doorgrondt en die weet wat Hij met de menschen voorheeft. De Man met de Overtuiging dat God hem heeft uitverkoren om als levend Voorbeeld op de wereld om te gaan.

Dit alles is heel eenvoudig. De heer Vautel is gezond en dik. Dus proclameert hij dat de mensch gezond en dik behoort te zijn. De heer Vautel is radicaal-socialist, dies zij de ware mensch radicaal-socialist als hij. Hij heeft op een bepaalde wijze lief, dus is dat de eenige goede en betamelijke wijze. Hij houdt van bepaalde boeken en bepaalde schilderijen, dus zijn dat de eenige schoone uitingen van kunst en letteren. Twijfel is hem vreemd, dus is de twijfel een verachtelijk ziekteverschijnsel. En zoo voort. Voordat wij allemaal gaaf afgeronde Vautelletjes zijn is de wereld nog niet heelemaal prima in orde en zooals zij zijn moet.

Op de basis van deze inderdaad roerend eenvoudige levensbeschouwing bouwt de heer Clement Vautel, de echt Parijsche Luikenaar, een schat van aesthetica op. In zijn „Propos d'un Philistin", waarmede „Comoedia" — overigens een aardig blad — haar abonnées zoo nu en dan verrast, heeft hij de zaak netjes op pootjes gezet. Kijk eens, zegt hij, men noemt dezen tijd „L'Age du Laid" en inderdaad er is veel leelijks, heel veel leelijks, verschrikkelijk veel leelijks. Van Stendhal, via Baudelaire, is de heele literatuur leelijk, want zij behandelt zoo dikwijls leelijke karakters en alle mogelijke leelijke dingen, leelijke gewoonten en leelijke afwijkingen; en de heele schilderkunst is heel erg leelijk, want de schilders schilderen zoo vaak leelijke mansgelaten en leelijke vrouwenlijnen.... en de muziek is leelijk.... kortom alles is leelijk; máár.... daarom mag men onzen tijd nog niet „L'Age du Laid" noemen. Neen, o neen. Want dat alles, al die litteratuur, schilderkunst, plastiek, muziek.... alles, alles, alles gaat geheel buiten onzen tijd om, heeft niets met onzen

tijd te maken, is een zondig vermaak van enkele doorziekte individüen zonder God en gebod.

Een tijd waarin een Vautel als quintessens van honderdduizend sous-vautels en vautellinnen leeft en werkt is niet leelijk. Lang niet. Niet al die dichters en denkers, die schilders en bouwers karakteriseeren een tijd en een beschaving.... maar al die gezonde dikke middenmoten, die zijn er de substantie van, die geven er de waarde, den wil en het wezen aan.

Volgens deze theorie, welke voor ieder iets bekoorlijks moet hebben, vervallen alle historische en nationale onderscheidingen in het geestelijk leven der volken. Want de Vautels zijn van alle tijden en van alle luchtstreken. Van de grijze oudheid tot de verste toekomst is de afgeronde middelmatigheid een constante grootte. In alle tijden en van alle volken is de middelmatigheid een inerte, vormlooze, vrijwel onveranderlijke massa. Zooals de aarde een vrijwel onveranderlijke massa is: alleen oogsten wisselen. En het is jammer dat de Vautels nooit zullen begrijpen dat de kunst, die zij zoo verachten, door hùn bestaan mogelijk gemaakt wordt, dat die opbloeit uit wat in hèn eeuwig onbewust zal blijven.

THIJM'S „DE HEILIGE LINIE" EEN BOEK VOOR ONZEN TIJD.

In de *Studiën* (Sept.) vinden wij onder de Dingen van den dag de volgende opmerking. „In een artikelen-reeks: Alberdingk Thijm en de Kerkbouw, in dit tijdschrift (*De Studiën*) verschenen (blz. 97-100) werd, niet zonder een accent van lof, gesproken over het niet voldoende geprezen maar zeker niet voldoende gelezen werk van Thijm: *De heilige Line,* in 1858, dus nu 70 jaren geleden, door hem uitgegeven. Het zal onze lezers daarom wel niet verwonderen, dat wij hier met volledige instemming een paar passages overnemen uit een artikeltje van Ir. Alph. Siebers: *Materiaal en versiering der moderne Kerk* door hem in „Tijdschrift voor Liturgie" (Juni 1928) gepubliceerd. Het artikeltje in zijn geheel kan mij persoonlijk maar matig bevallen om zijn vaagheid en zijn gebrek aan samenhang, maar wat er in gezegd wordt over Thijms boek, laat aan duidelijkheid en klaarheid niet het geringste te wenschen over:

„Gezochte symboliek, zoodanige, dat de interpretatie van de bouwdeelen een voortdurende intellectueele inspanning vergt, is verwerpelijk. A. Thijm's „Heilige Linie" is van dergelijk symbolisme niet vrij. Toch is er geen boek, dat zoo suggestief en overtuigend de beteekenis van het kerkgebouw uitdrukt en alle nuances ervan weet te herleiden op het eene kernbegrip, de Oosting....

Het boek van Thijm heeft recht op meer waardeering dan het is te beurt gevallen. Het moet een grooten invloed uit gaan oefenen op den Nederlandschen Kerkbouw. De waarde ervan is niet gelegen in de evocatie van het specifiek middeleeuwsch symbolisme. Het is universeel. Het is een kreet om redelijkheid en herstel van de zuivere

begrippen in de stoffelijke omgeving van den eeredienst. De huidige Liturgische beweging, die de vormen van den eeredienst toetst aan de eischen van natuur en rede, gaf eerst aan het boek van Thijm zijn rechtmatig reliëf: de liturgie orienteert de menschheid in het geestelijke heelal, door de orientatie van het kerkgebouw kiest de geloovige zijn juiste standplaats in den stoffelijken kosmos."

Ik ben het volkomen met Ir. Siebers eens, dat Thijm's „Heilige Linie" niet vrij is van een symbolisme, dat van ons een voortdurende intellectueele inspanning vergt. Doch ik zou daarbij den nadruk willen leggen op „van ons".

Of het ook zoo in de Middeleeuwen was, waag ik te betwijfelen. In die tijden was er een taal van zinnebeelden, die iedereen even vlot verstond als de taal der woorden. En evenmin derhalve als wij nog redeneering noodig hebben, om van de letters uit door te dringen tot de begrippen die zij beteekenen, even min zullen de Middeleeuwen behoefte gevoeld hebben aan een geestesarbeid, om uit de wereld der stoffelijke symbolen binnen te gaan in de sfeer der geestelijke waarheden. De wenschelijkheid of zelfs ook maar de mogelijkheid, die zinnebeeldentaal te doen herleven in onze 20e eeuw, is daarmede echter geenszins bewezen. Ik voor mij geloof met Ir. Siebers, dat in de heroproeping van het specifiek middeleeuwsch symbolisme de waarde van Thijm's boek niet gelegen is."

ACHTERSTAND schrijft Lex Verbraeck in de *Literaire Gids* (24 Aug.) en zegt ware dingen over de slaperigheid onzer literatuur.

„Ieder die zich beter naar buiten georiënteerd heeft in de internationale litteratuur dan door Nederlandsche vertalingen mogelijk is, zal de overtuiging bezitten dat men bij ons geen eigenlijke romankunst vindt. Een enkele keer verschijnt er wel een verhaal dat op behoorlijk literair peil staat, maar het meeste vertoont toch de kenmerken van liefhebberij in vrije tijd bedreven, van huisvlijt. Daardoor heerscht op dit gebied een slaperige kalmte. Epigonen van een genre dat lang geleden bloeide werken ijverig volgens het beproefde maar intusschen geheel verouderde recept; ethisch aangelegden probeeren door goede bedoeling te vergoeden wat ze aan talent te kort schieten, en enkelen hebben gemerkt te kunnen produceeren wat het groote publiek graag leest en zien daarom van verdere vervolmaking van hun kunstenaarsschap af. Geen noemenswaardige strijd tusschen richtingen bespeurt men hier, geen gebeurtenissen in verband staand met scheppend werk trekken de aandacht, geen felle pogingen veroorzaken hartstochtelijke bewondering of verwerping. Wat nog in staat is de gemoederen even uit hun rust te halen, heeft met kunst weinig te maken: een papieren vergrijp tegen de goede zeden, een scheldpartij of een uiting van persoonlijke vijandschap. Het publiek

heeft zich van de vaderlandsche roman afgewend. Het leest liever wat uit het buitenland komt omdat daarbij vrijwel in elk genre meer en beter werk te vinden is. Onze romankunst, die een vijftig jaar geleden wat van over de grenzen kwam op de voet ging volgen, is achter geraakt. Doordat de kunstenaars achteruit blijven kijken, en die critici die zich niet alleen bezig houden met het aankondigen van inheemsche middelmatigheden weinig kijk toonen te bezitten op het karakteristieke van de kunst die bij onze buren bloeit, waardoor zij niet in staat blijken middellaars te zijn tusschen buiten- en binnenland.

Er zijn belangrijke dingen gebeurd. De oorlog heeft een scherpe scheidingslijn getrokken op elk gebied, het aspect van de samenleving en het levenstempo zijn veranderd. En ook tegenover eigen innerlijk is de mensch anders geplaatst. De tijd van analyse is voorbij, het absolute geloof in de gehoorzaamheid van de menschelijke psyche aan natuurkundige wetten ging verloren en men is gaan beseffen dat karakterontleding niet voert tot alle mogelijkheden en tot de diepste krachten die in de menschenziel werken, die, als ze doorbreken naar de oppervlakte, het net-gebouwde huisje van gereglementeerde psychologie ineen doen storten. Het besef dat er in het innerlijk van de mensch een terrein is, nog onontgonnen en slechts betreden door de grooten van alle tijden, heeft de romankunst al voor jaren nieuw leven gegeven. Het is een van de oorzaken die een kunstsoort deden ontstaan die bij ons publiek nu weerklank begint te vinden. Men toont belangstelling voor de vertegenwoordigers van de richting waar onze romankunst nog niet aan toe is. Vooral voor de voorloopers als Wassermann, Schnitzler, Thomas en Heinrich Mann. En ook voor een enkele die dichter bij de moderne tijd staat: Zweig, Werfel, Kafka.

Later, als een terugblik mogelijk is, als veel van wat nu belangrijk lijkt uit de herinnering verdwenen zal zijn, als andere elementen in hun volle waarde gezien kunnen worden, zal men zich verbazen hoeveel er aan ons land voorbijging. En die verbazing voelt men reeds nu als men het werk van hen die de moderne kunst opbouwen weet te doorschouwen, als men zien kan waaraan zij gelooven en langs welke weg zij meenen te kunnen komen tot de hoogste uiting. Maar ook aan hun directe uitspraken, terloops gezegd in scheppend werk of met nadruk geuit in theoretisch betoog, is af te meten hoever we achter zijn met onze verhalen vol karakterteekening op de manier van Tachtig, van uitgewerkte problemen en raisonneerende en analyseerende helden en heldinnen. Reeds Brandes schreef in zijn „Romantische Schule in Deutschland: „Dat Menschenherz ist kein stiller Teich und kein idyllischer Waldsee. Es ist ein Ocean mit einer submarinen Vegetation und schrecklichen Bewohnern". En Stefan Zweig laat in „Verwirrung der Gefühle" de hoofdpersoon duidelijk zeggen: „Was unsere Schriftsteller und Dichter in Büchern als aus-

serordentlich erzählen, was Schauspieler der Bühnen als tragisch maskieren, ist spielhaft und belanglos", en:

Ist es Bequemlichkeit, Feigheit oder ein zu kurzes Gesicht, dass sie alle immer nur den obern erhellten Lichtrand des Lebens zeichnen, wo die Sinne offen und gesetzhaft spielen, indes unten in den Kellergewölben, in den Wurzelhöhlen und Kloaken des Herzens phosphorhaft funkelnd die wahren, die gefährlichen Bestien der Leidenschaft umfahren, im Verborgenen sich paarend und zerfleischend in allen phantastischen Formen der Verstrickung?"

Carl Hauptmann wil in plaats van de naturalistische psychologie de „persönliche Geheimlehre", terwijl Unamuno zegt: „Geistige Trägheit — das ist die Unfähigkeit, anders zu urteilen als nach Präzedenzfällen — ist das, was allen, die sich dem Kritikerberufe widmen, eigentümlich ist." (Spiegel des Todes). Wassermann nam een aanloop: „Psychologie ist Naturalismus.... sie ist das Wortliche, nicht das Bildliche, das Allegorische, nicht das Symbolische, der Weg und nicht das Ziel". En talrijk zijn de uitspraken die alle in dezelfde richting wijzen, te vinden in het werk van de generatie die nu in de tijd van volwassen scheppen is en gedeeltelijk er al over heen.

Men vindt in ons land critici die meenen dat onze romankunst geen verjonging en verdieping behoeft, die al tevreden zijn als ze af en toe een stukje goed proza ontmoeten of een figuur die niet al te klein en te ondiep gezien is. En men heeft het troostwoord kunnen lezen dat, als het belangrijke werk er nog niet is, het toch elk oogenblik kan komen. Wij gelooven dat onze letterkunde hiervoor echter eerst wakker zal moeten worden en tot het leven terugkeeren."

EEN NIEUWE CHRISTELIKE ROMAN. *De Verborgen Weg*, door M. S. van IJsselstein.

Onze Christelik-literaire wereld is niet heel groot en wat er in dat kleine wereldje gebeurt, valt maar zelden buiten de aandacht of de bemoeiïng van de Opwaartsche Wegenkring. Als we Opwaartsche Wegen zonder zelfverheffing het Centrum van de jongere Christelike literatuur mogen noemen, dan staat alleen het kringetje van Huis ter Heide rond Duco Vorster geheel buiten de invloedskring van ons tijdschrift.

Van de ouderen hebben enkelen ook aansluiting bij ons gezocht en gevonden, de jongeren zijn bijna allen met Opwaartsche Wegen in de een of andere relatie of zijn er mee in aanraking geweest, of hebben er naar getracht. Juffrouw van IJsselstein was ons echter onbekend en haar boek stond al een tijdje naast enkele andere recensie-exemplaren in mijn kast, zonder dat ik het mogelijk achtte daar een werk te bezitten, dat aan ons pogen verwant was. Het boek speelt voor 't grootste deel in de kringen van de Meisjesstudentenvereeniging, maar men zou het met evenveel recht misschien een

N.C.S.V. boek kunnen noemen. Want niet alleen door de opdracht is het aan de belangrijkste onzer Christelike studentenvereenigingen verwant.

Toen ik het plichtmatig in de hand nam om een vacantiedag voor Opwaartsche Wegen te benutten, was er weinig opgewektheid in de manier waarop ik het aanvatte; toen ik echter eenmaal op gang was heb ik met de grootste belangstelling in enen doorgelezen.

Of het dan zo'n geweldig boek is?

Och nee, het heeft genoeg gebreken, vooral kompositiegebreken, om het middelmatig of beginnelingenwerk te noemen. Maar het is een levenswarm boek met een gezonde Christelike sfeer en een goede dialoog.

Het vertelt van een meisjesstudentje zo ideaal als alleen in een boek haast voorkomt, dat een door de schrijfster waarachtig doorproefde fout op een erg boekachtige manier tot een tragies slot voert.

Met bovenstaand nog al hatelik zinnetje heb ik onderstreept wat het boek te veel heeft aan literatuur; als ik er de filmachtige kompositie bijnoem heb ik ongeveer al het kwaad gezegd dat ik er van weet en dat lijkt zeker heel wat. Maar nu mag ik er nog bijvoegen, dat het verder ieder erg mee vallen zal.

Het is waar: Nora is wat te veel opgesierd: mooi, verstandig, ernstig, opgewekt, vroom, nooit 'n kwezel, een prachtkarakter, met grote belangstelling voor de studie, de dingen van alle dag en voor anderen, een zeldzame takt, die van vijandinnen, als Esther, vriendinnen weet te maken; onder alle roem de eenvoud zelf. Toch is ze geen karikatuur, ze blijft bijna het hele boek voor ons leven, alleen in het laatste gedeelte wordt ze meer literatuur dan werkelikheid.

Maar de andere personen zijn nog meer dan Nora raak geziene, goed getekende mensen. Bij niet alle personen is de psychologie diep, maar Suze b. v. is uitstekend.

De gesprekken zijn het beste van het boek, slechts hier en daar hindert een klein stijvigheidje of een opzettelikheidje.

Het slot: de dissertatie van Wim, het boek van Walpole, het sterfbed in Engeland, is nog meer literatuur dan dat Wim en Nora weer plotseling elkaar in de armen zouden zijn gevallen. Dat Leontientje in „De pastoor" wegkwijnt nemen we met een goedgelovig lachje aan, haar sterfbed maakt het slot zo goed, dat we haar ziekte zouden aanvaarden als die nóg onnatuurliker was. Van Nora geloven we die theaterdood niet. Ik had het nog eerder van Wim geloofd dan van haar. Ik weet het wel, ze gaat niet dood van liefde, maar van berouw over onrecht tegen de geliefde, maar dat is voor iemand als Nora al even zot, ook al is ze nog zo moe door haar harde werken. Door treuren over Wim kon die inzinking niet komen, want ze is hem zo totaal kwijt geweest, dat ze pas drie jaar na zijn promotie met verwondering plotseling in de biblio-

theekkatalogus het fiche van zijn dissertatie vindt. Dat elke lustrumpraeses van den V.V.S.L. er haar hachje bij inschieten zou, mag ik toch ook niet gelooven, dat was een kwaje kans voor de dames. Dat een gezond jong meisje met een helder verstand als zij door de palaeographie zou ten gronde gaan, wil er ook niet bij me in.

Dat zij zo'n vernielend berouw zou krijgen, zonder één hand uit te steken om het goed te maken, of zelfs maar in snikken aan haar moeder of een zuster te kunnen vertellen is literatuur, geen werkelikheid.

Maar ondanks deze bezwaren, dit boek is wel een belofte. Dit is nog wat erg jong werk; bij grootere rijpheid kan deze schrijfster een van onze beste romancières worden, als ze tegelijk iets van de jeugdige frischheid bewaart, die het lezen van dit boek tot een genoegen heeft gemaakt.

OPVOEDER EN KIND

Dr. LOUIS BERGER, — M. R. TIJSSEN, REDACTEUR VAN DE KATHOLIEKE SCHOOL — F. FONTAINE, SCHOOLHOOFD, LEERAREN VAN DE KATHOLIEKE H. B. S. EN GYMNASIUM TE AMSTERDAM EN DEN HAAG

VOOR DEN OPVOEDER

Over Stag?

Langen tijd kon ook ons, Katholieken, met recht verweten worden, dat de meesten onzer hun kinderen in te groote onwetendheid over sexueele zaken lieten opgroeien. De arts J. B. Deelen heeft na zijn succesvolle lezingen voor ouderen, thans, wat hij meent dat wij onze opgegroeide kinderen niet mogen onthouden, vastgelegd in een boekje „Het sexueele in den Mensch", in 1927 uitgegeven bij Malmberg in den Bosch. In zijn waardeerend voorwoord noemt Prof F. Van de Loo van het Seminarie Rijsenburg als doel er van „sexueele voorlichting te geven aan jong-volwassenen" en ik kan mij zeer goed voorstellen, dat een opvoeder van jonge aanstaande biechtvaders hoogelijk is ingenomen met het verschijnen van een dergelijk werk, dat getuigt zoowel van de ernstige opvatting als van het inleven van den schrijver in zijn stof. Dokter Deelen zelf geeft als doel van zijn uitgebreide sexueele voorlichting: „kennis er van te geven op dit gebied bij de tegenwoordige vrijere omgang."

In het eerste deel van het boekje geeft Dr. D. op uitvoerige wijze, ja voor een leek haast verwarrend, uiteenzettingen van „de levenscellen in het algemeen" een hoofdstuk volgen over „de geslachtscellen van den mensch" en een over „de volwassen geslachtsorganen". Hij doet dit op hoogst kiesche wijze, de reëele waarheden afwisselend met poëtische vergelijkingen en door zijn geestdrift voor het schoone in den opbouw van den mensch wordt alle neiging tot neerhalen inderdaad gebannen.

Maar toch acht ik dit boekje een hoogst bedenkelijk over stag gaan. Ik kan niet oordeelen of dergelijke uiteenzettingen voor ontwikkelde jongens nuttig en noodig zijn en goeds uitwerken zullen; maar in elk geval moet het die jongeren teleurstellen, die in dit warm en met aantrekkelijke beeldspraak gegeven pleidooi voor redelijk geslachtsleven en krachtige waarschuwingen tegen uitspattingen op dit gebied, ook steun en uitkomst hopen te vinden bij hun sexueele moeilijkheden. Dr. D. toch geeft het bereiken van het genoemde inzicht in den onthoudingseisch zonder dat hij den strijd er voor zelfs ook maar schetst, en waar de medicus op zijn hoogopgevatte wijze zooveel bijzonderheden geeft, die tot de physiologische kern

dezer dingen gaan, mocht hij deze hoofdzaak allerminst ontgaan. Het boek was zeker daardoor voor nog meerderen ongeschikt geworden, maar voor de minderheid zou het dan ook een ware hulp in de moeilijkheden geworden zijn. Wat de meerderheid betreft, vergeet Dr. D. blijkbaar, dat alle weten beteekent denkstof ontvangen en dat voor verreweg de meeste opgroeienden het denken juist van het sexueele moet worden afgeleid en niet er op gevestigd. In de hierboven genoemde hoofdstukken wordt bovendien op dit gebied èn te veel èn te weinig gegeven, blijven allerlei vragen open ook buiten de zaken waar Dr. D. zich afmaakt door een „het fijne weten we er nog niet van" en „'t toeval moet ook een handje helpen", uitdrukkingen die trouwens op zichzelf storend luchtig zijn in zijn overigens zoo hoog gehouden betoog.

Dr. D. vergeet ook in zijn eigen hooge geestdrift bij het diepere doorschouwen van deze wonderen in de natuur, dat dit halve weten wat zijn boekje geeft over een onderwerp, dat voor onze opgroeiende jeugd immers, letterlijk en figuurlijk een levensquestie is, op hoogst gevaarlijke wijze de gedachten op den verkeerden weg aan het rollen kunnen komen. Bovendien is het gezonde opgroeienden niet mogelijk zonder emotie dergelijke uiteenzettingen te lezen en te overdenken en, waar Dr. Dr schrijft: „Het schaamtegevoel moet de sexualiteit beschermen niet verdringen en.... de liefde alleen geeft het klare inzicht in de redelijke sexualiteit en de noodige beheersching", daar, mis ik met groot leedwezen zelfs de aanduiding van de velerlei middelen ons Katholieken vooral gegeven om onze gedachten ook waar zij de sexualiteit overwegen rein te houden; mis ook de zoo hoog noodige raad en de erkenning en waarschuwing, dat het zich te veel verdiepen in deze bijzonderheden in welken vorm ook, voor alle opgroeienden een groot gevaar beteekent.

Neen werkelijk, na de tijden van overdreven geheimdoenirigheid, waar het sexueele zaken betrof, gaat dit boekje angstig over stag.

Voor wie is het trouwens bestemd? Ik zou het niet graag op mijn geweten laden, het ook maar één meisje (tenzij biologe of medica) in handen te geven, — daarover straks nog nader, — maar voor welken leeftijd van jongens is het eigenlijk geschikt? Ik bedoel nu niet het getal hunner jaren; maar het is toch een algemeen bekend feit, dat de eene opgroeiende veel vroeger vraagt naar de opheffing van zijn onkundigheid op sexueel gebied als de andere, en dat de een daarbij weer voor zijn rust noodig heeft veel intensiever doordringen in de bijzonderheden dan de andere, maar voor die ander is een te veel dan ook juist bijzonder ongeschikt. Ouders van groote gezinnen die echt hebben meegeleefd den groei hunner kinderen, zouden kunnen getuigen, hoe dat in een gezin soms uiteen kan loopen; en paedagogen en biechtvaders weten, hoe dit beinvloed wordt door aard en milieu.

Nu hoopt Dr. D. echter voor zijn boekje belangstelling te wek-

ken bij de ouders; maar die hebben aan dit stramien over de sexualiteit heel weinig: omdat alle raad hun hier onthouden wordt, terwijl het boekje juist verschijnt in een tijdsperiode waarin de R. K. Ouders en opvoeders in gaan zien, hoe zij zich moeten oefenen om zonder lacherigheid, maar ook zonder overdreven schaamtegevoel, om van neerhalen van het sexueele niet eens te spreken, met de opgroeienden hun toevertrouwd, over deze zaken te kunnen spreken; maar dit dan op het juiste psychologische moment, dat zich in het gunstigste geval aanmeldt door een vraag van hun kinderen. Het geldt dan die voorlichting, die opbeuring en dien raad te kunnen geven, die elk kind voor zich dan juist noodig heeft, niet later maar ook niet eerder, niet minder maar ook niet meer. Juist, omdat dit streven bij de beste der ouders meer en meer doordringt, is het te betreuren, dat er nu een boekje verschijnt, waarmede vele R. K. ouders die dure maar moeilijke plicht van zich afgenomen zullen achten.

Bij het opkomende geslachtsleven gaat het trouwens niet om te weten in de eerste plaats, maar om een rein doorvoelen, een schiften van goed en kwaad, en de familievaders en de biechtvaders zijn voor de jongens, de moeders voor de meisjes daarbij de heilig verplichte wegwijzers, als die kinderen voor verbijsterende onoplosbaarheden en twijfel komen te staan.

Alleen vast vertrouwen en groote liefde zullen zoowel jongens als meisjes brengen tot het uiten wat hen in dit opzicht beweegt, en als de aangewezen raadgevers sterk met hen meeleven, zullen zij de moeilijkheden zelf reeds aanvoelen nog vóór zij geuit zijn. Dan een rustig (o, radio en telefoon!!) uurtje avondwandeling, een samenzijn in den schemer of een praatje op den rand van het bed (zonder dat de opzettelijkheid van ons doen heen schijnt door de liefde die ons daarbij drijft), door voorzichtig polsen — o zoo voorzichtig, als gold het de hanteering van fijn gesponnen glas — door echt liefderijk indringen in de nooden van onze jongeren, door soms ook de moeilijkheden uit onze eigen jeugd op te halen, zoo hebben wij de grootste kans voor opbouwend helpen, de oudertaak bij uitnemendheid. Dan zullen (en hierbij kreeg ik de ervaringsresultaten van verschillende moeders) zelfs jongens, die zoo graag en zoo gauw van hun innerlijk leven hun ouders uitsluiten, gebracht worden, allereerst tot het verlossende uiten van wat hen soms zoo duidelijk sterk ontstemt en zal het ware oudersgevoel de gids zijn om naast het geloof, alle krachten aan geest en hart te geven om de opgroeienden ook bij hun sexueele moeilijkheden te brengen tot hoopvolle blijmoedigheid, zoodat ook hierin de begrijpende en helpende hand onzer liefde hen jarenlang een steun kan blijven.

In Dr. D.'s boek staan helaas te weinig bladzijden, waarin ouders de noodige en nuttige wijsheid putten kunnen om te begrijpen, wat er omgaat in hun opgroeiende jongens en meisjes, waardoor zij dan vaak in een gezin zoo moeilijk worden, welke — ge-

lukkig voorbijgaande — hakende eigenaardigheden zij dan naar buiten toonen, wat er voor opkomend schoons daaronder gaat opbloeien. Voor eigen ontwikkeling zullen vele ouders hier wellicht noodige bijzonderheden ter voorlichting vinden, maar noode zullen zij alle practische raad hier missen. Veel te weinig weten en bedenken ouders bijvoorbeeld, hoe zij door het waardeeren en aanmoedigen van gezonde of ontwikkelende of soms maar alleen bezighoudende liefhebberijen — ook al kosten die zoogenaamd onnoodig geld of vergen zij veel van ons geduld — aan hun opgroeiende jongeren soms voor het leven meegeven een sterk tegenwicht tegen allerlei kwade neigingen.

De slordigheid en overdreven ijdelheid der meisjes zou de moeders niet zoo ontstemmen en zooveel zorg geven als zij wisten, dat met het moreel evenwicht ook de netheid groeit en de vereering voor al het uiterlijke binnen gepaste grenzen terug komt. Door de soms zoo brutale norschheid of de onstemmende somberheid der jongens, kunnen toch ook eigenlijk alleen die vaderen zichzelf gekwetst voelen, die zich niet meer herinneren hoe zij zelf indertijd met dit stekelig hulsel hun groeiende gevoeligheid meenden te moeten beschermen. Zulk een boek kan niet gelijk dienen voor ouders en kinderen.

Het zijn slechts een paar aanduidingen van het feit, dat elke opgroeiende weer anderen steun en lankmoedigheid vraagt, op een leeftijd waarbij het sterk minderwaardig zich voelen van het eene kind tegenover de grootheidswaan van het ander, waardoor het niet alleen, zooals Dr. D. aanbeveelt bij de sexueele afwijkingen dringend noodig is de liefde hoog te houden tegenover het verkeerde van te veel beknorren en bedreigen met straffen, want er is wel geen leeftijd als die der laatste puberteitsjaren, waarbij het sexueele zoozeer den geheelen mensch beinvloedt.

Ten slotte moet het mij van het hart, dat ik dit boekje voor de allergrootste helft van onze meisjes hoogst ongeschikt acht.

Dr. D. onderschat de gevaren van de wisseljaren, die aan de puberteit voorafgaan, en waar het erotische en nog niet het sexueele naar voren dringt. Hij spreekt van een kleurenspel, dat de zonsopgang vooraf gaat, terwijl het juistere beeld zou zijn dat van een kaleidoscoop, waar de minste stoot de kleuren en schoone lijnen verstoort en dooreen gooit. Zoo ziet hij ook de meisjes door een verfraaiend gekleurde bril, en geeft het boek naast zijn uitvoerige H. B. S.-wijsheid, voor meisjes al heel weinig, draagt daarvoor te veel het stempel geschreven te zijn door een man, die meer de vrouwen eert en hoogstelt, dan de meisjes kent.

Aan 's schrijvers betoog bijvoorbeeld: „De strijd voor de reinheid schijnt in het vrouwelijk gemoed gemakkelijker, niet van zoo geweldige intensiteit op het eene oogenblik te zijn" dan hebben de meisjes daar al heel weinig aan, en het woord „gemakkelijk" lijkt mij

voor de jongens noch meisjes het ware in dezen. Gevaarlijk lijkt mij zelfs een uitspraak als deze: „De organische geslachtsdrift lijkt voor de vrouw een oase, waar zij rusten kan, een droomenspel, waaraan zij zich geven moet". Ook al laat Dr. D. er dadelijk op volgen: „Wie haar beheerscht, die acht haar . . . . wie haar volgt die vloekt haar."

Maar mijn grootste bezwaar tegen het boekje voor meisjes is dit, dat de zeer uitvoerige biologische details door Dr. D. gegeven in de reeds vroeger genoemde hoofdstukken voor de meeste meisjes een kwetsing zal zijn van haar schaamtegevoel. Ik grond deze meening niet alleen op de gedachte, hoe het mijzelf verkeerd geëmotionneerd zou hebben dit alles als jong meisje te lezen en te weten, maar ik vond bij vele anderen, mannen zoowel als vrouwen en daaronder heusch niet juist ouderwetsche zielen, volkomen instemming met die meening. We herinneren Dr. D. in dezen aan zijn reeds aangehaalde meening: de redelijk-menschelijke sexualiteit wijst zichzelf den weg, als men haar maar stil laat begaan. . . . een innerlijke schuchterheid is haar eigen. Juist die innerlijke schuchterheid lijkt mij het meest afdoende door God onze meisjes ingeschapen behoud op dit gebied en men kan werkelijk God niet dankbaar genoeg zijn, als een moeder, in onze wilde en overvrije tijden, bij haar meisje een groote — haast had ik geschreven hooge — schuchterheid op dit gebied rijk is? Een uitvoerig weten, zal hierbij eerder onrustgevende schade dan weldoende bate zijn.

Nog eens: laat geen moeder meenen, dat dit boekje voor haar kinderen *HET* middel is, want voor meisjes vooral is de hechtste steun bij sexueele moeilijkheden, het vaste gevoel, waarvan de glans het meisje, dat het zeide de oogen uitstraalde: „met mijn moeder kan ik alles zoo heerlijk bepraten".

Daar ligt voor ons moeders nog altijd een vruchtbare vlakte open, die velen braak laten liggen. Mogen niet steeds meer maar steeds minder meisjes bij dit soort van bij haar opkomende vragen naar een boekje hoeven te grijpen.

Laten we, versterkende en ontziende vooral haar natuurlijke schuchterheid op sexueel gebied, voor onze meisjes zooveel mogelijk het geheim der bevruchting ook een hoog geheim laten en haar zoo opvoeden, dat zij ook met deze moeilijkheden het eerst tot moeder komen en daar naast als een vaste toevlucht en steun weten, de genademiddelen van onze „Moeder" de H. Kerk.

Zoo zullen wij mijns inziens aan onze meisjes de beste wapens in handen geven bij den voor ieder mensch, ook voor den meest wetende, moeilijken tocht door wat Dante schilderde als een duister woud waar de wilde dieren rondsluipen.

Eene Moeder.

VOOR HET KIND

J. B. Berink, Ds. A. L. Broer, J. Drijver, J. J. Hof, e.a. *De Roep der Velden.* Zwerftochten naar de Bronnen van Vreugde en Schoonheid. Geillustreerd. (327) f 6.—.

In dit boek zijn van onze meest bekende natuur-minnaars en beschrijvers bijdragen opgenomen. Ieder vertelt van zijn zwerftochten door de natuur, van zijn avonturen, of beschrijft in korte schetsen voorvallen uit het dierenleven.

De Roep der Velden is een boek, dat voor een natuurliefhebber zeker een gewaardeerd bezit zal uitmaken; hij kan er in lezen hoe ieder der schrijvers zag, wat ook zijn belangstelling heeft. Het werk is technisch uitstekend verzorgd en verfraaid met talrijke foto's.

Bridges (T. C,) *Het Boek der Ontdekkingen.* (224) Bewerkt door Mr. M. Stribbe. W. de Haan, Utrecht.

Nadat in het eerste hoofdstuk een vluchtig overzicht wordt gegeven van de ontdekkingsreizen der oudste zeevarende volken, Phoeniciërs, Grieken en Arabieren, vertelt de schrijver in de 35 overige hoofdstukken van de daden en reizen der voornaamste ontdekkingsreizigers uit de wereldgeschiedenis vanaf Marco Polo tot de Zuidpooltocht van Kapitein Scot. De behandeling is hier en daar wel ietwat oppervlakkig, maar overigens kunnen onze opgeschoten jongens — voor hen is dit boek bestemd — uit deze verhalen leeren, wat in 't verleden door energie en volharding werd bereikt. Jammer dat er beduidend minder hoofdstukken in voorkomen als het laatste: *De Zuidpool,* — waarin het pionierwerk op vreedzame maar niet minder energieke wijze plaats heeft, — dan die als *De Spanjaarden in Peru.* Dat is meer een verslag van veldslagen en menschenslachtingen. En het nut van zulke lectuur voor onze jongelui kan ik niet inzien.

Teijssen (M. R.) *Groote Mannen.* Deel I: Nederlanders. (173) f 1.25. Geb. f 1.75. N.V. Helmond.

Deze „Korte levensschetsen voor de rijpere katholieke jeugd" heeft Teyssen geschreven voor „Onze Courant", het geillustreerd weekblad voor katholieke jonge menschjes. Ik kan begrijpen, dat er op werd aangedrongen, deze schetsen in boekvorm aan te bieden, daar er werkelijk behoefte te over bestaat aan dergelijke leesstof.

Het is, gelijk redacteur H. G. de Boer van „Het Katholieke Schoolblad" in de Lente van dit jaar heeft geschreven: „Zonder te doen aan Hero-Worshipping heeft de lagere school de plicht de groote van geest, vooral uit eigen land, al is 't maar van verre, te toonen aan de jeugd. Hoofdzaak is de gedachte te wekken aan prestaties, die boven de middelmaat uitgaan. En dit is niet onmogelijk". De schrijver van dit boek denkt het zelfde. En ik ook! Want als dat werkelijk onmogelijk zou zijn, konden wij, in zake van opvoeder, gerust het bijltje er bij neerleggen.

Als uit het voorbeeld niets meer te leeren valt, moeten wij begrijpen, dat de opvolgende generaties hoe langer hoe dommer en suffer zullen worden en groeien in belachelijke verwaandheid en in beweenbare onverschilligheid.

Waarlijk, wij voelen ook niet veel voor heldenverheerlijking; daar steekt een groot gevaar in; maar veel erger is het als men de jeugd niet meer leert bewonderen. Dan krijgt men dat pedante, sceptische en geestelijk minderwaardige geslacht, wat wij de laatste 10 jaren hebben opgekweekt. (Behandeld worden: Sint Jeroen, Geert Groote, Cornelius Musius, Joost van den Vondel, Le Sage ten Broek, Van Sasse en Van Son.).

Natuurkunde

OVERZICHT VAN NATUURWETENSCHAPPELIJKE TIJDSCHRIFTEN.

door PROF. A. MULDER.

La Nature, het tijdschrift, dat in den regel meer de aandacht trekt door zijn fraaie illustraties dan door de belangrijkheid (laat ik zeggen: op natuurkundig gebied) van zijn inhoud, heeft in zijn 1e Juni-nummer weer eens iets meer wetenschappelijks n.l. een artikel van A. Boutaric, over de electrische methode voor het meten van waterstof-rionen-concentraties en hare toepassing op colloïden, in de biologische chemie, op de drinkbare minerale wateren, op het levende protoplasma enz. Het hoogstaande opstel is zeer lezenswaardig. In hetzelfde nummer wordt aan de hand van eenige duidelijke doorsneden en teekeningen door A. Troller een overzicht gegeven van de plannen van Boucherot en Claude om de warmte-energie der zee, die ontstaat door het temperatuurverschil tusschen het diepzeewater en het oppervlak, in praktisch bruikbaar arbeidsvermogen om te zetten. De uitvinders hebben bovendien nog een ander doel. Het water der zee in de tropen is op 500 meter diepte ongeveer 10 graden. Wanneer dit water naar de oppervlakte wordt gepompt, kan het gebruikt worden om woningen, bureaux, werkplaatsen en fabrieksruimten genoegzaam af te koelen om ook aan menschen uit de gematigde luchtstreken een intensieven arbeid mogelijk te maken. Ten slotte kan het koudere water ook gebruikt worden om door verdamping en condensatie van het warme zeewater drinkbaar water te verkrijgen, waaraan in de tropische gewesten dikwijls gebrek is. Wat er ten slotte van al deze plannen terecht zal komen moet de toekomst leeren.

Hebben zonnevlekken invloed op de weersgesteldheid? Het schijnt wel zoo te zijn, volgens een zeer gematigd en verstandig artikel van Dr. O. Myrbach in *„Die Umschau"* van 2 Juni. Hij beroept zich o.a. op de stelselmatige waarnemingen van den Amerikaanschen geleerde Clayton, die tot de volgende bevinding is gekomen: 1e. hoe meer zonnevlekken, des te krachtiger worden de hoofd-windstroomingen of de algemeene atmosferische circulatie; 2e. een verhoogde zonneactiviteit kan onder bepaalde omstandigheden tot plotselinge weersveranderingen leiden. De schrijver zelf houdt zich ook met vergelijkende waarnemingen bezig, die echter van te korten duur zijn om tot zekere gevolgtrekkingen te voeren. Naar aanleiding van de proeven, die door Opel genomen zijn met „Raketten" auto's en vliegtuigen, behandelt Dr. Schütt de vraag, wat wij eigenlijk weten van de hoogste lagen onzer atmosfeer. Ongelukkigerwijze begaat hij dezelfde vergissing, die men ook zoo vaak in handboeken aantreft, door n.l. het gloeien der meteoorsteenen toe te schrijven aan de wrijving in den dampkring. Deze is echter veel te

klein. Feitelijk ontstaat de warmte-ontwikkeling door de verdichting van de lucht (of van het gas, dat zich op die hoogte bevindt) aan de voorzijde van het met een snelheid van 40 K.m. per seconde voortschietende lichaam. Te merkwaardiger is deze vergissing, daar Dr. Schütt zijn wetenschap ontleent aan een artikel van J. Bartels in „*Die Naturwissenschaften*" van 4 Mei, waarin het verschijnsel volkomen juist wordt beschreven met de woorden: „Infolge ihrer grossen Geschwindigkeit (im Mittel 40 K.m. /sec.) drücken sie die Luft an ihrer vorderseite zusammen; die Erwärmung, die mit dieser Kompression verbunden ist, ist so stark, dass die Sternschnuppe völlig verdampft." Van andere artikelen in de laatste afleveringen vermelden wij nog: „Neues von den Bakterien" van Dr. H. von Bronsart; „Der Rakettenwagen auf der Avus" van J. Fischer; „Das Wesen der Seekrankheit und ihre Behandlung" van Dr. E. Starkenstein; „Die Glühlampe als Ultraviolettquelle" van Dr. F. Skaupy en ten slotte een zeer zeldzame foto van bliksemontlading met verschillende scherpe, grillige banen van bolbliksems dicht bij den grond, in den avond van 30 Juni 1927, in de omstreken van Niederwerth in Rheinland.

„*Die Naturwissenschaften*" van de laatste maanden hebben voor ons niets belangrijks buiten het reeds genoemde artikel van Bartels over de hoogste lagen van onzen dampkring. Wie zich in de hoogmoderne golfmechanica wil verdiepen, moge het uitstekende artikel van Sommerfeld bestudeeren, over de electronen-theorie der metalen, in het nummer van 25 Mei. Het 1-Juni-nummer is geheel gewijd aan verslagen van onderzoekingen, gedaan door de „Kaiser Wilhelm-Gesellschaft", waaronder ongetwijfeld zeer belangrijke, echter van meer specialistischen aard.

NATUURKUNDIGE BOEKEN.

Haas, (Dr. Arthur): „MATERIEWELLEN UND QUANTEN-MECHANIK". (VII en 160) 3 fig, Mk. 6,50. Akadem. Verlagsgesellschaft, Leipzig 1928.

Zooals men weet wordt de aandacht der physici op 't oogenblik wel het meest in beslag genomen door de vraag naar de inwendige constitutie van het atoom. Tot voor een goede 30 jaren meende men nog algemeen, dat de atomen de laatste, enkelvoudige bouwsteenen van de materie waren. De radioactieve verschijnselen, in verband met hetgeen men van de electricieteit wist of nog ontdekte, hebben echter geleerd, dat dit niet het geval was, dat men deze samenstelling zelfs voor de eenvoudigste elementen nog niet geheel heeft kunnen achterhalen. Het spreekt van zelf, dat men door het maken van onderstellingen en het opbouwen van theorieën getracht heeft uit de verschijnselen, met name het spectrum, den inwendigen bouw der atomen af te leiden.

En tot zekere hoogte is men hierin geslaagd.

Hoever zich dit succes uitstrekt en door welke theorieën men heden zoover gekomen is, tracht Dr. Haas in dit werkje zoo beknopt mogelijk aan te geven. Voor hen, die gewoon zijn zich van de moderne wiskundige methodes te bedienen, verklaart hij op duidelijke wijze den hoofdinhoud van de theorieën van *Bohr, Heisenberg* en *Schrödinger* en het gebruik, dat hierbij van de relativiteitstheorie en de theorie der quanta gemaakt wordt. Dit vormt den inhoud der eerste 15 hoofdstukken.

Eindelijk heeft de S. aan zijn compendium nog een 16e hoofdstuk meenen te moeten toevoegen, dat tot titel draagt: „Quantenmechanik und Naturphilosophie".

En dat is jammer. Want de philosophische beschouwingen, die de S. in dit laatste kapitteltje van nog geen drie bladzijden ten beste geeft, zijn volkomen bezijden de waarheid. De begrippen (let wel „die Begriffe". blz. 144) van zelfstandigheid en causaliteit zouden door wiskundige herleidingen of quantitatieve physische beschouwingen een essentieele verandering („eine wesentliche Wandlung" l. c.) kunnen ondergaan! De tegenstelling tusschen „materie" en „licht" („im weitesten Sinne" d. i., volgens alles wat voorafgaat, energie, in goed Hollandsch „arbeidsvermogen", maar ook niets méér!) zou door de jongste ontwikkeling der atoomtheorie „sehr gemildert" zijn geworden! Wie ziet hier niet de hopelooze verwarring van „massa" (waarover het in dit boekje voortdurend gaat) en „substantie" of zelfstandigheid (waarover met geen enkel woord gerept wordt); van substantie en accidenten, van het causaliteitsprinciep en het aanduiden eener uitwerkende oorzaak? Dit zijn slechts een paar puntjes, die wij even aanstippen.

Om deze drie bladzijden te weerleggen zou men een geheel boek over de beginselen der logica, ontologie en cosmologie moeten schrijven. Overigens willen wij den S. daarover niet te hard vallen. Hij heeft zijn wijsheid geput uit de bronnen, die hij zelf aangeeft: Bohr, en Planck, allen physici van naam, maar philosophen van den kouden grond.

Nog eens: jammer, dat dit mooie en nuttige boekje door dien onzin wordt ontsierd.

Joos (G.) und **Angerer** (E. V.) „SPEKTROSKOPIE I".
Stark (Johannes) „STARKEFFEKT" (XIII en 562) 145 - 19 fig. Mk. 47'— Akad. Verlagsges. Leipzig 1927.

Het werk bestaat eigenlijk uit drie afzonderlijke verhandelingen n.l. „Anregung der Spektrem" van George Joos, „Apparate und Methoden der Spektroskopie" en „Starkeffekt" door Johannes Stark.

Deze drie samen vormen het eerste gedeelte van de Spectroscopiebehandeling in het groote Handbuch der Experimentalphysik, uit-

gegeven door Wien en Harms; zij vullen den XXIsten Band. De XXIIste zal ons het vervolg der „Spektroskopie" brengen.

We kunnen al aanstonds van al deze drie tractaten zeggen, dat ze voortreffelijk zijn. Vooral Stark is hier in zijn element: hij behandelt zijn eigen ontdekking! Maar, om met het 1e te beginnen, niettegenstaande we hier te doen hebben met een handboek der experimenteele physica, heeft Joos het toch noodig geoordeeld, en terecht, in het eerste hoofdstuk van zijn verhandeling een korte samenvatting te geven van de theorie, d.w.z. van de voornaamste theorieën, die het verschijnsel „spectrum" met het ding „atoom" verbinden. In zoover vertoont dit hoofdstuk gelijkenis met het boekje van Haas, dat wij boven besproken hebben. Terwijl Haas echter bij zijn beschouwingen vooral uitgaat van het atoom, doet Joos juist andersom en begint bij het spectrum, wat met het oog op het experimenteele karakter van het handboek goed gezien is. In 't algemeen schijnt Joos ons duidelijker te zijn dan Haas en kan dit eerste hoofdstuk geschikt als inleiding dienen voor de bestudeering van meer uitgebreide spectraal-werken. Waarom hij op blz. 55 de uitdrukkingen „polar" en nichtpolar" duidelijker vindt dan „heteropolar" en homoöpolar" maakt hij m.i. niet aannemelijk. Immers de zgn. niet-polaire binding geschiedt, ook volgens Kossel, door de neutrale atomen toch niet: juist *omdat* ze neutraal zijn; dan moesten de electronenbanen gescheiden blijven. Ook kan men over die „Quadrupolsymmetrie" twisten, hetgeen echter geen nut heeft, daar niemand zich op 't oogenblik nog een juiste voorstelling van deze dingen kan maken.

Het 2e hoofdstuk gaat over „Quatitative Anregungsversuche", het 3e over „Breite der Spektralinien" en het 4e, dat verbazend practisch is, over „lichtquellen".

In het 2e deel leidt Angerer ons in, in de toestellen en methodes der spectroscopie. Tot onze verwondering wordt hier niets gegeven over de astronomische spectrografie en schijnt ons de behandeling van de fotocel wel wat beknopt. Over 't algemeen is de stof uitstekend behandeld, al zouden wij hier en daar, bijv. bij de fotografische spectraal-fotometrie, wat meer figuren wenschen, voornamelijk waar men verwezen wordt naar tijdschriften, die men niet zoo gemakkelijk bij de hand heeft. Op blz. 378 wordt naar blz. 491 verwezen, hetgeen moet zijn 391.

Eindelijk het Stark-effect: de invloed van een electrisch veld op de spectrale lijnen. Zeker, dit onderwerp is voortreffelijk behandeld, zoo goed misschien als mogelijk is, door niemand minder dan den ontdekker zelf. Maar wij vragen ons af, of juist door die omstandigheid de behandeling niet een beetje te lang is geworden. Wij zullen afwachten, of de behandeling van het Zeeman-effect in het volgende deel door Prof. Dr. Back eraan evenredig is.

Brievenbus

R. P. S. t e N. Of het vast staat dat de personen van L a m a r t i n e's *Jocelyn* (Index) geïndentificeerd kunnen worden met bepaalde historische personen? Ik geloof wel dat men feitelijk kan aannemen dat de documenten, in het bezit van Testot-Ferry, uitwijzen dat Laurcence is Mlle Margueritte en Jocelyn zelf de abbé François Dumont. U kunt daarover lezen A. Cahuet in de Revue Bleue 21 April 1928.

N. K. t e A. U stuurt mij dat stukje uit „Groot Nederland" van Jan Walch over de bloemlezing „Lyriek" samengesteld door J. Gresshof en A. Mirande:

„De heer Gresshof zelf is ook vertegenwoordigd; goed; en dus heb ik als censor artis niets daartegen in te brengen. En als censor morum, als arbiter elegantiarum heb ik hier niet op te treden. Maar ik wil toch even zeggen: elegant is 't niet.... Och neen; maar willen — of kunnen — artisten heden nog „elegant" zijn? Het is een aristocratische deugd — à la lanterne en leve de reclame."

De kritiek van Walch is overigens zeer welwillend, maar ik vind het wel wat flauw er Gresshof een grief van te maken, omdat hij van zijn eigen werk heeft opgenomen in zijn eigen bloemlezing. Wat schuilt er voor verkeerds in, dat een schrijver zijn werk waard vindt in een bloemlezing te worden opgenomen?

J. R. t e W. Het tooneelspel *O. L. Vrouw in de Doornkens* is van Ghéon. De vertaling in het Nederlandsch is van de hand van Felix Timmermans en om de waarheid te zeggen, eenvoudiger en daarom juist gelukkiger getroffen dan het orinineel.

D. G. t e 's Gr. Zeer zeker is *de Nederlandsche Poëzie in honderd verzen* iets waar U plezier van kunt hebben. En dat niet alleen om de verzamelde verzen, die bekend genoeg zijn of ten minste over het algemeen gemakkelijk genoeg zijn te vinden, maar in hoofdzaak om de karakteristieken en toelichtingen van Dirk Coster zelf.

J. L. Tot onzen spijt niet. Wij hebben niet veel kennis van *Ex Libris* en wij raden u liever u te richten tot een specialist op dat gebied. In *Boek en Kunst* en in *Den Gulden Winckel* meenen wij herhaalde malen artikelen en afbeeldingen te hebben gezien op dat speciaal gebied.

W. d e W. t e M. Dan zou ik u aanraden eens te lezen wat H. v a n L o o n schrijft over *François Mauriac en het Geloof*. En dan moet u er bij bedenken, dat van Loon datzelfde geloof niet kent bij ervaring zooals de enkele katholieken, die ook over Mauriac hebben geschreven, maar niets schijnen te hebben ondervonden van dat soort van malaise, qui envelloppe le roman de Mauriac, zooals de Revue des Deux Mondes (1 April 1928) meent te moeten opmerken.

Opstandeling en Wederopstanding.

door A. GIELEN, S. J.

Er bestaat over B e n i t o M u s s o l i n i, den machtigen Duce, een uitgebreide literatuur, en toch kunnen wij niet ontkennen, dat hij feitelijk met dit alles nog nooit naderbij is gekomen in onze kennis.

Zijn geheele leven heeft men vrijwel doorvorscht, zijn rustelooze

MUSSOLINI naar Jan Toorop.

activiteit bewonderd, zijn vastberadenheid en koppigheid geëerbiedigd, zijn revolutionnairen geest gehoorzaamd. . . . en toch blijft er iets verborgen, waardoor zijn figuur onverklaarbaar wordt.

Ik heb mij dikwijls afgevraagd, wat hem bij zoovele zijner handelingen bezield mag hebben, maar den éénen grooten impuls van zijn leven en streven heb ik nooit kunnen ontdekken. En dat komt ongetwijfeld, omdat hij voor den eenen schrijver object is van politieken haat, en voor den anderen object van blinde heldenvereering.

Maar dit boek [1]) van Sarfatti, zijn vroegere secretaresse en nog altijd zijn geestverwante, heeft mij een licht doen opgaan, waarbij men wellicht wat klaarder kan zien.

Het is een bekentenis van den Duce zelf, een zin, dien men vindt op de allerlaatste bladzijde van dit boek.

„En toch, ja!" zei deze mensch van de daad en werd ernstig: „Ja", zei de leider en zijn oogen lichtten door een innerlijk vuur, dat zich nauwelijks door den wil liet temperen. „Ja! Ik ben door eerzucht bezeten. Zij brandt, zij vermurwt en verteert mij innerlijk als een lichamelijke pijn. Openrijten, met mijn wil, openrijten wil ik een teeken in den tijd, als een leeuw met zijn klauw: Zoo!"

En zijn handen maakten een vlugge, krabbelende beweging.

BENITO OP 19-JARIGEN LEEFTIJD

Voor hen, die van plan zijn het boek van Sarfatti te gaan lezen is het misschien goed deze belijdenis van Mussolini voor den geest te houden; men kan er dan bijna op iedere bladzijde de bevestiging van vinden in de feiten.

Vanaf zijn 7e jaar had Benito reeds geleerd zich zelf en anderen te verdedigen. Dat leerde hij op den dag, dat een opgeschoten jongen hem, terwijl hij gelukkig en vol vertrouwen speelde in het gouden stof en op de maat van het lied dat de dorschvlegels sloegen op den dorschvloer, geroepen had, om te komen spelen:

„Breng je nieuwe wagentje hier bij me."

En toen Benito gekomen was, had hij hem er mee in het gezicht geslagen en was er met het dierbare speelgoed vandoor gegaan.

Benito bleef alleen, verdrietig, onthutst en bloedend. Huilend liep hij op huis aan:

„Hebben ze je geslagen? Wie? Een jongen die grooter is dan jij? En je hebt hem laten ontsnappen?" vroeg zijn vader. „Leer je toch te verdedigen als een man in plaats van te grienen als een vrouw." En hij gaf hem nog een flinke oorvijg toe.

Plotseling waren zijn tranen opgedroogd, en de jongen dacht na. Heel dien dag bracht hij door met het puntig slijpen van een

[1]) „Benito Mussolini" door Margh. Sarfatti, vertaald door Ellen Forest. Uitgeverij „Foreholte" Voorhout.

steen en nog vóór het avondeten zocht hij den grooten jongen op, die het heele geval reeds lang vergeten was.

„Je hebt mij met mijn wagentje op mijn kop geslagen: die is voor jou."

En met den puntigen steen sloeg hij nu op het hoofd van den ander, tot hij bloed zag. En dit was maar niet een vlaag van blinde jongensdrift. Zelfs nu nog speelt, als hij daarover spreekt, een trotsche, kwaadaardige glimlach op zijn lippen en nog herkent hij het gevoel van woede om de beleediging en den zoeten smaak der wrake.

Dit werd in de psychologie van zijn leven een moment van beteekenis.

MUSSOLINI's VADER

Toen hij later op het college der Salezianen zijn plaats moest innemen aan de algemeene tafel der armen, leed hij daardoor verschrikkelijk. Zijn trots reageerde op de meest onverwachte en vreemde manier op die vroegtijdige vernederingen. Zij hielden hem op school, omdat hij vlijtig was, goed werkte en omdat zijn moeder telkens weer weenend voor hem in de bres sprong. Hij kon eenvoudig niet uitstaan, dat wie ook, meer was dan hij, of hem, in wat ook overvleugelde. Het gebeurde dat hij maanden en maanden rustig bleef. Maar dan kwam weer de Lente en hadden zijn levenskracht en een mengsel van diep geworteld instinct hem weer in hun macht. Om een woord, om een blik, om niets, gaf hij zich over aan de dolste drift en ging er met de vuist op in en regeerde op deze manier als een werkelijke terreur over zijn medeleerlingen. Als dat voorbij was vroeg hij weer vergiffenis.

De aanleg, die was bij den jongen Mussolini, is gegroeid bij den gerijpten man: zijn overschatting van de eigen persoonlijke waarde, zijn vaste overtuiging van zijn onkwetsbare superioriteit kent geen grenzen meer.

Een dezer laatste maanden had ik een ernstig gesprek met een bekend Italiaan over den Duce. Hij meende te mogen gelooven, dat Mussolini eigenlijk niets anders was dan de vertegenwoordiger

eener groep machtigen in den lande, die hem naar voren schoven. Dat hij de uitvoerder zou zijn van anderer idées: Dàt wil er bij mij niet in.

Ik houd mij liever aan het woord van den leider zelf: „Wanneer ik strijd, dan vertrouw ik daarbij op mijn *eigen* krachten. Ik ben een individualist, die geen gevaren zoekt. Ik vind ze niet, maar ik zoek ze ook niet. Ik veracht de vrees voor isoleering en de neiging zich in de kudde veilig te voelen."

Nu heeft een Italiaan wel een neiging om gemakkelijk om te gaan met trotsche en heldhaftige woorden, maar ik kan toch nooit denken dat de Duce maar alleen een grootspreker zou zijn. Hij is ten minste overtuigd van zijn superioriteit en dat is zijn kracht en zal wellicht zijne zwakheid blijken.

MUSSOLINI's MOEDER

Margaretha Sarfatti, die een bewonderaarster is van den heerscher, heeft op het einde van haar boek deze woorden geschreven, waarmede zij onbedoeld wellicht zijn grootste fout heeft aangewezen:

„Om liefde en medelijden voor zijn naasten te kunnen hebben, moet men hen of met toegevendheid behandelen, zich in zekere mate vroolijk om hen maken, hen zoo onvolmaakt nemen, als zij zijn, òf zich geen illusies maken.

Daarom is het niet mogelijk, dat Mussolini de menschen liefheeft, want hij ziet ze met meedoogenlooze oprechtheid, zooals zij zijn. Daar hij over hen regeert, wil hij ze verbeteren en hij heeft zich van Italië als geheel een zóó hoog verheven idée gevormd, dat wij arme levende Italianen hem onvermijdelijk wel moeten teleurstellen.

Zijn moreele persoonlijkheid wijst drie voorname karaktertrekken aan: de eerzucht vervult en verteert hem, de grootte is hem maat en graad, de verachting schaduw en teugel.

Nietige dingen komen bij hem niet in aanmerking en daar hij in het leven op den prijs, dien men voor ieder ding moet betalen, niet afdingt, en iederen prijs betaalt, zoo verkrijgt hij ook de groote, gewichtige dingen, waarop zijn dorst naar roem zich richt."

Ja? Dat zal te bezien staan.

Want waar de groote menschenliefde ontbreekt en de eerzucht een al te machtige drijfveer vormt, daar mankeert iets aan den motor.

En waar grootte maat en graad, en regel der daden is, daar dreigt het gevaar dat men licht drie trappen tegelijk neemt en uitglijdt en valt.

Maar 't kan zijn dat Mussolini, die geen onbezonnen jongeling meer is, tot dieper en rustiger inzicht zal komen. En zijn eigen ironische voorstelling niet in vervulling gaat:

„Wanneer alles goed gaat, zal er misschien over een dertig jaar in het een of ander plantsoen, verzamelplaats van kinder- en dienstmeisjes, een buste van mij staan." Maar dan moet hij, om maar één ding te zeggen, niet in het voetspoor gaan draven van een Action française.

Dit boek van zijn vriendin Sarfatti heb ik met groote belangstelling gelezen en het heeft mij tot ernstig nadenken gebracht over het probleem Mussolini.

De Geschiedenis van het Russische Volk [1]

van Dr. Boris Raptschinsky

door Peter Welter.

Het is met genoegen, dat ik het boek van *Dr. Raptschinsky* bij de lezers van *Boekenschouw* met een paar regels inleid. Bij alle betrekking die er bestaat tusschen de geschiedenis van een land en zijn letterkunde is die verwantschap toch niet zoo intiem dat in een literair maandblad doorgaans plaats kan ingeruimd worden voor historische beschouwingen die niet direct de literatuur betreffen. Maar voor Rusland kan hier zeker een uitzondering gemaakt worden. Sedert jaren reeds bestaat er in West-Europa een geweldige belangstelling voor Russische literatuur; een belangstelling zelfs van dien aard dat men de leiding van onze groote Russische meesters aanvaard heeft, door hen — bij het der inspiratie gestalte geven — tot model te verkiezen.

Bij dit in contact treden met de Russische literatuur is het mij begrijpelijk dat men zich een zoo volledig mogelijk beeld wil vormen van het land dat de groote meesters voortbracht; een land, dat, ondanks de beduidende kennis die de West-Europeesche intellectueelen bezitten van onze auteurs Tolstoy, Dostojewsky, Tsjechow, e.a. toch nog een duister raadsel voor hen is gebleven. En dat behoeft niet te verwonderen. Want onze auteurs hebben de Westerlingen wel de ziel geopenbaard van het land dat altijd tot het Oosten behoorde maar zijn beschaving en cultuur toch uit het Westen trachtte te puren, maar hun boeken konden hen niet zeggen welke factoren tot het vormen dier psyche, zooals zij thans is, hebben samengewerkt. Dat kan slechts de Russische geschiedenis leeren. En zoo dan ook iedere intellectueel wel belangstelling zal koesteren voor de geschiedenis van het op 't oogenblik zoo rampzalige land, welks ontwikkeling der laatste tijden en thans reeds jaren bestaande toestand hem wel bijkans een raadsel moeten voorkomen, het zullen toch wel op de eerste plaats de letterlievenden zijn die graag een antwoord zouden willen hebben op vragen van politieken, socialen, godsdienstigen en cultureelen aard; vragen welke door de kennis die zij bezitten van onze auteurs, niet beantwoord, neen, eerder nog duisterder worden. Dr. Raptschinsky heeft zich nu tot taak gesteld een geschiedenis te schrijven van het Russische Volk, en zijn behandeling daarvan gebaseerd op de bedoeling den Hollanders deze vragen te beantwoorden.

Een gedeelte van zijn taak heeft hij beëindigd door de vol-

---

[1]) *De geschiedenis van het Russische Volk door* Dr. Boris Raptschinsky. Deel I. Uitgave W. J. Thieme & Cie, Zutphen. *f* 7,50.

tooiing van deel I van *De Geschiedenis van het Russische Volk*. Het tweede deel zal, naar de uitgeefster mij berichtte, binnenkort verschijnen. In dit eerste deel wordt een overzicht gegeven der geschiedenis van het volk vanaf de oudste tijden tot het einde der Russische Middeleeuwen; de troonbestijging van den eersten Romanow, tevens het einde der „Smoeta", de groote Russische revolutie van ruim 300 jaar geleden. Zal dus het tweede deel uitteraard het actueelste moeten zijn, daar dit meer direct de verklaring der huidige toestanden moet verschaffen, ook deel I. is belangrijk. Het geheele werk door blijkt den Hollander hoe absoluut verschillend van den ontwikkelingsgang der West-Europeesche geschiedenis, die der Russische is geweest. Terecht merkt Dr. Raptschinsky in de inleiding op, — en daarmee wordt het verschil vrijwel aangegeven —, „De Russische geschiedenis is streng gesproken de geschiedenis van de in-bezit-neming en koloniseering door de verschillende Russische stammen van het tegenwoordige Rusland." En deze geschiedenis krijgt een dramatisch karakter, inplaats van eenvoudig een economischen vooruitgang te beteekenen gelijk de historie van de Vereenigde Staten, door de eeuwenlange invallen der Tartaren, tegen wie voortdurend strijd moest worden gevoerd en die, bij den grooten inval in de dertiende eeuw, de toen gevestigde Russische beschaving vernietigden.

De strijd tegen de Nomaden, de vernederende Tartaarsche overheersching, de kamp om de bevrijding van het Tartaarsche juk, de worsteling tegen de Tartaren, die ook na de afschudding van het Tartaarsche juk telkens weer strooptochten naar Rusland ondernamen, dat zijn de hoofdmomenten van de Russische geschiedenis in de Middeleeuwen". Hieraan heeft de schrijver dan ook volle aandacht geschonken en hij toont aan hoe de ontwikkelingslijn van het Russische volk er door bepaald werd.

Er is echter nog een hoofdmoment in de Russische geschiedenis der Middeleeuwen, en dit is de Kerkelijke kwestie. Het feit van het Schisma is op zich reeds belangrijk, maar bovendien werd, bij de nauwe betrekking die er in de Middeleeuwen bestond tusschen Kerk en Staat en de invloedrijke staatkundige macht van den Paus in die tijden, de verhouding tusschen Rusland en Westelijk- en Midden Europa menigmaal bepaald door de Kerkelijke toestanden. En dit alles had de schrijver wel in eenigszins ruimere mate kunnen beschouwen. Zoo heb ik, om een voorbeeld te noemen, niets vermeld gevonden, van de betrekkingen die de zoon van Jaroslam den Wijzen, Iziaslaw, met den Paus heeft trachten aan te knoopen al werden deze stappen dan ook beheerscht door den nood van het oogenblik en hebben zij in de verhouding van Rusland's Kerkelijke afhankelijkheid van Byzantium geen wijziging gebracht. Daar het mede een der bedoelingen van Dr. Raptschinsky was een cultureele historie van Rusland te schrijven,

had hij deze zijde van de geschiedenis wel iets meer aandacht kunnen schenken.

Maar overigens mag er op den verdienstelijken arbeid van den schrijver niet afgedongen worden, en ik hoop dat *De geschiedenis van het Russische Volk* zijn weg in Holland moge vinden.

Een schaamteloos boek.

door SACERDOS.

Men vertelt mij dat *Lindsey* en *Evans* twee boeken hebben geschreven, die twee zeer belangrijke levensproblemen behandelen.

Het eerste heet *Opstandige Jeugd,* houdt zich bezig met de opvoeding en leiding der verwilderde jeugd en debiteert zulke enormiteiten dat men na lezing als verwezen het hoofd in beide handen neemt en lust voelt om te gaan huilen.

Men wil wellicht-nog eens overlezen wat er gezegd werd van *Opstandige Jeugd* in een vorigen jaargang van *Boekenschouw* blz. 421.

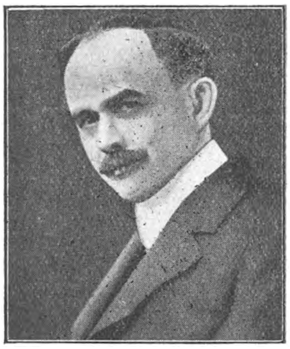

BEN B. LINDSEY

De schrijver doet ons werkelijk schrikken met zijn mededeelingen over de afdwalingen en bedorvenheid en mismoedigheid onder de Amerikaansche jeugd. Wat hij ons vertelt is bijna niet te gelooven.

Maar schrikwekkend is ook de wijze, waarop *Lindsey* deze feiten beschouwt en waar een kinder- en gezinsrechter zulke theorieën kan ventileeren, al is het dan ook tegen verzet van velen, daar kan men er zich moeilijk over verwonderen, dat opstandigheid der jeugd, de amoraliteit der kinderen hand over hand toeneemt.

Ik geloof dan ook dat de president der Vereenigde Staten niet beter kan doen, dan dezen averechtschen opvoeder zachtjes in den electrischen stoel te zetten. Dat is gauw afgeloopen, maar de gevolgen van zulke leerstellingen duren jaren en jaren.

Lindsey erkent zelf dat men hem verwijt iemand te zijn, „die de onzedelijkheid aanmoedigt", en een kranten kritiek, hier in Holland, preis hem; „zoo is dit boek een ernstige waarschuwing van een edel mensch, die het riskeerde verkeerd begrepen, zelfs veroordeeld te worden."

Ja, met recht beschuldigd en veroordeeld. Hij heeft niet geriskeerd, want hij heeft met zekerheid moeten weten dat een halve wereld hem met afgrijzen zou aanhooren en niet anders kón doen.

Men mag wel spreken over de oplossing van problemen, als men zoo'n type eenvoudig hoort verklaren dat er heelemaal geen problemen bestaan. Ieder mensch maakt zijn eigen moreelen standaard op, waarbij hij zich richt naar het bewijs der moderne tijden. En met het oog op de omstandigheden behoort er nu flink gelegenheid geschapen te worden tot echtscheiding, moet men kinderbeperking invoeren en zorgen dat zieken, idioten, erfelijk belasten onvruchtbaar worden gemaakt.

De invoering van dit soort hondenmoraal, gesteld dat dieren zoo diep zouden kunnen zinken, is het ideaal van dien zutestenden Amerikaan, dien men nu ook al in Europa hier en daar begint voor te stellen, als een wijze, die ons eens even zal afhelpen van onze moeilijke problemen.

Nu heeft hij een nieuw boek geschreven dat hij in het vorige eigenlijk reeds had aangekondigd en dat den lokkenden titel voert van *Huwelijk in Kameraadschap*.

Dit huldigt een moraal om een ouden aap te doen blozen.

Ik had dan ook reeds ernstig geaarzeld dit foeileeklijke en erg domme boek met geen woord te bespreken, maar achteraf leek mij dat toch te veel op struisvogelpolitiek. De lezers, die recht hebben op onze voorlichting, mogen wij niet onkundig laten van een naderend en dreigend gevaar, en dat is dit boek zonder eenigen twijfel.

Maar ik moet volstaan met eene waarschuwing, want ik kan mij niet veroorloven iets uit dit werk aan te halen, noch iets van de schunnige voorstellen van den schrijver over te nemen van wege de huiveringwekkende ergernis.

Als deze huwelijksmoraal, die elke zonde toelaat en goedpraat en aanraadt in Amerika algemeen burgerrecht verkrijgt, dan mag men voor ieder huis gerust de roode lantaarn buiten hangen. Maar zcover, zal het, goddank, niet komen!

En ik hoop dat wij in Holland de trichinen van deze Amerikaansche moraal buiten onze grenzen weten te houden.

Daarom deze ernstige waarschuwing. Voor oprechte Katholieken zal het bovendien gewicht in de schaal leggen, te weten dat *Huwelijk in Kameraadschap* verboden is door de Algemeene Boekenwet: *Ipso jure prohibentur* Can. 1399; en dan in dit bizonder geval vooral te letten op no. 3 (religionem aut bonos mores) en no. 8 (divortium).

Hugh Walpole

door P. W. ASSMANN

In de inleiding van zijn *The Victorian Age in Literature*, — een werk getuigend van groote kennis maar geen persoonlijke opvattingen — schrijft Chesterton, waar hij het heeft over de wijze der behandeling van een literatuur-tijdvak: „It can be divided as one cuts a currant cake or a Gruijère cheese, taking the currants (or the holes) as they come. Or it can be divided as one cuts wood — along the grain: if one thinks that there is a grain."

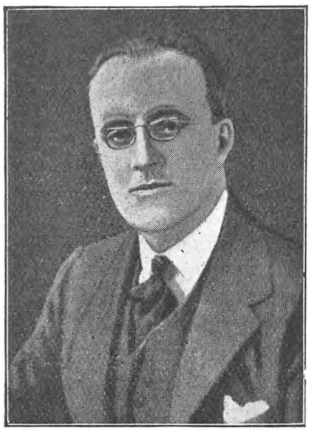

HUGH WALPOLE

Het eerste gedeelte van dit eigenaardige beeld van den paradoxalen Chesterton is ook van toepassing op de verhaal-techniek van den roman, zooals die door verscheidene der modernste romanschrijvers wordt behandeld. Er bestaat op 't oogenblik een groote verscheidenheid van stroomingen en stroompjes in de Engelsche literatuur, en nu valt het te meer op dat bij alle verschillen in motieven en opvattingen, één trek bijna alle auteurs gemeenschappelijk typeert: het streven de realiteit zoo dicht mogelijk te benaderen. Dit heeft er toe geleid dat vele der nieuwste schrijvers begonnen af te wijken van de tot dusver vrij algemeen gevolgde verhaal-methode.

Wat de — beweren zij — naar conservatieve opvattingen gebouwde roman geeft: een reeks handelingen en gebeurtenissen waardoor een draad loopt van regelmatige ontwikkeling, zoodat aan het einde een climax wordt bereikt, heeft in 't leven niet plaats. Het is in tegenspraak met zijn realiteit. Daar komen zulke als het ware, zorgvuldig gebouwde, evenwichtige, met elkaar in logisch verband staande reeksen van gebeurtenissen bijna nooit voor. Het werkelijke leven is veel onsamenhangender, veel onlogischer, beweren zij, en al bestaat er wel eenig verschil tusschen zijn verschillende phasen, is dat toch niet van dien aard dat de realiteit wordt weergegeven door den roman te openen met een vrij neutraal begin, om dan geleidelijk tot een climax te komen. En de modernsten gingen over tot de „slice of life" methode: zij gaven in den roman niets anders dan een willekeurig gekozen tijdperk uit het leven, — „as one cuts a currant cake", — dus vrij los naast elkaar staande feiten en gebeurtenissen, waarbij van een behoorlijk voorbereide en geordende intrigue geen sprake was. Het is een feit dat van sommige dezer producten werkelijk moet

erkend worden dat de indruk van realiteit inderdaad heel overtuigend is, maar de bezwaren tegen dezen literatuurvorm zijn tweeledig. Op de eerste plaats is een consequente „amorphous slice" onbestaanbaar; er zal altijd een beredeneerde keuze moeten plaats hebben, of, zooals een Engelsche criticus dat eens uitdrukte: „reasons are the fairies waiting on its ceadle". En ten tweede, afgezien nog van den indruk van slordigheid, gewekt door het gemis van compositie en structuur en die zich slecht met het begrip kunst laat verstaan zooals dat nog algemeen wordt opgevat, een roman mag toch ook nog den eisch gesteld worden dat de belangstelling van den lezer er door gewekt wordt. De ervaring heeft bewezen dat de roman, waarop de „slice of life" theorie is toegepast, door het ontbreken van een intrigue, „a centre of interest", de belangstelling der lezers niet vermocht gaande te maken. De auteurs konden nog zoo geestdriftig hun hyper-moderne theorieën toepassen, het lezerspubliek — nadat een eerste kennismaking het geleerd had wat de bedoelingen waren, — liet hun producten vrijwel ongelezen. En al beweert een auteur nog wel eens, dat hem zulks koud laat en hij alleen uit innerlijken drang of voor zichzelf schrijft, doorgaans is een dergelijke reactie toch nogal van dwingende kracht. Vooral in het practische Engeland waar ook de grootste kunstenaars zich niet ongevoelig plegen te betoonen tegenover de finantiëele resultaten van hun kunst. Het gevolg is dan ook geweest dat, ofschoon er nog wel enkele auteurs werken, die het „slice of life" beginsel vrij zuiver toepassen, de meeste dit standpunt toch alweer verlaten hebben. Verscheidene van hen verstaan het nog slechts in dezen zin dat zij, om eenerzijds de zoo gewenschte eenheid te verkrijgen en daarbij dan toch het onsamenhangende van het leven te typeeren, den ganschen levensloop van een hoofdpersoon beschrijven. Het verhaal valt dan immers niet uiteen tot allerlei losse onsamenhangende incidenten, want alles wordt dienstbaar gemaakt aan de bedoeling den geestelijke ontwikkelingsgang van den hoofdpersson uit te beelden. Al wordt een voornaam doel bij het schrijven van dit soort romans beoogd: het zoo volkomen mogelijk suggereeren der realiteit, menigmaal zeer goed bereikt, het is toch reeds gebleken, dat de meeste van deze proza-werken de beste in dit genre niet te na gesproken, een indruk van saaiheid maken en de belangstelling niet gespannen kunnen houden. Vooral niet, waneeer de auteur kans heeft gezien een dergelijk werk tot drie, vier, soms nog meer deelen uit te breiden.

Het zou inderdaad, naar mijn meening, voor de Engelsche literatuur beter geweest zijn, indien Romain Kolland met zijn tiendeelige *Jean Christophe* daar minder navolging had gevonden.

* * *

Hugh Walpole moge dan misschien aanvankelijk neigingen gekoesterd hebben, zich bij de modernsten aan te sluiten, hij is dan in ieder geval geëindigd met zich meer bij de langer gevestigde richtingen aan te sluiten. Zijn talent van makkelijk en vlot verteller zal aan zijn keuze, het voorbeeld der oudere meesters te volgen, waarschijnlijk niet vreemd geweest zijn, en zeker zal hij er geen spijt van hebben gehad deze door het lezerspubliek meer geliefde tradities te hebben voortgezet, want Walpole behoort op 't oogenblik tot een der meest gelezen schrijvers.

Hugh Seymour Walpole werd in 1884 op Nieuw-Zeeland geboren, als zoon van een predikant, verbonden aan St. Mary's Pro-Cathedral te Auckland. Jeugd en studiejaren bracht de jonge Hugh in Engeland door. Later is ook de overige familie naar het moederland verhuisd, toen Walpole's vader in 1910 bisschop van Edenburgh werd.

Als „undergraduate" te Cambridge schreef Hugh Walpole twee romans, waarvan hij den eersten na voltooiing blijkbaar zelf zoo laag aansloeg dat hij dien weer vernietigde, terwijl de tweede, *The Wooden Horse*, voorloopig in manuscript bewaard bleef. Een tijd lang was hij daarna onderwijzer aan een school ergens in de provincie. Tijdens die periode gaf hij zijn handschrift eens ter lezing aan een collega, die hem daarna de volgende opmonterende critiek toediende: „I have tried to read your novel, Walpole, but I can t. Whatever else you may be fitted for, you aren't fitted to be an ovelist." Inderdaad een ondubbelzinnig oordeel dat Walpole zich ook nogal aantrok. Maar kort daarop maakte hij kennis met Mr. Charles Marriott, een romanschrijver, die na het verschijnen van zijn eersteling, *The Column*, in 1901, naam gemaakt had. Zijn oordeel over *The Wooden Horse* verschilde in die mate van dat van den collega, dat Hugh Walpole kort en beslist ontslag nam van zijn school en met de opgespaarde som van 30 p.st. naar Londen trok om zijn geluk als romancier te beproeven. Door de hulp van Mr. Marriott kreeg hij voorloopig een baantje als recensent aan de *London Standard*, waar hij eenige jaren werkzaam is geweest. In 1909 verscheen zijn eerste werk *The Wooden Horse* in druk. Een finantieel succes was het niet bepaald, want het honorarium was minder dan de kosten van typen bleken te bedragen. Wat de roman betreft, *The Wooden Horse* draagt de merkbare sporen een jeugdwerk te zijn — het is duidelijk dat de schrijver nog niet goed wist richting uit te gaan — maar het liet toch een auteur van talent vermoeden. In denzelfden geest is ook nog zijn tweede roman, *Marmaduka at Forty* (1910) en ook de finantieele resultaten toonden een treffende overeenkomst met die van *The Wooden Horse*.

Blijkbaar heeft hem dat niet ontmoedigd, of, zooals zijn vriend Arnold Bennett het later eens uitdrukte: „Mr. Walpole was quite

incurable, and he kept on writing novels." Die onversaagdheid werd beloond, want in 1911 verscheen *Mr. Perrinand and Mr. Traill,* en dit boek, waarin zijn talent zich beduidend ontwikkeld bleek te hebben, trok de aandacht en vestigde zijn naam. *Mr. Perrin and Mr. Traill* behoort tot het in Engeland zoo geliefde en veelbeoefende genze der „Schoolstories". De meeste andere schrijvers die onderwerpen uit het ingewikkelde Engelsche kostschoolleven behandelden, hebben dit leven in hun boeken meestal geïdealiseerd. Wie die verhalen leest ontkomt niet aan den indruk dat deze auteurs hun onderwerpen gezien hebben onder den invloed van een door de tijd idealistisch-romantisch geworden herinnering, waardoor de ruwe, harde kanten verdwenen zijn en alleen de poëtische zijde is bewaard gebleven. Tegen deze weergave is verzet aangeteekend door de nieuwere schrijvers, die in verband met hun streven de realiteit zoo zuiver mogelijk weer te geven, in hun verhalen ook de wantoestanden aan deze inrichtingen, de meer of minder talrijke onrechtvaardigheden die er gebeuren en welke den jeugdigen scholier zoo uiterst kunnen treffen, hebben laten uitkomen. Walpole's roman wijkt in zooverre van het oude genre af, dat hij in *Mr. Perrin and Mr. Traill* het verhaal heeft geschreven van een „secondrate boarding school for middle-class boys, presented from the point of view of the staff". Nu idealistisch getint is de roman zeker niet; integendeel, de lezer lezer krijgt onwillekeurig den indruk dat Walpole hier door een wel eenigszins te donkeren bril heeft gezien. Een kort citaat kan dit aantoonen. Een der leeraren geeft zijn indrukken over het leven van zich en zijn collega's aan de betrokken school.

„There are thousands of them all over the country — places where the men are underpaid, with nó prospects, herded together all off them hating each other wanting, perhaps, towards the end of term, to cut each other's throats. You must not be friends with the Head, because then we shall think that you are spying on us. You must not be friends with us, because then the Head will hear of it, and will immediately hate you because he will think that you are conspiring against him. You must not be friends with the boys, because then we shall all hate you and they will despise you. You will begin alone..... Here we are — fifteen men — all hating each other, loathing everything that the other man does — the way he eats, the way he moves, the way he teaches. We sleep next door to each other, we eat together, we meet all day until late at night — hating each other."

De kwestie doorgelaten of de auteur van *Mr. Perrin and Mr. Traill* de toestanden aan de „secondary school" niet eenigszins te zwart heeft weergegeven, is het van meer belang hier op te merken dat Hugh Walpole vooral met dit boek zich trachtte te scharen in de reeds goed bezette gelederen der schrijvers, die

zich in hunne werken het oefenen van sociale en maatschappelijke critiek ten doel gesteld hebben. Hetzelfde blijkt uit verschillende van zijn daarna geschreven romans. Ik spreek opzettelijk van „trachten", want wat deze tendenzstrekking van zijn kunst betreft, is Walpole niet bijzonder geslaagd. Zooals ook trouwens het totaal overzicht van wat hij tot nu toe schreef, — ongeveer vijftien romans, — den eindindruk geeft dat Hugh Walpole als artist tot de goede middensoort behoort, waarvan het twijfelachtig is of de populariteit van heden zich in de toekomst zal handhaven.

Wanneer Walpole dan vergeleken wordt met de bekende groote tijdgenooten en onmiddellijke voorgangers, die met hun werken een sociaal- of maatschappelijk-critische strekking beoogden en daarmede tevens een kunstuiting wisten te vereenigen, valt het onmiskenbaar op dat, waar Walpole critiseert, hij dit minder raak en treffend vermag te doen dan Butler of Wells; waar hij milieuschildering of karakterteekening beproeft, deze in fijnheid en werkelijkheids-suggestie niet halen bij wat Galsworthy in zijn werken geeft, en wanneer hij tijdens en na den oorlog de Russische psyche wil weergeven, staat hij ook weer beduidend ten achter bij den meester die hem tot voorbeeld strekte: Dostojewsky. De kwestie is dat Walpole een bijzonder makkelijk en vlot verteller is, die, door dit talent niet krachtig te beheerschen, daarvan de nadeelen ondervindt: „a loosen of grip upon his art"; hij blijft wat veel aan de oppervlakte. Heeft Walpole in zijn romans beoogt als hervormer op te treden, als sociaal criticus, als poëet, als filosoof, dan is hij daarin vrijwel mislukt, want in al deze kwaliteiten is zijn werk niet indringend en artistiek genoeg. Maar aan de eigenschappen die de doorsnee-romanlezer vraagt: een aangenaam, leesbaar, niet onbenullig boek, waarin de verhaalde toestanden reëel, de milieu- en karakterteekening voldoende zijn, terwijl het verhaal spanning bezit, heeft hij stellig voldaan. Dan moet hierbij ook niet uit het oog worden verloren dat Hugh Walpole als romancier waarschijnlijk zijn hoogtepunt nog niet heeft bereikt, want al toonen zijn achtereenvolgende werken de verschillende gebreken hierboven reeds vermeld, er zit toch iets in, dat meer en beter belooft: zijn artistiek kunnen toont vooruitgang, de voor waardevolle romankunst noodzakelijke harmonie tusschen verhaal en karakterteekening blijkt meermalen merkwaardig goed getroffen; zijn werk verrast soms door diepte en hij begint steeds grooter terrein te beheerschen.

Met de regelmaat bijna van een automaat verscheen nu ieder jaar een roman van Walpole; alleen tijdens de oorlog is er even een onderbreking geweest.

Om ongestoord te kunnen werken, woont Walpole daartoe een groot gedeelte van het jaar in een stil dorpje van het toch reeds zoo afgelegen Cornwall, een romantische streek die

op onzen auteur een bijzondere bekoring schijnt uit te oefenen.

Arnold Bennett, die over leven en werken van zijn vriend een geestig stukje heeft geschreven, vertelt in verband hiermede het volgende: „About the time of the publication of *Mr. Perrin and Mr. Traill,* Imade the acquaintance of Mr. Walpole and found a man of youthful appearance, rather dark, with a spacious forehead, a very highly sensitized nervous organisation, and that reassuring matter-of-factness of demeanour which one usually does find in an expert. He was then busy at his task of seering life in London. He seems to give about one-third of the year to the tasting of all the heterogeneus sensations which London can provide for the connoisseur and two-thirds to the exercise of his vocation in some withdrawn spot in Cornwall that nobody save a postman or so, and Mr. Walpole, has ever beheld. During one month it is impossible to „go out" in London without meeting Mr. Walpole — and then for a long period he is a mere legend of dinner tables. He returns to the dinner tables with a novel complete."

In 1912 verscbeen van Hugh Walpole *The Prelude to Adventure,* dat naar, ik meen, in Holland niet zeer bekend is. Het is een verhaal uit het studentenleven aan een der Engelsche universiteiten; het vertelt van dit leven, terwijl het sensationeele element er ingebracht wordt door de vermoording van een undergraduate door een collega. Veel waarde heeft deze roman niet. Belangrijker is het in 1913 uitgekomen *Fortitude,* in het Hollandsch *Levensmoed.*

Fortitude bevat in hoofdzaak het levensverhaal van den held Peter Westcott, de uitbeelding van zijn conflicten met tegenstanders „without and within". Wanneer hij na allerlei rampen verduurd te hebben, en andere ellende, verlies van zijn kind, en van vrouw, die hem verlaat, den levensmoed wil opgeven, vertelt hem een stervende vriendin dat hij een verkeerde opvatting heeft gehad van den levensmoed. „Ga terug", zij ze hem, „je hebt alles gedaan voor jezelf, en je bent gedwongen geworden op de knieën te vallen — ga nu terug en doe iets voor anderen. Je was dapper voor jezelf. Wees nu dapper voor anderen." Dat de schrijver graag wat filosofeert — gelukkig voor zijn verhalen, doet hij het niet te veel, want hij toont zich daarin niet op z'n sterkst — blijkt uit den eersten regel van dezen roman, en meteen als motto bedoeld :'t Isn't life that matters! 't Is the courage you bring to it!"

The Duchess of Wrexe (1914) is Walpole's succesvolste roman geweest. Hierin behandelt hij een thema waarvoor hij nogal veel schijnt te voelen en dat dan ook in verscheidene romans uitgewerkt wordt: het conflict tusschen de oudere en de jongere generaties. De karakterteekening vooral is hier goed; bijzonder

die van de oude hertogin — de verpersoonlijking van de oude generatie — is uitstekend.

In verband met die levensware karakteruitbeelding is deze roman te opmerkelijker, daar W a l p o l e zich hier voor zijn onderwerp aan een verdwijnenden maatschappenlijken stand waagde — die der deftige autocraten — dien hij door persoonlijke ervaring feitelijk niet kende. Zijn groote verbeeldingskracht heeft hem hier geholpen toch juist te blijven.

Een half jaar na de voltooiïng van *The Duchess of Wrexe* brak de wereldoorlog uit en H u g h W a l p o l e nam dienst bij het Russische Roode Kruis. Van 1914 — 1916 heeft hij aldus in Rusland vertoefd en tevens getracht literair profijt van zijn verblijf te trekken door land en volk van Dostojewsky te bestudeeren. Het is natuurlijk duidelijk dat een oponthoud van twee jaren en dan onder oorlogsomstandigheden geen diep inzicht kunnen verschaffen in de psyche van het Russische volk en geen contact van aanbelang daarmee kunnen verwekken. Wat H u g h W a l p o l e als resultaat van zijn Russische ervaringen dan ook beproefde, — het schrijven van een roman waarvoor het leven in Rusland tijdens den oorlog hem stof leverde — was in zooverre een mislukking dat hij een opzettelijke imitatie leverde van de groote Russische meesters, die de gebreken van elke opzettelijke imitatie vertoonde: een juiste uitwendige vorm, die evenwel geen ziel omsloot, omdat bezonken inzicht en diepe kennis den schrijver ontbraken. Deze roman was *The Dark Forest* (1916) waarmee de auteur veel succes oogstte, hetgeen bewijst dat het enthousiasme der Britsche lezers voor de Russische literatuur meer gegrond was op „hooren-zeggen" dan op ervaring.

In 1919 verscheen nog een roman in denzelfden geest *The Secret City.*

Veel hooger staat *The Green Mirror* (1918) waarin W a l p o l e zich weer een onderwerp koos dat hem vertrouwder was. *The Green Mirror* is een „study of London life"; de roman speelt in de kringen van den rijken middenstand en er liggen dezelfde tendenzen in besloten als in *The Dutchess of Wrexe.* De hoofdpersoon is bijzonder goed gekarakteriseerd.

Een zeer opmerkelijk boek is ook *The Young Enchanted* (1921) — als *Betoovering* in 't Hollandsch uitgekomen — dat niet alleen als verhaal het succes verdiende dat het ten deel viel, maar dat ook wegens zijn literaire waarde beteekenis heeft. Het doel waartoe dit boek geschreven werd: aan te geven hoe de volwassen jonge mensch van na den oorlog tegenover het leven staat, „the point of view of the younger generation", lijkt me wel hier bereikt, zooals de schrijver die visie personifiëerde in den held, den jongen Henry Frenchard. Ook de hoofdpersoon van *Fortitude,* Peter Westcott, treedt in dit verhaal weer op, ditmaal als bijfiguur.

Een van de laatste romans die Hugh Walpole schreef is *The Cathedral* (1922). In dit werk teekent de auteur de toestanden in de Engelsche kerkelijke kringen en als zoodanig is het een belangwekkend boek. Want de Britsche critiek is het er algemeen over eens dat Walpole hier blijk heeft gegeven goed op de hoogte te zijn met wat er omgaat in de geestelijke kringen van zijn land, hetgeen gezien de waardigheid die zijn vader bekleedde dan ook verklaarbaar is. Ook om die reden is het interessant kennis te nemen van dezen roman. Twee hoofdfiguren beheerschen het gansche verhaal: de eeuwenoude prachtige kathedraal, die het alles beheerschende middelpunt is van het oude, stille Engelsche stadje; en Adam Brandon, het hoofd der plaatselijke geestelijkheid. De kathedraal wordt ons voorgesteld als een levend wezen, dat treurt om de vervlogen waarheid en roem, en om de ontwijding waaraan zij van de zijde der moderne Engelsche geestelijkheid bloot staat. Adam Brandon, die in schijn een persoonlijkheid van groote capiciteiten is, maar inderdaad een middelmatig mensch, een egoist, voelt zich één met de kathedraal, maar haar waren geest begrijpt hij toch niet, want hij houdt van het imposante gebouw omdat het bezit daarvan zijn macht symboliseert. 't Is of de kathedraal, eertijds godshuis, thans niets dan een machts-symbool, een brandpunt van allerlei kuiperijen vannaijverige predikanten, wraakneemt over de miskenning, die zij ondervindt van den aartsdiaken Brandon: in zijn pogen, den geest van ongeloof en critiek, die steeds verder invreet, tegen te gaan, bezwijkt hij. Stervend voorspelt hij dan dat ook zijn opvolgers door de kathedraal ten onder zullen gaan.

Men heeft het stadje Polchester — waar het verhaal speelt — trachten te identificeeren met bekende kathedraalsteden als Canterbury of Durham. Maar het waarschijnlijkst is dat de verbeelding van den auteur zich dit stadje schiep om klaar en duidelijk voor de lezers open te leggen: het alledaagsche, kleine benepen leven in een stadje dat eens in staat was geweest zóó'n kathedraal te bouwen, en de toestanden die er heerschen in de kringen der Engelsche geestelijken, die priester zijn, maar naast hun priesterlijke werkzaamheid, door hun huwelijk nog zoovele andere beslommeringen en belangen hebben. Ook in die beide opzichten mag deze roman als geslaagd worden beschouwd. En Walpole heeft zeker met het schrijven van dit boek bewezen dat zijn talent zich nog steeds ontwikkelt; hij zal, indien dit bewaarheid wordt, een steeds belangrijker plaats gaan innemen tusschen de rangen der auteurs, die amusementsromans schrijven, welke ook voor den lezer die in literatuur belangstelt, waarde bezitten.

Dan — last, but not least — voor te jeugdige lezers zijn de boeken van Walpole gezien de onderwerpen die er in behandeld worden, natuurlijk niet geschikt, maar door volwassenen kunnen zij zonder bezwaar gelezen worden.

Vreugde over een weergevonden „Zondaar"

door A. Gielen S. J.

Zaterdag 29 September ontving ik een schrijven van Monseigneur den Bisschop van Haarlem, dateerend 28 Sept. waarbij mij eene eervolle maar verantwoordelijke taak werd opgedragen. 's Avonds van denzelfden dag viel mij „de Tijd op Zondag" in handen en die mooie en eervolle taak, stond mij tegen als roodvonk, waarvan men liefst zoo gauw mogelijk wil af zijn.

Ik ben dan ook begonnen een eerbiedig verweer te doen gelden tegen die „eervolle taak", welke toch niets zal uithalen, zoolang een flink stuk mentaliteit van sommige katholieke schrijvers niet radicaal is veranderd.

Maar ik voel zelf dat ik verplicht ben ter wille van vele lezers die gevaarlijke onjuistheden van „Peccator" bloot te leggen, ofschoon feitelijk in mijn schrijven in „Boekenschouw" (van 15 Aug. en 15 Sept.) al wat te zeggen viel, reeds klaar en uitdrukkelijk werd aangegeven.

Wij hebben vroegr al het schrijven van „Peccator" in extenso aangehaald, gelijk hij nu ook op zijn beurt het onze laat afdrukken; wij behoeven hem dus hier niet opnieuw te volgen. Daarmee zijn wij klaar.

Wat nu betreft, de „wonderlijke practijken van een „arbiter elegantiae", zooals „Peccator" boven zijn stukje schrijft, we erkennen te weten dat dit de miknaam was van den „Peccator" op school, maar men gelieve te onthouden dat wij op die jongensaardigheid nooit hebben gezinspeeld.

Van den anderen kant moet ik „Peccator" toegeven dat ik mij had voorbehouden hem „een lesje te geven in goede manieren." En dat heb ik ook gedaan, omdat het dubbel en dwars verdiend was, zooals de lezer zelf kan zien uit den ongemotiveerden aanval van „Peccator" en een paar zijner gratuite veronderstellingen. Die ik weerlegd heb, zwart op wit en mondeling.

Nu heb ik echter een zin gebruikt, die het bloed van „Peccator" in opstand schijnt te hebben gebracht, en die ik nog even naar voren moet schuiven. Ik schreef: dat „deze peccator een lesje moest hebben in goede manieren en ik niet van plan ben mij door het eerste het beste artistieke schillenboertje te laten hoonen". Dat klinkt nogal „persoonlijk", maar men moet hierbij in acht nemen, dat ik den schrijver „persoonlijk" niet kende. Dat is eerst later gebeurd toen „Peccator" mij bezocht. En ik kwam hem aan te zien voor een jongmaatje der redactie, omdat zijn schrijven waarvan men zich kan overtuigen, zoo kant noch wal raakte.

Maar nu wordt de zaak nog erger en beschuldigd Peccator

ons in „De Tijd" op Zondag (29 Sept.) dat wij *zijn verweer hebben geweigerd.* Daarover straks nog meer, nu allereerst zijn verweer:

„Pater Gielen is blijkens de Augustus-aflevering van „Boekenschouw" boos geworden om ons stukje „Le facteur simpliste", dat wij schreven naar aanleiding van zijn veroordeeling der katholieke medewerkers aan het tijdschrift „Nu". Zóó zelfs, dat hij in zijn toorn eenige onjuistheden zegt en hier en daar zijn doel voorbijschiet. Wij zuulen de „goede manieren" van Pater Gielen, die daarover zoo gaarne lesjes uitdeelt, niet overnemen en hij zal het ons na den weinig eerwaarden toon van zijn stukje te hebben overwogen wel niet euvel duiden, dat wij het voorloopig maar liever met onze eigen manieren dan met de zijne zullen doen.[1])

Reeds de titel van zijn verweerschrift: „Een onbetrouwbaar adviseur" is er ten eenemale naast. Immers wij hebben geen advies gegeven, doch alleen eenige vragen gesteld welke ons de wel moeite waard leeken kalm overpeinsd te worden.[2]) Wij lieten daarbij geheel in het midden, of het in principe voor een overtuigd katholiek verboden is iets te schrijven in een periodiek, waarin een der redacteuren zijn Godslasteringen pleegt te loozen. Ook nu zullen wij ons aan geen uitspraak wagen in deze netelige kwestie.[3]) Wij hebben alleen in vragenden vorm eenige mogelijke motieven willen aangeven, waardoor de medewerking van eenige jongere katholieke schrijvers aan „Nu" zóóal niet goedkeurenswaardig dan toch in ieder geval eenigszins verklaarbaar en begrijpelijk zou worden en deze publicisten althans in een milder licht zouden komen te staan dan in dat, wat Pater Gielen van den Boekenschouwtoren op hen heeft meenen te moeten neerbliksemen. Hij heeft die schrijvers, onder wie zich een Felix Timmermans, een Dr. Frederik Van Eeden, een Kees Meekel, en Henri Bruning, een Antoon van Duinkerken, bevinden, door hen onverantwoordellijkheid en gebrek aan sensus catholicus te verwijten[4]) in hun eer en goeden naam, als katholiek aangetast[5]); en hij had dat o.i. met meer en breedere redenen moeten omkleeden, dan hij in de enkele simplistische regelen welke hij in de „Brievenbus" van zijn tijdschrift deponeerde, deed. Zijn beschuldiging was te ernstig dan dat wij genoegen konden nemen met een requisitoir, dat geen rekening scheen te houden met allerlei mogelijke omstandigheden[5a]). Dit is de nuchtere waarheid zonder meer, een waarheid, welke echter voor den Boekenschouw-redacteur en enkele anderen niet zuiver is gezien.

Wij schreven o.a.: „De brievenbus van „Boekenschouw" biedt den redacteur soms heel welkome gelegenheden om zijn animositeit tegen katholieke jongeren of jongere katholieken te luchten. Die gelegenheden komen soms zóó goed van pas, dat men wel eens den i n d r u k z o u k u n n e n krijgen, dat in dergelijke gevallen de „Boekenschouwsche" brievenschrijvers handige ficties van den redacteur dier rubriek zelven inplaats van werkelijke vragers zijn."

Pater Gielen noemt dit een „laffe insinuatie" en een „onfatsoenlijke manier van lasteren". Deze qualificaties doen denken aan een krachtmensch, die om een mier te verpletteren zich aan een Hunnebed vertilt. Niet alleen noemt hij zelf het creëeren van gewenschte vragenstellers slechts een „trucje", maar bovendien hebben wij noch geinsinueerd, noch gelasterd, daar wij enkel duidden op het gevaar, dat bij de herhaling in de „Brievenbus" voorkomende aanvallen in zekere richting wel eens een verkeerden indruk zouden kunnen vestigen als maakte de correspondentieredacteur gebruik van een overigens vrij onschuldige manier om zijn overkropt gemoed te verlichten. Hij behoeft ons den naam van den brievenschrijver niet over te leggen[6]) en evenmin voelen wij ons geraakt door zijn derhalve averechtsche beweringen als zouden wij ons onbehoorlijk hebben gedragen en ons te weinig gentleman hebben getoond.

De eerste vraag, welke wij stelden n.l. „kan het niet zijn, dat bedoelde jongere katholieken hun bijdragen instuurden en corrigeerden lang, vóórdat de Godloochenende-Godzoeker zijn dooltocht in „Nu" begon?" vindt Pater Gielen on-

waarschijnlijk. Maar wij kunnen met absolute zekerheid bevestigen dat dit minstens met één van hen wezenlijk het geval is geweest. Die éène zond, zoodra hij het oprichten van „Nu" vernam, een bijdrage in nog vóór het eerste nummer wa verschenen. Hij abonneerde zich niet op het tijdschrift, hetgeen men ook niet van hem zou kunen eischen. Want indien hij zich zou moeten abonneeren op alle tijdschriften, waarin hij wel eens geschreven heeft of nog schrijven zal, zouden alle toch reeds poovere baten van zijn schrijven daardoor al reeds bij voorbaat zijn verdwenen. Deze éene nu, die derhalve niet geregeld kennis kon nemen van den inhoud van „Nu", ontving in Januari 1928 de drukproef van zijn stuk ter correctie. Niettegenstaande op de achterzijde van die proef door een der redacteuren „Voor het Februari-nummer" stond geschreven, werd het stuk eerst bijna een half jaar later geplaatst. Zelfs al heeft hij kennis kunnen nemen van de later door De Jong uitgespuwde Godslasteringen, dan nog blijft het de vraag of hij in geweten verplicht zou zijn geweest het reeds gezette stuk op te vragen en daardoor het risico te loopen van een voor hem bezwaarlijke schadevergoeding te moeten betalen.

Dat de heele strekking van „Nu" van den beginne af uit moreel of religieus oogpunt, want daar gaat het hier alleen om, niet goed is geweest, zooals Pater Gielen verklaart, wordt niet bewezen met het feit, dat eenige jongere katholieken er al lang geleden een brochure tegen schreven. Wie die „Antischund"-brochure heeft gelezen, zal moeten erkennen, dat de bezwaren tegen „Nu" en hoofdzakelijk tegen den redacteur „De Jong" daarin uitgebracht, uitsluitend gebaseerd waren op de artistieke en literaire-fatsoensgronden, en niet op moreele of religieuse.[7])

Vervolgens ontkent Pater Gielen, dat het mogelijk zou kunnen zijn, dat de enkele jongere katholieken tengevolge van den kliekgeest van sommigen zoo goed als gesloten katholieke periodieken practisch geen andere uitingsmogelijkheid konden vinden dan juist in dit tijdschrift.[8]) Wij kunnen daartegenover weer met absolute zekerheid verklaren, dat één der katholieke medewerkers van „Nu" herhaalde malen vergeefs gepoogd heeft bijdragen geplaatst te krijgen in „Groot-Nederland", „De Gids", „De Stem", „De Gemeenschap" en „Roeping" en eerst na al die weigeringen het heeft opgegeven en in „Nu" publiceerde. Bovendien behoort de kwestie breeder gesteld te worden en niet slechts tot „Nu" beperkt te blijven, want, waar de absolute zekerheid, dat een neutraal tijdschrift[9]) zich nimmer zal schuldig maken aan beweringen, welke indruischen tegen onze geloofs- en zedenleer, eenvoudig niet bestaat (anders zouden de herhaalde waarschuwingen der kerkelijke overheden tegen alle neutrale uitgaven voor een groot deel overbodig zijn) mag men in zekeren zin alle niet-katholieke periodieken in dit opzicht op één lijn stellen.

Tenslotte hebben wij met onze laatste vraag n.l. of de geldelijke motieven een rol hebben kunnen spelen, den vinger willen leggen op een misverstand bij een groot deel onzer katholieke tijdschriften en organen. Wie van de pen moet leven, kan zich niet beperken tot publicatie in katholieke bladen en periodieken. Hij zou van honger sterven. Voor de doorsnee-publicist is het „vele kleintjes maken een groote" een harde, maar onontkoombare waarheid. Wij zijn evenwel de laatsten om te beweren, dat de schuld hiervan alleen bij de katholieke pers moet worden gezocht. Integendeel, indien de Katholieken hun eigen pers moreel en stoffelijk evenzeer steunden als de niet-katholieken het de hunne doen, dan zou er aan dezen misstand, die in den loop der tijden menig noodlottig gevolg heeft gehad, spoedig een einde komen. Indien maar één van de door ons gestelde vragen een redelijk excuss inhoudt[10]) had Pater Gielen dat moeten vermelden, toen hij de katholieke medewerkers aan „Nu" en bloc botweg veroordeelde.

Wij zijn dus niet in het minst overtuigd, dat onze vragen, waarop wij een ernstiger, principieeler gedegener, en behoorlijk gesteld antwoord hadden verwacht dan Pater Gielen bleek te willen geven, zoo „dom" waren, dat ze zulk een manifestatie van „goede manieren" kunnen rechtvaardigen.

Een gemiddeld ontwikkeld lezer zal gemakkelijk ontdekken, dat dit heele opstel van a tot z fout is. Om hen eenigszins op gang te helpen, zullen wij verwijzen naar den tekst en eenige duidelijke aanteekeningen maken bij de lezing. Dan valt het kaartenhuis van zelf uit elkaar.

1) Wij laten liefst dezen toon ter beoordeeling der lezers; wij gelooven niet dat zij hem gepast zullen vinden. Maar wij zullen ons de polemiek, die niet zonder belang is, daardoor niet laten vergallen. Hoogstaand is hij niet.

2) Zijn advies was integendeel, dat volgens hem de positieve veroordeeling van het Kerkelijk Wetboek bij mogelijkheid nog in twijfel getrokken kon worden. Waarom anders al die veronderstellingen?

3) U kunt ook geen uitspraak geven, want dat heeft de Codex al gedaan met zijn onmiskenbare woorden. De kwestie is volstrekt niet „netelig".

4) De namen van Timmermans, Van Eeden, Kees Meekel en al die anderen, welke hier genoemd worden, zijn in deze kwestie nooit uit mijn pen gevloeid. Om eene wet te overtreden moet men die kennen, en zij hebben het verbod zeer waarschijnlijk evenmin gekend als de „Peccator". Hebben ze het wel gekend, dan zouden ze inderdaad gerust beschuldigd kunnen worden van onverantwoordelijkheid en gebrek aan sensus catholicus. Of de onlogische „Peccator" zou niets anders doen, dan wetend en bewust, het gezag van den Codex loochenen.

5. En in hun eer en goeden naam aangetast, terwijl hun naam niet eens genoemd is, noch rechtstreeks, noch zijdelings?

Volgens deze redeneering, mag men geen enkel goddelijk of kerkelijk verbod aanhalen, want dan beschuldigt men stilzwijgend ook de menschen die er zich wellicht schuldig aan hebben gemaakt, zonder hun naam te noemen. Wordt dat niet een beetje vermakelijk, als het niet zoo ellendig was?

5a) Met allerlei mogelijkheden. Daar valt werkelijk geen enkele mogelijkheid te constateeren dan onbekendheid met de wet of niet begrijpen daarvan, of een goedkeuring van den Bisschop (ordinarius). Al die andere uitvluchten, welke „Peccator" bijdraagt om de wet haar kracht te ontnemen, komen geen van allen in aanmerking: noch dat een schrijven in alle oirbare tijdschriften geweigerd wordt, noch dat een schrijver moeilijk voldoende geld kan verdienen, gelijk hij in het vervolg in den breede durft aangeven, dit geeft alles niets. Wat roem en wat geld, geeft geen vrijbrief tot zondigen.

5b) Wij danken den schrijver, dat hij voor ons let op het gevaar van den verkeerden indruk van iets dat niet bestaat en waar wij met onze ervaring van een half menschenleven ook natuurlijk op letten.

6) De naam van den briefschrijver van onze vraag hebben wij „Peccator" genoemd bij onze eerste ontmoeting.

7) Goed. Maar „Peccator" wil daarmede toch niet zeggen, dat „Nu" géén veroordeeling treft op moreel en religieus gebied? Dan moet hij het maar eens probeeren!

8) Of enkele jongere katholieken geen andere uitingsmogelijkheid kunnen vinden dan juist in dit tijdschrift bedoeld is „Nu") durf ik betwijfelen. En zelfs als dit onmogelijke zou waar blijken, geeft dat noch geen recht om het positief verbodene te doen!

9) De grootste enormiteit is de bewering van „Peccator" dat men „Nu" op één lijn kan stellen met *„alle niet-katholieke periodieken, waar de absolute zekerheid, dat een neutraal tijdschrift zich nimmer zal schuldig maken aan beweringen, welke indruischen tegen onze geloofs- en zedeleer eenvoudig niet bestaat."* Zoo iets is waarschijnlijk nooit verkocht in de historie der heele journalistiek. Precies op dezelfde manier komt men tot de tastbaar krankzinnige beweringen, welke indruischen tegen onze geloofs- en zedenleer. (neutraal noch katholiek) zoolang hij geen *absolute zekerheid* heeft dat zoo'n tijdschrift zich nimmer zal schuldig maken aan beweringen, welke indruischen, tegen onze geloofs- en zedenleer. Dus nooit!

Wie zulke theorie van Jan Kalabas kan slikken, mag gerust zijn schoolgeld terugeischen.

10) „Indien maar één van de door ons gestelde vragen een redelijk excuus inhoudt, had Pater Gielen dat moeten vermelden".

— Maar dat kon hij niet omdat onder die verschillende vragen *geen enkel redelijk excuus* voor de overtreding van Canon 1386, par. 2, is te vinden.

Het eenige excuus zou zijn onbekendheid of onbegrip van de Kerkelijke wet.

En ik neem dadelijk aan dat „Peccator" zoowel als anderen, die in „Nu" schreven, geen idee er van hadden dat zij eigenlijk ingingen tegen genoemd voorschrift.

Maar dan moesten zij dankbaar zijn, indien zij werden voorgelicht. En zeker niet hardnekkig blijven doorgaan, zooals „Peccator" doet, zijne lezers den weg bijster te maken.

Een katholiek mag met recht beter verwachten van zijn katholieke pers. En gewoonlijk ontvangen zij ook wat beters.

Qui ce fâchent ont tort is een adagium dat in polemiek gewoonlijk convertibel is: qui on tort se fâchent. Onder het opzicht „een man een man, een woord een woord" maakt „Peccator" zich kunstmatig woest en scheldt mij feitelijk uit voor alles wat leelijk is. Peccator vertelt dat ik hem zijn verweer heb geweigerd. Met gebruik te maken van verzuim mijnerzijds, maar onvrijwillig, kan hij die valsche en unfaire voorstelling wekken, zoolang tot ik

de lezers uit den droom help.

Dat doe ik nu. En ik verzoek de lezers mijne verklaring te beschouwen als onder eede gedaan. Ik vind de zaak daarvoor ernstig genoeg.

Toen „Peccator” op mijn verlangen zijn laffe anonymiteit persoonlijk kwam opheffen, vroeg hij mij een antwoord van zijne hand te willen plaatsen, en reikte mij een paar velletjes drukwerk over. Het was zijn ongelukkig verweer, wat ik later uit zijn eigen krant heb overgenomen, en dat hier boven met commentaar staat afgedrukt.

Ik stemde natuurlijk dadelijk toe en toen hij verbaasd vroeg: „moet u het eerst niet lezen” antwoordde ik „later,” en nam de blaadjes mee naar mijn kamer. Eenige tijd daarna belde „Peccator” mij nog eens op en vroeg of ze geplaatst werden, waarop ik bevestigend antwoordde zonder voorbehoud. Ik had toen even het drukwerk ingekeken, en mij ten uiterste verbaasd over het antwoord, dat kant noch wal raakte. Deelde hem echter eenvoudig mede, dat ik er wel een antwoord op zou moeten plaatsen. *Dat* ging accoord. Toen echter het oogenblik kwam kon ik de blaadjes niet meer vinden (en wie mijn overbelaste kamer kent, en dat zijn er velen, begrijpen gemakkelijk dat dit euvel gebeuren kan).

Toen het eindelijk niet terecht-kwam, en ik heb het op den huidigen dag nog niet ontdekt, schreef ik in mijn artikel in *Boekenschouw* (15 Sept.) onder den titel *Appeltjes schillen*, waarin ik ook den letterlijken tekst van den bewusten Canon aanhaalde. Ik had nog de flauwe hoop dat dit artikeltje Peccator tot inkeer zou brengen.

Maar jawel, Zaterdag 29 Sept. verscheen de *Tijd op Zondag*, en ging te keer als een vos die in den strik zat.

Ik had van den beginne af al de antwoorden van „Peccator” naast mijn schrijven laten afdrukken, telkens, en hij doet dat nu ook, drukt al de stukken der polemiek af en roept daarna triomfantelijk uit dat hij niet de veroordeeling van medewerking aan „Nu” had ontkend, maar mijne wijze van veroordeeling! Hier is de leugen van Peccator.

Wij zullen aan dit zakelijk exposé met overlegging der authentieke stukken, welke duidelijk aantoonen, dat wij niet de *veroordeeling zelve*, maar *de wijze van veroordeeling* door Pater Gielen hebben aangevallen, geen verdere commentaren toegeven. Doch constateeren alleen de volgende feiten:

1o. Dat Pater Gielen zijn gegeven woord heeft gebroken en zijn belofte, ons verweer in zijn tijdschrift op te nemen, niet heeft gehouden.

2o. dat hij daardoor gehandeld heeft in strijd met het meest elementaire fatsoensbegrip en in strijd met den rechtvaardigen eisch eener behoorlijke journalistiek, n.l. die van het „hoor en wederhoor”.

3o. dat hij blijkbaar op ons zakelijk verweer niet heeft willen ingaan, hetgeen nu juist geen blijk van sterkte is.

4o. dat wij iemand, die zóó weinig begrip blijkt te bezitten van „goede manieren”, en van „journalistieke fairheid”, dat hij zich zelfs niet houdt aan

zijn met stelligheid gegeven woord, verder geen kans zullen geven zijn duistere polemische practijken voort te zetten, en dat wij derhalve, wat hij verder ook nog beweren of schrijven moge, slechts met zwijgen zullen beantwoorden.

In het belang van de eerlijke journalistiek in het algemeen en van de lezers van „Boekenschouw" in het bijzonder hebben wij gemeend verplicht te zijn, deze volledige uiteenzetting te moeten geven.

Hier had ik mij feitelijk tevreden kunnen stellen, want Peccator heeft erkend wat ik had willen beweren: dat „Nu" geen maandschrift was voor katholieke medewerkers. Daar ging het om vanaf den beginne, zonder personen te hebben genoemd, zelfs niet eens „Peccator" zelf die daar ook debet aan was. En dus ook niets wist van het verbod anders, mogen wij veronderstellen, had hij het niet gedaan.

Het doel was dus bereikt en, daar „Peccator" nog niets wist van de verklaring der „zoogenaamde weigering van zijn verweer", was ik bereid de vier vlegelachtigheden die hij onder zijn stukje schrijft over het hoofd te zien, ofschoon het mij moeite kostte, maar het was een zelf aanvaarde straf voor mijn onvrijwillig verzuim zijner blaadjes.

Maar „Peccator" vraagt nog een laatste woord, om zijn terugtocht alles behalve meesterlijk te dekken, en zich zoo diep in de nesten te werken dat hij er niet meer uitkon.

Daar mij gebleken is dat enkele lezers uit mijn exposé „Fraaie Manieren" (in „De Tijd op Zondag" van 29 Sept. j.l.) ten onrechte hebben meenen te mogen concludeeren, als zou ik de door Pater Gielen geciteerde Canon van de Codex, welke de medewerking aan godslasterlijke tijdschriften voor katholieken zonder toestemming van den plaatselijken Ordinarius verbiedt, in twijfel hebben willen trekken, stel ik er prijs op u i t d r u k k e l i j k te verklaren, datik, zooals trouwens vanzelf spreekt, mij volkomen aan dien Canon onderwerp. In de door mij gevoerde polemiek echter ging het daar niet om, al trachtte Pater Gielen ook de geschilkwestie daarheen te verleggen. Ik heb alleen de ontoelaatbare wijze van Pater Gielen's polemiek-voeren willen signaleeren: zooals duidelijk uit de overgelegde stukken blijkt. Intusschen ben ik Pater Gielen dankbaar voor het citeeren van de Codex, die niet algemeen bekend bleek te zijn. Had de „Boekenschouw"-redacteur, den heer J. L. in de Brievenbus onmiddellijk met dit citaat geantwoord. Ik zou hem dan niet hebben behoeven aan te vallen en hij zou geen gelegenheid gehad hebben een zoo wonderlijke demonstratie van „goede manieren" te geven, als hij nu heeft meenen te moeten doen.

Hierop kan ik met den besten wil ter wereld maar een antwoord geven, al weet ik dat het niet vriendelijk is: *Peccator spreekt bewust onwaarheid.*

1°. Hij heeft nooit den Canon gekend, anders had hij waarschijnlijk niet in „Nu" geschreven.

2°. Hij heeft mij niet aangevallen om mijn wijze van bestrijding, want zijn aanval ging uit van een stukje in de correspondentie naar aanleiding mijner afkeuring van medewerking aan „Nu".

3°. Hij heeft niet aan den positieven Canon gedacht, want hij heeft nooit anders gedaan dan omstandigheden en uitzonderings-

gevallen zoeken om medewerkende schrijvers te verontschuldigen.

4. Hij dankt mij voor het citeeren van den Codex en bewijst weer daaruit dat hij den Canon niet kende en hem derhalve niet heeft kunnen erkennen noch zich daaraan heeft kunnen onderwerpen.

5. En als hij nu beweert dat als ik direct den Canon had aangegeven in mijn eerste drieregelig stukje in de correspondentie van *Boekenschouw*, hij mij niet zou hebben aangevallen, bewijst hij opnieuw dat hij zelf hem nog niet eens kende — maar tevens bewijst hij dat ook dit de aanval niet had voorkomen. Want toen ik dien Canon letterlijk aanhaalde op 15 Sept., plaatste hij nog gewoonweg zijn ongelukkig zoek geraakt „verweer" in zijn blad op 19 Sept. en daarmee tevens het bewijs gaf dat hij geen jota van de kwestie had begrepen.

Ik kan mij voorstellen dat een jonge man, die zich op onbegrijpelijke naieve wijze in de klem heeft gewerkt, alles aangrijpt om eruit te komen, en ik zou zelfs geneigd zijn geweest hem daarbij een handje te helpen.

Ik kan ook begrijpen dat het zijn jeugdige eerzucht moeilijk kan vallen *ongelijk te erkennen*, als een man betaamt. Hij heeft dit tenslotte gedaan, maar *niet* als een man, voor wien men nog altijd achting kan voelen.

En of zijne relatie tot de jongeren verbeterd zal worden, waag ik te betwijfelen. Zij beschouwen hem als een epigoon van tachtig of zoo iets, en „Peccator" heeft zelf erkend, zij het dan weer langs een omwegje, dat hij geen toegang krijgt tot hun tijdschriften. Die schijnen voor hem hermetisch te zijn gesloten, naar eigen verklaring. Meent hij nu, dat terwille van dezen aanval, ongemotiveerd, brutaal en scheldend, en bodemloos dom bovendien, hun deuren voor hem wagenwijd open zullen gezet worden?

Ik help het hem wenschen, maar ik moet dan, of ik wil of niet, walgen met een supremen walg.

Uit Boeken en Bladen

WAT ANDEREN SCHRIJVEN

HANDEL MAZETTI'S LAATSTE WERKEN, luidt een artikel van Dr. W. B. Speckman *(Studiën in October)*, waaronder hij bedoelt de drie deelen der „Sand-trilogie" en een boek met den titel *Johann Christian Günther*. Men weet hoe uiteenloopend de trilogie is beoordeeld en Speckman erkent naast het vele goede dan ook het zwakke fundament, waarop de roman is gebouwd. Er zijn te veel psychologische onwaarschijnlijkheden.

De schrijfster heeft vroeger verzekerd: „ik construeer nooit een handeling. Mijne handeling moet altijd de resultante uit de karakters zijn. Dikwijls loopen dan deze de handeling omver, en ik heb dat in het belang der kunst nooit betreurd" aangehaald bij E. Korrodi: *Enrica von Handel-Mazzetti*.) Dit is zeer zeker het juiste princiep, maar ik heb bij de lezing dezer trilogie meermalen den indruk gekregen, dat eerst de gang der handeling werd vastgesteld en dat deze de gegeven karakters hier en daar omvergeloopen heeft.

Meer tevreden is Speckman over *Johann Christian Günther*. „Dat is wel een der curieuste boeken, die ik ken. De titelheld zal den meesten Nederlandschen lezers vermoedelijk onbekend zijn. Het is een Duitsche lyrische dichter, die 1695 te Strigau in Silezië geboren werd, waar zijn vader dokter was. De dichter zelf studeerde geneeskunde aan de Universiteiten van Frankfort a. d. Oder, Berlijn, Wittenberg en Leipzig, probeerde te Dresden hofdichter te worden, maar was, toen hij aan den koning zou voorgesteld worden, dronken. Dat was ook het geval, toen hij in Breslau bij Graaf Schaffgotsch als huisleeraar zou gepresenteerd worden. Zijn vader had hem wegens zijn uitspattingen verstooten en heeft zich nooit, zelfs niet door een viermaal hernieuwde poging van de kant zijns zoons laten vermurwen, hem weer op te nemen.

Herhaaldelijk heeft Günther vrienden en beschermers gevonden, die hem op alle wijzen ondersteunden, want zijn dichterlijke talent was ontegenzeggelijk groot. Ja, van den eersten rang. Maar zijn drankzucht en vrouwenliefde deden ook hunne best gemeende pogingen falen.

Deze beide hartstochten, gevoegd bij de ontberingen en vermoeienissen van het zwervende leven, dat hij bijna voortdurend leidde, sloopten zijn krachten. Einde 1722 vond hij te Jaya weder een beschermer in een Silezisch edelman Herr von Eben uwal Brunen, in wiens huis hij zelfs kosteloos, naar het schijnt was opgenomen. Een plotselinge dood maakte 15 Maart 1723 een einde aan zijn mislukt leven. Voor een beknopte waardeering van zijn dichterlijk talent zij het voldoende te verwijzen naar het zevende boek van *Goethes Dichtung und Wahrheit*, die hem eerder te weinig dan te veel prijst, want hij noemt slechts zijn gelegenheidsdichten, terwijl toch zijn religieuze en lyrische gedichten

ver daar boven staan. Hij was in 't kort gezegd, een verloopen, verliederlijkt genie.

Begrijp ik nu de strekking van de voorrede goed, dan was v. Handel Mazzetti van plan, over dezen Günther een grooten roman te schrijven, maar is langzamerhand tot het inzicht gekomen, dat zulk een persoon voor haar, ofschoon ze volstrekt niet voor een klein geruchtje vervaard is, toch eigenlijk geen geschikte stof was.

In de voorrede. die maar even 214 bladzijden beslaat (het heele boek heeft er 363), vertelt ze ons nu bij stukjes en brokjes alles, wat wij van Günther moeten weten, om de daarop volgende novelle *Günthers Tod* goed te kunnen genieten. De novelle zelf, dunkt mij, behoort tot het allerbeste, wat zij ooit geschreven heeft. Behalve de ruzie om het been van den stervenden Günther, dat een Hollandsche dokter, de broer van onzen beroemden Boerhave, hem volgens een nieuwe methode wil afzetten, een episode, die wel wat eigenaardig aandoet, is het geheel keurig. Het is een historische novelle, waarin de personen in treffende aanschouwelijkheid voor onze oogen leven, de omgeving prachtig geschilderd is, kortom waarin wij de beste eigenschappen dezer beroemde schrijfster bijeen vinden. Zijn „bekeering" dat wil hier zeggen, zijn rouwmoedige dood, is fijn gemotiveerd door een bedekte, maar duidelijk begrijpelijke verschijning der Moeder Gods, die aan zijn lijdenssponde treedt, in de gedaante van een arme vrouw met een kind, dat een doorn in de voet heeft, die Günther (hij is arts) er vol liefde en zachtheid uit verwijdert. Het ligt niet in mijn plan, deze novelle nader te ontleeden, doch zooals gezegd, behoort zij tot de beste, wat v. Handel-Mazzetti ons geschonken heeft.

Maar nu die voorrede van 214 bladzijden. Dat is werkelijk iets eenigs. Niet zoozeer om de kunstige wijze, waarop zij ons met Günthers leven bekend maakt, om de novelle te kunnen genieten, maar voor- en bovenal om hetgeen zij over zich zelve mededeelt. Voor ieder die haar ooit als dichteres zal willen bestudeeren, is deze voorrede een ware goudmijn. In de allerboeienste verteltrant schenkt zij hier een schat van wetenswaardigheden over ontstaan, bronnen en personen van vele harer werken, inclusief *Sand-trilogie.* Zoo hooren wij hier o.a. dat zij haar „modellen", d.w.z. de haar bekende personen, die zij onder een of anderen vorm in haar romans laat optreden, zoo sterk verandert, dat deze zich zelf niet meer terug kennen. Ja, dat moet zeker waar zijn. Welke lezer van H.M.'s werken herinnert zich niet den lompen onbehouwen pastoor uit *Jesse und Maria*? Welnu, ik geloof geen onbescheidenheid te begaan met de mededeeling, dat hier de zoo sympathiek geteekende, uiterst fijne, gedistingueerde, heilige, deken van Maria Taparl, de thans overleden Dr. Baron Dobnes von Dobarau, haar daarvoor tot model gediend heeft. Aanleiding daar-

toe was, naar het schijnt, dat hij van natuur ietwat heftig was. Bovenalles interessant is, de wijze te zien, waarop zij concipieert. De voorrede laat ons een intieme blik slaan in *Die Werkstätte einer Dichterin*, zooals Korrodi zijn boekje over haar betiteld heeft, dat hetzelfde beproefde, maar daarin natuurlijk op verre na niet zoo kon slagen als zij. Wat vooral in deze kostbare voorrede treft is de hooge, zuiver katholieke opvatting, die zij heeft over haar taak als schrijfster. Bijzonder aangenaam doet het aan, dat uit alles wat zij omtrent zich zelve zegt, de eerlijkste oprechtheid spreekt, zonder dat ooit een zweem van ijdelheid te bespeuren is.

Een recensent heeft de voorrede zilver de novelle goud genoemd. Voor mij althans is het omgekeerd: de novelle is zilver, de voorrede zuiver goud."

KATHOLIEK EN SPORT. P. van Gestel heeft een waardeerend woord voor het boekje (een deeltje der Opvoedkundige Brochurenreeks) *Zielkunde en Lichaamscultuur I.* Over de zielkundige waarde van lichamelijke werkzaamheid in verband met Gymnastiek, Sport en Spel door Adr. de Voogd. En hij hoopt, al veroorlooft hij zich een paar kleine betuttelingen op deze brochure, dat deze studie vooral door de leiders onzer sportkringen dankbaar zal worden geaccepteerd als een gezond psychologische en moreele basis, waarop verder moet worden gebouwd. Niet om af te breken en almaar misstanden te signaleeren, werd dit boekje van de Voogd geschreven, maar om de aandacht te vestigen op het goede gebruik, dat men van de sport kan en moet maken en er oorspronkelijk ook altijd van gemaakt heeft. Dat was ook de strekking van het artikel van v. Gestel zelf, waarop hij nu een korte nabeschouwing meent te moeten geven.

Het is ons niet mogelijk te repliceeren op het veelvuldig en tegenstrijdig gebruik dat van dit (zijn) artikel impliciet en expliciet, gemaakt is in kranten, tijdschriften en lezingen. Voor onze lezers is het ook niet van veel belang. Niet wij dragen de verantwoording van wat er met citaten kan worden gegoochelt, indien deze uit hun verband worden gerukt. Wij mengen ons in geen polemieken, die buiten ons toedoen, met behulp van onze bijdrage geaccentieerd zijn, allerminst in de discussie Doodkorte Anachoretes (*Ons Eigen Blad*) contra de Boer (*Kath. Schoolblad*), en indien na het artikel van Doodkorte (Ons Eigen Blad, 1 Sept.) *Pater van Gestel en collega de Boer* niet waren verschenen, hadden wij gezwegen. Wij willen zakelijk en kort zijn, al kan tot onze spijt, de persoon hier niet geheel op den achtergrond blijven.

Fr. Doodkorte wil aantoonen, dat ons *Studiën*-artikel geenszins gericht was tegen de reeks van artikelen, die hij in den loopenden Jaargang van „Ons Eigen Blad" publiceert.

Wij hebben respect voor den moed, waarmede Doodkorte de

sportverdwazing der Olympische Spelen heeft gehekeld, doch het is tevens onze overtuiging, dat hij de objectiviteit der dingen uit het oog heeft verloren en tot overmoed is doorgeslagen. Ons artikel, dat wij met niet geringe zorg gebaseerd hebben op de onaanvechtbare beginselen van onze Katholieke Theologie, psychologie en pædagogie, wilde een poging zijn om het sportprobleem te plaatsen in het verkwikkende en levendmakend licht van positieve jeugdvorming, waarvan het maar steeds verstoken blijft. Het spreekt vanzelf, dat enkele passages bedoeld waren als bestrijding of als aanvulling der *al te eenzijdig georienteerde, negatieve sportbestrijding*. En in zoover ook de geachte Olympiade-schrijver in O. E. B. (althans tot 1 Aug.) blijken heeft gegeven, die eenzijdige mentaliteit aangaande het sportprobleem te huldigen, treffen deze passages ook zijn werk en moeten beschouwd worden als eene reactie op den hoofdindruk zijner Olympiade-beschouwingen.

Bij het uiteenzetten van een standpunt komt men noodzakelijk in aanraking met een ander; maar wij zien niet in, dat men zijn objectiviteit kwijt raakt als, *in een zakelijk betoog*, dat zich met geen personen bezig houdt, ook de personen ongenoemd blijven . . .

Tegen de beschuldiging van inconsequentie moeten wij riposteeren. Fr. D. heeft in onze woorden te veel van zijn eigen gedachten willen vinden. Eigenlijk kan hij ook geen inconsequentie bedoelen; daarvoor kent hij de wetten der logica te goed. Want langs verschillende præmissen kan men toch tot eenzelfde „conclusie" komen. Onze conclusie dat de Ol. Sp. in hun huidigen vorm niet te rechtvaardigen zijn, achten wij genoeg gemotiveerd, ook zonder de stelling, die D. gaarne als minor of major zou zien, dat n.l. *de Ol. Sp. in haar geheel een beweging zijn, die den ondergang der christelijke idée van zelfoverwinning en zedelijkheid beoogt.* Deze stelling behoeft niet waar te zijn om onze conclusie te sauveeren. Of ze waar is en bewezen, is een andere kwestie, die met het logisch verband in ons artikel niets heeft uit te staan. Wel willen wij eerlijk zeggen, dat o.i. de bewijskracht der Olympiade-artikelen van Doodkorte zòò ver niet gaat. Maar zelfs als deze bewering bewezen was, zou daarmee nog samen kunnen gaan een geoorloofde belangstelling in de spelen en de wedstrijd-spanning. Niet alle sensatie, ook niet alle sport-sensatie, is uit den booze . . ,

Indien allen, die het wel meenen met gezonde sport en reine jeugd, zich eens overtuigen wilden, dat hun persoonlijk gezichteinder goed kan zijn, maar niet noodzakelijk de eenig goede is, dan was er kans, dat het verlangen van De Voogd naar collectief samenwerken tot saneering der sport kan verwezenlijkt worden.

Wij deelen niet de overtuiging van Doodkorte c.s. dat het de *allerbelangrijkste* taak der opvoeders is om de aandacht te vestigen op de *sportexcessen*, doch willen hiermede *niet zeggen, dat het niet gebeuren moet.* Maar het *directe* streven naar een

positieve karaktervorming door middel der onvervalschte sport, die het bezit kan en moet worden, niet alleen onzer studeerende, maar onzer geheele katholieke jeugd, en het rustig bezinnen en beramen naar middelen om dat moeilijke werk tot stand te brengen, is o.i. de meest pædagogische en positieve weg, om de jeugd van kindsbeen af de ware sport te doen beoefenen en de sportexcessen te doen vermijden.

BEDOELDE... RECLAME? Er staat in het Sept.-nummer van *den Gulden Winckel* weer een van die korte overwegingen van J. Greshoff, die nogal eens raak kunnen zijn. Is dat ook thans het geval, en heeft werkelijk Miek Janssen zelve munt geslagen uit het haar overkomen avontuur?

„Meer dan eens hebben wij gezien met welk een goeden wil Fransche schrijvers hun uitgevers ondersteunden, waar het reclame gold. Men herinnert zich nog het sensationeele geval van Pierre Benoit, die op een gegeven oogenblik in Normandië opgelicht heette te zijn door Sinn-Feiners. Het ware is men van deze geschiedenis nooit te weten gekomen maar het doel — de aandacht te vestigen op zijn nieuwe roman „La Chaussée des Géants", toen juist verschenen — werd met glorie bereikt.

Een machtig middel zijn voorts auto-ongelukken. Als men er bepaald op gaat letten is het bepaald verbijsterend hoeveel schrijvers last hebben van auto-ongelukken en altijd juist vlak vóór of vlak ná het verschijnen van een nieuw drukwerk hunnerzijds.

Het laten inbreken op gezette tijden is niet meer zoo in de mode als het voor den oorlog was. Dat loont de moeite niet meer; ook de echtscheidingen missen het beoogde doel, zij gaan in de massa verloren.

Daarentegen is het iets nieuws voor auteurs om zich candidaat te laten stellen voor de Kamer; zooals Maselin, José Germain, Mistler, enz. enz.

Volgens alle regels der reclamekunst wekt dat eerst verbazing en lokt daarna uit tot discussie...: „het is zonde en jammer, zoo'n knappe man, zoo'n goed schrijver en dan naar de Kamer..." zegt het publiek, „wat moet hij er doen?" en het doel is bereikt.

Hier — tot nog toe — houden de schrijvers zich vrijwel geheel buiten zulke zaken. Ten eerste hebben ze — behalve enkele multimillionairs als van Eyck of Nijhoff — geen automobielen, en ten tweede zijn ze over het algemeen te fatsoenlijk opgevoed om in de Kamer te willen gaan zitten.

Maar het voorbeeld van Benoit heeft blijkbaar toch diepen indruk gemaakt op een van onze Nederlandsche letterkundigen, die hiermede wellicht een nieuw tijdperk in onze zeden inluidt. Mejuffrouw Miek Janssen heeft het ongelooflijke buitenkansje gehad van op Corsica met een reisgezelschap aangehouden te worden

door een bandiet. Aangezien niemand meer geloofde aan het bestaan van bandieten op Corsica, dacht men oorspronkelijk, dat het een voor de omstandigheden geëngageerde filmacteur was. Maar bij nader onderzoek bleek het een èchte roover te zijn, al was het dan geen Corsicaan. Hoe echt Battesri dan ook als bandiet geweest mag zijn, het heele geval liep uitstekend en wat men noemt met een sisser af. Veel baat heeft de arme kerel bij het avontuur niet gevonden. Hij zit stevig achter slot en grendel. Maar Miek Janssen heeft er wel munt uit geslagen. Eerst berichten in alle buiten- en binnenlandsche couranten: „de beroemde Nederlandsche schrijfster Miek Janssen is het slachtoffer geworden etc.''; toen uitvoeriger verhalen, interviews, ingezonden stukken... Kolommen en nog eens kolommen — een buitenkansje in den slappen tijd — werden aan Miek Janssen gewijd. Wat haar nooit gelukt was met haar romans, haar gedichten, haar kunstbeschouwingen werd plotseling heerlijke werkelijkheid: zij stond midden in de publieke belangstelling. Opeens kende heel Nederland Miek Janssen. Haar portret kwam in de bladen. En met een roerende bereidwilligheid stond zij de mannen van de pers te woord. Haar uitgevers glommen van trots en voldoening over zoo'n boeiend auteur. En het zou mij niets verbazen als in October een nieuw boek van haar op de markt kwam. Succes verzekerd.

„Een nieuw boek van Miek Janssen, weet je wel die van dat reuze-enge verhaal met dien bandiet...; een leuk boek, zeg, moet je lezen..."

In ernst. Het is heel wel mogelijk dat dit avontuur aan mejuffrouw Janssen eenige onaangename oogenblikken bezorgd heeft; maar een klein beetje ingetogenheid zou haar nadien niet misstaan hebben. En het is te hopen dat haar voorbeeld geen navolging vindt. Het is niet prettig indien persoonlijke incidenten op die wijze gebruikt worden voor openbaar vertoon. Onze letterkundigen kunnen van hun Fransche collega's wel eens iets leeren, maar nu liever juist niet hun zin voor reclame.

Romans en Verhalen

MOREELE WAARDEERING VAN A. GIELEN S.J.

Tarkington (Booth) TOEN ALLES AFBRAK. Naar het Amerikaansch van Henri van de Weg (288) f 2.25 ; f 2.90. D. Bolle, Rotterdam.

Harlan en Dan Oliphant zijn twee broers met zeer uiteenloopende karakters. Harlan is behoudend, keurig netjes, ordelijk, stelt zich weinig op den voorgrond, maar is van een sterk egoisme niet vrij te pleiten. Dan is impulsief, heeft altijd groote plannen, en kan nooit begrijpen dat niet iedereen met hem zijn plannen wil verwerkelijken.

Beiden gaan studeeren. Harlan komt daarna bij zijn ouders thuis. Dan raakt verliefd op een meisje in New-York Lena Mellans, dat hem neemt omdat zij liefst zoo gauw mogelijk getrouwd wil zijn, om een minder mooi avontuur met een anderen man te doen vergeten. Het jonge paar komt in het ouderlijk huis wonen in de provinciestad, tot ergernis van Lena, die hevige scènes maakt om de minste aanleiding. Dan steekt al zijn geld in Ornaby, een oude boerderij met veel land, en wil daarvan een nieuwe stadswijk maken. Hij beweert en houdt tegen iedereen vol dat de stad zich aan dien kant binnen tien jaren zal uitbreiden. Dan is ook administrateur van het vermogen van zijn grootmoeder, hij is haar lieveling, maar zijn dwaze onderneming en zijn nog dwazer huwelijk doen hem de sympathie der oude dame verliezen zoodat zij hem onterft en alleen Harlan en hare dochter Mevr. Oliphant, haar groot fortuin erven. Dan verliest zijn optimisme niet, ondanks alle tegenslagen. Hij is dol op zijn zoontje, de erfgenaam van Ornaby. Ten slotte staat zijn faillissement voor de deur, Harlan heeft hem nooit willen helpen, maar helpt hem nu. Lena is weggegaan met het kind, en Dan wordt ziek en sterft. Na eenigen tijd blijkt dan dat zijn optimisme niet verkeerd is geweest, maar hij sterft te vroeg om het succes te zien. Goed boek.

Dell (E. M.) HET ONUITSPREKELIJK GETAL. The Unknown Quantity. (298) f 1.75. Uit het Engelsch door Jhr. R. H. G. Nahuys.

Rijkdom en schoonheid zijn de feeën die aan de wieg van Jeannette Wyngold hebben gestaan. Zij groeit op als gevierde dochter van een schatrijken bankier. Den dag van haar meerderjarigheid wordt schitterend gevierd en 's avonds verlooft zij zich op wensch van haar vader met den rijksten harer aanbidders, Lord Conister. Zij zijn allen min of meer teleurgesteld, maar Buck Wetherly toont zich het minst ontstemd hoewel hij haar het trouwste liefheeft. Dien avond te midden van het glansrijke feest worden twee heeren aangediend om bij den bankier te worden toegelaten, Jeannette ontvangt hen, gaat hen voor naar haar vaders kamer,

zij volgen haar op den voet en zien den bankier zich met een revolver doodschieten. Hij heeft fraude gepleegd en zijn slachtoffers zijn talrijk. Zijn dochter doet nu afstand van alles wat zij bezit en zoekt een betrekking; de eerste bij een verwend dochtertje van den premier wordt een mislukking, de tweede als ster in een revue nog erger. De verloving was direct bij den krach verbroken. De edele Buck, van wien zij niets wil weten, waakt over haar als een trouwe herdershond en redt haar uit de pijnlijkste situaties, tot ten slotte de ijskorst om haar hart smelt en zij tot de erkenning komt dat zij Buck boven alles liefheeft. Voor volwassenen een boeiend boek.

Rohmer (Sax) HET DOODENMASKER, (248) f 2.90. Nederlandsche Bewerking van C. C. Bender uit het Engelsch. Albert de Lange, Amsterdam.

Vreemde dingen gebeuren in Londen; diefstal van juweelen, ontvreemding van gewichtige rapporten terwijl Carey de schrijver er bij zit, en alle knappe koppen kunnen het raadsel niet ontwarren. Er woont in een groot huis in Park Lane een zonderling personage, 'n man met 'n doodsbleek gelaat en rood haar, die over vreemde en geweldige machten beschikt. Hij kan menschen onder zijn hypnose brengen die zich op een grooten afstand van hem bevinden, en hij maakt van dien macht gebruik als hij dat noodig vindt. Er is ook nog 'n soort aapmensch, die zoo nu en dan opduikt en allerlei misdaden pleegt . . . Kortom een mooi spannetje. Carey van den geheimen dienst, en zijn vriend Dr. Torrington wijden zich aan het zoeken van verklaring van al dat geheimzinnige en zij slagen daar eindelijk in als de bekende hypnotiseur Dr. Sir Provost hen een handje helpt. Een vreemd verhaal, dat ik alleen geschikt acht voor rijpere lezers. 't Is te griezelig, te onwaarschijnlijk, en speelt te hocus-pocusachtig met geheimen, die nog moeten uitgevonden worden.

Tracy (Louis) HET REGENBOOG EILAND (240) f 1.20. Vertaald door R. W. Lammers. Seyffardt, Amsterdam.

Vreeselijke schipbreuk op de Chineesche Zee, Jonge Steward Jenks en Miss Iris Deane, dochter van den directeur der reederij worden op een onbewoond eiland geworpen. Vinden 'n grot waarin sporen van vroegere bewoner. Makes the best, of it! Gaan kameraadschappelijk met elkaar om. Jenks geeft blijk van 'n zeer goede opvoeding, en blijkt 'n officier ingenieur in Engelschen dienst te zijn geweest, onschuldig door den krijgsraad veroordeeld.

Iris gelooft in zijn onschuld. Na 'n paar dagen ontdekken zij Dajakkers die hen beloeren . . . dan volgen gevechten op leven en dood waarbij het vernuft van den ingenieur hen telkens van

het ergste redt. Zij vinden ook tusschen de bedrijven door een goudmijn op het eiland. Als de nood het hoogst is komt de hulp in den vorm van 'n paar met Engelsche matrozen bemande booten. Iris stelt Jenks voor als haar aanstaande man aan haar vader en de officieren van het schip dat hen kwam redden. Zijn onschuld wordt binnen korten tijd bewezen en het eiland en de goudmijn en het huwelijksbootje worden de belooning voor hun dapperheid.

Orczy (Bsse) DE WRAAK VAN DEN ROODEN PIMPERNEL (283) f 3.— uit het Engelsch door P. W. J. Jorissen. Blankwaardt en Schoonhoven. Rijswijk N. H.

De Fransche Revolutie is nog steeds aan het woeden en de dappere schare onder leiding van Sir Percy Blakency de „Roode Pimpernel", tracht nu hier, dan daar de arme slachtoffers van de guillotine te redden. Dit verhaal geeft ons weer een dezer boeiende episodes uit dien bloedigen tijd. Het mooie van deze vertelling is dat de Roode Pimpernel ditmaal de dochter redt van zijn aartsvijand Chauvelin, die hem op allerlei manieren zocht te vangen. Het arme meisje heeft zich onwetend in een net verward en zit in de gevangenis op haar doodvonnis te wachten, haar vader is wanhopend want die tijger bemint zijn kind. Op het laatste oogenblik komt de Roode Pimpernel met zijn trouw verbond ter hulp en redt het meisje met haar vader letterlijk uit de klauwen van een bloeddorstige menigte, waarna hij Fleurette naar Engeland zendt, Chauvelin stom van verbazing over zooveel edelmoedigheid perplex laat staan en verdwijnt aan de kimme. Mooi boek!

Wodehouse (P. G.) AMOR IN HET KIPPENHOK (248) f 1.50 Vertaald door A. Vuerhard - Berkhout. A. W. Bruna, Utrecht.

Garnet, een jong schrijver die naar stof zoekt voor zijn tweeden grooten roman, loopt een ouden schoolmakker tegen het lijf: Stanley Teatherstonehaugh Ukridge, die direct beslag op hem legt om hem te helpen bij de kippenfokkerij die genoemde heer van plan is te beginnen om rijk te worden. Ukridge heeft een onwankelbaar vertrouwen in zijn toekomstige kippen-goudmijn en zijn vrouw spreekt hem nooit tegen. De drie nemen hun intrek in een verlaten buitenhuis en nu is het al kip en ei wat de klok slaat. Gelukkig voor Garnet is het meisje, waarop hij op het eerste gezicht hopeloos verliefd is geworden, dicht in de buurt, dit bewustzijn verzoet voor hem de onverkwikkelijke kippen-beweging waarvan zijn vriend Ukridge met geslepen handigheid hem alle vervelende werkjes laat opknappen. Maar deugd wordt beloond. Garnet draagt de palm der victorie weg met de hand van zijn meisje en Ukridge moet vluchten voor de talrijke schuldeischers, maar komt na eenige weken met een nieuw plan van een eendenfokkerij voor den dag.
Kostelijk humoristisch boek.

Adair (Cecil) GEKNAKT OM SCHOONER OP TE BLOEIEN. (281) *f* 2.— Geb. *f* 2.75. Bewerkt door Theo de Witte uit het Engelsch. D. Bolle, Rotterdam.

Olivia Chalfont wordt, terwijl zij verloofd is met Laurence Edgerley getroffen door een groot ongeluk hetwelk haar voor de rest van haar leven tot een aan haar ligstoel gebonden invalide maakt. Zij schrijft dadelijk aan haar geliefde om haar verloving af te breken, maar Laurence neemt daar geen vrede mee en komt zien of zij niet op haar besluit terug wil komen. Tervergeefs, hij vertrekt en laat Olivia achter onder haar geurige wierookboomen. Na tien jaren is hij getrouwd en Olivia denkt met een rustig hart aan hem; zijn dochter zal Olive heeten. De villa naast dien waar Olivia woont wordt betrokken door een weduwnaar met een zoontje; dit ventje komt dikwijls bij de geduldige zieke spelen. en wordt haar kleine vriend. Laurence Edgerley wordt op een zijner diplomatische zendingen gevangen genomen en men vermoedt dat hij gedood werd. Zijn dochter Olive, die reeds vroeger haar moeder verloren heeft, komt nu bij Olivia in huis. Het jonge meisje kan niet gelooven dat haar vader dood is; zij maakt kennis met het nu groot geworden buurjongetje, Carlos, en opgroeiende krijgen zij elkaar lief, ofschoon het meisje dat niet bekennen wil. Zij verlangt een held lief te hebben en Carlos is altijd maar thuis bij vader geweest. De oorlog komt, Carlos vecht mee, keer verminkt terug, en nu weet Olive, dat zij hem toch bemint. Zij trouwt hem ondankt zijn mismaaktheid, en beiden gaan zoeken naar den verdwenen vader van Olive. Deze leefde inderdaad nog in wreede gevangenschap en wordt bevrijd; zij komen thuis bij Olivia onder de wierookboomen, die in haar vreugde, haar geliefde levend terug te zien, ineens van haar ligstoel op staat om hem tegemoet te loopen. Een mooi boek, voor iedereen geschikt.

OPVOEDER EN KIND

Dr. LOUIS BERGER, — M. R. TIJSSEN, REDACTEUR VAN DE KATHOLIEKE SCHOOL — F. FONTAINE, SCHOOLHOOFD, LEERAREN VAN DE KATHOLIEKE H. B. S. EN GYMNASIUM TE AMSTERDAM EN DEN HAAG

VOOR DE JEUGD

Cool (Tine) *Wij met ons vijven in Rome.* (227) f 2.90. Van Holkema en Warendorf, Amsterdam.

De Vader is schilder en moet terwille van zijn kunst een langdurig verblijf in Rome houden. Moeder en de kinderen zijn zoolang gehuisvest bij de grootouders. Als Vader eenigszins ingeburgerd is, kan hij niet langer buiten zijn gezin en laat ze overkomen.

De reis, het leven in Rome worden in dit boek zeer aantrekkelijk beschreven; in den trant van Selina Lagerhoff.

Natuurlijk zouden Katholieken Rome nog op een heel andere en meer waardeerende wijze bezien dan het met dit Protestantsche gezin het geval is. Maar over het geheel geeft het toch wel een aardige kijk op verschillende mooie punten in de oude wereldstad.

Het boek is met keurige platen en foto's verfraaid en wij kunnen best begrijpen dat het bekroond werd bij een prijsvraag, want het geeft eens een geheel ander idee voor een meisjesboek, dan wij tot nog toe in Nederland gewend zijn.

Het Jongens Jaarboek 5de Jaar. (165) f 3.90; U. M. H. Leopold, Den Haag.

Over het vijfde jaarboek voor jongens ben ik heel tevreden en ik moet zeggen dat de redactie haar best heeft gedaan elk wat wils te geven. Wij vinden eruit bijzonderheden van een stelletje jongens, die slaagden met hun portretten erbij. En dat zijn de tegenwoordige minister Kan, de journalist en schrijver Jan Feith, de tooneeldirecteur Cor v. d. Lugt Melsert, de directeur-generaal van de Kon. Ned. Petroleum-Mij, de oud-Minister van Marine Rambonnet. Wel, dat geeft moed.

Ook nuttig is het kijkje dat ons gegund wordt op een modern redactie-bureau, en van dat drukke leven herademen wij weer door een studenten-avontuurtje, waarbij een der gymnasiasten den sleutel heeft verloren van het huis waar hij onderdak moet.

En zoo gaat het voort. Afwisseling in overvloed. Populair wetenschappelijke bijdragen over de kennis van boomen, over boomvalken en tennissport, en daartusschen en daarnaast aardige en boeiende verhalen.

Wij zijn inderdaad zeer voldaan over dit Boys' Annual en wij hooren dat het in die vijf jaren een vaste plaats zich heeft verworven op de boekenmarkt.

Kieviet (C. Joh.) *Ab en zijn Vrienden.* (207) f 1.—, Valkhoff en Co — Amersfoort.

Ab's waaghalzerij wordt op een dag gestraft, als hij in een toren klimt en er door een agent uit verlost moet worden.

Leo beschuldigt Ab van daden, die door hem zelf bedreven zijn en Ab wordt onschuldig gestraft.

Op een zwemfeest maakt Leo echter alles weer in orde door Ab het leven te redden en beide worden goede vrienden.

Goed boek voor jongens van een jaar of 12.

Zeggelen (Marie C. van) *Averij.* (236) Van Holkema en Warendorf, Amsterdam.

Ru heeft vlijtig gestudeerd en is door zijn eind-examen gekomen. Nu wacht hem een groote verrassing. Zijn ouders die in Indië wonen hebben aan den heer en mevrouw waarbij hij en zijn broertje Kees in huis wonen, geschreven, dat hij, wanneer hij slaagt voor zijn eind-examen, voor een jaar naar Indië mag komen.

Hij is de steun en de trots van zijn broertje Kees, die het maar niet begrijpen kan, dat Ru alleen naar Indië zal gaan en hem bij de Familie Damme achter laten zal. De dag van vertrek breekt aan. Ru heeft tevoren afscheid van Kees genomen.

Zij zijn nauwelijks onderweg of er wordt een blinde passagier aan boord ontdekt, waarin Ru dadelijk zijn broertje Kees herkent.

Dan geschiedt er vlak bij Engeland een aanvaring. De reddingsbooten worden te water gelaten. Kees is door een passagier in een van de booten getild. Ru is achter gebleven op het schip om zijn broertje zoeken.

Kees hoort hem roepen, springt in zee en zwemt weer naar het schip terug vanwaar hij Ru toeroept om te springen. Dan springt Ru over boord. Kees zwemt met hem naar de reddingsboot toe en zoo komen zij aan boord van een Engelsche steamer.

Het boek behandelt dan verder de situatie van de geredden. Ru vervolgt dan de reis naar Indië en Kees gaat naar Holland terug, geheel en al verzoend met het alleen achter blijven.

Een hoogstaand jongensboek.

Meisjes jaarboek. (Het) *3de Jaar* (168) f 3.90 H. P. Leopold. Den Haag.

Het meisjes jaarboek ziet er dit jaar zeer aantrekkelijk uit.

Er zijn vele mooie vertellingen in, eenige vroolijke verhalen, een goed opstel over bloemen en dieren welke wij op een wandeling in ons land kunnen zien, mooie foto's uit Zweden, kortom het geheel is een aardig boek voor jonge meisjes.

Koning-Coeterier. (Jeanne) *Lousje's Kunstreis door Indië.* (192). G. B. van Goor Zonen, Gouda.

Lous Durand studeert voor piano en is zoo begaafd dat zij door een bekende zangeres wordt geengageerd om met haar een kunstreis naar Indië te maken, waarbij Lous dan de begeleiding van de door Mevrouw Verheije te zingen liedjes op zich neemt.

Reis en verblijf in Indië worden uitvoerig beschreven.

Lous maakt daar kennis met een jongeman die zij zeer lief krijgt en als zij na een langen tijd weg te zijn geweest, weer in Holland terug komt vindt zij daar haar ouders en zusters maar ook den jongen op haar wachten.

Voor grootere meisjes een zeer aardig boek.

Natuurkunde

OVERZICHT VAN NATUURWETENSCHAPPELIJKE TIJDSCHRIFTEN.

door PROF. A. MULDER.

Physikalische Zeitschrift van de laatste maanden bevat eenige artikelen, waarvan wij de kennisname belangrijk achten. G. Reissaus geeft een paar mededeelingen van proeven met kristaldetectoren. In een vorige periode der radiotelegrafie hebben kristallen vaak dienst gedaan als detectoren van de electrische trillingen, die het ontvangstation van den radioamateur bereikten. De werking bestaat in een gelijkrichting van den aankomenden wisselstroom; dat wist men, maar hoe die gelijkrichting tot stand komt wist men niet. Velen dachten aan een soort van electrolyse. Dan moest de stroom steeds maar èèn bepaalde richting doorgelaten worden. Maar men kende ook het verschijnsel van de plotselinge omkeering der richting, wat in de electrolytische theorie niet past. R. heeft nu gevonden, dat de electronenstroom gaat van een punt naar een vlak, maar dat deze microscopisch klein kunnen zijn. Dit feit, ofschoon van beteekenis, geeft toch niet de volle oplossing van het vraagstuk. In verband met deze feiten verdedigt F. Regler een nieuwe theorie, die berust op piezo-electrische effecten en worden door P. Beck nog eenige feiten medegedeeld (Afl. 1 Juli). O. Devik vermeldt eenige nieuwe toepassingen van den wisselstroom om korte tijden te meten. De toestellen, waarvan hij afbeeldingen geeft, zien er zeer praktisch uit voor demonstratie. J. Tagger heeft interessante proeven met wrijvingselectriciteit gedaan: vond hierbij zelfs een nieuw verschijnsel nl. het opwekken van lading door de botsingen van gasmolekulen tegen een metaaloppervlak, als dit goed ontgast (van zijn geabsorbeerde gaslaag ontdaan) is. J. Zenneck geeft eenige behartenswaardige wenken voor het vermijden van fouten bij de projectie van diapositieven (lantaarnplaatjes). Druk wordt in den laatsten tijd ook weer de geleiding van sterke electrolyten besproken. In de afl. van 15 Sept. behandelt de Utrechtsche hoogleeraar Ornstein op buitengewoon klare wijze de kwestie der vloeibare kristallen.

Alwie met warmte-motoren omgaat kan met vrucht lezen de artikelen in het Supplement van *Nature* (7 Juli). A. C. Egerton publiceert daar een degelijke studie over het zgn. slaan van motoren en de middelen om het te voorkomen. De onderzoekingen met een groot aantal organische stoffen en metaaldampen werpen nieuw licht op het moeilijke probleem der ontploffing en wijzen op de ingewikkeldheid van gasreacties. Een artikel over de natuurlijke stoombronnen in Californië wordt toegelicht met drie fraaie foto's en maakt ons bekend met de onderneming van J. D. Grant,

die eenige jaren geleden het eerste initiatief tot exploitatie van deze stoomkracht heeft genomen. In het nummer van 28 Juli vindt men een kort verslag van de algemeene vergadering van de internationale Astronomische Unie te Leiden, 5—13 Juli. De aflevering van 18 Aug. vestigt onze aandacht weer eens op supranormale verschijnselen. Dr. R. J. Tillyard bepleit in een artikel het voortbestaan van de menschelijke persoonlijkheid na den dood. Hij beschrijft de spiritistische séances, waarbij de overledene broeder van het medium proeven aflegt van zijn bekwaamheid om onbekende voorwerpen te weten te komen en duimafdrukken te maken: hetzelfde van ouds bekende spelletje. De redactie neemt den goedgeloovigen geleerden doctor in een hoofdartikel onder handen.

Door verschillende „brieven aan den uitgever" wordt het bestaan der nieuwe lichtstraling, die eenige maanden geleden door Ramau werd ontdekt, bevestigd en worden nieuwe gegevens over deze stralen verstrekt. Lord Rayleigh geeft in twee interessante artikelen een overzicht van de nieuwste onderzoekingen over den aard van het licht aan den nachtelijken hemel. Een zeker aan ta waarnemers, op verschillende punten der aarde, hebben bij dit onderzoek hunne medewerking verleend. In de „sterkte" van het „nacht-licht" werd een zekere periodiciteit gevonden, die R. in verband wil brengen met die der zonnevlekken. Daartoe zijn verdere observaties nog in gang.

Het nummer van 8 Sept. bevat in een „Supplement" de breed opgezette beschouwing van Sir William Bragg, de bekende kristalvorscher, over „Het handwerk en de wetenschap". Zij is als inaugureele rede gehouden bij de opening van het congres der „British Association" op 5 Sept. j. l. te Glasgow. Het handwerk neemt hij in den ruimsten zin van het woord en verstaat daaronder met name ook de technische bekwaamheid van den wetenschappelijken experimentator. Op het einde herinnert hij aan de woorden der H. Schrift:„ Thou shalst love the Lord thy God with all thy heart..... " en „Thou shalst love thy neighbour as thyself". „To the student of science, zoo vervolgt hij, the words mean that he is to put his whole heart into his work, believing that in some way which he cannot fully comprehend, it is all worth while, and that every straining to understand his surroundings is right and good; and, furthur, that in that way he can learn to be of use to his fellow men." Dan volgen de korte samenvattingen van de voordrachten der voorzitters van de verschillende secties.

In *Hemel en Dampkring* van de laatste maanden vinden wij bizonderheden over de Bosscha-sterrenwacht te Lembang op Java, de aswenteling van Mercurius, een artikel over de „IJsheiligen", waaruit blijkt, dat de lijnen, die de gemiddelde jaartemperatuur voorstellen, inderdaad omstreeks half Mei een inzinking vertoonen. Een sterrekundig verschijnsel zonder precedent wordt genoemd de

splitsing van Nova Pictoris in twee sterren van ongeveer gelijke grootte. Deze „nieuwe" ster, die reeds in 1925 was ontdekt, was sindsdien steeds als een enkelvoudig objekt waargenomen,

Over „de voortplantingssnelheid van de verschillende lichtsoorten in de ledige ruimte" wordt door elementaire leerboeken vaak de meening verspreid, dat de gelijkheid der voortplantingssnelheid van de verschillende kleuren eenvoudig hierdoor bewezen wordt, dat men een ster, die bijv. achter den donkeren rand der maan te voorschijn komt, of een wachter van Jupiter, die uit den schaduwkegel der planeet treedt, aanstonds weer wit wordt gezien en niet in de achtereenvolgende kleuren. Dit bewijs gaat echter niet op, daar de afstanden veel te klein zijn. De sterrenkundige Shapley heeft zijn onderzoek gericht op de „Cumuliden" in den bolvormigen sterrenhoop M^5 en tusschen geel en blauw licht geen verschil gevonden, dat boven de waarnemingsfouten uitgaat.

Onder dagteekening van 13 Juni 1928, heeft het tijdschrift een extra-nummer uitgegeven ter herdenking van het 25-jarig doctoraat (honoris causa) van Dr. C. Easton. Voornamelijk wordt zijn pionierswerk over den Melkweg geprezen. De schijnbare grootte van zon- en maanschijf en hare vergrooting in de nabijheid van den horizon houdt nog steeds allerlei geleerde en niet-geleerde gemoederen bezig. Een reeks nieuwe onderzoekingen over dit punt, die overigens niet veel licht geven, brengt de Juli-aflevering. Over „meteorologische merkwaardigheden in Juni 1928," zooals dolbliksems, windhoozen en halo's schrijft Dr. M. Pinkhof.

NATUURKUNDIGE BOEKEN

Planck (Dr. Max) „EINFüHRUNG IN DIE ALLGEMEINE MECHANIK". 4e Aufl. (VIII + 266) 43 fig. Mk. 6.— S. Hirzel, Leipzig. 1928.

De „Einführungen" van Max Planck zijn wereldberoemd; deze „Einführung" in de algemeene mechanica is het eerste deel van de serie. Het 2e behandelt de mechanica der elastische lichamen, het 3e de electriciteit; beide hebben reeds een tweeden druk. Daarna volgt de 4e band, de theoretische Optica, die verleden jaar eerst verschenen is en eindelijk wordt verwacht de Warmte, dat einde van dit jaar moet verschijnen.

De algemeene aftrek, die deze werken ondervinden, heeft zijn diepste fundament wel niet in de beroemdheid van schrijver maar in de ongemeene klaarheid van voorstelling der stoffen en de logische opeenvolging der problemen. Planck voert U steeds mee naar nieuwe gedachten, nieuwe inzichten, ruimere opvattingen. Bij al zijn wiskunde blijft hij toch steeds de physicus, die zijn oog

onafgebroken gericht houdt op de doorgronding der natuur en zoodoende blijft hij voor den pysischen lezer steeds boeiend.

Deze „Einführung in die algemeine Mechanik" is geen leerboek in den gewonen zin van het woord, ofschoon het een rijkdom van leerstof bevat: het is meer een handleiding voor den leeraar, voor den hoogleeraar zelfs, die hij voor zijne lessen of colleges naar eigen inzicht kan uitbreiden, en tot voordrachten verwerken.

Een boek dus voor leeraren, maar ook voor studenten en voor ingenieurs, die zich in de moderne wiskundige physica willen inwerken. Een boek ook, dat wij onvoorwaardelijk in zijn geheel warm kunnen aanbevelen, al kan ook hier en daar een enkele uitdrukking of redeneering ons minder bevallen.

Niggli (P.) „KRISTALLOGRAPHISCHE UND STRUKTURTHEORETHISCHE GRUNDBEGRIFFE". (XII + 317) 131 fig. Mk. 30,50. Akad. Verlagsges. Leipzig. 1928.

Dit werk vormt slechts een inleidend gedeelte voor band 7 van het „Handbuch der Experimentalphysik", uitgegeven door Wien & Harms. Overeenkomstig het experimenteele karakter van zulk een handboek gaat de behandeling van de meetkundige grondslagen der kristallen uit van de structuur. Verklaard worden de grondbeginselen en voor 't overige wordt getracht door overzichtelijke samenvattingen het boek practisch bruikbaar te maken. Op blz. 32—33 en 38—40 alsook in het 4e hoofdstuk vindt men alle hoofdformules voor de berekening der kristallen bijeen.

Het boek bevat een aantal nieuwe gezichtspunten, die voor verdere onderzoekingen naar de geometriesche samenstelling van belang kunnen zijn. Zoo behandelt S. uitvoerig de reductie der quadratische vormen. Bij de behandeling der symmetrie-eigenschappen worden nieuwe wegen bewandeld. De keuze der netvlakken zijn fondamenteel opgevat en de topologische structuuranalyse wordt in haar grondtrekken verklaard. Bij elk hoofdstuk vindt men literatuuropgaven. Bijzonder uitvoerig is de verwijzing naar oudere auteurs, zoodat men in staat is de historische ontwikkeling, waaraan in den tekst geen verdere aandacht wordt geschonken, na te gaan.

Brievenbus

J. D. te A. Wij kunnen niet veronderstellen dat wij alle besprekingen over Jan Kalff's boeken over *Van Eeden* onder oogen hebben gehad. U noemt er zelfs een paar, die wij niet kenden. We hebben er ons ook niet op toegelegd ze in bezit te krijgen. Tot nu toe, moeten we eerlijk bekennen, dat wij niet één enkele gunstige in handen hebben gehad. Het blijkt dat U rijkelijk op de hoogte is, en U kunt ons wellicht een kleinen dienst bewijzen? Hebt U recencies over Kalff's boek die de partij van hem (d.i. Kalff) opnemen dan houden wij ons vriendelijk aanbevolen daarvan inzage te mogen nemen.

H. Gr. te H. Wij weten U niet veel mee te deelen over den overleden dichter Klabund (Alfred Henschke), het eenige wat we hier en daar vonden in zijn jongste necrologieën. Hij was sinds jaren zwaar tuberculeus en, zooals dat meer voorkomt, zeer erotisch. Zijn gedichten dragen daarvan de treurige sporen. Als het de moeite waard lijkt zullen wij een onzer medewerkers verzoeken nog wat meer van dezen man te vertellen.

J. B. te H. U kunt het antwoord lezen in deze aflevering; wij gelooven dat de zaak hiermede beëindigd is, maar zouden nog gaarne uw kort artikel eenige weken in ons bezit houden. Eventueel ter plaatsing.

J. A. te U. Daar kan ik niet uit eigen aanschouwing over oordeelen. Ik heb de Calderon-vertaling van J. Knaapen niet onder oogen gehad, alleen een enkel stuk in zijne vertaling: *Het leven een droom* in Amsterdam zien opgevoerd. Dat is echter al zoovele jaren geleden, en sindsdien (want de vertaling was toen nog maar in handschrift) voor den druk waarschijnlijk persklaar gemaakt en gewijzigd.
Ik zie echter dat J. Perquin er niet goed over te spreken is. Hij houdt vol dat hij van „de zoo goed bedoelde vertaling niets anders kan zeggen dan dat ze foeileelijk is."
Het beste is, zelf maar eens te oordeelen.

P. W. te A. U bent abuis. Wij belasten ons niet met de levering van boeken, niet eens met de levering van Boekenschouw. Daarvoor moet U zijn bij onze uitgevers: Bisschoppelijke Nijverheidsschool — Uitgeverij „Foreholte" te Voorhout bij Leiden.

H. G. te R. Die roman van Alfredo Panzini hebben wij wel in bezit. Maar wij zien, niet veel kans nu op het oogenblik dadelijk de résumé van het boek te geven. Zoo bij eerste lezing drong het idée van den schrijver niet tot ons door. We zullen zien of het bij een tweede en rustiger lezing wil gelukken. Het zal voor u geen verschil maken, indien u een maand vroeger of later onze rekenschap ontvangt.

D. Y. te Gr. Dat de populariteit van Dickens zou beginnen te verminderen, gelooven wij toch niet. U moet echter niet vergeten dat hij in zoo talrijke verschillende edities is verschenen, dat ten slotte de vraag, als zijnde voor het grootste deel reeds vervuld, niet zoo talrijk meer is als een tijd geleden. Wij beschikken voor het moment niet over statistieken van groote leesbibliotheken (wij bedoelen in Engeland) om onze conclusie te kunnen maken. Wat betreft Nederlandsche vertalingen, is het gebruik sinds de laatste 20 jaren zeker minder geworden. En het leidt ook geen twijfel of het soort publiek is veranderd.
Ik geloof dat zijn meesterwerk, dat reeds in 1850 verscheen, tot op den dag van heden nog niet iedereen zal boeien, die het nog nooit had gelezen.

H. K. te 's Gr. In dit jubeljaar valt natuurlijk veel te lezen over Tolstoj en zijn werk. Maar 't mooiste en het meest doordringende vind ik essay van Strefan

Zweig. Men kan ze vinden in *Drei Dichter ihres Lebens;* Casanovra, Stendhol Tolstoj. Dit jaar nog verscheen in Inselverlag, Leipzig. Het is een boek van ruim 370 bladzijden en is door de levens der drie genoemde meesters, tevens een boek van Selbstbekenntnis. Maar hier wil ik vooral de aandacht vestigen op het essay van Tolstoj.

K. M. t e O. Neen, dat is geen leesbaar boek; het is slecht, zooals de titel al reeds deed vermoeden. Ik zend het U per maand omgaand terug, maar geef U in gemoede den raad het ten vure te doemen.

W. R. t e S. Tot heden hebben wij uw manuscript nog niet ontvangen. De zending werd ons anderhalve week geleden aangekondigd. Als u er niet tevreden mee is, zend dan liever nog niet. Neem rustig den tijd om het naar uw zin te voltooien.

Nieuwe Uitgaven

Feith (Jan) Tropiaden 183 blz. Uitgave Boek en Periodiek, den Haag.

Jan Feith is een goed voorbeeld van de combinatie journalist-schijver. Een verteller, vlot en gemakkelijk, die zoo losjesweg zijn ervaringen ophaalt of uit zijn fantasie put; soms ontroerend-treffend als het onderwerp dit vergt, soms ook wel eens badineerend als hij een meer frivool vertelsel ten beste geeft. Uit hoofde van die laatste kwaliteit zie ik zijn pennevruchten liever uitsluitend in handen van volwassenen. *Tropiaden* bevat een twaalftal schetsen, waarvan één tot tooneel heeft de boot tusschen Holland en Indië; de rest speelt in beide landen. Feith, die thuis is in het moederland zoowel als in de Oost, uit in deze vertellingen alle eigenschappen van zijn talent: ontroering, ernst, humor, en mondainiteit. Geschikte ontspanningslectuur, maar, — zooals ik zei, — voor volwassenen.

Raptschinsky (B.) Russische Heldensagen en Legenden. 475 bladz. ingen. f 4.90 geb. f 6.50 Uitgave W. J. Thieme en Cie. Zutphen.

Het is de bedoeling van Dr. Raptschinsky, nu ook in Holland zooveel interesse bestaat voor Russische literatuur en muziek, Nederlandschen belangstellenden een eenigszins dieper begrip betreffende het Russische land en volk bij te brengen, dan alleen uit de moderne literatuur mogelijk is. Zeker bestaat er geen beter middel eenige voorstelling te verkrijgen van de Russische volkspsyche, dan kennis te nemen van de nationale sagen. Dr. Raptschinsky maakt daarom in dit boek het Nederlandsche ontwikkelde publiek bekend met de hoofdmomenten van het Russische epos. In de eerste 80 bladzijden van zijn werk geeft hij vooraf een korte beschrijving van het ontstaan der Russische sagen, vertelt een en ander van den aard en het karakter der meest gewichtige helden van het Russische volksepos, en geeft een overzicht der vroegste Russische Geschiedenis. Uit de geweldige massa-sagen heeft de schrijver vervolgens die gekozen, welke het helderste licht werpen op het meest karakteristieke van de Russische vólkspsyche, en heeft daar nog een enkele van Byzantijnschen oorsprong aan toegevoegd. Het is een interessant boek geworden, dat belangstellenden in Rusland's geschiedenis en literatuur zeker zullen willen bezitten om er hun kennis door te verdiepen. Tusschen den tekst zijn talrijke illustraties gevoegd die daar zeer goed bij aansluiten, daar zij gehouden zijn in den Russischen volksstijl.

C. van der Linden en M. S. Wijtema, Met Hr. Ms. K XIII naar Nederlandsch-Indië 252 blz., Scheltens en Giltay, Amsterdam.

In het tijdsverloop van 27 Mei 1926 tot 13 December 1926 heeft de duikboot K XIII onge-

convoyeerd den tocht volbracht van het moederland naar Nederlandsch Indië via het Panamakanaal, een tocht van meer dan 20.000 zeemijlen. Op zich is dit reeds een belangrijk feit, maar het belang is nog grooter daar de regeering de boot op deze vaart tevens in dienst der wetenschap had gesteld, door Dr. Vening Meiness toestemming te verleenen de reis mede te maken teneinde op verschillende punten van den aardbol zwaartekrachtsmetingen of slingerproeven te kunnen doen.
Twee der officieren van de K XIII hebben over dezen tocht een reisverhaal geschreven. Volstrekt geen dor wetenschappelijk betoog. Als inleiding wordt een populair-technische uiteenzetting over de constructie en inrichting der duikboot gegeven en in een naschrift vertelt Dr. Vening Meiness van zijn speciale taak.
Maar overigens is dit boek een verhaal van de avonturen der duikboot en haar dappere bemanning, op de wereldreis ondervonden, onopgesmukt en prettig verteld, verlucht met vele fotos. Het is geen boek, speciaal geschreven voor jongelui, maar ik zou wenschen dat velen van hen dit eens lazen, liever dan de verslagen der daden van groote ontdekkers uit vroeger eeuwen, die dikwijls niet veel meer zijn dan relazen van moord- en strooptochten. Naast het vernemen van veel wetenswaardigs en interessants, moet de lezing een gevoel wekken van diepe bewondering voor den moed, de energie en het uithoudingsvermogen, getoond door de bemanning der K XIII op deze belangrijke wereldreis.

Mr. W. J. v. Balen. Van de Oostzee tot Stamboel. (Land en Leven in Oost-Europa) 262 bladz. f 4.25. A. W. Sijthoff's Uitgevers-Mij., Leiden.

Een boek zooals ik er reeds lang een zocht. En zeker menigeen met mij. Want het is altijd al een beetje moeilijk geweest wijs te worden uit alles wat daar bestond en gebeurde in den rommelhoek, die Oost-Europa heet, maar degene, wiens kennis van die streken gebaseerd is op wat hij tijdens zijn vooroorlogsche studiejaren geleerd heeft, zal het zeker heel bezwaarlijk vallen met een eenigszins juist begrip kennis te nemen van den overvloed van berichten uit die landen, welke hem in krant of tijdschrift bereiken. Onder den invloed van den wereldoorlog hebben in Oost-Europa, hoofdzakelijk uit allerlei nauw overzichtelijke nationaliteits instincten, zooveel ingrijpende veranderingen op allerlei gebied plaats gegrepen, dat het den West-Europeaan, levend onder meer bezonken en stabiele omstandigheden, wel moet duizelen. En daar verschijnt nu dit boekje van Mr. v. Balen als een practische en ook prettige hulp. De schrijver heeft een uitgebreide studie gemaakt, mede uit eigen aanschouwing, van Oost-Europa, en daar vertelt hij van op onderhoudende wijze, die elk vertoon van ge-

leerdheid mist zonder daarom oppervlakkig te worden. Het is zijn doel geweest de oostelijke helft van ons werelddeel onder allerlei soorten van belichting te schetsen; uiteen te zetten welke de voornaamste vraagstukken zijn die deze landen in een zoo voortdurende onrust houden, hoe het in die streken werkelijk uitziet en hoe dat alles zoo ontstaan is. Daar is de auteur, dunkt me, uitstekend in geslaagd, al is hij noodgedwongen — door de veelheid van stof — hier en daar wat beknopt moeten blijven. Een boek dat ik ieder, die belang stelt in het Oost-Europeesche gewirwar en daar graag den weg in weet, kan aanbevelen. Talrijke mooie foto's zijn opgenomen, om ook illustratief tot vermeerdering van kennis bij te dragen.

Spence F. K. A. I. (Lewis) Mythen en Legenden der Noord - Amerikaansche Indianen. 373 bladz. f 4.90.
W. J. Thieme en Cie. Zutphen

Spence heeft een diepgaande studie gemaakt van de Mythologieën der Noord-Amerikaansche Indianen en de resultaten van zijn studie geven den lezer een ander beeld van de volksstammen der Sioux, Pawnees en Irokeezen, dan de lezing der werken van Cooper en Aimard hem in zijn jeugd zullen gegeven hebben. Sommige sagen zijn in den verteltrant der Indianen gehouden, maar de meeste werden door den schrijver in zijn eigen stijl oververteld, terwijl toch de primitieve gedachtengang, die zulke sagen uiteraard moet kenmerken, goed behouden bleef. Uit verschillende mythen blijkt eenzelfde geestelijke kijk als uit die, welke onder de oervolken der oude wereld geleefd hebben. Een bewijs dat zij zijn voortgesproten uit gelijksoortige in de menschelijke natuur opgekomen opvattingen. In een uitgebreid inleidend hoofdstuk geeft de schrijver een overzicht der geschiedkundige een volkenkundige feiten van de Noord-Amerikaansche rassen. Bij de lezing van één dezer heb ik mij even den bril moeten schoonvegen om te constateeren of ik wel goed gezien had. Daar lees ik — de schrijver heeft het over den ouderdom van het menschdom in Amerika: „Indien de oerbevolking in Amerika aldaar ontstaan was, zouden wij er vertegenwoordigers der hoogst ontwikkelde apen, hetzij bestaande of uitgestorven, moeten vinden, en daar zulks niet het geval is, moeten wij zijn stamvorm in de Oude Wereld zoeken". Dat laatste kan grif aangenomen worden, maar dan om andere redenen, dan die welke de schrijver vermeldt.
Lewis Spence doet blijkbaar nog aan de aapmensch theorie. Overigens een interessant boek voor hen, die in dit soort lectuur belang stellen. De gekleurde platen, die het werk versieren, zijn schitterend uitgevoerd.

Berg (Bengt) Abu Markúb 194 bladz. Ingen. f 3,75 Geb. f 4,50 H. P. Leopold's Uitgevers-Maatschappij Den Haag.

Abu Markúb is de naam van

den geheimzinnigen reuzenvogel, die leeft in de ontoegankelijke moerassen aan den Witten Nijl. Enkelen slechts kunnen er zich op beroemen dezen zeldzamen vogel in levenden lijve aanschouwd te hebben en tot hen behoort ook de Zweedsche natuuronderzoeker Bengt Berg. Vergezeld van een Schotschen majoor, die zijn teekenpotlood in de meest benarde omstandigheden bleef gebruiken, heeft hij een expeditie naar Boven Egypte ondernomen om met fototoestel en filmapparaat opnamen van de dierenwereld te maken, meer speciaal van den Abu Markúb. Dat is hem gelukt en in zijn boek vertelt hij op bijzonder onderhoudende wijze van zijn vele avonturen. Ik ken geen Zweedsch en ben dus, wat dit betreft, niet in staat de vertaling te beoordeelen, maar deze Nederlandsche uitgave is in elk geval in uitstekend Hollandsch geschreven. Meer dan honderd prachtige foto's, waarbij verscheidene, die onder bijzonder moeilijke omstandigheden moeten opgenomen zijn, versieren den tekst. Het valt alleen te betreuren dat men enkele dier foto's niet weggelaten heeft, want juist deze enkele zijn oorzaak dat dit boeiende reisverhaal nu alleen voor volwassenen geschikt is.

De eeuwigdorstende Tantalus[1]

door SACERDOS.

In de vorige aflevering van *Boekenschouw* heb ik een verontwaardigd artikel geschreven over *Lindsey* en zijn demoraliseerende boeken, zooals *Opstandige Jeugd* en *Huwelijk in Kameraadschap*.

Bij die gelegenheid heb ik de hoop uitgedrukt dat wij in Holland beschermd mochten blijven tegen de trichinen van deze Amerikaansche moraal. Maar heel gerust was ik er niet op.

MEVROUW AMMERS-KüLLER

Die kleine, gevaarlijke diertjes worden zoo moeielijk ontdekt, en ze zien er zoo weerloos ingebakerd en lief onschuldig uit, dat men ze binnenslikt voor men er een flauw vermoeden van heeft. En eerst als zoo'n trichine door de oplossende werking van het maagzuur uit zijn claustrum wordt bevrijd en een nieuwe werkzaamheid aanvangt, wier gevolgen in borst- of hartspier gevaarlijk kunnen zijn, dan is het dikwijls te laat om nog in te grijpen met goed gevolg.

---

[1]) Jo van Ammers-Küller: *Tantalus*. (374) *f* 4.40. Geb. *f* 5.90. J. M. Meulenhoff, Amsterdam.

Daar zijn sinds de oorlog al wat trichinen overgekomen uit Amerika, die zich over het oude Europa hebben voortgeplant. Dat is de ziekte der problemen geworden! En ons land is er toch niet heelemaal ongestoord van af gekomen.

Paedagogen hebben zich bemoeid met het opstandigheids verschijnsel der jeugd, doktoren en psychiaters schreven over huwelijksproblemen, bevoegden of onbevoegden, hadden steeds hun woordje klaar over allerlei problemen, die echter zelden of nooit een oplossing vonden.

Ook romanschrijvers hebben zoo nu en dan zich aan de moeilijkheden gewaagd, maar zoover ik weet hebben ook zij nog nooit een oplossing aan de hand gedaan. Het kan niet worden ontkend dat de waarneming der feiten en de beschrijving der verschijnselen vaak heel scherpzinnig en nauwkeurig was. Maar daarbij bleef het dan ook gewoonlijk.

Zoo herinneren wij ons hoe een paar jaren geleden Mevrouw *Ammers-Küller* de *Opstandigen* schreef. Het boek heeft opgang gemaakt, en het was te begrijpen dat de geestige uiteenzettingen der schrijfster over het eeuwige conflict tusschen oudere en jongere generatie, de aandacht trokken.

Maar het probleem werd toch eigenlijk niet opgelost. De diepere gronden, waaruit het verschijnsel verklaard zou kunnen worden, werden niet ontdekt.

En haar nieuwe boek *Tantalus*, waarin zij zich bezighoudt met het zoogenaamde, moderne-huwelijks-probleem, raakt al evenmin tot den bodem. Volgens *Ammers-Küller* zou het hier weer een strijd gelden tusschen beproefde en veilige traditie en willekeurige vrijheid.

Zij eindigt *Tantalus* met deze woorden: „In alle landen worden boeken volgeschreven over het probleem van het huwelijk; allen waren het er over eens, rechters, predikanten en psychiaters, dat er revisie moest komen, breeder inzicht, andere normen, maar een oplossing wist niemand.

„Umwertung aller Werte"; een verscheurde, verdwaasde tijd . . . Een volgend geslacht zou weer sterker en zuiverder in het leven staan en uit de chaos van nu de nieuwe waarden vinden.

Maar die van het heden pasten machteloos hun scherven aan elkaar."

Dat is het!

Het is een verdwaasde tijd! Niemand weet de oplossing! En alleen zij, die zuiverder en sterker in het leven staan, kunnen wellicht eene bevredigende oplossing vinden. Het barre, heidensche egoisme moet eerst verdwenen zijn, om weer iets goeds en duurzaams te mogen verwachten. — Eene ontkerstende maatschappij staat natuurlijk voor ieder vraagstuk, dat zijn wortels heeft in Christelijke levensleuze, als voor een niet te ontwarren raadsel.

Het wordt dan een jammerlijk krammen van scherven, die nooit meer een geheel kunnen vormen.

De titel *Tantalus* wijst reeds op een verlangen, dat nimmer vervuld zal worden. Tantalus is de naam van een koning uit het mythische tijdperk, die om zijn hoogmoed en misdaad door de goden wordt gestraft. Hij is in de Onderwereld voortdurend blootgesteld aan schroeienden dorst en kwellenden honger onder wanhopig werkende omstandigheden. Voor hem ontspringt eene bron van lokkend zuiver water, en over zijn hoofd buigen zwaar de takken, beladen met heerlijke vruchten. Maar zoodra hij de lippen heft of de handen uitstrekt, wijkt alles van hem terug, buiten zijn bereik. Nooit vindt hij bevrediging.

* * *

„*Tantalus* is in dezen levensroman de heer Evert Tideman, aristocraat van geboorte, in de groote fabriek opgenomen van zijn schoonvader, in een klein provinciestadje. Meesterlijk is in het werk geteekend de eng-bekrompen provinciëele sfeer van de omvangrijke fabrikanten-familie, waarin Evert volgens zijn aanleg en karakter niet thuis behoort. Zijn vrouw, Thora, hoewel zij veel van hem houdt, hóórt bij de familie, kan zich niet losmaken van de „sfeer" om haar heen.

Tideman, zwak van karakter, kan zich niet schikken in zijn huwelijk. Hij zoekt een andere oplossing maar wordt steeds teleurgesteld, hij meent het ware geluk gevonden te hebben, maar komt zeer, zeer teleurgesteld uit. Als hij aan het eind van het boek zijn nood klaagt aan zijn ouden vriend, dien hij toevallig ontmoet zien wij dat het geluk steeds ver van hem is gebleven, dat hij veel heeft moeten doormaken en dat hij terugverlangt naar den ouden tijd, naar zijn eerste huwelijk, dat hem toch ook toen geen bevrediging bracht."

Dit sobere relaas heb ik letterlijk overgenomen van het uitgevers-prospectus omdat ik persoonlijk het boek te onsympathiek vind om er volstrekt objectief tegenover te kunnen staan. Maar ik kan toch niet nalaten het wat duidelijker voor te stellen, voor wie de voorstelling van den uitgever wellicht niet klaar genoeg mocht zijn.

Evert Tideman is een vrouwengek van jongs af; een sexueele neurasthenicus. En gedurende zijn huwelijk met Thora, die hij beweert toch oprecht lief te hebben, maakt hij zich herhaaldelijk schuldig aan ongetrouwheden en echtbreuk. Hij zit boordevol polygame neigingen, voor welke hij op gezette tijden een uitlaat zoekt. En niet kieskeurig is hij in het zoeken naar de gelegenheden: een cabaretmeisje, het dienstmeisje zijner vrouw, een lichtzinnige kennis.... al wat hij krijgen kan.

En ten slotte gaat het misloopen. Voor zijn zaak moet hij

gedurende langen tijd in Amerika zijn en daar wordt hij onder de vrije moraal van de Amerikaansche vrouwen, zoo uitgelaten dat hij alles in stukken stoot. Geprest door het lichtzinnige en onkuische fladdertje, laat hij zich scheiden van zijn vrouw, en wordt doodongelukkig.

Dat was te verwachten. Maar een tegenvaller is het dat Mevrouw van Ammers-Küller geen kloeker houding durft aan te nemen tegenover de erotomanie van Evert Tideman, tegenover de laffe moraal van den veramerikaanschten Hollander Robert Donald, die in dit boek den vertegenwoordiger is van de onzedelijke theorieën van Lindsey.

Van hem heet het: „Telkens als hij terug kwam in het kleine land, dat hem in zijn jeugd te eng was geweest, had hij de geweldige macht dier tradities, dier diep geslagen wortels begrepen en telkens weer was hij dankbaar geweest, dat *hij den moed* had gevonden om *als een vrij mensch zijn eigen vrijen weg te gaan."*

Zijn zelfzucht en zijn lafheid worden hier dus als „moed" bewonderd!

„En toch", peinst Donald dan verder, „ook vandaag had hij het moeten erkennen, weer met de oude mengeling van spot en ontzag: wat was er een geweldige kracht in die behoudende Hollandsche geslachten, juist in hun vaste tradities en hun onwrikbare meeningen, waarachter ze zich verschansten voor al wat in het schema van hun levens niet paste. Zij waren het die de wereld verder brachten, niet de droomers als Evert, de trouwlooze echtgenoot, niet de zwervers als hij, Robert Donald, die zich aan geen goddelijke of menschelijke wetten gebonden achtte."

't Is zwak, een hopeloos zwak betoog. Geen woord van plicht, van eergevoel, van de goddelijke wet, die eenig en alleen de oplossing kan geven van wat men is gaan beschouwen als een probleem.

Tenzij men de verdere voortgang der beschaving zou toevertrouwen aan de ontwikkeling van een nieuw heidendom.

En het tweede zal erger zijn dan het eerste!

Het boek van *Ammers-Küller* is geen goed boek en kan, om zijn slappe houding veel kwaad doen en de Amerikaansche moraal wellicht gemakkelijker toegang doen vinden. En dat ware een ramp.

Nederlandsche Boeken

Maya Tamminen. FINSCHE MIJTHEN EN LEGENDEN. Het Volksepos „Kalevala". 404 bladz. Ingen. f 4.90, geb. f 6.50. Uitgave W.J. Thieme & Cie., Zutphen.

Finland, het land van de Duizend Meren en het land ook van de stilte der statige pijnwouden, waar een schaarsche bevolking

verspreid en afgezonderd leeft, is wel bij uitstek het land waar sagen konden ontstaan en vrij zuiver bewaard blijven. Dit is ook het geval geweest: hier ontstonden in de vroegste middeleeuwen de eerste zangen van het groote volksepos Kalevala. Door de eeuwen heen werd hun getal vermeerderd en al wijzigden de vormen zich wel eens, de kern is steeds zuiver bewaard gebleven.

De naam Kalevala beteekent eigenlijk, het Land der Helden. De bewoners van Kalevala, een denkbeeldig gebied dat echter gelocaliseerd kan worden in Noord-oostelijk Finland, leefden voortdurend in onmin met die van Pohjola, een meer noordelijk gelegen streek, die in sommige zangen met Lapland vereenzelvigd wordt.

De wedijver tusschen die beide volken vormt den voornaamsten inhoud van het Finsche nationale epos; een groote rol wordt er voorts in gespeeld door Väinämöinen, de groote ziener en zanger. Het heel merkwaardige van dit epos is vooral dat aan de zangen, waaruit het is samengesteld, geen enkele historische waarheid ten grondslag ligt; hierdoor vooral onderscheidt het zich van de Homerische en Oud-Germaansche epen. De meeste onderzoekers zijn van meening dat de oorspronkelijke grondslag van het epos gezocht moet worden in tooverzangen en dichterlijke bezweringen, waarin de oudste bewoners van Finland zeer sterk waren. De Kalevala zooals zij in den tegenwoordigen vorm bestaat, hoofdzakelijk dank zij de navorschingen in de eerste helft der 19e eeuw van den onderzoeker Elias Lönnrot, omvat de geheele verhalende volkspoëzie der Finnen, zooals die van de eerste middeleeuwen tot in de vorige eeuw steeds mondeling van het eene geslacht op het andere is overgegaan.

Dat groote epos is voor Nederlandsche belangstellenden in het Hollandsch overgebracht; grootendeels in proza, voor een klein deel in versvorm, om een denkbeeld te geven van het oorspronkelijke. Onze Hollandsche mythen-literatuur is er door verrijkt met een prachtig werk; menige schoone gedachte, door het Finsche volk in zijn epos neergelegd, heb ik er in aangetroffen, en veel licht werpt het daarbij op het huiselijk leven der bewoners van het land der meren en wouden. Tal van fotografische afbeeldingen, gedeeltelijk ter toelichting van het epos, deels van het Finsche landschap, versieren het boek. Van de „Mythen en Legenden-Serie" der fa. Thieme en Cie is „Kalevala" een der mooiste uitgaven.

T. E. Lawrence. ARABIË IN OPSTAND. 247 bladz. H. P. Leopold's Uitgevers-Mij., Den Haag.

In Oct. 1916 werd een Engelsch officier, Lawrence, uitstekend op de hoogte van de Arabische taal en Oostersche toestanden door het Britsch leger commando in Egypte, naar Arabië gezonden om den toestand eens te verkennen onder de Arabische stammen, die,

nu Turkije in den Grooten Oorlog was betrokken, kans meenden te zien, de gehate Turksche overheersching af te schudden en in opstand waren gekomen. Het rapport dat hij na terugkomst uitbracht was van dien aard, dat zijn superieuren besloten, pogingen in 't werk te stellen de opstandige beweging in Arabië op meer directe en systematische wijze in den algemeenen oorlog te betrekken. Met toezegging van den noodigen steun keerde Lawrence naar Arabië terug, en daar geschiedde het haast onbegrijpelijke feit dat hij, een Westerling, tijdelijk de onderling twistende Arabische stammen wist te vereenigen, en hen, onder zijn feitelijke leiding, liet optrekken naar de oude hoofdstad Damascus, welker verovering het doel van den veldtocht was. Wel niet het belangrijkste, maar toch zeker het meest romantische deel van het gruwelijke wereld-schaakspel werd daar in het oosten afgespeeld.

In dat boek vertelt Lawrence, die zich volkomen bij de psyche der Arabieren wist aan te passen, van dien veldtocht naar Damascus, van de ontelbare moeilijkheden die opgelost moesten worden, van de eindelooze onderhandelingen welke met de gewoonlijk in verdeeldheid levende stammen moesten worden gevoerd, van de tochten door de woestijn, van de gevechten en van den zegevierenden intocht in Damascus. Voor hen, die in dit minder bekende deel van den Grooten Oorlog belangstellen, lijkt me dit een interessant boek.

J. J. L. **Duyvendak.** CHINA TEGEN DE WESTERKIM. 300 bladz. Ingen. f 5.50, geb. f 6.75. De Erven F. Bohn, Haarlem.

„Een boek over China behoeft in onzen tijd wel geen rechtvaardiging," schrijft de Leidsche lector in het voorbericht tot zijn werk. De lezing ervan heeft mij de overtuiging gegeven dat dit boek tot het beste behoort wat in 't Hollandsch tot dusver over China is verschenen. Al staan we niet in zulk een direct contact met China dat belangstelling een bijna onontkoombare eisch is, zal toch ieder die het zich ontwikkelen der groote historische lijnen van den tegenwoordigen tijd gadeslaat, zeker met aandacht zien naar China, waar een betrekkelijke rust van eeuwen op geweldige wijze verstoord is en waar inderdaad geschiedenis gemaakt wordt. In dit boek heeft de auteur, die vooral in de eerste vier hoofdstukken wetenschappelijk is te werk gegaan, maar tevens gerekend heeft op de betrekkelijke onkunde der meeste lezers over zijn onderwerp. China telkens gezien tegen westerschen achtergrond; d.w.z. soms gevend, soms ontvangend, soms tot zichzelf inkeerend, soms weerstrevend. Gelukkig heeft hij zich niet laten verleiden tot het geven van een overvloed van feiten en namen, waardoor een juist inzicht vertroebeld, zoo niet onmogelijk wordt gemaakt, maar heeft hij zich bepaald tot enkele typeerende verschijnselen en beschouwingen.

Na in het eerste hoofdstuk in verband met de, eeuwen vóór ons bekende, boekdrukkunst, het oudste beschavingsleven in China besproken te hebben, schrijft hij in het daarop volgende: *Spiegeling van Oost aan West* een vergelijkende studie over de uitingen van het oosten en het westen, behoorende tot het geestelijk-, het maatschappelijk- en het stoffelijk leven. In hoofdzaak volgt hij daar het boek van den Chineeschen geleerde Liang Sjoe-Ming: *Oostersche en Westersche beschaving en philosophie*, met toevoeging van eigen commentaar. Uit geen enkele andere beschouwing, die ik tot dusver gelezen heb, vermocht ik mij zoo helder en overzichtelijk de diepste verschillen die het oosten en westen kenmerken, te realiseeren. — Dan bespreekt de schrijver uitvoerig den zestiendeneeuwschen Chineeschen wijsgeer Wang yang-ming, wiens leer, welke een verbinding van mystiek met daad beoogt, voor Jong-China, dat naar een persoonlijke levenshouding zoekt, een buitengewone aantrekkingskracht bezit.

De laatste hoofdstukken zijn de meer direct actueele. Na het levensverhaal van Generaal Tjang Sjuun „de laatste dienaar der Mandsjoes," een heroische, eenzame figuur in het revolutionnaire China, in zijn verknochtheid aan 't afgezette Keizerlijk Huis, geeft de schrijver in *Politieke Problemen* op het einde een overzicht der tegenwoordige politieke verhoudingen. Mede door het verklaren der motieven is deze uiteenzetting zeer verhelderend, waar de bergen van nieuwstijdingen, waarop we in couranten dagelijks vergast worden, in den regel een uitwerking van verbijstering ten gevolge hebben.

Het boek, voorzien van vele verduidelijkende foto's, dat door dezen China-kenner in 't licht werd gegeven, is een uitstekend werk voor den meer ontwikkelde, die zich een dieper kennis wil eigen maken van China.

William Makepeace Thackeray

door P. W. ASSMANN.

De moderne roman in de Engelsche literatuur, zooals we dien thans kennen, dateert, gelijk bekend, eerst van ongeveer 1740. De kunst van vertellen bestond natuurlijk reeds lang; zij behoort zelfs tot de oudste artistieke vermogens der menschen, maar de geschreven proza-verhalen van vóór de eerste helft der 18e eeuw omvatten feitelijk niets meer dan verslagen van meer of minder los

WILLIAM MAKEPEACE THACKERAY

naast elkaar staande reeksen van feiten en gebeurtenissen. Wat we daarin missen is het subjectieve element, de uitbeelding van karakters, de openbaring van uit het innerlijk voortkomende motieven, welke naar buiten optredende handelingen tengevolge hebben en verklaren. Karakterstudie, het verband tusschen in den geest besloten motieven en het naar buiten waarneembaar optreden, — de essence van den modernen roman — werden voor het eerst volledig betracht in de werken van Samuel Richardson (1689 - 1761) en Henry Fielding (1707 - 1754) en deze schrijvers werden daarmee

de scheppers van den roman, zooals we dien in wezen thans nog kennen. Vooral Fielding, met zijn meesterwerk *Tom Jones* bleek later meer nog dan Richardson, de grondlegger van den karakteristieken Engelschen roman. Door de „up and downs" der literatuur heen is op te merken hoe de weg, door hem aangegeven, zich voortzet over Sterne, Goldsmith, Walter Scott — die hem verbreedde door zijn grondvesten van den historischen roman — naar de grootmeesters van de Victoriaansche periode, Charles Dickens en *William Makepeace Thackeray*. Aan hen is het op de eerste plaats te danken, dat de 19e eeuw, ondanks de poëzie en de overige uitingen van literaire kunst, die zij ons heeft nagelaten, toch vóór alles zal beschouwd blijven als de eeuw van den roman. Aanvankelijk zag het er hier niet naar uit. Na den dood van Miss Jane Austen (1817) en Sir Walter Scott (1832) was er in Engeland geen enkele romankunstenaar werkzaam, die bij hun genialiteit aansloot, en de biograaf van Scott, John Gibson Lockhart, een wel eens bevooroordeeld, maar over 't algemeen bevoegd criticus, — waarvan er in dien tijd niet te veel waren — uitte zelfs de meening dat „English fiction" haar hoogtepunt had bereikt, en een tijd van neergang was aangebroken. Niets wees er dan ook op in dien tijd — de eerste jaren na 1830 — dat juist toen de bloeiperiode van den Engelschen roman — „the Victorian Age" — binnenkort zou aanbreken. Er wordt door hen — ik merkte dat in een vorig artikel al eens op — die slechts als kunst plegen te beschouwen wat heftig-modern is, en uitsluitend de moeite van kennisnemen waard achten wat versch van de drukpers komt, nog wel eens afgegeven op de „Victorian Age", maar naar mijn meening kan onze tijd wat betreft het scheppen van volle, gerijpte kunst, over het algemeen — vooralsnog althans — niet halen bij wat de auteurs der Victoriaansche periode ons geschonken hebben. En het schijnt me toe dat in veler meening een kentering plaats grijpt, waarvan het resultaat in dezelfde richting wijst. Het is tenminste opmerkelijk, dat na een tijd van betrekkelijke vergetelheid de werken dier auteurs weer belangstelling beginnen te trekken, en ook opmerkelijk — maar verklaarbaar — dat, van de twee grootmeesters, *Thackeray*, te oordeelen naar de herdrukken die van zijn werken uitkomen, meer den hedendaagschen lezer schijnt aan te spreken dan Dickens, wiens roem in hun tijd eerder gevestigd was dan die van eerstgenoemde, en die bij het toenmalige lezerspubliek toch altijd een grooter bekendheid heeft genoten dan de schrijver van *Vanity Fair*. Charles Dickens heeft in veel van zijn werken zuiver den tijdgeest geraakt en voor dien tijd actueele problemen behandeld, en al is dit op doorgaans geniale wijze geschied, hebben toch daardoor groote gedeelten van zijn werk, waardoor zijn tijdgenooten getroffen werden, voor ons juist geen waarde meer. Maar de kunst van *Thackeray*, zijn spontane, uiterst persoonlijke wijze van vertellen; zijn heerlijke humor,

soms goedig, soms sarcastisch; zijn voortreffelijke karakterteekening, waardoor de Engelsche literatuur verrijkt werd met een aantal altijd levend blijvende persoonlijkheden; de voor zijn tijd nieuwe elementen die er in lagen besloten — ik kom op dit alles nog nader terug — kan, terecht, ook voor onzen tijd nog onverdeelde belangstelling trekken, en schijnt dat ook weer meer en meer te gaan doen.

* * *

William Makepaece Thackeray werd geboren te Calcutta op den 18en Juli 1811 als zoon van Richmond Thackeray, die als secretaris van de „Board of Revenue" een voorname betrekking bekleedde in dienst der „East India Company". Zijn grootmoeder was Amelia Richmond Webb, een nakomelinge van den beroemden generaal Webb die in het begin der 18e eeuw onder Marlborough vocht, en die een der figuren is uit de roman *Esmond*. Zijn vader stierf in 1816 en de jonge William die het eenigst kind was, werd het volgend jaar naar een tante in het moederland gezonden om daar zijn verdere opvoeding te ontvangen. Als bijzonderheid kan vermeld worden dat het schip, waarmee hij naar Engeland reisde, St. Helena aandeed, waar een negerbediende den jongen meenam naar Longwood en hem Napoleon aanwees — „eating three sheep a day and all the young children he could catch." Van 1822 tot 1828 verbleef Thackeray in de „Charterhouse" een bekende Londensche school. Prettige jaren schijnt hij daar niet doorgebracht te hebben , te oordeelen naar de schetsen die hij daarvan leverde in *Pendennis* en andere van zijn werken. Uit die schooljaren is bekend gebleven een vechtpartij die hij eens leverde tegen zijn schoolvriend Venables, waarbij hij zijn neusbeen brak en sedert dien tijd den bijnaam kreeg van Michael Angelo.

Dit feit vermeld ik hier omdat de later beroemde romanschrijver daaraan zelf den naam Mr. Titmarsh toevoegde, en onder dit pseudoniem zijn eerste literaire producten de wereld inzond. — In begin 1829 ging *Thackeray* te Cambridge in het Trinity College studeeren. Veel heeft hij daar niet uitgevoerd en reeds einde van het volgend jaar verliet hij de universiteit zonder een graad te hebben behaald. Volgens zijn eigen verklaring had hij daar „wasted his time." In zooverre is deze verklaring niet juist dat hij tijdens die periode nogal studie van literatuur heeft gemaakt, en zijn literaire talenten toonde door zijn medewerking aan een studentenblad *The Snob*. De toekomstige humorist en satirist liet zich toen reeds vermoeden: hij publiceerde daarin o.a. een parodie op Tennyson's *Timbuctoo*; het „gedicht" opent met dit „vers"

„In Afrika — a quarter of the world —
The men are black, their locks are crisp and curled."

Na zijn vertrek van de universiteit ging *Thackeray*, die van zijn vader een vrij groot vermogen geërfd had, op het continent reizen; hij verbleef eenigen tijd te Parijs, waar zijn moeder, hertrouwd met Majoor Smyth, leefde, en legde zich daar toe op de studie van de schilderkunst. *Thackeray* bezat daar veel aanleg voor, en het was dan ook aanvankelijk zijn bedoeling, schilder te worden. Het schijnt echter dat hij opzag tegen de langdurige studie, vereischt om de noodige techniek meester te worden, en deze afkeer is ten slotte voornamelijk de oorzaak geweest dat zijn andere kunstneiging, die voor de literatuur, de bovenhand verkreeg. Verscheidene van zijn werken en bijdragen aan *Punch* en *Fraser's* heeft *Thackeray* zelf geïllustreerd, maar deze teekeningen, ofschoon talent niet te ontkennen is, verraden toch een gebrek aan technische bekwaamheid. Zijn teekenkunst diende hem van toen af uitsluitend het komische of satirische van zijn literair werk ook illustratief te laten uitkomen. Geruimen tijd heeft hij daarna doorgebracht te Weimar, waar hij literatuur studeerde, veel las, en kennis maakte met Goethe. Toen hij in 1831 weer in Engeland terugkwam, begon hij op verlangen van zijn familie rechten te studeeren, maar deze studie stond hem zoo geweldig tegen, dat hij die al spoedig weer opgaf. Van een zekere onstandvastigheid kan *Thackeray* niet vrij gepleit worden; het gaat echter niet aan hem een „idle man" te noemen gelijk Trollope doet in zijn biografie over den schrijver, opgenomen in *English Men of Letters*. Hij beoordeelde *Thackeray* te veel naar zich zelf, en Anthony Trollope — gelijk bekend — schreef iederen dag, met het horloge vóór zich op tafel, een vastgesteld aantal regels. De kwestie is meer dat*Thackeray* een onpractisch mensch was en zeker geen zakenman, noch als schrijver, noch als uitgever. Dat bleek overduidelijk toen hij, na het afbreken van zijn rechtsgeleerde studies, eigenaar en uitgever werd van een blad, de *National Standard*. Na eenige maanden reeds ging het zaakje ter ziele en hetzelfde gebeurde met de in 1836 opgerichte *Constitutional*, die het iets langer dan een jaar wist uit te houden.

Een groot gedeelte van het fortuin dat *Thackeray* bij zijn meerderjarigheid in 1832 tot zijn beschikking had gekregen, ging bij deze ondernemingen verloren, en vrijwel de rest verdween bij het bankroet van zijn bankiers. Ook bezat *William Thackeray* in zijn jonge jaren een groote hartstocht voor het spel; tijdens zijn verblijf te Parijs en Spa heeft hij daarmee aanmerkelijke sommen verloren. Toen hij jaren daarna weer eens een bezoek aan Spa bracht — niet om te spelen — wees hij op straat een bekend speler aan, die hij het laatst gesproken had „when he drove me down in his cabriolet to my bankers in the city, where I sold out my partimony and handed it over to him." Gelukkig voor hem was een gedeelte van zijn vader's fortuin vastgezet op zijn moeder, en deze, die een liefhebbende, edelmoedige vrouw moet zijn geweest, maakte

daarvan gebruik door hem een kleine vaste toelage te laten uitkeeren. — Al mocht het voor den jongen *Thackeray* niet aangenaam zijn geweest zijn vermogen te verliezen, met zijn tijdgenooten moet het nageslacht er eigenlijk verheugd over zijn dat hij op deze wijze voor de noodzakelijkheid werd geplaatst pogingen in 't werk te stellen zijn levensonderhoud te verdienen. Geprikkeld door harde noodzakelijkheid heeft zijn genie zich geopenbaard en tot volle rijpheid ontwikkeld in werken, die zijn naam onsterfelijk hebben gemaakt. In dezen zelfden tijd — 1836 — was *Thackeray* in het huwelijk getreden met de dochter van Colonel Shawe, Isabella Shawe. Het huwelijk werd voltrokken in Parijs, waar het echtpaar ook eenigen tijd heeft gewoond. In zijn huwelijksleven is Thackeray zeer ongelukkig geweest. Na de geboorte van zijn derde kind werd Mrs Thackeray krankzinnig. Zij is in dien toestand gebleven tot haar dood — zij heeft haar man dertig jaar overleefd — en *Thackeray* die een gevoelig man was en veel meer dan Dickens een „domestic-and-fireside character," vond zijn „home" van toen af slechts in zijn club. Zijn karakter heeft door dit alles een trek van weemoedigheid gekregen maar verbitterd op het leven is hij nooit geweest.

Na het verlies van zijn vermogen besloot *Thackeray* te trachten met journalistieken arbeid in zijn onderhoud te voorzien. In 1837 gelukte het hem verbonden te worden aan *Fraser's Magazine* en in 1841 aan het toen opgerichte *Punch*. Aan deze tijdschriften leverde hij bijdragen — deels door hem zelf geïllustreerd, — onder het pseudoniem *Michael Angelo Titmarsh* en *George Fitz-boodle Esquire*. In *Fraser's* schreef *Thackeray* o.a. de *Letters of Mr. C. J. Yellowplush*, en daarmee begon zijn eigenlijke literaire loopbaan. De „struggle for life" van *Thackeray* is aanvankelijk zeer zwaar geweest; volkomen in tegenstelling met Dickens, die met zijn *Pickwick Papers* onmiddellijk succes had, heeft het jaren geduurd eer *Thackeray* het publiek voor zich veroverd had en ook later heeft zijn werk, mede door het feit dat zijn kunst slechts ten volle kon genoten worden door een beperkt publiek, hem nooit die kolossale finantieele resultaten opgeleverd, welke Dickens met zijn romans wist te verwerven. Erkend moet echter worden, dat in de *Pickwick Papers* Dickens' genie zich onmiddellijk volledig ontplooide, — de schoonheid van zijn eerste werken heeft deze schrijver in zijn latere romans nooit vermogen te overtreffen, — terwijl in *Thackeray's* werken zich een meer geleidelijke groei laat onderkennen. Beide schrijvers zijn altijd goede vrienden geweest, in spijt van geruchten, die wel eens het tegendeel beweerden; ieder beheerschte trouwens zijn eigen, verschillend, geestelijk gebied.

* * *

Dat *William Makepeace Thackeray* slechts zeer geleidelijk zich

bekendheid en roem heeft verworven wordt, behalve uit het feit dat zijn talenten zich geleidelijk hebben ontwikkeld, voor een groot deel hieruit verklaard dat hij in vele opzichten iets nieuws bracht, dat de lezers eerst moesten leeren waardeeren; ook sprak zijn kunst slechts tot een naar verhouding klein publiek: dat der meer ontwikkelden, want een volksschrijver is hij nooit geweest. *Thackeray* beheerschte ook slechts een betrekkelijk klein terrein: hij is hoofdzakelijk de uitbeelder, de satirische observeerder geweest der hoogere Londensche standen van zijn eigen tijd. Maar dat was hij dan ook op schier volmaakte wijze. Gedurende zijn leven werd hij door velen voor een cynicus uitgemaakt, anderen, vooral na zijn dood, beschouwden hem als een sentimentalist. Beide beweringen zijn onwaar, zooals ieder aandachtig lezer van zijn boeken moet bemerken. Een cynicus was Swift b.v. — om hier een schrijver te noemen die wel eenige trekken met *Thackeray* gemeen had, — maar deze was dat zeker niet. Een cynicus veracht het leven, maar *Thackeray,* de vriendelijke, gemoedelijke *Thackeray,* die op ieder die hem persoonlijk leerde kennen een prettigen indruk maakte en o.a. bekend was om zijn weldadigheid jegens de armen, hield er van. Wat hij, de scherpe opmerker en uitstekende menschenkenner, aan dwaasheid en aanstellerij, pronkzucht, leeghoofdigheid en kuiperij observeerde in de hoogere standen, die hij door en door kende, heeft hij in zijn meesterwerken neergelegd. Hij deed dat in den vorm van satire, maar dan getemperd door humor, die wel eens vervloeit in weemoed. Die laatste is immers een grondtoon van den echten humor? Bij het lezen wordt men zich bewust van den goedig-ironischen, kwalijk verborgen glimlach, waarmee de schrijver, toch volstrekt niet vanaf een hoog voetstuk, al die dwaasheden en „vanities" gadesloeg.

Eén ondeugd kon hij werkelijk niet uitstaan, en die geeselde hij met felle verontwaardiging: „hypocrisy." Dan werd hij inderdaad cynisch. Maar overigens heeft hij niets daarvan, en zelfs is hij geen „censor morum"; integendeel, wanneer hij alle „vanities" aan de kaak heeft gesteld is hij eerder geneigd iewat vergoelijkend te glimlachen. Ook ontdekt hij in zijn slechtste karakters altijd nog een edel trekje. In geen enkel opzicht echter overdrijft *Thackeray,* en zijn verhalen dragen mede daarom het kenmerk van levenswaar te zijn; binnen de grenzen van het gebied dat hij beheerschte, ging zijn belangstelling naar alle richtingen. „An intense appreciation of the ludicrous aspects of actual human life excists in *Thackeray,* not so much alternately as side by side with an equally intense appreciation of the pity of it. At times he may shock the weak, at times he may disgust the strong; but hardly ever in his masterwork is there a real excess in either direction."

Het werk van *Thackeray* wordt gekenmerkt door scherpe observatie, uitstekende karakterteekening en vooral humor. Die fijne

beheerschte humor is het vooral die de werken van *Thackeray* tot genotvolle lectuur maken. De romans van Charles Dickens bevatten ook veel humor, maar menigmaal van een gehalte die hem bijna met grappigheid laat vereenzelvigen; niet zoo in het werk van *Thackeray*. Bij Dickens „you burst out laughing"; bij *Thackeray*, „you chuckle with laughter". — Een der meest treffende blijken van het genie van *Thackeray* is voorts deze — en ieder aandachtig lezer zal dat zeker opmerken — dat hij de eigenschap bezat de personen, die hij zich schiep zoo werkelijk, zoo overtuigend levenswaar uit te beelden, dat zij niemand onbekend voorkomen.

U herinnert zich hen, U kunt hen menigmaal, zij het in een moderne omlijsting, in uw eigen omgeving aanduiden. Niet ten onrechte heeft Chesterton hem dan ook genoemd „the novelist of memory — of our memories as well as his own." „*Thackeray*", zegt hij dan verder, „ is everybody's past — is everybody's youth. Forgotten friends flit about the passages of dreamy colleges and unremembered clubs; we hear fragment of unfinished conversations, we see faces without names for an instant, fixed for ever in some trivial grimace: we smell the strong smell of social cliques now quite incongruous to us; and there stir in all the little rooms at once the hundred ghosts of oneself."

Deze geniale uitlating van *Thackeray's* kunst staat in nauw verband met zijn stijl. Door de wijze van vertellen, door die stijl — die ongemeen zuiver en persoonlijk is en getuigt van groote taalbeheersching — is het ook vooral dat hij aansluit bij Fielding waarop ik in den aanvang zinspeelde. Henry Fielding, de grondvester van den vrijen vorm van den roman, die zoo karakteristiek Engelsch is, en de eerste die een verhaal werkelijk goed vertelde — laat de hoofdstukken van zijn meesterwerk *Tom Jones* voorafgaan door z.g. „digressions", uitwijdingen, waarin hij met den lezer heel gemoedelijk praat, soms over de karakters uit het eigen verhaal, soms ook over meer algemeene onderwerpen. Deze methode, door Fielding waarschijnlijk ontleend aan de toespraken tot het publiek van de koren in het klassieke drama, is door *Thackeray*, — maar dan op geheel eigen, persoonlijke wijze, — overgenomen. In afwijking van Fielding's methode zijn de „digressions" van *Thackeray* verspreid door het verhaal. *Thackeray* veronderstelt voortdurend een toehoorder, feitelijk een „interlocutor", midden in zijn verhaal houdt hij even op om den lezer toch vooral even op een belangrijk punt uit zijn vertelling te wijzen, of om een daarin aangeduide gedachte, dikwijls van een moraliseerende strekking, met hem verder uit te werken. Hij houdt voortdurend rekening met dien onzichtbaren „interlocutor", hij veronderstelt zelfs welke opmerkingen, welke tegenwerpingen, welke blijken van instemming deze geeft en hij praat daarover met hem heel gemoedelijk en humoristisch. Maar daarbij

toch bedachtzaam en stellig manoevreert de schrijver inmiddels in evenwichtige ontwikkeling, naar het einde dat hij voortdurend in het oog houdt, en hij verzoekt den toegesproken lezer er wel rekening mee te houden dat hij, de schrijver, dat einde reeds kent. We hebben gezien dat een dergelijke „conversational style" niets nieuws was in de Britsche literatuur; integendeel, *Thackeray* was in dit opzicht de voortzetter van de typisch-Engelsche literatuur-traditie. Maar de absoluut-persoonlijke en geniale wijze, waarop *Thackeray* deze „conversational style" naar believen volgens de vlugge wendingen van zijn gedachten en verbeelding hanteerde — U moet er zijn meesterwerken nog maar eens op nalezen — had in de literatuur vóór hem haar weerga nog niet gevonden, evenmin als dat trouwens na hem het geval is geweest, al hebben eenige getracht hem daarin te imiteeren. En geen auteur ook die *Thackeray* nabij komt in dat andere zeer bijzondere talent waarvan hij blijk gaf in *The History of Henry Esmond Esq*: de stijl van een vroeger tijdvak — in dat geval het begin der 18e eeuw — zoo bijna volmaakt zich eigen te maken naar vorm en geest, dat men waant een literair kunstwerk uit dien tijd vóór zich te hebben.

* * *

Genoodzaakt door de zorg van het levensonderhoud van zich en zijn twee dochters, — het derde kind stierf op jeugdigen leeftijd — bleek *Thackeray* zich tot een vruchtbaar auteur te ontwikkelen, en het is een bewijs van zijn geniaal kunstenaarschap dat het niet verdorde onder den invloed van zijn soms haastig geschrijf, maar daarentegen bijna steeds blijk gaf van verfijning en verdieping. In *Fraser's* publiceerde hij als vervolgverhaal o.a. *Catherine* (1839-1840) dat als ridiculiseering bedoeld was van de populairste romans van Edward Bulwer, Lord Lytton. Ook later, in 1874, heeft *Thackeray* in zijn *Prize Novelists* verschillende der bekendste romanschrijvers van zijn tijd geparodieërd, als Lever, G. P. R. James en vooral Disraeli, lord Beaconsfield. Een van zijn beste werken uit den tijd van *Fraser's* is *The Memoirs of Barry Lyndon*. Daarin toont hij voor het eerst de opmerkelijke gave „to re-crate the eighteenth-century thougt and feeling" die later het ontstaan gaf aan wat, dunkt mij, wel *het* meesterwerk van *Thackeray* is: *Esmond*. Het overzicht dat ik hier schrijf moet, wegens de beschikbare ruimte, te beknopt zijn, om alles, wat *Thackeray* gedurende deze jaren schreef, te bespreken; het zij genoeg, hier te vermelden dat, ofschoon we niet kunnen zeggen dat de hard werkende schrijver bepaald onsuccesvol was, hij toch niet die appreciatie genoot van het publiek waarop de kwaliteiten van zijn werk hem recht gaven. Het zou duren tot de jaren 1846-1848 eer naam en roem onbetwistbaar gevestigd werden. Na zijn terugkeer van een reis naar Egypte, waarvan de *Journey from*

Cornhill to Grand Cairo (1846) het resultaat was, vestigde *Thackeray* zich in Kensington en begon met de publicatie in *Punch* van de beroemde *Snob Papers*, terwijl hij terzelfder tijd werkte aan den eersten van zijn groote romans *Vanity Fair*, die vanaf 1847 in maandelijksche afleveringen verscheen. Daarmee kwam het keerpunt. *De Snob Papers* vormen een kostelijk galerij van allerlei typen van „snobs", die *Thackeray* op onovertroffen wijze karakteriseert, ontleedt en voor ieder tentoonstelt; al zijn talent van humor en satire, voorgelicht en levenswaar gehouden door zijn observatievermogen, heeft hij tot uiting gebracht in deze illustraties der menschelijke dwaasheid. De satire en puntigheid in ververschillende der *Snob Papers* hebben voor den hedendaagschen lezer nog niets van haar frischheid verloren. Maar het was toch de verschijning van *Vanity Fair* (1847-1848) waardoor *Thackeray* en door critiek en door het publiek door hetwelk zijn kunst ten volle genoten kon worden, als de grootste romanschrijver van zijn tijd werd erkend. En terecht. Wie in chronologische volgorde zijn werken leest, merkt op hoe daarin zijn talenten zich meer en meer ontwikkelden tot genialiteit; hier en daar flitst deze reeds vroegtijdig door. Vooral in *Catherine* en *The Memoirs of Barry Lyndon* komen gedeelten voor zooals hij die in zijn beste jaren schreef. Maar *Vanity Fair* is de eerste volledige manifestatie van zijn genie. „In this great novel *Thackeray* found his range and addressed the world." Met het schrijven van *Vanity Fair* had de auteur een dubbel doel. Het eerste wordt reeds dadelijk aangeduid door den volledigen titel: *Vanity Fair. A Novel without a Hero.* De meeste in dien tijd produceerende auteurs beweerden in hun werken het werkelijke leven weer te geven, maar inderdaad gaven zij niets dan den conventioneelen held, en hun schilderingen van het leven getuigen maar al te dikwijls van besliste onwaarheid en valsch gevoel. Teneinde deze „cult of sham heroics and sham sentiment then fashionable in fiction" aan de kaak te stellen doopte hij zijn roman A Novel without a Hero. Wat hij daarvoor in de plaats gaf — en dit omschrijft zijn tweede bedoeling — was een satirische schildering van het leven der hoogere standen tijdens de eerste decenniën der 19e eeuw. 't Is het algemeen oordeel dat hij dit meesterlijk gedaan heeft en dat zijn weergave levenswaar is. Hij bezag zijn stof vanuit satirisch oogpunt en men moet het boek zelf lezen om te genieten van de wijze waarop *Thackeray* de zelfzucht, de kuiperij, de veinzerij en soms de onnoozelheid van deze wereld onbarmhartig openlegt, maar tevens ook om te waardeeren het zuivere, treffende en roerende sentiment waarvan hij op vele bladzijden blijk geeft. Hij heeft in zijn roman dat leven volledig gereflecteerd; wat hij in zijn inleiding *Before the curtain* schreef, is inderdaad waar: „There are scenes of all sorts; some dreadful combats, some grand and lofty horse-riding, some scenes of high

life, and some light comic business; the whole accompanied by appropriate scenery, and brilliantly illuminated with the Author's own candles." Hij noemde zijn roman wel *A Novel without a Hero,* maar U weet dat hij daar twee zeer realistisch uitgebeelde „heroines" voor in de plaats heeft gesteld: Becky Sharp, de personificatie van intellect without virtue, in Amelia Sedley, die van „virtue without intellect." Vooral de handige, zelfzuchtige, intrigeerende, over 't algemeen zeer onsympathiek aandoende Becky Sharp is meesterlijk geteekend; de ontwikkeling door den schrijver gegeven van het leven dezer onsterflijke figuur in de literatuur, vormt het schitterendste gedeelte van den roman. Door tijdgenooten die den auteur kenden, werd beweerd dat des schrijvers vrouw hem tot model gestaan heeft voor Amelia Sedley.

Vanaf het verschijnen van *Vanity Fair* werden naam en ook fortuin van *Thackeray* voorgoed gevestigd, en ofschoon hij nog wel voor magazines bleef werken, was hij van de finantiëele resultaten hiervan toch niet meer afhankelijk.

Zijn tweede groote roman *Pendennis* verscheen in de jaren 1849-1850, eveneens in maandelijksche afleveringen. Het volgroeide talent van *Vanity Fair* sprak zich ook uit in dezen roman, die een onmiddellijk succes was. In *Pendennis* schildert *Thackeray* het leven der hoogere standen van zijn tijd zooals het werkelijk was, en deze schildering — die weer satirisch was maar waardoor aan de werkelijkheid niets afgedaan werd — dient als achtergrond der uitbeelding van den held Arthur Pendennis. In de lotgevallen van Arthur Pendennis heeft *Thackeray* veel auto-biografie verwerkt. De auteur toont zich een uitstekend menschenkenner in de wijze waarop hij in de karakterstudie van Arthur Pendennis het juiste licht laat vallen op de mengeling van goed en kwaad, die zich manifesteert in dezen jongen man. Hij is weer volstrekt niet „the conventional Hero"; niet alleen was de roman in dit opzicht een meer directe satire op het gebruikelijke romangenre, maar door de ongemeen knappe en levensware karakterteekening sloot *Thackeray* weer op waardige wijze aan bij Fielding. Terecht mocht hij dan ook in de voorrede schrijven — en het doel van zijn roman wordt er meteen mee aangeduid: — „Since the author of *Tom Jones* was buried, no writer of fiction among us has been permitted to depict to his utmost power a *Man.*"

Voor de moeder van Arthur Pendennis, Helen Pendennis, is zijn eigen moeder hem tot model geweest, en het is in verband daarmee opvallend dat Helen Pendennis het mooiste vrouwenkarakter is dat de auteur in zijn romans gewrocht heeft.

Na het verschijnen van *Pendennis* verraste *Thackeray* de wereld met een andere uiting van zijn genialiteit; hij trad op als „lecturer" met een serie voordrachten over *The Englisch Humourists in the 18th century,* en later over *The four Georges,* waarin

hij het hofleven der Hannoveraansche koningen van Engeland behandelde. In Engeland en de Vereenigde Staten heeft hij daarmee een geweldig succes gehad. Met deze voordrachten bewees *Thackeray* dat hij een diepe studie gemaakt had van de historie en het beschavingsleven van het begin der 18e eeuw. Duidelijker nog bleek dit toen hij in 1852 *The History of Henry Esmond Esq.* liet verschijnen. *Esmond* is ontegenzeggelijk *het* meesterstuk van *Thackeray* en moet gerekend worden onder de beste romans, die ooit in het Engelsch geschreven zijn. Het verhaal is geschreven in den vorm eener auto-biografie, verteld door Colonel Henry Esmond en speelt in het begin der 18e eeuw. In verschillende opzichten is *Esmond* een merkwaardig boek. De schrijver had zulk een diep-indringende studie gemaakt der geschiedenis van „Queen Anne's Age", en zich in den geest van dien tijd zoo volkomen ingeleefd, dat, kunstenaar die hij was, het resultaat werd een boek, geschreven in een schitterenden en vlekkeloos achttienden-eeuwschen stijl, en waarin de atmosfeer van dien tijd zoo absoluut zuiver en juist aanwezig is, dat men wanen zou een kunstwerk uit die dagen voor zich te hebben. Een bewijs, wat een waarachtig kunstenaar vermag, die, ter behandeling van een historisch onderwerp, zijn scheppingskracht zich laat openbaren onder den invloed van serieuze studie. Niet alleen dat de karakterbeeldingen in *Esmond* zoo geniaal zijn uitgevoerd, — zoowel die der mannelijke als die der vrouwelijke personages — maar Thackeray heeft in dezen roman ook beantwoord aan den hoogsten eisch, die een historischen roman mag gesteld worden, n.l. den roman geheel te doordeesemen met den geest van den tijd waarin hij speelt. In dat opzicht heeft hij feitelijk *den historischen roman* gegrondvest, want Walter Scott's werken geven altijd blijk geschreven te zijn door een 19en eeuwer. Verschillende bekende persoonlijkheden uit dien tijd, als Addison, Steele en Swift treden sprekend en schrijvend in *Esmond* op, en het zijn werkelijk Addison, Steele en Swift, zooals we die uit hun werken kennen. — Die van het schoonste wil genieten dat *Thackeray* heeft geschreven, moet zeker *Esmond* lezen.

Na het schrijven van *Esmond* maakt *Thackeray* voor de tweede maal een reis naar de Vereenigde Staten tot het houden van zijn lezingen over *The four Georges*. Na zijn terugkeer in Engeland publiceerde hij *The Newcomes* (1854) die eenigszins doet denken aan *Pendennis*; enkele der personages daaruit treden ook op in *The Newcomes*. — *The Newcomes* speelt weer in *Thackeray's* eigen tijd, meer haast nog dan in *Pendennis* zijn de schilderingen levenswaar en in geen ander boek van hem „are the illusions of life illustrated with greater poignancy". Maar het is opmerkelijk in *The Newcomes* dat de satire verzacht wordt door melancholie; dit heeft er toe bijgedragen dat een der hoofpersonen uit den roman, Colonel Newcome, tot de schoonste en treffendste scheppingen van *Thacke-*

ray is geworden. Wie de beschrijving heeft gelezen van Colonel Newcome's sterfbed in de Charter House, een der roerendste episoden uit het boek, kan, dunkt mij, niet meer beweren dat *Thackeray* een cynicus was.

Hij heeft ook nog een vervolg geschreven op *Esmond*; tusschen 1857 en 1859, — al zijn groote romans behalve *Esmond* verschenen het eerst in afleveringen — schreef hij *The Virginians*. Al demonstreert deze roman zeer zeker het genie van *Thackeray*, hij voldoet toch niet in die mate als *Esmond*; hetgeen trouwens meer het geval pleegt te zijn met romans die vervolgen zijn op vroeger geschrevene.

In 1860 begon Thackeray een werkzaamheid, die hij ook in zijn eerste jaren reeds beproefd had; hij trad op als „editor" van de nieuw opgerichte *Cornhill Magazine*. Onder zijn literaire leiding verkreeg het tijdschrift een grooten bloei, maar ook nu bleek weer dat hij voor de meer technische, de meer nuchtere zijde van zijn taak niet geschikt was; het viel hem haast onmogelijk de door beginnende auteurs toegezonden manuscripten, welke ongeschikt waren, te retourneeren: hij wist uit eigen ervaring maar al te goed wat dat doorgaans beteekende voor jonge schrijvers, die de „struggle for life" nog stonden te beginnen. In 1862 legde hij, hoofdzakelijk om deze gevoelsreden, zijn functie aan de *Cornhill Magazine* neer. Tijdens zijn tweejarig „editorship" heeft hij o.a. in het tijdschrift geplubiceerd de *Roundabout Papers*, waarin *Thackeray* zich op zijn best als essayist liet kennen; over allerlei „topics" schreef hij daarin op zijn bekende humoristische en satirische manier. Ook de romans *Lovel the Widower* en *The Adventures of Philip* verschenen in de kolommen van de *Cornhill Magazine*. Na zijn aftreden als editor bleef hij nog medewerken, en begon met de publicatie van een nieuwen roman,*Denis Duval*, die echter onvoltooid is gebleven. *Thackeray's* gezondheid was de laatste jaren sterk achteruitgegaan. Tijdens een verblijf te Rome, in 1855 werd hij getroffen door een ernstigen aanval van koorts, waardoor hij na dien steeds sukkelend bleef. Het einde kwam onverwacht voor den man, die de geniaalste schrijver van zijn tijd was en tevens aanspraak kan maken op de waardeering een nobel mensch te zijn geweest; op den morgen van den 24sten December 1863, „On Christmas Eve" werd hij dood op bed gevonden in zijn huis te Kensington.

Verbetering vorige aflevering (Oct.).

In den eersten regel van het artikel *Hugh Walpole* op bladz. 252 is een drukfout geslopen, waardoor Chesterton groot onrecht wordt aangedaan.

Het artikel begint: In de inleiding van zijn *The Victorian Age in Literature* een werk getuigend van groote kennis maar GEEN persoonlijke opvattingen, enz. Dit laatste moet zijn: maar ZEER persoonlijke opvattingen.

John Bunyan 1628—1928

door ELLEN RUSSE.

Het wereldberoemde boek van John Bunyan *Pilgrim's Progress* is op en top het werk van een man van zijn tijd en tegelijk een boek van alle tijden. De kern, de onderzoekingstocht eener menschelijke ziel naar het eeuwige heil, een tocht vol gevaren en bekoringen, die overwonnen dienen te worden om het einddoel te bereiken, die kern is de geschiedenis van den mensch vanaf het oogen-

JOHN BUNYAN

blik dat hij door den zondeval van het paradijsgeluk verstoken werd en die kern is algemeen menschelijk, universeel d.w.z. katholiek, zooals *Elcerlyc* en Dante's *Divina Commedia* universeel zijn. Maar de omlijsting van die kern, de aard der gevaren die overwonnen moeten worden, is ontleend aan den tijd en aan het milieu waarin Bunyan stond en die gevaren teekenen zijn persoon, zijn standpunt, zijn geloof en politiek even duidelijk als de zonden die Dante op zijn reis aanschouwt, den tijd weerspiegelen waarin de Florentijner leefde, waarin hij zijn standpunt innam ten aanzien van wereldlijk en geestelijk gebeuren. *Elcerlyc* is een werk ontstaan en gegroeid uit de katholieke middeleeuwen, het zuiverst zielegebeuren met zoo min mogelijke beperkingen van tijd en plaats. De *Divina Commedia* is

het product van een man die den strijd tusschen Kerk en Staat in de veertiende eeuw hevig meeleefde, geslingerd werd tusschen gevoelens van liefde en haat voor aanhangers of bestrijders van zijn idealen, zoodat zijn inzicht soms vertroebeld werd en niet altijd onpartijdig bleef, maar zoodra het ging om de eeuwigheidsvisie der ziel, klaar en duidelijk het uiteindelijk doel schouwde. *Pilgrims's Progress* is gericht op dat zelfde doel, maar hier raakt de pelgrim verstrikt in het warnet der geestelijke en maatschappelijke stroomingen van een land dat in het tijdsverloop van slechts één eeuw afwisselend geregeerd werd door episcopalen, puriteinen en katholieken. De pelgrim plaatst zichzelf op streng puriteinsch standpunt en tracht zich een weg te banen door dat warnet heen, maar de uiteenloopende meeningen, die hij onmogelijk kan deelen zijn hem als stekelige doornen op zijn pad, die hij wil uitrukken.

Als overtuigd puritein moest Bunyan in die tijden en omstandigheden wel een vijand der katholieken en der anglicaansch episcopaalsche kerk zijn, maar evenzeer een vijand der Quakers. Wat het kader betreft is het werk dus partijdig, zooals degenen die de Divina Commedia enkel vanuit een politiek standpunt beschouwen er het werk van een partijman in zien, maar beiden zijn tijdspiegels en tegelijk eeuwige kunstwerken, beiden zijn eindig en oneindig.

John Bunyan werd geboren in November van het jaar 1628 in het dorpje Elstow nabij Bedford, waar zijn vader een ketellapper was; hijzelf werd ook bestemd om dat nederig beroep uit te oefenen. In die dagen en vooral in het midden van Engeland, in het graafschap Bedfordshire overheerschte de puriteinsche godsdienst. Toen in 1634 de anglicaansche bisschop Laud die de voorman was in den strijd om de anglicaansche liturgie en het Prayerbook alom weer in te voeren, Bedfordshire bezocht moest hij constateeren dat dit graafschap het meest puriteinsch was en dat hier dus de grootste tegenstand gevonden werd tegen de Episcopaalsche Kerk. Veel macht kon Laud nog niet uitoefenen, eerst moest de periode van Cromwell's bewind nog over het land heengaan en juist in die periode breidden de diverse protestantsche sekten zich sterk uit.

Volgens de puriteinsche opvattingen werd alles wat naar vroolijkheid en blijheid zweemde als zonde gebrandmerkt, sombere voorgevoelens, neen erger nog, zekerheid omtrent eeuwige verdoemenis voor allen die niet uitverkoren waren, verontrustte den geest der menschen. John Bunyan die volgens minder overdreven sombere theorieën, een werkelijk brave jongeling was, had zoozeer dien angst voor hel en verdoemenis in de leden, dat hij ten prooi werd aan de vreeselijkste visioenen en de ontzettendste tormenten in zijn fantaisie beleefde. Toch had hij, naar hij zelf erkende, een rechtschapen levenswandel gevolgd, onkuischheid kende hij niet, tweemaal daags ging hij naar de kerk (in zijn jeugdjaren was dat de anglicaansche episcopaalsche kerk, maar men trachtte de diensten zoo vrij mo-

gelijk in te richten en sloeg weinig acht op de instructies van bishop Laud). Niettegenstaande dit alles ging Bunyan gebukt onder het besef zijner vreeselijke zonden. Hij had een onoverkomelijke lust tot vloeken en voor het gebruik van grove, ruwe taal, doch nadat iemand hem hierover eens flink onder handen had genomen, liet hij die slechte gewoonte voorgoed na. Maar toch bleef de gedachte aan zijn zondig leven hem kwellen, want hij wist zich schuldig aan vier zonden. Teneerste hield hij van dansen. Het toenmalig dansen was een vrij onschuldig vermaak en bestond uit het meedoen aan reidansen op de weide nabij een dorp of stad, of rond den meipaal. Dan was hij verslaafd aan tip-cat, dat was een spel dat met een stok en een smal toeloopend stuk hout werd gespeeld. Verder ging hij zich te buiten aan bellringing, d.w.z. het was zijn lust en z'n leven om kerk-klokken te luiden en de vierde zonde bestond uit het verslinden van een boek over de romantische lotgevallen van Sir Bevis of Southampton, een der oudste angelsaksische legenden, een zeer populair boek.

De arme jongeling had geen rust voor hij zich van die vier slechte neigingen genezen had. Het kostte strijd, maar de donkere schrik-visioenen hielpen hem overwinnen. Toen hij eens tip-cat speelde bleef hij plotseling met de stok in de hand stilstaan, staarde omhoog en zag een gelaat vol woede op hem neerzien, terwijl een stem sprak: „wilt ge aldus volharden in uw zonden en naar den hel gaan?" Vanaf dien dag liet hij het spel. Kort daarop, toen hij niet eens zelf de klokken luidde, maar slechts toezag hoe andere zich daarmede vermaakten, meende hij dat de toren op hem zou neervallen als hij zich langer aan dat ijdele genot overgaf; hij vluchtte vol vrees. Het dansen op de weide na te laten kostte hem een groote zelfopoffering, maar hij bracht dat offer en wetende dat het lezen van romans zeer zondig was, nam hij eindelijk ook afscheid van de heerlijke boeiende avonturen van Sir Bevis of Southampton. Toen was Bunyan zelfs volgens de allerstrengste opvattingen van zijn tijdgenooten op weg om eenmaal den hemel waardig te zijn.

Wij, ver staande van die Puriteinsche begrippen zijn geneigd te glimlachen over die vermeende zonden, maar wat we niet uit het oog mogen verliezen is dat Bunyan door afstand te doen van die onschuldige genoegens zijn wilskracht op ongelooflijke wijze staalde. 't Is waarschijnlijk aan die wilsoefening en zelfbeheersching te danken dat hij later als volwassen man, de kracht vond om terwille van zijn overtuiging, een gevangenschap van twaalf jaar te verkiezen boven het prijsgeven van zijn innigste geloof.

Want wat was er intusschen gebeurd? Terwijl Bunyan meer en meer opging in den Puriteinschen geest zijner omgeving kwam hij in aanraking met een Baptist leider en voelde zich tot die speciale secte aangetrokken. Hij trad dus toe tot de gemeente der Doopers, werd „broeder" en in het jaar 1555 tot prediker aangesteld.

Zijn zielestrijd was ten einde, hij zag nu licht in de duisternis schijnen, werd niet meer door sombere visioenen verontrust, maar geloofde in God's Barmhartigheid en Liefde, las veel in den bijbel en predikte de verklaring volgens zijn eigen inzicht. Inmiddels stonden in Engeland de gebeurtenissen niet stil. Vanaf 1535 was het land geschommeld geworden tusschen hervormden en katholieken, die beurtelings regeerden. Onder Hendrik VIII had de staat zich van de Roomsch Katholieke Kerk afgescheiden, maar in Mary weer een katholieke vorstin gekregen, een anglicaansche in Queen Elizabeth, evenals haar opvolger James I een vorst was die de staatskerk handhaafde, onder Karel I kwamen de puriteinen naar voren en hun macht vierde hoogtij tijdens de Commonwealth en het protectoraat van Cromwell (1653-'58), maar de nieuwe koning Karel II vervolgde de puriteinen en herstelde de macht van de Staatskerk. Bunyan de eenvoudige ketellapper, maar vurige, begeesterde prediker, die in die vijf jaar al een grooten naam had gemaakt, was een van de eersten om vervolgd te worden. Bij een openlucht meeting waar hij een groote menigte toesprak werd hij in hechtenis genomen. De straf voor leekenpredikers was drie maanden. Na afloop der drie maanden vroeg men hem of hij beloven wilde voortaan niet meer te preeken, hij weigerde; men vroeg het hem telkens en telkens opnieuw, daar men geen wrok tegen hem koesterde, maar altijd hield hij vol dat het zijn roeping was om te preeken en dat God hem daarvoor bestemd had, zoodat hij zich onmogelijk aan die roeping kon onttrekken.

Soms liet men hem op proef weleens enkele maanden vrij, maar onmiddellijk verzamelde hij de menschen om zich heen en begon weer te preeken. Zelfs de armoede waarin zijn gezin verviel was hem geen reden om van het preeken af te zien. Wel had hij in de gevangenis menigmaal wroeging en verdriet, als hij dacht aan zijn vrouw en kinderen, vooral aan zijn blind dochtertje van wie hij zielsveel hield, maar noch de liefde voor zijn vrouw (dit was zijn tweede huwelijk, de eerste vrouw was jong gestorven) noch de gedachte aan zijn kinderen deed hem van zijn besluit afwijken. Wel slaagde hij erin een nieuw bestaansmiddel te vinden; hij vervaardigde veters in de gevangenis, die hij aan marskramers verkocht en zoodoende redde hij zijn gezin voor algeheelen ondergang. Intusschen schreef hij zijn levensgeschiedenis, de zielestrijd uit zijn jeugdjaren en noemde dat werk „Grace abounding to the chief of sinners." In dat boek valt hij zoowel de liturgie der engelsche staatskerk aan als de secte der Quakers. Ook vormt hij in de gevangenis een gemeente om zich heen onder zijn lotgenooten en preekt tot hen.

Eindelijk na twaalf jaar toen de gemoederen wat tot bedaren waren gekomen, gaf de koning verlof tot preeken in het openbaar, Bunyan werd in vrijheid gesteld. Van toen af was zijn leven een

koorts van arbeid; hij predikte overal in den omtrek en ging jaarlijks een „visitatiereis" maken naar zijn broeders in Londen. Het nieuw ontdekte schrijverstalent werd voortgekweekt, de jaren van gedwongen rust en overpeinzing in de gevangenis hadden zijn geest gevoed en nu kwamen de vruchten. Toen er weer een korte periode van gevangenschap volgde, — Engeland was nog niet rustig geworden — benutte hij die zes maanden om zijn meesterwerk „The Pilgrim's Progress" te schrijven. Al zijn kennis van de gevaren van het leven, van den onrust der maatschappij, van den strijd der ziel tegen bekoringen en zonden heeft hij neergelegd in zijn allegorie. Christian, de mensch trekt uit langs het nauwe pad der deugd om de Hemelsche Stad te bereiken en dankzij zijn metgezellen Interpreter, de tolk, Faithful and Hopeful slaagt hij erin de schaduw des doods (de zonde) te mijden, omdat hij door wicket-gate (de poort van het doopsel) gegaan is en in House Beautiful aanzat aan den disch waar hem versterkend voedsel gereikt werd, ongetwijfeld bedoelt Bunyan met dat symbool het Heilig Avondmaal, dat hij met zijn geloofsgenooten volgens hun inzichten nuttigde. Soms raakt hij op dwaalpaden, maar ten slotte hoort hij toch de trompetten klaroenen en bereikt Christian de Hemelsche Stad. Dan ontwaakt Bunyan uit zijn droom.

Het werk had een oogenblikkelijk succes. In Februari 1678 verschenen, was er in Augustus reeds een tweede druk in omloop gebracht en is het boek spoedig in alle mogelijke talen overgezet geworden. Men telt thans 118 vertalingen! En toch was het aanvankelijk veel meer een werk dat zijn weg vond in boerderijen en eenvoudige woningen dan in de boekerijen der geletterden. Pas na een eeuw begon de intellectueele wereld in te zien welk een kunstwerk de ketellapper van Bedford geschreven had en sindsdien heeft Pilgrim's Progress een eereplaats in de wereld-literatuur veroverd en behouden.

Velen zullen zich aan bepaalde passages, waar Bunyan polemisch optreedt, stooten. Zoo bijvoorbeeld de katholieken wanneer de tocht door het tweede deel van The Valley of the Shadow of Death beschreven wordt. In dat sombere dal liggen beenderen, bloed, asch en verminkte lichamen al dooreen, het zijn de lijken van pelgrims, die Christus waren voorgegaan in vroegere eeuwen. Aan den ingang van een grot in dat dal ontwaart hij twee reuzen: Pope en Pagan die hun tyrannie uitoefenden over den pelgrims en hen ter dood lieten brengen. Maar Christian ontkomt aan hun macht, want Pagan was dood, het heidendom was te niet gedaan en de andere reus Pope (het pausdom) zoo oud en stram geworden, dat hij niets meer doen kon dan zich de nagels bijten van nijd, omdat hij de pelgrims die naar het eeuwig doel streefden niet meer kon bereiken en geen macht meer over hen had.

Zoo zijn er meer anti-katholieke bladzijden te vinden in het

oeuvre van Bunyan, maar ook de passages tegen de Episcopalen en tegen de Quakers. Dit is heel goed begrijpbaar in een tijd waar de heerschende partij de zwakkere partijen vervolgde. Maar afgezien van dit tijdelijk kader bevatten de werken van Bunyan altijd iets van het algemeen menschelijke, zoodat eenieder er een weerklank van het eeuwige in terug kan vinden.

Na het succes van Pilgrim's Progress schreef Bunyan een tweede deel: de pelgrimstocht van zijn vrouw en kinderen, hierdoor gedeeltelijk in herhalingen vervallende, maar door het invoeren der vrouwen en kinderkarakters toch een andere, nieuwe sfeer scheppende en ook andere gevaren op den levensweg schilderend.

Wat zijn overige werken betreft, „The Life and Death of Mr. Badman" is een tijdspiegel van de Engelsche maatschappij onder Karel II en ook „The Holy War" geeft tijdsbeelden, maar beiden zijn ook weer geschiedenissen van den individueelen mensch en zijn levensstrijd op weg naar de eeuwigheid. Bunyan houdt altijd vast aan de moraliseerende strekking, maar wordt nooit pedant of vervelend, zijn boeken zijn levendig van het begin tot het einde.

Nog één verandering beleefde de schrijver in het bewogen staatsleven der zeventiende eeuw; James II besteeg den troon en toen was 't uit met het rijk der anglicanen, de dienaren der staatskerk die vijf en twintig jaar lang de vervolgers waren geweest werden nu op hun beurt weer vervolgd door den nieuwen koning, die de katholieken in eer herstelde en — eigenaardige politiek — om zijn macht te bestendigen de puriteinen beschermde om bij die nog altijd bloeiende partij in het gevlei te komen. Maar Bunyan moe, ouder geworden en levenswijs liet zich niet meer door een schijn bedriegen en onthield zich van elke deelname aan den politieken strijd. Hij ging voort met schrijven en prediken en zoo ook vond hij den dood. 't Was in Augustus van het jaar 1688 dat hij weer op reis was om te prediken; ditmaal bezocht hij Reading en in het voorbij gaan van een dorp nam hij de gelegenheid waar om een zoon te verzoenen met zijn vertoornden vader. Na afloop reed hij te paard naar het huis in de buurt van Londen, waar hij zou overnachten. Onderweg begon het te regenen en werd hij door en door nat, hij vatte een hevige koude, kreeg koorts en stierf kort daarop. Betreurd door zijn geloofsgenooten, bemind en vereerd in den uitgebreiden kring van zijn bewonderaars werd hij op 4 September begraven in Bunhill Fields, nabij Londen.

Bedford, Elstow en zijn graf zijn voor zijn bewonderaars bedevaart-oorden geworden, en nog altijd stroomen de bezoekers naar die herinneringsplaatsen, waar een man leefde met een groot geloof, een warm hart en een begenadigd talent.

Engelsche Boeken

Belloc (Hilaire) BUT SOFT — WE ARE OBSERVED. (312) 7 sh. Arrowsmith.

Voor dat boek van Belloc heeft zijn vriend de teekeningen gemaakt. En de twee namen dezer ernstigste en geestigste schrijvers, zijn misschien voor vele lezers reeds aanbeveling genoeg op zich zelf. Onder den vorm van een detective-geschiedenis is het een satyre op de zwakheden der menschen, hunne begeerlijkheid en hun domheid. Zoo hier en daar tintelt een vuurwerk van kwinkslagen, maar over het algemeen is het toch wel wat droog; méér dan men verwachten zou. Al maakt ons het boek nu juist niet enthousiast, het is toch in elk geval geen te versmaden lectuur.

Delbridge (John) SONS OF TUMULT. 7 sh. 6. (288) John Long.

Met een troepje mede-gevangenen is Selwyn ontsnapt uit de gevangenis, waarin hij twee jaren lang onrechtvaardig werd opgeborgen. Onder zijn volgelingen heerscht hij als krachtige, tuchtafdwingende persoonlijkheid, en zijn vriendschap maakt zijn positie sterk. Dan heeft hij te lijden in zijn verloofde Winsfred en onder miskenning van zijn overheden, van de regeering, maar hij blijft loyaal tegenover zijn volk.

Dappere vechtpartijen, belanglooze vaderlandsliefde, en nauwelijksche ontsnappingen aan het grootste gevaar.

Queux (Willem Le) THE SECRET FORMULA. (316) 7 sh. 6. Ward.

Le Queux is de fabrikant bij uitstek van „Thrillers" en de uitvindingen van zijn verbeelding zijn dikwijls dan ook grenzeloos. Het is niet gemakkelijk een overzicht te geven van zijn verhalen, want het lijkt dan zoo'n ingewikkeld mechanisme, dat men gevaar loopt, de kluts er een beetje bij te verliezen. In hoofdzaak dus. Een Franschman heeft een geweldige uitvinding gedaan en wordt dan vermoord. Men verdenkt zijn assistent, tevens de verloofde van zijn dochter, maar een goede vriend van den vermoorde bewijst de onhoudbaarheid van die verdenking.

Eindelijk vindt men een onnoemlijk rijken italiaanschen baron de leider van een wereld-bond van bandieten en daarmede is de historie opgelost.

Cocteau en Maritain

Korte Aanteekeningen

In de Fransche pers is het oordeel over het boek van den beginneling *Jean Desbordes* gelukkig niet gunstig geweest. Natuurlijk zijn er

liefhebbers gevonden van deze vuile wasch, maar feitelijk valt dat voor Frankrijk nog mee.

De bekeerling *Jean Cocteau* heeft zich het meest onhebbelijk aangesteld door zijn inleiding van het schandelijke boek, waarvoor hij reclame heeft gemaakt als een kiezentrekker, zooals *Aux Ecoutes* schreef: „une publicité qui rappelle les procédés des arracheurs de dents."

En de strijdbare abbé *Bethleëm* noemt den roman *J' Adore* van *Desbordes* rondweg en zonder omhaaltjes „une oeuvre de basse pornographie."

In de Hollandsche pers is er ook al genoeg over gezegd en 't wordt nu tijd den roman maar te begraven. Al dat gepraat maakt eigenlijk maar reclame; en een enkele waarschuwing moest den goedwillende genoeg zijn.

Bethleëm of een zijner medewerkers geeft hier nog een staaltje van onbegrijpelijke zorgeloosheid van een boekhandelaar, die doorgaat voor katholiek.

„De geloovigen mogen wel oppassen, want het boek wordt zelfs te koop aangeboden in katholieke zaken. Op den dag van heden heb ik het gezien in de etalage van een zaak in de Rue des saint-Pères, te midden van godvruchtige boeken en naast andere vuilheden zooals *Deux fois vingans, Coeur à Corps* enz.

Ik herhaal het, ik heb dit boek gezien in het toonraam van den boekhandel Rue des Saints-Pères, Parijs (VI). En deze zaak is katholiek! Haar directeur is de heer Teillon, een der vroegere geëmployeerden van het huis der Bonne Presse; zij is het hoofdkantoor te Parijs van de uitmuntende *Revue de Lourdes;* zij plaatst in haar uitstalling katholieke tijdschriften, voorwerpen van devotie, en voornamelijk beelden, groot en klein, van de H. Thérésia van Lisieux, zij noodigt door plakaten haar clientèle uit bij haar te koopen de uitgaven van de Bonne Presse, van het huis Mame en Desclée . . . zij *noemt* zich dus katholiek, deze zaak, maar zij *is* het niet."

En nog iets anders. Het schijnt dat *Maritain,* wiens naam, als geestelijke stimelans met die van Cocteau verbonden is, in de Chroniques (no. 6) het nuttig heeft geacht een protest te laten hooren tegen die onbegrijpelijke inleiding en aanprijzing van Cocteau voor dat pornografische boek van Desbordes.

Wij kunnen niet anders zeggen dan dat het ons een groot genoegen doet. Hoe meer verzet, hoe beter.

Fransche Boeken

Bordeaux (Henry) ANDROMÈDE ET LE MONSTRE. 12 fr. Plon.

Wij vermelden dezen nieuwen roman omdat hij van Bordeaux is, niet omdat hij ons zoo bijzonder bevalt.

Een jongmensch vraagt zijne buurvrouw, eene kunstenares en dochter van een generaal in retraite, ten huwelijk.

Zij heeft in zonde geleefd met een beeldhouwer en ofschoon zij niet meer van hem houdt, blijft zij toch altijd aan hem gekluisterd als Andromeda aan het monster. Hij geeft den moed niet op en doet alles om haar te winnen. Maar zij weigert ten tweede male en dan geeft hij het op en trouwt een andere. Het geval is al niet zeer belangwekkend. Maar Bordeaux schijnt me hier ook partijganger te zijn van de dubbele moraal: De fout van de vrouw wordt scherp afgekeurd, maar het vroegere wangedrag van den jongen man treft geen woord van blaam. Uit den aard van het onderwerp is de lectuur voor rijpere lezers voorbehouden.

Hartoy (Maurice d') DIEU NOUS VOIT. 12 fr. La Vraie France.

Het boek is zuiver en blinkt van hooge, zedelijke noblesse. Hij is opgeroepen ten oorlog, en hoewel hij in alle opzichten intact is gebleven meent hij toch zijn vroegere, geestelijke roeping te hebben verloren. En hij ontmoet eene aantrekkelijke vrouw. Hem overkomt een ongeluk en deze vrouw zal hem verplegen. Maar zij ziet het eerst, dat daar niets goeds van komen kan en hunne liefde eene dwaasheid is. En zij gaan van elkaar, zij, om haar taak te vervullen en hij om in een trappistenklooster zich te beschermen tegen de verzoekingen der wereld. Daar zijn omstandigheden waarin vluchten het heldhaftigst is.

Renaud (Jean) LE TRACÉ 13. 12 fr. „Edit & Ley, Etincelles".

Met vigoreus talent schrijft Renaud dezen kolonialen roman en maakt gebruik van de gelegenheid om scherp en onomwonden zijn grieven te uiten tegen het beleid van bestuur en administratie.

Zoo nu en dan verschijnen van die waarschuwende en straffende romans in elk land, dat een koloniaal gebied heeft te regeeren. En dit is maar goed ook. Want minderwaardige elementen, herriemakers van de rapaille hebben er hun noodlottige vertegenwoordigers, die vrij van behoorlijke controle er hun duister werken meenen ongestraft te kunnen doen.

Het is een krachtig boek, in woord en taal, in gedachten en gevoelens. Wij kunnen er evenzeer genoegen van beleven als een geboren Franschman.

Halflants (Paul) ETUDES DE CRITIQUE LITTERAIRE. 3me Serie. 12 fr. Giroudon.

De Belgische kanunnik verblijdt ons met zijn derde serie kritieken, die als immer ons raken door een gezond en bezonken oordeel. Wij zien tot ons genoegen dat hij niet schroomt recht voor

zijn gevoelens uit te komen, en zich niet door rumor in casa laat afleiden.

Léon Bloy noemt hij een „onevenwichtige", een „désiquilibré" en men kan het niet zachter maar ook niet raker zeggen. Niet, dat Halflants een afbreker is, een norsche Zoïlus; het tegendeel blijkt wel uit zijn vele waardeeringen. Maar hij oordeelt uit eigen princiepen en laat zich zóó maar niets opdringen, waarvan hij de voosheid doorschouwt.

Uit Boeken en Bladen

WAT ANDEREN SCHRIJVEN

EEN NIEUW OORDEEL OVER GORTER. Ik heb er nooit aan getwijfeld dat het oordeel over Gorter eenmaal anders zou luiden dan het zoo lang geklonken heeft. En nu reeds, zoo kort nog na zijn dood, schijnt men begonnen met de herziening en het is merkwaardig dat dit laatste oordeel merkwaardig veel overeenkomt met vroegere afkeuringen van de oude *Gids*. Het is *M. Marsman*, die den strijd opvat, en 't zou ons niet verwonderen, indien nog menigeen hem volgen zal in dit soort van beschouwingen over *Herman Gorter*.

Marsman schrijft in *Internationale Revue* i 10 van November:

„Ik geloof dat Gorter's dichterschap ook zonder zijn verdoling in het marxisme, en in het dialectisch materialisme van Dietzgen, misschien onherstelbaar verminkt zou zijn. Ongetwijfeld is vooral voor een dichter, vooral voor Gorter, elk materialisme een onvruchtbaar geloof. Voor wie niet? Maar doodelijker is didactiek; en als menschenliefde een dichter ertoe drijft in zijn poezie de juistheid van zijn ideologie te willen bewijzen, is die misvatting niet alleen zoo noodlottig voor deze poëzie (en voor die ideologie, die om een ander medium vraagt), maar ontzaglijk-tragisch, als men denkt aan hemzelf, en zelfs aan zijn lezers, juist aan de proletariërs onder hen. Want èn voor hen, èn voor Gorter-en-zijn-poëzie was het ver te verkiezen geweest als hij, inplaats van zich zelf te knechten en te verminken in betoogingen en betoogen, blindelings de wezenlijker trekken van zijn natuur was gevolgd; en wanneer hij, minder dialectisch dan visionair, zijn toekomstdroom een droom der toekomst had laten zijn. Nu vereenigde hij de grootsche hallucinaire kracht van een idealistische conceptie tot een schommeling van vraag en aanbod, en een geloof werd een schaakspel: in hoeveel zetten is de bourgeosie schaakmat?

„Maar, al had hij zich niet in een didactisch marxisme verward, toch zou zijn dichterschap voor jaren verlamd zijn geweest; een-

voudig door uitputting. Misschien moet men zelf althans enkele verzen van eenige intensiteit hebben geschreven om te begrijpen, hoeveel psychische en physieke kracht Gorter moet hebben verbruikt voor „de School der Poëzie"; door een zoo bovenmenschelijke inspanning en uitspanning van zielskracht en taal.

„Wat Gorter in de sensitivistische verzen van zichzelf en de taal heeft gevergd, grenst aan het moorddadige: hij heeft voortdurend, taalscheppend en emotioneel, op spanningen willen leven, die geen mensch en geen taal verdraagt. Hij heeft de taal zoo óversensiebel gemaakt, zoo onmiddellijk reageerend op zijn lijfelijke impulsen: angst, extase, verdooving en pijn, dat zij haar organische elasticiteit heeft verloren: hij heeft zich zelf en de taal ontwricht, ontzenuwd, ontzield. Vandaar de wanhoop en de verlamming van een deel dier gedichten. Zijn taal en scheppingsvermogen zouden alleen in jarenlang zwijgen hebben kunnen genezen. Maar al in den tijd, dat hij „Pan" schreef, ontstonden verzen, die de eerste twee deelen van zijn nalatenschap vormen, tusschen 1909 en 1912."

BESCHOUWINGEN OVER „DE KATHOLIEKE JONGEREN" kan men lezen in *Opwaartsche Wegen* van November door *Theo Witte*.

Hij ziet eerst de generatie van menschen, die niet het geloof aanvaarden, maar de *pose* alleen van gelovend mensch. „Totdat men er genoeg van kreeg. De romantiek van zich afschudde, en ernstig streefde naar de volstrektheid van het leven." En dan gaat hij voort.

„Moens gaf in zijn mooi proza, ontschoten op de vruchtbare grond van sel-eenzaamheid, rijk aan overpeinzingen en ontberingen, de klaroenstoot en wekte met de geestdrift van een profeet op tot de strijd tegen al wat lelik was.

Velen hoorden dat geluid. Zij werden weer ontvankelik voor de liefde, die in hun geloof lag besloten, die liefde uit te dragen naar buiten.

Maar grote teleurstelling trof hen.

Te zeer zagen zij bewaarheid dat het geloof is, een goddelike instelling in menselike handen. Leer en leven waren in alle gelederen der gelovigen te zeer gescheiden.

Hun liefde, hun felle geloofsbeleven kon zich dan uitsluitend ontladen in striemende aantijgingen tegen hen, die zij meenden de eersten te moeten zijn, om de schoonheid van het geloof naar buiten te tonen.

Gerard Bruning gaat fel te keer tegen de verwaterde levensinrichting van De Stemmannen, maar uit zijn pen springen de hardste zinnen tevens tegen alles wat hij in eigen kamp — als ik die landdagzin eens mag gebruiken — aan vals en rot zag. Een

kleine bende die het geloof exploiteerde voor persoonlike belangen, de massa die van de kerk naar kroeg en revue wandelde. „Bitumen" was de rauwe aanklacht van een die met een zweep sloeg, degenen, die hij tot liefde voor zijn veelgesmade God wilde winnen, en in zijn apologie misschien het laatste middel vond om zijn eigen overtuiging staande te houden. Vocht Bruning tegen Coster of tegen zijn eigen twijfel? In Henri ontwikkelde zich het proces van het individu met zijn Schepper. Nergens vindt hij steun tegen de zwakheid van zijn vlees; in de kerk verveelt hij zich aan de gemeenplaatsen over een God die brult als een stier, als je naar een meisje kijkt, en het eeuwig gezeur over slechte bladen, bioskopen en donkere paden. De mensen in de kerk gaan rustig zitten bij de heiligste handelingen, en schuddebuiken op hun „feestavonden" om de nonsens van een vierderangs-humorist. Als hij ze vraagt om samen eens wat te praten over de schoonheid van een profesie uit de liturgie van goede week grinniken ze verdwaasd. En Henri Bruning voelt zich alleen temidden der mensen:

ik ben alleen, een vreemde die ronddoolt, een wie niets bleef
't is goed, àlles is goed
't is goed, o Nooit-Verzadigde die sloegt en slaat, zonder medogen mij
— 't is goed, 't is alles goed.

Moens had opgeroepen tot een bergtocht naar het Nieuwe Leven en dartel en driest en trots hadden de jongeren de vaan gegrepen en hoogzwaaiend deden ze de aanloop, tergend neerziend op de schare, die hun onstuimigheid misprezen, en honend zich terugtrokken van die overmoed.

„Wij werden veel verslagen"
en daar het geloof niet voldoende met hun levens was vergroeid, kenden zij de zegening van het lijden niet, waren ze als de heidenen, die vast willen houden wat ze bezitten en lijden verfoeien.

Vandaar de bittere ontgocheling, toen de geloofsgenoten, na dit koudhartig omvèrsmijten van wat hun steeds zo dierbaar was geweest, niet volgen wilden. Of de te menselike klacht toen God zelf zijn eerste beproevingen overzond."

Tot klaar begrip dit slot van Opgang uit de Tocht van Henri Bruning:

Broeders, dit is het ook de tocht naar 't Nieuwe Leven.
Want wij die vragen om Geloof, Hoop, Liefde
— wij moeten zelf tot 't uiterst offren kùnnen.
Altijd te gaan, te gáàn
— het is daarmee, dat 't Nieuwe wordt gekocht,
en met niets anders

Neen, Broeders, zo als wij dachten in vroegere jeugddagen
zó eenvoudig is de strijd om 't Nieuwe Leven niet
en zó eenvoudig wordt het niet gekocht.

Het is te groot dit Nieuwe — Broeders, te groot.

In de nieuwe beweging om de volstrektheid van het leven onderscheidden zich duidelik twee stroomingen.

Want dat half-heidendom in kristelik kleed verveelde ook hen, die dan toch maar liever helemaal heidenen wilden zijn, zover dat in een kil en verradelik klimaat als het onze mogelik is.

Jan Greshoff parodieert de acht zaligheden als volgt:

Wij wenschen werkelijk niets meer te weten!
Nu is het genoeg, weg met alle exegeten,
Weg met de proffen en met de profeten:
Adieu, adieu en hebt U niets vergeten?

Naast dit cynisme zijn er wel zuiverder klanken te beluisteren, maar in De Vreemdeling van H. Marsman zien we toch ook een berusten in de Noodlotgedachte: het verlangen is gestild:

Laat mij alleen
dit is de tweesprong onzer wegen
Gij hebt mij tot den versten rand geleid.

Maar keer hier om, ween niet.
Gij kunt den laatsten tocht naast mij niet schrijden
noch ik met u, gij gaat hem eens alleen.

Al blijft zo'n enkele zin natuurlijk maar van zeer betrekkelike waarde, typies is ook de uitlating van Henri Bruning:

Hierin verschilden wij met al die andren die
vochte' om 't Nieuwe
Leven — maar zonder God!

Maar niet begrepen door eigen mensen, gehoond door eigen volk berusten de zangers der felle zielsbewogendheden met de woorden van Gerard: Delven wij waar wij staan, want waar wij staan, daar is Klondijke.

En Anton van Duinkerken herhaalt deze woorden, die een berusting zijn op de eerste plaats, maar een belofte inhielden:

Laat ons vergeten wat gisteren was, want vandaag is een kostbaar bezit.

Met de uitgave van van Duinkerkens Onder Gods Ogen bij Stols in Maastricht, geloof ik dat we het tijdperk der weeën van de nieuwe geboorte der katholieke letteren voorbij zijn. Wat de moedige pionniers ontbrak was de liefdegedachte, het vertrouwen

in Gods goedheid. Toen die zich in van Duinkerken had genesteld kon er waarlijk zuivere katolieke dichtkunst worden verwacht, dichtkunst die zou spreken van Gods grootheid en liefde middelik of onmiddelik, en de tegenheden van het leven niet zou aanvaarden als nieuw motief voor lijdenszang, maar als ozon, die het lichaam sterker zou maken, opdat het te blijder zijn Schepper zou kunnen loven.

Niet dat van Duinkerken alles maar even rooskleurig vindt:

Wij moeten wel worden een sleurbent verfrommelde vaan,
sinds Gijzelf niet meer stralend vooraan mocht gaan
in remonstransglorie zegenend pleinen en wegen

klaagt hij zijn Jezus in Gebed voor mijn volk. Want van Duinkerken wil Brabant terugopvoeren tot vroegere glorie:

Alle straten van Brabant
staan open
voor U

De grote nieuwe taak van de dichter heeft hij helder gezien, als mens van zijn tijd, die eerst uitroept, uitnoodigend:

maar alles zij ons gemeenzaam in God
die ons beider jeugd verblijdt,

en dan verklaart te willen zijn

niets dan een stem, als de Stem die
mij riep tot dit, mijn eeuwig lot:
„behoud Mij het Brabantse Volk ten volk en
Ik blijf voor Brabant een God."

De persoonlike verscheurdheid is bij hem haast moedwillig op de achtergrond gedrongen en slechts hier en daar klinkt het kwalik verbeten lijden nog door.

Met de stabilisatie van de levensaanvaarding, het langzaam groeien van het individu naar het leven der gemeenschap vond een paralelle ontwikkeling van de vorm plaats.

Het was toch logies dat de jongelingen, die fanfarestoten over de menigte lieten weerklinken in hun overmoedige stormloop tegen alles wat vóór hen geleefd had, zich, al was het alleen maar uit een gevoel van reactie bedienen gingen van een voertaal, een vorm die sterk verschillen zou van de beeldspraak der vorige generatie.

Schakelen we daarbij nog in de grote invloed der „génération née de la guerre" die in Vlaanderen zich al spoedig deed gelden in het werk van Moens en de pas ontslapen dichter van Ostayen, dan moet het ons niet verwonderen in Opgang en andere bundels van Moens een vormspraak aan te treffen, die ons zeer vreemd aandoet.

Van Moens tot Van Duinkerken heeft ook die vorm de ge-

wenste eruditie ondergaan. Zoals zoveel andere Vlaamsche kunst van heden kende het werk van Moens op de eerste plaats de verdienste van de goede bedoeling, van de innerlike spanning, van het hooggestemde levensbeginsel.

Maar dit is dan ook het grote verschil — en de handicap voor de jongere beweging — dat de tachtigers, bestreden om hun levensaanvaarding, een niet te loochenen beheersing van hun materiaal aan de dag legden. Naast predikers ook dichters waren.

De grote koppen van tachtig bezaten in hun werk het evenwicht van techniek en inspiratie; vorm en inhoud.

Dit evenwicht heeft zich bij de jongeren eerst weten te herstellen, toen figuren als Marnix Gijzen en Van Duinkerken tot hun beste gedichten kwamen.

Moens wist wat hij wilde, hoe het nièt moest zijn.

Maar zijn taal is vaak gestamel, zijn vorm zwak en willekeurig, en van het bizarre ontdaan, niets meer.

Het verbeten proza van Bruning — wie ziet er nu kans om dergelike verscheurdheden in keurig gepolijste alexanderijnen, of glad geschaafde sonnetten te gieten? — wees hier en daar wel naar een mogelikheid, bereikte echter de overtuigende kracht dat het werkelik zò moest zijn en niet anders, maar heel zelden. Dikwijls blijkt het hokuspokus gedoe van uitgerafelde bananenschillen — de maan — niets meer dan het onbeholpen gekladder van de Branding-schilders.

Eerst, toen de eenvoud niet langer een vooropgezette versobering, dan wel een zelf uitgereikt diploma van onmacht was, — doch zich vereenzelvigd had met de verstilde zielsstemming der zekerheid betreffende het „waarom en waarheen" stroomde de taal in kalmer bedding. Het scherpe, hoekige werd verbogen tot een sierlike lijn, die toch de spanning niet miste, evenmin als het eigene.

Romans en Verhalen

MOREELE WAARDEERING VAN A. GIELEN S.J.

Wallace (Edgar) DE DEUR MET DE ZEVEN SLOTEN. (230) *f* 2.—. Allart de Lange, Amsterdam.

Lord Selford is tot verbazing zijner kennissen na den dood van den vorigen Lord voortdurend op reis gebleven. Hij zwerft rond in alle oorden van de wereld, maar laat zich op zijn landgoed of in Londen niet zien. Zijn advokaat neemt den knappen detective Dirk Martin in dienst om hem op te sporen en terug te brengen. Er is nog een familielid in leven: Sybil Landsdown, de erf-

gename van het familiebezit, als den Lord iets mocht overkomen. In het park van het landgoed bevindt zich een grafkelder waarin een steenen deur met zeven sloten is; op elk dezer sloten past een andere sleutel en de deur gaat niet open of alle sleutels moeten passen. Op de zonderlingste wijze wordt Sybil een sleutel in handen gespeeld. Andere sleutels komen telkens in het verhaal opdagen in het bezit van andere personen, die in dit onwaarschijnlijk maar uiterst spannend verhaal, een rol spelen. Het gaat om het geheim van den grafkelder, maar ook om den geheimzinnig uitblijvenden Lord Selford, die maar nooit komt opdagen. Sybil wordt bijna een slachtoffer van de schurken die zoo geheimzinnig en verborgen te werk gaan, dat men geen idée heeft, wie eigentlijk de misdadigers zijn. Ook Dirk Martin ontspringt nauwelijks den dans.

Navertellen kan men deze detective-roman niet, maar het is er een die men van het begin tot het einde in één adem uitleest.

Phillips Oppenheim (E.) AFREKENING. (224) *f* 1.20. Seijffardt, Amsterdam.

Phillips Oppenheim schijnt veel te voelen voor de oude wet der Joden: Oog om Oog, Tand om Tand. Zijn laatste boeken zijn nog al dikwijls op die wet gebaseerd. Iemand ondergaat een groot onrecht dat hem door zijn medemenschen wordt aangedaan en hij grijpt dan zelf in om de boosdoeners te straffen. Dit thema wordt ook hier behandeld: Mannister werd door 'n „stel vrienden" van zijn geld beroofd en zijn vrouw werd hem ontstolen op de moderne manier, zoodat de buitenwereld er niets vreemds in kon zien. Hij wreekt zich dan op waardige maar onverbiddelijke wijze een voor een op al die „vrienden". Een ieder krijgt wat hem toekomt. en het aardige is dat de meeste van die „vrienden" er na de afstraffing beter aan toe zijn dan er voor. Zoo dwingt hij een luchthartige vrouw om terug te keeren, naar haar man en kind, omdat hij haar doet begrijpen dat zij als moeder thuis behoort bij haar dochter, die haar steun en leiding noodig heeft. Aan het einde doet Mannister een daad vol edelmoedigheid als hij zijn bedrogen vrouwtje gaat opzoeken en zich met haar verzoend. Voor volwassenen.

Bindloss (Harold). IN DUISTER AFRIKA. (238) *f* 1.20. Vertaald door J. Schouten. Seijffardt, Amsterdam.

Dit is een boeiend verhaal van een dapperen man die met een trouwen vriend zich waagt in de donkerste streken van het zwarte Afrika om een goud-rivier te zoeken die genoeg zal opbrengen om de oude bezitting van zijn familie in Schotland, waarop zijn ouders in armoede leven, weer tot bloei te brengen. Koorts, aanval-

len van negers, verraad van bedienden, alles wat ellendig is, is het deel van die twee vrienden, maar zij zetten door, tot zij eindelijk hun doel meenen bereikt te hebben na ongeloofelijke inspanning. Dan echter sterft Maxwell, de man die de leiding had, terwijl hij Dan, den trouwen metgezel tot zijn eenigen erfgenaam benoemd.

Kraan. v. d. Burg. (Gera). KNOTWILGEN. (137) G. A. .J Ruijs, Zeist.

Een eenvoudige vertelling uit de jeugd van een Protestantsch meisje, die ook voor Katholieke volwassenen wel te lezen is. Er staan geen verkeerde dingen in.

Corsari (Willy). JIJ EN IK. (271) *f* 2.90. Hollandia, Baarn.

Valentine Eekhout studeert voor haar piano-akte en hoopt later haar zeer begaafden broer Paul, die violist is, op zijn concerten te begeleiden. Zij leven in zeer bekrompen omstandigheden, hun vader is muziekleeraar en verdient maar net het allernoodigste. Hij sterft voordat zij geheel zijn afgestudeerd. De beide jonge menschen gaan dan naar Parijs, waar familie van hun moeder woont. Paul speelt daar 's avonds en 's nachts in café's, wordt wanhopig en moedeloos. Valentine doet hun huishouden en studeert zooveel mogelijk. Een groot violist Garoff hoort Paul spelen, hij beveelt hem aan bij 'n rijken Engelschman die arme artisten vooruit wil helpen. Zij moeten nu naar Berlijn waar Paul lessen zal krijgen van den ouden leermeester van Garoff, Slewak, 'n typisch mannetje dat graag praat en veel drinkt. Paul maakt groote vorderingen en wordt de lieveling van het publiek maar ook een pedante kwast. Valentine blijft het lieve opofferende zusje dat zij altijd was. De jonge violist is zelfs naijverig op Garoff zijn eersten weldoener, terwijl Valentine hem liefheeft. In zijn groot egoïsme schopt Paul het luchtkasteel dat Valentine zich van haar liefde voor Garoff had opgetrokken, ruw omver. Zij moet bij hem blijven. Maar hij krijgt zelf 'n meisje lief, dat hem ongenadig de waarheid zegt, hem zijn egoïsme doet inzien, en dan komt met veel moeite voor Valentine alles nog in orde.

Dit boek heet voor jonge meisjes te zijn, het is, dunkt mij, meer geschikt voor volwassenen, die het zeker met pleizier zullen lezen.

Bennet (Arnold). DE PRIJS DER LIEFDE. (369) *f* 1.75. Vertaling van Mevrouw G. van Uildriks. J. Philip Kruseman, 's-Gravenhage.

Mevrouw Maldon 'n oude dame woont met een gezelschapsjuffrouw Rachel in de sleur van een keurig, afgepast alle dagen hetzelfde leven in een ouderwetsch groot huis. Zij heeft twee neven, waarvan er een Louis, verliefd is op Rachel en met haar trouwt. Op 'n dag brengt haar zaakwaarnemer Batchgrew een groote som

geld bij haar thuis, dit geld verdwijnt spoorloos op 'n avond dat de beide neven bij hun tante Maldon dineeren. Rachel zoekt er langen tijd tevergeefs naar, tot zij op 'n dag de helft op 'n ongewone plaats vindt; als zij met Louis getrouwd is, vindt zij de andere helft, welke deze jonge man zich heeft toegeeigend; zij ontdekt dan meteen dat zij met een bedrieger trouwde. Maar haar „liefde bedekt een menigte van zonden". Zij blijft Louis trouw, helpt hem en is volkomen bereid in alle omstandigheden den prijs voor haar liefde te betalen. 't Is wellicht heel nobel, maar zoo erg verstandig lijkt de goedheid van Rachel niet ten opzichte van Louis. Maar men zegt dat de liefde niet altijd helderziende is. Het boek is wel onderhoudend, dat is zeker.

Cullum (Ridgwell). DE OVERWINNING VAN JOHN KARS. (322) *f* 2.75. Vertaald door Henriette Rappard. J. Philip Kruseman, 's-Gravenhage.

Op de Missiepost St. Agatha woont Allan Mowbray met zijn gezin, bestaande uit vrouw, zoon en dochter. Hij heeft een compagnon Murray Mc Tavisch en is een groot vriend van den kleinen Fransch-Canadeeschen priester, vader José. Elk jaar gaat Allan alleen op een tocht uit naar de Bell rivier, waar hij zaken doet met de Indianen, waarover hij nooit spreekt. Op een keer komt hij niet terug. Murray gaat uit om hem te zoeken; zij vinden hem verminkt met zijn mannen liggen te midden van een massa gedoode Indianen. Ailsa Mombray blijft nu over om te zorgen voor de zaak en haar kinderen Jessie en Alec. Jessie geeft les aan de Indianen kinderen van de Missie. Alec werkt samen met Murray, dien hij niet kan uitstaan; de jongen wil de wereld in en Murray haalt de moeder over hem te laten gaan. Elk jaar komt John Kars de missiepost bezoeken. Hij is schatrijk, maar het leven van trapper kan hij niet opgeven, hij hoort van de tragische dood van Allan Mowbray, ziet hoe bedroefd Jessie is, en hij besluit niet te zullen rusten voordat hij de daders en de motieven van dien moord gevonden heeft. Dit wordt een spannend duel tusschen het sluwe vernuft van den misdadiger en de trouwe volharding en rijkdom van John Kars, die Jessie eerlijk liefheeft. Ten slotte zegeviert hij en ontmaskert een schurk zóó gemeen, als men maar zelden tegenkomt. De ontknooping is, zooals in vele verhalen van Cullum een groote verrassing.

Phillips Oppenheim (E.) AVONTURIERS. (232) *f* 1.—. Vertaald door A. Vuerhardt-Berkhout. A. W. Bruna, Utrecht.

Voor het drukke café de Paris in Monte Carlo ontmoeten Mr. S. T. Billingham en de Markies de Félan met zijn nichtje Madélon elkaar op eenigszins vreemde manier. Maar zij worden goede vrienden en sluiten een verbond om samen zaken te doen. Billingham is

dol op avonturen en de Félan met Madélon probeeren wat geld in hun leege beurzen te krijgen door 'n bescheiden en onhandige soort van oplichterij. Billingham gaat hem een handje helpen en hij kiest daarvoor liefst de lui uit die óf niet eerlijk aan hun geld gekomen zijn óf het meer dan goed kunnen missen. Hij slaagt er zelfs in om een paar avonden de bank van Monte Carlo stil te laten staan, hetgeen een geweldige gebeurtenis is. Later blijkt Cunningham een zeer goed gesitueerde burger van Amerika te zijn. Zijn vrouw heeft zich tijdens zijn afwezigheid van hem laten scheiden en hij ontmoet haar met haar tweede man in het Casino. Daarna spreekt hij van zijn genegenheid voor Madélon...... 'n Beetje raar...... 'n beetje kluchtig...... 'n beetje niemandalletje.... en leeg als een modern huwelijk!

Barcynsca (Countess). ROSE, HET KIND VAN DEN ZONDERLING. (259) Vertaling van A. M. Knottenbelt. U. M. Holland, Amsterdam.

In een dorpje aan de Noordkust van Cornwall woont een ouden man die een meisje, dat met storm op het strand gevonden werd, tot zich genomen heeft. Hij voedt het kind op en prent haar een groote liefde voor de natuur en sterke verachting voor het geld in. Hij sterft als Rose zeventien jaar is. De dominee en zijn vrouw willen haar als dienstmeisje bij hen in huis nemen, maar zij loopt weg en gaat naar Londen. Haar laatste geld besteedt zij om bloemen te koopen, welke zij op straat weer wil trachten te verkoopen. Daar wordt zij om haar buitengewone schoonheid opgemerkt door een chef van een groot warenhuis. Hij neemt haar mee, installeert haar in de bloemenafdeeling van de zaak, waar zij weldra uitmunt in het rangschikken der bloemen. Een jonge Lord merkt haar op, vraagt haar met hem uit te gaan, en zij is zoo volkomen ingénue, dat zij daar niets inziet. De jonge Denis houdt zich eerst correct maar drinkt 's avonds te veel, volgt haar met geweld naar haar kamer, wil haar kussen. Zij slaat hem neer en denkt dat hij dood is. Zij vliegt naar zijn vader om hem alles te vertellen, deze stelt haar gerust. Denis intusschen weer bijgekomen komt thuis en Rose begrijpt welk een verdriet de vader van dezen zwakken zoon moet hebben. Zij krijgt den oudsten Lord Caister lief, al weet zij 't zelf niet. De Chef van de zaak, die zich over haar ontfermt heeft, vraagt haar zijn vrouw te worden, zij weigert. Dan vraagt Lord Caister haar hand voor zijn zoon Denis, en zegt dat zij alleen hem voor de ondergang behoeden kan, uit liefde voor den vader stemt zij toe. Intusschen is het huis van haar pleegvader weer bewoond en de nieuwe huurder heeft een testament gevonden waarbij de oude man alles wat hij bezit aan zijn geliefd pleegkind nalaat. Dan blijkt dat hij meer dan schatrijk was. De vader-Lord wil dan de verloving van zijn zoon met Rose verbreken, maar Denis is intusschen in 'n dronken bui al getrouwd met 'n oud vriendinnetje van hem. Het geld staat dan als 'n onoverkomelijke hin-

derpaal tusschen het meisje en Lord Caister.... zij verliest het echter even gauw als zij het gekregen heeft en dan komt aan dit modern-romantisch verhaal op een oud thema overgeborduurd een zeer gelukkig einde.

De situatie die de losbol Denis, vaak om zich heen schept, is nu juist geen sfeer voor jeugdige lezeressen en de luchtigheid waarmede hij de eeuwigheid in gaat, doet pijnlijk aan.

Kieviet (C. Joh.) HAAR CHAUFFEUR. (293) *f* 2.90. Boek en Periodiek: R. J. Goddard, Den Haag.

De oude Baron Forest van den Neijenhorst sterft en maakt zijn pleegzoon Frank tot eenigen erfgenaam. Dit wekt de woede van den eenigen neef van den ouden heer Philip van Beldorpe, die besluit den vondeling eventjes uit den weg te ruimen. Tegelijk is hij van plan een rijke wees Ella Coerts van Bredehof te trouwen, terwijl zij nog onder voogdij van zijn stiefvader staat, en zoo haar vermogen in de wacht te slepen. Gelukkig ontmoeten Frank en Ella elkaar en kunnen de beide belaagden samen trachten, den onverlaat het hoofd te bieden. Frank is door drang van omstandigheden als chauffeur bij Ella in dienst en als zoodanig helpt hij haar op haar avontuurlijke vlucht voor haar voogd en diens slechten stiefzoon. Deze heeft 'n schoelje in dienst, 'n dwerg, wien hij een halve ton beloofd heeft als hij Frank 'n kogel toedient; dat is tegen geen doove gezegd, en spoedig ondervindt Frank de treurige gevolgen van die gemeene overeenkomst, maar hij is sterk en komt er goed af. Alles keert ten laatste ten goede voor den quasi-chauffeur en zijn bekoorlijke meesteres. Frank komt er achter dat hij de werkelijke zoon is van den ouden Baron en Ella krijgt hem lief al is hij „maar" chauffeur. De boozen worden ontmaskerd en gestraft en de goeden beloond met een gelukkig huwelijk.

Goed en aardig boek.

Wren (P. C.) BEAU SABREUR. (250) *f* 2.90. Ned. Bewerking van C. C. Bender. Allart de Lange, Amsterdam.

Henri de Beaujolais heeft op raad van zijn oom den Generaal in het Spahi-regiment dienst genomen en het al heel gauw tot een bekwaam officier van den geheimen dienst gebracht. Het leven in de kazerne en de dienst in Afrika wordt goed beschreven. Op 'n dag ontvangt Henri, Beau Sabreur genoemd om zijn behendigheid met den sabel, bevel om onmiddellijk op een zending uit te trekken naar den Emir midden in de woestijn, om dezen over te halen tot een verdrag met Frankrijk. Op dat oogenblik bevindt hij zich in een benarde positie, want het plaatsje waar hij de gast is van den gouverneur, wordt door de Toearegs overvallen, er zijn twee Amerikaansche dames gelogeerd, die hij niet aan de woede van het gepeupel wil over laten, maar het is zijn harde plicht om dadelijk te vertrekken. Hij neemt de beide dames mee op zijn avontuurlijken tocht, wordt

dicht bij het doel overvallen, hij moet zijn getrouwe krijgsmakkers achterlaten in een hopeloos gevecht met de wilden en komt met zijn zending bij Emir el Hamel el Kebir aan. Dan volgt een zoo verrassend einde aan het verhaal, dat degenen die ook Beau Geste gelezen hebben, stijf van verbazing zullen zijn, en wij durven ons niet veroorloven door onbescheiden mededeelingen de vreugde van schrijvers geniale vondst te bederven.

Wilder (Thorton) DE BRUG VAN SAN LOUIS REY. (196) *f* 3.75.

„Het begin is origineel: het boek opent met den dood der hoofdpersonen. Vijf menschen steken in den aanvang der achttiende eeuw ergens in Peru een brug over, die nog door de Inca's gebouwd was. Als zij halverwege zijn gekomen stort de brug in en de vijf personen vinden hun dood in den afgrond. De kleine roodharige Franciscaan, broeder Juniper, is getuige van het ongeluk. Ieder ander zou met stille vreugde bij zichzelf gedacht hebben: het scheelde maar weinig, en ook ik was een der slachtoffers geweest. Maar broeder Juniper vraagt zich af: waarom juist deze vijf? En hij gaat zoeken in de levens der slachtoffers, en hoopt daardoor een duidelijk-sprekend bewijs van Gods rechtvaardigheid voor zijn arme, koppige Indianen te kunnen vinden.

Het resultaat van al dezen ijver was 'n enorm boek, dat zooals wij later zullen zien, op een prachtigen Lentemorgen in het openbaar als zijnde van den duivel, werd verbrand, en broeder Juniper tegelijkertijd. Wie zal Gods wegen voor ons rechtvaardigen?

„Met deze inleiding weet de schrijver de nieuwsgierigheid der lezers ten zeerste gaande te maken. En het moet onmiddellijk bekend worden, dat de moeilijke taak, om de rest van den roman na een dergelijk begin even boeiend te houden, den schrijver volkomen gelukt is. Het boekje is boeiend, dat kan men van een best-seller ook niet anders verwachten. Maar er zijn ook zulke gedeelten in, die maken dat wij ons over de verschijning er van ook uit literair oogpunt mogen verblijden. Heel mooi is het verhaal van de tweelingen, Esteban en Manuel; niet dikwijls zal men zulk een roerend-fijne beschrijving van broederliefde vinden, zoo sober en knap verteld. En dan dat eerste hoofdstuk, over die Marquesa de Montemayor. Ook hier weer een oud, overoud motief: de moeder, die bedelt om de liefde van haar wreede kind. Het is trouwens allemaal oud; het boek lijkt soms een pleidooi voor oude waarden. Wat kan ouder zijn, dan de liefde van oom Pio voor de Perichole, die door zijn toewijding tot een gevierde tooneelspeelster wordt, maar het hem met minachting vergeldt, wat is ouder dan het verhaal van Kapitein Alvarado, die na het verlies van zijn eenige dochter rusteloos de wereld doortrekt, de zeeën doorkruist, in de vage hoop haar ergens weer

te vinden. Maar onder het lezen weten we daar niet van; ook een tikje onwaarschijnlijkheid als de brieven van de Marquesa vergeten we. Gedurende eenige uren laat Thornton Wilder ons leven in de sfeer van zoo'n oud Spaansch-Amerikaansch stadje, in de sfeer van zijn Marquesa en de Perichole en oom Pio en de andere slachtoffers van het ongeluk met de vermolmde Incabrug.

„Het is werkelijk een bizonder boek, geschreven in mooi Engelsch."

Dit is de inhoud zèèr goed weergegeven door den heer Dr. D. Perdeck in de N.R.C. Het is een zeer bijzonder boek, doorweven van een fijne geestigheid die men zelden vindt.

Roelants. (Maurice). KOMEN EN GAAN. (167) *f* 1.50. Nygh & van Ditmar, Rotterdam.

De man van een zeer godsdienstige, plichtmatige, maar eenigszins bekrompen vrouw vertelt in dit boek een episode van hun leven. Hij is met zijn vrouw niet heelemaal tevreden, omdat zij niet genoeg belang stelt in hetgeen er in de buitenwereld omgaat. Er zal een tante van haar komen logeeren.

Haar man is naar de Congo vertrokken en na zijn vertrek heeft zij het in haar hoofd gehaald niet meer naar hem toe te gaan, als hij terugkeert. Zij komt nu bij hen logeeren met haar kind. Claudia heeft een zeer goeden invloed op het wispelturige vrouwtje. Emma bewondert haar standvastigheid en haar godsvrucht. Zij denkt dat de onder-pastoor, Berrewats, een goeden invloed op haar zal hebben, om haar tot het geloof, dat zij verloren heeft terug te brengen. De man die dit alles vertelt, wordt verliefd op Emma. Hij doet allerlei pogingen, om haar alleen te treffen. In een zwak oogenblik laat Emma zich door hem omhelzen en zij meent dat Claudia daar niets van merkt. Maar de degelijke vrouw heeft alles bespeurd, doch gezwegen. In Emma echter komt een groote omkeer ten goede en zij wil vertrekken. De onder-pastoor keurt dit goed en de man laat het voorkomen alsof ook deze een te groote plaats in de gedachten van het vrouwtje inneemt. Tenslotte vertrekt zij en gaat naar hàar man terug. De echtgenoot komt dan erkennen, dat hij toch wel onrechtvaardig voor zijn vrouw is geweest.

Het boek is pretentieus geschreven: het is te zorgvuldig, te gestyleerd, als om het mooi te maken. Ik kan er werkelijk niet door ontroerd worden.

Wallace. (Edgar) DE GROOTE STRIJD. (Privat Selby.) (221) Vertaling door J. v. d. Bovenkamp Sr. „De Combinatie" Rotterdam.

In het leven van Dick Selby staat maar één ideaal.... „de bruine dame". Hij is een arme kantoorbediende, die zijn best doet zijn hoofd boven water te houden en wordt tegen zijn wil in een complot gewikkeld van inbrekers en valsche munters, waarbij de

vader van de bruine dame een leelijke rol speelt. Hij maakt onverwacht kennis met haar, nadat hij haar maanden van uit de verte heeft bewonderd en onder haar suggestie besluit hij dienst te nemen in het leger en een man te worden. Hij brengt het binnen korten tijd tot korporaal en men raadt hem aan verder te studeeren.

Een vijandelijk land doet op zekeren dag een inval in Engeland en het gelukt hem werkelijk een groot gedeelte van Devonshire te bezetten. Dick Selby neemt deel aan alle gevechten, die zijn regimenten, de Rochesters, leveren. Hij heeft ondertusschen nog tijd om zijn bruine dame uit een complot dat haar belagers gemaakt hadden, te redden. Hij zit op een goed oogenblik met de keizerin van het vijandelijk leger in een vijandelijke luchtballon en houdt daarmee een oogenblik het wel en wee van zijn eigen land in handen. Hij wordt tot kolonel benoemd en op verlangen van de keizerin als afgevaardigde voor de vredesonderhandelingen tot haar gezonden.

Avontuurlijk en frisch boek, maar bar onwaarschijnlijk.

Ruck. (Berta) GELUKKIG IN DE LIEFDE. (234) *f* 1.50. Vertaling van J. Jorissen. W. de Haan, Utrecht.

De geschiedenis van Asschepoetser in het moderne leven! Een meisje dat betere dagen gekend heeft en nu haar brood verdient in een moderne schoonheidstempel waar zij de rimpels uit de gezichten van dames uit de groote wereld weg masseert, haar verft, wenkbrauwen aandikt enz. Een der dames die zij behandelt roept haar op een avond bij zich aan huis, en biedt haar 50 Pond aan wanneer zij in haar plaats naar een gecostumeerd bal wil gaan. Met de 50 Pond kan Juffrouw Threatgold, een kennisje van haar uit zeer benarde omstandigheden redden en zij neemt het aanbod na eenig aarzelen aan. Er volgt dan een nacht van allerlei komische verwarringen, als zij zich in een keurig oud Fransch costuum naar het balmasqué heeft begeven. Gelukkig worden na vele verwikkelingen alle partijen tevreden gesteld en eindigt het boek als een aardig Fransch blijspel. Geschikt.

Hanstein. (Otfrid von) DUIZEND MIJLEN IN EEN RENDIER-SLEDE. (237) *f* 1.90. Vertaald door Jos v. d. Cranenburg. „De Combinatie", Rotterdam.

Twee firmanten van een groote importfirma van pelswerken in Moskow zenden ieder een zoon en een bediende naar de Jakoeten en Kamtsjadalen om de eerste te zijn, een voorraad huiden daar op te koopen. De reis geschiedt eerst in den trein dan per schip, tenslotte in sleden en de beide jongelui maken geweldig veel avonturen mee. De bediende Demitry is een aarts-bedrieger en tracht hun op alle mogelijke manieren dwars te zitten om zich te bevoordeelen. Er worden in dit boek allerlei gebruiken en gewoonten

van de Jakoeten en Kantsjadalen beschreven, die min of meer onsmakelijk zijn en die een vreemde kijk geven op de bewoners dier koude landen.

Gelukkig voor de twee ondernemende jongelieden komen zij, na alle moeilijkheden dapper het hoofd geboden te hebben, met hun kostbare lading in de schoot hunner familie terug.

Het komt mij voor dat dat de grootere jongens in dit boek een lectuur zullen vinden, die in hun smaak valt.

Ivans. HET ZWIJGEN VAN SIGNORA GIACOMINI. (282) Illustraties van Karel van Seben. A. W. Bruna en Zn., Utrecht.

Op een zijner vele reizen komt Mr. Hendriks met zijn familie en Geoffrey Gill in een plaatsje Jecco aan het Lago di Como.

Zij zijn van plan om in Varenna te gaan logeeren en komen daar in huis bij Signora Giacomini, waar Geoffrey Gill gelegenheid krijgt om zijn speurders-talenten tenvolle te ontplooien, want er gebeuren een macht geheimzinnige dingen in het huis van de weduwe, waarmee zij zelf bekend is, maar waarover zij voortdurend het zwijgen bewaart. Het blijkt dat haar echtgenoot nog leeft en een geducht misdadiger is.

Een onderhoudend boek.

Seingalt. (Casanova de) CASANOVA. ZIJN LIEFDESLEVEN EN AVONTUREN. (269) Vertaald door W. J. A. Roldanus Jr. J. M. Meulenhoff, Amsterdam.

Dit boek is de beschreven film die hier ook reeds is afgedraaid. Het bevat verschillende avonturen van deze erotische figuur en het lijkt ons geen geschikte lectuur.

Men bedenke dat de mémoires van Casanova, waaraan deze liefdesavonturen ontleend zijn, op den Index zijn en bleven geplaatst.

Meekel (Kees) DE LAATSTE COWBOY. (269) *f* 2.60. De Gemeenschap, Utrecht.

In dit boek beschrijft Kees Meekel verschillende toestanden uit het Cowboyleven in het ruwe land van Canada. Hij doet dit op zijn machtige en aangrijpende manier, die als het ware de stoere mannen daar in de sneeuwjacht op de prairie, bij hun werk en hun vermaak voor ons doet leven.

Ik zou niet kunnen zeggen welk van deze korte verhalen ik de voorkeur gaf, want zij hebben mij allen even zeer geboeid.

OPVOEDER EN KIND

Dr. LOUIS BERGER, — M. R. TIJSSEN, REDACTEUR VAN DE KATHOLIEKE SCHOOL — F. FONTAINE, SCHOOLHOOFD, LEERAREN VAN DE KATHOLIEKE H. B. S. EN GYMNASIUM TE AMSTERDAM EN DEN HAAG

VOOR HET KIND

Bauer (C. L.) en Breebaart (K.) *Wim uit het Dwergenland.* (72) f 0.95. G. B. van Goor Zn. — Gouda.

Wim, een couveuse-kindje is het middelpunt van alle patientjes op de ziekenzaal. Als Wimke's moeder hem weer verlangt te zien en de kleine wat beter is, gaat Wim uit het „Dwergenland" weer naar huis. Aardig verteld even als het tweede verhaaltje in dit boek.

Beusekom (Anna Hubert) *Janneke van de Klok* (79). G. B. v. Goor Zn, Gouda. *Buurtjes* (87) f 0.95. Aardige boekjes om kleuters van 6—8 jaar in handen te geven.

Beusekom (A.) *Opa en Ineke* (80) f 0.95. G. B. v. Goor Zn., Gouda.

Ineke gaat voor haar gezondheid bij haar opa logeeren. — Als zij op school is achter geraakt met huiswerk, doet zij flink haar best en alles komt dan weer in orde.

Dekker (Margaretha). *Het Bruintje van Bobejok.* (236). L. J. Veen, Amsterdam.

Ingrid, bijgenaamd „Bruin", voelt zich meer bekwaam in de huishouding dan op school. Als haar schoonzusje een dochter krijgt, en ziek blijft, besluit zij tot groote vreugde van Cor en Wim haar voortaan te helpen.
Voor 15-, 16-jarigen geschikt.

Hellinga Zwart (T.) *Met z'n drietjes naar de hei.* (125) G. B. van Goor Zn., Gouda.

Een ziek dokterskind, dat met haar vriendinnetje tot herstel naar de Veluwe gaat. Daar ontmoeten zij een club jongens, die in de bosschen hun kamp hebben opgeslagen en waarmede zij allerlei pretjes beleven. Aardig.

Klei (Jac. v. der) *Buurtgenootjes* (176). A. G. Schoonderbeek, Laren.

Sien is als weesje liefderijk opgenomen in het gezin van baas Glas, den timmerman. Haar lief en leed wordt in dit boekje aardig beschreven.

Koekoek (P.) *De Avonturen van Max en Kees.* (188). f 1.50. Gebrs. Kluitman, Alkmaar.

Hier en daar minder opvoedkundig — spijbelen — de meester schijnt 't nog aan te moedigen en doet soms zeer eigenaardig. Tante zegt o.a. tegen de jongens dat de heele wereld „een gekkenhuis is". Minder geschikt, want weinig paedagogisch.

K r a m e r (Diet.) *Ons Honk.* (243) f 2.90. Van Holkema en Warendorf, Amsterdam.

Een echt, frisch meisjesboek. Een moedeloos huishouden, waar een strenge Juf den scepter zwaait en een goedige vader, die maar al te zeer in zijn studie opgaat. Charry het oudste meisje, een zieltje zonder zorg, neemt toch na veel strijd, de zware taak op zich, om voor het huishouden te zorgen, als Juf door omstandigheden naar huis geroepen wordt. Er komen veel guitenstreken in dit boek voor, waarvan de bengels zelf inzien, dat zij niet altijd in den haak zijn. Over het algemeen een aardig boek.

M e n t e n (E.) v a n E s s e n. *Een zomer op „Klein Duimpje"* (78). G. B. van Goor Zn., Gouda.

„Klein Duimpje" is de villa waar de familie Overstraeten de vacantie doorbrengt. Als het afscheid komt, valt dit allen erg zwaar. Maar — weer terug in de stad — vertelt Vader, als verrassing, dat hij het huisje gekocht heeft.

S i e m e r (M.) *De Broeze.* (58). St. Gregoriushuis, Utrecht.

Bart telt onder zijn vriendjes Hans, het zoontje van den dokter. Hans' moeder, mag tegen alle verwachting in, op Hans' verjaardag voor 't eerst beneden komen. Hans noodigt zijn vriendjes dan uit en zij vieren heerlijk feest.

S o n (Flor van) *Groei.* (188) f 2.50. H. Meulenhoff, Amsterdam.

Het is jammer van de keurige uitgave, maar dit boek is voor onze jonge meisjes niet goed te keuren; socialistische ideeën, eigenaardige verhouding tegenover de ouders. Niet geschikt.

Natuurkunde

OVERZICHT VAN NATUURWETENSCHAPPELIJKE TIJDSCHRIFTEN.

door Prof. A. MULDER.

„Le Journal de Physique", die tegenwoordig ruim 3 maanden te laat komt (het nummer van Juli ontvingen wij 26 October), houdt zich bijna uitsluitend met het onderzoek van stralingen bezig. Merkwaardig is intusschen een artikel van F. Wolfers, die eenige opmerkingen maakt aangaande de theorie van het licht. De eigenaardige interferentiestrepen, die hij „franges supplémentaires" heeft genoemd, en waarop hij het eerst in 1925 de aandacht heeft gevestigd, blijken zich te onttrekken aan elke verklaring volgens de bekende theorieën. Noch de klassieke theorie, noch die der quanta of der golven alleen zijn daartoe geschikt, maar het schijnt dat men de twee laatste samen moet nemen. Wolfers verwacht uitkomst van een meer algemeene theorie.

Het *„Zeitschrift für den physikalischen und chemischen Unterricht"* is de laatste maanden weer zeer interessant en actueel. Zeer gezonde denkbeelden over het „Experiment" bij het natuurwetenschappelijk onderwijs geeft R. Winderlich in de 4e aflevering. Hij onderscheidt „Schauversuche" en „Schülerübungsversuche". Van de eerste verwacht hij niet den invloed op den leerling, die men er veelal aan toeschrijft. Proeven, alleen dienende om het gezegde te bevestigen, beginnen spoedig te vermoeien. De volle draagwijdte wordt niet ingezien, de leerling wordt door nevenverschijnselen, die met het behandelde niets te maken hebben, afgeleid en herinnert zich later niet meer, waarom eigenlijk de proef gedaan werd. Toch wil W. niet tot het uiterste overgaan en de „Schauversuche" geheel en al uitschakelen. Maar hij wil er een spaarzaam gebruik van maken opdat de opmerkzaamheid gespannen blijve. Werkelijk leeren doet de leerling meestal eerst, wanneer hij zelf werkt. Het is bij de talen zoo, bij de wiskunde eveneens, bij de experimenteele wetenschappen a fortiori. Daarom zullen de „Schülerübungsversuche" in 't algemeen onmisbaar zijn. W. pleit voor de meest eenvoudige, met de gewoonste en goedkoopste hulpmiddelen.

Hierbij passen uitstekend eenige artikelen over proeven met eenvoudigen middelen, zooals van P. Hanck: „Een eenvoudige knalgas-voltameter", F. Koerber: „Goedkoope physische leermiddelen", P. Nickel: „Electrische meetinstrumenten voor schoolgebruik". Voor het chemisch onderwijs verscheen onlangs een bijlage: „Aus der Praxis des chemischen Arbeitsunterrichtes im Lehrsaal" von Dr. Gustav A. Weiss, waarin uitvoerig wordt aangegeven hoe men tijdens de chemie-lessen de leerlingen gezamelijk kan doen werken.

Sterk aanbevolen wordt voor het physisch onderwijs: F. C. G. Müller, „Technik des physikalischen Unterrichts", 2e Aufl. Verlag von O. Salle, Berlin 1926, welke aanbeveling zeker verdiend is. Opmerking verdient nog het artikel van E. Waage: „Zur Veranschaulichung kosmischer Grössenverhältnisse". Stelt men zich voor een model van den sterrenhemel op verkleinde schaal van 1 op 20 milliard, dan heeft een mensch slechts de grootte van een waterstofatoon n.l. een tienmillioenste millimeter; een sneltrein van 80 K.M. per uur zou dan in één jaar slechts 3,5 c.m. afleggen; de zon wordt een appel van 7 c.m. middellijn; op 7,5 meter afstand vindt men de aarde, ter grootte van een speldeknop enz. Een goed overzicht van de tegenwoordige zoo actueele kwestie der omzetting van steenkool in benzine en andere vloeibare brandstoffen geeft H. Böttger in de 6e aflevering.

Wie *„Natur und Kultur"* leest, bemerkt spoedig met een tijdschrift van Katholieke richting te doen te hebben. Artikelen als: „Moderne und christliche Naturwissenschaft" (afl. no. 7 Juli), „Der neue naturwissenschaftliche Gottesbegriff" en vele andere

toonen duidelijk den geest, die de redactie bezielt. Gelukkig, dat er ook zulke tijdschriften bestaan; zij kunnen eenigszins tegenwicht vormen tegen de vele andere natuurwetenschappelijke periodieken, die zich of wel om hooger beginselen niet bekommeren of deze beslist vijandig zijn. Ook op philosophisch gebied doet het tijdschrift weldadig aan. Kleine pittige opmerkingen in referaten of boekbesprekingen alsook meer uitgewerkte opstellen leggen daarvan getuigenis af. Wij noemen slechts: „Dingwertung und Begriffsbildung" van Felix Reinhard. „Beseelte Technik" van Dr. Franz Wetzel en Ir L. Gföllner. Verder vindt men natuurwetenschappelijke artikelen van allerlei aard, reisbeschrijvingen met fraaie foto's verlucht en een „Rundschau", waarin kleine berichten op verschillend gebied zijn opgenomen.

NATUURKUNDIGE BOEKEN.

Schottky (Prof. Dr. W.) und **Rothe (Dr. Ir. H.)** „PHYSIK DER GLüHELEKTRODEN". **Simon (H.)** „HERSTELLUNG DER GLüHELEKTRODEN". **Rothe (Dr. Ir. H.)** „TECHNISCHE ELEKTRONENRöHREN UND IHRE VERWENDUNG". (X + 492) 55+36+88 fig. Rm. 44.— Akadem. Verlagsges. Leipzig 1928.

Dit zijn eigenlijk drie werken in een boekdeel samengevat. Zij behooren dan ook stellig bij elkaar. Het eerste, dat meer dan de helft van het boek (281 blz.) in beslag neemt, is feitelijk onmisbaar bij de twee andere: het behandelt n.l. (en nog wel in 't kort!) de thermo-ionica of de leer der electronen, die door warmtewerking uit verschillende lichamen worden gedreven, en waarop de constructie van gloeielectroden (2e deel) en de toepassing der electronenbuizen (3e deel) berust.

Het gebied der thermo-ionica kan als een onderdeel der electrotermodynamica beschouwd worden en de schrijvers van het eerste werk behandelen dan ook de thermo-ionische verschijnselen thermodynamisch. Na een beschouwing der methode volgen de behandeling der electronen-dampdruk en de ionisatie bij verhitte lichamen. Dan volgen een hoofdstuk over de thermoionische warmteverschijnselen en een over de betrekkingen tot voltaspanning en thermo-electriciteit. De laatste 5 hoofdstukken behandelen resp. atomen van vreemde stoffen aan de oppervlakte, de zouten en oxyden, de beweging der electronen in het vacuum, het veld van „bild"- en atoomkracht en de schommelingsverschijnselen.

Het werk van Simon omvat de geheele techniek der lampen of buizen met gloeikathode, zonder nochtans in constructieve

details af te dalen. De metaaldamp-methode van Philips wordt even vermeld.

Rothe behandelt in het derde, naar onze meening het interessantste werk, de electronen-lamp en hare toepassingen. Zij kan n.l. dienen als gelijkrichter, versterker en golfgenerator en vindt in de radiotechniek in alle drie hoedanigheden ruime toepassing. De radioamateur, die wat dieper in kennis van zijn lamptoestel wil doordringen, kan hier zijn hart ophalen. Laat ik hem evenwel waarschuwen, dat het geen kinderkost is maar een hoog-wetenschappelijk werk, dat den noodigen geestelijken arbeid heeft gekost en die ook van den lezer eischt.

Brievenbus

A. v. D. te Z. Het boek in kwestie is lichtelijk pornografisch. Maar bovendien vergist u zich, als u het opvat als werkelijk historisch. Het is een literaire spielerei, en de auteur heeft niet eens moeite gedaan om het te verbergen. Wij zullen voor 't volgend nummer waarschijnlijk in de gelegenheid zijn er iets meer van te vertellen.

J. H. te A. *Nous autres* van *H. Barbusse* is slecht; en *L'Enfer* van den zelfden schrijver is pornografisch, en zijn *Le Feu* is in elk geval een gevaarlijk boek.

B. W. te A. Wij hebben dat boek van Josef Cohen niet gelezen *Liefde overwint,* maar wel gelezen wat Joh. Theuning er van zegt in „de Gulden Winckel" van October:

„Hoera! Mijn jarenlange vrees was ongegrond: de dierbare oude draak bestaat nog steeds; onder den titel „Liefde overwint" tart hij opnieuw den tijd! Alles is nog compleet: de opofferende grootmoeder, de verdrinkende familie, oma's oude minnaar Jurriaan (!) de maanbeschenen ijsbaan, alles. Alleen, 't is de draak aan te zien, dat hij oud wordt, alle attributen zijn minder uitbundig geworden en valer. Zelfs de draak schijnt toch uit te sterven. Jammer! — "

J. T. te N. U hebt het niet gelezen en waarschijnlijk is u afgegaan op den titel *L'Homme qui cherche son Dieu* (van C. Boutin). Laat ik dan zeggen dat het een *slecht* boek is, tout court!

Van den door u opgegeven schrijver weten wij niets, niet eens zijn naam, voor u hem had genoemd. Is een onzer lezers bekend met den Franschen schrijver *G. Trémond?* Wij kunnen hem nergens ontdekken!

C. de V. te A. Wij kunnen u mededeelen dat het 2e Supplement van den Standaardcataloog een dezer dagen ter perse gaat om zoo spoedig mogelijk te verschijnen. Wij hopen dat de uitgeverij „Foreholte" hem waarschijnlijk nog in dit nummer zal aankondigen.

Het Kerstnummer van Boekenschouw

door W. GERAETS.

Toen verleden jaar het eerste kerstnummer van Boekenschouw het Nederl. publiek kwam verrassen, was er slechts één roep van waardeering en bewondering en maar heel zelden klonk de lof der voornamere kritiek zoo aandoenlijk eenstemmig.

Daar was inderdaad reden voor, goede en deugdelijke reden, die den ernstigen lezer terstond moest opvallen en hem overtuigen van de hooge waarde der uitgave.

Men behoefde waarlijk geen vakman te zijn om te mogen spreken van een „typographisch juweeltje," van een „schitterende uitvoering," „een voornaam boekdeel, voornaam van uitvoering en inhoud" „een kerstnummer zooals wij maar zelden zagen."

Maar het meest moeten de samenstellers getroffen zijn geweest door het feit dat hun hoofd-gedachte als in één slag door duizenden werd aanvaard: de herstelling van het kerstboek in zijn christelijke beteekenis. Die begon sinds jaren al meer en meer te vervagen en ten slotte verloren te gaan, totdat het kerstboek van verleden jaar door zijn eminente beschouwingen en kunstzinnige religieuse afbeeldingen en bijlagen van gewijde muziek, ineens weer de volle aandacht vestigde op dit allervoornaamste punt.

Twijfelmoedig, zooals een mensch kan zijn, hebben wij ons zelf wel eens afgevraagd: hoe moet dat nu verder? Hoe kan men nu steeds aan de verwachtingen, die van zelf immer hooger zullen gespannen worden, op den duur blijven voldoen?

De uitgevers en wie hun met raad en daad hebben ter zijde gestaan, zijn blijkbaar geen menschen, die spoedig den moed opgeven en beginnen te versagen. Vastberaden maar bescheiden verklaren zij: *Het kerstnummer, dat thans is verschenen, overtreft dat van vorig jaar nog in alle opzichten.*

Men behoeft het boek maar even aandachtig te keuren, om alle vermoeden dat hier de liefde voor het eigen kind de ouders parten heeft gespeeld, als sneeuw voor de zon te voelen verdwijnen. Het is eene uiting van rechtmatige zelfvoldoening.

Ik zou heusch niet weten welke hoogere eischen ik zou durven stellen aan dit nieuwe kerstboek, dat zoo gelukkig rekening heeft weten te houden met de nu eenmaal bestaande en noodwendig altijd wederkeerende verscheidenheid van smaak.

Kunstenaars als Toorop, Matthieu Wiegman, Asperslagh e.a. brengen als de Drie Koningen hun rijke gaven in onbekrompen overvloed tot viering van het heilig Kerstgebeuren.

En bij de beeldende kunstenaars zijn de teekenende met het woord niet achter gebleven.

Het gedicht van Frederik van Eeden heeft mij wonderbaar ont-

roerd door zijn soberen eenvoud en heiligen deemoed, die goed aan het hart doet van iederen geloovigen Christen.

Ik kan mij niet ontzeggen, en de uitgevers zullen mij deze lichte plundering niet kwalijk nemen, het geheel hier over te nemen opdat het dichterlijk woord nog menige ziel moge bewegen het heerlijke Kerstfeest te vieren in de vereischte Vredesstemming.

Wij zijn maar zwak, wij aardgebooren menschen.
Wij handlen teegen beeter weeten in —
Wij maken telken maal een goed begin
Wij willen mooi, maar ach! Het blijft bij wenschen. —

Dan zweeren wij: Het zal niet weer gebeuren!
Hebben wij dan geen wil? Geen eigen zin? —
Maar de oude vijand fopt ons niettemin,
en 't zondig spel herhaalt zich uit den treure.

Dan moeten wij een toontje lager zingen!
en kloppen bij den goeden priester aan,
en smeeken: „Help mij, Vader! te bedwingen
des boozen macht, het zal alleen niet gaan."

En met het trotsche hoofd ter neergebogen,
aanvaarden wij des priesters meede-doogen. — —

Het verhaal van Ellen Russe „De klokkenmaker van Venetië", is het model eener echte kerstvertelling en houdt den lezer onafgebroken geboeid tot het einde, dat zoo ernstig en aandoenlijk is. Het geheel rust op een historischen grond en is uitgebeeld met zulk een dramatisch of episch talent, zoo zuiver en rustig te gelijk, dat wij ons niet bovenmate zouden verwonderen als wij ter eeniger tijd naast Mevr. Bosboom-Toussaint, le génie du Protestantisme, in Mevr. Russe op hetzelfde gebied le génie du Catholicisme zouden moeten begroeten.

Laat mij nu niet ondankbaar schijnen als ik de overige medewerkers nu niet zoo uitvoerig vermeld als deze enkelen. In hun genre zijn ze allen bewonderenswaard en verdienen onzen oprechten dank voor hun werk.

Marie Koenen en Etha Fles, Prof. Verhaar en Jos Vandervelden, Ellen Forest en Vincent Cleerdin, Henri Bruning en Dr. Lekkerkerker en dan niet te vergeten Martin Stoks C.s.s.R, aan wien wij tekst en melodie van Sint Alfonsus' beroemde Kerstlied hebben te danken, dat geworden is tot het nationale kerstlied van Italië.

VREDE DEN MENSCHEN VAN GOEDEN WIL.

Glorie en ondergang der Romanows

door LUCE VAN WELDEREN.

„Mémoires" zijn na den grooten oorlog een apart literatuur-genre gaan vormen; legio zijn de gedenkschriften van hen, die meer of minder intiem verbonden zijn geweest aan voormalige vorstenhuizen of betrokken waren bij belangrijke staatkundige gebeurtenissen uit dien tijd. Hun rol uitgespeeld, schijnen velen behoefte te gevoelen nabeschouwingen te houden over wat eens het belangrijkste deel van hun leven uitmaakte, nieuw licht, of een vermeend nieuw licht, te werpen op de historie van persoonlijkheden en toestanden, die de geheele wereld kunnen interesseeren, of om sensatie te verwekken met het kennelijk doel, daaruit finantieele baten te kloppen.

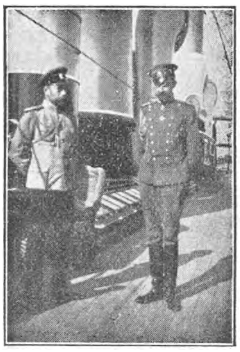

De Czaar en Vorst Orloff

Mevrouw Anna Tanjeff Wyrubowa, gewezen hofdame aan 't uitgemoorde Russische Hof en jarenlang intieme vriendin van de Czarina, heeft in dit boek haar herinneringen van de Romanows opgeteekend. Haar mémoires behooren tot de sympathiekste, die ik gelezen heb. Verscheidene schrijvers, van wier mémoires vorstelijke personen de hoofdfiguren zijn, hebben hun kracht gezocht in het ontdekken van allerlei karakter-fouten en schandalen betreffende de heerschers, wier veelal vleiende hovelingen zij eenmaal waren. Niet zoo is dit boek. De mémoires van Mevr. Wyrubowa verraden dat zij geen scherpzinnig en systematisch werkend schrijfster is; zij dringt niet diep in haar onderwerp door, zij openbaart ons geen samenhangend complex van oorzaken en gevolgen. Maar zij beschrijft met liefde en piëteit haar dagelijkschen omgang met de keizerin, haar gedachten gaan vooral terug naar het intiem huiselijke leven der Czarenfamilie; de Russische staatkunde blijft op den achtergrond. De schrijfster bespreekt ook de verhouding die er bestond tusschen de Czarina en Raspoetin, een verhouding die hoofdzakelijk bepaald werd door de Godsdienstige en moederlijke gevoelens der keizerin. Alle sensa-

Czarina Alexandra Feodorowna

Keizer en Keizerin

tioneele geruchten, die over deze betrekkingen de ronde hebben gedaan, worden door de schrijfster in haar verslag — dat ontegenzeggelijk den indruk van waarheid wekt — tot niets terug gebracht.

Grootvorstinnen Olga en Tatjana

Mevrouw Wyrubowa vertelt verder nog haar eigen lotgevallen tijdens de eerste periode van het Bolschewistisch bewind, die zij, gelijk zooveel harer stadsgenooten, in de gevangenis doorbracht, tot het haar gelukte naar Finland te vluchten.

De Troonopvolger Alexej (1916)

In het laatste gedeelte van haar boek heeft zij de brieven gepubliceerd, die zij, voornamelijk, van de Czarina ontving, toen het vorstelijk gezin te Tobolsk gevangen zat. De vorstin is daarin maar heel zelden aan het woord; zij getuigen, vanuit de harde gevangenschap en in het vooruitzicht van een te wachten spoedigen dood, vooral van een vast vertrouwen op God. De gezamelijke brieven zijn een tragische en treffende lectuur.

Wyrubowa (Anna) *Glorie en ondergang der Romanows.* Met 40 zeldzame illustraties naar eigen opnamen der schrijfster. Vertaling van J. Ezerman, (320 en 57) f 3.50 geb. f 4.50. J. Philips Kruseman, 's Gravenhage.

Amerika

door P. W. ASSMANN.

De belangstelling van het oude Europa voor de Nieuwe Wereld is na den oorlog geweldig gestegen. Een belangstelling waaraan ieder deelneemt, omdat ze niet voortkomt uit zucht tot weten en overzien der wereldgeschiedenis zonder meer, maar wijl ze opgedrongen wordt. Men ontkomt er niet aan, want nadat sedert 1914 het zwaartepunt van het kapitaalbezit reeds naar de Vereenigde Staten is verlegd en het stoffelijk centrum dus onbetwist daar is gevestigd — meer dan de helft van het wereldbezit aan goud behoort Amerika — is zich daar sedert dien ook een cultuur aan het ontwikkelen, die het, gerugsteund door zijn economisch overwicht, de overige wereld poogt op te dringen. Eenige maatschappelijke en geestelijke bloedverversching zou voor ons ook in menig cultureel opzicht ontwrichte Europa nog zoo kwaad niet zijn, mits het nieuwgebrachte beter is dan het oude. Maar of dit cultureel hier en daar voaze Europa genezing kan verwachten van Amerika is een vraag, die ik wel ontkennend durf beantwoorden. De vestiging van een volkomen, evenwichtige cultuur in den alomvattenden zin van het woord is een historisch proces, waarbij den tijd geen grenzen kunnen gesteld worden. Dat proces heeft zich in de „States" nog niet voltrokken; maar deze waarheid erkent vereweg het grootste deel van het Amerikaansche volk niet. Het heeft zich in stoffelijk opzicht de wereld-suprematie verworven, en meent nu niet te kunnen dulden cultureel de volgeling te moeten zijn van een werelddeel dat het economisch beheerscht.

Op het gebied der zuivere wetenschap bewaart Europa uiteraard met succes zijn onafhankelijkheid, loopt deze vooralsnog geen gevaar, en zal Amerika nog lang de mindere moeten blijven. Maar op maatschappelijk gebied voltrekken zich in Amerika totaal nieuwe levensverhoudingen, die misschien wel een nieuwe phase in het bestaan der menschheid zullen gaan vormen, en daarvoor is het oude Europa meer vatbaar. Al oefenen zeer veel uitingen van het moderne leven van Europa een mechaniseerenden en vervlakkenden invloed, welke niet mogelijk is zonder dat bepaalde voorrechten van het individu verloren gaan, toch wordt individualiteit nog altijd gerekend onder de voornaamste veroveringen op het gebied der beschaving. Deze opvatting wordt in de Nieuwe Wereld vrijwel niet gehuldigd. Het groote vraagstuk is daar: hoe de krachtsinspanning van een ieder tot de grootst mogelijke doeltreffendheid op te voeren, „standaardiseering" is het wachtwoord, er wordt gestreefd naar collectiviteit, en in deze tot het uiterste doorgevoerde samenwerking — een Ford-systeem — dreigt het individu verloren te gaan. Stoffelijke welvaart is zeker het gevolg van dit systeem, maar de prijs dien Amerika daarvoor betaalt, is de opoffering van een bepaalden

vorm van beschaving: zijn individualiteit, zooals die zich o. a. uit in kunst en verfijning, heeft het daarbij ingeboet. Zelfs intellectueele arbeid wordt niet gewaardeerd, wanneer hij er niet toe bijdraagt de eenvormigheid te versterken en materieel succes beoogt. Het moderne Amerikaansche maatschappelijk leven ontwikkelt zich onevenredig in materialistische richting, waarbij zich als noodzakelijk, bijna tragisch begeleidingsverschijnsel openbaart, het streven naar een collectiviteit waarin de eenling geautomatiseerd wordt en in de massa opgaat. Dit steeds verder zich ontwikkelend proces laat zijn invloed ook gelden op meer maatschappelijk-zedelijk gebied: het gezinsleven staat dit streven in den weg en een groot, nu reeds merkbaar nadeel is, dat het gezinsleven zijn waarde begint te verliezen. Het doel dat beoogd wordt is gesymboliseerd in de Ford-fabriek, waar de mensch maar een onderdeeltje is van een reusachtige machine.

Een deel der Amerikaansche bevolking — vooral het oudere — verzet zich nog wel tegen de ideé der collectiviteit, maar de jeugd schijnt zich de waarde der individualiteit niet meer te realiseeren, en blijkt wonderwel tevreden te zijn met het regime.

Bedenken we daarbij dan nog dat zich speciaal onder dit opkomend geslacht, zedelijkheidsinzichten aan het ontwikkelen zijn, waarvan de practijken volstrekt niet uitsluitend in Holywood gezocht behoeven te worden, maar die blijkbaar zoo algemeen zijn, dat een man als de kinderrechter Ben Lindsey onder instemming van een beduidend groote massa een boek kon publiceeren als *Huwelijk in Kameraadschap*, dan is het begrijpelijk, dat we er sterk voor moeten voelen de consequente toepassingen dier nieuwste beginselen den daarop belusten Amerikanen te laten, en er heelemaal niet op gebrand zijn een dergelijke Amerikaansche cultuur, met al wat daaraan verwant is, in Europa geïmporteerd te zien.

Onder invloed der steeds toenemende beteekenis van Amerika op velerlei gebied en het nauwer contact dat daardoor met Europa reeds ontstond, hebben de laatste jaren verschillende intellectueelen en economen gedurende korter of langer tijd de „States" bereisd om na hun terugkomst in het oude werelddeel in boek of tijdschrift van hun indrukken verslag te geven. De meeste dier verslagen hebben maar weinig waarde omdat veelal de tijd, door de schrijvers in Amerika doorgebracht, te kort was om behoorlijk studie te maken en tot bezonken inzicht te komen. Een uitzondering hierop maken de drie boeken, die hieronder in 't kort besproken worden. Eerstens door het feit dat de schrijvers een redelijk voldoenden tijd in Amerika hebben doorgebracht om met genoegzame zekerheid een oordeel — zij het dan hun oordeel — te kunnen uitspreken; en vervolgens, omdat zij hun waarnemingen in hoofdzaak hebben verricht over bepaalde terreinen, die zij het best beheerschten.

De Utrechtsche professor in de chemie Dr. Ernst Cohen, heeft in 1926 ongeveer een jaar doorgebracht in de Vereenigde Staten, waar hij op verzoek der Cornell University te Ithaca, aan dit instituut en aan nog eenige andere Amerikaansche universiteiten, „lectures" heeft gehouden en chemische onderzoekingen, „laboratory researches", heeft verricht.

Prof. Cohen bespreekt in zijn boek *Uit het Land van Benjamin Franklin* op onderhoudende causerie-toon hoofdzakelijk het universitair en wetenschappelijke leven in de „States" — zijn werk is in dit opzicht van beteekenis — maar heeft daarnaast toch ook zijn aandacht gewijd aan verschillende andere uitingen van het Amerikaansche beschavingsleven.

De Vlaming Marnix Gijsen heeft eveneens een jaar in de Nieuwe Wereld doorgebracht; hij doopte zijn boek *Ontdek Amerika*, en heeft daarin, volgens zijn eigen verklaring, opgeteekend wat hem uiterlijk in dit curieuze land het meest trof, waarbij hij zich beperkte tot sociale verschijnselen en daardoor veroorzaakte contrasten. Marnix Gijsen is over het algemeen wel niet diep doorgedrongen in de kwesties die hij besprak — de journalistieke vorm waarin hij zijn indrukken het eerst publiceerde: als brieven in „De Standaard", leende zich daar ook niet bepaald toe — maar hij is toch ook volstrekt niet oppervlakkig gebleven. Zijn boek getuigt van scherpe observatie en vooral de hoofdstukken betreffende het geestelijk- en godsdienstig leven zijn zeer lezenswaard en bewijzen dat de schrijver daarvan, gedurende zijn verblijf, vrij grondige studie heeft gemaakt.

Dan is er nog het boek *Amerika* van den Franschman Andre Siegfried, door hem geschreven op verzoek van het „Musée Social" voor zijn serie enquêtes naar de Nieuwe Wereld op politiek, economisch en sociaal gebied. Het is het resultaat van waarnemingen, gedaan gedurende tal van reizen door de Vereenigde Staten, die zich uitstrekken over een tijdvak van bijna 30 jaren en waarvan de laatste, de onmiddellijke basis van het boek, in 1925 plaats vond. Volgens zijn verklaring was het vooropgestelde doel bij het schrijven van zijn werk, een beeld te geven van het Amerika-van-na-den-oorlog, — Amerika, zooals het er op één bepaald moment uitziet en dat zeker nog niet in vastomlijnde trekken het persoonlijk karakter der Vereenigde Staten weergeeft. Dat doel, een begrip te geven van de Amerikaansche evolutie, van een volk in zijn wordings-stadium, zoekend naar zijn persoonlijkheid en bezig om in de moderne wereld een nieuwe opvatting over de productie en het leven te scheppen, heeft de schrijver steeds voor oogen gehouden en in menig opzicht is hij geslaagd, maar met enkele conclusies waartoe hij komt, vooral op godsdienstig terrein kunnen wij het toch niet eens zijn. Van de drie boeken gaat het werk van Andre Sieg-

f r i e d — uit den aard van het doel — het breedst en diepst op zijn onderwerp in.

Interessante hoofdstukken in het boek van M a r n i x G ij s e n zijn die, welke het gezin en de jonge generatie behandelen. De indrukken, die men er uit opdoet zijn niet bepaald verheffend, geven geen hoog denkbeeld der moraal van het Amerikaansche volk in doorsnee en beloven niet veel goeds voor de onmiddellijke toekomst. Natuurlijk komt het op soliede grondslagen gefundeerde Katholieke en Puriteinsche gezin ook in de „States" voor; waar hier gesproken wordt over het gezin, wordt bedoeld het gewone Amerikaansche gezin, waar de godsdienst geen of slechts een kleine rol speelt en waar de geestelijke behoeften niet boven het gemiddelde gaan. En dan komt de schrijver tot de conclusie dat daar het oude familiebegrip vrijwel verdwenen en van een familieband niet veel meer over is; de familie is geen natuurlijke eenheid meer, maar een los verband van individuen.

De langzaam ingeslopen immoreele opvattingen over het huwelijk zijn ontstellend. Nergens ter wereld trouwt men zoo makkelijk, maar nergens is het aantal echtscheidingen ook zoo groot. M a r ni x G ij s e n haalt daarvan veelzeggende cijfers aan, en treffend is ook de verklaring, die een der beste sociologen van het land, M i s s M ir i a m v a n W a t e r s, onlangs aflegde: „Er is geen vraag meer naar een goed ontworpen, duurzaam huwelijk dat de vorming van een gezin zou mogelijk maken." De zoo afnemende beteekenis van het familie- en gezinsleven heeft men wel pogen te verklaren door een verwijzing naar het streven naar collectiviteit, waarvan ik in den aanvang sprak, en dat zou dan ook nog het groote getal echtscheidingen kunnen verklaren, maar het is wel opmerkelijk dat ook het systeem van kinderbeperking enorme afmetingen heeft aangenomen. A n d r e S i e g f r i e d haalt daarvan cijfers aan, waaruit blijkt dat speciaal onder de intellectueele Amerikaansche standen de voortplanting bijna opgehouden heeft. Daar onder de immigranten de geboorte-cijfers over het algemeen bevredigend zijn, is de vrees niet ongegrond dat het oud-Amerikaansche element, het Angel-Saksische, gaandeweg zal uitsterven. S i e g f r i e d vermeldt de uitspraak van de professoren Ross en Baber, die van deze kwestie speciaal studie hebben gemaakt: „het oude Angel-Saksische element neemt af in absoluten zoowel als in relatieven zin. . . Waarschijnlijk zal het binnen een eeuw nog maar een zeer klein percentage van het Amerikaansche volk uitmaken." De Katholieke Kerk is vrijwel het eenige lichaam dat zich tegen de rotte moraal verzet en de Oud-christelijke familie-idee handhaaft, maar daar zij op een bevolking van 120 millioen inwoners slechts 18,5 millioen leden telt wordt haar invloed op het sociaal en intellectueele leven, ofschoon hier en daar wel merkbaar, toch over 't algemeen

aangegeven door de verhouding van deze getalverschillen, en is dus niet zoo heel groot. Dat onder deze omstandigheden het moreel gehalte der Amerikaansche jeugd niet hoog noteert, is duidelijk.

Een belangrijke invloed wordt hier uitgeoefend door de co-educatie. Een co-educatie, die in de „States" wel bijzonder vrij wordt toegepast. De meeste groote onderwijsinstituten huldigen er het co-educatie systeem; reeds op zeer jeugdigen leeftijd heeft de jongen daardoor omgang met het meisje; hij bezit zijn „girl-friends"', met wie hij nu en later vrij, — al te vrij, — omgaat. Het enorme auto-gebruik dat snelle verplaatsing en buiten-toezichtstelling mogelijk maakt, en de weinige autoriteit die het hoofd van het Amerikaansche gezin bezit, doen de rest. In de Vereenigde Staten, meer dan elders nog, wordt daarbij zooveel nadruk gelegd op de belangrijkheid der jeugd dat zij zich daarvan wel buitensporig bewust moet worden. Bovendien is haar geest door en door materialistisch, zij kiest zich tot haar voorbeelden hoofdzakelijke figuren, die tastbare geldelijke resultaten bereikten: Edison, Ford, en dergelijke; en als kenmerk der groote massa van de Amerikaansche jonge generatie moet getuigd worden dat zij ongeloovig en sceptisch is. M a r n i x G ij s e n komt in zijn boek tot de conclusie dat geestelijke bekrompenheid, zich o.a. uitend in domme verachting getoond tegenover kleurlingen, al zijn dit Japanners en Chineezen met eeuwen cultuur achter zich, afwezigheid van moreel bewustzijn, beschuldigingen inhouden voor een zeer groot deel der Amerikaansche jeugd. Een bekend jeugdleider Prof. U. Parker Fitch, eindigde een oordeel meer bijzonder over de studeerende jeugd, aldus: „Uw geest is tuchteloos en losbandig. Gij hebt indrukken van gedachten maar geen gedachten. Een beetje minder „intellectueel" bewustzijn en een beetje meer „zedelijk" bewustzijn zou geen kwaad doen."

M a r n i x G ij s e n wijdt ook een apart hoofdstuk aan de Amerikaansche universiteit en de daaraan studeerenden, maar in dit opzicht is het boek van Prof. E. C o h e n van meer beteekenis, daar het zich, uit den aard der reden van des schrijvers verblijf in de Vereenigde Staten, meer in 't bijzonder daarmee bezig houdt. Die zich een beeld wil vormen van de inrichting der Amerikaansche universieiten, de methode van onderwijs, vindt in dit boek, geschreven door een deskundige, een uitstekende hulp.

P r o f. C o h e n vond op dit gebied in Amerika zeer veel te waardeeren, maar hij spaart zijn critiek toch ook niet. Men ontvangt van zijn boek den indruk dat het wetenschappelijk peil aan de Amerikaansche universiteiten over het algemeen lager is dan aan onze hoogescholen. Een opmerkelijke trek is voorts dat men er gaarne experimenteert en het oog richt op practische resultaten. Vol lof is de schrijver voor de schitterende wijze waarop zij ingericht zijn; aan de uitrusting van laboratoria en dergelijke worden

schatten ten koste gelegd. Vreemd doet het daar tegenover aan dat de professoren laag bezoldigd worden, — van 3000 tot 6000 dollar per jaar — hetgeen zoo weinig is — dat de meeste van hen bijverdiensten moeten zoeken. Zij beschikken daardoor veelal over te weinig tijd zich in eigen studie te verdiepen. Mede wordt dit verhinderd door den schoolschen geest, die aan de universiteiten heerscht: veel tijd moeten de professoren geven aan de veelvuldige schriftelijke repetities, waarin telkens en telkens weer moet worden vastgesteld of het geleerde door de studenten is verwerkt.

Fnuikend ook voor de zuivere, zelfstandige wetenschap lijkt me de afhankelijke positie waarin de hoogleeraren staan ten opzichte der eigenlijke machthebbers, de „Board of Trustees", bestaande uit gefortuneerde zakenmenschen, in wier handen voor een groot deel de „endowed universites", — de particuliere universiteiten, — zich bevinden. Bij de staatsuniversiteiten is dit de „Board of Regents", te vergelijken met onzen Raad van Beheer der Universiteiten. Het is geen zeldzaam feit dat een professor, die, meer dan de „Trustees" gewenscht achten zijn onderwijs een richting geeft, welke dezen heeren in strijd schijnt met hun materieele belangen, op straat wordt gezet.

De schrijver vertelt voorts vrij uitgebreid over het leven der studenten, waarbij opvalt dat hier de liberaal aan het woord is, waar hij spreekt over de zedelijke toestanden onder de studenten. Ofschoon deze in verschillende opzichten allerminst gezond zijn, spreekt hij daar niet in afkeurenden zin over.

Het boek van Andre Siegfried spreekt nagenoeg niet over het hooger onderwijs, hetgeen me wel eenigszins verwondert, daar de auteur overigens zijn onderwerp zeer volledig en diep behandelt. Bijzonder lezenswaard is wat hij schrijft in het eerste deel van zijn werk: *De crisis in de samenstelling en den godsdienst van het Amerikaansche Volk,* over de beteekenis der kerkgenootschappen in het algemeen en die der Katholieke Kerk in 't bijzonder.

Op het stuk van godsdienstige instellingen en leerstellingen blijkt er in Amerika een allerzonderlingst allegaartje te bestaan; het is het land van de meeste kerkgenootschappen en de minste geloovigen. Bij vele Protestansche secten is van het geloof niet veel meer overgebleven dan de naam; het zijn die kerken waar men de „geloovigen" tracht te trekken door de godsdienstoefeningen op te luisteren met reidansen uitgevoerd door meer of min luchtig gekleede meisjes. Scherp contrasteerend staat daar dan tegenover dat in sommige staten — als Tennessee — onder de bewoners het oude, stugge geloof der „Pilgrimfathers" zuiver bewaard is gebleven. Orthodoxe puriteinen, die in de staten waar zij meerderheid vormen protectionistische wetten op het stuk van den godsdienst wisten door te voeren. In New-Hampshire b.v. wordt het ontkennen van het godsbestaan als misdrijf beschouwd en als zoodanig gestraft.

Een typeerende eigenschap van bijna alle Protestansche Kerkgenootschappen is dat zij door en door verpolitiekt en vóór alles Amerikaansch zijn. Voor hen is het Angel-Saksisch ras het superieure; de immigrant, die in dit land een burger van den tweeden rang is, wordt daar scherp aan herinnerd in deze kerkgenootschappen, waarin hij niet op voet van gelijkheid wordt behandeld met de Angel-Saksers. Niet althans vóór hij volkomen geassimileerd is. De nog niet lang gevestigde immigrant voelt er zich niet in thuis, want het Amerikaansche wordt hem opgedrongen; hij voelt dat zijn nationale eigenaardigheden en eigenschappen, door hem als een dierbare gedachtenis bewaard, gevaar loopen. Treffend opvallend staat hiertegenover de onwillekeurig zich demonstreerende universaliteit der Katholieke Kerk. Daar vindt elke landaard terug wat hij in 't vaderland achterliet, en toch verzet de Kerk zich niet tegen het proces van samensmelting dat zeker in het belang van het land is. Op deze in Amerika zoo bijzonder zich openbarende eigenschap der Katholieke Kerk laat S i e g f r i e d het volle licht vallen; uit zijn boek blijkt omstandig dat de Kerk in het Amerikaansche organisme een afzonderlijk lichaam vormt, dat dikwijls een nauw contact met dat organisme onderhoudt, op eigen voorwaarden medewerking verleent, en toch op zichzelf blijft staan.

De bijzondere beteekenis der Katholieke Kerk in Amerika blijkt ook wanneer men het algemeen karakter van het land nagaat. Welke uitingen van het leven in de Vereenigde Staten men ook gadeslaat, *de* groote strooming welke hier door alle lagen van het maatschappelijk leven jaagt, is die, welke het bereiken van tastbare, stoffelijke resultaten beoogt. Bijna alle energie wordt daaraan dienstbaar gemaakt, ook die welke zich op protestansch-godsdienstig en wetenschappelijk terrein beweegt. In een dergelijk land nu, waar bijna alles naar vermaterialiseering dringt, is de uit haar aard anti-materialistische Kerk een in dit opzicht belangrijke, remmend werkende factor waardoor een niet te ongelijke verhouding tusschen geest en materie kan bewerkstelligd worden. Ofschoon het boek van A n d r e S i e g f r i e d de beteekenis der Kerk wel erkent, ondermijnt het de hierdoor gewekte overtuiging weer gedeeltelijk, wanneer de auteur, teneinde de geweldige assimileerende kracht der Amerikaansche atmosfeer te illustreeren, schrijft: „De priester, die den strijd heeft aangebonden om zijn geloofsgenooten te behoeden voor een te snelle ver-Amerikaniseering, is zelf ver-Amerikaniseerd in zijn levenswijze, en zijn levensbeschouwing. In navolging van de practische modernisten bestuurt hij zijn kerk als een volleerd zakenman. In zijn parochies en zelfs in zijn kloosters is hij gewend geraakt aan comfort, dat hij niet gaarne meer zou missen. Hij moet zijn centrale verwarming, zijn bad en zijn „sleeper" hebben wanneer hij op reis is. Hij gaat zelfs zoover dat hij zijn Europeesche collega's om hun armoede beklaagt. „Poor fellow," zegt hij, wanneer hij

denkt aan den Franschen landelijken curé, „I am sorry for him!" Er schuilt geringschatting in zijn deelneming, wanneer hij de bescheiden Fransche pastorie bij zijn eigen gerieflijke, royale en zakelijke woning vergelijkt of bij zijn prachtige priesterscholen, waar het modernste comfort heerscht en waar overvloedige luxe overal de uiterlijke kenteekenen aanbrengt van rijkdom. *Tenslotte begint ook hij als goed Amerikaan te gelooven, dat de kracht van het godsdienstige leven moet worden afgemeten naar den kubieken inhoud der kerkgebouwen. De medidatie en inkeer van den mysticus komen hem bijna voor als uitingen van een ziekelijken geest."*

Op deze voorstelling is veel aan te merken. Wat in Europa als luxe wordt beschouwd, beteekent voor den Amerikaan een gewoon, dagelijksch comfort, feitelijk een behoefte. En waarom zou de Katholieke priester geen Amerikaan mogen zijn in het voldoen daaraan? Dat sluit nog volstrekt niet in dat hij in zijn geestelijk leven en denken vermaterialiseerd is. En de bewering, uitgedrukt in de door mij gecursiveerde regels is er zeker naast. In het algemeen reeds wordt zij weersproken door leer en beleving van het wezen der Kerk, die zich altijd en vooral manifesteerden in haar priesters, en de Amerikaansche priesterschap wijkt hierin niet af. Hier is de liberaal in den schrijver even aan het woord, ofschoon overigens verklaard moet worden dat Andre Siegfried zich over 't algemeen in zeer waardeerende bewoordingen uit over de Katholieke Kerk in de Vereenigde Staten.

Veel studie heeft de Franschman ook gemaakt van de politieke richtingen en verhoudingen, waarvan men, door zijn uiteenzettingen, een helder inzicht verkrijgt.

Het is niet mogelijk binnen het beperkt bestek van dit overzicht zelfs alle belangrijke behandelingen uit de drie boeken aan te halen; ik heb maar hier en daar een greep kunnen doen. Slechts wil ik hier nog even aangeven, dat alle drie schrijvers hun aandacht ook gewijd hebben aan de prohibitie; Prof. Cohen geeft bovendien nog een overzicht der werkzaamheid van de „Office of Science Service", gesticht met het doel wetenschappelijke kennis onder de menigte te verspreiden, een soort volksuniversiteit dus, een instituut dat op groote en grootsche wijze werkzaam is; en Andre Siegfried heeft o.m. een hoofdstuk gewijd aan de zonderlingste uitwas op Amerikaansche bodem, de Ku-Klux-Klan, waarvan hij het ontstaan en de werkzaamheid nagaat.

Voor belangstellenden in karakter en groei der Vereenigde Staten drie belangrijke boeken.

Dr. Ernst Cohen: *Uit het Land van Benjamin Franklin.* 315 bladz. W. J. Thieme & Cie. Zutphen. Marnix Gijsen; *Ontdek Amerika,* 179 blz. C. A. J. van Dishoeck, Bussum. André Siegfried: *Amerika.* 399 bladz. Van Holkema & Warendorf's Uitgevers-Mij., Amsterdam.

Een Gemengd Huwelijk

door A. GIELEN.

Zelden heb ik over een boek zooveel persoordeelen gelezen, als over den roman *Race* van de jeugdige schrijfster M a r y G r a c e A s h t o n.

Mary Grace Ashton

Een vriend heeft mij in de gelegenheid gesteld kennis te nemen van 36 Engelsche bladen, welke tusschen 15 à 20 November 1928, eene recensie gaven van haar eersteling, (want dat is *Race*, een eersteling) en maar zelden heeft men zoo'n eenstemmig lofakkoord vernomen.

De schrijfster is een meisje van zeventien ofachttien jaren en haar onmiskenbaar talent heeft zulken indruk gelaten, dat tal van recencies haar een schitterende toekomst voorspellen.

De Londensche briefschrijver van „D e T ij d", Kees van Hoek, heeft er een lang artikel over geschreven, dat een en al bewondering was. En zijn woord zal wel mede aanleiding zijn geweest dat de Uitgevers Van Holkema & Warendorf aan den heer C. C. Bender eene goede vertaling hebben opgedragen, die nu onlangs verschenen is onder den titel „R a s".

Het is de tragedie van een gemengd huwelijk, maar dan in dubbelen zin gemengd, de verbintenis van een Jood en een Engelsch Katholiek meisje, scheiding door geloof en ras.

De „*Times*" (L.S.) zegt: „het boek is inderdaad zoo goed dat niemand er aan denkt, dat het geschreven is door iemand, die volgens de wet nog een minderjarige is.

Het probleem, dat zij aangrijpt is moeilijk en belangwekkend tevens een probleem, dat moderne romanschrijvers, wonderlijk genoeg, bijna onaangeroerd hebben gelaten." —

Wat er in „Ras" gebeurt is spoedig verteld.

Miss Wood, een mooi kind, dochter van een armoedig journalist en een tobbende moeder, wordt op zekeren dag ten huwelijk gevraagd door Mr. Schenstein, een rijken handelaar. En zij geeft het ja-woord. Want „zij had een grooten hekel aan armoede." En al spoedig schoot haar geloof er bij in, omdat haar vader nooit een vurig katholiek was geweest en zij van hem geen voorbeeld of eenigen moreelen steun had te wachten.

Uit dat ongelijke huwelijk wordt een kind geboren, een zoon

Iwan, en van af zijn eerste jeugd, strijden de christelijke moeder en de Joodsche vader om de ziel van dit kind. Buiten weten van den vader, die er nooit in zou hebben toegestemd, liet de moeder haar jongen doopen in het geheim. En daar bleef het bij. Toen Iwan van de kostschool kwam, had hij er geen idee meer van dat hij een jood was, en het drong nog maar flauw tot hem door dat zijne moeder oorspronkelijk eene christin was. Hij groeide op tot een onverschillig liberaal, die zich erg voelt aangetrokken tot zijn moeder, en zijn vader alleen beschouwt als zijn broodheer, als zijn werkgever.

Maar Mr. Schenstein denkt aan zijn ras en hij wenscht het bestendigd te zien in zijne familie en hij zal niets liever hebben dan dat zijn zoon trouwt met zijn joodsche nicht Sadie Weinher, wier vader en broeder deelgenooten zijn in de firma.

Dat huwelijk met Sadie wordt bijna als een uitgemaakte zaak beschouwd, hoewel Iwan er niet aan denkt en ook zijne moeder er niet van wil weten haar zoon maar blindweg op te offeren. Vooral niet nu ze weet dat hij liefde heeft opgevat voor een katholiek meisje, Anna, dat ook bij haar weer heeft opgewekt de herinnering aan het oude, verloren geloof.

Maar zij mag de vervulling van haar wensch niet meer beleven. In een verre badplaats, waar zij genezing is gaan zoeken voor een ernstige kwaal, alleen vergezeld van haar zoon Iwan, bezwijkt zij verzoend met God en gesterkt door de H. H. Sacramenten der Kerk. En zij laat haar zoon een soort van dagboek na, waarin hij kan lezen van haar ongelukkig huwelijk en den verkeerden stap, dien zij op negentienjarigen leeftijd deed door te trouwen buiten haar geloof.

Kalm verdraagt Mr. Schenstein den dood zijner vrouw. Zijne liefde was al lang dood. En er is zelfs in hem een gevoel van bevrediging, dat hij nu den invloed der chistelijke moeder niet meer heeft te vreezen voor zijn zoon.

Hij zal hem terugwinnen, zoo niet voor het joodsche geloof, dan ten minste, en wat in zijn oogen het voornaamste is, voor zijn ras en joodsche tradities.

Maar hoe weinig vertrouwen Schenstein eigenlijk in zijn overwinning heeft gehad, blijkt ten duidelijkst als na zijn plotseling overlijden, zijn testament wordt geopend. Hij benoemt Iwan tot het hoofd der firma en universeel erfgenaam, maar op eene voorwaarde: dat bij huwelijk met eene christinne, hij onterfd wordt en zich tevreden stellen moet met slechts 1000 pond in het geheel, wat de jongen eigenlijk kan beschouwen als zijn eigen verdiend geld.

En hoe weinig hij hem ooit heeft gekend, zooals zijn moeder hem kende, bewijst het stellen dezer voorwaarde.

Want op een goeden dag verschijnt Iwan bij de Weinhers, en

maakt daar rustig en kalm bekend, dat hij dienzelfden morgen getrouwd is met de katholieke Anna, en derhalve afstand doet van het leiderschap der firma en van het groote fortuin zijns vaders.

Hij wil vrij zijn in zijn geloof en maakt zich vastberaden los van zijn gouden banden.

Dit is de geschiedenis van *Ras* en men bemerkt dat die, gelijk ik reeds zeide, in weinig woorden is weer te geven. Maar ze is verteld in geconcentreerde aandacht en met veel psychologische scherpzinnigheid. Daardoor zijn de personen op kostelijke wijze, niet overdreven en in 't geheel niet als cliché, echt getypeerd.

Anna, de katholieke, die niet wil weten van compromissen, maar toch wel de aarzelingen soms heeft van een jong verliefd meisje; de joodsche Sadie, die ruw en ronduit voor de waarheid kan uitkomen, maar niet lijdt aan overbeschaving; haar broer Yonty, een sarcastische, van wien iemand eens gezegd had dat hij „één brok wantrouwen" was, en die nooit iemand in huis kon zien loopen of hij moest weten waar die heenging; Mr. Schenstein en zijn vrouw, de geheele familie Weinher, in een woord ieder persoon van het boek draagt zijn eigen karakter, zoodat wij steeds levende menschen om ons heen zien.

Ook de indruk, die de kathedraal en de viering der Mis maakt op Iwan, is zoo haarfijn nagevoeld, dat men verbaasd staat over dit kunnen der schrijfster, in welke beslist de wijsheid haar jaren overtreft. De roman is goed gebouwd, de uitwerking is totaal en in details merkwaardig af, ook de vertaling bevredigt ons ten volle. Het is een boek dat wij ernstige lezers met vertrouwen aanbevelen.

Ashton (Mary Grace) *Ras*. (Race). 304 blz, f 2.90, Geb. f 3.75. Van Holkema & Warendorf, Amsterdam.

De Nobelprijs voor Letterkunde in 1928

De Noorsche schrijfster Sigrid Undset, die thans 46 jaar oud is, werd in de laatste jaren reeds herhaaldelijk genoemd als candidate voor den Nobelprijs voor letterkunde, nadat zij met haar roman-trilogie: „Kristin Lavransdatter" naam had gemaakt.

De drie deelen van dezen grooten historischen roman met de ondertitels „Kransen" (De Bruidskrans), „Husfrue" (Vrouw) en „Korset" (Het Kruis) verschenen tusschen 1920 en 1922 en zijn reeds in verschillende landen vertaald. Een Nederlandsche vertaling van de beide eerste deelen „Kristin Lavrans-dochter" („De Bruidskrans" en „Vrouw") zag het licht bij J. M. Meulenhoff te Amsterdam.

Sigrid Undset werd in 1882 te Kalundborg in Denemarken

geboren. Haar vader, Ingwald Undset, een bekend Noorsch geoloog, werd directeur van het nationaal museum te Oslo.

De schrijfster heeft haar jeugd te Oslo doorgebracht. Zij was, na den dood van haar vader, van haar 17de tot haar 27ste jaar op een kantoor werkzaam. Inmiddels had zij op 25-jarigen leeftijd gedebuteerd met „Fru Marta Oulie" een roman in dagboekvorm; de geschiedenis van een vrouw, die 't te laat berouwt dat zij haar rechtschapen maar bekrompen echtgenoot ontrouw is geworden. Een jaar later volgde „Den lykkelige Alder" (De gelukkige leeftijd), twee novellen, waarin de geluksdroomen en de teleurstellingen van jonge meisjes worden beschreven.

De psychologie van de vrouw, en de verhouding tusschen man en vrouw zijn, ook later, in haar historische romans de onderwerpen, die deze schrijfster bij voorkeur behandelt. Haar eerste belangrijke succes in Noorwegen kwam in 1911 met „Jenny", een gedurfd erotischen roman, waarin een jonge, vrijgevochte kuntenares de hoofdpersoon is. Daarna volgde bundels novellen en legenden, o.a.: „Fattige Skjoebner" (1912) en in 1914 weer een groote roman „Vaaren", waarin de schrijfster meer moraliseert en in optimistischen trant wil toonen, hoe man en vrouw, elkaar in het huwelijk langzamerhand kunnen opvoeden.

„Kristin Lavransdatter", het werk, dat bij de toekenning van den Nobelprijs ongetwijfeld den doorslag zal hebben gegeven, is zooals reeds werd gezegd, een historische roman. Het beschrijft het leven in Noorwegen in de eerste helft der 14de eeuw. Kristin is de dochter van den grooten boer Lavrans Bjorgulfson. In het eerste deel wordt haar jeugd beschreven en haar liefde voor den lichtzinnigen Erlend Nikulausson. Daarop volgt de geschiedenis van haar huwelijk, vol moeilijkheden, en ten slotte die van de laatste levensjaren van Kristin, dat zij in 1350 aan de pest sterft.

Hoeveel opgang dit boek in Noorwegen heeft gemaakt, kan blijken uit het feit dat het thans reeds in meer dan 200.000 exemplaren is gedrukt, hetgeen voor een volk van ruim $2^1/_2$ millioen zielen een ongewoon hoog cijfer mag heeten. In 1925 verscheen nog een roman in twee deelen „Olaf Audenson van Hestviken", waarvan de held een manlijk evenbeeld van Kristin is genoemd.

Sigrid Undset is gehuwd met den schilder Svarstadt en moeder van drie kinderen. Zij woont tegenwoordig te Lillehammer.

Keats en Shelley en onze Tachtigers

door P.W. ASSMAN.

Het feit dat dit boek van een Zuid-Afrikaner door hem in zijn eigen taal, die toch deel uitmaakt der Dietsche taalgemeenschap, is geschreven, zal naar ik hoop voor belangstellenden in het behandelde onderwerp, geen beletsel vormen er kennis van te nemen. Er is wel reeds een en ander geschreven over het onderwerp aangeduid in den titel, maar *Dr. Dekker* is naar ik meen de eerste, die in zijn zeer belangrijke studie deze stof volledig en diep behandelt.

In een inleidend hoofdstuk bespreekt de schrijver de kunst van ieder der beide Engelsche dichters en laat duidelijk de overeenkomsten en typeerende verschillen tusschen Keats en Shelley uitkomen; beiden waren zieners van schoonheid, aangedaan door rhythme, harmonie, lijnen en kleuren van de wereld buiten en in zich; Shelley daarbij de moderne Prometheus, de vechter voor een ideaal, dat in zijn gedichten telkens onder een anderen naam en in een ander beeld teruggevonden wordt; Keats de zuivere artist, gevoelig voor zinsindrukken en deze als het hoogste genot en de hoogste waarheid beschouwend, en die wel weer heel ver van Shelley afstond toen hij schreef: „O, for a life of sensations, rather than one of thoughts."

In een uitgebreid en uitstekend gedocumenteerd hoofdstuk wordt de invloed nagegaan die Shelley en Keats geoefend hebben op de Nederlandsche literatuur van vóór 1880, waarvan het meest merkbaar is die van Shelley; Keats is eerst zeer kort vóór 1880 in Nederland eenigszins bekend geworden. Het belangrijkste in dit hoofdstuk is, waar de schrijver de verwantschap nagaat die bestond tusschen Keats en *Perk*, maar vooral tusschen Shelley en *Perk*, en hij toont door vergelijking aan dat, Shelley rijker, dieper en heviger is dan *Perk*.

In de daarna volgende hoofdstukken bespreekt de auteur den invloed der twee Engelsche poëten op de dichters van '80: *Willem Kloos, Albert Verweij, Frederik van Eeden* en *Herman Gorter*. Ook hier toont Dr. Dekker weer door citaten, vergelijkingen en heldere beschouwingen aan, dat Shelley voor *Kloos* het ideaal was en hem geïnspireerd heeft tot eenige van zijn gedichten die altijd als schoonheid beschouwd zullen blijven.

Direkten en duidelijken invloed blijken Keats en Shelley op *Verwey* geoefend te hebben, waarbij de schrijver aantoont dat deze tachtiger aanvankelijk het sterkst onder de bekoring is gekomen van Keats.

Frederik van Eeden is de eenige der tachtigers geweest, die, evenals Shelley, niet in de eerste plaats kunstenaar was, maar vóór alles de voorstander van religieuze, sociale en vooral van etische idealen; hij is de eenige die de etische opvatting der kunst

met Shelley gemeen had. Tusschen Keats en *van Eeden* bestaat minder affiniteit; hoofdzakelijk in enkele passages van „Ellen" en „Van de Passielooze Lelie" is de invloed van Kea merkbaar.

Gorter, toen hij nog dichter was, toonde meer overeenkomst met Keats, hoewel de consequentie, waarmee *Gorter* later zijn kunst opgeofferd heeft aan zijn sociale idealen, doet denken aan Shelley's idealisme.

Na nog gewezen te hebben op eenige andere dichters, als *Johan Winkler Prins*, wier kunst overeenkomst vertoont met die van Keats en Shelley, behandelt de auteur in het slothoofdstuk o.m. de kwestie of de invloed der beide Engelsche poëten berustte op verwantschap van gevoelens of op het feit dat de Engelsche romantici een behoefte hebben bevredigd van de nieuwe Nederlandsche dichterschool. Terecht komt hij tot de laatste conclusie. En tenslotte, dat de vraag wie meer invloed heeft geoefend: Keats of Shelley, niet uit te maken is.

De invloed van Keats en die van Shelley op de tachtigers zijn niet te scheiden, zij treffen elkaar daartoe op te veel punten en hebben zich vermengd. Wat de tachtigers in hen bewonderd hebben en van hen hebben geleerd is de frissche beelding, de gave om ontroering en indrukken, om eigen inzichten in klare, frissche beelden weer te geven, gedragen door zuiver rhythme en een klankvolle harmonie. Voor hen die vergelijkende studie maken van de 19e eeuwsche literatuur, meer in 't bijzonder van dat tijdvak beheerscht door de tachtigers, beteekent het boek van Dr. Dekker een zeer belangrijk werk.

Dekker (Dr. G.) *Die Invloed van Keats en Shelley in Nederland gedurende die negentiende Eeuw* (250) Geb. f 5.90 J. B. Wolters. Groningen.

Uit Boeken en Bladen

WAT ANDEREN SCHRIJVEN

OPEN BRIEF AAN DR. C. KALFF JR. OVER ZYN VAN EEDEN-REKWISITOIR. Dit is een pas verschenen (November) brochure van *Mr. H. Giltay* tegen het boek van Kalff Jr. dat hem ontglipt is tegen Van Eeden, en dat steeds meer tegenstanders in de pers ontmoet.

„Onder „ambivalentie" verstaat de psychoanalyse het naast elkaar bestaan van twee tegengestelde neigingen, b.v. liefde en haat. Uw requisitoir over van Eeden is een boek van Ambivalentie een *Boek van Haat en Liefde.*"

„Maar, ik moet het U toegeven: Ge zijt in Uw streven voortref-

felijk geslaagd: Uw boek is inderdaad het werk van een „week-hartigen beul". Weet Ge, waaraan het mij doet denken? Aan de kuren van de zoogenaamde Leidsche gifmengster.

Die begon met haar slachtoffers een dosis vergif toe te dienen, welke hen aan den rand van het graf bracht, maar metamorphoseerde dàn plotseling in de toegewijdste, liefdevolste verpleegster, die men zich denken kan . . . . Tot de haat weer in haar omhoog rees en zij een nieuwe dosis gaf. Welk „spelletje" zij een tijdlang voortzette, tot het haar ging vervelen en zij haar slachtoffer de genade-dosis toediende."

„Ge citeert de eerste strofe van Van Eeden's gedicht: „*De Boeteling*" (Maart 1926):

Ik slof wat over de aarde heen,
Van Oost naar West, alléén — alléén —
en moet nog tusschen-beijen
wat stilstaan om te schreijen.

Ge vindt dit, vijf jaar na Van Eeden's conversie geschreven vers „Wel heel zielig", en zegt, dat Uw hart geneigd zou zijn de slotregels mee te mompelen:

Hij heeft genoeg geleeden —
O Jezus! geef hem vreede.

Maar — de gecombineerde behandeling, welke Ge voor Van Eeden „*heilzaam*" acht, eischt dat Ge niet al te zeer aan Uw week-hartigheid toegeeft. Van Eeden had blijkbaar nog *niet* genoeg geleden, en daarom striemt Ge hem terstond erop met de uitspraak: *dat hij zijn geest verkocht heeft om zijn ziel te redden, dat die geest zich nu wreekt door zijn ziel te vermoorden, en dat dit een gerechte zelfbestraffing is.*

Ge geeft toe: „edelmoedig" lijkt het niet. Maar: „wetenschap is geen filantropie." Daarin hebt Ge gelijk. Maar: waarachtig wetenschap is óók nooit . . . . *satanisch leedvermaak*. Daar moet Ge eens over denken.

„Hoe ik uit *moreel* oogpunt over Uw Van Eedenkuur denk, zal ik U straks zeggen. Eerst wil ik U duidelijk maken, *dat Uw praktische kuur-bedoeling Uw boek als psychologische biographie totaal heeft bedorven.*

Wie Uw werk ten einde toe las, heeft geen klaar, „einheitlich" beeld van Van Eeden gekregen, een beeld, dat hem in staat stelt zich een juist en rechtvaardig oordeel over hem te vormen, integendeel. Hij heeft het gevoel een lange Van-Eeden-film te hebben zien afdraaien. Maar een allerzonderlingste film. Een film, die met twee geheel verschillende toestellen schijnt te zijn gefabriceerd: met één

toestel, dat de dingen van den mooien, èn een, dat ze alleen van den leelijken kant opnam. De film mist alle innerlijke eenheid en werkt daardoor verwarrend en verbijsterend."

„Begrijpt Ge, dat zoo'n film wel heel ongeschikt is, om ons een helder beeld van Frederik van Eeden te geven en ons tot het vormen van een juist oordeel over hem in staat te stellen?

Ge zult zeggen: had ik 's mans zwakheden dan moeten verdoezelen? Had ik een geïdealiseerd beeld van hem moeten ontwerpen, dat ik zelf onwaarachtig wist?

Neen, zeker niet. Maar Ge hadt, zooals Nico van Suchtelen het volkomen juist heeft gezegd, Ge had het onmiskenbaar groote van den uiterst gecompliceerden geest, die Van Eeden is, *op zulk een wijze* moeten erkennen en uitbeelden, dat al de mummelende oude wijfjes en stotterende knaapjes onzer praatzieke kritische letterkunde zich zouden hebben geschaamd over al den zotteklap en achterklap, dien zij in hun belachelijken hoogmoed sinds jaar en dag plegen uit te kramen over een dichter, die in elk ander land als een voor de nationale cultuur hoogst belangrijke figuur zou zijn erkend en geëerd. . . .

„Daarom, ik herhaal het, Ge hàdt Van Eeden's zwakheden niet behoeven te verdoezelen. Maar Ge hadt moeten doen uitkomen, *dat zijn zwakheden de zwakheden waren van een groot man, èn van een mensch, die, zoo oprecht als hij kon, ernaar gestreefd heeft een goed mensch te worden.* Maar die dit ideale doel evenmin heeft kunnen bereiken als iemand anders.

Ik twijfel er niet aan, of Uw Van Eeden-kuur is althans voor één mensch in zekeren zin „heilzaam" geweest: *voor U-zelf.* Het is zeer wel mogelijk, dat Ge U, door het schrijven van Uw werk, een neurose hebt uitgespaard.

Maar dit zeg ik U, en ik zeg het zonder eenige aarzeling: *„duizendmaal beter ware het geweest, niet alleen voor Frederik van Eeden, maar ten slotte ook voor U-zelf, dat Ge Uw boek niét hadt geschreven, — of althans niet gepubliceerd — ook al waart Ge dan zenuwziek geworden. Omdat het beter is ziek te worden dan slecht te doen, en omdat ziekte kan worden genezen, maar een daad als Uw publicatie vrijwel niet voor goedmaken vatbaar is. Nam semel emissum, volat irrevocabile verbum."*

„Uw boek had een der machtige boeken van dezen tijd kunnen worden, indien nog slechts één ding U gelukt was, maar een allerbelangrijkst ding: *indien Ge den Duivel hadt kunnen overwinnen, die in U woont en die alles bederft: den Duivel Uwer ambivalentie.*

O, ik weet het wel: Ge hebt het, in laatste instantie, niet kunnen helpen, Ge hebt Uw boek moèten schrijven, zooals Ge het deedt.

En dat hebt Ge niét gedaan. Integendeel. Ge hebt het groote en

goede in Van Eeden niet genegéérd, maar Ge hebt het ook niet op zùlk een wijze doen uitkomen, dat de lezer van Uw boek er, dóór alles heen, van doordrongen bleef. Ge hebt den indruk Uwer waardeerende uitspraken telkens en telkens weer te niet gedaan, door er ònmiddellijk een desappreciatie op te doen volgen.

Door dit procédé, ik herhaal het, *is Uw boek als objectieve psychologische uitbeelding totaal mislukt.*"

Uw publicatie is een slechte daad, een intens-slechte daad. Ge hebt, om U-zelf rust te geven, den ouden Kleinen Johannes in het publiek uitgekleed, afgeranseld en . . . . . een béétje gezalfd. Ja, gezalfd hebt Ge hem ook. Maar builen zalven helpt niet veel, wanneer er dadelijk nieuwe zweepslagen overheen komen.

Ge zijt het slachtoffer geweest van Uw ambivalentie-complex, ik erken het, maar — Uw daad blijft er even slecht om. Want het is, zooals Ge het zelf zoo volmaakt juist gezegd hebt — nièt met het oog op U-zelf, maar op Frederik van Eeden natuurlijk:

> *het complex dwingt het kleine karakter, het groote karakter dwingt het complex.*

Hiermee hebt Ge Uw eigen karakter èn dat van Uw boek veroordeeld. Ik heb daaraan niets toe te voegen.

„Er zal een dag komen, — en wie weet hoe dichtbij die dag al is? — dat Ge Uw courant opslaat en daar deze drie woordjes ziet staan:

FREDERIK VAN EEDEN †

Hoe zult Ge U dan voelen, denkt Ge? *Ik* denk, dat Ge dien dag niet blij zult zijn, en met oprechte maar tè late spijt zult terugdenken aan den tijd, toen Uw Van Eeden-requisitoir nog niet als een dik boek door de wereld wandelde, maar nog rustig, in manuscriptvorm, in Uw schrijfbureau lag.

En het zou me zelfs niet verwonderen, — Ge ziet, dat ik U niet voor volstrekt liefdeloos houd —, als Ge op den dag van Frederik van Eeden's begrafenis in alle stilte naar Bussum gingt, de stoet uit de verte volgdet, en hem in Uw hart om vergiffenis vroegt. Het zou Uw daad niet meer goed maken, maar in elk geval: Uw laatste bezoek aan Frederik van Eeden zou een beter bezoek zijn dan dat, waarbij Ge hem Uw boek kwaamt aanbieden."

Romans en Verhalen

MOREELE WAARDEERING VAN A. GIELEN S.J.

Brand. (Max) GELUK. Vertaald door J. G. H. v. d. Bovenkamp, Sr. (236) f 1.90. „De Combinatie" Rotterdam

Vader Victor een streng Jezuiet heeft een jongen man groot gebracht Pierre Reider, die naar zijn idee, is toegerust met alle mogelijk goede hoedanigheden naar lichaam en ziel. Het is zijn illusie dat de jongen in de toekomst een sieraad van de orde worden zal. Pierre heeft nooit geweten wie zijn vader is en ontvangt op een goeden dag een brief van zijn vader, waarin hij hem vraagt over te komen omdat hij op sterven ligt, neergeschoten door een vijand. De jongen verlaat Vader Victor, krijgt een paard mee en een zilveren kruisje, bereikt zijn stervenden vader en belooft diens dood te zullen wreken en hem te zullen begraven op een uitverkoren plekje. Hij werpt zijn novicepij af, steekt zich in andere kleeren, komt terecht in een speelhol, wordt in een ruzie gewikkeld, doodt twee mannen en vlucht de prairie in. Dan sluit hij zich aan bij een troep vogelvrij-verklaarden onder leiding van James Bone. Het zijn allemaal kerels die vlugger schieten dan een mensch denken kan en onder hen is de dochter van James Bone, Jacque, een meisje dat als jongen werd opgevoed, het vlugst. Zij hebben een gemeenschappelijken vijand, een man dien zij onkwetsbaar achten, dezelfde die Pierre's vader vermoord heeft. Pierre treft hem op een dag en het praatje van onkwetsbaarheid is voor Mac Gurk vóor goed gedaan. Na eenigen tijd valt langzamerhand de bende uiteen. De jongens krijgen andere ambities. James Bone wordt op het laatst door zijn vijand gedood en tenslotte blijven Pierre en Jacque over. Pierre heeft het meisje nooit anders dan als een jongen beschouwd, hetgeen Jacque hoe langer hoe zwaarder begint te vallen, want zij heeft hem lief. Ten slotte ontstaat een samentreffen tusschen Mac Gurk en Pierre, waarbij de eerste zoo door angst bezeten wordt, dat hij niet in staat is iets tegenover Pierre te doen.

Het is een ruw boek van veel schieten, maar er komen toch hier en daar wel aardige dingen voor. Als bizonderheid diene dat novicenpij bij de Jezuieten gewoonlijk „contumelias" wordt genoemd. Maar in werkelijkheid heb ik nooit zoo'n jas gezien.

Wallace. (Edgar) HET RAADSELACHTIGE HUIS. Vertaling van J. G. H. v. d. Bovenkamp. Jr. (195) f 1.90 „De Combinatie" Rotterdam.

In Londen bestaat een krantje, dat door het personeel van de groote wereld steeds met belangstelling wordt gelezen, want het bevat alle schandaaltjes die in de eerste kringen hebben plaats gehad. De redacteur is een man, die van chantage zijn levensdoel heeft gemaakt en daarmee een vermogen verzameld heeft. Op een avond heeft er een moordaanslag plaats op twee zijner handlangers. De

dader wordt niet bekend en het gebeurt voor een huis van een ter goeden naam en faam bekend staand bankier. Tenslotte gelukt het een knap detective een raadsclachtig huis van Londen te ontdekken. Dit huis heeft een eigen electrische centrale en het bestaat geheel en al uit verborgen gangen en een net van liften. Wat dit in heeft, vertelt Wallace op zijn bekend boeiende manier.

Een zeer spannende detective-roman.

Hers. (Anna) MARTHA'S GROOTSTE LEVENSLES. (286) f 2.60 Hollandia. Baarn.

Ten tijde van de mobilisatie woont op Berkenhoeve de familie Forster. Zij maken allerlei moeilijkheden, die er in dien tijd met de vleet zijn, volop mee en de verloofde van Martha, de oudste dochter, (moeder is reeds gestorven) voelt zich na eenigen tijd gedrongen als vrijwilliger in het Engelsche leger dienst te nemen daar hij Engelsch onderdaan is en naar het front te gaan. Dit heengaan van Dick is voor Martha een grooten ramp, maar daarmee heeft zij haar levensles nog niet geleerd. Er is een gebrekkig zusje in huis, een ziekelijk schuw kind, dat na een hevige ziekte sterft. Alvorens te vertrekken heeft Dick tegen Martha gezegd dat zij zich geheel vrij kan voelen en zich niet als verloofd moet beschouwen. Martha tobt daarover. Tenslotte komt Dick terug als een gebrekkige invalide, een treurige schaduw van hetgeen hij vroeger was. Dan begrijpt Martha alles en zij vraagt Dick of hij nu met haar trouwen wil.

Een heel degelijk en ernstig boek, waarvan de auteur zelf zijn lezeressenkring aanduidt: Zij, voor wie dit boek bestemd is, zijn de moeders van het komende geslacht. Moge het dan ook op haar een beroep doen, om mee te werken tot het bereiken van een duurzamen wereldvrede."

Wallace. (Edgar) HET GEHEIM DER RIVIER. Vertaald door J. G. H. v. d. Bovenkamp. Sr. (232) „De Combinatie" Rotterdam.

Hoofdcommisaris Sanders woont als vertegenwoordiger van de regeering aan de Isisirivier. Hij heeft de „Saria" een snelvarende stoomboot met Houssamannen ter zijner beschikking om alle mogelijke geschillen tusschen de verschillende stammen te beslechten, hetgeen hij voortdurend op zijn eigenaardige doortastende manier doet. Hij heeft veel doorzicht en veel verstand om met dat vreemde volkje om te gaan.

Op een dag komt een zendelinge, een meisje met hooge idealen naar het hoofdkwartier en vestigt zich te midden der woeste stammen aan de rivier. De zorg over dit meisje bezorgt Sanders binnen een paar weken witte haren. Hij wordt verliefd op haar, maar het meisje keert na maanden lang vergeefsche bekeerings-pogingen in

het werk gesteld te hebben, zonder van zijn liefde te weten, naar haar land terug om te trouwen.

Het boek bevat veel typische voorvallen uit Sanders moeitevol leven en is zeer boeiend om te lezen. Medelijden met Sanders hoeft de gevoelige lezer niet te hebben. Want hij gaat slapen met de verzuchting: „Goddank, dat ik niet getrouwd ben."

Horlig. (Sydney) HET HUIS VAN MYSTERIE. Vertaald door J. G. H. v. d. Bovenkamp Sr. (231) „De Combinatie" Rotterdam.

Barry Wilding heeft veel gereisd, komt op een dag in Londen terug en ontdekt dat hij door een oudoom tot erfgenaam benoemd is van een oud huis en een inkomen van 500 Pond per jaar. Maar er is de bepaling aan verbonden, dat hij in het oude huis moet gaan wonen. Hij gaat er eens een kijkje nemen en vindt het huis bewoond door een excentrieken dokter, die een mooie dochter heeft en er een negerbediende met twee geweldig groote honden op na houdt. Al zijn pogingen om zijn eigen huis binnen te komen zijn te vergeefs en het wordt een zeer raadselachtige toestand. Hij neemt een Amerikaansche detective in den arm, die tenslotte de draden ontwart.

Het is zeer zeker onderhoudende lectuur, die gelukkig vrij is van zoogenaamde letterkundige kunst.

Phillips Oppenheim. (E) DE VACANTIE VAN EEN DETECTIVE. Vertaald door Dicky Wafelbakker. (221) f 1.50 A. W. Bruna en Zn. Utrecht.

Het schijnt dat Nicolaas Goade in zijn vacantie geen stap kan verzetten of hij botst tegen een „geval" en of hij wil of niet, hij wordt er zoo ingewikkeld dat hij niet anders kan doen dan zijn krachten inspannen om die gevallen behoorlijk op te lossen. Gelukkig voor degenen, die het mis hebben dat Goade in een vacantiestemming is, want hij laat de meeste misdadigers met een belofte tot beterschap vrij uit gaan.

Boeiende schetsen. Geschikt voor volwassenen.

Ayres. (Ruby M.) DE TWEESPRONG. Vertaling van L. van Leeuwen Boomkamp-Belinfante (295) f 2.50 „Holland" Amsterdam.

Cynthia begaat de domheid van met een veel ouderen man te trouwen, omdat hij rijk was. Zij is de dochter van den dokter op het kleine plaatsje en hij belooft haar, dat hij haar broer, die gebrekkig is, naar een inrichting zal sturen om hem te genezen. Na eenigen tijd ondervindt zij dat haar man een dronkaard is. Dan ontmoet zij David Hast, dien zij vroeger, jaren geleden als kind gezien heeft. Zij krijgt hem lief, maar wil haar man trouw blijven. Ook David houdt van Cynthia, maar besluit van haar weg te gaan.

Vroeger, toen David door schuld van Forster, den man van

Cynthia, al zijn geld verloren had en geheel aan lager wal geraakt was, besloot hij in een oogenblik van wanhoop in de Theems te springen. Forster was de man die zijn leven redde. Dit was de eenige goede daad, die Forster ooit stelde

David is nu rijk, maar kan toch, hoewel hij weet dat Cynthia zeer ongelukkig is, haar niet van Forster weg halen.

Het boek eindigt met den dood van Forster, waarna het alle schijn heeft, dat de twee anderen elkaar toch nog krijgen.

Leesbaar boek, strikt genomen voor volwassenen.

Brand. (**Max**) DE TUIN VAN EDEN. Vertaald door J. G. H. v. d. Bovenkamp. Jr. (232) f 1.90. „De Combinatie" Rotterdam

In het kleine stadje Luking aan den voet van de Zwarte Bergen stapt op een dag Ben Connor, een man, die, nadat hij telegrafist geweest is, een fortuintje verdiend heeft met wedden op paarden, af, om wat tot rust te komen. In het plaatsje wordt een paardenwedstrijd gehouden en Connor ontdekt daar een oud grijs paard, dat hij geweldige capaciteiten toe schrijft. Hij informeert naar de herkomst van dit paard en hoort dat er een heele fokkerij van deze soort is, in een vallei tusschen de bergen waar niemand wordt toegelaten. Hij heeft kennis gemaakt met een telegrafiste van het plaatsje en haar met zijn plan bekend gemaakt. Hij dringt werkelijk door tot den tuin van Eden, maakt daar met eenige moeite, kennis met den eigenaar David en ziet daar grijze paarden, grijze „Edens" zooals ze genoemd worden, die hem stom van verrukking doen staan. David is een groote sterke kerel met een hart van een kind en het valt Connor niet moeilijk hem geheel voor zich in te nemen. Hij heeft zich ten doel gesteld de beste van de grijze Edens te bemachtigen. Toch gelukt hem dit niet en hij gaat het meisje halen om zijn pogingen kracht bij te zetten. Zij is haar eenvoudig leven aan de telegraaf moede en geeft gaarne aan de verlokkende voorspiegelingen van Connor gehoor.

Er volgt dan een zeer romantisch slot, hetgeen een geheel anderen loop neemt dan de lezer zou verwachten.

Jammer dat er wat lichtzinnig over godsdienst gesproken wordt door het meisje. Overigens een boeiend boek.

Dell. (**Ethel M.**) OP VERZOEK. Vertaald door Werumeus Buning-Ensink, (310) f 1.75. A. W. Bruna en Zn., Utrecht.

Een jong meisje komt pas van kostschool bij haar familie in Engeland terug en zal naar haar vader gaan die ingenieur is in Engelsch Indië. Zij maakt op reis kennis met een aardigen jongen man, Tiggy Turner, die een trouwe vriend van haar wordt.

Bij haar aankomst in het kleine stadje staat Noël, die zij in haar kinderjaren als held vereerde aan het stationnetje op haar te

wachten om haar naar haar vader te brengen. Hij licht haar in omtrent den toestand van Sir Musgrave, dat hij n.l. sedert den dood van zijn vrouw, Peggy's moeder, niet geheel en al bij zijn verstand is, hetgeen voor het jonge meisje een grooten schok is. Zij vervolgt toch moedig haar weg en het gelukt haar eenigszins haar vader uit zijn isolement te bevrijden. Spoedig wordt zij opgenomen in het gezelschapsleven en wordt zij een gevierde verschijning in Ghawakland.

Haar vader wordt geholpen door een anderen ingenieur, Forbes, een schurk, die zijn vrouw mishandelt en haar het hof maakt. Eerst uit medelijden heeft Noël, Peggy's groote vriend, zich over het vrouwtje van Forbes ontfermt. Op een avond vlucht zij weg en Noël gaat met haar mee. Dit is voor Peggy een groot verdriet.

Mevrouw Turner neemt vergif in en sterft; Noël komt als een berouw hebbend zondaar bij Peggy terug, die hem vergeeft.

Een zeker voorbehouden boek.

Wallace. (Edgar) DE MAN DIE LONDEN KOCHT. Vertaling van J. G. H. v. d. Bovenkamp Jr. (188) „De Combinatie" Rotterdam.

King Kerry de man die Londen kon koopen, maakte in de „Underground" kennis met een cassière van het groote warenhuis Tack en Brighton. Het meisje bevalt hem zoo dat hij besluit dit warenhuis te koopen, terwijl hij haar als secretaresse in dienst neemt. Kerry is de uitvoerende macht van een groote trust amerikaansche milliardairs, die belegging zoeken voor hun steeds grooter wordend kapitaal. Hij koopt zoo ongeveer half Londen en wordt natuurlijk door vele vijanden belaagd. Het gelukt hen echter niet, hem om het leven te brengen en evenmin om zijn brandkast te forceeren. Een vooral, Herman Zeberlieff, is zijn grootste tegenstander en het waarom van deze haat wordt eerst op de laatste bladzijde beantwoord, zoodat wij den lezer raden het niet eerst in te zien, omdat daardoor het meest spannende van de geschiedenis zou verloren gaan. Voor volwassenen is deze roman, die niet van onwaarschijnlijkheid valt vrij te pleiten, een stuk ontspannings-lectuur.

Ayres. (Ruby M.) GEBROKEN. (220) Vertaald door J. G. H. v. d Bovenkamp Jr. „De Combinatie" Rotterdam.

Na een langdurige afwezigheid is Giles Chittenham uit Amerika naar zijn moeder teruggekeerd, nadat hij de tijding had gekregen, dat zijn eenigen broer Rodney zich van het leven heeft beroofd, omdat hij de vrouw niet kon krijgen, die hij lief had. Voor zijn verschrikkelijke daad heeft Rodney aan zijn broer een brief geschreven om hem te vragen, die vrouw te laten lijden, zooveel als hij geleden heeft. Op zijn terugweg naar huis ontmoet Giles een vriend, die hem overhaalt eenige dagen naar Zwitserland te gaan, alvorens naar

Engeland over te steken. Onderweg denkt hij de vrouw te ontmoeten die volgens hem zijn broer in den dood heeft gejaagd, maar het meisje is totaal onschuldig, want het is een nichtje van de bewuste dame. Zij lijkt veel op haar en heeft denzelfden naam, Julie Farrow, maar deze Julie is een eenvoudig goed meisje, terwijl de andere een hartelooze coquette is. Giles doet nu zijn best dit meisje op hem verliefd te maken en lacht haar daarna uit. Het meisje krijgt hem lief voor den eersten keer in haar leven en wordt wanhopig over zijn behandeling. Later in Londen ontmoeten zij elkaar weer en dan is de Julie die hij in Zwitserland ontmoet heeft een zelfde hartelooze type geworden als haar nichtje. Giles geeft dan zijn pogingen om zijn broer te wreken op, want hij betreurt het geval en ook hij lijdt aan een hopelooze liefde voor de eerste Julie. De andere is intusschen door een gevaarlijke ziekte aangetast en trekt zich terug uit het gezelschapsleven om ergens stil te sterven. Door een huwelijk van Giles met Julie Farrow die zich zelf na al dien tijd van uitspattingen uit hopeloosheid weer terug vindt, komt alles in orde.

Voorbehouden, en ernstig, voor volwassenen.

Brand. (Max) KINDEREN VAN DEN NACHT. (229) f 1.90. Vertaling van J. G H. v. d. Bovenkamp Sr. „De Combinatie" Rotterdam.

Een Millionair in New-York, Jerrold Jarvice Jones heeft zich getraind om de onbewogenheid en strakheid zelve te zijn. Zijn leven is bij minuten ingedeeld en hij is de machtigste beursman van de Fifth Avenue.

Op een dag na zijn gymnastische oefeningen verwijt iemand hem dat hij feitelijk niet leeft, dat hij een automatisch bestaan leidt, hetgeen waarheid is. Hij komt op straat en wordt aangesproken door een jong meisje, dat hem voor den verkeerde aanziet. Zij meent dat zij Trouvain te pakken heeft, de koning der oplichters. Jones speelt zijn rol en doet alles wat hij meent, dat van hem als Trouvain verlangd kan worden, en ondervindt daarbij een eigenaardige sensatie. Voor het eerst in zijn leven is hij opgewonden bij het idee zijn doel te zullen bereiken. De oplichters-bende gehuisvest in een van de meest verborgen holen van New-York, heeft ondertusschen bezoek gekregen van den echten Trouvain.

De twee mannen komen tegenover elkaar te staan en gelijken veel op elkaar. Door list weet het meisje Jones te doen ontsnappen. Later ontmoet hij haar in een nachtclub, waar het zonderling toe gaat. Hij onthult daarna de identiteit van Trouvain, nadat hij bijna zijn slachtoffer geworden is, waarna het meisje hem zegt dat zij zijn liefde beantwoordt.

Jammer van de tooneelen in de nachtclub geschetst, die het boek zeer voorbehouden maken. Persoonlijk heb ik mij zelf gedwongen het

boek door te lezen om daarover rekenschap te geven; uit eigen beweging zou ik al spoedig dit onmogelijk fantastische verhaal kalm naast mij hebben neergelegd.

Courhts-Mahler (H) OFFERS DER LIEFDE. (256) Vertaald door A. E. C. Vuerhand-Berkhout. J. F. Swartsenburg, Zeist.

De Fabrikant Frits Harbig was jarenlang vrijgezel gebleven, terwijl zijn huishouden uitstekend bestierd werd door zijn zuster, de weduwe Gerold, die met haar zoon bij hem inwoont.

Een nieuw teekenaresje op de fabriek trekt op zekeren dag bijzonder zijn aandacht en ondanks de tegenwerking van mevrouw Gerold worden zij een echtpaar. Er wordt een zoontje geboren en op een avond waakt de weduwe, die haar plaats in het huis heeft mogen behouden, bij moeder en kind. De fabrikant verrast haar dan op het oogenblik dat zij het knaapje met een hoofdkussen tracht te smoren, waarna hij haar onverbiddelijk de deur wijst en alles voor de jonge moeder zoo goed mogelijk verzwijgt.

Mevrouw Gerold heeft in een oogenblik van overspannen jalouzie gehandeld en gaat dan door het leven als ziekenverpleegster om haar fout uit te boeten. Haar zoon is intusschen opgegroeid en een veelbeteekenende ingenieur geworden en heeft kennis gemaakt met het nichtje van zijn patroon, dat hij lief gekregen heeft. Maar die patroon heeft ook een dochter welke hem bemint. Het gevolg is nu dat Bernard trouwt met de dochter van zijn patroon, omdat hij dit jonge meisje niet teleur kan stellen, en ook omdat hij meent dat de fabrikant op zijn nichtje verliefd is. Dit wordt dan een zeer verwarrende toestand, waaruit toch na enkele jaren een groot geluk volgt, voor alle liefhebbende harten, na den dood van het jonge vrouwtje van Bernard. Vriendelijke roman.

Dine (S. S.) HET BENSON MYSTERIE, van het Amerikaansch door W. Rodoldanus Jr. (265) f 1.90 Geb. f 2.75. H. C. Leopold's U. M. den Haag.

Het schijnt vast te staan uit de statistieken der stad New-York dat het aantal niet ontdekte misdaden gedurende de vier jaar, dat John Markham Officier van Justitie was, veel kleiner is dan onder het bewind van een zijner voorgangers. Dine maakt nu openbaar dat dit te danken was aan de scherpzinnigheid en de speciale analytische methode van een advocaat Vanca, die Markham uit liefhebberij voor het vak, met zijn raad ter zijde stond.

Hij geeft een eigenaardige proeve van diens talent door het Jenson Mysterie uit te pluizen en den schuldige in de gevangenis te brengen.

Niet zonder leedvermaak laat hij de officieele politie er in loopen om te toonen, det haar methoden niet in orde zijn.

Hij laat telkens en telkens de knappe koppen van Scotland Yard

zoo ver gaan, dat zij wettelijk den misdadiger in het nauw hebben gedreven, en werpt dan met een enkel woord de heele theorie omver En dan komt hij, voortbouwend op philosofisch-psychologisch gronden, het heele gebouwtje van het crimineele geval voor aller oogen opbouwen en duidelijk maken hoe alles in elkaar zit.

Het Jenson Mysterie, (Jenson Murder Case) is heel boeiend en behoort ongetwijfeld tot het betere soort detectieve-verhalen.

Finn. S. J. (Francis J.) DE GEHEIMZINNIGE GIDS (196) f 1.90 Vertaald door W. Kloppers. Geillustreerd door P. van Geldorp. L. C. G. Malmberg, Den Bosch.

José Maria, het zoontje van den president van de Republiek Escadilla, in Zuid-Amerika is verdwaald geraakt in New-Orleans. Hij ontmoet dan een vriendelijken heer, die zich over hem ontfermt en hem weer bij zijn gouverneur brengt. Deze is echter erg ziek geworden en smeekt Professor Thomas, José Maria naar huis bij zijn vader te brengen. Er is een complot op touw gezet om den zoon van den President der Republiek te schaken en de knappe, geheimzinnige Prof. Thomas vindt er een genot in, den vijanden van José Maria het hoofd te bieden. Hij slaagt er in den jongen bij zijn vader te brengen en wordt dan voor zijn goede diensten op een zeer vreemde wijze beloond. Hij wordt nu gevangen genomen, omdat hij Jezuiet is. Zijn buitengewone eigenschappen, want hij is niemand minder dan den bekende Tom Playfair uit een ander boek van Pater Finn, brengen in de Republiek van Escadilla een heel andere zienswijze te weeg ten opzichte van de Jezuieten. Een alleraardigst boek voor jong en oud.

Hulzen: (Gerard van) DE KINDEREN DER RIJKEN. (358) f 3.25. Geb. f 4.25. Allert de Lange, Amsterdam.

Geen der werken van Gerard van Hulzen heeft mij nog de overtuiging kunnen bijbrengen dat hij een waarachtig literair kunstenaar is. En als ontspaningslectuur zonder meer kunnen ze mij persoonlijk ook niet bekoren; er schijnt in het leven heusch ook nog wel eens een zonnestraaltje, maar deze schrijver ziet alleen donkere luchten, en geluk schijnt volgens hem wel onbestaanbaar. Meer nog: hij is gewild pessimistisch en mede daardoor overtuigt hij niet van de realiteit des levens die hij uitbeeldt.

De hoofdpersonen in *De Kinderen der Rijken* zijn de leden der deftige familie Koovaarts: de oude mevrouw Koovaarts, die, daar zij de snelle sprongen van den tijd niet kan bijhouden, herhaaldelijk in conflict komt met haar dochter Marjam, een hypermodern en tamelijk onuitstaanbaar wicht. Zij maakt kennis met een mijnheer Victorian Verbrugge, die er dezelfde ideeën op nahoudt, maar van wiens karakter ik me overigens, uit de beschrijving door den auteur, geen volledig beeld heb kunnen vormen. Om te kunnen genieten

van alles wat het groote stadsleven biedt, besluiten zij een schijnverloving aan te gaan met de nobele bedoeling daar een einde aan te maken wanneer een van beiden er genoeg van mocht krijgen. Ten slotte draait het toch nog uit op een huwelijk, maar hoe de daarvoor noodzakelijke geleidelijke verandering van gedachten plaats had, blijkt niet uit de roman. Dan is er nog een zoon, Alfred, erfelijk belast met t.b.c., die in Zwitserland verblijft en in Davos sterft.

De auteur schijnt persè een roman te hebben willen schrijven zijn vermogen er doorgejaagd te hebben, een hooge verzekering afsloot en toen zelfmoord pleegde.

Het mooiste gedeelte van den roman is wel, waar verhaald wordt van de smart en angstige gejaagdheid der oude mevrouw Koovaarts, die, na de huwelijksvoltrekking van Marjam en Victoiran te hebben bijgewoond, denzelfden dag afreist naar Davos, om nog tijdig aan het sterfbed van haar zoon te kunnen zijn.

De auteur schijnt persè een roman te hebben willen schrijven, waarin sociale problemen worden verwerkt; door alle leden der familie wordt honderd-uit geredeneerd over de verschillen tusschen rijken en armen en over beider rechten en verplichtingen. Menigmaal op zulke ongelegen momenten dat men zich afvraagt hoe de schrijver kans zag die onderwerpen er bij te halen. Op den trouwdag van Marjam en Victorian wijdt de bruidegom zijn speech aan dit dankbaar gegeven, en Alfred, op zijn sterfbed, houdt er bespiegelingen over.

Een roman, die men na lezing met een gevoel van onvoldaanheid terzijde legt. Voor volwassenen, die er lust in mochten hebben.

Hurst. (Fannie) DE JEUGD VAN PRESIDENT SCHUYLER. (415) f 2.90. Vertaald door Jeanne van Schaik-Willing. H. P. Leopold, Den Haag.

Alsof zij een van die reusachtige bankgebouwen gaat optrekken zooals wij die in den modernen tijd hebben leeren kennen, zoo begint Fannie Hurst dezen grooten familieroman, die volgens 't dagboek van Rebecca Renchler Schuyler de jeugd beschrijft van een toekomstigen president der Republiek. Zij laat ons op een scherp typeerende wijze kennis maken met de heele familie Schuyler. Op den dankdag (Het nationaal feest der Amerikanen) zitten zij met z'n twee en twintigen rond den familie-disch en deelt de oude heer, zoo als hij het heele boek door genoemd wordt, aan al die groote broers en zusters, die zelf bijna allen reeds getrouwd zijn mede, dat hun moeder in gezegende omstandigheden is en er een nakomertje geboren zal worden. Algemeene ontsteltenis. Maar als Davy met zijne kleine aanwezigheid tusschen al die groote menschen zijn rechten laat gelden, zijn allen even dol op hem. Vooral broer Henry, een advocaat met grooten naam en helder hoofd, die alle eereposten steeds blijft weigeren tot ergenis van zijn vader, belast zich met de opvoeding

van den kleinen jongen en Mevr. Renchler Schuyler doet er het hare bij. Davy's jeugd was niet gemakkelijk, vooral niet toen de oude heer, omdat hij voor een ouden vriend borg gebleven was, al zijn bezittingen verloor. De andere kinderen zijn in betrekkelijke weelde groot geworden, maar Davy moet nu hard werken om zijn tachtig Dollar-centen in de week aan het huishouden bij te dragen. Het is een vreemd kereltje, een echte vraagal, alles wekt zijn belangstelling en alles propte hij in zijn klein hoofdje om het te pas en ten onpas te voorschijn te halen. Zonder eigenlijk schoolkennis te bezitten heeft hij een wijsheid ver boven zijn jaren.

Ook met het leven maakt hij op verschillende manieren kennis en een van de meest tragische voorvallen is, als hij zijn neef Steven, den oudsten zoon van Renchler eens dronken ziet. De oorlog is voor Steven het vreeselijke middel om hem van zijn drankzucht te genezen.

Het boek eindigt als Davy met groote moeite het „Jawoord" van het vriendinnetje zijner kinderjaren heeft ontvangen en naar Springfield vertrekt om daar, terwijl hij overdag een betrekking in een kruidenierszaak zal waarnemen, 's avonds zijn studie in de rechten voort te zetten. De notities uit het dagboek van Rebecca, die in noten onder aan de bladzijden staan, geven een kijkje op het verdere succes van Davy Schuyler.

Geen boek voor kinderen, maar alleen voor rijpere lezers, met een goed onderscheidingsvermogen.

Manders, (Jo) WILDE VOGELS. (298) f 2.50. W. de Haan Utrecht.

In het moederloos huishouden van een theefabrikant bezitten de kinderen, twee jongens en drie meisjes, zeer uiteenloopende karakters. Catharina, de oudste heeft sedert den dood van haar moeder alles gedaan, wat zij kon om het huishouden in goede banen te leiden. Maar toch heerscht er een liefdelooze geest en is vooral het jongste broertje Dons (een lievelingsnaam uit zijn kinderjaren) aan haar heerschappij ontgroeid. De ongezelligheid, die er in zijn huis heerscht, brengt er den heer van Tol toe om een tweede vrouw te nemen. Dit is een burgelijk type met veel geld en een goed hart. De kinderen van Tol zijn verontwaardigd over den stap van hun vader. Hij stelt ze echter voor, om, terwijl hij zijn huwelijksreis maakt, ook eens uit te gaan en hij geeft hun daarvoor het noodige geld. Zij kiezen een verblijf van eenige weken op het eiland Ameland, maken daar kennis met een troepje zeer moderne jongelui, die daar kampeeren en dan komen er wederzijdsche flirtpartijtjes, jaloersche uitingen en ruzie's, waarbij Catharina het hoofd dreigt te verliezen. Zij maakt echter kennis met een Amelander, een jongen kapitein, die voor zijn gezondheid eenige weken thuis verblijft en hij helpt haar de moeilijkheden het hoofd te bieden. Het zusje Mary, een eigenaardig karakter,

raakt heel en al verward tusschen de moderne luidjes en Tine raakt haar verloofde kwijt.

Als eindelijk de tijd van naar huis gaan is aangebroken, weigert Mary mee te gaan. Zij worden door de tweede moeder buitengewoon hartelijk ontvangen en zij begrijpen dat deze nog zoo kwaad niet is. Mary wordt later uit de rommelige omgeving van haar nieuwen vriend tot haar groote vreugde door haar oudste broer en zuster weggehaald.

Een boek, dat zelfs voor onze grootere meisjes niet aan te bevelen is, maar voor ouders wel is te lezen, omdat zij er wel iets van hetgeen er tusschen de jongens en meisjes uit den modernen tijd omgaat, uit kunnen leeren kennen.

OPVOEDER EN KIND

Dr. LOUIS BERGER, — M. R. TIJSSEN, REDACTEUR VAN DE KATHOLIEKE SCHOOL — F. FONTAINE, SCHOOLHOOFD, LEERAREN VAN DE KATHOLIEKE H. B. S. EN GYMNASIUM TE AMSTERDAM EN DEN HAAG

ZE LEZEN „RIJP EN GROEN"
DE LECTUUR DER JEUGD

In „Het Kind" zet de redacteur de heer D. L. Daalder zijn artikelenreeks „Wat ze willen en wat ze mogen lezen", naar aanleiding van een enquête onder H.B.S.-leerlingen gehouden, voort. Het vervolgartikel in no. 23 van 10 Nov. handelt over 16- en 17-jarigen. De schrijver stelt vast, dat op dezen leeftijd „alles wordt gelezen, rijp en groen, en gewoonlijk zonder contrôle van ouderen: de moderne jeugd is op haar 17e jaar absoluut volwassen."

Verlangd worden: opnieuw boeken met avonturen over „helden" van nu en vroeger; opnieuw „humoristische" boeken; opnieuw boeken over kinderleven — bij voorkeur over oudere „kinderen"; èn romans van allerlei soort.

„Het is mij opgevallen, dat onder de gelezen schrijvers zelden of nooit dichters voorkomen. Toch heeft de schoolbibliotheek gedichtenbundels, worden in de literatuurlessen regelmatig gedichten gelezen, — ik heb persoonlijk voor bepaalde dichters groote vereering en laat niet na daarvan in de klas te getuigen — het mag alles niet baten, zelden of nooit wordt een bundel verzen als lievelingsboek genoemd. Is dat een algemeen verschijnsel? Of is het een plaatselijke quaestie — gevolg misschien van de typische nuchterheid der bewoners van de landen „boven het IJ", die uiterst schuw zijn voor het toonen van ontroering, alle lyriek bestempelen als „kouwe drukte", een matige belangstelling hebben voor het exacte en wijsgeerige en in het bijzonder op de practijk zijn gericht?

„Boeken met avonturen vragen ook deze oudere kinderen."

„Zullen we ze geven?"

„Waarom niet? Er is genoeg te vinden onder verhalen over ontdekkingsreizigers en aviateurs, over natuurkenners en historische personen, dat vol is van stimuleerende tendenzen. Er is daaronder „opvoedkundige lectuur" van de allerbeste soort. Maar .... er is ook gevaarlijke literatuur onder. Ik denk hierbij aan de latere boeken van Curwood, aan de detective-verhalen van Nick Carter en Lord Lister — Sherlock Holmes en Ivans kunnen misschien door den beugel —, ook eenigszins aan reisverhalen, waarin niet wetenschappelijk onderzoek de drijfveer der reizigers was, maar

een op de spits gedreven chauvinisme, dat aan een denkbeeldige eer, te behalen in een nieuwe „wedloop der volkeren", kostbare menschenlevens offerde. Met ware vreugde zou ik een auto-da-fe aanrichten van deze prikkellectuur, die niet alleen jónge menschen ontoegankelijk maakt voor echte kunst, hun verbeeldingsleven vertroebelt en hun blik op de werkelijkheid hopeloos verduistert. Waarom wèl verboden films van 12—18 jarigen, waarom géén verboden boeken? Als ik maar wist, hoe en door wie deze index zou moeten worden samengesteld en... hoe ze zou moeten worden gehandhaafd.

„Eindelijk komt de roman in het middenpunt van de belangstelling.

„Telkens weer word ik bij het eindexamen verrast met ellenlange literatuurlijsten, waarop tientallen boeken prijken, die ik onder geen voorwaarde in de schoolbibliotheek zou willen en durven opnemen. Niet dúrven, ook om onaangenaamheden met de ouders te voorkomen, dezelfde ouders, wier kinderen tóch — clandestien misschien — die boeken lezen. Nu ben ik niet zoo heel gauw bang voor een boek. Ik heb langzamerhand de jongeren van 16 en 17 jaar leeren kennen en ik ben minder naïef, na vele vertrouwelijke gesprekken en vele doorzichtige opstellen, dan de meeste van die ouders, die absoluut niet schijnen te beseffen, waarover hun kinderen denken en praten. Ik geloof niet meer aan hun volstrekte onwetendheid noch aan hun volmaakte onbevangenheid ten opzichte van erotische problemen, waarover het toch in 90 % van de romans en zeker in 100 % van de geïncrimineerde romans gaat en waarover het in ieder geval gaat, wanneer ouders disputeeren over het al-of-niet gewenschte van een bepaalden roman. Alsof er geen boeken bestaan, die in ander opzicht veel grooter gevaren met zich brengen! Wie z'n kinderen de wereld instuurt en zeker wie ze brengt in de schoolmaatschappij, kan er verzekerd van zijn, dat ze vóór hun 15e jaar volkomen zijn „ingelicht". Wat alweer een en misschien het eenig steekhoudende argument is voor sexueele voorlichting door vader of moeder, sober en zuiver, vóór die wordt gegeven op een ontijdig oogenblik en door een onzuiveren derde.

„Ik ben niet bang voor het sexueele, maar ik zou het zwoele en het ziekelijke en het perverse ver van jonge menschen willen houden, zeker, wanneer dat bekeken wordt door den gekleurden bril van een romanticus.

„Er is meer, dat ik voorloopig zou willen boycotten. Noch het rauwe realisme, noch het wrange pessimisme behooren thuis onder de literatuur voor de „rijpere jeugd". Querido's „Jordaan" en Heyermans' „Kamertjeszonde", Emants' „Nagelaten bekentenis" en Couperus' „Noodlot", hoe eerlijk de beide eerste en hoe karakteristiek voor een lang overwonnen levensbeschouwing de twee laatste mogen zijn — ze zijn van ongemeene beteekenis voor bezonnen volwassenen, maar ze kunnen voor de jongeren niets anders doen,

dan hun de veerkracht ontnemen, die nu eenmaal noodig is om ongebroken door dit meergemelde aardsche tranendal heen te wandelen."

Ik heb dit referaat niet gegeven om de artikelen van den heer Daalder aan te bevelen als leidraad (ik meen dat reeds elders daartegen protest werd ingelegd), maar veeleer om duidelijk te maken, dat het toch allerminst in den haak is met onze jeugdlectuur.

Wat er aan te doen? De heer Daalder pleit voor verboden boeken van 12 tot 18-jarigen. Maar hij voegt er dadelijk bij: „als ik maar wist hoe, en door wie deze index zou moeten worden samengesteld en — hoe ze zou moeten worden gehandhaafd." Dat is inderdaad de moeilijkheid, om niet te zeggen, de onmogelijkheid! Zonder eensgezinde moreele principiepen en zonder wettelijk en erkend gezag en zonder sanctie is geen regeling denkbaar. En ik geloof dan ook dat alleen de „Algem. regelen der Boekenwet" een betrouwbaar houvast kunnen bieden, natuurlijk voor Katholieken en „cum grano salis", verstandig toegepast voor christenen aller richting. Dat is nog wel niet ideaal, maar het geeft allicht een vast punt van uitgang, vanwaar uit louter paedagogische overwegingen, mits niet al te Amerikaansche, nog wel iets te bereiken zou zijn.

Maar de moeilijkheid is en blijft groot, zelfs enorm!

Dat blijkt o.a. reeds dat D. L. Daalder boeken als Heyermans Kamertjeszonde en dergelijke producten van „ongemeene beteekenis voor bezonnen volwassenen" kan achten.

„Hic Rhodas, hic saltus." Als wij geen onderscheid kunnen proeven tusschen haas en varkensvleesch, kunnen wij niet aan dezelfde tafel gaan zitten.

VOOR DEN OPVOEDER

Dr. W. Geerts M.S.C. „BEDENKT DIT: WIE KARIG ZAAIT, ZAL OOK KARIG MAAIEN." Opvoedkundige Brochurenreeks. No 43, 67 pag. f 1.—. R.K. Jongensweeshuis, Tilburg.

Dit geschriftje, dat tot ondertitel draagt: „Kloosterroepingen kweeken," heeft m.i. niet die verheldering gebracht, waaraan, naar ik uit ervaring meen te weten, wel behoefte bestaat. De verschillen tusschen roeping en beroep zijn velen vaak niet duidelijk, en terwijl er ter eene zijde over geklaagd wordt, dat men met het tot „roeping" verklaren veel te licht omspringt, wordt er ter andere zijde op gewezen, dat bij meer ijver der geestelijkheid en priesters, het aantal roepingen zeker grooter zou zijn. Inderdaad gaan er —

en misschien meer dan we denken — roepingen verloren. En dat mag zeer zeker niet. Maar het zou toch wel goed geweest zijn, indien de schrijver ook op de groote gevaren van een op niet voldoende gronden berustend besluit: „hier is roeping" had gewezen.

Het is een vraag, die wij gaarne voor beter geven, maar die wij hier toch wel eens zouden willen opwerpen, nl. òf men bij een jongen van 12 jaar wel reeds, enkele uitzonderingen daargelaten, van roeping spreken kan? De puberteit brengt vaak zooveel veranderingen in het karakter teweeg, dat de jongen over wat hij eerst roeping noemde, heel anders gaat denken. Nu beweert de schrijver, dat slechts weinige jongens op lateren leeftijd op hun besluit terugkomen; ik vrees, dat als hij hiervan statistisch de bewijzen zou moeten geven, hij er niet zoo goed zou afkomen. Mij werden althans slechts eenige weken geleden heele andere en bezwarende cijfers genoemd. En zelfs ingeval een jongen op zekeren leeftijd dan merkt geen roeping te hebben, vindt de schrijver dat zoo erg niet, want 't zijn toch in geen geval verloren jaren. Waartegenover ik slechts moge opmerken, hoe eenige weken geleden hierover een ordegeestelijke mij zijn nood klaagde. Want velen dezer studenten studeeren op een beurs; verklaren zij nu gèen priester te willen worden, dan vervalt de beurs volgens de bepalingen van den beursstichter aan een ander. Geld om zijn gymnasiumstudie verder af te maken ontbreekt en hij moet nu op ouderen leeftijd nog een vak gaan leeren. Maar zelfs, al had hij geld om verder te studeeren, dan treden hierbij vaak nog allerlei moeilijkheden in den weg, want de opleiding, die hij genoten heeft, is niet gelijk aan die van een gewoon gymnasium, zoodat hij de aansluiting met dit laatste mist. Met alle onaangename gevolgen van dien. En om nu de ordegeestelijke, die mij dit vertelde, zelf aan het woord te laten: „Dit is een belangrijk beroepskeuzevraagstuk en er is nog niets voor gedaan."

Helaas mis ik in dit boekje ook de verklaring, dat roeping wil zeggen geroepen worden, wat insluit, dat niet iedereen geroepen wordt. Volgens den schrijver schijnt iedereen ook inderdaad geroepen te worden, en de woorden en gedachten, die hij op menig blad aan hen, die als katholieken in de wereld leven, wijdt, zijn niet bijzonder complimenteus (b.v. p. 31). Is het inderdaad „vermetel werk om bij de eerste teekenen van een kloosterroeping te beginnen met tegenspraak en tegenkantingen?" Dient dan werkelijk een zoo belangrijk besluit voor het geheele leven niet genomen na rijp overleg en kan 't kwaad, dat dit besluit door het vuur beproefd wordt, d.i. dat de jongen er de noodige moeilijkheden voor te overwinnen heeft. En is het nu werkelijk waar, dat „het kloosterleven overigens zichzelf aanbeveelt" o.a. „omdat het op niets anders gericht is dan op ....., op vrijdom van kommer en zorgen.....!!"

En mag men zonder meer beweren: „Anderen overhalen[1]) om in het klooster hun onschuld te beveiligen[1]) en hun leven hooger op te voeren, kan niets anders zijn dan een hoog verdienstelijke staat." En is het paedagogisch beschouwd juist: „als algemeene regel mag nu nog gelden wat eeuwen geleden St. Thomas verdedigde: hoe jonger naar 't klooster hoe beter."

Wij kunnen deze brochure bij alle goede bedoelingen van den schrijver, niet aanbevelen, daar ze ons eenzijdig en in haar eenzijdigheid gevaarlijk lijkt. Wie een onderwerp behandelt, dient voor en tegen gelijkelijk te belichten, dient naast het priesterschap ook aan den gehuwden staat in de wereld de volle maat toe te kennen. En wie deze brochure gelezen heeft, kan kwalijk aan den indruk ontkomen dat het leven in de wereld niet samengaat, ja feitelijk leidt tot „den dienst van mammon" tot „verachting van Christus" (pag. 31).

En hiermee willen wij sluiten, ofschoon wij er nog meer van zouden kunnen zeggen.

Dr. L. BERGER

---

(1) Ik spatieer L. B.

VOOR DE JEUGD.

Doorn (Willem van) *Zaansche Spitsbroeders.* Geillustreerd door E. ten Harmsen van der Beek (236) Van Holkema en Warendorf. Amsterdam.

De Heer en Mevrouw Riethoven in Zaandam weten, dat zij een zoontje Felix hebben. Het is geen kwade jongen, maar de guitenstreken laten hem geen rust. Er komt een neefje logeeren, wiens ouders tijdelijk op reis zijn. Het jong-mensch is niet erg gezien in den kring van Felix. Murko is geen bijzonder knap student, maar een koopman in den dop. Hij maakt van alles een zaakje.

Natuurlijk wordt hij er dikwijls tusschen genomen en ten slotte maakt zijn oom een einde aan zijn agentschappen en handel.

Een aardig jongensboek waarin veel Zaansche gebruiken beschreven worden.

Faber (J) *Een Marker Jongen.* Geillustreerd door HenriPieck. (206) *f*2.— Valkhoff en Co, Amersfoort.

Jaap maakt op school kennis met een Engelsche dame en haar Vader.

In Vaders botter brengen zij samen de dame naar Volendam.

Als Jaap eenigen tijd later mee gaat voor het eerst ter vischvangst, verdrinkt zijn vader.

Jaap gaat dan met eenige kennissen naar Shetland.
In een storm slaat hij over boord en wordt dan gered door de Engelsche dame.
Jammer dat het boek zoo weinig boeiend geschreven is.

Hoogte (A. C. J. van der) *Uit Karel's H. B. S. Jaren.* Illustraties van Felix Hess. (221) G. B. van Goor en Zn, Gouda.

Het boek begint al dat Karel de Bruyne verliefd is en zoo gaat het ongeveer door.
Er komen enkele aardige dingen in, maar die voortdurende verliefdheid op zoo 'n jeugdigen leeftijd lijkt ons minder geschikt.

Koning-Coeterier. (Jeanne) *Pension „Golfzang."* Geillustreerd door Wam Heskes. (135) G. B. van Goor en Zn, Gouda.

De meisjes van Mevrouw Verstralen gaan voor het eerst een paar weken hun vacantie doorbrengen in het pension „Golfzang."
Daar ontmoeten zij Suze Viehoff met wie zij dadelijk vriendschap sluiten. Met z'n drieën halen ze heel wat onbezonnen streken uit, waarvoor ze zoo nu en dan bij „Vadertje" ter verantwoording geroepen worden.
Na eenigen tijd als alles weer gewoon zijn gang gaat, deelt moeder hen mee, dat „Vadertje" een „echt Vadertje" voor hen wordt, waarmee ze heel blij zijn.

Tervooren (Lina) *Bep doet de Huishouding.* Geillustreerd door W. Huysmans. Met stempel van den Keurraad (218) f 2.40. L. C. G. Malmberg, 's Hertogenbosch.

Het huishouden van Mijnheer van Waerden is na den dood van zijn vrouw wel wat verwaarloosd. Bep's vader peinst over een middel om dit te veranderen. In een gesprek met haar Vader biedt Bep aan, haar Moeders plaats in te nemen.
Zij komt voor veel moeilijkheden te staan, maar alles wordt beloond als vader haar zijn boek opdraagt.
Een aardig boek voor jonge meisjes.

IJsselstein (Jenny) *Nora in Amerika.* Geillustreerd door Annie van de Ruit. (281) f, 2,50. Gebrs. Kluitman, Alkmaar.

Nora is een meisje dat op een kantoor hard moet werken om haar brood te verdienen. Om haar Engelsch te onderhouden treedt zij in correspondentie met een Amerikaansche dame, die haar na eenigen tijd te logeeren vraagt. Zij geeft dan haar betrekking op en gaat over zee.
Mevrouw Pemberton haar gastvrouw, woont in de 5de Ave-

nue en behoort tot de multi-millionaires. Als zij er eenigen tijd geweest is en het nieuwtje er af is, zet Mevrouw Pemberton haar gewoon op straat om weer met een andere speelpop te beginnen.

Nora maakt veel mee in Amerika en vindt tenslotte haar geluk.

Het is een zeer modern boek, ook wat den slordigen stijl betreft, en alleen aan te raden voor veel oudere meisjes.

Moresco-Brants. (Christine) *Didi's Avonturen*. Geillustreerd door Ella Riemersma (238) f 2,90 Van Holkema & Warendorf, Amsterdam.

Didi is een modern jong meisje dat dolgraag van school af wil om meer van de wereld te zien.

In haar vacantie heeft zij verschillende pretjes waaronder: voor een poosje het leven in een woonwagen.

Zij zou graag met een anderen woonwagen meegetrokken hebben met een paar jongelui de wereld in, maar wordt door een verstandig ouden heer daarvan terug gehouden. Zoo gaat het heele boek door. Zij doet verschillende lichtzinnige dingen.

Haar studie voor het Fransch voert haar naar Parijs. Daar valt zij in handen van een dievenbende en komt eindelijk van haar zucht naar avonturen terug door de verschrikkelijke narigheden die zij meemaakt. Een trouw aanbidder van haar, dien zij vroeger verstooten heeft, wordt tenslotte haar verloofde.

Een boek dat ik niet graag in handen van al te jonge meisjes zou zien.

Hers. (Anna) *Het Beugeljong*. Geillustreerd door W. Heskens. (228) f. 2.90. Van Holkema en Warendorf. Amsterdam.

Een boek waarin verhouding tusschen vader en moeder minder goed is. Beugeltje is een fijn gevoelig meisje, dat alles diep meevoelt. Door een longontsteking van Beugeltje worden vader en moeder weer bijeen gebracht.

Het boek is goed gevoeld, maar ons lijkt de inhoud minder geschikt voor kinderen.

Kok. (Truida) *In Veilige Haven*. Geillustreerd door Henri Pieck (174) f 1,75. Gebr. Kluitman, Alkmaar.

Het afscheid van Vader valt Do erg zwaar. Zij tracht haar troost te zoeken bij Wim.

Als Wim grooter wordt en zijn eigen weg gaat zoeken staat Do voor dezelfde moeilijkheid, maar dan wordt met behulp van Tante Marie ook dat overwonnen.

J e h u (Felice) *Onze Nan is een beste.* (263) f 2.50. Geillustreerd door Henri Pieck. Gebr. Kluitman, Alkmaar.

In het drukke, woelige maar lieve gezin maakt Nan zich zoo verdienstelijk, dat allen haar liefhebben. Hier en daar zijn de kinderen wel eens brutaal tegen Juf, maar zijn overigens toch niet zoo kwaad. Geschikt.

N a n d a. *'t Vroolijk Vierspan.* (209) f 2. Geillustreerd door Henri Pieck. Gebr. Kluitman, Alkmaar.

Moeder is weduwe en moet trachten met haar vier meisjes door de wereld te komen. Zij helpen haar op alle mogelijke wijze en leven er vroolijk en gelukkig op los. Goed boek voor onze groote meisjes.

O o s t e r h o f f (P. A. E.) *'t Winkeltje in de Bloemstraat* (160) f 1.10. Geillustreerd door Sijtje Aafjes. G. B. van Goor & Zonen, Gouda.

De dochters van Moeder Tersteeg helpen haar op een handige en beminnelijke wijze in het winkeltje dat zij wegens benarde omstandigheden heeft moeten beginnen.

Voor meisjes tusschen de 14 en 18 jaar. Een heel aardig boek.

S u t o r i u s (Anna) *Toen 't Vacantie was.* (152) f 0.75. Geillustreerd door Hans Borrebach. G. B. van Goor & Zonen, Gouda.

De schrijfster verstaat de kunst om een vacantie zoo levendig en vroolijk mogelijk te beschrijven. Zeer aan te bevelen.

S e t o n. (Ernest Thompson). *Wilde dieren die ik gekend heb.* (274) f 2,— Naar het Amerikaansch bewerkt. Met 200 teekeningen van den schrijver.

Het leven van Wahb, den griezelbeer. (158) f 2.— Vertaald door H.S. Valeton-Ortt.

Quonab, de indiaan en Rolf zijn blanke vriend. (355) f 1.75. Vertaald door Gos. de Voogd. J. Philip Kruseman, Den Haag.

Voor jongens, die houden van lectuur-studie, speciaal over dieren in de wildernis zijn deze boeken uitstekend geschikt.

S o n. (L.D.A.P.) *De stem in het bosch,* (230) f 2.90. Van Holkema en Warendorf, Amsterdam.

In het dorp, waar Rob op school is, woont een Notaris, Mijnheer van Straten. Deze heeft het kapitaal van Rob's vader

na diens dood verduisterd en Rob tracht dit te wreken, op vrij onschuldige manier door voor „boschgeest" te fungeeren en het geweten van den schuldenaar wakker te schudden. Op het einde wordt alles goed en zijn Rob en de Notaris de beste vrienden.

Spierings. (Kees). *Wim de Blauwpit.* (99) f 0.90. Illustraties van J. Rotgans. Stempel van den Keurraad. Malmberg. Den Bosch.

Hoe Wim Wagenaar, bijgenaamd „De Blauwpit" zijn Paaschvacantie doorbrengt en de jongensavonturen die hij daarin meemaakt. Goed boek voor jongens van een jaar of 12.

Brinkgreve. (Dien) *Stien en haar buurtjes.* (159) f 0,75. Geillustreerd door Sijtje Aafjes. G. B. van Goor Zonen, Gouda.

Dit blijkt ons voor kinderen van een jaar of. 10 een boeiende vertelling, die ze zeker met graagte zullen lezen

Elmslie. (Th. C.) *De kleine Lady.* (223) Vertaald door Helena van Holland. D. Bolle, Rotterdam.

„De kleine Lady," literair zusje van „de kleinen Lord" lijkt ons een even vriendelijk en boeiend verhaal te zijn voor meisjes van een jaar of 14, 15.

Holscher. (To) *Een Kostschoolstel.* (119) Geillustreerd door Gerard Gerrits. G. Mosmans, Den Bosch.

Jongemeisjes van een jaar of 14, zullen deze kostschool vertelling wel aardig vinden. Behalve de guitenstreken staat er niets verkeerds in.

Koster. (Maren.) *Eef Hubrechts.* (150) f 1.40 Geillustreerd door B. Midderigh-Bokhorst. G. B. van Goor Zonen, Gouda.

Eef is een wilde rakker, maar heeft een goed hartje. Gezellig boek voor meisjes van een jaar of 16.

Svensson. S.J., (Jón) *Nonni en Manni.* (101) f 0.60. Vertaald door F. van der Veken. S.J., 2de Druk. Vlaamsche Drukkerij „Xaveriana" Leuven.

Vooraf gaat een korte levensbeschrijving van den IJslander Svensson, die verder in dit boekje veel van zijn eigen avonturen op aantrekkelijke wijze verhaalt. Heel geschikt voor jongens en meisjes van een jaar of 14.

Valkenstein. (Kees) *Keesie Oranje.* (229) f 2.90. Geïllustreerd door Pol. Dom. Van Holkema en Warendorf, Amsterdam.

Keesie komt bij een partij Kermisgasten terecht, die met een

wildedierenspel rondreizen. Hij komt uit een geslacht van dierentemmers, heeft veel liefde voor allerlei dieren en hij komt bij het circus Renz, onder leiding van een dierentemmer te recht en wordt een knap man in dit vak. Voor groote jongens bruikbaar.

Visschers. (D.C) *Een kind van Java.* (95) f 0.90. Geillustreerd door Rob. Graafland. Stempel van den Keurraad. L.C.G. Malmberg, Den Bosch.

Een aardige geschiedenis voor kleinere jongens, die zich in Indië afspeelt.

Zwegers. (B.V.) *In het oerwoud.* (111) f 0.90. Geillusteerd door W. Huysmans. Stempel van den Keurraad. Malmberg, Den Bosch.

Een boeiend verhaal van Heeroom in de Missie. Geschikt.

Berg. (W. V. D.) *De twee Vrienden.* (227) f 2.40. Geillustreerd door Jan Wiegman. R.K. Boekcentrale, Amsterdam.

Van een flinken jongen, die zijn vrienden in nood bijstaat, zijn geloof niet onder stoelen en banken steekt. En trouw blijft tot het einde toe. Voor oudere jongens geschikt.

Berg. (W. V. D.) *Rudi's Avontuur* (275) f 2.40. Geillustreerd door Peter Lutz. Uitgegeven onder goedkeuring van den keurraad voor Roomsche Jeugdlectuur. L. C. G. Malmberg, 's Hertogenbosch.

Het is wel een verschrikkelijk avontuur dat Rudi moet doormaken maar het neemt gelukkig een goede keer. Voor grootere jongens.

Federer (H.) *Een nacht in de Abruzzen.* (134) f 1.25. Illustraties van Rob. Graafland. Vertaling van H. G. Heinen. Uitgegeven onder goedkeuring van den keurraad voor Roomsche Jeugdlectuur.

Dit mooie boek van den bekenden Zwitserschen schrijver Federer is in deze goede vertaling een ware aanwinst voor onze jeugdlectuur.

Finn (Francis S. J.), *Lord Bauntifil* (242) f 1.40. Uit het Engelsch door Ernest van der Hallen.
Een kranig Kereltje (158) f 1.— Uit het Engelsch door Jozef Simons. R.K. Boekcentrale, Amsterdam.

Wat zullen de jongens genieten van deze aardige verhalen van Pater Finn, ook meisjes kunnen er eenige gezellige uurtjes

mee doorbrengen. Voor onze Hollandsche jongens en meisjes echter jammer dat de vertalingen zoo echt Vlaamsch zijn.

Kieviet (C. Joh.) *De Duinheks.* (211) f 1.— Valkenhof en Co. Amersfoort.

Het boek is niet kwaad, maar voor onze jongens te protestantsch.

Lans (J. R. van der.) *Hoe Koning Karel de Saksen overwon.* (114) Voor de jeugd bewerkt door Maks Martin. R.K. Boekcentrale, Amsterdam. Met het stempel van den keurraad.

Dit mooie verhaal dat Van der Lans schreef voor De Kath. Illustratie en waarvan wij in onze jeugd gesmuld hebben zal ook nu zijn bekoring nog wel voor het kind hebben.

VOOR HET KIND

Aafjes. (Sijtje) en Nugten. (Jeannette) *Wanneer het regent.* Met plaatjes van Sijtje Aafjes. (80) f 1.— G. B. v. Goor Zn. Gouda.

Spelletjes, versjes en werkjes die een uitkomst zullen zijn voor de moeders bij leelijk weer.

Blokker. (Wilhelnina) *Ik lees al. Een Stapje verder. Pas op School.* Met plaatjes van Sijtje Aafjes. (60) Gebr. Kluitman, Alkmaar.

Leuke boekjes waarmee het lezen kleintjes spelenderwijze geleerd zal worden.

't Jaartje rond. Met platen van Freddie Langeler. f 2,90. Gebr. Kluitman, Alkmaar.

Een keurig verzorgd boek met mooie bontgekleurde platen en aardige versjes.

Kindjes Zonneboekje. 1 en 2. Plaatjes van Jan Sluijters. (46) f 1,25. Meulenhoff, Amsterdam.

Van Zon en Zang kleine kindertjes. Boekjes voor de heele kleintjes.

Hichtum. (N. van) *Amelioranna als Koopvrouwtje.* Teekeningen van Susan B. Pearse. f 1.40. Gebr. Kluitman. Een fijn boekje met veel kleurendruk en een aardig verhaaltje.

Op straat en buiten de Stad. f 0,90. Een boekje waarin de kleinen kunnen kleuren en kladden naar hartelust.

Natuurkunde

OVERZICHT VAN NATUURWETENSCHAPPELIJKE TIJDSCHRIFTEN

door Prof. A. MULDER.

„Nog niet zoo lang geleden keerde de Meteoor, een schip van de Duitsche rijksmarine, dat geheel is ingericht om allerlei metingen ter zee te verrichten, na een dienstreis van twee en een half jaar in zijn vaderland terug. Het doel van de expeditie was, om ten dienste van de oceanografie, de Atlantische Oceaan tot aan de grens van het Zuidelijke pakijs uit te meten. Onder de wetenschappelijke leiding van Prof. Merz, en na diens overlijden van kapitein Spiess, werd een ontzaggelijke hoeveelheid wetenschappelijk materiaal verzameld, met name geheel onbekende en zelfs niet vermoede gegevens over de geografie der zee. Tegenover de 1500 dieptepeilingen, die tot nu toe bekend waren, en die slechts een gebrekkige kennis van den zeebodem opleverden, kan nu de Meteoor zijn 65000 opmetingen stellen en het is te verwachten dat de bestaande zeekaarten belangrijk veranderd zullen moeten worden."

Aldus „*Der Natuurforscher*" in de aflevering van September.

Dit groote aantal nauwkeurige en vertrouwbare metingen was alleen mogelijk door de uitvinding van een instrument, of liever van een combinatie van instrumenten, waarbij gebruik gemaakt wordt van de terugkaatsing van het geluid op den bodem der zee. Zooals bekend is, plant het geluid zich door het water voort met een veel grootere snelheid dan door de lucht, nl. 1435 m. per seconde. Dicht onder de zeeoppervlakte wordt nu een knalpatroon ontstoken, het geluid dringt door tot den zeebodem, wordt daar teruggeworpen en na eenigen tijd kan de knal weer bij het schip terug zijn en daar als een echo gehoord worden. Vandaar dat deze inrichting het echo-dieplood genoemd wordt. De tijd, die verloopen is tusschen den knal en het terugkomen van de echo (en die zeer nauwkeurig geregistreerd wordt in kleine onderdeelen van seconden), is blijkbaar voor het geluid noodig geweest om den afstand van het oppervlak der zee tot den bodem en terug af te leggen. Was dit bijv. 3 seconden, dan heeft het geluid 3 maal 1435, d.i. 4305 m. afgelegd en dit is de dubbele diepte der zee op die plaats. De enkele diepte is dus de helft, of 2152,5 m. Deze berekening behoeft de waarnemer echter niet eens te maken, want het toestel is zoo ingericht, dat de diepte in eens in meters kan worden afgelezen. Men begrijpt met welk een snelheid zulke dieptepeilingen kunnen geschieden in vergelijking met de oude methode van het dieplood, waarvoor dikwijls uren moesten worden besteed. Ook kan het geoefende oor van den waarnemer uit den aard van het teruggekaatste geluid tot zekere hoogte den toestand van den bodem opmaken.

Andere lezenswaardige artikelen vinden wij in de laatste maanden

o. a. van Dr. J. Esser: over het spectrum van vlammen en kometen en de prismacamera; van Dr. J. Plassmann over het zodiakaal-licht en van Fr. Jos. Becker over het Zeiss-planetarium in het Duitsche Museum te München. In het laatst verschenen nummer (van Nov.) schrijft Dr. Pfaff over den invloed, die de atmosferische electriciteit kan uitoefenen op onze gezondheidstoestand. De S. is blijkbaar van dien invloed overtuigd en is van meening dat de gevoeligheid, die vele menschen toonen voor veranderende weersgesteldheden, aan electrische invloeden moeten worden toegeschreven.

Een vorige keer hadden wij in „*De Natuur*" een nieuwe rubriek aangetroffen, nl. „Eenvoudige proeven". Wij hadden toen den wensch geuit, dat deze nog aan nauwkeurigheid en belangwekkendheid mochten winnen. Tot ons genoegen kunnen wij constateeren, dat dit inderdaad geschied is. De proeven, die de redactie thans geeft over interferentie, over het ijken van stroommeters door electrolyse en over contact-electriciteit zonder wrijving, zijn heel interessant en degelijk behandeld. Buitengewoon interessant zijn ook de artikelen van Prof. Ornstein over de vloeibare kristallen. Deze worden nog vervolgd. Het tijdschrift wordt sedert Juli uitgegeven bij C. A. Mees te Santpoort. Druk en uitvoering zijn dezelfden gebleven.

NATUURKUNDIGE BOEKEN.

Stark (Dr. J.) „ATOMSTRUKTUR UND ATOMBINDUNG". (XVIII+198). 15 fig. RM. 9. — A. Seidel, Berlin. 1928.

Stark is een eigenaardig physicus: hij gaat zijn eigen wegen: hij heeft zijn eigen inzichten. Beroemd als hij is vooral door de ontdekking van het verschijnsel, dat zijn naam draagt, mag hij zich die weelde veroorloven. Hij noemt zich „Experimentalphysiker" en verklaart zich vierkant tegen de opvattingen van Bohr, Heisenberg, Born, Jordan, en Schrödinger, welke tegenwoordig zoowat de heele atoomphysica beheerschen; hij qualificeert ze als „vorläufige mathematisch-dogmatische Atomtheoriën". Voor hem zijn de theorieën niet zelf doel, maar middelen om tot het doel te komen. Het eigenlijke doel voor hem is, de waarnemingen zoo getrouw en verstaanbaar mogelijk te beschrijven en door het vermoeden van nieuwe combinaties en verschijnselen tot nieuwe waarnemingen aan te zetten. Voor hem worden deze twee doeleinden niet door wiskundige formules tusschen parameters bereikt; deze zijn te dubbelzinnig en geven geen heldere aanschouwelijke voorstellingen. Ofschoon de quantentheoretische literatuur (in den geest van de theorie van Bohr) reeds tot een schier onoverzienbare omvang is aangegroeid, heeft Stark nergens een theorie over het helium-atoom of het waterstof-molekuul kunnen vinden, die aan de waargenomen

feiten volkomen beantwoordt. Deze overweldige massa kan wellicht menigeen zoo geimponeerd hebben, dat hij den moed niet heeft of het voorbarig oordeelt van de zoo algemeene opvatting af te wijken. Hij voor zich is niet van plan zich door de pchysologie der massa te laten meeslepen. Wetenschap kan nu eenmaal niet door een meerderheidsbesluit worden gemaakt en waneer de wiskundige theoreticus het recht heeft zijn voorloopige atoomtheorie te publiceeren, dan moet datzelfde recht ook aan den experimenteelen physicus worden gelaten. En dit te eerder, omdat zijn theorie fundamenteel van anderen aard is dan die wiskundig-dogmatische theorieën en bovendien haar nut door het vinden van nieuwe verschijnselen heeft bewezen. Schrijver zelft is nl. op grond van de voorstellingen over atoomstructuur, die in dit boek behandeld worden, gekomen tot de ontdekking van den invloed van een electrisch veld op spectraallijnen en de axialiteit der lichtuitzending. In verband hiermede heeft hij een atoomstructuur opgezet en daarover verleden jaar een brochure „Die Axialität der Lichtemission und Atomstructur" in 't licht gegeven. Deze „Empirische" theorie wordt nu in het boekje, dat wij bespreken, meer in bizonderheden uitgewerkt en toegepast.

Stark verdeelt zijn werkje in drie hoofdstukken: 1e. De fundamenteele begrippen der atoomstructuur. 2e. De structuur van de atomen der chemische elementen en 3e. De verbinding van atomen tot moleculen.

Op grond van eigen optische waarnemingen is hij tot de bevinding gekomen, dat het atoom een axialen structuur bezit, d.w.z. dat zijne bestanddeelen zich rangschikken om een as, de as van het atoom, die door het atoomcentrum gaat. In tegenstelling met de theorie van Bohr en zijn volgelingen, bouwt Stark zijn atoom op als een statisch stelsel. Alles heeft in den evenwichtstoestand een bepaalde plaats en een bepaalde asrichting, die nu eens met de asrichting van het atoom kan samenvallen, zooals bij het waterstof-atoom en molekuul, of wel een bepaalden hoek ermee maken, zooals o.a. bij het helium-atoom.

Het zou ons te ver voeren hier in nadere bizonderheden te treden. We willen alleen nog vermelden, dat de grondgedachte der geheele theorie is: de beweging van de electromagnetische energie in het veld der archionen (waterstof-kernen) en electronen langs banen, die in betrekking staan tot de figuratie-as, en dat het geheel is gebaseerd op de theorie van Faraday en Maxwell en tot zekere hoogte op die der quanta.

Wat nu te zeggen van de aannemelijkheid dezer theorie?

Wij zouden onze bevoegdheid te buiten gaan indien wij een beslissend oordeel zouden vellen. Wel schijnt het ons toe, dat een statische theorie gelijk deze is, in beginsel meer kans van slagen heeft dan een kinetische. Vervolgens dunkt ons het atoom van

Stark heel wat steviger in mekaar te zitten en beter te passen in de philosophische theorie van de wezenseenheid, dan dat van Bohr met zijn zwervende electronenbanen of van Schrödinger met zijn golfpaketten. Eindelijk zijn de constructiebeelden, die hij van talrijke atomen geeft, en waarvoor hij altijd gronden in de experientie weet aan te wijzen, inderdaad treffend; vooral zijn valentietheorie zal den chemicus interesseeren.

Toch lijkt het ons niet waarschijnlijk, dat de theorie van Stark reeds thans tot haar recht zal komen. Veeleer is het te verwachten, dat dit, zoo ooit, dan toch eerst veel later zal geschieden, wanneer nl. de toonaangevende wiskundige theoretici tot de bevinding zullen gekomen zijn, dat zij op den verkeerden weg zijn geraakt.

We kunnen echter aan iedereen, die zich op dit gebied beweegt, zoo leerling als meester, theoreticus of practicus, wiskundige of experimentator, de lezing van dit boek, afgezien van eenige philosophische onjuistheden, ten zeerste aanbevelen.

Brievenbus

W. M. te O. Dank voor Uwe beloofde toezending. Wellicht mogen wij er op rekenen, dat als u in de nieuwe woning zult zijn geïnstalleerd, wij zoo ongeveer met den eersten van de maand in het bezit zijn van uwe gewaardeerde bijdragen.

J. v. N. te A. Wij hebben indertijd uitvoerig gerefereerd over het boek van Adès en Josipovici, *Goha de Onnoozele*. Hetgeen wij ter plaatse hebben geschreven is duidelijk genoeg om te begrijpen, dat wij dit boek voor niemand geschikt vinden. Verre vandaar.

L. P. te L. Of de schrijver Victor Feli nog leeft, en waar wij dan zijn adres moeten zoeken weten wij niet. Uit de bescheiden, waaruit wij betrouwbare inlichtingen kunnen putten, vernemen wij dat hij goede romans heeft vervaardigd voor Katholieke lezers.

A. H. te A. Wij hebben nog eens onderzocht en weten nu zeker dat Uw boek Mobilisatie inderdaad door ons van den Uitgever werd ontvangen, maar tegelijkertijd is ons gebleken dat wij geen recentie hebben geschreven, voor zooverre wij weten. Jammer! Het boek had vele goede eigenschappen.

A. D. te K. Ja, wij zullen Uw artikel zeker wel plaatsen, maar voor ditmaal was het niet mogelijk, daar uwe inzending te laat kwam om ze in dit nummer nog te laten afdrukken.

Nieuwe Uitgaven en Herdrukken

G. J. Staal, Nederlandsch Guyana (209 blz) Uitgeversgenootschap „Groot Nederland" A'dam.

Een beknopt, maar duidelijk overzicht van ons West-Indië, geschreven door den oud-gouverneur van Suriname, met de bedoeling meer belangstelling te wekken voor deze kolonie. De deskundige schrijver heeft kans gezien binnen het kort bestek van zijn boek vrijwel alle staatkundige, economische en godsdienstige instellingen en verschijnselen te bespreken.

Leo de Raedt, Naar de Noordkaap. (108 blz.) N.V. Standaard-boekhandel Brussel.

De hoofdredacteur van het Antwerpsche dagblad „De Morgenpost" vertelt in dit boek van zijn vacantiereis naar Noorwegen. Het is geschreven in vlotten journalistenstijl en zal zeker zijn lezers wel vinden, nu er de laatste jaren zooveel animo bestaat over vacantie-reizen naar het Noorden.

Pater Cajetanus v. Ossendrecht, De Sociale Kwestie. (238 blz.) 2e druk. N.V. Boekdrukkerij en Uitg.-Mij. der R.K. Arbeidersbeweging Utrecht.

In een reeks van tien hoofdstukken wordt een korte, maar klare uiteenzetting gegeven van de hoofdzaken der sociale kwestie. Dit boek is een handleiding, vooral bedoeld voor hen die geen tijd en lust bezitten. de groote sociologische werken te bestudeeren, en toch gaarne een algemeen en niet te oppervlakkig overzicht zich wenschen te verwerven.

Adacee, Een Bloeipartijtje van Allegaar. Bloemlezing voor de Middelbare Meisjesscholen, de hoogste klasse der M.U.L.O. en Kweekscholen, (325 blz.) Ingen. f 2,25 Geb. f 3,25 J. M. Meulenhoff, Amsterdam.

Het bijzondere van deze bloemlezing is dat de keuze gedaan werd door een vroegere leerlinge, die eenige jaren geleden de school verlaten heeft, en kon oordeelen over den smaak der leerlingen. De initiatief neemster, Dr W. L. C. Coenen, heeft, volgens haar verklaring in het voorwoord, slechts enkele aanwijzingen gegeven. Erkend moet worden dat de jeugdige samenstelster een goeden smaak heeft.

William J. Long, Moeder Natuur. Een studie over leven en dood der dieren. (182 blz.) Ing. f 1,90 Geb. f 2,90. W. L. & J. Brusse's Uitgevers Mij. Rotterdam.

Dit is het 14e deel van de serie prachtige dierenverhalen die deze Amerikaansche natuurminnaar heeft geschreven. Voor liefhebbers van dit soort boeken interessante lectuur, vooral ook wegens de, van de algemeene opinie nogal afwijkende, meeningen van den schrijver.

Dr. G. A. Brands, Lyceum-Herdrukken VII Bloemlezing, met inleiding en aanteekeningen, uit Nederlandsche prozaschrijvers der zeventiende Eeuw. (180 blz.) f 2,75. J. B. Wolters U. M. Groningen—Den Haag

Een mooie bloemlezing, die uit den aard der opgenomen stukken, het meest geschikt is voor Christelijke inrichtingen van middelbaar onderwijs.

Dr. Jan Sterck zeventig jaar

1859 - 3 Januari - 1929

door ELLEN RUSSE

„Zondagmiddag om half vier dan maar, mevrouw", besloot Dr. Sterck toen we hem telefonisch verzochten om een interview voor Boekenschouw. De toon hield iets van een aarzeling in en diezelfde aarzeling vonden we terug in de stemming, in de houding van den eminenten Vondelkenner, toen we hem op het afgesproken uur bezochten in zijn prachtige villa in het schoone Aerdenhout gelegen. Die aarzeling was een uiting van bescheidenheid, een van de kenmerken van dezen verdienstelijken werker.

„Ik weet niet goed wat ik eigenlijk vertellen moet en waarmee ik zal beginnen. Ik vind 't wel erg vereerend, maar 't is toch wel overdreven om mij te interviewen. Moet ik nu bij U een soort van biecht spreken?" De donkere oogen tintelden en over het ernstig gelaat vloog een glimlach. We stelden ons „slachtoffer" gerust, het zou wel van zelf gaan en hij vond 't toch zeker wel goed als we vragen stelden.

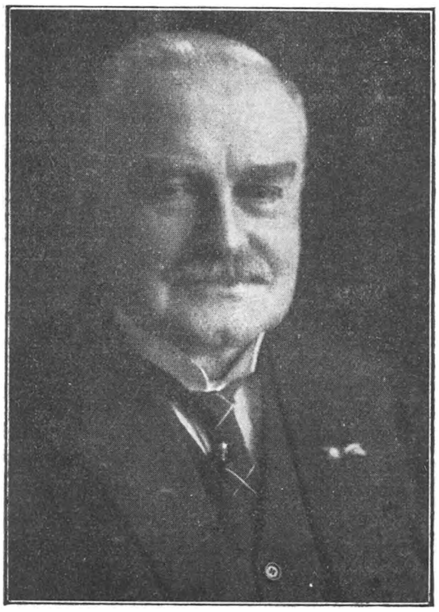

Dr. JAN STERCK 70 jaar

„Natuurlijk," was het hoffelijk antwoord.

„Welnu dan Dr. Sterck, vanaf wanneer dateert Uw liefde voor Vondel? Want uw studie is toch zeker wel uit en liefde voor den grooten dichter geboren?"

„Mijn liefde voor Vondel? Die heb ik van Thijm overgenomen, of nee, eigenlijk in Rolduc begon het al, toen ik zulke uitstekende lessen in nederlandsche letteren kreeg van Prof. Everts, u weet wel, degene, die dat werk over nederlandsche letterkunde geschreven heeft. En 't was ook tijdens Rolduc, dat ik in aanraking kwam met Thijm, 't staat alles zoo'n beetje met elkaar in verband."

„Hoe kwam U toen in aanraking met Thijm?"

„Ik zond hem een gedicht, ik was zestien jaar en hij was er nogal tevreden over."

Veerkrachtig verrees de groote zware gestalte uit den bureaustoel en nam een perkamenten bandje uit een naburige boekenkast. We herkenden een van de deelen van Thijm's Volks Almanak en vroegen: „Is het hierin verschenen?"

Nog trotsch bij de herinnering aan dien triomf op zestienjarigen leeftijd ondervonden, knikte de jubilaris en wees ons het gedicht getiteld „Het Orgel" ter gelegenheid van den 120sten verjaardag van Bilderdijk's geboorte.

„Mogen we dit deeltje meenemen?"

Ja dat mag, als u het gedicht maar niet gaat voordragen!"

We beloofden dit, maar beloofden niet, dat we er verder over zouden zwijgen en citeeren dus zonder de minste gewetenswroeging de slot-strofe:

Blijf orgel, blijf God's lof bezingen,
En strek den mensch tot heil en troost!
Geen macht zal ooit uw stem bedwingen;
Galm eeuw aan eeuwen onverpoosd!
Tot bij 't vervullen van de tijden,
Bij 't eind van aardsche vreugd en lijden,
Voor andren toon uw zang verstomt:
Wen 's hemels Englen, uitgezonden,
Met blij trompetgeschal verkonden:
„Rijst, Volken, uw Bevrijder komt!"

„Eigenlijk — herinnerde Dr. Sterck zich intusschen — was ik al vroeger met Thijm in aanraking geweest. Hij zond mij een boek ter gelegenheid van mijn eerste communie, onze families waren aan elkaar verwant."

Ook dit boek werd opgediept: Histoire des Monuments, een geillustreerd werk over belangrijke monumenten uit geheel de wereld. Thijm had erin geschreven: Aan Jan Sterck op den mooisten dag van zijn leven.

„Na Rolduc — vervolgde de geinterviewde — ging ik naar Leiden om te studeeren. U moet weten, dat de klassieke talen op Rolduc ook uitmuntend gedoceerd werden. Ik was juist twee jaar in Leiden, toen ik ziek werd, heel erg. . . hevige bloedspuwingen. Ik moest naar het buitenland, eerst naar Meran, toen een winter in Madeira. Ik genas, maar met de universiteit was 't daarna gedaan. Doch Thijm schafte raad. Ik kwam bij hem in den boekhandel en studeerde voor mijzelf voort. Tegelijk werd ik secretaris van De Vioolstruik."

We keken op met een vraag in de oogen.

„Weet U niet wat de Vioolstruik is? Dat was een vereeniging van vrienden en familieleden van Thijm te Amsterdam. Zij kwamen bijeen om te samen tooneelwerken, klassieke evengoed als moderne stukken voor te lezen en Thijm hield dan altijd een inleiding. Vóór mij was zijn zoon Karel, Lodewijk van Deyssel, secretaris geweest. Hij schreef toch zulke geestige notulen! Thijm werkte toen aan zijn Vondeluitgave. Hier heb ik de twee deelen, kijk, met een brief van Thijm."

Voor in het tweede deel lag een schrijven aan den medewerker Jan Sterck, mede eigenaar, mede patroon dezer uitgave en Thijm eindigde met de woorden: U Joost verder aanbevelende ...... als voorvoelde hij zijn eigen dood.

IN ZIJN ZOUAVENPAKJE. (1865)

Dat was in 1887 en nu in 1929 kan de letterkundige wereld getuigen, dat Dr. Sterck de verwachtingen, die Thijm van hem koesterde, niet heeft beschaamd.

Maar Dr. Sterck vertelde verder: „Toen Thijm twee jaar later stierf, nam ik zijn zaak over en ook ordende ik heel zijn letterkundige nalatenschap d. w. z. zijn uitgaven, portretten en meer dan twee duizend brieven. Ik stichtte toen de Thijmiana, deze wordt nog dikwijls geraadpleegd. Prof. Brom heeft er bijvoorbeeld veel uit geput. Ik vind het prettig als men er nut van heeft. Toch is er iets beweerd geworden, dat niet juist is, n.l. als zouden Klunne en Thijm tesamen Der Kinderen bestreden hebben. Dat is niet waar. U kent toch die geschiedenis van Der Kinderen's schilderij van het Amsterdamsch Mirakel?"

Nu konden we gelukkig bevestigend antwoorden: „U bedoelt het schilderij in het Stedelijk museum?"

„Ja juist. Samson kocht het aan voor het museum. Weet u, dat mijn portret er ook op te vinden is?"

Nee dat wisten we niet, en Dr. Sterck toonde ons de reproductie van een schets hemzelf voorstellende in middeleeuwsche dracht als

schutter in de H. Sacramentsprocessie. „Dat was" — zoo legde hij uit — „een van de voorstudies die Der Kinderen maakte, eigenlijk zijn de meeste figuren van den edelwacht portretten," — en wijzend op een reproductie van het groote paneel — „hier hebt U Cuypers en mijn zwager Smits en hier op de tweede rij, dat ben ik. Feitelijk zouden die origineele voorstudies ook in 't museum moeten hangen, maar daar is nog niets van kunnen komen. Maar waar waren wij nu eigenlijk gebleven?

„Bij het overnemen van de zaak van Thijm."

„O ja, ik verkocht die later weer aan Mensing en kwam toen in het rijks school-toezicht. U weet hoe je daarin steeds opklimt. Later kwam ik in Haarlem te wonen en werd op mijn vijf en zestigste jaar gepensioneerd als hoofdinspecteur. Toen kon ik mij rustig aan mijn eigen studie geven. Behalve mijn liefde voor Vondel heb ik ook een groote liefde voor de geschiedenis van Amsterdam. U weet, Tergouw schreef over Amsterdam, maar negeerde heel het katholieke element. Hij beweert zoo ongeveer, dat er in de middeleeuwen niet veel kunst geweest was in de Amstelstad, omdat er niets van overgebleven is. Ik heb het tegendeel willen bewijzen."

ALS STUDENT IN ROLDUC (1877)

Thuis gekomen lazen we een studie welke Dr. Sterck ons mee gaf over het geestelijke leven en de kunst in Amsterdam vóór 1578 en bij het vernemen over de kunstschatten der oude kerken, voor dat brand en hervorming ze teisterden, begrepen we welk pionierswerk op historisch gebied Dr. Sterck doet door die verloren gegane kunstschatten voor den geest te reconstrueeren, en een heel ander beeld van het leven te geven, dan men krijgt uit de door niet katholieken geschreven werken.

„Uw boeken over de H. Stede kende ik wel."

„Hebt U ze gelezen? welnu dan weet u dat ik in het laatste boek eenige totaal ongekende gegevens publiceerde. De critiek beweerde eerst dat ze niet authentiek konden zijn, maar nu schrijft o.a. ook Prof. Blok, dat ze beslist echt zijn. Dat is wel een voldoening voor mij."

Op dat oogenblik kwam Mevrouw Sterck binnen en bracht thee. „Jelui zult wel doodmoe zijn," plaagde zij. „Is mijn man weer alles

aan het uithalen? Hij heeft heel zijn leven lang verzameld, er is dus wel wat te zien."

„En heel zijn leven lang gewerkt, Mevrouw,"vielen we bij. „U trouwens ook, U werkt zeker dikwijls samen?"

„Ja werken is heerlijk, ik zou het niet willen missen", was het antwoord van deze kloeke vrouw, die er in slaagt tegelijk moeder en gastvrouw, echtgenoote en medewerkster van haar man te zijn en dat alles doet met de opgeruimdheid voortspruitend uit een gezonden zin voor humor.

Maar we wilden nog meer weten omtrent de wijze waarop Dr. Sterck zijn verzameling boeken en handschriften verrijkte.

„Ik heb nogal speurderszin" — bekende hij — „ook helpt 't dat ik gewoonlijk vooruit wist, waar er iets bijzonders verkocht ging worden. Maar soms doet men werkelijk verrassende, onverwachte vondsten. Zoo bijvoorbeeld dezen brief van Ban, den musicus uit den Muiderkring, dien ik te Berlijn bemachtigde en deze editie van Garzoni onlangs in Florence opgediept. Zie dat is werkelijk een vondst, want hierdoor is er een geheel nieuwe bron van Vondel's inspiratie ontdekt. Bij een ouden boekhandel in Florence vond ik dit boek: La Piazza universale di tutte le professioni del mondo. 't Is een soort encyclopedie, in 1585 verschenen. Vondel moet dit werk gekend hebben, want vier strofen uit zijn Lofzang op de Zee-vaert zijn aan Garzoni ontleend. Ik heb er over geschreven in het tweede deel der nieuwe Vondeluitgave, dat spoedig gaat verschijnen."

De prachtig uitgevoerde proefbladen werden voor ons neergelegd. „Dat is dus het werk waarmede U tegenwoordig bezig bent?"

„Ja, dit — met een zwaai werd de boekenmolen een slag omgedraaid — dit zijn de boeken die ik zelf schreef: Vondel's Oorkonden, die mij den dokterstitel honoris causa bezorgden, een werkje over Bilderdijk na zijn uitwijking in 1795, dan: Rondom Vondel, Een leven van Vondel, het nieuwste boek: Van Rederijkerskamer naar Muiderkring en de boeken over oud Amsterdam en verschillende gebundelde overdrukken uit diverse tijdschriften.

„En uw uitgave van Thijm?"

„Na zeven deelen gestaakt. Jammer genoeg. Kon ik maar een uitgever vinden, want het geld is er voor. Dit is mijn arsenaal, hier het standaard werk over Vondel door Unger, de voornaamste bron waar ik uit put."

Terwijl we het boek openden viel ons oog op het ex-libris. „Het uwe?" vroegen we en kregen een exemplaar mee.

EX LIBRIS door Theo Molkenboer

Het onderschrift bij den studeerenden monnik is wel een kenschetsende keuze van den bescheiden Vondelkenner en historicus Dr. Sterck:

Wildi orbaerlick wat leeren oft begheere te weten zo minne onbekent te syn en niet geacht te syn.

Want bij het afscheid nemen drong de jubilaris herhaaldelijk aan: „Maakt u 't als 't u blieft niet te mooi, mevrouw, 't is alles zoo onnoodig, zoo overdreven die feestviering. Ik heb toch niets bijzonders gedaan." (We keken veelzeggend naar den boekenmolen vol eigen studies en dachten aan de onderscheidingen: eerelid Vlaamsche Academie, lid der Maatschappij voor Letterkunde, ridder Oranje Nassau, van Gregorius den Grooten en het eerekruis Pro Ecclesia!) „Ik word nu alleen maar zeventig jaar. En moet iedereen dat nu opeens weten!"

Onder het afdalen van den monumentalen trap, gaande langs de wanden smaakvol versierd met typische gravures uit Vondel's tijd klonk het nog eens: „Vooral niet te mooi maken, mevrouw." En wij beloofden plechtig alleen maar . . . . de waarheid neer te schrijven over een bescheiden, hard werkenden geleerde, die zijn kennis omtrent den Muiderkring weet te paren aan de hoffelijkheid van dien tijd.

George Eliot

door P. W. ASSMANN

Bij een eerste en vluchtig overzien der Engelsche literatuur van 1830 kan het verwondering wekken, dat het werk van den grootsten proza schrijver, wiens werkzaamheid omstreeks dezen tijd werd afgesloten, zoo betrekkelijk weinig navolging heeft gevonden. Het zou voor de hand liggen te veronderstellen dat het thema van den historischen roman, door Sir Walter Scott zoo meesterlijk en massaal, en vooral met zooveel succes behandeld, nog lang na hem door de meerderheid der auteurs zou worden uitgewerkt. Maar al hebben enkele der na Scott optredende schrijvers, en daaronder een der grootste — Thackeray — met wisselend succes historische romans geschreven, van een beduidende navolging kan toch niet gesproken worden en tot de vorming van een eigenlijke school heeft Scott's oeuvre niet geleid.

GEORGE ELIOT

Na 1830 was een kentering der tijden begonnen en te veel nieuwe onderwerpen en vraagstukken drongen zich op — die ook voor de literatuur van belang moesten zijn, — dan dat de auteurs deze konden negeeren om een reeds geëffend pad te betreden. De ideeën der Fransche revolutie waren, nu de Napoleontische oorlogen uitgestreden waren, ook in Engeland doorgedrongen. Terzelfder tijd, dat de industrie en de spoorwegen hun enormen invloed op het economisch leven begonnen uit te oefenen, ontstond door de nieuwe denkrichtingen een drang naar allerlei hervormingen op staatkundig en maatschappelijk gebied. Dit alles moest wel zijn neerslag vinden in de literatuur en de „hungry forties" hebben dan ook werkelijk een geweldigen invloed op haar uitgeoefend.

Een der romans van het nieuwe tijdperk heet *Yeast*. Het was de bedoeling van den auteur, Charles Kingsley, de aandacht te vestigen op de gisting in de maatschappij. De titel suggereert ook het best de toestand in de literatuur. Het gistte. Nieuwe, zich als het ware op-

dringende, motieven werden door de auteurs aangegrepen, en de literatuur werd met vele nieuwe elementen verrijkt. Het was natuurlijk vooral de roman die hiervan den invloed onderging; de roman bleek bij uitstek het geschikte instrument tot vertolking der vele nieuwe ideeën en opvattingen; de uitbreiding, die de menschelijke gedachten ondergingen, heeft zich het meest in den roman gedemonstreerd; zijn elasticiteit en draagvermogen zijn geweldig toegenomen, zoodat de roman de belangrijkste letterkundige vorm der 19de eeuw is geworden.

Merkwaardig is het, welk een groot aandeel de vrouwelijke auteurs, wier aantal verrassend toenam, hierin gehad hebben. Tegenover een vrijwel enkele schrijfster van beteekenis in het begin der 19de eeuw, als Jane Austen, traden in de „Victorian Age" talrijke vrouwelijke auteurs op en verschillende van haar hebben nieuwe geestelijke terreinen aan het gebied van den roman toegevoegd. De Brontë Sisters o.a. verrijkten het met het element der hartstochtelijke liefde; haar werken ook brengen voor het eerst in den Britschen roman „the full power of landscape setting". In Emily Brontë's verhalen zijn de „Yorkshire moors" als gepersonifiëerd; zij zijn onafscheidelijk verbonden aan de levens van haar mannen en vrouwen.

Het verschil van tijdgeest tusschen het begin der 19de eeuw en de „mid-Victorian Age", toen het sociale en economische leven rommelde, blijkt zelfs het best uit de werken van twee schrijfsters: Jane Austen is de onzelfzuchtige kalme vrouw, die niets voor zich zelf vraagt, maar tevreden om zich heen ziet en glimlacht; Charlotte Brontë is reeds eenigszins de gepassioneerde, opstandige vrouw, zoo als we er later onder de vrouwelijke auteurs zooveel leeren kennen, die van het leven de bevrediging verlangt van haar wenschen en droomen.

Onder de schrijfsters van dien tijd neemt ook Mary Ann Evans — pseudoniem — George Eliot — een voorname plaats in. Zij is het, die voor het eerst die intellectueel etische atmosfeer in den roman brengt, die later van zooveel belang werd in de werken van George Meredith, vooral ook in die van Thomas Hardy, en welke over het algemeen de romankunst tusschen 1800 en 1900 beheerscht. De moderne psychologische roman gaat voor een belangrijk deel tot haar terug; al is zij geen genie geweest, de wijze waarop zij in eenige van haar beste werken de karakterontwikkeling van haar personages teekende, is van dien aard, dat haar een voorname plaats in de Engelsche literatuur blijft gewaarborgd.

Mary Ann Evans werd 22 November 1819 geboren op Arbury Farm, nabij Nuneaton in Warwickshire, als dochter van den aannemer Robert Evans. Een paar maanden na de geboorte verhuisde de familie naar de farm Griff in dezelfde streek, „a charming, red-brick, ivy-covered house," waar zij tot haar 21e jaar

heeft gewoond en waar zij die uitstekende kennis van het landleven zich verwierf, die wij thans in haar boeken nog bewonderen. Haar leven op Griff heeft haar gedeeltelijk stof verschaft toen zij *The Mill on the Floss* schreef: het verhaal der kinderjaren van Maggie Tulliver en Tom is voor een deel auto-biografisch. Ook haar vader, die een flink energiek man was, heeft zij in haar werken vereeuwigd; verschillende van zijn karaktertrekken vindt men terug in haar beelding van Adam Bede en Caleb Garth. Trouwens al haar jeugdherinneringen zijn voor deze schrijfster, — in het bezit van een verbazend sterk geheugen, — van zeer groote beteekenis geweest. In haar jeugd genoot ze goed, maar toch geen buitengewoon onderwijs; wat er aan ontbrak vulde zij door zelfstudie aan, ook nog toen zij, na het huwelijk in 1837 van haar zuster Christina, de geheele huishouding van haar vader waarnam. Haar moeder, van wie zij zeer veel moet gehouden hebben, was het jaar daarvóór gestorven. Zij studeerde veel in deze jaren, en werd een ontwikkelde vrouw, die Grieksch, Latijn, Duitsch, Fransch, Italiaansch en Hebreeuwsch kende, een buitengewone belezenheid bezat en ook muzikaal zeer ontwikkeld was.

Toen in 1841 haar broer Isaac trouwde en op Griff ging wonen, vestigde zij zich met haar vader te Coventry. Hier was het, dat haar leven zich een andere richting uitboog. Haar ouders waren menschen van een diep en overtuigd religieus gevoel en ook Mary Ann was in haar jeugd zeer godsdienstig. Tot zij in 1841, na haar vestiging te Coventry kennis maakte met de toenmaals bekende schrijvers van filosofische werken, Charles Bray en diens zwager Charles Hennell, en daarmee met de rationalistische evangelie-critiek, zooals die zich destijds, vooral onder invloed van David Friedrich Strauss (1808-1874), ontwikkelde. Het geloof van Mary Ann Evans heeft daarbij definitief schipbreuk geleden. Aanvankelijk heeft zij pogingen gedaan haar nieuwe vrienden te bekeeren; een verschijnsel, dat zich meer voordoet in het proces van den geloofsafval van onvoorzichtigen. Het eindresultaat was, dat zij hun rationalistische beschouwingen tot de hare maakte, en van 1844 tot 1846 beëindigde zij zelfs de door Mrs Hennell begonnen Engelsche vertaling van Strauss' hoofdwerk *Das Leben Jesu*, een werk, dat bij zijn verschijnen in Deutschland (1835), hoewel dit land reeds zeer aangetast was door den geest van het rationalisme, een geweldige verontwaardiging heeft verwekt. Haar vader, die in 1859 stierf, heeft de afval van zijn dochter veel verdriet veroorzaakt; heftige huiselijke tooneelen moeten zich afgespeeld hebben, en het was terwille van hem, dat Mary Ann tijdens zijn leven niet openlijk met de Kerk brak. Hierbij kan nog opgemerkt worden, dat, ofschoon haar later leven in alle opzichten het bewijs heeft geleverd, dat zij met alle positief geloof had gebroken en de Christelijke zedenleer voor haar geen beteekenis bezat, — ik kom daar dadelijk nog op terug — dat leven

toch voldoende aanwijzingen verschaft om tot de conclusie te komen, dat zij levenslang door wroeging werd gekweld.

Toen haar vader in Mei 1849 gestorven was, vertrok zij de maand daarop met het echtpaar Bray naar het Continent. In Geneve verliet zij hen, en heeft daarna eenigen tijd in die stad gewoond.

In 1850 verzocht de uitgever van de *Westminster Review* haar zich aan zijn blad te verbinden, zij keerde naar Engeland terug en werd aangesteld als „assistant-editor" van het genoemde tijdschrift. In dezen zelfden tijd werd zij een der hoofdpersonen van een literaire club. Een der leden van dezen kring was *George Henry Lewes*. (1817-1878). De kennismaking van M a r y A n n E v a n s met dezen man is van beslissenden invloed geweest op heel haar later leven. *George Henry Lewes* was een veelzijdig ontwikkeld man, van wien Frederic Harrison schreef, dat hij „began life as a journalist, a critic, a novelist, a dramatist, a biographer, and an essayist; he closed it as a mathematician, a physycist, a chemist, a biologist, a psychologist, and the author of a system of abstract general philosophy." Mogen over zijn verschillende talenten de meeningen nogal verdeeld zijn, hij wordt onbetwist erkend als een uitstekend tooneel-criticus.

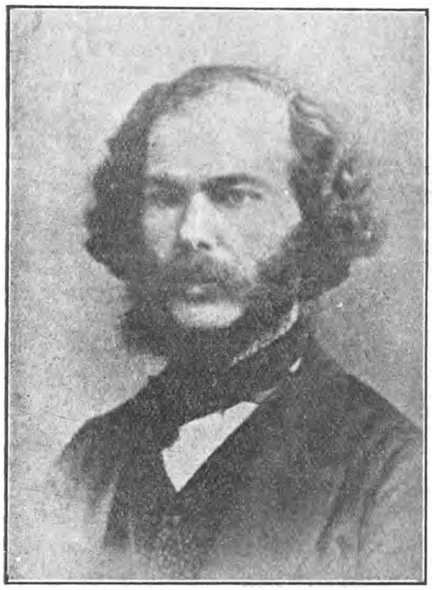

GEORGE HENRY LEWES

Ten tijde zijner kennismaking met M a r y A n n E v a n s was hij „editor" van de *Leader*. Vanaf het eerste oogenblik dier kennismaking vatten beiden genegenheid voor elkander op. Maar een huwelijk was onmogelijk, want *Lewes* was reeds getrouwd. Dit huwelijk, — in 1840 gesloten, — was zeer ongelukkig gebleken, man en vrouw hadden elkaar verlaten, maar scheiding kon natuurlijk niet plaats hebben. Toen de wederzijdsche verboden liefde elkander gebleken was en tot verklaringen geleid had, moet vooral M a r y A n n E v a n s een vreeselijken tijd doorgemaakt hebben; het einde was, dat beide bezweken en tot den dood van *Lewes* in 1878 hebben zij als man en vrouw geleefd. In den zoo preutschen Victoriaanschen tijd was dit, — nuchter beschouwd, — wel iets

zeer bijzonders; het is overigens ook een feit, dat de schrijfster er zich haar geheele leven van bewust is geweest een misstap te hebben begaan, en ofschoon de verhouding tusschen haar en *George Lewes* steeds zeer goed is geweest, heeft zij toch geen werkelijk levensgeluk gekend: altijd eenigszins geplaagd als zij werd door wroeging, — ook over haar geloofsafval, — welke langzamerhand leidde tot een zekere matheid en melancholie.

Lewes was in dien tijd bezig aan zijn *Life and Works of Goethe*, een werk waardoor hij thans nog het meest bekend is, en het was met het oog op de beëindiging daarvan, dat beiden in 1854 naar Weimar vertrokken, waar zij drie maanden verbleven. Geruimen tijd hebben zij daarna in Berlijn gewoond, trokken toen weer naar Engeland terug, en woonden achtereenvolgens te Dover, East Sheen en tenslotte te Richmond.

In 1857 nam Mary Ann Evans den auteursnaam aan van George Eliot, „that pseudonym being adopted, because George was Mr. Lewes' Christian name, and Eliot was a good mouth-filling, easily pronounceed name."

George Henry Lewes stierf in 1878, en na zijn dood verviel Mary Evans, die, zooals Richard Holt Hutton van haar verklaarde, „was always exceedingly dependent on some person for affection and support," in een toestand van diepe melancholy. Zij werd hieruit weer eenigszins opgeheven door Mr. John Cross, een vriend van haar en *Lewes* sinds 1869. Met hem trouwde zij in 1880, aldus in haar ouderdom nog tot den staat gerakend die steeds haar ideaal was gebleven. Haar huwelijksleven heeft echter maar kort geduurd; zij stierf den 22en December van hetzelfde jaar, en werd begraven naast de laatste rustplaats op aarde van *Lewes*.

In het nieuwe zich baanbrekende maatschappelijke leven van de „Mid-Victorian Age" openbaarden zich zooveel nieuwe aspecten en stroomingen, en opende zich voor het denken zooveel nieuwe en verre perspectieven, dat een groot aantal der voornaamste auteurs, en daaronder op de eerste plaats de vrouwelijke, er eerder toe kwamen te observeeren en die observaties in hun werken vast te leggen of daarin hun gedachten over de nieuwe realiteit te belijden, dan in den eigenlijken zin van het woord te scheppen of uit hun fantasie te putten: Charlotte Brontë, Mrs. Gaskell en vooral George Eliot.

In de inleiding van dit artikel heb ik al terloops de opmerking gemaakt, dat George Eliot geen genie was; haar talenten waren daartoe te ongelijkwaardig. Sommige bezat zij in merkwaardig hooge mate en het opvallend onvolmaakte van andere doet daategenover vreemd aan: zij bezat een ijzersterk geheugen en een bijna geniaal observatievermogen, verbonden aan de begaafdheid het geobserveerde juist weer te geven; zij vermocht met groote psychologische kracht in het wezen van haar personages door te dringen en deze uiterst

individueel en waarheidsgetrouw uit te beelden. Maar als een groot gemis voelen we haar gebrek aan, wat we kunnen noemen, scheppende verbeeldingskracht, dichterlijke fantasie; haar geest kon geen vuur vatten; wanneer herinnering en observatie dien niet in beweging brachten, werkte hij vrijwel niet; zij was niet in staat leven te scheppen waar nooit leven was geweest, zij ontleedt haar karakters als een chirurg, „instead of setting them in motion like a God." Daardoor missen haar romans iets van de kwaliteiten die we juist zoo bij voorkeur daarin zoeken: glans, bekoring, het oplichten van een romantische onwerkelijkheid die de realiteit op een hooger plan brengt en er toch geen storende afbreuk aan berokkent. Het best wordt dat geconstateerd wanneer men een roman van Charles Dickens leest na een van George Eliot. Nog een factor van beteekenis heeft hier grooten invloed geoefend: George Eliot had in zich te veel van den rationalistischen geest, die een deel der „Victorian Age" heeft gekenmerkt. Haar latere romans leggen getuigenis af van een eerbiedwekkend verstandelijk weten, maar haar eigenlijke kracht als romanschrijfster, als kunstenares, is niet recht evenredig aan deze „large intelligence", die Swinburne in haar werk zoozeer geprezen heeft. Integendeel, de zuivere artiste, de dichteres, toch al niet sterk, werd daardoor al jong in haar gedood. Zij heeft zelf eens een opmerking gemaakt „about learning to do without opium", en in haar latere werken heeft zij die sterk in pracktijk gebracht. Maar romankunst, echte kunst, heeft een ietsje opium noodig!

Het zal U opgevallen zijn, dat ik hierboven eenige malen heb gesproken van George Eliot's „latere" romans, waaruit dus kan geconcludeerd worden, dat de aard van haar werken een verdeeling mogelijk maakt. Inderdaad bestaat er een zeer opmerkelijk verschil tusschen haar eerste vier romans en de werken die zij daarna heeft geschreven. Een Engelsch criticus drukte zich met het oog hierop eens als volgt uit: „There are two women at work in George Eliot". Een uitspraak, door haar schrijfsterswerkzaamheid volkomen gerechtvaardigd. De eerste was het meisje dat haar geheele jeugd op het land had doorgebracht te midden van allerlei slag typische landbewoners, wier leven zij, begiftigd als zij was met een zeldzaam groot observatievermogen, opmerkzaam gadesloeg. Het resultaat daarvan heeft zij neergelegd in *Scenes from Clerical Life* (1857), *Adam Bede* (1859), *The Mill on the Floss* (1860) en *Silas Marner* (1861).

Vooral in *Adam Bede* en *Silas Marner* is de schrijfster op haar best; eenvoudig en met een binnen de juiste grenzen gehouden sentiment, met kunstzin en gevoel voor humor beschrijft zij het leven van predikanten, kleine handelaars, boeren en handwerkslieden. Haar karakterteekening is bijzonder juist, het heel eenvoudige en alledaagsche geeft zij haast onovertroffen weer, zoodanig, dat van

vele bladzijden een stemming van rust en vredigheid U wel moet bevangen. Juist haar bijzonder observatievermogen, daarbij haar talent het waargenomene zoo juist weer te geven, en het opvallende, bijna ontbreken van scheppende fantasie, zijn oorzaak, dat deze romans als reproducties die het landelijk leven der „Midlands" in de eerste helft der 19de eeuw weergeven, groote waarde bezitten; dit typisch Engelsche dorpsleven wordt waarheidsgetrouw en toch niet dor uitgebeeld. Haar studies van dit leven behooren tot de beste in de Engelsche literatuur, en indien de karakterizeering van George Eliot's kunst, die ik even hiervoor gaf, wellicht de lust haar werken eens ter hand te nemen, niet bijzonder mocht opgewekt of aangemoedigd hebben, dan zou ik dien — onwillens veroorzaakten — indruk gaarne weg willen nemen, door U te raden, vooral *Adam Bede* en *Silas Marner* eens te lezen. Al zijn het dan romans van een vorig tijdvak — voor velen jammer genoeg voldoende reden die niet meer te lezen — hun, die eenig kunst- en smaakgevoel bezitten en niet als eersten eisch aan een roman stellen, dat hij „thrilling" is, moeten deze verhalen genotvolle lectuur zijn. Het hortend jagen van het moderne leven, sensationeel, doch maar al te dikwijls jammerlijk oppervlakkig in al zijn individualiteit, kan er niet in gadegeslagen worden; maar, mede door de groote psychologische kracht waarmede de schrijfster te werk gaat, wordt de stemming van den gevoeligen lezer, die zich in deze boeken weet te verdiepen, verzacht en veredeld.

De samenleving van George Eliot en *George Henry Lewis* heeft niet alleen de aandacht getrokken wegens het voor dien tijd zoo bijzondere feit der onwettigheid daarvan; de belangstelling daarvoor is nog vergroot door een ook beiden toegekende verhouding van meer geestelijken aard. Velen hebben beweerd, dat Eliot ook geestelijk zeer van *Lewes* afhankelijk was, in dien zin zelfs, dat de meeste van Eliot's romans geschreven zouden zijn onder grooten invloed en met aanwijzingen van *Lewes*. Een ernstige, vergelijkende studie van beider werk heeft veler meening hiervan grootendeels teruggebracht, en door verschillenden wordt deze opinie sterk bestreden. Zoo schrijft Chesterton, wiens werk getuigt van groot en critisch kunnen, mits men het weet te ontdoen van de overdrijving, veroorzaakt door zijn paradoxale vergelijkingen, over deze kwestie: „All sorts of inquiring asses (equally ignorant of the old nature of woman and the very nature of the novel) whispered wisely that George Eliot's novels were really written by George Lewes. I will cheerfully answer for the fact that, if they had been written bij George Lewes, no one would ever have read them. Those who have read his book on Robespierre will have no doubt about my meaning. I am no idolater of George Eliot; but a man who could concoct such a crushing opiate about the most ex-

citing occasion in history certainly did not write *The Mill on the Floss.*"

Wel is het waarschijnlijk dat hij de literaire vermogens van G e o g e E l i o t heeft ontdekt, en tot de ontwikkeling en eerste uiting daarvan heeft bijgedragen, vooral daar *Lewes* een beduidend critisch talent bezat, maar we kunnen aannemen, dat zijn invloed, gezien de mislukte romans die hij zelf schreef, zich daartoe heeft bepaald en rechtstreeks niet verder heeft gereikt. Rechtstreeks, want het wil wel voorkomen, dat een meer indirecten invloed werkzaam is geweest, die zóó verstaan moet worden: een bepaald wroegend denken aan de verhouding waarin zij beiden leefden heeft het gedachten- en zieleleven van G e o r g e E l i o t in dien zin vervormd, dat in haar een zekere melancholie ontstond, een met de jaren steeds klimmend verlangen naar het ideaal, belichaamd in de gewettigde en waarachtig gelukkig makende verbinding van man en vrouw. De neerslag daarvan is in haar werken merkbaar en hiermede zou dan tevens de verklaring gegeven zijn, waarom de heiligheid der Christelijke zedeleer, die zij in haar leven niet betrachtte, in haar romans steeds hoog gehouden werd. In haar verhalen legt zij steeds den nadruk op de heiligheid der verbinding van man en vrouw; zij wijst er op hoe zelfzuchtig en ontheiligd liefde kan zijn, die niet door het huwelijk wordt bevestigd, en hoe dit ook evenzeer geldt voor een huwelijk, waar de boven het vleesch zich verheffende, liefde ontbreekt.

Voor den lezer, die deze levensbijzonderheden kent, wint de lezing van haar werk aan beteekenis!

Terecht is wel beweerd, dat, indien G e o r g e E l i o t na het verschijnen van *Silas Marner* had opgehouden met schrijven, haar reputatie minder aan gevaar had bloot gestaan, dan nu het geval is gebleken. Haar thema „the humorous-pathetic treatment of the lower or lowermiddle provincial classes" had zij, bij haar eenigszins beperkte, of althans ongelijke, artistieke gaven vrijwel uitgeput. Maar juist in dezen tijd steeg zij bijzonder in de gunst van het publiek. De oorzaak daarvan moet voor een belangrijk deel gezocht worden in den tijdgeest. Het was juist in deze jaren, dat een „engouement" voor het rationalisme en wat daarmee samenhangt een zeer groot deel der buiten het dogmatisch geloof levende geesten begon te beheerschen. Voor hen waren de werken die G e o r g e E l i o t van nu af schreef, als *Felix Holt, the Radical* (1876) en vooral *Middlemarch* (1871), later nog *Daniel Deronda* (1876) juist de gewenschte lectuur. Want hierin is op de eerste plaats aan het woord „the laborious and sensitive woman, who was assistant-editor of the *Westminster Review,* the rationalist, the scholar, solemnly, devoted to a bleak culture and very typical of her period, who asks us to do without opium and live through all our pain." Het intellectueele

element in haar werken werd overheerschend; over den nadeeligen invloed hiervan op haar kunstenaarschap sprak ik een paar bladzijden terug reeds.

In *Felix Holt* wordt de figuur van een arbeiders-leider uitgebeeld en worden de gevolgen der uitbreiding van het kiesrecht behandeld.

Middlemarch speelt in den tijd dat de eerste spoorweg gelegd werd; het is vooral deze roman, die de schrijfster gediend heeft als middel haar denkbeelden te uiten.

Daniel Deronda is een joodsch verhaal; tevens openbaarde deze roman een bedenkelijke vermindering van haar kunnen; een achteruitgang die zich bleek voortgezet te hebben in haar laatste werk *Impressions of Theophrastus Such* (1879.)

George Eliot heeft ook één historischen roman geschreven, *Romola* (1863), spelend in Italië uit den tijd van Savonarola, die er de hoofdpersoon van is. Deze roman, als historisch verhaal van twijfelachtige waarde, terwijl de schrijfster toonde van het Katholicisme weinig besef te hebben, toont niet alleen duidelijk aan dat zij in dit bijzonder genre Sir Walter Scott's mindere was, maar hij openbaart ook in meer algemeenen zin het best haar literaire gebreken. In *Romola* komen zeker enkele zeer mooie gedeelten voor, maar waar Scott altijd in slaagde: zijn hoofdfiguur werkelijk als de belangrijkste verschijning in een historische omgeving te plaatsen, is George Eliot niet gelukt: de teekening van Savonarola is tamelijk gebrekkig. Al bleef Walter Scott tenslotte toch ook altijd de 19e eeuwer wanneer hij in zijn romans eenige eeuwen terug ging en wist hij zich in het eigenlijke diepere wezen van den tijd waarin hij zich verplaatste niet in te leven op de wijze zooals Thackeray dat b.v. vermocht in zijn *Esmond*, hij was toch in staat actie te scheppen, levende, vlugge actie, hij bezielde zijn romans met warmte van kleuren en beschrijvingen, gevolg van de vlugge wendingen waartoe zijn geest in staat was en van zijn groote scheppende verbeeldingskracht. En wanneer nu in aanmerking wordt genomen wat ik reeds schreef: dat n.l. George Eliot dit laatste talent in beperkte mate bezat, is daarmee meteen verklaard waarom haar Romala als historische roman beneden de minst geslaagde van Scott's geschiedkundige scheppingen staat. Bij zijn verschijnen en de jaren onmiddellijk daarna maakte de roman veel opgang, en materiëel is Eliot er dan ook niet bepaald onfortuinlijk mee geweest: *Romola* heeft haar 7000 pd.st. opgebracht.

George Eliot heeft ook eenige gedichten geschreven, maar als dichteres heeft zij zich, ook in de jaren van haar grootste populariteit, geen grooten naam weten te vewerven. George Eliot bezat niet de kwaliteiten van een dicher; de beste critiek die ik las over de producten van haar dichterlijke werkzaamheid is deze: „The rhythm is laboured, the thought is laboured, the feeling is laboured, and the effect is more artificial than artistic."

Haar verzen zijn meest dichterlijke verhalen; de voornaamste zijn *The Spanish Gipsy* (1866), *Agatha* (1869) en *Armgart, a dramatic Poem* (1871).

Mr. John Cross heeft in de jaren 1885-1886 eenig nagelaten werk en verder hoofdzakelijk de talrijke brieven, die zijn echtgenoote heeft geschreven, in drie deelen verzameld in het licht gegeven.

De lezing van deze brieven is merkwaardig teleurstellend. George Eliot, die ieder van haar romanfiguren zich uiterst individueel vermocht te laten uitspreken en daarin blijkt heeft gegeven van zeer groote psychologische kracht, is jammerlijk te kort geschoten wanneer het er op aan kwam haar eigen gedachte te uiten. Haar brieven missen oorspronkelijkheid van uitdrukking, zijn eentonig of zij machinaal geschreven zijn door een intellectueelen geest, doen ietwat zoetelijk aan en dragen absoluut niet het stempel van een eigen persoonlijkheid. De indruk wordt gewekt dat haar geest meer was als een fonograaf, geschikt het gedachtenleven en de uitingen van anderen op te vangen en die zuiver en juist weer te geven, maar geen orgaan bestemd de eigen persoonlijkheid te openbaren.

George Eliot is in haar eigen tijd evenzeer te veel geprezen als men in de jaren na haar dood de werkelijke verdiensten heeft verkleind.

Tenslotte is het bezonken oordeel in zooverre eenstemmig geworden, en ieder die met haar werken heeft kennis gemaakt, zal dit, dunkt mij onderschrijven — dat, hoe wisselend in waarde door de ongelijke verhoudingen van haar talenten, haar romans ook mogen zijn, de vier romans, welke zij schreef toen nog „the sensitive girl of the Midlands" in haar overheerschte, George Eliot een blijvende plaats waarborgen in de literatuur en dat die romans ook nog den hedendaagschen lezer bekoorlijke lectuur bieden.

Engelsche Boeken

Ashton (**Mary Grace**) SHACKLES OF THE FREE. 342 bladz. geb. 2.50 dollards. Frederik A. Stokes Company, New York.

In de vorige aflevering van *Boekenschouw* werd een beschouwing gegeven over den kort daarvóór verschenen eersten roman van Mary Grace Ashton: *Ras*. Deze bespreking van de Hollandsche vertaling sloot zich aan bij de talrijke Engelsche recensies: een eenstemmig lofaccoord.

Eenige dagen geleden werd onze redactie verrast met de toezending door de schrijfster van haar tweeden, pas uitgekomen, roman:

Shackels of the Free. Wij waren inderdaad verrast en .... nieuwsgierig. De roman *Ras* was onmiskenbaar de vrucht van een groot talent. Maar de schrijfster is een meisje van 18 jaar en zou hij op dezelfde hoogte staan als haar eersteling? Met vage vrees voor een teleurstelling zette ik me tot de lezing.

Het thema, behandeld in *Shackels of the Free* kan het best aangeduid worden door een zinsnede uit de aankondiging van den uitgever: „When a beautiful woman, in the prime of youth, finds herself maried to a lifelong invalid and at the same time knows that love has come to her for the first time through another man, what is she to do? — What of her vow, „for better or for worse?"

Het onderwerp is niet nieuw en werd reeds tal van keeren behandeld in even zoovele schakeeringen.

Ik heb het boek vrijwel aan één stuk gelezen; in jaren las ik niet zoo'n prachtroman; *Shackels of the Free* is inderdaad een totaal nieuwe variant op een bekend thema. Onbegrijpelijk, dat een meisje van 18 jaar dit heeft kunnen schrijven. Tot in kleine onderdeelen is de roman goed gebouwd; stijl en woordkeus zijn uitstekend; de personen zijn treffend juist en levenswaar geteekend; de beelding van slechts één, John Grey, doet — maar dan ook slechts hier en dáár wat vaag aan. En het probleem zelf — dat zooveel slappe en bloedarme romans heeft doen ontstaan — is op zoo absoluut gezonde en normale wijze uitgewerkt, dat volkomen voldaan wordt aan de eischen van ethiek en schoonheid. Een combinatie die lang niet altijd plaats heeft; daarom ben ik juist zoo enthousiast over dit boek.

Vanzelfsprekend kan van *Shackels of the Free* gezegd worden, wat ook van *Ras* vermeld werd: Het is een boek, dat wij ernstige lezers met vertrouwen aanbevelen.

De Erts-Almanak voor 1929

In November, een der laatste weken, schreef *De litteraire Gids* van hare verwachtingen, gevestigd op de komende uitgave van den Erts-Almanak (1929) en naar aanleiding alvast van den prospectus des uitgevers.

Nu is het boek verschenen en wij kunnen onze eigen meening geven, al willen wij gaarne nog even wijzen op enkele scherpzinnige opmerkingen die de redactie van de *L. Gids* op voorhand reeds maakte.

En die luidden aldus:

„Uit de lange lijst van namen geven we er eenige, van wien men met reden iets zal mogen verwachten in dit genre van kleinkunst, naar onze meening:

Herman van den Bergh, Binnendijk, Menno ter Braak, Jan R. Th. Campert, Chasalle, Den Doolard, Engelman, P. N. van Eyck, Marnix Gijsen, A.M. Hammacher, Albert Helman, Kelk, Keuls, Emmy van Lokhorst, Richard Minne, M. Nijhoff, Paul van Ostayen, Van Oudshoorn, E. du Perron, Willem Pijper, A. Roland Holst, J. C. van Schagen, Hendrik Scholte, J. Slauerhoff, Bernard Verhoeven, Hendrik de Vries, Victor van Vriesland, J. W. F. Werumeus Buning, en Jo de Wit. Voorwaar een lijst die aan de gouden dagen van „Het Getij" doet denken, en hoop zou geven voor onze litteratuur, indien de betrokkenen zich eens tot grooter en serieuzer werk konden zetten!

Wanneer het namelijk reeds nu vergund is een enkele opmerking van den eersten indruk van de inhoudsopgave te maken, zij er op gewezen, dat de in het uitgeversprospectus vermelde titels der bijdragen een treffend beeld geven van den geest der hedendaagsche poëzie. De jongeren zijn zoekende, naar men weet, doch meer uit „hang naar iets anders dan uit „drang". Dit blijkt wel uit titels als de volgende:

„Ballade du jeune Marin", „Het Harmonikaspel in den Trein", „God, het Brood, de Vrouw", „De jonge Zelfmoordenaar spreekt", „Rose Cocktail Express", „IJs op de Ruit", „Gebed van den harden Dood", „Geen tweede Troje", „Aan het Doodsbed van een Onfatsoenlijk Meisje", „Variaties over zeven Lepels Pap", „Pudowkin dicht", „La Gitana", „Het Meisje en de Engel", „Als het Oog breekt", „Amenophis IV" .... opschriften, al te would-be sommige, die doen zien dat men balanceert op de grens van het primitief-sublieme en het ridicuul-romantische. Gevaarlijk dicht bij het gebrekkige der romantiek van juist een eeuw geleden, met welker voortbrengers men geestelijk overeenstemt, immers óók revolteerend tegen rationalisme; veel dichter er bij dan velen onzer jongeren, door onbelezenheid, zelf weten. Dr. van Ravensteyn zegt in zijn recenten arbeid over Gorter: „En heden ten dage schijnt het dichtersvolkje weer even talrijk als in de dagen van Nil Volentibus arduum en de Muzen-almanakken van voor 80 à 100 jaar. Echter is er thans meer talent bij."

Al dadelijk durven wij toegeven, dat er inderdaad in *Erts* „meer talent valt te bespeuren, dan in de Muzen-almanakken van 80 of 100 jaar geleden," maar ook meer nonsens.

Men heeft de allerlaatste maanden nagerekend, dat de studentenwereld zoo heel zuinig belang stelt in moderne poëzie en proza.

M. C. Pannekoek, die schreef over „De Utrechtsche student en de Literatuur", beweert dat „het werk der jongeren" het allerminst de kenmerken draagt van het jonge. Integendeel: onder de welig tierende essayisten valt een zekere oudheerige lengte van stof op; in de stijlperfectie die sommigen ondanks hun jeugd bereikt hebben

moest al het jonge enthousiasme noodzakelijk ten gronde gaan."

Als het dan waar is wat dezelfde zegt: „Wij gaan de literatuur pas beminnen, wanneer er werkelijk niets anders voor ons overblijft om te beminnen!" — dan is er geen reden om te verlangen dat die literaire liefde spoedig zal openbloeien.

Ik begin met de *Zelf biografie* van den onlangs overleden dichter Paul van Ostayen, over wien dezer dagen nog triomfantelijk werd getrompetterd! Maar dat gelooft onderhand geen sterveling meer.

„Ik ben geboren. Dit moet worden aangenomen alhoewel een absoluut objectief bewijs niet is voor te brengen. Aksioom in het domein van de subjectieve ervaring. Objectief is het slechts gissen. Dus: zijn wij geboren. Zien. Tasten. Maar lachen om het weinig overtuigende van dat bewijs. Ik vraag: wie is wel degelijk geboren? Nochtans: ik werd geboren. Spijts gegronde twijfel, moet ik ook aan deze waarheid twijfelen. De menschelijke functie schijnt van eerstaf als twijfel aan de twijfel te zijn gedetermineerd."

Na in het bekende valbijl-taaltje nog het een en het ander te hebben medegedeeld, komt het abrupte: „Drie boeken uitgegeven: „Music Hall", „Het Sienjaal", „Bezette stad," Misschien is ook dit slechts massahypnose. Wie kan bewijzen, dat hij deze boeken heeft gelezen. Laat staan: begrepen. God beware me. Ik zelf heb ze niet begrepen."

Dat is tenminste eerlijk, en geeft ons den moed te getuigen dat ook wij niets hebben begrepen van zijn Trekharmonica? En waarom dit poezie zou moeten heeten?

Rodica en Dodica waren aan elkaar gebonden,
zo heeft de vroedvrouw ze gevonden.
Rodica en Dodica,
de ooievaar speelt trekharmonica.

Op de trekharmonica
schilderde de schilder Rodica en Dodica,
Rodica was niet zo groot als Dodica
Op die trekharmonica.

Op de trekharmonica
speelt het liedje van Rodica en Dodica,
Dodica had een vrijer lief en Rodica had er geen,
toch was Rodica net zoo groot als Dodica

Met een lange ruk is het liedje uit op de trekharmonica
van Rodica en Dodica.
Dodica is dood en Rodica is rood,
toch was Rodica net zo groot als Dodica.

We laten nu iemand aan het woord, van wie wij vroeger wel mooie en in zijn uiterste soberheid van vorm, soms ontroerende verzen hebben gehoord. Marnix Gysen!

Maar wat moet hij nu met zijn toespraak van de *Jonge Zelfmoordenaar?* Wat heeft dat weer met poezie te maken?

Zes godsdiensten heb ik doorgrond
en talrijke onzedige boeken gelezen
vóór ik verliefd werd,
tot stervens toe,
op Maria Cools.

Zij wilde niet hooren van Boedhisme
noch theosophie
maar sprak van mijn haar en mijn danstechniek.
Toen ik haar wilde vervoeren tot etherische extase
heeft zij mij ijsroom gevraagd.

Laast ge nooit hoe de Chineezen
hun weerbarstige schuldenaars straffen?
Ik heb me op haar drempel gezelfmoord
Zij was mij oneindig veel verschuldigd:
zij had mijn Geloof in dees aarde ontstolen.

En ten slotte nog een paar akeligheden uit het *Gebed bij de harde Dood* van d u P e r r o n

Ik had een vriend, O Heer, wiens hart was uitgezwollen
tot bijna driemaal de omvang van een menschenhart,
men heeft hem, toen hij sterven ging, bevochten,
hij wou zijn hoofd in twee slaan om de barst,
het trage barsten van dat hart niet meer te volgen.

Ik had een andre vriend die met verrotte longen
trotseeren moest het vlijmen van de scherpste kou,
in een verlaten tuin waar ongestoord het domme
systeem zijn vreugde wurgde en niet verjagen zou
de dood die eens zijn moeder meegaf aan haar jongen.

De Dood is vriendelijker, wellicht, in de ongelukken
die dagelijks de brave burger grieven:
de motorrijder, die zich reed in stukken,
de machinist door twee locomotieven
vermorzeld wijl hij even stond te dutten.

De metselaar die van de ladder stortte.
Wiens hoofd werd op de keien tot een ommelet,
en de arbeider in een machien getrokken
die, voordat men één wiel had stop gezet,
als nameloos gehakt al weer was uitgeworpen.

Het is ongelooflijk aandoenlijk! Maar ik geloof toch niet dat men twintig jaren geleden zoo iets zou gedrukt kunnen krijgen. En de lezer moge genoeg hebben aan dit fragment.

Nu moet men niet denken dat de *Erts-Almanak* voor 1929 niets anders dan dergelijke malligheden kan aanbieden. Volstrekt niet! En de liefhebbers der edele letterkunde vinden nog genoeg om zich te vergasten en den moed er in te houden.
Maar het is toch niet heelemaal in orde dat tegenwoordig Lotje zoo gemakkelijk als Muze mag geintroduceerd worden.

Anton van Duinkerken

door Dr. H. H. KNIPPENBERG.

Onder Gods oogen. Gedichten van Anton van Duinkerken.
In 1927 uitgegeven door A. A. M. Stals, Maastricht. In 8°. 65 bladz.
Kunst en leven verstrengelen tot een harmonisch geheel, zoodat de kunst kleur krijgt door het leven, en 't leven door de kunst. Dit streven der jongere kunstenaars, die zich losmaakten van het Tachtiger-individualisme en zich wijdden aan gemeensschapskunst, uit zich in verschillende der hier verzamelde gedichten. Of is het priesterleven in zijn sociale beteekenis en zijn godsonderworpenheid-in-deemoed niet gevoelig-zuiver uitgebeeld in de verzen, hier voor Anton Scheermakers geschreven:

Zoo geef ik mezelve gevangen aan u, van
ieder persoonlik gevoelen bevrijd
net als de dwaze verliefde, die slechts met
zijn meisje nog mee lacht en schreit:
zo, om herboren te worden in God, keer ik,
moeder-volk, weer in uw schoot,
maar ieder van u kan mijn biechtkind zijn
en voor ieder van u breek ik 't Brood.

Gij zijt mij tot vrouw en tot moeder en
kind; gij zijt mij al wat ik verstiet:
uw zuchten zullen mijn tranen zijn en uw
gulpende schater mijn lied;

geen eigen verscheurdheid erken ik nog,
    geen twijfel, geen eenzaamheid,
maar alles zij ons gemeenzaam in God, die
    ons beider jeugd verblijt.

De verdeeling der woorden over de regels kan ik in sommige gedichten van dezen bundel niet in een rhytme krijgen, en zoo lijkt ze me soms willekeur. Dit blijft echter slechts een grief tegen den vorm. Ook stoot het intellect wel het gevoel stuk. Zoo in regels als deze, sterk-visueel maar vrij slap van gevoels-spanning:

De mensen van de hei zijn Jezus' vrienden:
magere mensen met een schralen oogst van halmen
achter hun strooien dak.
De Tarwe van Gods Liefde bloeit in hen.

Ze drommen naar de dood als naar een nachtmis:
donkere kudde met de flikker van lantarens
over de glinstering van sneeuw,
de Goede Herder gaat hen achterop
en drijft hen naar den hemel.

In deze laatste vijf regels past kwalijk de Goede Herder drijvend naar den hemel de donkere kudde die naar den dood dromt „als naar een nachtmis"; dat beeld van de nachtmis staat scheef naast het doodsgedenken, en het doodsgedenken wordt valsch belicht door die flikkering van lantaarns.

Zwak is een gedicht als „Herfst" en „Het lied van de gek in de regen". Gekunsteld zijn de „Liedjes voor de kleine Lucie". Mooi is de „Lof der Zeevaarders", met meer psychologische diepte ook.

Anton van Duinkerken, een der meest sympathieken en rijkstbelezenen der jongeren, staat met dit bundeltje poëzie ineens onder de talentvolle dichters van dezen tijd. Zijn kijk op eigenaardigheden der menschen is dikwijls scherp; dit blijkt uit „Volk in de processie". Zijn gemeenschapsgevoel is doortrokken van godsdienstigheid. Zin voor humor ontbreekt hem niet; daarvan getuigt „Chestertons drinkklied" met dit slot:

Maar Noë deed zonden en wij deden
kwaad; wij hinkten op dronkemans been
tot, ons ter kastijding, een grote, zwarte,
geheelonthouder verscheen;
sinds krijg je geen wijn meer in 't estami-
net, in geen kroeg, noch op Erstedd fod
want water-vloek is teruggekeerd van-
wege de toorn van God;

en water moet bij de bisschop op tafel en op
de begrafenis zijn,
doch mij kan 't niet schelen, waar 't water
blijft, als 't maar niet verdrinkt in de wijn.

Als essayist en kriticus schrijft Van Duinkerken het laatste jaar bijzonder veel. Moge de journalistiek zijn talent als dichter en prozaist niet bedompen en blusschen! Zet zich poëtische vrucht van de waarde als de bloesem dezer eerste verzen belooft, dan wordt de Roomsche literatuur een sterk en fijngevoelig dichter rijker.

Fransche Boeken

Bringer (Rodolphe) ON NOUS ECRIT DE COUFLE-BOUFIGUE. Tallaudier. 9 fr.

Als hoofdtaak schijnt Bringer zich te hebben voorgesteld zijne lezers eens hartelijk en met losse lever te laten lachen. En dat moet men niet gering schatten; want er zijn zooveel vervelende boeken, doodelijk vervelende, dat een prettig en grappig boek weer eens een uitkomst kan zijn. En Bringer heeft er slag van; het gelukt hem bijna steeds de voorhoofden te ontrimpelen. En dat speelt hij klaar met altijd behoorlijke middelen.

Duhamel (George) LES SEPT DERNIERES PLAIES. Mercure de France 12 fr.

Dit boek van Duhamel geeft ons oorlogschetsen, die uitmunten door fijne literaire zelfbeheersching. 't Is alleen jammer dat de schrijver wat onrechtvardig is, waar hij te staan komt tegenover menschen van stand, fortuin en waardigheid. De eenvoudige en gewone soldaten verheerlijkt hij gaarne om hun heldenmoed en verukkelijk als van zelf sprekende dapperheid. Maar zoodra zoo iemand een rijkaard is, of een overste, dan heeft hij er een plezier in hen voor den gek te houden en uit te teekenen als karikaturen.

Dat is jammer; de sociale naijver speelt daarmede den schrijver parten, en de lezer kan dat wel eens beginnen te vervelen. Maar eerlijk gezegd er worden onder deze croquis meesterwerken gevonden.

Huld (Palle) LE TOUR DU MONDE EN QUARANTE QUATRE JOURS. Hachette, 20 fr.

Deze Deensche jongen van 15 jaar heeft het Record van Phileas Fogg bijna met de helft geslagen. 't Is nog geen half jaar geleden en de knaap heeft een zekere vermaardheid gekregen en veel bewonde-

raars. Zijne ervaring heeft hij zelf beschreven, naief en frisch. Dat is zoo geworden tot een boek dat de jongens met groot plezier zullen lezen, en waarin ook de (van harte) jeugdige volwassenen, nog wel gaarne een oog zullen slaan. Wat echt en argeloos is, trekt altijd aan.

Larrouy (Maurice) TROP DE BONHEUR. Edit de France. 12 fr.

Het is een heel mooie roman voor volwassenen. Het is een goed doorvoelde liefdes-geschiedenis, met veel afwisseling en dapper vertrouwen.

En de vader is een admiraal, en de jongen is een adelborst, en de dochter is eene vrouw van „ras". En de plaats van handeling, gedeeltelijk te minste, zooals Larrouy dat meer heeft gearrangeerd, is een kruiser. Geen wonder dat in zulk eene omgeving het verhaal niet te sentimenteel is uitgevallen.

Uit Boeken en Bladen

WAT ANDEREN SCHRIJVEN

IN COMOEDIA KNIPOOGT CLEMENT VAUTEL TEGEN ZYN PASTOOR PELLEGRIN.

Mon Curé chez les Riches wat niet pornografisch of iets dergelijks is, waarvoor men geen luidruchtige reclame had gemaakt, heeft een ongelooflijken opgang gemaakt. Het werd ongeveer in alle talen vertaald, inbegrepen het Esperanto, en overgebracht in Brailleschrift, wat naar ik meen een der zeldzaamste bewijzen is van succes.

Op het tooneel heeft Pastoor Pellegrin driemaal de reis om de wereld gemaakt .... Maar daar de brave pastoor er zijn eigen taaltje op na moest blijven houden, waarvan de boutaden in hun argot dikwijls onverstaanbaar waren, is hij in ieder land dat hij doortrok een vertegenwoordiger geworden van de streek, waarvan de humor en het accent het meest karakteristiek is. Zoo werd hij in Italië een Venetiaan, in Engeland een Ier.

Ook herinner ik mij, dat een Parijsch correspondent van een Londensch blad eene opvoering van *Mon Curé ches les Riches* bijwoonde in het Sarah-Bernhardt-Theater.

Hij schreef: „Dit stuk is zoo weinig mogelijk geschikt om voor een Engelsch publiek te slagen. Het is in zekeren zin plaatselijk tooneel; of hij moet hij zich een zekeren franschen humor hebben eigen gemaakt ...."

Eenige weken later werd Pellegrin vertolkt door een artiest die er uitzag als een jeune premier, en het stuk handhaafde zich geruimen tijd in het Lyceum te London.

Het onthaal dat *Mon Curé* heeft genoten bij de pastoors was over het algemeen genomen nogal gunstig. Het episcopaat toonde zich vrij afwijkend en verschillend. Zoo, bijvoorbeeld, verbood de bisschop van Verdun de lezing van *Mon Curé chez les Riches* aan zijne Diocesanen, onder voorwendsel, meen ik, dat de begrafenis van den hond Poilu een heiligschennend karakter draagt (?) Maar een andere bisschop weer heeft me zijn exemplaar toegezonden met het verzoek er een opdracht in te willen schrijven.

Wat betreft den abbé Bethleem, die natuurlijk niets gemeen heeft met den abbé Pellegrin, hij heeft mij veroordeeld onder wat kan doorgaan voor verzachtende omstandigheden.

Ongetwijfeld zal ik er afkomen met eenige jaartjes Vagevuur.

We helpen het hem gaarne wenschen.

IN OPWAARTSCHE WEGEN (JAN. 1929) BEWONDERT J. VAN HAM EEN BOEK VAN GERARD BROM.

Met klimmende bewondering hebben we na Brom's grote werk zijn boek over Hollandsche Schilders en Schrijvers in de vorige Eeuw gelezen. De grote voorbereidende studie die noodig was voor zijn Romantiek en Katholicisme kwam dit werk ook ten goede, zonder dat het bronnemateriaal hier het geschiedverhaal in de weg stond. Dit boek is ontegenzeggelijk het beste wat Brom geschreven heeft. Een boeiend verhaal van het kontakt tussen schilder en schrijver in de vorige eeuw. Eerst de Gidskring: Potgieter en zijn geslacht zagen de betekenis van een schilderstuk in het onderwerp dat het voorstelde. Zoals Potgieter voor een groot deel zijn kunst gebruikt om de glorie van de 17de eeuw te tonen, zo was hem een historiestuk van meer betekenis dan elk ander schilderij en aan de 17de eeuw werd verweten, dat die ons niet meer historiestukken naliet.

Als Potgieter schilderijen gaat schikken, dan geldt de vraag niet wie de schilders zijn, maar wie of wat de portetten voorstellen. De verdienste van een schilderij was 't grootst, als er een hele verhandeling over op te zetten viel, want de romantiek was literair gericht.

De schilder begon met een redenering, de toeschouwer haalde er weer een redenering uit. Het stichtelijke in het werk van Arie Scheffer maakte hem tot de meest geliefde schilder bij de Hollandse schrijvers. Deze schilders waren geknipt om te illustreren of nog beter om dichters te inspireren. Het is niet mogelijk dit alles hier toe te lichten, maar lees zelf wat Brom over Bles, Rochussen, Springer, etc. schrijft.

Bosboom en Israëls werden naarmate ze ouder werden meer zichzelf en weldra kwam Maris en een hele rij jonge schilders uit *de Haagsche school*, die de anecdote loslieten en het landschap zagen.

De natuur vervangt de toneelwereld der taferelenschilders. En de stemming begint te overheersen. Inplaats van in het verleden, zocht men Holland weer vlakbij. De schrijvers van deze tijd hebben deze wending niet begrepen, zeker niet meegemaakt. Op allerlei wijze

overtuigt ons Brom, voorzoover we 't nog niet wisten, van het feit, dat de schrijvers van 1860 eerder remmend dan aansporend zich verhielden tegenover de nieuwe kunst. Degeen die het dichtst bij Israëls stond was Dr. Heering die in zijn *Overijselsche vertellingen* blijk gaf, dat hij als de schilders had leren kijken en Jozef Israëls voelde de verwantschap dadelik. Alberdingk Thijm voelde zich onzeker: hij stelde Alma Tadema boven Bosboom, maar stond toch niet geheel vreemd tegenover de nieuwe kunst en waardeerde o.a. Breitner, maar bleef ten slotte naar het onderwerp kijken en eindelik liet hij Der Kinderen in de steek.

De Nieuwe Gids en de Haagse school hebben elkaar verstaan. Zozeer hebben de mannen van '80 de schilders bewonderd, dat het ideaal van vele schrijvers werd om te schrijven als de schilders schilderden. Het ideaal was omgekeerd: De Gids wilde literatuur geschilderd zien, de Nieuwe Gids schreef schilderijen. Dit is ten slotte de veroordeling van het impressionisme in de woordkunst, voaral voor Brom, die zo nu en dan de tachtigers al te veel van uit de schildershoek benadert. Maar in hoofdzaak, in wezen heeft hij gelijk, vooral waar G. Netscher, van Deyssel, Ary Prins treft.

Ongeveer 1890 komt de *Wending,* de verstilling van Vester, het ethies-symboliese van Toorop, de afwending van v. Eeden, de fantasieën van Couperus, het Cor Cordium van Verweij. Met Van Gogh werd de suprematie van de geest erkend. Der Kinderen bracht de kunst weer in de samenleving.

Dit is in 't kort de gang van 't verhaal in Brom's laatste boek, dat ik zonder aarzelen tot het allerbeste reken dat in de laatste jaren verschenen is.

Al is dit opstel ietwat een nakomertje, verouderen doen de twee boeken van Brom voorlopig nog niet en zeker hebben deze werken nog niet de bekendheid verworven, die ze verdienen, en is daardoor dit opstel nog niet overbodig geworden.

Romans en Verhalen

MOREELE WAARDEERING VAN A. GIELEN S.J.

Fabricus. (Johan) CHARLOTTE'S GROOTE REIS. (462) f 3,90. Leopold. Den Haag.

Te veel studie en ingespannen arbeid heeft Charlotte Klarenbeek tot overspanning gebracht, zoodat zij een rustkuur van eenige maanden moet doen. De doktoren hebben haar een zeereis aangeraden. Het is het voordeeligste voor haar om met een vrachtboot mee te gaan, zoodat zij geheel alleen als passagier de reis maakt door de Middelandsche Zee op de Medusa. De kapitein is zeer voorkomend

voor haar, en ook de andere heeren doen wat zij kunnen om het haar aan boord zoo aangenaam mogelijk te maken. Alleen de eerste stuurman wil niets van dat vrouwengedoe weten.

Op zeer onderhoudende wijze wordt de geheele reis van de Medusa verteld en al hetgeen Charlotte wedervaart in de verschillende plaatsen waar zij aan land gaat.

Tenslotte wordt de postzegel-verzameling de brug waarop Charlotte en de eerste stuurman elkaar ontmoeten en het kan niet uitblijven, of zij worden aan het einde van de reis een gelukkig, verloofd paar.

Aardig en onderhoudend boek.

Hamsun. (Knut) BENONI (280) f 3,25. Vertaald door S. v. Praag. J. Philip Kruseman. Den Haag.

Benoni woont tusschen bosch en zee nabij Sirilunt in Noorwegen. Een poosje is hij postbeambte geweest, dan doet hij een dommen zet en wordt dit ambt hem ontnomen. Maar Mack, een groot koopman, ziet in hem een goed bruikbaren handelaar en stelt hem voor, voor hem de haringvangst van een schip te behandelen. Benoni komt er zoo langzamerhand geheel en al boven op en wordt wat hij noemt een rijk man. Dan slaat hij zijn oogen op naar Rosa, de dochter van den predikant, het nichtje van Mack, en volgt er een verloving. Rosa is echter vroeger met Arendse, den zoon van den koster, die advocaat geworden is, aan het scharrelen geweest. Arendse komt thuis en Rosa maakt haar verloving met Benoni af. Zij trouwt met den kosterszoon en Benoni blijft goed en vriendelijk jegens haar.

Er komen in dit verhaal verschillendt eigenaardige dingen voor, waardoor men het sterk voorbehouden moet noemen. Het vervolg van het leven van dit meisje is beschreven in „Rosa", dat wij nog niet gelezen hebben. (Zie in deze rubriek)

Kingsley. (F. M.) DE ZOON VAN KAJAPHAS. Vertaald door Helena van Holland. (215) f 1,90 Bolle. Rotterdam.

De zoon van den Hoogepriester Kajaphas, wordt door een slaaf gestolen. Hij en zijn vrouw treuren beiden zeer om dat verlies. De jongen wordt groot gebracht door den slaaf en zijn vrouw en leeft in Karpernäum tijdens het leven van Onzen Heer Jezus Christus.

Het geheele boek door wordt dit leven met eerbied en liefde verhaald evenals vele genezingen, welke Jezus in het Heilige Land deed. Tenslotte wordt de zoon van Kajaphas tegelijk met Jezus gekruisigd en eindigt hij zijn leven als goede moordenaar, waarna de Hoogepriester verneemt wie hij ter dood veroordeeld heeft. Een zeer mooi boek.

Kyne. (Peter) OOK ZIJ DIENEN. (220) f 2,50. Vertaald door Mevr. P. Kapteyn-Schröder. J. F. Swartenburg. Zeist.

Zij die ook dienen zijn de paarden en de muilezels, waarmede het Amerikaansche leger den oorlog heeft helpen winnen.

De „Professor", een paard van edele „Komaf", is in dit heele boek aan het woord, om zijn ervaringen aan zijn beide kameraden, een ander paard en een veulen, te vertellen.

Het is een onderhoudend boek, vol gezonden humor, waarin wij het Amerikaansche leger eens van een andere kant belicht zien.

Ogden. (G. W.) DE VALLEI VAN AVONTUREN. Uit het Engelsch door J. G. H. v. d. Bovenkamp Jr. (243). f 1,90. „De Combinatie" Rotterdam.

Op een avond komt in de nederzetting van de Franciscaner Paters in Alta California, een vreemdeling binnen, die gastvrij ontvangen wordt en wiens naam Juan Mollinero is. Om deze Juan komen de Eerwaarde Paters in vele moeilijkheden, want de kapitein van het ford eischt uitlevering. Hij heeft intusschen een jong meisje van de nederzetting lief gekregen. Gertrudis belooft hem, als hij vlucht, getrouw te blijven. Het is een boek van achtervolgingen en verdediging en vele avonturen, maar werkelijk een boeiend verhaal.

Hamsun. (Knut) ROSA. (247) f 3,25. Vertaald door S. van Praag. J. Ph. Kruseman. Den Haag.

In dit vervolg van „Benoni" is hij met Rosa getrouwd. Er komt een gast logeeren op het dorp en deze schrijft zijn verschillende ondervindingen in dit Noorsche plaatsje op. Hij is, dat kunnen wij tusschen de regels door lezen, verliefd op Rosa.

Als deze eenigen tijd getrouwd is met Benoni, hoort zij, dat haar echtgenoot, de kosterszoon, niet dood is, maar dat het gerucht van zijn dood verspreid werd, waardoor zij weer vrij waren om te trouwen. Haar oom wist er meer van, maar heeft het niet tegen gesproken. Deze leeft zijn wellustig leventje voort, heeft telkens weer andere dienstboden, die hem ter wille moeten zijn, waardoor dit boek voor ons niet geschikt wordt. Het geeft de Noorsche toestanden misschien goed weer, maar het is niet mogelijk een geregeld uittreksel er van te maken. In elk geval zijn èn *Benoni* en *Rosa* beiden zeer voorbehouden boeken.

Lummis-Smith. (Harriet) POLLY'S ANNA'S ORANJEBLOESEMS. (173) f 2,25. J. F. Swartsenburg. Zeist.

Heeft Eleanor Porter haar pseudoniem verwisseld voor haar eigen naam?

Het geheele boek ademt een zelfde opgewektheid en weldoenden geest als in de twee vorige boeken van Polly Anna.

Zij is nu met Jimmy getrouwd en in de eerste dagen van haar huwelijk speelt het spel van „blijzijn" zich zelf, zoo gelukkig als zij zijn. Op hun huwelijksreis maakt Polly Anna kennis met Gladijs, de oudste dochter van een zeer moderne moeder, die zich volstrekt niet om haar kinderen bekommert en alleen aan uitgaan en pret maken denkt. Het jonge meisje heeft een verschrikkelijk humeur, maar moet zorgen voor haar deugnieten van broertjes. Op haar goedhartige manier helpt Polly-Anna zooveel zij kan, terwijl Jimmy het soms vervelend vindt, dat er zooveel tijd van hun huwelijksreis besteed wordt aan die kleine deugnieten. Later zijn zij geïnstalleerd op hun woning en dan krijgt Polly-Anna gelegenheid om een jong vrouwtje, dat naast haar woont in haar moeilijkheden te helpen. Zij leert allen het spel spelen, maar voor Polly-Anna zelf wordt dit het moeilijkst als Jimmy in den oorlog mee gaat doen. Maar zij gedraagt zich zoo dapper als een Harrington, tot groote voldoening van haar strenge tante. Gelukkig komt Jimmy met verlof thuis, om dan zijn zoon, die reeds anderhalf jaar is, in de armen te kunnen sluiten.

Een heerlijk, opwekkend, vriendelijk boek.

Ivans. HET BROCKENSPOOK. (299) f f1,25. A. W. Bruna en Zn. Utrecht.

In Berlijn zijn met verschillende tusschenpoozen allerlei menschen verdwenen: een paar ongure typen die eigenlijk in de gevangenis thuis hooren, een jonge vrouw van minder goed gedrag, maar ten laatste ook de jongste dochter van den Komerzienraad von Heimer. De commisaris Seelamb, die vroeger eens met G. G. heeft samengewerkt, roept de hulp van dezen laatste in, omdat hij zelf het raadsel van de verdwijning niet kan oplossen en G. G. met zijn onafscheidelijken vriend Mr. Hendricks spoeden zich naar Berlijn en zoeken van daar uit het spoor van de misdaad in den Harz, waar zij op de Brocken stuiten. Zij ontmoeten een zeer gemoedelijken professor en zoeken onderwijl naar een man met een langen blonden baard. In zeer korten tijd gelukt het G. G. het raadsel op te lossen, dat een van de griezeligste ontdekkingen ten gevolge heeft, welke hij in zijn detectieve-loopbaan nog ooit heeft meegemaakt. Voor volwassenen een aardige detective roman, ofschoon niet een van de beste van Ivans.

Mason. (A. E. W.) HET GEHEIM VAN ROSEVAER. (290) f 2,25. Vertaald door A. Dermout-Visser. Wed. P. v. Waesberge & Zn. Rotterdam.

Een vrouw, wier man gemist wordt, van wien, trots alle nasporingen niets te vinden is, wordt door een ander ten tweede male ten huwelijk gevraagd.

Er wordt echter een onthoofd lichaam gevonden, waarvan men meent dat het het lijk is van den vermiste. Daar dit nog niet met

zekerheid kan worden bewezen, ziet de vrouw van een nieuw huwelijk af.

De man, wien zij haar ‚Jawoord" niet geven kan, heeft haar echter zóó lief, dat hij er alles voor over heeft, om dit raadsel op te lossen. Hij gaat er op uit en na twee jaren zwerven komt hij tot de ontdekking, dat de vermiste zich in een wanhopig oogenblik als Moorschen slaaf verkocht heeft. Hij koopt dan terwille van de vrouw, den man van de Mooren terug. Als deze later, bij een vlucht voor de vervolging der justitie, door een ouden vijand gedood wordt, blijft er geen bezwaar meer voor een huwelijk over en kunnen deze twee menschen, die zooveel voor elkander hebben over gehad, den keten der liefde smeden.

Rashid. (E. R.) DE RADEREN VAN HET NOODLOT. (252) Vertaald door C. E. Kwak- Stroman. J. F. Swartensburg. Zeist.

Sylvia, een Engelsche, is met een Emir getrouwd en gaat nu voor het eerst, sedert zij haar vader verliet en haar huwelijk sloot, weer eens een kijkje in Engeland nemen met man, kinderen en gevolg. Zij leidt een verkwistend leventje in de groote wereld, maar alles gaat goed, totdat de Emir een reis gaat maken op een jacht van een zijner vrienden, daar een zeer verleidende vrouw ontmoet, waarmee hij zich meer vrijheid veroorlooft, dan behoorlijk is. Dit komt Sylvia ter oore, en zij besluit van haar man te scheiden. Maar niet lang daarna reist zij haar man, die naar Arabië terug gegaan is, na en komt als zijn liefhebbende vrouw weer bij hem in zijn tent terug. Zeer voorbehouden en voor de meeste lezers ongeschikt.

't Sas. (Henri) 't DONDERBEESTJE. (294) f 1,75. Excelsior. Den Haag.

De Hoogwelgeborene vrouwe Ghriselda de la Motte woont in de bitterste armoede, van een schamele rente, op een zit-slaapkamer, als zij het bericht krijgt dat een harer tantes gestorven is en haar een oude familiebezitting heeft nagelaten. Verheugt gaat zij het oude kasteel, dat op een hoogte gelegen is, bezichtigen en hoort dan tot haar ontsteltenis van den notaris dat er een zware hypotheek op staat en haar tante verder geen geld heeft nagelaten. Zij verhuurt dan verschillende deelen van het huis aan een paar rijke families (O'wers). De freule is zelf niet van een scherpen tong en een vinnige manier van antwoorden vrij te pleiten, zoodat er zoo nu en dan formeele ruzies ontstaan. Op een dag maakt zij nader kennis met een dienstmeisje van een harer inwoners. Dit kind is beschaafd, welopgevoed, en vertelt van haar vader, den artist. Zij komt spoedig met dien vader in kennis en haar geheele oude jongejuffrouws hart gaat naar dien knappen charmeur uit. Haar huurder gaat toch weg, zoodat zij den schilder bij zich in huis neemt, hem zoo goed mogelijk verzorgt en

alles voor hem opoffert, om dan te ontdekken, dat een model van hem ook zeer bij hem in de gratie staat. Tenslotte is zij zoo arm geworden, moet verkoopen en zich in een zeer arm huisje terugtrekken. De schilder sterft. Zijn oudste dochtertje is getrouwd, de freule neemt in haar armoede zijn kleinzoontje tot zich. Zij is verbitterd en opstandig, maar tenslotte vindt zij haar levensdoel, door de kinderen der armen bij zich te nemen, als de moeder uit werken is.

Zoo beleeft zij in haar algeheele aftakeling veel gelukkiger dagen, dan als toen zij op haar naam, titel en voorrechten gesteld was.

Ostenso. (Martha) DE DONKERE JAREN VAN LUCIAN DORRITT. (316) f 3,—. Nijgh en van Ditmar. Rotterdam.

De ware geschiedenis van Lucian Dorritt is niet die van zijn jongensachtige aanbidding en spijt voor den krachtigen en toch zoo zwakken William Dorritt, zijn vader, noch die van de hartstochtelijke, het tragische en het schoone van zijn rijper leven. Zij heeft meer betrekking op twee weken in den herfst van zijn een en twintigste jaar, toen hij te voet reisde door de uiteenliggende prairiesteden en langs de welvarende nieuwe hoeven in datzelfde jonge, noordelijke land, dat de groote William Dorritt tot het zijne gekozen had.

Maar ons dunkt dat zijn geschiedenis meer gelegen is in het allerongelukkigste huwelijk dat hij sloot met Hatty Mulker, een vrouw listig als een slang en doorzettend als een tijger — Werkelijk, den titel van het boek is goed gekozen, en de huwelijksjaren van Lucian Dorritt mogen donkere jaren genoemd worden. Hoe het mogelijk is dat een zoo krachtig en sterken man zoo onder den invloed van een vrouw kan geraken is een raadsel, dat het boek niet voldoende oplost. Na zijn huwelijk met Hatty heeft Lucian geen oogenblik voor zich zelf. Hij is aan handen en voeten gebonden om alleen te doen wat zijn vrouw uitdenkt. Dit mislukte huwelijksleven wordt prachtig beschreven en wij begrijpen de bevrijding van Lucian, als Hatty door een ongeluk om het leven komt.

Een mooi, boeiend boek voor volwassenen.

Salvaneschi. (Nino) DE OPSTAND VAN 't JAAR 2023. (230) f 2,25. Vertaald door Mary Robbers. „Elsevier" Amsterdam.

Deze avonturenroman in de toekomst geeft een idée hoe de wereld er misschien zal uitzien wanneer alles met luchtvervoer zich verplaatsen zal.

Op een bal in New-York wordt een beroemde chirurg ontvoerd. Hij komt terecht na een langen vliegtocht, op een eigenaardig eiland, waar hij zijn vrouw ontmoet, die ook door de schurken is opgelicht. Hij blijkt te zijn op een boot, die geheel en al als een eiland is ingericht, en naar willekeur verplaatst kan worden, het geheel bestuurd door een vereeniging van zwarten, die onder een hoofd staan, dat zij

zelden zien, maar dat een buitengewoone griezelige persoonlijkheid is. Dit is iemand, die honderden jaren oud is, met een bovenmenschelijk brein, een, die het zich tot taak gesteld heeft de wereld voor de zwarten te veroveren. Er komt tenslotte een strijd en de vrouw van Goldsmith, die nu juist niet altijd een mooie rol heeft gespeeld, slaagt er in, op den grooten hoofdman een aanslag te plegen. De strijd eindigt met het verzinken van het geheimzinnige eiland.

Een zeer fantastisch en ongelooflijk boek, *lang niet* geschikt voor iedereen.

Servaes. (Anke) MARIANNEKE. (234) f 2,50. W. de Haan. Utrecht.

Sedert eenige dagen heeft Marianneke haar Moeder verloren en woont met vader en oudste zuster in het groote huis over de Maas. Juus doet het huishouden en Marianneke gaat nog op school.

Zij is een zeer gevoelig kind, dat veel aan haar gestorven Moeder denkt en veel beter dan de oudste zuster begrijpt, wat haar vader verloren heeft. Zij heeft een vriend met wien zij s'avonds wel eens een straatje omloopt, maar van wien zij geen meerdere toenadering verwacht.

Later maakt zij kennis met een ander jongmensch, die een „lichtmis" blijkt te zijn, in welk geval haar vader handelend optreedt. Dan offert zij zich op voor haar zusje Juus, die zoo graag zou willen studeeren, in plaats van het huishouden te doen en wijdt zich geheel en al aan haar vader.

Een boek waarin veel goeds zit, maar dat toch niet geschikt is voor jonge meisjes.

Noel. (L.) DE SLUIER VAN DEN ISLAM. (280) f 1, 75. Vertaald door Jhr. R. H. G. Nahuys. A. W. Bruna en Zn. Utrecht.

Chalice Dean gaat een vriendinnetje bezoeken, die met een zendeling getrouwd is in Marokko in Fez, de stad van ivoor.

Die zendeling, Guy Lessington, heeft haar vroeger ten huwelijk gevraagd en schijnt haar nog niet vergeten te zijn, ofschoon hij tevens verstrikt is in de netten van een schoone inwoonster van Fez. Zijn jong vrouwtje is daar volkomen van op de hoogte en vindt die toestand zoo wanhopig, dat zij haar vriendin zelf vraagt om zich door Guy het hof te laten maken en hem in haar netten te verstrikken, opdat hij van die schoone kleurlinge bevrijd zal worden.

Het boek zit vol van zulke eigenaardige verwikkelingen en zoo'n drogredenen dat het ongeschikt is. Het is troebel van Oostersch liefdeleven en suggereert passies alsof zij werkelijk werden bedreven.

Wallace. (Edgar) HET POLITIERAADSEL. (263) f 1,—. Vertaald door G. J. Werumeus Buning-Ensink. A. W. Bruna en Zn. Utrecht.

Scotland Yard-Londen wordt geheel en al in rep en roer gebracht

door de tijding dat de „Onvindbare" weer in Londen is gekomen.

Alan Wembury werd opgedragen om een kostbare parelsnoer, dat op den avond van een bal eener hertogin gestolen werd, terug te vinden. Het spoor brengt hem tot den broer van een vriendinnetje zijner jeugd, de Freule van het kasteel waar zijn vader tuinman was. Hij doet zijn best den jongeman van straf te redden, maar dit lukt hem niet omdat de jongen balsturig is. Ook moet hij zijn aandacht wijden aan het opsporen van den onvindbare en hij komt telkens terecht bij een advocaat met een zeer slechten naam bij de politie: Meister. Deze Meister tracht het jonge meisje Landy dat sedert de gevangenneming van haar broer alleen is overgebleven in zijn macht te krijgen. Hij heeft haar als typiste op zijn kantoor genomen. Zij vertrouwd hem als vriend van haar broer, maar toch komt hij niet verder met haar. Er volgen dan allerlei verwikkelingen, te veel om te vertellen, maar tenslotte gelukt het Alan om Meister te ontmaskeren, die echter toch „de Onvindbare" niet is. Een boeiend boek voor volwassenen.

Wallace. (Edgar) IN NAAM DER GERECHTIGHEID. (290) f 2,25. Vertaald door A. Dermout-Visser. Wed. P. van Waesberge en Zn. Rotterdam.

Het verhaal begint met een vergadering van Communisten in Londen, ondanks alle voorzorgen der politie. Zij gehoorzamen aan een geheimzinnig hoofd, de „Vrouwe van Gratz," een meisje, dat voor niets terug deinst en iedereen die de bond niet goed gezind is of iets tegen de regelen heeft misdaan, koelbloedig ter dood veroordeelt.

Er is een ander verbond in Engeland, dat tegen de Communisten inwerkt op een zeer geheimzinnige manier, hun aanslagen verijdelt en ook niet aarzelt om den grootsten misdadiger te dooden. Deze twee machten gaan hard tegen hard voortdurend tegen elkander in. De politie staat machteloos, maar is toch den vier rechtvaardigen het meest genegen.

Een roman, waar zeer veel spanning in zit en voor volwassenen wel geschikt.

Duykers. (L.) STORMEN. (360) Lecturis. Eindhoven.

Als een vroolijke vlinder is Simone van Rijn haar leven doorgefladderd tot haar twinstigsten verjaardag, waarop zij haar vader heeft overgehaald om een groote buitenpartij te geven. Den volgenden dag gaat de goede man failliet en haar leven van pret maken is voor goed afgeloopen. Al hun bezittingen worden verkocht en met haar ouders trekt zij in een kleine, armoedige woning, waar zij het niet uit kan houden. Haar vader, die haar ontevredenheid voortdurend ziet, doet pogingen om Simone in huis te brengen bij een rijken neef in Brussel, waar zij voor de kinderen kan zorgen.

Daar komt zij in een heel ander milieu, van streng praktiseerende Katholieken, die echter eenigszins saai zijn. De kinderen zijn allerliefst en als Simone's hoofd niet vol frivoliteiten zat, zou zij dankbaar voor deze mooie levensvervulling zijn geweest. Maar zij heeft op een dag een jonkheer ontmoet, die in een zeer kwade reuk staat, die haar, waar hij kan met zijn attenties vervolgt. Zij kan hem niet meer uit haar gedachten zetten en besluit op een goede dag toe te geven aan zijn voorstel om hem ergens in het geheim te ontmoeten. Dan schrikt zij terug voor zijn schandelijke voorstellen en vlucht als een wanhopige naar Tante Lia, een godvruchtige, weldadige vrouw, die reeds lang zorgen over het meisje had. Deze onberaden stap is voor Simone de drijfveer om een goede biecht te spreken en haar best te doen een ander leven te beginnen. Gelukkig is er voor haar aan het eind van een tijd van stormen een lichtere horizon in de toekomst, door een goed Katholiek huwelijk.

Een mooi boek voor volwassenen, waarover men in Vlaanderen indertijd wel een beetje sterk eenzijdig heeft geschreven. Het is geen boek voor kinderen, dat willen wij toegeven, maar voor die is het ook niet geschreven.

Courths-Mahler. (H.) RECHT OP GELUK. Vertaald door Ada v. Arkel. (216) f 1,50. J. F. Swartsenburg. Zeist.

In een groot huis woont de oude advocaat Schröder alleen met een dochter. Beneden wonen de huisbewaarder en zijn vrouw, een paar oude getrouwen, die reeds lang in zijn dienst zijn. Na een avondbal meldt zich een jong meisje aan en maakt zich bekend als de kleindochter van den advocaat. Zij vertelt aan de dienstbode hoe haar ouders gestorven zijn, en hoe haar moeder, die de jongste dochter van advocaat Schröder was, nooit antwoord gekregen heeft op haar vele brieven. Deze werden achter gehouden door de oudste dochter, Frieda. Dit is een zeer leelijk meisje met een jaloersch hart. De huisbewaarder zorgt dat het meisje haar grootvader alleen te spreken krijgt. De oude heer neemt haar als kind in huis en beschermt haar zooveel mogelijk voor de jaloerschheid van de oudste. Na eenigen tijd wordt deze krankzinnig, door de onbeantwoorde liefde van iemand, met wien zij dacht te zullen trouwen en het jonge meisje Regina wordt gelukkig met de echtgenoot harer keuze.

Een echte Courths-Mahler.

Burke. (Edward) VRIJGEZELLENKNOOPEN. (352). Vertaald door Elly Harting, Seyffardts Boek- en Muziekhandel. Amsterdam.

Deze openhartige biecht van een beschroomd vrijgezel bestaat uit een dagboek van een onderwijzer, Edward Delland, die op een goeden dag door een erfenis een welgesteld man wordt. Hij is buitengewoon schuchter en verlegen en gaat alle vrouwen uit den weg, al-

leen uit verlegenheid. Zijn schoonzuster speelt op een kordate manier de baas over hem, maar hij weet met alle mogelijke slimheid toch zijn zin door te drijven bij het kiezen van zijn eigen huis, het aannemen van personeel, het inrichten van zijn leven. Na eenigen tijd ontmoet hij de jonkvrouw waar zijn hart naar uitgaat, maar hij lijkt in de verste verte niet op een ridder zonder vrees of blaam.

Bestaan er werkelijk zulke schuchtere, onnoozele mannen als in dit boek beschreven worden? Het is moeilijk om te gelooven.

Het boek is vol stille humor en voor volwassenen geschikt om te lezen.

Adair. (Cecil) FLUISTERENDE BOOMEN. (267) f 2,—. Vertaald door Theo de Witte. D. Bolle. Rotterdam.

Een jong meisje, Barbara, blijft na den dood van haar vader alleen over en neemt een betrekking als gezelschapsdame aan bij de familie de Castignak, die woont in Arcola aan de Côte du Sôl. Het is een broer, die zeer zwak van gezondheid en hulpbehoevend is en een zuster, die haar leven en geluk aan dien broer heeft opgeofferd.

Barbara heeft de reis naar Côte du Sôl gemaakt met Sir Arthur Nicholson, een oom van haar vriendin. Deze vriendin heette ook Barbara en stierf op geheimzinnige wijze gedurende den oorlog. Nicholson was vroeger verloofd met Madame de Castignak en probeert de oude banden weer aan te knoopen. Dicht bij hun villa is het landgoed Casuarina, waar een officier van het Engelsche leger zich alleen heeft terug getrokken en in groote afzondering leeft.

Barbara heeft van hem gehoord en tracht de geheime reden van zijn afzondering te achterhalen. Dit gelukt haar en met veel moeite en inspanning brengt zij den kluizenaar er toe, ten slotte, wanneer hij bij een poging om haar leven te redden bijna zelf verongelukt is, haar hand aan te nemen.

Een werkelijk zeer mooi boek, voor jong en oud geeschikt.

Blasko. (Marie) MARUSJA. (220) f.1,80. Vertaald door Dr. A. Cardijn. N. V. Lecturis. Eindhoven.

Een gezelschap op reis naar Rome houdt zich eenigen tijd in Venetië op en hoort daar spreken van een zangeres, Marusja, die een lichtzinnig leven heeft geleid, tot armoede is vervallen en nu 's avonds bij de gondels haar brood verdient met liederen te zingen. Onder het gezelschap van deze pelgrims naar Rome is Kende Martha de eenige, voor wie het Katholicisme geen sleur, maar een hooger beleven is.

Zij heeft de geschiedenis van Marusja gehoord en denkt veel aan die arme verlaten ziel. Het verhaal beschrijft de bekeering van de zangeres. Deze vraagt werk aan een klooster. In later jaren komt Martha nog eens terug, informeert in het klooster naar Marusja en verneemt daar, dat zij als een heilige gestorven is.

Een echte Katholieke roman.

Boudier-Bakker. (Ina) TWEE VOETEN.

De twee voeten zijn die van een dapper, voor niets terugdeinzend huismoedertje, vrouw van een pianoleeraar, die maar weinig geld verdient. Vol idealen zijn die dappere voeten het huwelijksbootje ingestapt, maar na eenige jaren hebben zij veel moeite om voort te kunnen gaan op den moeilijken levensweg.

Er zijn vijf kinderen gekomen en het is een harde dobber om het hoofd boven water te houden.

Op haar bekende mediteerende wijze beschrijft Ina Boudier-Bakker het leven van haar heldin, Greta Kovels. Er loopt een toon van weemoedig verlangen en uitzien naar geluk door dit boek en als eindelijk de moede voeten zich voor het laatst in bed uitstrekken dan zal misschien voor de dappere moeder het geluk zijn aangebroken.

Het kan niet worden ontkend dat het boek een zieligen indruk nalaat.

Sapper. (E.) JIM MAITLAND. (263) f 1,25, Vertaald door Jhr. H. G. Nahuys. A. W. Bruna en Zn. Utrecht.

Jim Maitland is een avonturier, die rusteloos allerlei vreemde landen door trekt op zoek naar geweldige voorvallen, die wat variatie in zijn vrijgezellenleven zullen brengen.

Die verschillende avonturen worden door zijn vriend Leyton in dit boek verteld en daar zijn er bij die een rilling over je rug doen loopen. Het is niet doenlijk al die korte verhalen na te vertellen, maar het is een boek, waarmee *volwassenen* die van zoo iets houden, een paar aangename uurtjes kunnen doorbrengen.

Het einde, als Jim de tante van Opolly ontmoet en een vrouw vindt, is nogal grappig.

Stuwe. (Eline van) HET MODEHUIS „GEZ. WEERDT". (304) P. N. van Kampen en Zn. Amsterdam.

Een kordate vrouw als Nicoline de Weerdt, kon er geen genoegen in vinden hoofdjuffrouw in een modemagazijn te blijven en richt als zij de kans schoon ziet een eigen zaak op.

Een ziekelijke zuster woont bij haar in, die eenigszins het huishouden verzorgt en zij drijft alleen de zaak, die spoedig tot een hooge vlucht komt. Zij heeft veel familieleden, die haar alleen zoo nu en dan om geld komen lastig vallen, maar zij helpt hen zooveel zij kan. Zij ontvangt een huwelijksaanzoek waarna een korte verloving volgt, maar die zij afmaakt omdat zij zich geheel aan haar zaak wil blijven wijden. En als zij eindelijk sterft weet haar familie niet beter te doen dan die zaak waarvoor zij zich zelf zoo heelemaal heeft gegeven, zoo spoedig mogelijk van de hand te doen.

Een zeer vlot geschreven en onderhoudend boek voor volwassenen.

Rohmer. (Sax) VAMPIER-VLEUGEL (424) f 1,25. Jacob van Campen. Amsterdam.

De bewoner van Gray's Folly, Kolonel Joan Menendes, komt bij Mr. Harley om hem de zonderlinge gebeurtenissen te vertellen, die er bij hem in huis hebben plaats gehad.

Er werd n.l. een vampier-vleugel op de deur van zijn huis gespijkerd en hij verteld daarbij dat hij nog andere waarschuwingen ontving. Het lijkt Harley het beste toe om met zijn vriend eenige dagen vacantie te nemen en met den Kolonel mede te gaan, om daar ter plaatse den toestand eens in oogenschouw te komen nemen. Zij maken dan kennis met de nicht van den Kolonel, Madame Stämer, en met Miss Bevery, haar gezelschapsdame.

De omgevig is zeer eigenaardig maar toch kan Mr. Harley al de raadsels niet achterhalen. Zijn vriend maakt op een goeden dag kennis met een buurman van Gray's Folly, mijnheer Cander, die den Kolonel een ware haat schijnt toe te dragen. Tenslotte blijft een katastrofe niet uit en wordt de Kolonel dood geschoten in den tuin. Hoe deze zaak in zijn geheele verloop is wordt door Harley op schitterende wijze uitgepluisd. Voor volwassenen.

Vautel (Clément) HONORE PAQUIGNON. De roman van een zelf-made man (318) f 2,25, Geb. f 3,25. P. Dz. Veen, Amersfoort.

De vertaling, evenals verscheidene andere van Vautel is van de hand van Mevrouw Veen-Bakhuis. Ik begrijp niet goed, wat men voor aardigs vindt aan de persproducten van den heer Vautel, die over het algemeen blijk geeft van een grove geestigheid en van onvoldoend literair talent.

De titel in het fransch luidt toelichtend „Je suis un affreux bourgeois". En dat is hij, die heer Paquignon, in alle opzichten.

Hij is een groot-fabrikant in de parfumerie-branche en heeft het van winkelbediende gebracht tot zijn groote vermogen. De titels die hij voor zijn fabrikaten laat uitvinden, zijn gewoonlijk van dubbelzinnige beteekenis en de figuren hunner etiketten zijn schaamtelooze dametjes, die er niet tegen opzien zich als mondaine nymphen te laten fotografeeren en in het alledaagsch leven een minderwaardige rol bij haar patroon te vervullen.

Het is een leelijk en verkeerd boek, dat iemand, die zich zelf respecteert, niet in handen moet nemen.

Vautel (Clément) MET LIEFDE GELADEN. (L' Amour a la Parisienne). Uit het fransch door J. Feitsma. (240) G. Schoonderbeek, Laren.

De fransche titel en de naam van Vautel laten al heel wat ongure dingen vermoeden, welke vermoedens, helaas maar al te sterk bewaarheid worden.

Vautel wil gaarne doorgaan voor den onverbiddelijken hekelaar van zijn tijd en zijn land. Dat kan zijn nut hebben als het met veel tact en reserve geschiedt en men vooral over meer en fijner talent beschikt dan Vautel. Men kan het den man aanhooren, dat hij geen geboren franschman is.

Dat kunnen wij toch echter bijzaak vinden in dit geval, want wij hebben dit boek toch te beschouwen als een hopeloos slecht boek dat aan niemand kan worden aanbevolen.

Dat dit verslag van vunzige Parijsche liefdens zoo slecht is geschreven, maakt overigens de totale onthouding niet moeilijker. Stuur Vautel, dien men in een onbewaakt oogenblik over de grenzen heeft gehaald, nu maar weer gauw naar den overkant. Het wordt hoe langer hoe erger in alle opzichten.

Brievenbus

x x x. Tot mijn groot genoegen las ik een schrijven van den secretaris van Zijne Excellentie den nuntius Schioppa in deze termen: „S. Excell teilt Ihnen mit, dasz er mit Freude den Roman gelesen hat und dasz das Buch van Mary Grace Ashton „Ras" groszen Nutzen stiften wird und von Interresse ist für die Katholische Welt." —.

Bij deze sobere woorden hebben wij niets bij te voegen. Wij willen met een enkel vriendelijk woord geen reclame maken. Maar naast het getuigenis van Kardinaal Bourne lijkt ons dit eenvoudig briefje van zijn Excellentie den Nuntius toch wel aangenaam voor de jonge schrijfster.

P. P. t e S. Wil het ons eens precies aantoonen waar wij zoo iets hebben beloofd? We weten maar al te goed dat moraliter genomen het plan niet voor uitvoering vatbaar is, en wij kunnen ons dus niet voorstellen dat wij ooit de verwezelijking in het vooruitzicht hebben kunnen stellen.

W. d e L. O.F.M. t e H. U bent abuis. Het is wel mogelijk dat uw boek een klein jaar geleden werd ontvangen. Maar het is geen recht dat ieder ingezonden recensie-exempl. wordt besproken. Dan zouden wij altijd te weinig plaats hebben. Wat betreft eene bespreking in de Standaard-Catalogus, die komt hier (gezien de datum van verschijning van uw boek) heelemaal niet in aanmerking.

Zend voor *onze rekening* (adres Heerengracht 415, Amsterdam) het bewuste boek en wij kunnen nog zien wat wij doen.

J. B. t e H. Wij lezen geregeld de *Hollandsche Revue* onder Redactie van J o h a n K o n in g, maar zijn daardoor nog niet ingelicht om antwoord te geven op de verschillende vragen die U over hem stelt. Wij hebben gelezen zij bekroonden Indischen Roman (Het verloren Land) maar van zijn antecedenten waren wij niet genoeg op de hoogte. Nu kunnen wij U wijzen op een artikel van F r a n s H u l l e m a n in *den Gulden Winckel* van 20 Dec. 1928, waarin behandeld worden én bedoelde roman én tevens levensbijzonderheden van den schrijver. Mogen wij aanraden het bedoelde nummer te bestellen. Indien niet voorradig moogt U ons exemplaar ter inzage hebben.

OPVOEDER EN KIND

Dr. LOUIS BERGER — M. R. TIJSSEN, REDACTEUR VAN DE KATHOLIEKE SCHOOL — F. FONTAINE, SCHOOLHOOFD, LEERAREN VAN DE KATHOLIEKE H. B. S. EN GYMNASIUM TE AMSTERDAM EN DEN HAAG

NAAR AANLEIDING VAN EEN RECENSIE

In het Decembernummer van Boekenschouw[1]) werd van onze hand een recensie opgenomen over Dr. W. Geerts M. S. C. „Bedenkt dit: wie karig zaait, zal ook karig maaien," dat als No. 43 verscheen van de Opvoedkundige Brochurenreeks. Van den eerwaarden schrijver mochten wij een schrijven ontvangen, waarin hij er ons opmerkzaam op maakte, dat wij bij het schrijven onzer recensie geen rekening hadden gehouden met No. 41 [2]) der bovengenoemde brochurenreeks, die beschouwingen van zijn hand bevatte over roeping en kloosterroeping. Wij hebben deze brochure aanstonds bij den boekhandel besteld. En het gevolg van de lezing ervan is verblijdend, zoowel voor den schrijver als voor ons; voor den schrijver, omdat wij ons afwijzend oordeel in het Decembernummer niet langer wenschen staande te houden; voor ons, omdat wij bij het recenseeren er naar strevend, ieder het zijne te geven, liever prijzen en aanbevelen dan afkeuren.

„Zoo Ge volmaakt wilt zijn" behandelt uitvoerig het vraagstuk van „roeping", wat er onder dezen term verstaan kan worden en daarbij blijkt, dat roeping zich niet speciaal beperkt tot geroepen worden, maar neerkomt op een vertrouwvol willen, op een goede meening en geschiktheid (p. 59), op een willen en kunnen (p. 57). Deze opvatting wordt naar de schrijver mededeelt, hoe langer hoe meer gehuldigd, al zijn er blijkens schrijvers brochure toch nog veel priesters, die meenen tot vaststelling der roeping, het klare inzicht te moeten hebben van de aanwezigheid eener goddelijke voorbeschikking. („Bedenkt dit" p. 15). Staat men op schrijvers standpunt — dat door vele vooraanstaande theologen wordt ingenomen — dan zal een meer actieve houding daarvan het gevolg zijn, in het andere geval een meer afwachtende. Waar dit heele vraagstuk een Theologische Kwestie is, laten wij de beoordeeling daarvan gaarne aan bevoegden, deelen in het belang van den lezer alleen deze twee verschillende standpunten mede.

Maar naast deze rectificatie, die het ons een genoegen was te kunnen aanbrengen, moeten wij toch met klem blijven betoogen, dat het toch zoo dienstig zou zijn, als er eens goed begrepen werd —

[1]) p. 371 e.v.

[2]) Dr. W. Geerts M.S.C. „Zoo ge volmaakt wilt zijn..." Opvoedkundige Brochurenreeks. No. 41. 82 pag. f 1.—. R. K. Jongensweeshuis. Tilburg.

en dat dit in een dusdanige brochure ook eens degelijk besproken werd — hoe men vaak èn wanneer een jongen verklaart, roeping te hebben èn bij de opleiding van roepinghebbenden te kort schiet.

Hoe vaak zijn de motieven van jongens, die priester en kloosterling willen worden niet onzuiver? Zijn niet vaak het verkrijgen van aanzien en invloed de drijfveeren, die den jongen tot dit besluit brengen? „Het goud wordt door het vuur beproefd", zegt een Nederlandsch spreekwoord; is het dan niet gewenscht, dat wij er door en door zeker van zijn, dat alleen goede en juiste motieven den jongen leiden? En mogen wij hem daarom niet eenige moeilijkheid laten overwinnen voor datgene, waarvan hij zegt, dat het zijn ideaal is? Wanneer een jongen verklaart dokter of ingenieur te willen worden, wordt dat toch ook maar niet één, twee, drie toegestaan. Maar eerst zal men nagaan, waarom de jongen een voorkeur hier voor heeft. Hoe suggestief werkt voor korteren of langeren tijd vaak niet op jongens het voorbeeld van een vriendje, een neef, een verhaal. Niet omdat we een roeping willen tegenwerken, zullen we moeilijkheden maken, maar om de motieven van den jongen te leeren kennen, zijn karakter, en zoo èn hem èn zijn ouders èn zijn opvoeders later teleurstellende ervaringen te besparen.

Over hetgeen ik over de opleiding in het Decembernummer van Boekenschouw opmerkte aangaande het aantal jongens, dat op hun besluiten terugkomt en over het al of niet „erg zijn" van het feit, dat een jongen op zijn besluit terugkomt, moge ik verwijzen naar hetgeen daarover door mij in dat nummer geschreven werd. Voorziening in de gevallen dat een jongen zijn opleiding moet staken, omdat hij verklaard geen priester te willen worden, is en blijft dringend geeischt, èn omdat het genoten onderwijs vaak niet aansluit bij het gewone gymnasium of lyceum, èn omdat het velen dan de middelen ontbreekt om verder te studeeren.

Wij besluiten deze bespreking gaarne met een aanbeveling ter lezing der beide brochures, die, als zij na elkaar gelezen worden, het inzicht in de roeping-kwestie zeker zullen verdiepen, ook al zal men het met den schrijver over practische toepassingen en kwesties niet steeds eens zijn. Pag. 31 van No. 43 hebben wij nog meerdere malen overgelezen; de verhouding God-mammon en priester-(klooster) staat-leven in de wereld lijkt ons, indien niet zoo door den schrijver bedoeld, dan toch wel zeer verwarringwekkend en zooals reeds eerder gezegd: weinig complimenteus.

Dr. L. BERGER

VOOR DEN OPVOEDER

Dr. P. J. Waardenburg. DE BIOLOGISCHE ACHTERGROND VAN AANLEG, MILIEU EN OPVOEDING. (295) Deel I en II. Ingen. f 5,75; geb. f 6,25. Noordhoff, Groningen. 1927.

Deel I vraagt de aandacht voor: algemeene biologische feiten en begrippen en vormt zoo de inleiding op deel II, waarin speciale biologische verschijnselen bij den mensch behandeld worden. Voor den modernen opvoeder, die veelal enkel naar den paedagogischen kant georiënteerd is, valt hier veel wetenswaardigs te vernemen, dat zijn blik verruimen en verwijden zal. Reden, waarom wij het boek gaarne een ruime verspreiding toewenschen. Al kunnen wij ons ook persoonlijk niet steeds met des schrijvers meeningen vereenigen. De eindconclusie van zijn boek toch is, dat „aanleg" de hoofdfactor in 't menschenleven is, en dat milieu (en daarmee opvoeding) maar een geringe rol spelen. Wij zouden deze eindconclusie niet gaarne zonder meer tot de onze maken. En tegenover deze opvatting van den schrijver de volgende vragen willen stellen:

a Heeft de schrijver wel voldoende onderscheiden tusschen intellect en gemoed? Bij het intellect zal inderdaad wel de aanleg de groote rol spelen, inzooverre zij de onmisbare voorwaarde is bij de ontwikkeling door milieu en opvoeding. Bij de vorming van wils- en gevoelsleven, m.a.w. van het karakter, gelooven wij, dat aan de invloeden van milieu en opvoeding eene veel grootere plaats moet ingeruimd worden, dan waartoe de schrijver geneigd blijkt.

b Verwisselt de schrijver niet „aanleg" met „uitingen van den aanleg"? Een aanleg tot avontuurlijkheid b.v. kan. zoowel tot crimineele handelingen en blijvend crimineel zijn, leiden, als — in goede richting geleid — een goed en voor de maatschappij nuttig mensch opleveren.

c De schrijver merkt op, dat nooit bij eenig mensch alle aanlegmogelijkheden, die in kiem bij hem aanwezig zijn, tot ontwikkeling komen. En dat 't juist aan milieu en opvoeding te danken (of te wijten) is, welke mogelijkheden tot ontwikkeling komen. Maar komt daarmee dan niet juist heel sterk den nadruk te liggen op de milieu- en opvoedingsfactoren? Immers: de aanleg-mogelijkheden zijn velen, en de opvoeding heeft nu tot taak de beste daaruit te kiezen en deze tot ontwikkeling te brengen.

d Naar onze ervaring en die van vele andere maatschappelijke werkers moet de overgroote meerderheid der gevallen van kindercriminaliteit verklaard worden door: „verwaarloozing". En deze behoort thuis op het gebied der milieu- en opvoedings-factoren.

Dr. L. BERGER

VOOR DE JEUGD

Koning. (Marie de) *Kleine Pim. Het Gouden Tientje. Prinsesje.* Met plaatjes van Rie Stoffer. (56) Wed. P. van Waesberge en Zn., Rotterdam.

Lieve vertellingen die de kleintjes met graagte zullen lezen.

Teresa. (Zr. Ma). Voor Roomsche Kleuters. 1-5 Teekeningen van Rob. Graafland. Met stempel van den keurraad. L. C. G. Malmberg, Den Bosch.

Versjes over verschillende gebeurtenissen uit het kleuterleven.

Tienhoven. (A. B.) *Sinterklaas Kapoentje. De Schatten van Jantje.* Platen van Freddie Langeler. f. 1,90. Gebr. Kluitman, Alkmaar.

Goed verzorgde boëken met kleurige platen op kunstdrukpapier.

Dorsten. (M. van) *Kitenge en Kasongo.* (94) f 0.75. Geillustreerd door Jan Wiegman.

Mark. (Dr. H. v. d.) *Het Kruis van den Oceaan.* (92) f 0.80 Geillustreerd door Aug. v. d. Linde.

Smits. (Hendr. M.) *Hoe alles weer goed kwam.* (134) f 0.90 Geillustreerd door Jan Wiegman. R. K. Boekcentrale, Amsterdam.

De wonder-Serie.

Vollewens-Zeylemaker. (Greta) *Van een dikke vette Spons.* (93) f 1.25. *De Avonturen van Pieterman.* (95) f 1.25. Geillustreerd door Sijtje Aafjes.

Sneelen. (Agatha) *Timon's Avontuurlijke Vliegtochten.* (87) f 1.25.

Reitsma Brutel de la Riviere. (M. E.) *Aan Moeders Schoot.* (95) f 1.25.

Horsting-Boerma. (A. A. M.) *Het Wonderhorloge en de Vonkjes.* (88) f. 1.25. Geillustreerd door O. Verhagen. G. B van Goor Zn., Gouda.

Helmond. (M. van) *Hoe de Leeuw voor Rechter Speelde.* (16) f 0.25. Geillustreerd door Leo le Blanc.

Kohlbrugge. (M.) *De Wonderparaplui.* (16) f 0.25 Geillustreerd door H. Brons.

Martens. (B. F.) *De Wondermuts.* (16) f 0.25. Geillustreerd door Netty Heyligers.

Walterida. *Sarina*. Geillustr. door Rob. Graafland. (30) f 0.50. Allen met het Stempel van den Keurraad. Malmberg, Den Bosch.

„Bethanie" *Uit het Leven van Gods lieve Heiligen. Helden en Heiligen, Echte Vrienden*. (95) Geillustreerd door Jan Wiegman. Met het stempel van den Keurraad. Van Munster. Amsterdam.

Wij kunnen begrijpen dat de dames van „Bethanië" vele kinderzieltjes veroveren als zij op deze aantrekkelijke wijze het leven van Gods Lieve Heiligen vertellen.

Boer. (Jan) *St. Nicolaasvertellingen* (111) f 1.90 Geillustreerd door Nans van Leeuwen. G. B. van Goor Zonen, Gouda.

Een zeer aantrekkelijk boek voor kinderen van een jaar of negen, waarin verschillende oude maar bekende versjes zijn opgenomen.

Hölscher. (To) *Dot en de kleine vriendin van Jezus*. (46) Gerard Gerrits. Met het stempel van den Keurraad. G Mosmans. Den Bosch.

Een lief verhaaltje, eenvoudig verteld. Voor de allerkleinsten.

Hölscher. (To.) *Een jaartje rond*. (38) Geillustreerd door Gerard Gerrits. Stempel Keurraad. G. Mosmans, Den Bosch.

Aardig boekje, waarin wij voor iederen maand een kinderlijk versje vinden, dat de kleinen zichzelf kunnen leeren.

Siebe. (Josephine) *Harlekijntje op Kasteel Hemelhoog*. (222) f. 1.75, Voor het Nederlandsch verwerkt door A. van Kempen. Geillustreerd door E. ten Harmsen van der Beek. Van Holkema en Warendorf. Amsterdam.

In een ander boek leerden wij Harlekijntje reeds kennen. Dit is het vroolijke vervolg van zijn wonderbaarlijk en avontuurlijk leventje. Meer grootere kinderen zullen er van kunnen smullen.

Bouman. van Tertholen (S.) *Het Verloren Klompje. Dat Liep Goed Af. De Verjaardag van kleine Kootje*. (14) Geillustreerd door Adri Alindo. G. B. van Goor Zonen. Gouda.

Eenvoudige vertelseltjes op rijm, voor heele kleintjes. Aardige plaatjes versieren den tekst.

Bloemine. (F.H.N.) *Ik kan al lezen*. Deel 1 tot 4. Met gekleurde plaatjes. (44) f. 0,50 G. B. van Goor Zonen. Gouda.

Het zal voor de kleintjes een pleziertje worden om uit deze aardige boekjes te leeren lezen.

Nieuwe Uitgaven en Herdrukken

Godsdienst

Gaëtan Bernoville, St. Theresia van het Kindje Jezus. (147) Naar het Fransch bewerkt door Pater N. A. van Rijn. O.P. Met houtsneden van Pater R. van Bergen. O.P. f 2,50. „Foreholte" Voorhout.

Op zeer aantrekkelijke wijze verhaalt de schrijver het leven van deze geliefde kleine Heilige. De houtsneden vormen een waardige versiering voor het mooie boek.

Prof. K. Cruysberghs. Levensopgang. (80) f 0,90. Geloofsverdediging. Antwerpen.

In deze zes vastenpreeken worden de groote waarheden welke ieder mensch moet weten, met allen aandrang voorgehouden.

Kardinaal Dubois. Aarts-Bisschop van Parijs. De H. Jozef. (107) f 1,20. Voor Nederland bewerkt door Theo Sinnige, R. K. Pr. J. J. Romen en Zonen. Roermond.

Met de toestemming en zegenwensch van den Kardinaal werd dit leven van den Heiligen Jozef uit de serie „Les Saints", vertaald. Op verschillende manieren wordt hierin de Heilige Jozef beschouwd en wij kunnen niet anders doen dan dit boekje warm aanbevelen.

M. van Hoeck. Het Zaligende Lijden. (64) f 0,50. Secretariaat van het Zieken-Apostolaat. Antwerpen.

Een boekje dat het Zieken-Apostolaat met geestdrift aanbeveelt en verklaart, en voor vele zieken en lijdenden een groote schat kan zijn.

F. van Hoeck. S.J. De Manke Zwartrok. (193) f 1,20. Vlaamsche Drukkerij. Leuven.

In deze levensschets van een Noord-Brabantsch Missionaris onder de Indianen, den Eerw. Pater Aloysius van der Velden S.J., wordt het heldhaftig en opofferend leven van dezen Pater uitvoerig verhaald. Een boekje dat velen eerbied voor de Katholieke Missionarissen zal inboezemen.

B. C. Kloostermans. Geschiedenis van het Oud Testament. Met medewerking van Dr. D.A.W. H. Sloet. Met 44 illustraties en kaartje van Palestina. 3de druk (318) Malmberg. Den Bosch.

Van dit bekende populaire boekje verscheen reeds binnen korten tijd een 3de druk. Verdere aanbeveling overbodig.

J. A. F. Kronenburg. C. S.S. R. Leven van den H. Gerardus Maria Majella. (231) f 1,90. zesde druk. J. Romen en Zn. Roermond.

De vele vereerders en vereersters van den H. Gerardus Majella vinden hier zeker iets van hun gading. En dit werkje zal er zeker toe bijdragen om nog velen voor de devotie tot den H. Gerardus te winnen.

E. Laveille. S.J. Le P. de Smet. Apotre des Peaux-Rouges. (1801-1873) Introduction par Godefroid Kurth. 4de Edition (480) Fr. 20. Edition du Museum Lessianum.

Deze groote, nobele en sympathieke figuur wordt in dit uitgebreide boek in al zijn bijzondere hoedanigheden, geschetst. Een goede aanwinst voor bi-

bliotheken en voor hen die zich met Missie-werk bezig houden.

Dr. H. A. Poels. Een Probleem. (69) f 0,35. Geloofsverdediging. Antwerpen.

Het probleem van een bloeiend godsdienstig leven op kerkelijk terrein te midden van een steeds verder om zich heen grijpende ontkerstening der moderne maatschappij, is het onderwerp van dit boekje.

Mgr. P. Potters. Verklaring van den Kathechismus der Nederlandsche Bisdommen. 2de Deel 3de en herziene druk door Dr. Alph. Mulders. (307) f 2,90. Teulings. Den Bosch.

De uitgebreide Kathechismus van Potters is zoo bekend, dat o.i. geen aanbeveling noodig is.

P. Dr. Sanders O.F.M. Jezus Christus. Een Bovennatuurlijke Persoonlijkheid. Zevende Tractaat. (Apologetica 1) (176) f 1.35. N.V. R.K. Boek-Centrale. Amsterdam.

Dit boek behandelt in de inleiding de opbouw der Apologetiek; in het eerste deel de „Christusfiguur" en in het tweede deel „Een Teeken van Tegenspraak".

Joris Schurhammer. S.J. Franciscus Xaverius. Zijn Leven in Beelden. (100) f 0,60. Vlaamsche Drukkerij. Leuven.

Op populaire wijze wordt bij de eenvoudige plaatjes over de verschillende voorvallen in het leven van den grooten heiligen Missionaris, een woordje geschreven.

Martin Stoks C. S.S. R. Novene ter eere van Jezus' H. Hart door den H. Alfonsus Maria de Liguori. (64) f 0,50. J. Romen en Zonen. Roermond.

Deze Novene werd door den H. Kerkleeraar uitgegeven in het jaar 1753, en heeft sinds dien velen in hun devotie tot het H. Hart versterkt. Aanbevolen.

Edm. Verwimp. S. J. Broeder Sadeleer. (137) f 0,60. Bewerkt door F. J. Kersten. Vlaamsche Drukkerij. Leuven.

Een eenvoudige Broeder, die door zijn leven van opoffering een voorbeeld voor zijn omgeving wordt.

Is. Vogels. S.J. Geestelijke Zieleleiding van St. Ignatius van Loyola. 1ste Deel. (347) f 3,50. „Foreholte" Voorhout.

Onderwijs en Opvoeding

Geelkerken. S.J. (R. van) Pour Lire en Classe. (74) f 0,55 Malmberg. Den Bosch.

Werkman. (J. H.) Leerleesboek bij de Geschiedenis. 1ste Deel. (205) f 1,60 Malmberg Den Bosch.

Stoppelaar. (Ds. R. J. de) Uit ons Vaderland 1ste en 2de Deel. (119) f 0,80. G. B. van Goor Zonen. Gouda.

Alberts (B. G.) en *Martens (B.F.)* In nieuwe richting. 3de Deel. (137) f 1,10 Malmberg. Den Bosch.

Maas. (Drs. P. M.) Uit het Land van St. Jeanne D'Arc. 1ste Deeltje (126) f 1,50 Malmberg. Den Bosch.

St. Bonaventura, De Katholieke leeraar in de tegenwoordige Maatschappij. (96)
v. d. Burgt, Helmond.

Oosterlee. (P.) *Wilsvorming.* (75).

Meuleman. (Dr. C.) en *Jacqueline Lamers-Hoogveld.* Van Knop tot Bloesem. (274) f 3,60. J. J. Romen en Zonen. Roermond.

Merk. S. J. (August.) Uit Liefde. (60) f 0,80. Vertaald door een Zuster van het arme Kind Jezus. R. K. Jongensweeshuis. Tilburg.

Augustino. (Fr. M.) Een merkwaardig geheugen. (56). f 0,75. R. K. Jongensweeshuis. Tilburg.

Vlerick. (E. H. J.) De toestand aangaande de Kuischheid bij de kinderen van de Lagere School. (45) N. V. Standaard-Boekhandel Leuven.

Kunst

Lector. Keurleze uit verzen van Nederlandsche Dichters (1400—1840).

Lector. Keurleze uit verzen van Nederlandsche Dichters (1840 tot heden).

Priem. (G. H.) Zon en Zang.

Plucher. (Dr. Oskar) Sang und Klang. Deutsche Lyrik. (Von 1800 bis heute).

La Lyre Française. Petite Anthologie des meilleurs Poetes Français.

Reader. (Edw.) The British Lyre. A Selection from the best English Poets. From 1500 to the present day.

Bijoux-Bibliotheek. Van Waesberge & Zn, Rotterdam. f 1.50. (152).

In deze handige bundeltjes zijn gedichten van allerlei aard samengevat ten gerieve van velen die gaarne zoo nu en dan ter verpoozing een verzenboek openslaan.
Een keurige uitgave.

Gheon. (Henri) O. L. Vrouw in de Doornkens. (79) Vertaald door Felix Timmermans P. N. v. Kampen en Zn. Amsterdam.

Kerstsproken. Het stille meer in den sterrennacht en andere Kerstsproken voor ouderen. (334) Logon, Amersfoort.

Deze verhalen zijn allen voor ouderen bedoeld, en geven eenigszins de sfeer van Kerstmis weer, welke echter volstrekt de Katholieke sfeer niet is.

Lefferstra (G.) Proza en Poezie. 2de Druk. (366) Noordhoff. Groningen.

Een leesboek voor de oudere jeugd, waarvan de inhoudstafel niets verontrustend oplevert.

Vreeswijk. O.F.M. (Fr. Martialus) Kunst en Heiligheid.

Roomsche Rijkdom. 8ste Bundel. (162) ing. f 2,—. geb. f 2,90. „Foreholte", Voorhout.

Deze bundel wil zijn een samenvatting van aesthetisch-religieuse of religieus-aesthetische beschouwingen, en wil trachten het welzijn te bevorderen der onsterfelijke zielen.

Van Allerlei

Bridger. Royal auction bridge en contract bridge. 3de omgewerkte en vermeerderde druk. (103) f 2,90

Fahrni. (Hans) en *Keemink. (J. W.)* Het eindspel. Handleiding voor Schakers. (130). f 1.90.

K. C. de Jonge. Handleiding voor het Klaverjassen. (52) f 0.75. G. B. v. Goor Zonen. Gouda.

Deze handige boekjes geven op duidelijke wijze verklaring voor degenen welke Bridge, Klaverjassen of het edele schaakspel willen beoefenen. Aan te bevelen voor de lange winteravonden.

Marie Koopmans. Meneer van Netten. (315) f 3,—. Romen en Zonen. Roermond.

In smakelijken romanvorm houdt Marie Koopmans haar lezers de verschillende beleefdheidsvormen en goede manieren voor oogen. Een boek dat zeer zeker in breede kringen een goed resultaat te weeg zal brengen.

Mevrouw van Zutphen- van Dedem. Goede manieren. (304) f 2,25. „Logong" Amersfoort.

Practisch en duidelijk behandelt de schrijfster verschillende vraagstukken uit de praktijk, als: Ons optreden in het Publiek, Ons uiterlijk, Kennismaking en Kennissen, Onder Vrienden, In het Huiselijke verkeer. Een aanbevelenswaardig boek in dezen tijd van verwording der maatschappelijke beleefdheidsvormen.

John Kooy. Het Boek van den Hemel. (223) f 3,90. W. de Haan. Utrecht.

Een leesboek dat op eenvoudige en duidelijke wijze het firmament met zijn vele hemellichamen wil verklaren. Het boek bevat vele foto's waarvan een enkele eenig voorbehoud noodzakelijk maakt.

Dr Alfred A. Haighton. Een Nieuwe Komeet aan den Literairen Hemel. (110) f 1,90. 'Leidsche Uitgevers Maatschappij. Leiden.

H. E. Kuijlman. Bontje de Bergeend. (120) f 1,90. Geillustreerd door J. F. van Doornik. Brusse. Rotterdam.

Het leven van de wilde bergeend wordt hierin onderhoudend beschreven. Aan te bevelen voor degenen welke van deze lectuur houden.

Dr. Josef Lobel. Niet bang zijn. (234). Uit het Duitsch door A. Biemond, Arts. „Elsevier", Amsterdam.

Hitono Matsu. Het Rijzende Licht. (61) Kuyl-Otto, Leuven.

Heinrich Pesch S.J. Ethiek en Volkshuishoudkunde. (237) Vertaald door S. J. Robitsch. N. V. Lecturis, Eindhoven.

Duidelijk en overzichtelijk boek, met aan het einde een literatuuropgave voor een verdere studie over dit onderwerp.

Dr.D. Sassen. Asselt en het Slot Hillenraad. (55) Drukkerij v. h. Cl. Goffin. Maastricht.

De geschiedenis van de kerk te Asselt met een beschrijving van het slot Hillenraad en herinneringen daaraan.

Max Tax. De Groote Kunstenaars van het Witte Doek. (60) Tom Mix. Gloria Swanson. Charlie Chaplin. Pola Negri. Douglas Fairbanks. Harold Lloyd. Scheltens en Giltay. Amsterdam

Hartley Withers. Wat is Geld? (269) f 3,75. Vertaald door Mr. Dr. S. Zadoks. Mij. voor Goede en Goedkoope Lectuur. Amsterdam.

Dr. H. J. M. Witlox. Studiën over het Herstel der Hierarchie. in 1853. (116) H. Bergmans en Cie. Tilburg.

Chris de Vos. Radio-Opera's. De Bruiloft van Figaro. Rigoletto. Samson en Dalila. Lohengrin. De Jodin. Thaïs. (32) f 0.35. Scheltens en Giltay. Amsterdam

Oud-Beursman. Speculeeren aan de Beurs. (167) f 1,90. Wed. P. van Waesberge & Zn. Rotterdam.

In dit boekje kan men vinden alles wat men weten moet bij het koopen en verkoopen van speculatie- en beleggingsfondsen.

J. B. Martens, Schetsen uit de Dierenwereld; Over de Vogels. (184) ing. fr. 6,50. plus 30 procent. „Excelsior", Brugge.

Dit is het laatste, populair geschreven, boek van Kanunnik Martens, wiens dierenverhalen en reisbeschrijvingen, sinds vele jaren in Vlaanderen veel gelezen worden.

E. F. van de Bilt en H. C. M. Wijffels, Beknopte Geschiedenis der Nederlandsche Letterkunde. Tweede, herziene druk. (227) ing. f 2,—. geb. f 2,50. Malmberg. Den Bosch.

Zijn waarde ontleent dit boek vooral hieraan dat de verschillende stroomingen in de literatuur duidelijk uitkomen, terwijl enkele hoofdfiguren vrij uitvoerig behandeld worden. Een zeer geschikt leerboek voor het middelbaar onderwijs.

Den Hertog-Euwe. Practische Schaaklessen. Vierde deel door Dr. M. Euwe. (244), f 2,25. G. B. v. Goor Zn. Gouda.

Met dit vierde deel, waarin het middenspel en het eindspel worden behandeld, is de serie „Practische Schaaklessen" voltooid. Onze Nederlandsche schaakliteratuur is er een zeer goed en bruikbaar werk rijker door geworden.

Hendrik Consience. De Leeuw van Vlaanderen. (424) f 1.75. J. Lebeque & Cie, Brussel.

M. J. Brusse. Boefje. (160) f 1,90. Penteekeningen van H. Meyer. 16de Druk. W. L. & J. Brusse. Rotterdam.

Jo. Weve. Gestilde Passie. (299) f 2,75. 2de Druk. Paul Brand. Hilversum.

P. van den Tempel O.P. De Wetenschap der Heiligen. (278) f 3,50. 2de Druk. J. J. Romen en Zonen. Roermond.

Lewis Wallace. Ben Hur. (352) f 7,50. Met acht platen in kleur en twintig teekeningen door J. H. Isings. D. Bolle. Rotterdam.

Aan de lezers

Uit de bladen zullen de lezers van Boekenschouw wel al reeds vernomen hebben, dat onze Hoofdredacteur, Pater Gielen, wegens een zware ongesteldheid in het ziekenhuis moest worden opgenomen. Geruimen tijd geleden reeds waarschuwden verschillende teekenen hem, dat het zaak werd zich eenigszins in acht te nemen. Maar Pater Gielen meende het werk dat hem ter harte ging, niet in den steek te mogen laten, en is voortgegaan den geweldigen hoeveelheid arbeid te verzetten, zooals hij dat tot dusver placht te doen. Tot eenige weken geleden opname in het ziekenhuis noodzakelijk werd.

Gelukkig kunnen wij den lezers thans echter mededeelen, dat de toestand van onzen Hoofdredacteur vooruitgaande is. Hij heeft in het begin dezer maand het ziekenhuis weer verlaten en moet nu tot volledig herstel van krachten nog eenigen tijd rust houden.

Mogen wij onzen lezers dan verzoeken een hartelijk gebed te storten, dat Pater Gielen zich weer spoedig met volle kracht zal kunnen wijden aan zijn levenswerk, — het voorlichten in de Wereld van het Boek, — dat hij nu reeds zooveel jaren met volle liefde en energie verricht.

De Redactie

Vondel-Herinneringen

door ELLEN RUSSE

Nederland heeft gedurende enkele weken in het teeken gestaan van Vondel; in de voornaamste steden werden Vondelherdenkingsavonden gegeven zooals door het Vondelmuseum en door de Nijmeegsche Universiteit. Deze hoogeschool is de eenigste die een speciale Vondelleerstoel bezit, waar Pater Molkenboer O.P. de colleges geeft, vandaar dat de katholieke universiteit behalve een grootsch opgezette herdenkings-avond ook een Vondeltentoonstelling inrichtte. Dit alles vond plaats op of rondom den vijfden Februari, datum waarop Vondel 250 jaar geleden stierf. Als eerste voorlooper dezer feestelijkheden, waardoor Nederland zijn grooten dichter eerde, organiseerde het bestuur der R. K. Openbare Leeszaal te Haarlem, ter gelegenheid van de opening van haar nieuw gebouw, ook een Vondeltentoonstelling, en daar wij in de gelegenheid waren deze verzameling van nabij te leeren kennen, willen we enkele merkwaardigheden vermelden, die dan tevens een licht werpen op bepaalde, misschien niet algemeen gekende bijzonderheden omtrent Vondel's leven en werken.

JOOST VAN DEN VONDEL

Voornamelijk is het te danken aan Dr. J. F. M. Sterck, die zoo welwillend de schatten uit zijn uitgebreide particuliere collectie afstond, dat deze tentoonstelling zooveel interessante documenten te zien gaf. Wij telden op de lijst van Dr. Sterck's inzendingen ruim twee honderd nummers van eerste drukken, handschriften, platen en andere herinneringen! Maar ook het Vondelmuseum, het Haarlemsch stadsarchief, het Bisschoppelijk Museum, het Seminarie Hageveld, de Wereld-Bibliotheek, de Amstelkring, de Bloemaert-Stichting, en enkele particulieren zonden belangrijke bijdragen.

Bij het betreden der eerste zaal trok al dadelijk een groote acht-

deelige plaat de aandacht, voorstellende de „Incomste van Maria de Medicis" in Amsterdam in 1638. De weduwe van Hendrik IV door Richelieu uit Frankrijk verbannen, kwam via Engeland naar Amsterdam om de voorspraak der Staten in te roepen voor een terugkeer in haar land. Vanzelfsprekend was de komst dezer fransche vorstinne een évenement; de plaat toont dan ook een grootsche optocht. Bijzondere beteekenis echter krijgt deze afbeelding, wanneer men verneemt, hetgeen de heer Gratema meedeelde, n.l. dat het uittrekken van dezen stoet de aanleiding werd voor Rembrandt om zijn Nachtwacht te schilderen.

Dat Vondel zeer met dit gebeuren meeleefde, blijkt ten eerste uit de vertaling die hij maakte van het werk, dat van Baerle in het latijn geschreven had over dit bezoek van Maria de Medicis en ook uit een bijzondere in plano uitgave, die men in een vitrine kon bewonderen. Hier waren op een bladzijde te samen afgedrukt, een welkomstgroet van Tesselschade aan Maria de Medicis, die de vorstinne in het Italiaansch toezong, terwijl daar onder de welkomstgroet prijkte van Vondel, die de hooge bezoekster in het nederlandsch toejuichte. Wij laten hier die beide welkomstgroeten, de Italiaansche en de Nederlandsche volgen, zooals zij voorkomen op die zeldzame in plano uitgave toebehoorend aan het Vondelmuseum.

Qual per le terre Phrygie, gia beata
Si vidde andar la madre delli Dei:
Tal per Ollanda passi hor adorata,
Maria Augusta: Augusta piu di lei,
Qaunto di piu gran Genitori nata
De veri numi il secol nostri bei.
Aggradi alta Regina i bassi honori
Che cosi suole il Ciel, mirando ai cuori.

Tesselschade.

Met welck een offerhand zal ick den hemel dancken,
Dat mij besoecken koomt de grootste koningin,
Die beide werelden beschaduwt met haar rancken,
En mij een voorspraack streckte en trouwe noodvriendin,
Bij Vader en bij Zoon, in haere heerschappije?
Weest overwellekoom, gezegende Marye.

J. v. Vondel.

Deze in plano uitgaven, waarvan er verschillende aanwezig waren, zijn losse vellen papier, waar de gedichten op gedrukt werden. De meesten van Vondel's hekeldichten zijn oorspronkelijk aldus uitgegeven, zij werden dan tegen de winkelruiten aangeplakt en op die wijze bekend en verspreid. Men vond natuurlijk ook hekeldichten in boekvorm uitgegeven en merkwaardig was 't om op twee tegen over elkaar geplaatste tafels de antwoorden te vinden die tot Vondel gericht werden, o.a. door Westerbaen. Tegenover de Rommelpot van 't Hanenkot lag bijvoorbeeld „De Omgekeerde Rommelpot van

het Hanenkot." De dichter opkomend voor zijn overtuiging, viel aan maar zijn vijanden bleven hem geen antwoord schuldig en vielen hem terug aan; beeld van de oneenigheid en van de godsdiensttwisten dier eeuw, die toch wat materieele welvaart betreft, Neerland's gouden eeuw genoemd wordt.

Een andere curiositeit dezer tentoonstelling werd gevormd door de beide brieven van Vondel's broer Willem, geschreven in Maart 1625 vanuit Rome aan zijn moeder en aan Joost in de Warmoesstraat tot Amsterdam. Deze brieven, die het eigendom zijn van mevr.

Schilderij Pastoor Marius met diverse Vondelportretten

Verheyen te Boxmeer, werden voor de allereerste maal geëxposeerd. Ze werden in 1904 gevonden en geven een interessante kijk op het reizen in die dagen en ook op de moeilijkheden bij het verzenden van correspondentie ondervonden. Willem van den Vondel maakte een studiereis door Italië, nadat hij eerst te Orleans gestudeerd had. Hij vertelt van zijn bezoek aan Rome, over zijn bestijging van de Vesuvius en van het plan om naar Florence en Siëna te gaan. Hij legde al die afstanden te voet af en hij klaagt geweldig over de strengheid van het vasten, (hij schreef in Maart). Willem was weliswaar niet katholiek, maar er hielp niets aan, in Rome moest hij de Roomsche gebruiken volgen en dus .... hongerlijden. Arme Willem, het is hem inderdaad zwaar gevallen, want hij is niet over de vermoeienissen van de reis heen kunnen komen en betrekkelijk kort daarop gestorven.

De brieven, die hij van uit Amsterdam hoopte te ontvangen moesten volgens zijn aanwijzing gezonden worden naar Napels aan het adres van den heer Jacob Baeck. Dat was een handelsadres, want

de Baecks waren handelslieden, de vader Laurens Joosten was suikerhandelaar. Hij was ook de eigenaar van de Hofstede Scheybeek in Beverwijk, waar Vondel een onderkomen vond in 1625, toen hij na de publicatie van zijn Palamedes, waarin hij Prins Maurits gehekeld had in verband met de terechtstelling van Johan van Oldenbarneveldt, door een vervolging bedreigd werd. Van deze hofstede, welke nog staat te Beverwijk, kon men verschillende platen zien. Ook van dat ander slot waar Vondel wel op bezoek kwam: het Muiderslot. Op een groot aquarel ziet men de huldiging en herdenking van Vondel in den Muiderkring op het slot zelf in 1867, toen bekende Amsterdammers daar bijeen kwamen als van Lennep, Hofdijk en Thijm; en Mevr. Cuypers, van Erven Dorens en andere kunstenaars in costuum de leden van den beroemden kunstenaarskring voorstelden.

Typisch ook was de photo van de onthulling van Vondel's standbeeld in het park te Amsterdam ook in 1867, waar men Thijm en Cuypers op ziet en ook als een kleine jongen, die de plechtigheid mocht bijwonen, de latere Lodewijk van Deyssel met een keurig net, — misschien wel voor die gelegenheid nieuw! — stroohoedje op.

Een van de dingen die het meest de belangstelling van het publiek verwierf op deze tentoonstelling was de tafel, waar bij vele oude bloemlezingen uit Vondel's werk en de door Der Kinderen verluchtte Gijsbrecht uitgave, ook een bijbeltje stond, hetwelk door Vondel werd gebruikt. Dat wil zeggen, niet dat zelfde exemplaar, maar wel dezelfde editie van 1599, welke men de „DeuxAes"-bijbel pleegt te noemen, naar aanleiding van die twee woorden voorkomende in een kantteekening. Op die tafel lag ook een portret van pater Adam Schall S.J. Vondel's speelmakkertje uit Keulen, die later naar de missie in China trok en door Vondel geïntroduceerd wordt als de hoofdpersoon in zijn spel geschreven ter verheerlijking van het weik der Paters Jesuieten in China. Dit is het eenige tooneelwerk van Vondel, waarin hij tijdgenooten laat optreden in hun eigen tijd, want het Oldenbarneveldt-gebeuren werd zinnebeeldig weergegeven in de Palamedes geschiedenis. Dat missiespel van Vondel heet Zungchin. Vlak hierbij lag de nieuwste vondst van Dr. Sterck, het werk van Garzoni, waarover we vorige maand schreven in het interview met den geleerde. Dit werk levert het bewijs dat Vondel, Dante's oeuvre gekend heeft. Dit onderwerp Vondel en Dante, de overeenkomst bijvoorbeeld tusschen bepaalde verzen als de laatste canto van de Paradiso en Vondel's opdracht aan de H. Maagd, zal naar wij van den Eerw. Lector zelf vernamen, uitvoerig uiteengezet worden in een aanstaande publicatie van Pater Molkenboer.

Voor Haarlem waren er nog enkele inzendingen van bijzonder belang, zoo het boek: Const-Thoonende Juweel, waarin een plaat voorkomt, de intocht der Brabanders uit Amsterdam voorstellende. Deze stoet van allegorische figuren werd gehouden ter gelegenheid

der stichting in het oude Mannenhuis te Haarlem in 1607 (het tegenwoordige Frans Hals museum). Vondel deed er aan mee als vaandeldrager en men heeft zoodoende op deze plaat een van de eerste portretten van Vondel als jongeling ten voeten uit. De Bloemaert-stichting zond het schilderij van pastoor Bloemaert door Verspronck gemaakt. Deze vriend van Vondel schonk zijn vermogen aan de stad Haarlem ten bate der armen en nog wordt wekelijks uit dat fonds brood uitgedeeld in het Broodhuis in de Lange Veerstraat, Pastoor Marius' portret door Mooyaert geschilderd hing te midden van een uitgebreide collectie Vondelportretten. Van de hand van Marius, den pastoor van het Amsterdamsch Bagijnhof, die Vondel

Platen Stadhuis Amsterdam. Nieuwe Vondeluitgave Wereldbibliotheek.
Op tafel Gijsbrecht van Amstel en bloemlezingen met Vondelgedichten

tot het Katholicisme hielp bekeeren, kon men een eigenhandig geschreven opdracht zien van zijn Mirakel-boekje en tusschen de vele merkwaardige handschriften trok zeer de aandacht Vondel's gedicht op de stad Utrecht. 't Is het eerste „klad" van zijn verzen, de dichter was eerst heel keurig en langzaam begonnen te schrijven, maar naarmate de inspiratie hem voorstuwt, werd het geschrift onverzorgder en is op 't laatst bijna onleesbaar.

Zoo zouden we nog lang kunnen voortgaan met het opnoemen van bijzonderheden, als de photo's van Vondel's schedel, van zijn sterfhuis en zooveel andere platen en boeken, ook zouden we bijna een boekdeel kunnen schrijven over de merkwaardige uitleggingen, die Dr. Sterck steeds bereid was te geven onder het inrichten en sorteeren der tentoonstelling, maar we moeten ons beperken en noemen alleen nog tot besluit de prachtige nieuwe Vondeleditie der Wereldbibliotheek, waarvan het eerste deel tentoon gesteld werd. Dat is het

monumentale werk in tien deelen waarin alle nieuwe Vondel vondsten verwerkt en toegelicht zullen worden, het werk, dat meer nog dan een tentoonstelling, die slechts tijdelijk is, blijvend getuigen zal van de kennis en toewijding onzer beste Vondelvorschers en zoodoende de schoonste daad is, waardoor Nederland zijn grooten zanger eert, twee en een halve eeuw na zijn dood.

August van Cauwelaert

door S. DE RAEFF.

Een stille in den lande, een bescheiden maar rijk begaafd kunstenaar, die ons in zijn natuur-, gemoeds- en religieuze gedichten de beminnelijkste ziels-plooien van een evenwichtig-ontwikkelde dichters-natuur bloot legt. Heel zijn aristocratisch-verfijnde kunst is gehuld in een mooien sluier van melancholie. Geen melancholie die wanhoops-tranen schreien doet of voert tot pessimisme, maar een melancholie, nobel en schoon, zooals de heiligen er een kenden en die de bron is van 't hoogste genot. Want deze kunstenaar, dien we gerust plaatsen tusschen de zuiverste dichters-temperamenten onzer huidige generatie, is een katholiek kunstenaar bij uitstek. Achter iedere verbeelding ziet hij het Aangezicht van God glimlachen. Daardoor dwingt zijn kunst tot innerlijke beschouwing en daar ze schatrijk is aan poëzie van troostende hoop en zaligende liefdegloed bezit ze kracht genoeg om door de tijdelijke miseries en levensellenden, de stralen van hemelsche gelukzaligheid te doen schitteren.

AUGUST VAN CAUWELAERT

August van Cauwlaert zag 't levenslicht te Onze-Lieve-Vrouw-Lombeek, een idyllisch dorpje in Brabant, den 31sten Dec. 1885. Vader regeerde er op de hoeve als een koning over een leger knechten en meiden. Daar dronk de droomende knaap den vrede van het landschap langs al zijn poriën in.

Op elfjarigen leeftijd ging August studeeren aan 't Klein Seminarie te Hoogstraeten, alwaar hij aan 't hoofd der klasse stond.

Tot plots hem, in de Rhetorika, het land der klassieke woord-

schoonheid geopenbaard werd door den merkwaardigen priester-dichter: Aloïs Walgrave. Voortaan bleven de boeken over meetkunde en algebra, onopengesneden, onder 'n dikke stoflaag, liggen en wijl de leeraar doceerde, tuurde het droomzieke knaapje naar buiten, door het raam, waar hoog een lapje hemel blauwde of naar den kastanjeboom die op den speelplaats een wolk bloeiende bloemen om-hoog torschte. Meer en meer leefde de schoonheids-minnaar in een wereld van droom en illusie, de „zinderende snaren" gingen als van zelf aan 't ruischen en proza en poëzie borrelden, in niet te stelpen overvloed, naar buiten. De zingende stem vond een graag-luisterend auditorium in *„De Student", „Jong Dietschland", „Dietsche Warande en Belfort"*.

In 1907 ging Van Cauwelaert naar Leuven in de rechten studeeren. Hier stichtte hij met Norbert Gijsen en Frans Crols het luxueus-geïllustreerd dames-tijdschrift „De Lelie", Deze periodiek beoogde vooral de kostscholen te vervlaamschen en Vlaamsche beschaafdheid en verfijning te brengen onder de meisjes der gegoede burgerij. „Het is misschien wel het eerste Vlaamsche tijdschrift dat in de witte en roze juffertjes-kamers en salons zijn intree heeft beleefd." (Jozef Muls, „Het Rijk der Stilte.")

Te midden van al het aftobbende geesteswerk, verbonden aan zoo'n redacteursschap, en het verduwen van saaie wets-artikelen en straf-procedure's bleef de dichterlijke bronader almaardoor frisch klateren. Getuigen daarvan het bundeltje „Verzen" dat in 1909 van de pers kwam. Een boekje van zeer ongelijke, artistieke waarde: rijp en groen, goudschilfers van achttien karaat naast vulgaire ersatz-parels, holderdebolder, door mekaar gegooid. De jonge bard bezit nog geen persoonlijke stem. Onsterfelijke melodieën van rasechte schoonheidzangers zingen in zijn hart voort. Telkens en telkens komen een of ander woordgeluid, rythmen-golving, vers-techniek of geijkt beeld herinneren aan de subtiele, klassiek-mooie woordkunst van een Guido Gezelle, een Karel Van de Woestijne, een Boutens, een De Clercq. Toch kan hier gewezen worden op enkele glanzende uitzonderingen. In „Maannacht", 't innig-roerende „Avondliedeke", het rag-teere „Aan Mia" en een deel uit „Van de lieve Doode", een middeleeuwschen zang van liefde aan zijn goed moederke, doet de zanger zich gelden als een diepvoelende dichter, die de gave bezit eigen, persoonlijk zieleleven te vertolken met een talent, dat 'n eigen geluid en dus ook 'n groote oorspronkelijkheid verraadt.

Op grond hiervan werden groote verwachtingen gebouwd. Dat de dichter de gewekte hoop niet met beide handen den bodem insloeg, bleek schitterend uit de tweede reeks *„Verzen"* (1913). Hier dalen dichters gebreken terdege en klimmen zijn hoedanigheden. De meeste gedichten verheffen zich boven alle navolging: de bard zingt op het rythme van zijn bloedeigen hart. Dat is inderdaad „een nieuw geluid": aristocratisch van geest en rijk-melodieus van taal. Deze

bundel bevat niets dan „gemoedsgedichten", staande in het teeken van een week-aandoenelijke subjectiviteit. Met veel doorzicht zijn die gedichten onder drie geledingen gerangschikt: *natuurgedichten* (van vier getijden), latende de poëzie van buiten uit naar binnen stroomen in een fijn meezinderende ziel; *eigen-levenspoëzie* (Wat in de stilte zong) naar buiten halende wat van binnen roert in een hart door de liefde bezocht; *herinneringsliederen* (Van de lieve doode) gewijd aan moeder, en wijdende dezen dichter, reeds van zijn eerste bundeltje af, tot den zanger bij-Gods-genade van een „in memoriam" waarvan Vlaanderen de weerga niet heeft." (Jul. Persijn.)

Uit „Wat in de stilte zong" ruischt gedempt en melancholisch-zacht, de tranen-omsluierde stem van een argeloos menschenkind dat minde, trouw en oprecht, maar in zijn liefde bitter teleurgesteld werd .... En deze ontgoocheling gaf hem 'n reeks simpele liedjes in, zoo delicaat van toets, zoo allerliefst van rythmen-kabbeling, zoo wolkend van geurige poëzie, zoo spontaan van gevoel en woord, dat ze eeuwig lente-frisch zullen blijven geuren en fleuren als de liefde zelf ..... Het subliemste boek evenwel blijft „Van de lieve Doode", 'n reeks liederen waarin harmonievol gevoel en verbeelding cristalliseeren tot kunst van 't zuiverste allooi. Luister even naar deze piëteitvolle rythmen:

Nu zeegnend de avond over alle menschen gaat,
die moede de oogen sluiten en den slaap verhopen,
goed moederken, zie'k voor me weer uw lief gelaat,
en gaan als sterren weer Uw slapende oogen open.

Daar brandt een eeuwige vreugde in 't stralen van die oogen,
daar ligt een eeuwige rust in de ernst van uw gezicht,
in eeuwige liefde zijt ge naar uw kind gebogen,
dat iedren avond nog naar U zijn denken richt.

Zoo zag ik soms te nacht in droom uw teer visioen,
dien eersten tijd als 't lijden van uw dood nog brandde
in schreiende ooge' en 'k reikte ontroerd naar U mijn handen,
maar 'k voelde niet op mijnen mond uw weeken zoen.

Nu zal ik stille zijn en kalm al mijn betrachten:
'k weet dat Gij hooger dan de gouden sterren leeft,
en dat het schoone beeld dat voor mijn oogen zweeft,
maar is gerezen uit mijn eigene gedachten.

Ik zie U aan, en uw gelaat is zacht en goed
als dat van Heiligen die in helle nissen prijken.
Ik zie Uw verre schoonheid, die 'k niet kan bereiken,
en weet niet of ik blijde ben of weenen moet.

Midderwijl was de dichter tot doctor in de rechten gepromoveerd en fungeerde als advocaat in Antwerpen. Bij 't uitbreken van den wereld-oorlog, liet hij zich als vrijwilliger in 't Belgische leger in-

lijven en bracht het in een korte spanne tijds, tot onder-luitenant. De soldaten dweepten met hem en wedijverden ondereen om hem op doods-gevaarlijke verkennings-tochten te mogen vergezellen. Het was op één dier nachtelijke ritten, dat Van Cauwelaert, vóór 't kerkhof van Diksmuide, den 7en April 1916, zwaar gewond werd. Het sombere spook der Dood dwaalde sinister boven zijn hoofd en tot de „jongens" die hem in verzekerde bewaring droegen, bad hij:

Draagt me zacht: door al mijn leden
Klopt het haemren van uw voet:
Draagt me zacht: bij iedre schrede
Drupt mijn klare, levend bloed...

Draagt me zacht: hoe daalt zoo dicht en
Hel de hemel over mij...
Ben ik reeds de sterrenlichte
Poort der eeuwigheid nabij....

Tegen alle verwachtingen in, triomfeerde de ziel over de stof, en zes maanden later, kon zijn broer Frans hem naar het zonnige Riviera-land vervoeren. Gedurende de lange uren die hij doorbracht op een ligstoel, ontstond de mooie verzenbundel: „Liederen van Droom en Daad". In zijn kleinen omvang (amper 116 pagina's) is dit boekje een groot kunstwerk. De vrucht van een hecht en echt dichterschap. Terecht getuigde G. Raal er van: „Het is werk van een zeldzame voornaamheid, die gegroeid is, lijk een heel schoon licht uit de diepste en innigste ontroering van een zuiver kunstenaar". En M. Sabbe begroette deze poëzie als „een levend en duurzaam bewijs van zijn (Van Cauwelaert's) dichterschap, dat zich hier in een schijnbaar ongezochten, dus sterkeren vorm, openbaart."

Met „Liederen voor Maria" (1925) zette de dichter voorgoed den oorlogsgruwel uit zijn brein om zich te verdiepen in vroom-mystieke en innig-menschelijke droomen. Deze dualiteit: liefde voor Maria, de hemelsche Moedermaagd en liefde voor Maria, de beminnelijke vrouw van den dichter, vormt het kader van deze Marialiederen.

„Daardoor krijgt de zuivere en edele klank van dit werk een innig-katholiek en hoog menschelijke ontroering; de eene vrouw verheft zijn liefde en zijn kunst tot de andere. En een ander diep-sympathieke galm uit het boek is de deemoedigheid dier stem van den lijder, die stil en ingekeerd uit het gruwelijk lawaai van den oorlog is gekomen en die zijn verzen, gebloeid uit de rozen van wonden, legt aan den voet van de H. Maagd Maria." (J. B(oon).)

Niet alle verzen zijn evengoed geslaagd: eenvoud is geen stijlloosheid en verhevenheid van gedachte sluit geen verhevenheid van vorm uit. Maar gelukkig: deze verzen komen schaars voor en worden telkens goed gemaakt door fijn melodieuze geluiden, uitgedrukt met simpele middelen van muzikaliteit en plasticiteit, zoodat men van 't begin tot 't einde, gewiegd en gestreeld wordt door broos-middel-

eeuwsche muziekgolven. Telkens en telkens wordt men getroffen door natuurtafreeltjes en huiselijke kiekjes en de stille, vloeiende woorden omzingen u als vedelgetokkel. Verzen als de volgende behooren tot de magnifiekste gebeden, in menschentaal, ooit tot de Moeder-Maagd gericht:

En dit nog bid ik, moge uw hart verhooren:
dat ons dit kind zij voor ons heil geboren;
en dat uw hand haar deel van leed en rouw
mede op onze eigen schouders laden zou.
Maar moet de schaal der klare tranen breken,
moeten haar saamgeklemde handen smeeken
om vreugd, om troost of om vergiffenis,
zij wete dat ze een van Maria's kindren is.
Maria, wil van ons bewuste onwaarde
in uw genade ons liefst bezit aanvaarden,
zoodat, als wij ten afscheid vaardig staan,
en weer de wegen die wij kwamen, gaan,
in blik en armen dankend met ons dragen
iets van uw moederschap en mild behagen.

In dit bundeltje geurt en fleurt de schoonste tuil rozen, ooit vóór het beeld onzer heilige Moeder Maria geplaatst! Zijn schoonheid is voor heden en morgen.

Voor 'n paar maanden verscheen „De Vlaamsche Jongeren van Gisteren en Heden. 1910-1927," een bloemlezing die, naast enthousiaste bewondering reeds heftige critiek uitlokte. Ze opent met een uitgebreide inleiding, wel wat te lang voor 'n bloemlezing-, „terugblik" geheeten. Hierin ontleedt de geschiedschrijver, met vaste hand, het werk der jongeren, hun aesthetische waarde, hun theorieën, en gaat streng-onbevooroordeeld na de vruchtbare slib, die ze op onzen litterairen akker achterlieten. Alles is kalm-rustig uitgezegd, in een krachtig - mannelijke taal, vaak met iets monumentaals in zijn beeldspraak en immer „beroosd met den stillen glans der innerlijke schoonheidsvlam." Op zichzelf een meesterstukje! Jammer, dat we niet zoo gunstig kunnen oordeelen over de keur gedichten! We willen ook wel 'n tikje moderniteit en zijn geenszins dweepzieke aanhangers van de eeuwenoude prosodie, zoo we maar „echte" kunst te genieten krijgen. Waar de metriek geheel en al dooreengegooid wordt, blijft ons schoonheidgevoel, haast overal, onbevredigd; slechts een glanzende regel, een schitterend woord treft en ontroert. Maar, dat is 'n verkeerden weg opgaan! Weshalve, wij deze verzameling gedichten, mislukt vinden; alleen als tijdsbeeld achten we haar van belang.

Op het oogenblik fungeert Van Cauwelaert als rechter te Antwerpen en sedert ettelijke jaren leidt hij, met veel beleid, de katholieke maandillustratie „Dietsche Warande en Belfort." Hopen we, dat hij, ondanks alle ambtsbezigheden, nog dikwerf zijn muze als een blijde vogel over de lage landen aan de zee zal uitzenden!

Bibliotheek Praatje

door C. M. VAN HEEREN

„Hé, Juffrouw, daar ligt geen enkel boek van Courths-Mahler meer op tafel."

„Dat kan wel zijn, dan zijn ze misschien allen uitgeleend, maar er zijn toch nog wel andere aardige boeken, die U even goed kunt nemen."

H. COURTHS-MAHLER

„Neen, Juffrouw, Moeder heeft gezegd dat ik niet zonder een boek van Courths-Mahler thuis mag komen."

Bij het hooren van deze uiting van onbewuste bewondering van het talent van deze schrijfster, welke in de laatste jaren, ook in ons land, zoo bekend is geworden, komen wij als vanzelf tot de vraag: „hoe komt het toch dat de boeken van Courths-Mahler door enkele lezeressen zoo zeer geliefd worden?"

Er zijn er velen, die nooit een boek van haar inzien, terwijl andere de meest genoegelijke uren, welke zij lezend doorbrachten, aan haar te danken hebben.

Mannen ook zien met superieure minachting op die flauwe damesromans neer en als zij er eens toe overgaan, een van de boeken van Courths-Mahler te lezen, dan doen zij dat gewoonlijk om zich eens op de hoogte te stellen van de lectuur hunner dames, maar zij zullen zelden erkennen dat zij eenig genoegen van die lectuur gehad hebben . . . . .Courths-Mahler-romans . . . . zulke flauwe kost!. . . .

En toch kunnen wij zonder overdrijving vast stellen dat de meeste, zoo niet alle romans van Courths-Mahler altijd uitgeleend zijn in de bibliotheken . . . dat van deze boeken bijna altijd gezegd moet worden, dat zij „niet thuis" zijn . . . .terwijl anderen, waar onder velen van groote letterkundige waarde voortdurend de planken van de boekenkasten met hun hooge tegenwoordigheid blijven vereeren. Wat is daarvan de reden? De onberekenbare smaak van het publiek? . . . .Voor een groot deel misschien. Maar er is toch ook een andere reden voor, en wel deze; Hedwig Courths-Mahler schrijft naar den smaak van haar trouwe lezeressen. Zij geeft romans met een gelukkigen afloop . . . .er komen goede en slechte menschen in haar boeken voor, de goeden worden beloond, de kwaden ge-

straft of deze laatsten komen tot inkeer. . . . . . . Er loopt een sfeer van geluk door haar verhalen, die altijd eenvoudig verteld worden, en zou juist die eenvoudigheid niet een der grootste aantrekkelijkheden van haar talent zijn? Geen hoogdravende zinnen, geen mooidoenerij . . . .Courths-Mahler schrijft zooals zij begaafd is en grijpt niet verder dan haar talent reikt. Daardoor zijn haar boeken een verademing geworden voor velen, die de sleur van het dagelijksche leven met al zijn eentonigheid, zijn teleurstellingen, zijn ontgoochelingen voor 'n uurtje wenschen te ontvluchten in den sfeer van de kalme gemoedelijkheid welke de romans van Courths-Mahler geven, die een weinig op adem willen komen na hard werk, door de ontspanning van geest, welke het lezen van haar boeken geeft.

Op rijperen leeftijd begon Mevrouw H. Courths-Mahler te schrijven. Zij moet wel een onverwoestbare blijmoedigheid en een heerlijk optimisme bezitten; misschien is dat het natuurlijke gevolg van haar Thuringsche afkomst, want zij werd in Thuringen geboren. De titels harer werken beslaan reeds een geheele bladzijde in de catalogi der Bibliotheken.

Laat ons wenschen dat zij nog vele jaren voort zal gaan, door haar boeken wat zon, licht en vreugde te brengen in vele eentonige vrouwenlevens. Een moeder met een druk huishouden, een vrouw die zich geheel en al geeft aan charatieve doeleinden, zij verlangen lectuur die ontspanning geeft, als zij zich eens voor 'n zuinig uitgespaard uurtje met een boek kunnen nederzetten. Dat heeft Mevrouw H. Courths-Mahler begrepen en het is daaraan dat zij haar groote populariteit te danken heeft.

De „Short Story"

door P. W. ASSMANN

Een bijzondere, en de laatste tientallen jaren ook zeer belangrijke, literatuurvorm is het korte verhaal. In elke nationale literatuur neemt het thans zijn plaats in, en bijna elke taalstam kan wijzen op auteurs die dit genre op gelukkige, wijze beoefenen. Maar er kan geen twijfel bestaan dat het korte verhaal zijn volkomenheid heeft bereikt in de Engelsche literatuur. Niet alleen als vorm van ontspanningslectuur staat het veelal hoog en is het nergens zoo populair als in de Engelsch sprekende wereld, maar de short story is daar ook geworden een literatuuruiting die de vertolkster is van eenige der meest prominente verschijnselen in de moderne letterkunde en kan als zoodanig door geen beoefenaar dier letterkunde verontachtzaamd worden, temeer daar ook verschillende der grootste auteurs hun bijzondere kunst in dezen verhaalvorm geopenbaard hebben.

Dat de short story, meer bepaald beschouwd als ontspannings-

lectuur, juist in onzen tijd zijn grooten bloei beleeft is natuurlijk vanzelfsprekend. De door de moderne techniek verkorten tijd, noodig zich te verplaatsen, en in het algemeen het tempo van haast, waardoor het tegenwoordige leven in zijn daartoe geeigende vormen wordt gekenmerkt, hebben bewerkt dat velen, die toch even door lectuur een sfeer, gelegen buiten de omtrekken van hun eigen leven, willen binnengaan, meest slechts smaak hebben in een volledig verhaal dat in korten tijd kan beeindigd worden. De tijd dat men ten gerieve van menschen, die in verloren oogenblikken even wilden lezen, van bekende werken zakedities in drie deelen uitgaf gelijk o.a. *Edward Young* (1683 - 1765) deed — is wel lang verstreken.

O'HENRY

Toch is de short story niet uitsluitend het product van den modernen tijd; reeds in de 18de eeuw werd het korte verhaal geschreven; de strekking was toen hoofdzakelijk te moralizeeren, waartoe deze vorm zich het best leende. Slechts moralizeerde het al te dikwijls zoo sterk dat het verhaal zelf er jammerlijk bij inboette. Toen in het midden der vorige eeuw de „magazines" en „montlies" opgericht werden, ontstond de short story in den vorm zooals die thans vrijwel nog bestaat, terwijl de populariteit sinds dien steeds toegenomen is.

Met de opkomst van het realisme vooral was het dat de short story in den meer eigenlijken zin ook een literaire kunstuiting werd; het korte verhaal was bij uitstek geschikt binnen zijn beperkte omtrekken het miniatuurschilderen toe te laten waarin zoo velen der realisten hun kunst openbaarden, en zij hebben in dit genre dan ook werkelijk kunststukjes gewrocht.

Opmerkelijk, — maar zeer goed verklaarbaar, is het dat auteurs die groote romans hebben geschreven waardoor hun naam in de wereldliteratuur blijvend werd gevestigd, in hun short stories niet zelden beduidend beneden de kwaliteiten van hun groote werken bleven. De korte verhalen van *Charles Dickens en William Makepeace Thackeray* b.v. openbaren zeker wel het talent van deze schrijvers, maar zij kunnen toch niet halen bij hun romans. Opmerkelijk maar zeer goed verklaarbaar, want de eischen waaraan een short

story moet beantwoorden zijn geheel verschillende van die welke de groote roman stelt en lang niet altijd is het talent van een auteur zoo subtiel en alomvattend dat het in beide kunstvormen het hoogste kan scheppen.

De groote roman kan zich breed en diep ontplooien, binnen zijn grenzen kunnen tal van levensaspecten getoond worden, door den auteur geleidelijk en minutieus ontwikkeld; zijn schepper kan diep in het leven tasten en hij kan zijn karakter langzaam naar voren laten komen, zoodat zij ten slotte in het volle, geleidelijk in kracht gewonnen, licht voor ons staan. De *short story* laat door de enge grenzen geen „variety of life" toe; het verhaal zou er een samenraapsel van fragmenten door worden, en voor een geleidelijke karakterontwikkeling is geen ruimte. Het volle leven, de verklaring der motieven en het daarvan logische einde kan er niet in gegeven worden; de *short story* kan nooit zijn een „compressed novel".

En een auteur, die zijn karakters slechts kan opvoeren na een nauwkeurige en geleidelijke ontwikkeling, zal nooit een goed „short story-teller" kunnen zijn.

Het korte verhaal moet iets geheel anders geven: een enkele episode, een enkel flitsend moment uit het leven, waarbij de auteur het moet verstaan den lezer door slechts enkele aanduidingen de wereld van zijn fantasie binnen te leiden en een karakter te schetsen door een paar suggestieve trekken.

De compositie van de *short story* als literaire kunstvorm, moet aan twee eischen beantwoorden: „singleness of aim" en „singleness of effect". De toepassing dezer beginselen hebben de korte verhalen der talentvolste auteurs in dit genre tot echte, zuivere kunststukjes gemaakt. Zij zijn, gelijk b.v. de *short stories van* Katherine Mansfield, als kleine, fonkelende edelsteenen, die men in den diadeem der literatuur niet zou willen missen.

Reeds een der eerste schrijvers van korte verhalen in de 19de eeuw, Edgar Allen Poe, een zonderling mensch, maar artist van groot talent, heeft, — eenigszins uitgebreider — de zoo even genoemde beginselen, waaraan alle volgende schrijvers zich hebben gehouden, vastgelegd, toen hij over dezen literatuurvorm schreef: „A skilful literary artist....... having conceived with deliberate care, a certain unique or single effect to be wrought out, then invents such incidents — then combines such events — as may best aid him in establishing this preconceived effect. If his very initial sentence tend not to the outbringing of this effect, then he has failed in his first step. In the whole composition there should be no word written of which the tendency, direct or indirect, is not to the one pre-established design. And by such means, with such care and skill, a picture is at lenght painted, which leaves in the mind of him who contemplates is with a kindred art, sense of the fullest satisfaction. The

idea of the tale has been presented unblesnished, because undisturbed; and this is an end unattainable by the novel."

Bijna alle auteurs van groote romans schrijven ook *short stories*, terwijl ook enkele schrijvers uitsluitend het genre van het korte verhaal beoefenen. Het is natuurlijk onmogelijk een overzicht — noodig ter volledige beoordeeling — te verkrijgen van de werkelijk bijna

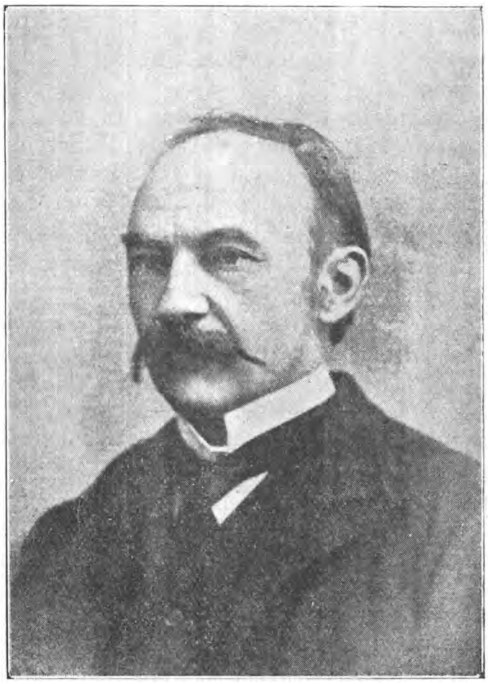

THOMAS HARDY

fabelachtig groote hoeveelheid *short stories* welke week na week gepubliceerd worden in de Engelsche „magazines" en „illustrated weeklies". Trouwens, waar het hier gaat over de short-story-ophooger-plan, over het korte verhaal als kunstvorm in de literatuur, kan een dergelijk overzicht veel vereenvoudigd worden, daar verreweg het grootste gedeelte, van wat met noeste vlijt en fabriekmatig aandoende regelmaat wordt geproduceerd, buiten beschouwing kan blijven: het behoort tot het feuilleton-genre en wordt uitsluitend geschreven om te voorzien in den leeshonger van het Engelsche publiek, dat bijzonder verzot schijnt te zijn op *short stories*, en dan

liefst „thrilling". Deze *short story* fabrikanten dan buiten beschouwing gelaten, kunnen nog tal van auteurs aangewezen worden, die in dit oeuvre werkelijke kunst gewrocht hebben, waarvan de kennismaking kan aanbevolen worden.

Onder de Amerikaansche schrijvers treedt dan bijzonder op den voorgrond William Sydney Porter, (1862—1910), die ik hier vermeld, — hoewel Amerikaan, — omdat hij ook in Engeland veel gelezen wordt. Hij schreef onder het pseudoniem O'Henry. William Sydney Porter heeft een buitengewoon avontuurlijk leven geleid; hij was achtereenvolgens apothekers-assistent, farmer, journalist, bankbeambte, en bracht, — beschuldigd van verduistering, — ook eenige jaren in de gevangenis door, ofschoon later bleek dat hij op onvoldoende bewijzen veroordeeld werd. Toen hij in 1902 vrijgelaten werd, vestigde hij zich in New-York, waarna hij zich ontpopte als een bijzonder talentvol schrijver van *short stories,* waarmede hij groot succes behaalde. De stof voor zijn korte verhalen ontleende hij vooral aan het New-Yorksche leven; zijn kennis daarvan kan vergeleken worden met die van Charles Dickens betreffende Londen.

„Great technical finish, amazing climax and unexpected demovement, extravagant situation, verbal smartness and pungent jargon mark the work of this brilliant immensely popular, and typically American humourist". Wel is zijn werk op vele plaatsen eenigszins oppervlakkig. Zijn voornaamste bundels *short stories* zijn: *Cabbages and Kings* (1904), *The Gentle Grafter* (1908) en *The Four Million* (1909).

Zooals reeds vermeld hebben bijna alle auteurs van groote romans ook bundels *short stories* in het licht gegeven.

Zoo verzamelde Thomas Hardy (1840—1928) zijn korte verhalen onder den titel: Life's Little Ironies; hun, die misschien eenigszins mochten opzien tegen de lezing van zijn groote en meest zeer moeilijk verstaanbare romans, kan dezen bundel aanbevolen worden, waardoor zij toch kennis kunnen maken met de groote — men bedenke echter, voorbehouden — kunst van dezen genialen dichter van het pessimisme.

Van Joseph Conrad (1856—1924) verschenen vele zijner beste *short stories* in de bundels: *Youth* (1902), *Tyhoon* (1903) en *A Set of Six* (1908).

Tal van goede *short stories* werden ook geschreven door Sir Arthur Thomas Quiller—Couch (geb. 1863), professor in de Engelsche literatuur aan de universiteit van Cambridge. Hij geldt, — na Robert Louis Stevenson, — algemeen als de beste vertegenwoordiger der neo-romantiek zooals die in de Engelsche literatuur is gebracht door Stevenson, wiens invloed hij dan ook sterk ondergaan heeft. Zijn verhalen onderscheiden zich

vooral door een heel persoonlijke, eigenaardige humor en werden in verschillende bundels uitgegeven.

Onbetwist, dunkt ons, moet in het genre van de *short story* de eerepalm toegewezen worden aan de jong gestorven schrijfster Katherine Mansfield (1889—1923). Zij heeft uitsluitend korte verhalen geschreven, maar op dit betrekkelijk beperkte gebied

JOSEPH CONRAD

heeft zij dan ook de bewijzen geleverd van een buitengewoon talent, en in de *short story* heeft nog geen andere auteur haar volkomenheid bereikt. Katherine Mansfield gaf zich vooral aan het realisme en haar streven was er op gericht de werkelijkheid, gelijk zij die zag, zoo nauwkeurig mogelijk weer te geven. De waardeering, die men heeft voor het werk der realisten, wordt voor een belangrijk deel bepaald door de wijze, waarop zij blijk gaven de realiteit der levensverschijnselen te hebben gezien en weergegeven. Vanuit dit gezichtspunt beschouwd, was Katherine Mansfield een waarachtig kunstenares. Dikwijls beeldt zij de meest alledaagsche,

gewone levensaspecten uit, en verhaalt zij van iederen dag weder-keerende kleine voorvallen, maar haar kunst legt daar zoo'n mooien gloed over, dat de soms grauwe realiteit op hooger plan wordt geheven en er een glans van nooit vermoede bekoring over ligt gespreid. Bovendien had zij taalbeelden van groote plastische kracht tot haar beschikking en bezat zij het talent ons een diepen blik te geven in het karakter van haar personen. Dit laatste is juist zoo moeilijk binnen de grenzen, welke door de *short story* gesteld worden. Immers, een breed en diep uitgewerkte karakter-analyse laat de *short story* niet toe. Dit doet de schrijfster dan ook niet. Zij geeft slechts enkele korte lijnen en omtrekken, maar deze zijn zóó juist, zóó talentvol treffend, dat we den persoon, dien zij ons wil uitbeelden, levend en reëel voor ons zien. Het geheim van haar kunst is, dat de slechts enkele aanduidingen, door haar gegeven, uiterst suggestief zijn: het voorstellingsvermogen wordt er door in werking gebracht, zoodanig, dat men, vrijwel onwillekeurig doordenkt op wat de schrijfster slechts even, doch juist aangeeft. In gedachten concentreert men het volledige karakter, precies zooals de schrijfster dat heeft willen uitbeelden.

Vele gelegenheden tot verdere uitwerking van haar gegevens laat zij ongebruikt — weergave van het fel dramatische lag niet in haar aard, — maar de in werking gebrachte fantasie van den lezer doet dat zelf; nadat de schrijfster heeft opgehouden, denkt hij door op het verhaalde en breidt het in zijn gedachten verder uit.

Haar korte verhalen, waarvan de kennismaking kan aanbevolen worden, werden verzameld in de bundels *Bliss* en *The Garden Party*, terwijl haar nagelaten werk werd bijeengebracht in den bundel *The Dove's Nest*. Verschillende stukken hieruit zijn slechts fragmenten, waarvan de beëindiging door haar dood werd verhinderd, maar in verband met haar opvatting van wezen en behandeling van de *short story* werkt dit onvoltooid zijn niet zeer storend. In de Engelsche literatuur neemt haar kleine literaire nalatenschap een goede plaats in.

In het artikel *George Eliot* (blz. 392) staat „welke over het algemeen de romankunst tusschen 1800 en 1900 beheerscht", dat moet zijn „tusschen 1860 en 1900.

Lessings „Theologische Veldtocht“

door J. VAN HEUGTEN, S. J.

Op 22 Jan. l.l. vond in de aula der Amsterdamsche Universiteit een Lessing-huldiging plaats, ter herdenking van Lessing's geboorte vóór twee eeuwen. Professor Scholte roemde Lessing als „een van de moedigste strijders voor zijn inzichten, rechtvaardig en bescheiden" en huldigde hem om de „reinheid van zijn karakter en de hoogheid van zijn streven." [1]) Mogen we Jac. Hermans S.J. in de „Stimmen der Zeit" [2]) gelooven, dan klinkt deze toon van onbeperkte vereering nog altijd door in schoolboeken en populaire Litratuurgeschiedenissen, maar is de eerlijke strenge wetenschap wel wat bekomen van haar bewondering. Gaan we aan de hand van Gottfried Fritthagen [3]) eens na, wat er van „die reinheid van karakter, die rechtvaardigheid en bescheidenheid, die hoogheid van streven" overblijft na Lessing's twistgeschrijf tegen Gaeze, een pennestrijd, die altijd als Lessing's „mannelijkste en litterair volmaaktste daad" geroemd is.

GOTTHOLD EPHRAIM LESSING

„Niet de waarheid, in welker bezit de mensch is of meent te zijn, maar de oprechte moeite, die hij gedaan heeft om achter de waarheid te komen, maakt de waarde van den mensch uit. Want niet door het bezit, maar door het zoeken der waarheid groeien zijn krachten, waarin alleen zijn volmaaktheid bestaat. Het bezit maakt kalm, traag, trotsch......

Als God in zijn rechterhand alle waarheid en in zijn linker enkel den altijd levendigen drang naar waarheid met de belofte, dat ik mij altijd en eeuwig zou vergissen, geborgen hield en tot mij zeide: „kies!", ik zou met ootmoed in zijn linkerhand vallen en zeggen: „Geef, Vader, want de zuivere waarheid is toch voor U alleen."

Dit beroemde, of juister beruchte woord, schreef Lessing in

---

[1]) Maasbode. 23 Jan. Avond-editie. Derde Blad.
[2]) Stimmen der Zeit. Jan. 1929. bladz. 308.
[3]) Gottfried Fittbogen. *Die Religion Lessings.* Palaestra. Leipzig. 1923.

zijn „Duplik", een verdedigingsschrift tegen den Wolfenbuttelschen superintendant Ress, die hem had aangevallen naar aanleiding zijner uitgave der anti-christelijke „Fragmente eines Unbekannten."

De Hamburgsche „Hauptpastor" Goeze, een ander en veel geduchter aanvaller der fragmenten-uitgaaf, noemde het zeer terecht „onzin" en stelde zijn belijdenis tegenover die van Lessing: „Als God mij in zijn rechterhand enkel den steeds levendigen drang naar waarheid, met de belofte, dat ik mij altijd en eeuwig zou vergissen, voorhield, en in zijn linker het allerergste noodlot, vernietigd te worden, en zeide: kies!, dan zou ik sidderend in zijn linkerhand vallen en zeggen: Vader, vernietig mij! Want, is de zuivere waarheid alleen voor God, ben ik eeuwig in gevaar mij te vergissen, dan is er geen oogenblik mogelijk, waarop ik zeker kan zijn mij nièt te vergissen, en daarbij een altijd levenden drang naar waarheid te gevoelen, dat is de vreeselijkste toestand, waarin ik mij een menschelijke ziel kan voorstellen."

Die lofrede op het zoeken der waarheid en die hautaine verachting voor het verworven bezit, is teekenend voor Lessing. Het is het gewone theatrale gebaar van alle geestes-revolutionnairen, van Renan, van Multatuli, van tientallen anderen. Het is de traditioneele houding van vrijgeesten tegenover orthodoxie. Op de spits gedreven is zulk een bewering tastbare waanzin. Hoe kan het streven naar een kostbaar goed, dat al zijn waarde aan dit goed ontleent, verkieselijker zijn dan dit goed of het bezit daarvan zelf? Lessing heeft zijn paradox wel niet al te letterlijk willen urgeeren.

Gotthold Ephraim Lessing is in Januari 1729 te Kamentz in Noord-Duitschland geboren en in 1781 te Brunswijk gestorven, zoodat wij thans in het herdenkingsjaar van zijn geboorte vóór twee eeuwen, staan. In het voetspoor van zijn vader tredend, die predikant was, studeerde hij aanvankelijk theologie in Leipzig; maar het tooneel bekoorde hem veel meer dan de kansel en door zijn omgang in tooneelkringen verloor hij niet slechts zijn geloof, maar veranderde hij ook van levensrichting. Hij studeerde philologie en litteratuurgeschiedenis, woonde tijdelijk in Berlijn, Wittenberg, Breslau en Hamburg, tot hij in '70 bibliothecaris werd aan de hertogelijk-Brunswijksche bibliotheek te Wolfenbüttel. In '76 trad hij in het huwelijk met Eva Konig, die twee jaar later stierf. Door zijn critieken, zijn drama's en zijn „Hamburgsche Dramaturgie" was hij reeds een beroemdheid geworden, toen hij naar Wolfenbüttel kwam.

Van 1774 tot '78 gaf Lessing in drie deelen de „Fragmente des Wolfenbüttelschen Ungenannten" uit, onder den gezamenlijken titel: „Zur Geschichte und Litteratur. Aus den schätzen der Herzoglichen Bibliothek zu Wolfenbüttel." Deze fragmenten waren het nagelaten werk van Herman Samuel Reimarus, gymnasium leeraar te Hamburg, een deïstisch filosoof, die het historische Christendom trachtte te ondermijnen. Lessing, die ondanks zijn hartstocht voor

de waarheid liever niet de martelaar zijner overtuiging werd en gaarne bibliothecaris in Wolfenbüttel bleef, begreep heel goed, dat hij handig manoevreeren moest om den schrijver van een aanval op het orthodoxe Lutheranisme te vermijden. Dat hij werkelijk zulk een aanval en meer dan dit, een vernietiging van heel het christendom bedoelde, blijkt voldoende uit de gelijktijdige correspondentie tusschen hem en zijn vrienden. Om dien schijn te ontwijken, voorzag hij de afzonderlijke fragmenten van den ongenoemde met „tegenbemerkingen", waarin hij Reimarus' argumenten tegen den Bijbel tracht te weerleggen op zulk een belachelijk onbeholpe wijze, dat een scherpziende deze ironie niet ontgaan kan. Zoo begint hij met de bemerking, dat al zou de theologie niet in staat zijn deze fragmenten te weerleggen, de christen toch getroost zijn kan, daar hij zich in zijn geloof zoo zalig voelt.

Waar Reimarus den zondeval van Adam aanvalt, verdedigt Lessing deze leer door er op te wijzen, dat in ons allen de macht van het kwade heerscht. De zondeval is wel is waar geen geschiedenis, maar slechts een sprookje, dat zich in ons allen herhaalt, omdat wij allen in zonde vallen.

Als Reimarus den doortocht der Israëlieten door de Roode Zee in één nacht een onmogelijkheid noemt, redt Lessing dit o.a. door zich op het wonder te beroepen: wij begrijpen dit voorval niet, daarom is het juist een wonder en daarom zoo geloofwaardig.

Ter verdediging van Christus' verrijzenis, die de ongenoemde als een bakersprookje voorstelt, voert Lessing aan: het christendom heeft zijn proces, dat op het geloofwaardig getuigenis der eerste leerlingen berustte, gewonnen tegen Heidenen en Joden; na 2000 jaar kan dit proces over de verrijzenis niet meer herzien worden; men moet dus dit getuigenis der leerlingen als waar veronderstellen.

Voorzien van deze quasi-weerleggingen zond Lessing de fragmenten de wereld in. Hij wilde twijfel zaaien in de gemoederen der lezers en tevens voor zich een achterdeur openhouden om zich te onttrekken aan lastige aanvallen. De eersten, die tegen de „Fragmenten" in het krijt traden, waren de Hannoveraansche Lyceum-Rector Schumann en de reeds genoemde Ress. Beiden richtten zich tegen den ongenoemde, niet tegen Lessing, dien zij voor een rechtgeaard Lutheraan hielden. Met hen had Lessing gemakkelijk spel: de eenige moeilijkheid was weer den fragmentist zoo te verdedigen, dat hij, Lessing, als orthodox bleef doorgaan.

De ware vijand stond op in Johann Melchior Goeze, die schrander genoeg was niet de „misgeboorte" van den ongenoemde aan te vallen, maar de „pleegvader" zelf; hij onderscheidde de stem van Jacob van den handen van Ezau. In Lessing's eigen kring moest men erkennen, dat deze „schurk (zoo noemde hem Lessing's vriendin, Elise Reimarus) meer verstand had dan de heele bende zwartrokken bij elkaar".

Wat Goeze Lessing verwijt is in hoofdzaak dit: de fragmentenuitgaaf heeft hij niet als geleerde bewerkt, maar met de bedoeling geloof en Schrift aan te vallen. In zijn „tegenbemerkingen" heeft hij zich direct tegen de orthodoxie gekeerd. Dat hij geen christen is, blijkt uit zijn uitlating, dat heel zijn verstand in opstand komt tegen de leer der wezensgelijkheid van den Zoon met den Vader. Verder verwijt hij Lessing theaterlogica, sofisterij en allerlei onoprechte practijken. „Christenen, laat u niet misleiden!"

Nu begint Lessing zijn valsch spel. „Ik wil eenvoudig niet door uitgemaakt worden voor iemand, die het met de Luthersche Kerk minder goed meent als gij," schrijft hij. Hij wilde zijn masker niet afleggen, en toen Goeze het hem afrukte, bond hij het opnieuw voor en schold zijn tegenstander een lasteraar. Hij tracht Luther zelf uit te spelen tegen Goeze en hem als een niet-Lutheraan voor te stellen. Zelfs insinueert hij, dat Goeze niet zoozeer uit heiligen geloofsijver in het krijt is getreden, als wel „uit teerhartige gevoeligheid voor zijn goed rendeerend pastoraat".

In een volgend geschrift, de „Axiomata" schijnt Lessing weer tot een zakelijke beschouwing terug te keeren, maar het is slechts schijn: grootendeels is het tactiek om zich uit de val te redden. Elke poging, zegt hij, om hem als niet-christen voor te stellen, is „Meuchelmord". Wel legt hij in deze Axiomata den vinger op de wonde plek van het Protestantisme. Loochent men het kerkelijk gezag, de regula fidei als opperste rechtsmacht in geloofszaken, dan hangt het gezag van den Bijbel in de lucht.

In de verschillende „Anti-Goeze's", die nog volgen, wordt het zelfde spel voortgezet: Lessing is in een impasse geraakt en alle middelen zijn goed om zijn figuur te redden. Heel het werk van Goeze is leugen en bedrog, terwijl hij, Lessing, het christendom een dienst bewijst met de uitgaaf der fragmenten. Hij handelt geheel en al in Luther's geest. Voor Goeze heeft hij niet de minste achting en zulk een onbeschaamden lasteraar moet hij wel op onbeschofte wijze te lijf gaan. Als Goeze's leugen waarheid was, zou Lessing niet kunnen zijn, niet kunnen blijven, wat hij is.

Hier onthult Lessing het ware motief zijner handelwijze. Het is voor hem een brood-, een bestaansquaestie, zich niet voor te doen zooals hij is. Het gaat om zijn persoon en niet om de waarheid.

Gelukkig werd het verdere twistgeschrijf onderbroken. Goeze antwoordde niet meer en zoo had zich Lessing niet meer te verdedigen. De regeering verbood hem de verdere uitgave van religieuze strijdschriften. „In zijn geheel, zegt de onverdachte Fittbogen, maakt deze theologische strijd een onverkwikkelijken indruk. De wijze, waarop Lessing hem voerde, was een groote verdwaling van een groot man." Al moge Lessing voor het oogenblik ook een schijnbare overwinning behaald hebben, het bleef voor hem toch, zooals Nadeler zegt, „een terugtocht over gouden bruggen."

Zoo wordt het moeilijk Lessing te handhaven als „een moedig strijder voor zijn inzichten, rechtvaardig en bescheiden." Al zijn verdiensten op litterair-critisch en dramatisch gebied kunnen daarover niet „hinwegtäuschen". Trouwens in zijn critiek op de Fransche dramatiek, alsook op zijn voorganger Gottsched, is hij even onbillijk als in zijn critiek op het christendom. Wellicht zijn juist „rechtvaardigheid en bescheidenheid" de eenige deugden, die Lessing volkomen vreemd zijn gebleven.

Fransche Boeken

Cyp. SOUVENIRS D'UNE PETITE FILLE. Tome II 12 fr. Calmann.

De geestige schrijfster is op haar 78ste jaar nog altijd even geestig gebleven en vertelt hare herinneringen op dezelfde levendgie, ondeugende en komische manier, waarop zij ten allen tijde hare lezers heeft weten te boeien.

En hier hooren wij ook hare belijdenis, dat zij was overtuigd katholieke: J'étais catholique comme j'étais française, passionnément et immuablement.

Claudel. (Paul) POSITIONS ET PROPOSITIONS. 12 fr. Gallimard.

Wie een scherp en nobel gedacht en fijn geschreven boek wil lezen, vestig ik de aandacht op dezen bundel essays van Claudel. Zij behandelen een twaalftal personen en onderwerpen, die allen van belang zijn. Over Rimbaud en Ajalarme en Dante; over de dichterlijke inspiratie en de philosophie van het boek. Over het geluk van den huiselijken haard en het katholieke tooneel. Om maar iets te noemen van het vele en verscheidene dat men hier kan vinden.

Constantin Weyer. (Maurice) UN HOMME SE PENCHE SUR SON PASSé. 12 fr. Rieder.

Dit boek heeft den Goncourt-prijs verworven, waarover wij ons verheugen. Want 't is een goed boek en 't is ook een mooi boek; misschien wat ruw en hard, wat troosteloos en pessimistisch, maar toch natuurlijk en levensecht.

Wij maken het leven mee van twee Fransche Canadeezen, hun pelsjagen en zwoegen te midden der smartelijkste avonturen. Monge, de eenige die overleeft, huwt een jonge Iersche en wordt ongelukkig door haar. Een bediende vlucht met de vrouw en met het kind, en de vertoornde man, die zijn verloren geluk achtervolgt, vindt niets dan een grafheuvel, waar het kind begraven ligt.

France (Henry de) LE SORCIER MODERNE, MANUEL DE OPERATUR A LA BAGUETTE ET AU PENDULE; EAUX, MINIRAIS, BIOLOGIES. 10 fr. Lebraire des Sciences Agricoles. Rue de Mézières 11, Paris.

Wat staat de lezer wellicht te kijken over de aankondiging van

dit boekje? Een handleiding voor den waterzoeker, voor den ontdekker van mineralen en metalen, voor den toovenaar met de wichelroede of met den slinger?

Gelooft men dan werkelijk aan deze geheimzinnige krachten en hebben deze methoden een wetenschappelijke waarde?

We weten er persoonlijk niets van, maar weten alleen dat er velen vast en onwrikbaar aan gelooven. En we stellen dus gaarne iedereen in de gelegenheid eens te onderzoeken op welke fundamenten dat algemeen geloof berust. Onderzoekt alle dingen en behoudt het goede.

· Frapié (Léon) LES CONTES DE LA MATERNELLE. 12 fr. Flammarion.

Het is al menig jaartje geleden dat wij besproken hebben *La Maternelle* van denzelfden schrijver, dat eigenlijk een gelijke stof behandelt als deze *Contes.*

Maar de „bewaarschool" vertoonde zulk een overdreven realisme en zulk eene onwelvoeglijkheid, dat wij de lezing afrieden. Voor deze *Contes* zouden wij minder streng willen zijn, ofschoon ook zij niet zijn voor ieders oor en oog.

Uit Boeken en Bladen

WAT ANDEREN SCHRIJVEN

IN DEN GULDEN WINCKEL SCHRIJFT J. GRESHOFF EEN HARTIG WOORDJE OVER „PLAGIAAT", DAT HIJ EEN „MODERNE FICTIE" NOEMT:

„Ik lees in den laatsten tijd weer in alle mogelijke bladen verontwaardigde geschiedenissen over wat men noemt plagiaat. Mijnheer X. beschuldigt mijnheer Y., bitter en heftig, van geestelijken diefstal. En mijnheer Y. laat dat niet op zich zitten en dient van repliek. Dit alles tot groot vermaak van de tribune. Want de quaestie interesseert het publiek geenszins, maar de ruzie op zich zelf boeit een ieder. Ik heb in al die plagiaatspolemieken een zekere eenheid ontdekt. Vroeger en nu, waren het en zijn het altijd derde en vierde rangs auteurs, die beschuldigen, en de beschuldigden zijn in den regel schrijvers van werkelijke beteekenis en van gevestigde reputatie. Dat is overigens te begrijpen. De aanleiding is altijd een lage jalouzie. Jalouzie en zelfverblinding creëeren een „quaestie" van plagiaat. De heer Nivoix heeft succes met een stuk. Plotseling duikt er een andere heer op, genaamd Max Frantel en verklaart dat hij de man is van het idee en dat de ander dat snoodelijk van hem gestolen heeft. Het stuk van den heer Frantel, let wel, is door alle directies geweigerd. De heer Marcel Pagnol heeft een overbluffend succes met zijn „Monsieur Topaze". Plotseling komt er een luide heer op-

schieten uit de binnenste duisternissen van de litteratuur en verklaart, dat Pagnol zijn stuk ontfutseld heeft aan hèm, Paul Blanchard, want dat hij een stuk geschreven heeft: „Monsieur Potasium", dat veel eerder àf was! Natuurlijk is het stuk van den heer Blanchard door op zijn minst tien directies geweigerd! De heer Leormand heeft ontdekt dat het laatste stuk van Boussac de Saint-Marc, dat door de Comédie Française opgevoerd wordt, op een van zijn sombere meesterwerken van het genre ennuyeux lijkt. Maar de heer Boussac heeft zich daardoor niet laten intimideeren en hij heeft op het zuurzoet insinueerende stukje van zijn aanvaller in duidelijke en krachtige termen geantwoord.

De zaak is zoo eenvoudig. Er bestâât geen plagiaat. Plagiaat is een van die moderne ficties, welke uitgevonden zijn door reclamemakers en mislukkelingen, om zichzelf, ten koste van een schrijver, die geluk of werkelijke verdiensten heeft, aan een kortstondige reputatie te helpen. Aangezien het aantal „onderwerpen" uiterst beperkt is en het aantal schrijvers zeer groot, moeten vele geroepenen zich met dezelfde materie tevreden stellen. Men kan een beetje nuanceeren, maar meer ook niet. Zoo zijn er, naar Polti in een uitstekende en bekend boek heeft aangetoond, niet meer dan zes en dertig dramatische situaties. En geheel de dramatische wereldlitteratuur is op die enkele themata gebouwd. Originaliteit bestaat alleen in de opvatting en de uitwerking. Van exact dezelfde gegevens kan Willem een meesterwerk en Hendrik een waardelooze sof maken.

Stel u voor, dat een schilder een van zijn collega's van plagiaat beschuldigt, omdat deze ook een appel en een pisang geschilderd heeft! In de litteratuur is het niet anders. Het onderwerp, dat nooit origineel kan zijn, is van geen belang. Het kan genomen worden overal waar men het maar vindt, op de verwerking tot kunst komt het aan en daarin toont zich de persoonlijkheid van den kunstenaar. Stendhal is telkens weer van „plagiaat" beschuldigd! Achteraf lachte men er om. De zoogenaamde bestolenen zijn volkomen vergeten, maar iedere regel van Stendhal leeft, omdat die verzadigd is van zijn machtigen geest en wil.

Men kan er vrijwel zeker van zijn: zoodra er in de litteratuur „houdt den dief" geschreeuwd wordt, dan is degene die schreeuwt de kwade pier!"

DEZER DAGEN WERD IN ONS LAND UITGEGEVEN HET ZEER AF TE KEUREN BOEK VAN RADCLIFFE, „THE WELL OF LONELINESS".

De uitgave van dit boek, dat door ons in dit nummer nog uitvoeriger besproken wordt, heeft de criticus Jimmy Douglas aanleiding gegeven tot een heftige aanval op de schrijfster en den uitgever in de „Sunday-Expresse", waarin hij o.a. zegt, dat hij liever aan een jongen of meisje een dosis cyan-kali zou geven dan dit boek. Het

gevolg van zijn critiek was, dat het boek door den Minister van Binnenlandsche Zaken, Joynston Hicks, verboden werd in Engeland.

Het Roode Sein

Onder deze rubriek hebben wij sinds langeren tijd geen boek meer aan den paal gespijkerd om argelooze lezers te waarschuwen. Dat wil niet zeggen, dat er minder aanleiding zou zijn geweest voor een waarschuwing, maar wèl dat het nut er van zeer waarschijnlijk niet opwoog tegen de voordeelen van een simpel stilzwijgen.

Maar men ziet dezer dagen de vitrines vol liggen van boeken, die prijken met den titel *„De Bron der Eenzaamheid".*

De titel is raadselachtig en niemand kan weten, wat hij feitelijk belooft. Het is daarom beter rechtuit te vertellen, dat het boek bevat een pleidooi voor tegennatuurlijke, of tenminste eene verontschuldiging van homo-sexueele liefde.

Het boek is in Engeland door de wet verboden en 't zou heilzaam zijn, indien in ons land hetzelfde was geschied.

Nu wordt het uitgegeven met eene „toelichting" van den bekenden Amerikaanschen Havelock Ellis, specialist in alle soorten van erotische ontaardingen.

Havelock Ellis verklaart:

„Ik heb *De Bron van Eenzaamheid* met groote belangstelling gelezen, omdat dit boek — afgezien van zijn uitstekende kwaliteiten als roman van een zeer begaafd schrijfster — een opmerkelijke psychologische en sociologische beteekenis heeft. Voor zoover ik weet, is het de eerste Engelsche roman, die in een volkomen getrouwen en onomwonden vorm, een bijzondere zijde van het sexueele leven, zooals dit heden ten dage onder ons bestaat, weergeeft.

De verhouding van bepaalde menschen — die hoewel afwijkend van hun medemenschen, somtijds het edelste karakter en de beste hoedanigheden bezitten — tot de vaak vijandige maatschappij, waarin zij zich bewegen, vertegenwoordigt moeilijke en nog onopgeloste problemen. De snijdende situaties, die aldus ontstaan, zijn hier zoo levendig, en toch met zoo'n volledig ontwijken van aanstoot geven, uiteengezet, dat wij Radcliffe Hall's boek een hooge en eervolle plaats moeten inruimen."

Intelligente sat! Iedere gezonde en normale mensch zal begrijpen, dat wij hem waarschuwen voor de lezing van een boek, dat niets anders bedoelt, dan de vergoelijking van een ergelijke zwakheid, die door de meesten gelukkig nog wordt beschouwd als een afstootende zonde.

Romans en Verhalen

MOREELE WAARDEERING VAN A. GIELEN S.J.

Allen (Grant) MET EEN DUBBELTJE DE WERELD DOOR. (224) f. 1,90 5de Druk D. Bolle. Rotterdam.

Bruintje, een welopgevoed meisje uit den gegoeden stand, blijft na den dood van haar vader totaal zonder middelen alleen over. Zij is zeer ondernemend en wil graag veel van de wereld zien. Haar eerste betrekking als gezelschapsjuffrouw bij een oude lady, opent voor haar een avontuurlijke loopbaan, waarbij zij aan het eind een beminnelijk jongmensch tot echtgenoot krijgt.

Dit aardig verhaal zal in deze nieuwe uitgaaf weer veel lezeressen boeien.

Cannegieter (H. G. C.) TUSSCHEN TWAALF EN TWINTIG. (274) f. 3.50, Hollandia, Baarn.

De schrijver wil het gevoels- en verbeeldingsleven van den adolescent weergeven en heeft dit verwerkt in een romanvorm. Willem's jaren als gymnasiast worden ons in bijzonderheden verhaald.

Er heerscht geen prettige geest in dit boek en hoewel het bedoeld is voor ouders en opvoeders, staat ons deze kost toch tegen. Er is geschikter lectuur op dat gebied voor Katholieken aan te wijzen. Vooral om het anti-Katholicisme dat uit dit boek spreekt, moeten wij het afkeuren. Want als Willem er achter komt, dat Foppe, een Roomsche mede-leerling van hem, steelt, wordt hem dit verweten, omdat hij Roomsch is.

„Guus zegt, dat dit komt omdat Foppe Roomsch is, want alle Roomschen zijn valsch."

Arme Roomschen! Neen, dat is geen boek voor ons.

Chip: HERINNERINGEN VAN EEN MONDAIN SCHOLIER. (147). f. 1,40 J. Philip Kruseman, Den Haag.

Het schijnt de bedoeling van den schrijver te zijn geweest in dit boekje de moderne jeugd te typeeren en een kijkje op het tegenwoordige middelbare schoolleven te geven. Nu, we weten meest allen wel, dat de jongelui, vooral van de gemengde scholen, zich nog wel met andere dingen bezig houden, dan die welke het schoolprogramma aangeeft, en dan bij voorkeur met zulke zaken, welke voor de studie niet bevorderlijk plegen te zijn. Om van de moreele zijde van de zaak nog maar niet eens te spreken. En voor wie dat wellicht nog niet wisten, komt Chip het hier vertellen. Erg verheffend zijn de vrijerijtjes en dergelijke, waarvan verhaald wordt, niet bepaald en ik kan dan ook geen enkele reden noemen, waarom dit boek gelezen zou moeten worden. En zeker niet door de jeugd.

Courts-Mahler (H.) DOOR LIEFDE BEVRIJD. (320) f. 1,25 Vertaald door A. E. C. Vuerhard-Berkhout. Swartsenburg. Zeist.

In zijn jeugd heeft Graaf Udo Plessen von Plessentin een groote font begaan, welke hij zijn leven lang bitter betreurt. Hij was verliefd geraakt op een Fransche intrigante en uit deze verhouding werd een dochtertje geboren, waarvan hij echter niets wist. Want op een dag dat hij bij zijn geliefde was, kwam haar vorige minnaar binnen, welke door den graaf in drift werd neergeschoten.

Graaf Plessen von Plessentin dacht, dat hij den man vermoord had en de sluwe vrouw liet hem in dien waan, waardoor zij hem een groote som geld kon afzetten.

De Graaf beschouwt zich als een moordenaar en brengt zijn leven in eenzaamheid door om boete te doen. Hij woont in groote teruggetrokkenheid op zijn slot, met zijn veel jonger zusje Hella. Op een goeden dag vindt zij in het park een klein meisje, geheel verlaten, bitter zitten schreien. Von Plessentin weet niet dat het zijn eigen kind is, maar hij neemt het meisje op en zijn zusje is dol gelukkig, dat zij de kleine mag verzorgen. Hij neemt een beschaafd jong meisje als gouvernante voor zijn zusje en het kleine kind. Deze weet spoedig het sombere hart van den graaf weer op te vroolijken. Hij vraagt haar ten huwelijk, hetgeen zij aanneemt, terwijl zij zich voor neemt het antwoord op de vraag te zoeken, of hij werkelijk de moordenaar is.

Wij behoeven niet te zeggen, dat dit haar gelukt, waardoor het blijde einde van deze boeiende roman voor volwassenen, gevonden is.

Falkberget (Johan) DE VIERDE NACHTWAKE (292) f, 3,90. Uit het Noorsch vertaald door M. J. Molanus-Stamperius. Koloniale Boekcentrale, Amsterdam.

In de meeste Noorsche verhalen wordt men getroffen door het element van melancholie dat er in voorkomt, terwijl er tevens ook iets wilds, iets onstuimigs uit spreekt. In *De Vierde Nachtwake* zijn deze eigenschappen op gelukkige wijze gecombineerd. Het verhaal speelt in het eerste kwart der 19de eeuw. Benjamin Sigismund is aangesteld als predikant in het mijnstadje Bergstaden, waar hij zijn ambt moet uitoefenen onder een bevolking, die onder den invloed van een bar klimaat en den zwaren arbeid in de mijnen stug en hard geworden is. De figuren van den predikant en zijn ziekelijke vrouw evenals zijn omgeving zijn goed geteekend, ook zijn botsingen met de bevolking, zijn zielestrijd en zijne vele afdwalingen. Een boek voor volwassen lezers met een goed onderscheidingsvermogen.

Gerard (Louise) EEN LIEFDE IN HET OERWOUD. (296) f 2,15. Vertaald door Cath. A. Dermouth-Visser. J. Philip Kruseman. Den Haag.

In een kleine nederzetting van blanken komt Dorothy Gale als

assistente van den dokter en directrice van het nieuwe ziekenhuis. Behalve de zuster van den consul is zij de eenige vrouw in die omgeving. De consul maakt haar spoedig het hof, hetgeen zij als een dom gansje voor zoete koek aanneemt. Maar hij is een laag karakter en meent er niets van. Harrison, de directeur, dien zij vroeger in het ziekenhuis in Londen verpleegd heeft en met wien zij op een zeer eigenaardige wijze heeft kennis gemaakt, bij gelegenheid, dat Harrison werd overrompeld en neergeslagen, om een document, dat hij in zijn bezit heeft, tracht haar te waarschuwen, maar zonder goed gevolg. Dan hoort zij, dat Harrison in staat is om den consul in de gevangenis te brengen door het document, dat hij heeft. Om den geliefden man te redden, offert zij zich op en trouwt met Harrison, op voorwaarde dat deze haar den brief geeft. De eerste tijd van hun huwelijk is nu juist niet plezierig te noemen, maar gelukkig leert zij later de vele goede eigenschappen van haar man waardeeren en breekt de zon door.

Volwassenen kunnen dit boek wel lezen.

Gerard (Louise) DE DOCHTER VAN DEN DAGERAAD (248) f 2,15. Vertaald door C. C. Bender. J. Philip Kruseman. Den Haag.

In een onafzienbare moeras Kirrari, wonen de toovenaarsters van M'Wongui, die een haat hebben aan al wat blank is en het vuur voor hun afgodsbeeld voortdurend brandend moeten houden. Er mag nooit een man zijn voet zetten in de grotten, waarin de toovenaarsters huizen. De dienst van M'Wongui wordt geheel door vrouwen vervuld. Wanneer er geen dochter geboren wordt of wanneer het kind dood gaat, dan stelen zij een kind, zooals ook in dit boek verhaald wordt, waar de oude toovenaarster een klein pasgeboren meisje van den Spaanschen graaf Moren steelt, om het in de plaats te leggen van het doode kind, dat haar kleindochter ter wereld heeft gebracht, na een geheime verhouding met den Arabier Hassan, want de negers moeten blijven gelooven dat de kinderen der toovenaarsters door de zon, het vuur of iets anders verwekt worden.

Het Spaansche gravinnetje groeit op in de gedachte dat zij een dochter van Tanita is en een toovenaarster van M'Wongui. Zij heeft een helder verstand en wordt door de beide geslepen vrouwen naar Europa gezonden om haar opvoeding te voltooien, want zij vreezen, wanneer zij niet op de hoogte blijven van hetgeen de blanken van de geneeskunde verstaan, dat zij hun invloed op de negers zullen verliezen.

Lulya wordt dokter in de geneeskunde. Zij leert het leven van de blanken kennen, dat zij gaat verfoeien, omdat zij er de slechtste zijde van ziet. Een vriendin van haar wordt verleid, krijgt een kind en gaat dan weer den breeden weg op. Lulya neemt het kindje met zich

mee naar Cairo, waar zij het voor haar dochtertje laat doorgaan. Zij oefent volgens de traditie haar macht uit, helpt zieken en gewonden waar zij kan en maakt daardoor kennis met een Lord, die gewond in een negerdorp ligt. Hij wordt zeer verliefd op haar, wil haar schaken, hetgeen bijna gelukt, maar komt door haar edele houding tot andere gedachten.

Later komt de afkomst van Lulya aan het licht en begrijpt zij de tegenstrijdigheden in haar karakter. Onnoodig te zeggen, dat zij tenslotte toch den Engelschen Lord trouwt.

Dit boek geeft een opeenvolging van spannende gebeurtenissen en Lulya krijgt meermalen de gelegenheid om haar rake opmerkingen over het blanke ras te plaatsen, ofschoon zij niet altijd gelijk heeft.

Zeer voorbehouden en alléén voor rijpere lezers.

Hilst (M van der) DE ASTARTE VAN NINIVé (192) E. J. Bosch Jbzn. Amsterdam.

Een verhaal, waarin verteld wordt van den tocht van den profeet Jonas naar Ninivé en van zijn prediking, op Gods bevel, in die stad. Daar zijn onderwerp den schrijver noopte een en ander aan te duiden van de zedelooze practijken der oude Assyriërs, — van prikkelende beschrijvingen is absoluut geen sprake — is dit uitsluitend lectuur voor volwassenen.

Houwensfelt (S. van) LEVENSLOT. (198), A. G. Schoonderbeek. Laren.

Piet Meyerer is de zoon van een halfbloed, een herberghouder uit de Rotterdamsche Zandstraat. Van de wieg tot het graf wordt ons zijn levensloop beschreven, met de dik opgelegde bedoeling, te laten uitkomen, dat de vermenging van tweeërlei ras verderfelijk is en dat de kinderen, daaruit voortgekomen, behept zijn met een dubbele portie ondeugden. Hetgeen de schrijver wel ietwat al te duidelijk laat uitkomen. Piet Meyerer is een ware duivel, die dan ook werkelijk vanaf het begin van zijn levensweg ongeluk brengt aan ieder met wien hij in aanraking komt. Dat begint al ruimschoots op de kostschool waar hij — 't is vreemd, maar de schrijver beweert het op de stelligste wijze — o.a. door den phosphoresceerenden gloed zijner oogen een medescholier dwingt te stelen. 't Is trouwens toch een vreemde boel op die dure kostschool: de bodem is ongezond zoodat er geregeld zieken zijn, het eten is schraal en slecht, de directeur timmert van tijd tot tijd duchtig op zijn leerlingen los en het huis is zoo bouwvallig dat de jongelui bij regenachtig weer onder een op gestoken paraplu moeten slapen. Bouw- en woning- mitsgaders schooltoezicht zijn anders nogal streng in ons land. Tijdens zijn verderen studietijd in Holland en zijn verblijf als officier in Indië en het moederland maakt Piet zich maar steeds aan de grofste wan-

daden schuldig. 't Is bar met die halfbloeden! Tenslotte wordt hij te Rotterdam in een verdacht huis doodgestoken door een vrouw, die de dochter blijkt te zijn van hem en van een door hem verleide vrouw. Midden in het verhaal vindt de schrijver nog gelegenheid een officier, gedetacheerd in Indië, een geweldigen boom te laten opzetten tegen zijn vrouw over de onjuistheden der evolutieleer van Darwin, waarvoor het aardige vrouwtje wel iets scheen te voelen. Die aap-mensch-theorie heeft nu toch wel allang afgedaan, meende ik, en 't was heusch niet noodig dat nog eens in een roman met veel omhaal van woorden te komen vertellen. Bovendien vermoed ik, dat officieren bij hun lieve vrouwtjes wel ander een onderwerp ter conversatie op het tapijt zullen brengen dan een lang en dor betoog over Darwin. Ik bedoel maar: deze auteur heeft een tendenzroman willen schrijven, maar die tendenz werd zoo sterk geforceerd dat het verhaal onnatuurlijk is geworden. Bovendien is het geschreven in een stijl, die aan een vrij goed schoolopstel laat denken, het is, geloof ik, het eerste werk van den auteur. Natuurlijk geen boek voor jonge menschen, en wat volwassenen betreft, betwijfel ik of zij smaak kunnen vinden in dezen soort van lectuur.

Ivans. DE DUIVELSKUNSTENAAR. (231) f 1,25. A. W. Bruna en Zn. Utrecht.

Een drietal verschillende verhalen van Ivans zijn in dit boek samen gebracht. Het eerste is een zeer fantastisch verhaal van een natuurkundige, die een cabine heeft uitgevonden, welke naar Mars vertrekt, maar nooit terugkomt, door de misdaad van een laaghartige vrouw.

De volgende zijn „Uit oorlog- en revolutie in Rusland en de Carpaten" en het derde „De Dwalende". Dit laatste gaat over een schrijver, welke de tooneelstukken, die zijn vrouw geschreven had, voor zijn eigen werk liet doorgaan, toen hij met de stukken, van hem zelf, geen succes had en daarna krankzinnig werd. Het zijn korte verhalen, die ons niet de meest geslaagde van Ivans lijken.

Knies. (Richard) HUN PASTOOR, uit het Duitsch vertaald door Anna van der Hallen, (219) f. 1.75, Lecturis, Eindhoven.

Een genoegelijk dorpsverhaal, waarin verteld wordt hoe de pastoor van Herlishoven in botsing komt met de parochianen van dit dorpje in Reinhessen. Pastoor Huchebuck wordt het wel een oogenblikje benauwd wanneer hij te doen krijgt met de typische dorpskoppigheid van zijn geloovigen, maar alles komt weer in 't juiste spoor en de goede verstandhouding keert terug.

Aanbevolen.

Labberton. (Mien) AAN DEN INGANG. (101), f. 1.90. W. de Haan, Utrecht.

Aan den ingang van het volle leven staan de jonge kinderzielen, wier lief en leed de schrijfster van dit boek ons op zulk een natuurlijke en aangename wijze verhaalt. Het zijn alle kleine, eenvoudige voorvalletjes uit het dagelijksche kinderleven, maar ze worden op een bijzondere manier voor ons ontleed, boeien ons en geven een betere, diepere kijk in de kinderwereld, waar soms een heel kleine daad, een onbedachtzaam woord, zooveel leed kan veroorzaken.

De schetsjes spreken één voor één van een fijn psychologische aanvoeling der ontvankelijke kinderziel; vooral de laatste twee hebben ons getroffen door de goede weergave van het vaak niet te begrijpen gemoedsleven der kinderen in de puberteitsperiode.

Niet alles hebben we hetzelfde als de schrijfster kunnen bezien. We kunnen dit boekje echter gerust in handen wenschen van degenen welke dagelijksch het jonge leven om zich heen hebben.

Mulford. (Clarence) CORSON, DE STAMHOUDER. (261) f. 2.25, Vertaald door J. H. Akkermans. Swartsenburg, Zeist.

Op een gemeene manier wordt de oude Corson uitgeschud en vermoord als hij met een zeer groote som bij zich, de koopprijs van zijn ranch, s'avonds in het duister naar huis terug rijdt. Zijn zoon, de jonge Corson, zweert een heilige eed, dat hij den moordenaar van zijn vader zal ontdekken en straffen. Het verhaal vertelt dan de verschillende pogingen welke de jongen overwint, waarbij hij geholpen wordt door eenige oude kennissen van de lezers der boeken van Mulford. Natuurlijk wordt er nog al eens geschoten en ook wel eens een hartig woordje gezegd, maar over het geheel is het toch boeiende en gezonde lectuur.

Mulford. (Clarence) CASSIDY'S PROTéGé. (274), f. 2.25. Vertaald door J. H. Akkermans. Swartsenburg, Zeist.

Hopalong Cassidy is een jaartje ouder geworden en wordt door zijn jongens geplaagd met zijn rustigen ouden dag. Hij heeft een jonge cowboy tot zijn pleegzoon bevorderd en deze protégé ingewijd in zijn wonderbaarlijke vaardigheid in het schieten en andere groote bekwaamheden. Er is een troep vijanden, die op een dag, Cassidy in een hinderlaag lokken en hem dan neerslaan, maar daardoor lokken zij meteen Mesquite op hun spoor en zijn zij nog niet gelukkig. Ook weer veel schieten en ruwe uitvallen, maar overigens gezond.

Naeff. (Top) KLEIN AVONTUUR. (141) f. 1.90. Holkema en Warendorf, Amsterdam.

Een achttal korte verhalen, prachtig geschreven, die elk op zich genoeg inhoud hebben om een groot verhaal te vormen. Het is humor

en tragedie dooreen gemengd, waardoor het een genot wordt deze bundel te lezen.

Jammer dat een der schetsen, „Confrontatie" het boek voor al te jonge lezers en lezeressen ongeschikt maakt.

Philips Oppenheim. (E.) SAMENZWEERDERS. Vertaling van L. V. (240,) Ingen. f. 1.20 Geb. 1.75. N.V. Seyffardt's Boek en Muziekhandel. Amsterdam.

Op een nacht komt Mr. Wrayson laat thuis en vindt op zijn kamer een in 't zwart gekleede dame bezig zijn bureau te doorsnuffelen. Zij is zeer verbaasd hem te zien, want zij meende op de kamer van een ander te zijn.

Het blijkt, dat zij juist een verdieping hooger op de zelfde kamer moest wezen. Zij gaat daar heen. Wrayson, die zeer ontsteld is, wacht tot hij haar naar beneden hoort komen, om haar de deur uit te laten. Dan staat er voor het huis een rijtuig waarin Warnes, de man die de kamer boven hem bewoonde, dood gevonden wordt. Het wordt dan een raadsel in de club van Wrayson wie den moord begaan heeft. Wrayson heeft zijn hart aan de geheimzinnige jonge dame verloren, en bij het getuigen verhoor verzwijgt hij zijn ontmoeting. Hoe verder het onderzoek gaat, hoe meer blijkt, dat Warnes een gemeene geldafperser was, die zijn verdiende loon ontvangen heeft.

Het verhaal ontwikkelt zich verder tot een zeer romantische geschiedenis, welke de liefhebbers van Oppenheim's romans zeer zeker zal boeien.

Philips Oppenheim. (E.) HERTOG TEGEN WIL EN DANK. (237) f. 1.— Vertaald door R. H. G. Nabuijs. A. W. Bruna en Zn. Utrecht.

Op zeer overdreven wijze begint dit boek met de schildering van een opname in het klooster van een jongen novice. Deze jongeman is eigenlijk erfgenaam van een groote bezitting en een rijk inkomen in Engeland. Dit wordt ontdekt door een ouden notaris, door wien hij, zeer tegen zijn zin, uit het klooster wordt gehaald. Hij komt dan in de wereld en gedraagt zich onbegrijpelijk. Hij gooit met geld, doet allerlei verkeerde dingen, tracht iedereen zooveel geld mogelijk te doen verkwisten en gaat dan op een goeden dag, nadat hij zijn houding verklaard heeft, naar Italië terug. Maar Lady Monica, die hem zeer heeft lief gekregen, reist hem na. Zij laat hem blijken dat zij hem bemint en slaagt er in hem er van terug te houden weer naar het klooster te gaan.

Zeer onwaarschijnlijk, vreemd en ongeschikt. Alleen voor ervaren lezers.

Ortiz Echagüe- Smidt. (Elisabeth) ANA-MARIA. (505) f. 6.50 H. D. Tjeenk Willink & Zoon, Haarlem.

De hoofdpersonen van dezen roman zijn de Hollander Eric Akker, die, na te Parijs gestudeerd te hebben, een beroemd schilder wordt, en de Argentijnsche Ana-Maria, dochter van den bezitter eener estancia. Eric Akker filosofeert als jongen reeds eenigszins pantheïstisch over God, wat hem echter niet belet het dienstmeisje van zijn moeder te verleiden en zich verder van het meisje niets meer aan te trekken. Ana-Maria maakt, heel jong nog, reeds liefdesavonturen mee, trouwt dan met den zoon van een naburigen estanciahouder en verlaat na eenige jaren haar man om het leven in Europa te leeren kennen. Na zijn dood trouwt zij met Eric Akker, maar trekt er na eenigen tijd tusschen uit met een ander. Niet uit liefde tot dien ander, zooals ze Eric in een achtergelaten brief schrijft, o neen, haar liefde behoort steeds Eric, maar gedwongen door een onbekende macht, moet zij nu toch met dien ander mee! Ja, de liefde in een modernen roman schijnt nog wel eenige mogelijkheden toe te laten. En de vrouw verlaagt zich dan natuurlijk niet. Nadat dit intermezzo afgeloopen is, wordt zij door Eric weer in genade aangenomen. Het paar zal dan naar Holland vertrekken — tot dusver hadden zij hoofdzakelijk in Parijs geleefd — maar voor het vertrek reist Ana-Maria in haar eentje nog eens naar Zuid-Amerika tot een bezoek aan haar geboorteland. Op de terugreis pleegt zij tijdens een feest aan boord zelfmoord, omdat zij, — blijkens een achtergelaten brief voor Eric, — zoo moe was van de wereld en daarvan wilde uitrusten!

Afgekeurd.

Panzini. (Alfredo) DE BAAS .... BEN IK. (229) f. 2.25 Vertaald door J. Hess-Lutomirski. v. Holkema & Warendorf, Amsterdam.

De aankondiging van dit boek in „Het Nederlandsche Boek 1928" gaat vergezeld van de mededeeling — naar ik vermoed van den uitgever —: „Deze roman kenmerkt zich door opmerkingsgave, door het vluchtig aanraken van groote sociale en politieke feiten van het oogenblik. Een rustpunt in dit boek is de aardige figuur van Dolly, het ideaal van vrouwelijke gratie".

Zwam, de zoon van den Italiaanschen daglooner Mingòn, vertelt in dit boek van het dagelijksche leven zijner ouders en van dat van den landheer, zijn vrouw en zoontje, — voor zoover hij er kennis mee maakte, — vóór, tijdens en onmiddellijk na den grooten oorlog. Het is een zonderling boek en wordt bijna geheel beheerscht door een spottenden geest. Zwam stelt zijn moeder voor als een huichelachtige hebzuchtige vrouw, die, na veel bedrog en slinksche streken, er in slaagt voor een appel en een ei, het, in de revolutie dagen van na den oorlog in waarde gedaalde, huis der weduwe van den landheer

te koopen, zoodat Zwam' tenslotte tegen een bezoeker kan zeggen: De Baas . . . . ben ik. De ironie, besloten in zijn observaties van zijn ouders en de familie van den patroon doet niet sympathiek aan. En de „groote sociale en politieke feiten van het oogenblik" worden wel vanuit een zeer klein gezichtshoek bezien. Te oordeelen naar wat in dezen roman geschreven werd, hebben ze daar op 't platteland van Italië wel een heel zonderlinge en kinderlijke manier van revolutie maken. Dolly, een familielid van den patroon, die in zijn huis logeert, is naar mijn smaak nu niet bepaald „het ideaal van vrouwelijke gratie", ik zou eerder zeggen dat zij een vrij oppervlakkig modern meiske is. Alles bij elkaar een vrij onbeduidend boek; wegens geest en behandeling uitsluitend voor volwassenen.

Rhodes. (Kathlijn) ALLAN'S WIL. (360) f. 2.15. Vertaald door Henriette Rappard. J. Philip Kruseman. Den Haag.

Chrisinge Romney, op weg naar Afrika, ontmoet aan boord den officier Owen Cheyne, dien zij lief krijgt. Bij het scheiden van boord, vertellen kwade tongen haar, dat hij verloofd is met het mooiste meisje uit het gezelschapsleven in Caïro: Poppy Fanshaw. Haar trots is dan gewond, daarom verlooft zij zich met een veelbelovenden jongen schilder, Allan Fraser.

Cheyne ontmoet haar weer met zijn vriend Dr. Lassen en bij het hooren van die verloving vertelt Lassen hem, dat Fraser de zoon is van een beroemden schilder, die afstamde uit een familie van erfelijk-belasten.

Het huwelijk gaat evenwel toch door, want Cheyne waarschuwt niet, omdat hij gebonden is door een eed aan de moeder van Allan.

Christine is zeer gelukkig, maar haar baby is een idioot kind. Dan komt zij er achter hoe het met haar man gesteld is. Veel later komt Fraser het ook te weten, wanneer Dr. Lassen, bij een heldhaftige poging, om bij stormachtig weer, een ziek geworden man in den vuurtoren te gaan helpen, verdrinkt.

De schilder maakt dan een einde aan zijn leven. Eenigen tijd later schrijft Poppy haar verloving met Cheyne af en dan wordt toch nog Christine zijn vrouw.

Alleen geschikt voor rijpere lezers met ervaring.

Rhodes. (Kathlijn) DE MEEDOOGENLOOZE WOESTIJN. (426) f. 2.15 Vertaald door Henriette Rappard. J. Philip Kruseman. Den Haag.

Phillida Gordon ontmoet op een reis naar Zwitserland de twee broeders Oliver en Owen Cassilis. Zij heeft geflirt met den jongste, Oliver, en gedacht dat hij haar ten huwelijk vragen zou, maar zij ontvangt een aanzoek van den oudste, dat zij aanneemt.

Zij gaat naar Egypte, want haar echtgenoot is assistent van een professor, die opgravingen doet en een boek daarover schrijft.

Phillida is verliefd geraakt op een Egyptenaar, die in de woestijn een paleis met een prachtigen tuin heeft, waar hij zijn vrouwen opgesloten houdt. Na lang aarzelen geeft de jonge vrouw toe aan haar verlangen en zoekt Hassan Bey in zijn paleis op. Zij vlucht nog juist op tijd, loopt in de armen van haar man, die zonder het te willen den Egyptenaar neer slaat, waardoor hij dood van de trappen van het paleis valt. Phillida wordt dan zeer ziek en moet naar Engeland terug. Haar man, die haar oprecht lief had, schijnt zich geheel van haar terug getrokken te hebben. Hij laat haar alleen naar Engeland vertrekken en gaat zich weer wijden aan zijn werk.

In Engeland verneemt zij, dat haar man spoorloos verdwenen is. Oliver gaat er dan op uit om Owen te zoeken en Phillida begrijpt dan pas hoe veel zij van haar man houdt. Gelukkig komt alles tot een goed einde, doordat Owen na een harde gevangenschap bij de Egyptenaren, ontvlucht, Oliver ontmoet en bij zijn verlangende vrouw in Engeland terug keert.

Lang niet voor iedereen!

Sabatini. (Rafaël) DE MINNAARS VAN YVONNE. (250) f. 2,15. Vertaald door Henriette Rappard. Philip Kruseman, Den Haag.

Dit boek, dat een deel der gedenkschriften van Sieur Gaston de Luijnes is, toovert ons in levendige stijl den tijd voor oogen, toen de veel gehaten Kardinaal Mazarin een scepter voerde in Frankrijk. Door het hof was het huwelijk vastgesteld van de rijke Freule Yvonne, de Canaples en een neef van den Kardinaal. Deze neef, Andrea, is een vroolijke, eerlijke jongen, groote vriend van Gaston en niet van plan zich aan het bevel van den Kardinaal te storen. De vijanden van Mazarin schaken op een goeden dag Freule Yvonne, om haar voor hun eigen doeleinden te gebruiken en Gaston redt haar na een heldhaftig gevecht. Nog vele verwikkelingen komen dan tusschen den dapperen redder en het trotsche meisje, die het boek uiterst boeiend maken, waarna zij tenslotte, ondanks alle kuiperij en tegenwerking, toch een gelukkig paar worden.

Sabatini verstaat meesterlijk de kunst zich in de zeden en gewoonten van vervlogen eeuwen te verplaatsen en daaruit boeiend te vertellen.

Sherwood. (Anderson) ARME BLANKE. (284) ingen. f. 2.90. H. P. Leopold's 's Hage.

„Arme Blanke" (Poor White) is de naam, oorspronkelijk door negers in verachtelijken zin gebezigd voor blanken, die geen andere waren dan hun eigen werkkracht ter markt kunnen brengen en dik-

wijls een harder leven leiden dan vroeger de slaven. De „Arme Blanke" van dit verhaal is aanvankelijk Hugh Mc. Vey, een lompe onhandige jongen, wien het trage bloed van voorouders uit de Zuidelijke Staten door de aderen kroop. Maar hij wist zijn verstandelijke vermogens zoodanig te ontwikkelen en te concentreeren dat hij een groot uitvinder werd, die echter in het practische leven een onhandig mensch bleef. De ontwikkelingsgang van den uitvinder en de gedragingen van het meisje met wie hij in aanraking komt en trouwt, zijn niet heel overtuigend geteekend. Beter geslaagd is de schrijver, waar hij de groote veranderingen beschrijft die land en bewoners ondergingen, toen in 't laatste kwart der vorige eeuw in de Vereenigde Staten de groot-industrie opkwam. Want de roman speelt in dien tijd, toen het kalme en gemoedelijke leven bijna zonder overgang weggevaagd werd, om plaats te maken voor een gemechaniseerd leven, waarin meer welvaart bestond maar minder eenvoudige schoonheid. Ook het tragische element ontbreekt niet in den persoon van den ouden zadelmaker Joe, wien het nieuwe leven verbijstert en die in waanzin een moord begaat op zijn knecht, een brutalen kerel die zijn patroon wil dwingen de nieuwe richting in te slaan.

Een geschikt boek voor volwassenen.

Zoomers-Vermeer (J. P.) HET BOEK VAN FLIP EN JANTJE. (282) f. 3.90, v. Holkema & Warendorf, Amsterdam.

In het armste steegje van de stad, in den volksmond „De Slurf" genoemd, dat langzamerhand ontvolkt wordt omdat de bordjes „onbewoonbaar verklaard" steeds talrijker worden, wonen Flip en Jantje met hun moeder. Mevr. Zoomers-Vermeer vertelt van hun grauw armoede-leven, en van hun simpele pleziertjes op een wijze, die bewijst dat zij haar onderwerp zich heeft ingeleefd, en met een gevoeligheid, die ontroering wekt. Men doorleeft de drukkende verschrikking der armoede die het leven der moeder knot. Het is alleen jammer, dat de schrijfster gemeend heeft ook de soms vrij krasse taal, die in het steegje gesproken wordt, te moeten vastleggen; en van de mentaliteit der ziekenhuisnonnen, bij wie de moeder verpleegd wordt, heeft zij absoluut geen begrip. Dat is heel jammer zelfs, want het is een leelijke vlek op de schoonheid van haar werk. Maar overigens, voor volwassenen, die het leven kennen en weten te onderscheiden, een mooi en gevoelig boek.

OPVOEDER EN KIND

Dr. LOUIS BERGER — M. R. TIJSSEN, REDACTEUR VAN DE KATHOLIEKE SCHOOL — F. FONTAINE, SCHOOLHOOFD, LEERAREN VAN DE KATHOLIEKE H. B. S. EN GYMNASIUM TE AMSTERDAM EN DEN HAAG

VOOR DEN OPVOEDER

J. H. F. **Kohlbrugge**. PRACTISCHE SOCIOLOGIE. Deel V Sociale Nooden I. — J. B. Wolters, Groningen (221 pag.) f 3.90..

Ieder nieuw boek in deze serie van de hand van den Utrechtschen hoogleeraar wordt door velen met spanning verwacht en met instemming begroet. Niet omdat men met alles, wat de geleerde schrijver ons voorzet, het maar zonder meer eens is, maar omdat men weet, dat zijn voorstelling van zaken, zijn kijk op de dingen vaak origineel is en hij niet de gewoonte heeft een blad voor den mond te nemen.

Zoo getuigt ook dit 5e deel weer van zelfstandigen arbeid. De schrijver toont op de hoogte te zijn van toestanden in andere landen, niet alleen door litteratuur, maar ook door persoonlijk onderzoek en contact.

Behandeld worden achtereenvolgens: de vrouw, hoogere standen, degeneratie en alcohol. Frissche en oorspronkelijke kijk verrassen den lezer, evenals in de vorige deelen der serie. Maar daarnaast valt toch ook nogal eens een zekere luchthartigheid op, waarmede bepaalde dingen zonder veel argumentatie beweerd worden.

En terwijl wij gaarne erkennen, dat Prof. Kohlbrugge ook den paedagogen telkens nog wel weer iets leert, moeten wij er anderzijds toch over klagen, dat hij zich meermalen over het paedagogische vóór en tegen van een zaak niet voldoende rekenschap geeft en na een heel eenzijdige beschouwing tot een bepaalde conclusie komt.

De groote waarde van zijn boeken is er voor ons in gelegen, dat hij ons denken losrukt uit vastgeroeste banen, ons problemen van een geheel nieuwen kant laat zien, en dat datgene, wat hij schrijft, voortkomt uit een warmvoelend hart. Zijn boeken brengen een verfrissching in ons gedachtenleven, brengen ons zelf weer aan het denken.

Dat de schrijver inzicht mist in het wezen van het katholicisme, moge blijken uit het volgende (p. 67): „Temeer de man een navolger van Christus is, te verder verwijdert hij zich van het manlijke type en nadert het vrouwelijke type. Het christendom is in zijn wezen meer vrouwelijk dan manlijk."

Dr. L. BERGER.

M. M. Stiemans-Hopman. JONGEN. Van Holkema & Warendorf's Uitgevers-Mij. 127 p.

„Bladzijden uit een levensboek" voegt de schrijfster aan den titel van haar boek toe, dat in dagboekvorm in het kort de levensgeschiedenis van haar zoon tot deze in het huwelijksbootje gestapt is, geeft. 'n Tikje sentimenteel hier en daar, maar door de gedachten, die gegeven worden, niet onverdienstelijk. Het ontbreken van iedere godsdienstige gedachte wordt op verschillende plaatsen wel zeer pijnlijk gevoeld en ongetwijfeld zou een katholieke schrijfster dit anders behandeld hebben. Dat „Jongen" na veel mislukkingen op het gymnasium, waar hij eigenlijk niet mee kan, zijn eigen wensch mag volgen en kweeker wordt, geeft de schrijfster herhaalde malen gelegenheid het vraagstuk der beroepskeuze ter sprake te brengen. En als zij met haar boek bereiken mocht, dat hieromtrent juistere ideeën bij de betere standen gaan ingang vinden, mag zij de moeite, aan het schrijven van dit boek verbonden, reeds alleszins beloond achten.

Ik kan de bekoring niet weerstaan om een en ander, dat zij hieromtrent ten beste geeft, te laten volgen: „Het is een dwaze en slaafsche navolging om ieder kind, dat de Lagere School heeft afgeloopen, regelrecht naar H.B.S. of Gymnasium te sturen, alleen op grond van het feit, dat het goede eindrapport de poorten er toe opende. Na wat we met Tom hebben doorgemaakt, zou ik 't wel in de krant willen schrijven: ouders, weest niet te vlug met uw besluit, gaat eerst eens zorgvuldig na, wat er in uw kind zit. Er zijn nog wel andere wegen dan die van het Middelbaar en Hooger Onderwijs alleen,...... Is uw kind eenmaal op de H.B.S. of Gymnasium en gaat het niet, dan is een bron van eindloos kinderleed en huiselijk verdriet geschapen.

Niet passend werk brengt elken dag nieuwe misère mee. Voor iedereen op de wereld is nog wel arbeid naar aanleg te vinden. Al is het einddiploma H.B.S. of Gymnasium een niet te versmaden goed, in dezen tijd, waarop zooveel markten overvoerd zijn, is het toch de kwestie, of we er ons op moeten doodstaren. Zouden niet vele jongens en meisjes oneindig gelukkiger zijn door het kiezen van een handwerk dat voldoening geeft en bevrediging brengt?"

Dr. L. BERGER

VOOR DE JEUGD

Palle: EEN REIS OM DE WERELD IN 44 DAGEN. 170 blz. f 1,75 van Holkema & Warendorf, A'dam.

Sjef van Dongen: VIJF JAAR IN IJS EN SNEEUW. 247 blz. Scheltens & Giltay, A'dam.

Bij gelegenheid van het eeuwfeest van Jules Verne's geboorte

heeft het Deensche blad *Politiken* het origineele denkbeeld uitgevoerd een flinke jongen van 15 jaar een reis om de wereld te laten maken; een moderne Phileans Fogg-reis dus. Men wilde eens zien hoe snel dat in onzen modernen tijd — maar zonder gebruik te maken van vliegmachines — wel mogelijk was; men koos een jongen van 15 jaar om aan te toonen hoeveel makkelijker en veiliger zoo'n reis wel was dan in Phileas Fogg's dagen. De keus viel op den Deenschen jongen *Palle Huld*, die er inderdaad in slaagde de reis te volbrengen, en wel in 44 dagen. Na zijn terugkomst heeft hij — waarschijnlijk wel eenigszins door anderen in de samenstelling geholpen — een boek over zijn reis geschreven. En het is werkelijk een aardig boek geworden dat onze groote jongens beslist met genoegen zullen lezen, al moet men op een enkele plaats wel eens glimlachen om een wat al te jongensachtige uitdrukking.

Bijna gelijktijdig verscheen het boek van een Hollandsche jongen, of eigenlijk een jonge man. Sjef van Dongen is 22 jaar en dus bepaald niet meer een jongen, maar er bestaat overeenkomst, daar ook hij door toevallige omstandigheden er toe kwam een boek te schrijven. De plots bekend geworden v. Dongen vertelt van het leven op Spitsbergen en van zijn pogingen tot redding van een deel van Nobile's lotgenooten. Eveneens voor groote jongens zeer geschikte lectuur. Lezenswaard vooral is dat gedeelte waar v. Dongen vertelt van het schandelijke egoisme en de ondankbaarheid van sommige der Italianen.

Beide boeken zijn geïllustreerd door mooie foto's.

(Zie in het nummer van de vorige maand bij *Fransche Boeken* ook over het boek van Palle Huld).

BRAZIL (A.) De Meisjes van de Derde Klas. (220) f 1,90. 2de druk. D. Bolle, Rotterdam.

Sylvia Lindsay wordt als eenig kind naar kostschool gestuurd voor haar opvoeding. Zij leert daar een vondelingetje kennen. Als zij later door haar vriendinnetje uitgenoodigd wordt om haar vacantie bij Linda door te brengen, ontmoet zij een dokter, die daar ook over huis komt. Deze draagt dezelfde medaillon als Hercy Ingleden en dan komt het uit, dat hij het tweelingzusje, dat samen met Hercy's moeder bij een chineesche opstand vermoord is, de medaillon nog heeft kunnen ontnemen. Zoo blijkt de afkomst van Hercy, het vondelingetje. Geschikt.

HAAR (P. A. ter) In en Om de „Kijkover" (160) f 1,—. Geillustreerd door O. Verhagen. G. B. v. Goor Zn, Gouda.

Het bezorgt de Diemontjes veel verdriet, dat Moeder eenige maanden naar het Sanatorium moet. Gelukkig echter, vooral voor Pum en Job, besluit vader in de duinen te gaan wonen. Daar ver-

maken zij zich in de lange vacantie best en als de regen hen, aan het einde daarvan, weer triest wil maken, komt de zon van Moeders vriendelijke glimlach hen weer opvroolijken. Aardig.

DIJK (Carel v.) Het Geheim van Oom Duc. (322) f 2,50. Geïllustreerd door Henri Pieck. Gebr. Kluitman. Alkmaar.

Louis, een Indische jongen, die naar Holland is gekomen, denkt dat zijn Moeder door de Brahmaansche Priesters verbrand is. Oom Duc vertelt hem dan, dat hij daaraan twijfelt. Louis tracht dan daarom verdere opsporingen te doen.

Onverwacht sterft Oom Duc, het geheim met zich meenemende dat Louis zijn eigen zoon is. Mr. Kingsley, een vriend van Oom Duc komt Louis halen en vertelt hem dat zijn Moeder nog leeft en hij haar in bescherming genomen heeft.

Nog voor zij aankomen echter is Louis' Moeder andermaal ontvoerd. Na vele moeilijkheden en een harde strijd gelukt het hun echter haar uit haar gevangenschap te bevrijden en dan wordt het geheim voor Louis ontsluierd, dat Oom Duc zijn vader was. Goed boek voor oudere jongens.

LAREN (Ina van) Boy. (150) f 1,—. Stempel Keurraad. N. V. de Spaarnestad, Haarlem.

Jet Eizinga was zoo graag een jongen geweest, dat zij zich „boy" liet noemen. Het boek vertelt allerlei aardige dingen uit haar leventje waaruit blijkt dat zij toch een aardig vroolijk meisje is.

In orde.

MASDORP (D.) Gerbrand Dorma's eerste Zeereis naar Australië. (152) f 1,65. Geïllustreerd door O. Verhagen. G. B. v. Goor Zn. Gouda.

Bij een storm bevindt Gerbrand zich met zijn vriend Hein in een roeibootje op het meer. Beiden probeeren de boot te doen keeren, wat niet gelukt. De boot slaat om, Gerbrand wordt door een Duitsche driemaster opgenomen. Hij krijgt een matroos tot vriend, die hem meeneemt naar Australië om daar fortuin te maken. Daar leeren beiden dat zulks alleen met hard werken kan geschieden.

Geschikt.

OSSENBRUGGEN (Cor van) Oome Piet. (176) f 1,—. Geïllustreerd door Nans van Leeuwen. G. B. v. Goor Zn. Gouda.

Lien van Walen wil dol graag met haar familie mee naar Laren, om daar met Moeder samen het winkeltje van Grootmoeder voort te zetten.

Er komen echter heel wat moeilijkheden, maar Oome Piet, de hulp van Moeder en Lien weet ze handig op te lossen.

Vriendelijk boek voor jongens en meisjes.

PETILLON (Willy) Huize Onrust. (235) f 2,15. Van Holkema en Warendorf. Amsterdam.

Een artistiek huishouden, Vader journalist, Moeder talentvolle schilderes, vier kinderen, waarvan Babs en Kees de oudsten. Dienstbodennood, waardoor de orde en netheid in huis veel te lijden hebben, maar gezellig is het er ondanks dat, toch altijd en de liefderijke geest in dit vroolijke gezin is niet voor een kleintje vervaard. Moeder maakt een spoorwegongeluk mee, wordt bewusteloos weggedragen en moet maanden lang in het ziekenhuis verblijven, Zij mag zich op dokters bevel met geen huishoudelijke aangelegenheden bemoeien. Vader neemt een huishoudster, maar daarmee begint een treurige tijd voor de kinderen en hem. De eene juffrouw volgt de andere op, maar geen van allen kan Moeder vervangen, tot er bijna een groot ongeluk met Toetie, de jongste lieveling, had kunnen gebeuren door nalatigheid van de juffrouw. Babs kan dan niet langer hun ellende verzwijgen en vertelt alles wat er in de laatste maanden gebeurd is aan Moeder, die uit haar apathie wakker schrikt en zoo gauw mogelijk met haar oudste dochter naar huis gaat, waardoor de vreugde en gezelligheid in Huize Onrust weerkeeren.

Voor ouderen meisjes een gezellig boek.

TERVOOREN (Lina) Het Verloren Zusje. (147) f 1,—. Stempel van den Keurraad. N. V. De Spaarnestad. Haarlem.

Lodi's zusje is zoekgeraakt. Hij bidt veel voor het arme Treesje. Als Lodi naar school gaat en vriendschap aanknoopt met Theo Roelofs, blijkt het dat de moeder van Theo een oude schoolvriendin is van Lodi's moeder.

Door toevallige omstandigheden komt het verloren Treesje bij de Roelofsen overhuis en dan komt het uit dat het Lodi's zusje is.

Aardig boek voor onze kleine jongens van een jaar of tien.

WEVILL (Lilian) Betty op Kostschool. (224) f 1,90. 2de druk. D. Bolle, Rotterdam.

Betty ziet er vreeselijk tegen op naar kostschool te moeten gaan. Zij schikt zich echter dapper in het onvermijdelijke en krijgt een drietal meisjes tot vriendinnetjes. Met deze beleeft ze heel wat grappige avontuurtjes.

Het is een aardig boek, maar protestansch getint en daarom voor onze Katholieke jeugd niet aan te raden.

Natuurkunde

door Prof. A. MULDER.

OVERZICHT VAN NATUURWETENSCHAPPELIJKE TIJDSCHRIFTEN.

Dingler (Dr. Hugo) Professor an der Universität München: DER ZUSAMMENBRUCH DER WISSENSCHAFT UND DER PRIMAT DER PHILOSOPHIE. (400 blz.) Mk. 13.— Ernst Reinhardt, München. 1926.

In onzen tijd van twijfelzucht, waarin al wat nieuw is met geestdrift wordt aanvaard en al wat den dag van gisteren overleefde voor oud vuil wordt weggeworpen, is het geen wonder te zien, dat ernstige beoefenaars der wetenschap zich meer en meer bezorgd gaan maken over de grondslagen, waarop hun wetenschap rust, en die door den tijdgeest bedreigd schijnen te worden.

Wie eenigen tijd de literatuur der physische en mathematische wetenschappen heeft nagegaan, zal tot de bevinding komen, dat ook op deze terreinen menig vooraanstaand geleerde het noodig heeft geacht de fundamenten zijner kennis aan een nader onderzoek te onderwerpen.

Hugo Dingler, professor der wiskunde aan de Universiteit van München, is een van hen. Hij vestigt zijn aandacht meer speciaal op de grondslagen van het experiment, waarop de heele proefondervindelijke wetenschap berust en bevindt, dat deze grondslagen niet deugen en derhalve het heerlijke gebouw der moderne „wetenschap" (bij uitstek) tot een vormlooze puinhoop ineen moet storten.

„Nichts an irgend welcher Sicherheit ist mehr übrig geblieben" zegt S. op blz. 140. „De eene natuurwet na de andere, die bij haar ontdekking begroet werd als een nieuw inzicht in de geheimen der natuur, moest haar tol betalen aan den twijfel; wat als eeuwige wet was vereerd, moest ondervinden, dat het even goed verlaten kon worden. Daarmee viel ook het fundament voor de geldigheid der geheele wetenschap, n.l. de definitieve beslissing door het experiment, in elkaar. . . ." enz.

En een weinig verder: „Niets, maar ook volstrekt niets is er meer overgebleven aan bewuste zekerheid onzer kennis."

Men ziet het: de „Zusammenbruch" is volkomen. Maar Dingler treurt niet. Hij steekt de handen uit de mouw; hij geeft ons nieuwe fundamenten en nu staat het gebouw zijner wetenschap weer onwrikbaar vast!

En als men ons nu vraagt: laat eens hooren, welke zijn dan die fameuze heipalen, die dat eerst zoo wankele gebouw moeten schragen, dan moeten wij bekennen, dat het niet gemakkelijk is, ze uit

dien woordenvloed met een oppervlak van 400 compres gedrukte bladzijde op te visschen.

Mogen wij ons verlaten op de samenvatting van blz. 276? Dingler schrijft daar als volgt:

„So können wir also *zusammenfassen*: Da alle Form in unserer Auffassungsform in den Willen zu liegen kommt, so wird die Realität, soweit sie nicht der formgebende Wille selbst ist, frei von aller solchen Form sein. Ich muss also beim Versuch, mir von der Realität an sich ein Bild zu machen, jede Formeinführung zu vermeiden versuchen.

Wie soll ich mir nun diese Realitäten an sich denken?

„Das den Menschen in dieser Hinsicht natürlich am meisten Interressierende ist der Mensch. Die weitgehenden praktischen Konsequenzen solcher theorethischen Anschauungen wirken verständlicherweise auf solches Interrese hin. Ist der Nebenmensch mit seinem Leben, seinen Freuden und Leiden nur meine Vorstellung? So dass es eigentlich nur mich gibt? Oder ist das Verhältnis anders?

„In unserer Realität also ist alles mit der Art von Wirklichkeit gegeben, die wir in den Momenten aktivsten, unreflektiertesten Daseins etwa haben. Wir können über diese Realität noch keinerlei Allgemeinaussagen machen, keine Begriffsbildungen in ihr sind uns aufgezwungen. Aber sie ist da. Sie ist nicht etwa da (wie der Sensualismus meint) als eine Sammlung von Farbflecken und Tasteindrucken, sondern sie ist in aller der Zusammengeflossenheit und Einheitlichkeit da, die wir in allen Momenten des reinen Lebens empfinden. Nicht etwa sind die „Dinge meiner Aussenwelt" (wenn wir uns dieser Begriffe hier in rein epideiktischen Sinne bedienen dürfen, um uns überhaupt ausdrücken zu können) da als Resultate meiner Sinnentätigkeiten oder einer Zusammenfassung von solchen, sondern sie sind einfach da. „Wie" darf ich nicht fragen, das setzt schon Kausalität, also Form voraus. So sind z. B. meine Nebenmenschen mit all ihrem Ausserungen, die ich an ihnen erlebe, in unmittelbarster, vollster Realität einfach da, und nicht als Produkte meiner Sinnentätigkeit (das ist eine spätere rational Konstruktion zu Erklärungszwecken). Ihr ganzes Wesen, wie es sich mir darbietet, wie ich es erlebe, ist einfach vorhanden in seinem ganzen unerschöpflichen Reichtum, ohne dass ich mir Gedanken machen darf, „wie" das möglich ist, denn diesses „wie" bedeutet schon Frage nach Erklärung, also nach Form. Und so ist es mit allen anderen „Dingen".

Dat alles is voor Dingler eenvoudig *gegeven*. Hoe komt hij er aan? Dat mag men niet vragen. Voorwaar, een makkelijke theorie!

Dingler noemt het de materie van zijn denken en gaat voort:

„Da aber „Denken" solch „wollendes Vorstellen" bedeutet, so sehen wir, dass, wenn wir überhaupt denken wollen, wir dieses Wollen als etwas Gegebenes hinnehmen müssen. Das ist ja der Grund

warum für jedes Denken dieses Wollen damit zum „Absoluten" werden muss, worauf unser ganzes System hier ja aufgebaut ist. Alle die hier ausgesagten Sätze beruhen ja selbst auf Denken und damit in ihrer letzten Geltung auf diesem Absoluten.

„Das ist die Realität, wie sie sich uns darstellt auf Grund unserer als optemal nachgewiesenen Auffassungsform. Es ist dies die sozusagen *„realste Realität"*, die bisher irgendein philosophisches System aufzubringen vermochte und die realstmögliche überhaupt. Sie ist auch zugleich in dem mehrfach behandelten Sinn völlig bewiesen. Alle die abschreckenden Verzerrungen, welche der Sensualismus hervorgebracht hat, von dem wir zeigen konnten, dass er heute *allen* Systemen ohne Ausnahme zuletzt zugrunde liegt, sei es dem Kantschen Idealismus oder dem Positivismus, sei es manchem Neukantianismus oder dem kritischen Realismus, alle diese Verzerrungen, welche entweder in einem Solipsismus oder in einem Begriff eines Dinges an sich in Erscheinung treten, fallen völlig und für immer bei uns hinweg."

Wie kan dat alles ontwarren, hij zegge het. Ons wil het voorkomen, dat D. den laatsten steun zijner zekerheid meent gevonden te hebben in den wil. Zoo zegt hij bijv. op blz. 159:

„Daar nu echter onder het begrip „Erfahrung" elke soort vaststelling van een „Satz" valt, die van onzen wil onafhankelijk is, blijft ook hier (zooals in 't algemeen wanneer er van geldigheid sprake is) niets anders over dan het nemen van een besluit, welke van de verschillende mogelijke algemeene uitspraken wij willen kiezen, om ze als geldig aan te nemen."

Zijn stelsel schijnt hierdoor een soort voluntarisme te worden (p. 72 sqq.), waarbij toch de eigenlijke „Erfahrung" weer van onzen wil onafhankelijk is.

Wat wij echter na herhaalde lezing van dit boek met zekerheid meenen te kunnen vaststellen, is vooreerst, dat D. de objectieve geldigheid der immediate evidentie heeft miskend, terwijl hij zelf, zonder het te vermoeden, impliciet van deze geldigheid gebruik maakt (zie o.a. blz. 38-40; 166). Zoo is ook hier de natuur sterker dan de leer.

Vervolgens, dat hij den actus elicitus van het verstand verwart met den actus imperatus en zoodoende o.a. ook de vermetele oordeelen in zijn systeem moet opnemen. Hij verstaat niet de abstractie en het ontstaan van den verstandsakt bij de gegevens der zintuigen (zie blz. 277). Hij heeft verkeerde denkbeelden over den wil, dien hij „vorsensualistisch" noemt (blz. 380). Maar zulk een wil bestaat niet, want de wil heeft geen object zoolang het verstand dat niet geeft (nil volitum nisi cognitum) en het verstand heeft geen object tenzij door de zintuigen. Dus ook geen wil (d.i. wilsakt, en daar gaat het hier over, want D. spreekt over „Entschluss") vóór de aanbieding van een object door de zintuigen. Eindelijk verstaat hij zelf de

werking der zintuigen verkeerd, die hij opvat als „eine Sammlung von Farbflecken und Tasteindrücken" (blz. 277) waarbij hij de inwendige zintuigen en den algemeenen zin nog vergeet! enz. Dergelijke opmerkingen kan men schier bij elke bladzijde maken. Wij hebben bij een eerste lezing van het boek daarvan een dozijn klein geschreven bladzijden verzameld, die wij echter den lezer zullen besparen.

Om al deze redenen wil het ons voorkomen, dat het fundament, dat D. ons wil geven, niet deugt. Zijn poging om orde in den chaos te brengen is mislukt, en hij moet gerangschikt worden onder de vele dwaalleeraars, die zich de moeite niet hebben gegeven om de Aristotelische en Middeleeuwsche philosophie te bestudeeren en tot den grond toe zelf door te denken, maar aanstonds er op uit zijn gegaan om in eigen brein een oorspronkelijke oplossing te vinden van moeilijkheden, die uit de beginselen der Middeleeuwsche wijsbegeerte rustloos kunnen worden opgelost.

Wanneer het waar is, wat D. zegt over zijn eigen theorie op blz. 168: „Es ist schon viel, wenn heutigen Tages ein solches Buch wirklich von einem Fachmanne von A bis Z in Ruhe durchgelesen wird. Es ist nun von vorneherein meist unwahrscheinlich, dass ein solcher-sich ein richtiges Bild von meiner Theorie zu machen vermag. Dazu sind die Anschauungen für den Leser zu neu und zu schwer", dan mogen wij dit voor hem ook toepassen op de theorie der Scholastieken en eischen, dat hij die theorie niet moet meenen te doordringen na een vluchtige kennisname alleen.

Zooals wel altijd het geval zal zijn bij dwaalleeraars, is niet alles wat zij zeggen verkeerd. Ook D. heeft, ondanks zijn dwalingen, toch nog veel goeds. Zoo b.v. de inleiding tot het waarheidsprobleem (II); over de waarschijnlijkheid (57); over de wiskunde als zekerheidsfactor (65;) over het tekortschieten van de wet der oorzakelijkheid (66); over het princiep der tegenwoordige practische onoplosbaarheid (123). Schitterend is de beschrijving van den terugkeer tot den chaos (125—132). Juist is ook wat hij zegt over de taak der wetenschap op blz. 169; over de constructie van instrumenten in verband met de Euclidische geometrie (210); over de draagwijdte der proeven van Pasteur (255); en dan het slotwoord, waarin ongetwijfeld veel waars voorkomt.

Maar de dwaling heeft zoodanig de overhand, dat het goede er in verloren gaat.

Bovendien is D. in zijn uitingen over dingen, die ons Christelijk geloof raken, zoo laatdunkend, onkundig en kwetsend, dat wij zijn boek noch aan de Katholieken in 't algemeen, noch aan andersdenkenden kunnen aanbevelen. Welk nut speciaal de natuurkundige uit de lezing, resp. bestudeering van dit eigenzinnige boek zou trekken, vermogen wij niet in te zien. Hij moet een gevoel krijgen alsof

een onbevoegde met geweld zijn laboratorium binnendringt, daar zijn fijnste galvanometer in mekaar trapt en dan zegt: hier hebt ge een Deventer koek, zet daar uw galvanometer maar weer op, dan doet hij beter dan ooit. Wij zijn het dan ook niet eens met Seeliger, die het boek in „Physikalische Zeitschrift" besproken heeft, wanneer hij zegt: „Aber ich glaube, dass alle nicht ganz aphilosophisch eingestellten Naturwissen schaftler und insbesondere die Physiker dieses Buch lesen sollten und auch mit Interresse und Nutzen lesen würden." Integendeel, wij raden het hun beslist af.

(Studiën)

Brievenbus

xxx Sinds begin Februari werd Pater Gielen ontslagen uit het Maria-Paviljoen en vertrok tot verder herstel naar Nijmegen. Men wordt echter verzocht de correspondentie voor *Boekenschouw* en het Centraal Bureau *voor Lectuur* te zennaar *Heerengracht 415* vanwaar zij, zoolang als noodig is, wordt doorgezonden naar Nijmegen.

x. x. x. De Heer J. T. Swartsenburg, Uitgever van het aardige boek van Lummis-Smith, Polly-Anna's Oranjebloesems, was zoo vriendelijk ons mede te deelen dat er geen verwisseling van naam heeft plaats gehad.
Na het overlijden van Porter heeft Lummis-Smith de serie voltooid en wij moeten het erkennen dat zij hierin goed geslaagd is.

P. v. B. v. R. Het zou ons te ver voeren indien wij nog lijsten van meisjesboeken en kerkboeken gingen uitgegeven. Meisjesboeken zijn met beoordeeling en al ruimschoots in ons Maandblad „Boekenschouw" te vinden.

A. P. te D. Marie Corelli, „De Smarten van Satan" en BôYin Plâ, „Het boek van den levenden God" zijn beiden beslist af te keuren.

Fra B. te A. Onlangs verscheen een werk zooals U eenigen tijd geleden zocht. Het boek van Dr. Meuleman, „Van Knop tot Bloesem" zal U wel geschikt lijken voor Uw doel.

x.x. x. Wij moeten de lezers van Boekenschouw er nog eens met nadruk attent op maken, dat vragen aan ons Centraal Bureau van Lectuur gericht waarbij geen postzegel voor antwoord is ingesloten, door ons ter zijde worden gelegd.

M. B. te K. De Duitsche Boeken in Uw brief genoemd, zijn voor volwassenen wel geschikte lectuur. Wij zeggen echter met nadruk voor *volwassenen*.
x. x. x. De Hollandia-Drukkerij Uitgevers te Baarn heeft een Prijsvraag uit geschreven voor een oorspronkelijke Roman van letterkundige waarde, welke een beeld geeft van een der voornaamste steden, streken of provincies van Nederland en van hare bewoners. Prospectus en voorwaarden te verkrijgen aan bovenstaand adres.

J. R. M. te Gr. Het boek *De Hooge Weg van Jurgen van James Bronch Cabell* is ons bekend. De vertaling door J. A. Sandfort verscheen bij Schoonderbeek. Wij hadden het boek doorgelezen en zouden in dit nummer de bespreking hebben opgenomen. Dit is niet gebeurd, omdat wij er geen woord van begrepen. We zullen het nogmaals met aandacht ter hand nemen of wij er wijzer uit kunnen worden. Wij vreezen echter van niet.

De Mozes van Michel Angelo

door H. B.

In één van de vele kerken te Rome, — voor wie het precies weten wil, S. Pietro in Vinculis, — staat een zwaar, groot grafmonument. Het is het graf van Paus Julius II. De grijze dood heeft haar stof over de koude steenen gestreken, waar de tijd sinds eeuwen rondom

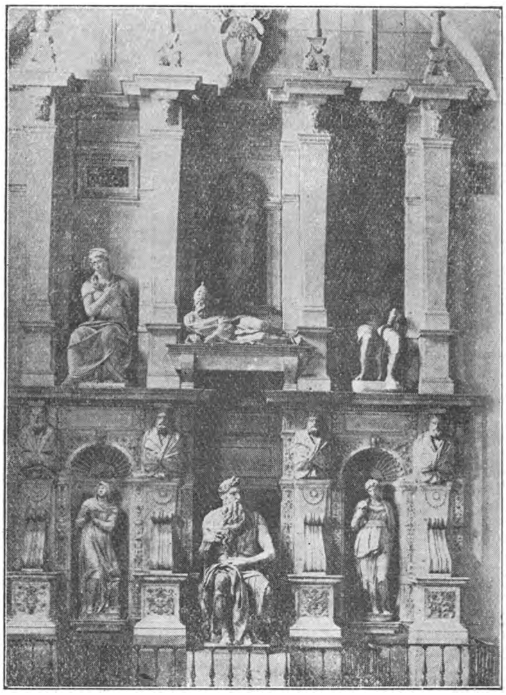

GRAFTOMBE VAN PAUS JULIUS II

gonst. Alleen, tusschen die zonvergeten plechtigheid, springt benauwd, als verdwaald, een levend beeld op. Het staat daar als iemand die bij vergissing tusschen het muffe behang en de afgestofte meubels van een mooie kamer is geraakt.

Al vier eeuwen lang waakt Mozes onaangeroerd bij het graf van Paus Julius. In het begin had deze voor zich een heele staf dergelijke stoere wachters bepaald. Maar Mozes, die toen niet eens genoemd werd, bleek zoo forsch en sterk, dat aan hem alleen de wacht is toevertrouwd.

Toen Michel Angelo in 1505 te Rome kwam, was zijn roem al wijd en zijd gevestigd. David en zijn Piëta hadden de Florentijners, die in die tijd op kunstgebied zeer veel gewend en dus ook zeer kieskeurig waren, in verbazing doen staan; zoo zelfs, dat zij hem stelden boven hun oudere stadgenoot Leonardi da Vinci. Hier in Rome, het centrum en hoogtepunt van kunst en beschaving, kon Michel Angelo zeker rekenen op groote werken, aanzoeken om zijn beelden van vorsten, kardinalen, van de Paus zelf misschien, maar zulk een opdracht als hem nu werd gedaan, zal toch zijn stoutste idealen wel hebben overtroffen. Het gold een kunststuk of liever een verzameling van kunststukken. Paus Julius II wilde hem een Mausoleum laten maken, zooals de oudheid die gekend had, vorstelijk versierd met tientallen groote en kleinere beelden. Het leek wel haast of de overvloed van ideeën, waar het jonge hoofd van Michel Angelo vol van was, nog te kort zouden schieten voor dit grootsche werk.

Te samen met Julius heeft hij het machtige plan uitgedacht, phantastisch tot het onmogelijke toe, zoodat het meer een droom scheen, dan iets dat ooit werkelijkheid zou hebben kunnen worden. Dat bleek ook spoedig. Voor Julius was het een droom geweest, die weldra door een ander plan werd weggevaagd, nog veel omvangrijker, maar ook een Paus meer waardig. Maar voor Michel Angelo was het al werkelijkheid, zoozeer dat het mislukken van dit ideaal hem een van de bitterste tegenvallers uit zijn leven is geworden.

Bramante had de Paus gewonnen voor de nieuwbouw van de Sint Pieter. Wat was er meer in staat alle idealen van een edel mensch te pakken, dan dit machtige idee? Een kerk, die het culminatiepunt moest zijn van alle wereldlijke grootheid om zoo en alleen daardoor het hoogste, wat er aan geestelijke grootmachten bestaat, uit te drukken. Een paleis voor de Paus, een dom voor geheel de Christenheid, een triomfteeken, dat de glorie van Rome en zijn eenig ware godsdienst aan alle volkeren en tijden moest verkondigen, een majestueuze godstempel ten slotte, die het winnen moest van alle imposante kathedralen, die tot dan toe de wereld verlichtten en lof zongen aan God. Geen ideaal zoo hoog, of zoover de werkelijkheid het toeliet, moest Paus Julius al zijn krachten inspannen om het te verwezenlijken.

Maar ook Michel Angelo was totaal overmeesterd door zijn ideaal; alle schoonheid, die in hem was, uit te beitelen in steen. In verrukking had hij dat ideaal met beide armen opgevangen en nu verlangde hij het weer terug te geven om het te zien, gehamerd in marmer. Die eindelooze gedachten, die brandden in zijn hoofd, vorm te geven en mee te deelen en nog schooner en indrukwekkender te maken tot echte werkelijkheid. Nooit gedachte hoop, die nu met en schok zooveel duurder was geworden en iedere dag, naarmate

haar dood scheen te naderen, steeds meer liefde kreeg. Want Julius wilde niet meer hooren van het grafmonument.

Met veel moeite had Michel Angelo zelf uit Carrara het marmer aangevoerd, dat nu lag te wachten op het plein van Sint-Pieter. Maar er kwam niets van. Nog eens probeert Michel Angelo het in 1506 op den dag van de steenlegging van de nieuwe Sint-Pieter, doch hij wordt afgewezen. Dan laat hij alles liggen en vlucht naar Bologna.

DE MOZES VAN MICHEL ANGELO

Maar zoo had Julius het niet bedoeld; na een paar maanden kwam de verzoening tot stand en Michel Angelo kreeg de opdracht tot de beschildering van de Sixtijnsche kapel. Over het grafmonument werd niet meer gesproken.

Pas na de dood van de Paus in 1512, kreeg Michel Angelo de kans een begin te maken met de uitvoering van het groote plan. Hij hieuw Mozes en twee slaven, één stervend, de ander vol gloeiend, stroomend leven, wel zwaar van tegenstelling. Toch ging het niet van harte; toen Clemens VII dan ook met andere plannen kwam, nam Michel Angelo die met vreugde aan, zonder zich veel om het grafmonument te bekommeren. Ook Paulus III wilde zijn aandeel

in het werk van Michel Angelo niet missen. Hij droeg hem de schildering op van het Laatste Oordeel en, als de eenigste man, die na Bramante tegelijk geniaal en doortastend genoeg was, gaf hij hem de volledige leiding over de bouw van de nieuwe Sint-Pieter. Ondertusschen door een bul ontslagen van de verplichtingen tegenover de erfgenamen van Julius II, bepaalde Michel Angelo zich er toe alleen Mozes bij het monument te zetten, terwijl hij zoo veel mogelijk door anderen het werk tot een behoorlijk geheel liet afmaken.

De droom van vroeger was wel een bittere ontgoocheling geworden en het is niet onwaarschijnlijk, dat wij juist iets van die bitterheid terugvinden in het groote Mozesbeeld.

Het beeld nu zelf te beschrijven vanuit de overweldigende indruk, die het niet alleen de eerste maal dat wij het zien, op ons maakt, zal na deze historische bijzonderheden en de, al is het dan ook zeer lichte, kennismaking met Michel Angelo, des te gemakkelijker zijn.

Het beeld van de storm vóór hij losbreekt! De gespannen stilte, die aarde en lucht gedrukt houdt vóór de orkaan. Mozes komt de berg af en daar ziet hij het volk in zonde! Mozes, Mozes, vergrijp u niet! Van God, van de goedheid, van ontzagwekkende majesteit en onmetelijk diepe liefde, valt hij hier — ineens — in de zonde. Hij huivert, schrikt terug. Wat een bitterheid! Gods weldaden, Gods geboden draagt hij bij zich om die glorievol te brengen aan het volk, om ze te toonen met fierheid. — En daar ziet hij dat volk nu voor zich, eindelijk .... in zonde! Wat een ontgoocheling! De opgetrokken kaken, de lip, het is bitter, wat hij proeft. Dat had hij nooit verwacht. Hij is neergevallen op de rots, een en al spanning en strijd. Hij kan zijn hoofd nog niet afkeeren. Die schrik, die afschuwelijke schrik! Zij trekt hem door zijn gelaat, door zijn handen, zij huivert door hem heen. Wel een ontzettend spannend en moeilijk moment! Het onbespiede oogenblik van bittere ontgoocheling. Zijn schouder trekt zich met een rilling op, als om de afschuw af te smijten. Hij bedwingt zich nog. Hij blijft staren; vol bevende ontzetting. Stil! Zijn hoofd is achteruitgestrekt, teruggeslagen! Als de sterke, moedige, forsche man door een geweldige slag. Niemand weet van zijn val. Hij rekt zich uit. Zijn krachten zullen terugstroomen, om dan ....? De schrik, die hem zoo dringend, zoo wanhopig door het lijf stuwt is de schrik van een reus. O, dat had hij nooit verwacht, afgoderij!

Daar beneden aanbidt het volk een gouden beeld, danst en zingt voor een kalf! Mijn God, mijn God, hoelang nog zult gij dit volk verdragen? Ziet, hoe zijn handen grijpen, hoe dat ruwe been wil! Als een trein uit een tunnel, maar zwaarder, wil vermorzelen, vernietigen in toorn, rechtvaardige toorn! In machtelooze woede zoeken de handen om iets te verbrijzelen, maar de kop heerscht nog ; de wil, wil niet. — Vloek, vloek, schokt het lichaam, vloek! Maar de lippen sluiten dicht. De vingers grijpen om steun, het lijf

is neergevallen, zooals het ligt of staat, alleen het hoofd richt vast naar wat hem slaat en wat hij toch niet los wil laten, want vluchten wil hij niet; zóó zal hij de strijd uitvechten, half staand, half steunend; zelfs de moeite om te staan zou te veel zijn.

Wat zal de uitslag zijn? Zal de toorn winnen of de tranen? De afschuw is zoo na aan de toorn en Mozes, hij is zoo sterk. Was hij maar zwakker, zijn tranen zouden hem helpen kunnen. Misschien? Hij vecht nog.

Wat zal het einde zijn? Zal hij oprijzen in zijn koninklijke lengte en de steenen tafels van hoog boven zijn horens neersmakken, voorover tegen de harde rotsen, zoodat de splinters weg zullen spatten door het zonnelicht, zijn woede vooruit — of — zal hij ze wegwerpen met een wanhopig gebaar, terwijl de stukken over elkander glijden, zonder dat hij er nog naar omziet? Zal hij van zijn stut af opstooten als een feest van lange toorn en wegwaden op zijn stampende knieën, zoodat de Joden meenen zullen een onweer te hooren bonzen? Of zal zijn opstaan zijn, traag, als vanonder gras, waar hij loodzwaar zal gaan van drukkende droefheid? Zal zijn mantel hem natrekken in de vaart, hem hinderen als hij de wind inhaalt, zal zijn baard hem verwaaien over zijn schouders, alsof hij een storm achteruit blies — of zal hij met een droeve zwaai zijn kleed om zich heen slaan en zullen zijn krullen slap hangen van rouw?

Zullen zijn handen zijn toorn voortstooten, zijn armen voortduwen, zijn schouders voortrollen met ontzaglijk geweld naar het volk? Of zullen die schouders zijn hoofd verbergen willen en zijn handen tasten naar zijn smart? Ach, zal hij klein zijn met zijn te kleine volk of trotsch, fier, groot boven hun misdaad? Meegeslagen, mee met hen wil hij hen omhoog torsen uit de zonde, maar hij kan ook boven hen gaan staan en slaan. Als hij de rand van de berg is genaderd en zijn armen uitsteekt tusschen de hemel en het volk, zal het dan zijn om Gods harde toorn op te vangen en tegen te houden, hij alleen op die sterke armen — of zal hij zijn handen trillend omdraaien om met uitgespreide vingers de bliksem door te laten kletteren om de flitsen van Gods vloek nog feller aan te hitsen tegen het volk? Heel die felle strijd in dat beeld. Wat is de oplossing? Rechtvaardig of barmhartig? Michel Angelo heeft het niet willen zeggen. Het was hem slechts te doen om het oogenblik van de meest ontzettende zielestrijd. Die heeft hij in het hart gegrepen en toen gedwongen in de steen. Het is het gevecht van een enkel moment. De zonde ineens vuurrood tegen de witte deugd van lange jaren. Gods glorie op de berg plotseling bespuwd door de grofste spot met alles, wat heilig is. Mozes, zijt gij sterk? Laat u dan die tafels ontrukken, een gouden kalf zal er boven, er op troonen! Neen, liever smijt hij zelf de tafels aan stukken! God moet hij verdedigen! Maar dat volk, zijn volk, kan hij het vernietigen? Doch Gods eer? Wat komt die heele natuur in kokende opstand! Wat een storm in

dat gemoed! De knieën willen slaan, de schouders trekken mee, neen, het hoofd blijft nog boven de golven. Zijn baard, zoo zacht en overvloedig, als het symbool van zijn goedheid, heeft hij al afgelicht van zijn hart, nog drukt zijn hoofd fier het lichaam neer, nog dwingt het tot kalmte. Door de vastgebonden lippen kan geen afschuw heen, maar ook geen medelijden. Mozes houdt de adem in, strak is het voorhoofd gespannen, onbeslist, het is, alsof alle bloed is weggestroomd uit de bonzende slapen; de oogen vangen het schrikbeeld wel op, maar drinken het niet in, werpen het niet weg; de horens daarboven zoeken en voelen, wachtend, onzeker. Zij zijn als het rustige, domineerende verstand, als de wijsheid, die zich niet laat verwikken door schokken van buiten, als de kalmte, die rechtop wacht en niet eerder gaan wil, dan nadat de beving daaronder bedaard is. Hij is alleen, Mozes. Geen smeekbede zal hij hooren, geen woede zal hem bewegen; gij kunt hem slaan, hij zal niets voelen.

Het leven is een strijd. Dat heeft Michel Angelo, groot kunstenaar als hij was, diep gegrepen. Dat wilde hij uitbeelden en hij is er niet voor teruggeschrokken dit enorm tragisch moment daarvoor te nemen.

Niet-Katholieken kunnen van Katholieke kunstwerken dikwijls weinig essentiëels begrijpen. Het is een manie geworden onder hen en misschien ook onder vele Katholieken de schoonheid van een werk veel meer te zoeken in de vorm dan in de ziel. Ook wat dat betreft valt hier volop te genieten. Hoe meesterlijk is dat rechterbeen daar neergeplant met die schitterende draperie van de mantel erom, in tegenstelling met het wegwillen van het linkerbeen. Die tegenstelling zet het heele beeld in spanning, want die knie is als het voorspel op het hoofd, als het symbool van de machtige wil, die aan de drang der woede weerstaat. Toch is die knie niet ongeproportioneerd, de linkerarm neemt zijn actie over; zoo blijft het beeld in een dubbele winkelhaak totaal in evenwicht. Het hoofd is en blijft het hoogtepunt, waar alles zich heenricht. Zooals de knie zijn actie overgeeft aan de linkerarm, zoo neemt daarboven een evenredig gelijke verhouding tusschen rechterhand en de dwarse lijn van de baard deze weer over en brengt die zoo naar boven. Opmerkelijk is ook de driedubbele stijging, bijna loodrecht omhoog van de mantel, vanaf de knie naar de grond, dan de baard tusschen beide handen en dan vanaf het gezicht tot de hand. Hier was nog veel meer over te zeggen, evengoed als over afwerking van handen, baard en andere details. Doch het zij genoeg. Wie alleen moet genieten van de pracht, die in die vorm ligt, komt er toch eigenlijk poover af. En in zijn hart, zal zoo iemand bij de eerste aanblik toch wel iets anders bewonderen dan enkel de prachtige baard of de kunstige handen.

Nog een kleine opmerking. Al is de algemeene opvatting, zooals hierboven beschreven, die van één moment van de heftigste strijd,

toch wil men het ook wel eens voorstellen, alsof Michel Angelo een meer stabiele toestand, een karakter had willen uitdrukken. Hij zou dan van Mozes een geweldige mensch, een „Uebermensch" hebben willen maken. Hoe dit uit de psychologie van Michel Angelo, die altijd momenten uitbeeldt en nog veel meer uit de psychologie van het Mozesbeeld zelf, te verklaren, is mij niet recht duidelijk, doch het standpunt blijft verdedigbaar. Men voert aan, dat het beeld voor de afstand gemaakt is, dat dan de indruk veranderen kan; en Michel Angelo zou bij het uitdrukken van het karakter van Mozes speciaal dit moment voor oogen kunnen hebben gehad.

Een oplossing kan alleen Michel Angelo zelf ons geven, zooals er ook getuigenissen van hem bestaan over de Piëta. Dit na te gaan is mij op 't oogenblik onmogelijk. De majestatische schoonheid van het beeld blijft, afgezien van persoonlijke opvattingen, toch altijd even indrukwekkend.

Een zingende zwerver

door JOHN SCHILTE.

Ik herinner me'n zomeravond in 't Haagsche bosch.

Er hing 'n vreemde bekoring tusschen schemerende boomen en in 't rimpelloos vlak van 'n peinzende vijver spiegelden door avondzon roodgekuste wolkjes.

Van 't Bezuidenhout en verder kwamen stadsgeruchten.

Maar ongestoord bleef de rust.

,,'n Avond of 'n wonder gebeuren zal", werd opgemerkt.

En 't wonder geschiedde.

Maar niet gebeurde iets groots en overweldigends, niet werd de wereld geschokt door 't machtige van 't geen plaats greep; — 't was maar 'n heel simpel wondertje: uit de schemer van struikgewas bij 't kalme vijvertje klonk 'n lied, gedroomd op 'n viool. De melodie ben ik vergeten, maar nòg hoor ik 't lied over 't water glijden.

En 'n gelijk gevoel van vreemde verbazing om dat, in zich eenvoudige als dien zomeravond, trof me, toen ik, duizende mijlen verder de wereld in, in 't land waar 't altijd zomer, felle zomer is, zonder lente, zonder najaar, verzen hoorde van iemand vlak bij me.

't Was òòk zoo iets als 'n wonder, omdat ik kort te voren de woorden van *B. Veth* gelezen had:

,,De jacht naar geld-verdienen bij haast iedereen in Indië heeft me steeds enorm getroffen.

Ik weet wel, in dezen tijd van kapitalisme is het in Europa ook niet zooals het behoort.

Maar in Europa zijn geleerden, denkers, dichters, kunstenaars, die, als ze maar een inkomen hebben, dat hun een menschwaardig bestaan geeft, zich zonder reserve wijden aan hun roeping en dan ook ontoegankelijk zijn voor de verlokking van den geldduivel.

In Indië is dat juist anders en het gevolg is, dat er in Indië geen geleerden (op een enkele uitzondering na dan), geen denkers, dichters of kunstenaars zijn.

Wie er in een van deze schoone kwaliteiten komt, voelt zich in Indië zoo ondragelijk ellendig, dat hij zoo gauw mogelijk de plaat poetst. En moet hij door treurige levensomstandigheden er blijven leven, dan is het uit met hem of blijft hij een haat voeden tegen Indië, dat zijn mooiste emoties en gedachten vergiftigen gaat.

Men moet in Indië handel drijven. Wie dat verstaat, hoe dan ook, kan het er misschien uithouden.

Tractement, promotie, geld-verdienen, zijn de emblemen voor het leven van de menschen in Ned.-Indië.

Elke gevoelszenuw, elke hartslag, elk sentiment, elke gedachte trilt, klopt, leeft of bestaat van deze emblemen, bij haast elkeen.

Voor al het andere is men dood." [1])

Deze en zeer vele andere woorden van V e t h vloeien nu juist niet over van 'n enthousiasme voor 't leven van de westerlingen op dien „gordel van smaragd". Hij voelde 'n verlichting, toen hij, over de reeling leunend, de Oost in de blauwe nevel van de zee zag vervagen.

Dat Indië voor den een goed, voor den ander miserabel is, kan afhangen van de suiker, de koffie of de thee, van 'n chef op departement of bureau, die ieder in hun wereldje despotische monarchen zijn. Misschien had Veth last van z'n spijsvertering of van muskieten. Mogelijk heeft hij 'n te diepgaande studie van de menschen gemaakt, en dat moet men in Indië allerminst doen als men nog iets moois over 't redelijk diermensch in zich draagt.

Wat 't ook zij, ik heb zijn boek bemediteerd en 'n uitroepteeken geplaatst bij eerder aangehaalde uitspraak. En nog eens nagelezen toen ik 'n zwerver ontmoette, die beland is in Indië, die niet is verzuurd en verbitterd door 't geen hij rond zich heeft gezien. Ik heb verklaringen gezocht voor de gemoedsrust van dien mensch, en toen ik zijn geschiedenis kende, kwam 't me verklaarbaar voor.

U l r i c h F u s t heeft drie jaar aan 't front gelegen, heeft naast zich kameraden zien vallen, heeft loopgraven zien delven waarbij lijken gekliefd moesten worden ......

En toch hebben die drie jaar hem momenten van schoonheidsontroering gegeven. Oordeel:

EIN FRUEHLING VOR VERDUN

April war's, als wir in den Graben zogen.
Ein Schneesturm gab uns das Geleit.
Drei Wochen waren nun dahingeflogen,
Die Erde mochte laengst ihr Fruehlingskleid
Um ihren nackten Leib geschlungen haben.
Kein Lenzgruss drang zu uns ins tote Land.
Und blickten wir aus unserm grauen Graben,
Dann blinkte ferne nur ein gruenes Band
Am Horizont und liess den Fruehling ahnen.
Zu unsern Herzen, mued' vom Kampfgebraus,
Zog gold'ne Sonne siegreich ihre Bahnen
Und loeste tiefe Sehnsucht in uns aus.

— Abloesung kam. Dem Ruheort entgegen
Mit schwerem Schritt zog unsre kleine Schar.
Ruinen ragten an zerwuelten Wegen,

---

[1]) „Het Leven in Nederlandsch-Indië." Een boek, dat men dient te lezen vóór men naar Indië gaat, zooals men „Beau Geste" van W r e n moet lezen alvorens te teekenen voor het Vreemdelingen-legioen.

Wo einst ein Hof, ein stilles Doerfchen war.
Als wir in Montfaucon einbogen,
Entstroemte einem Garten suesser Hauch.
Und unwillkuerlich hielten wir und sogen
Den suessen Duft. — Ein blauer Fliederstrauch
Stand dort vertraemt in kargen Mauerresten,
Ein letzter Zeuge von verwehtem Glueck,
Als hoffe er, dass unter seinen Aesten
Frohsinn und Lachen kehre bald zurueck.
Die Firne hoher Wolkenberge gluehten
Und strahlten auf das daemmergraue Land.
Berauscht ergriffen wir die zarten Blueten
Und kuesten sie wie schoener Frauen Hand.
Gar manches Auge, das im Kampf und Morden
Furchtbarstes Leid ganz ohne Ruehrung sah,
Nun war es ploetzlich feucht geworden,
Und niemand wusste, wie's geschah. —

Wir zogen weiter. In den rauhen Haenden
Trug jeder einen kleinen Fliederstrauss.
Die Freude in uns wollte gar nicht enden,
Und laechelend traemten alle von zu Haus. —

Laesst einst die Hoelle ihre Tore springen
Und gibt dem Himmel die Verdammten frei,
Wird inniger kein Dank zum Schoepfer dringen,
Als unsre Herzen sprachen vor Verdun im Mai.

't Is mijn bedoeling niet om 't criterium te gaan zoeken van F u s t's kunst. Men heeft om zijn poezie nog niet gevochten als om Achilles' lijk. Hij heeft geen tegenstanders, evenmin als extatische bewonderaars die drukinkt persen uit de woorden, welke hij belieft neer te schrijven. Z'n verzenbundels zult ge tevergeefs zoeken in de boekenkastjes van literair-amoureuze jongedames, die met oogen, als van 'n Rie Cramer maagdeke, zoo smachtend, regels citeeren, leitmotieven voor 'n onbereikbare Platonische liefde. Wel heb ik onder de verzen van F u s t 'n dergelijk specimen gevonden, dat ik hier copieer:

Der jungen Rose gleich, die in der Nacht erblueht,
Und die der Sturm zerpflueckt, eh' sie die Sonne sieht,
Ist meine Liebe, die nicht hoffen darf.
Und meine Lieder sind den Rosenblaettern gleich,
Im ersten, suessen Traum verblutet im Gestrauch, —
Mein Glueck, das Dir der Sturm zu Fuessen warf.

Maar de verzen zult ge niet vinden in bundels om de zeer simpele rede, dat eerst binnenkort de eerste bundels verschijnen gaan. Tot nu heeft Fust gepubliceerd in tijdschriften onder de letters U. F., dit verklarend: omdat hij 'n naam onder 'n enkel vers even wanstaltig vindt, als bij bloemen in 'n oerwoud 'n stok met 'n plankje, waarop deftig de Latijnsche naam staat geschilderd.

De bundels, die binnen afzienbaren tijd zullen verschijnen, heeft hij gedoopt: Geschenke der Einsamkeit, en zijn verdeeld in: *Hauch aus heimatlichen Schollen* en: *Suedliche Weisen.*

„La littérature est une chose qui touche à toute chose", merkte Emile Faguet op. Dit is zeker van toepassing op de veelheid van stemmingen welke Fust bedicht heeft. Men mag opmerken dat de techniek van hem „gewoon" is omdat hij scandeerbare verzen schrijft. Maar hij heeft 'n heel eigen vizie op de alledaagsche en schoonste zaken van deze wonderlijke wereld. Zijn verzen zijn sterk uitgesproken levensbekentenissen, en zijn confessiones zijn beïnvloed door z'n rol in de lange tragedie van menschenslachting. Van vóór dezen tijd, die deprimeerend was voor millioenen van verschillende rassen, die neersloeg alle illusie van menschenmin en deze voor even zoovelen maakte tot niets meer dan 'n fraaie onbereikbaarheid, heeft hij herinneringen neergeschreven aan 'n dag, 'n ochtend of avond, aan ontmoetingen, aan velerlei andere levensmomenten in Westfalen.

Ludwig Schröder heeft van deze verzen verschillende uit tijdschriften overgenomen in *Bunte Wiese* [1]), en schreef over Fust in z'n epiloog niets anders dan: „Mit besonderer Freude reihte ich die Gedichte von Ulrich Fust ein, einem jungen Westfalen, der zeit Jahren in Bandoeng auf Java lebt, aber noch mit allen Fasern seines Herzens an der alten Heimat haengt."

Fust zelf droomt van z'n „Heimat" in z'n eerste vers uit *Suedliche Weizen* „Insulinde":

Norden, schneehaeuptige Mutter,
Ewig muss ich Dich lieben.
Ich verliess dich im Leichtmut,
Das Suedland lockte so sehr.

Wehe, nun bin ich verfallen
Insulinde, der Schoenen,
Und ihre leuchtenden Reize
Halten mich zaubrisch gebannt.

Heiss ist der Kuss Insulindes

---

[1]) Jugendherbergsverlag, Hilchenbach.

Und von berauschender Suesse.
Will meine Liebe zum Norden
Loeschen fuer immer in mir.

Heimat, riefst du zurueck mich,
Den die Fremde umstrickt haelt,
Lachend zerriss die Verschmaehte
Mir bei dem Abschied das Herz.

F u s t ziet, in tegenstelling met V e t h, van Indië alleen de mooie en droomerige zijde. Gelukkig mensch! Ik wil nog 'n enkel vers afschrijven uit z'n *Suedliche Weisen*, waarvan hij me de copie ter lezing heeft afgestaan.

ABSCHIED VON KARTINI

Der Abend kam,
Schon spruehte ein Goldhauch auf Wolkenweiss.
Vor Deinem Hause in suesser Scham
Entgluehten rote Rosen duftheiss.
Ein Kokoswaeldchen stieg dunkelgruen
Fontaenenhaft auf in das Abendgluehn.
Ich hielt Deine schmale, gebraeunte Hand.
Wir traeumten hinaus in den Rosenbrand.
Der Abend kam.

Zu Fuessen mir,
Auf der Matte gehockt nach indischer Art,
Du holdes Maedchen, sah ich in Dir
Meiner Traeume Verheissung. So blumenzart
War der Duft Deines Haares, das Kosen der Hand,
Der Blick, der tauig zu meinem fand,
Des Koepfchens Schmiegen an meinem Knie,
Deines Plauderns traumhafte Melodie,
Zu Fuessen mir.

Wie jaeh ward Nacht.
Melatti lag wirr auf dem Lager verstreut.
Und was wir gelobt, gefluestert, erdacht,
Geschah in des Herzens Trunkenheit.
Jaeh gellte vom Hafen ein Dampfsignal,
Gleich Menschenaufschrei in Abschiedsqual,
Verschloss Deinen Mund, der noch schmerzlich gelacht.
Wie jaeh ward Nacht! — — —

Ter kennismaking nog 'n paar gedichten uit „*Hauch aus heimat-*

lichen Schollen". Ik behoef er dan verder geen commentaren aan vast te knoopen.

Nur ein Paar Verse", schreef W i b b e l t [1]). „Nur ein paar Verse — aber ein kostbares Kunstwerk .... du meinst, die Worte haettest du auch finden koennen .... gib acht, ich sage dir solche Verse!" ...... Maar ik niet van Goethe, zooals W i b b e l t, doch van een, die door maar enkelen is gekend nog. Ik laat u hier verder alleen met F u s t, trek mezelf bescheiden terug, vraag enkel excuus dat 'n „nur ein paar Verse" zijn, daar ik moeilijk driekwart van twee dichtbundels kan afdrukken.

Mogelijk voelt u niet de ondefinieerbare bekoring, die ik kreeg bij 't lezen, omdat ik luisterde naar de verzen als naar 'n gamelan, van ver uit 'n kampong klinkend, uit donkerte van palmengroep, geluiden, monotoon als 'n avondkoelte, wiekend de heilige sterrennacht in; of de beelden zag uit de gedichten, met verbazing van zoo dichtbij en toch zoo vreemd en ver, als 't silhouet van 'n bergketen tegen vlammende tropenlucht, en de bundels las en dóórlas met 'n zoeken naar vanwáár, zooals men zoekt bij 't opsnuiven van 'n melattigeur tusschen stanken van draagbare warong's, en ik, de copie, na lezing, ter zijde leggend, verwonderd er over was, zooals men in Indië zich verwondert bij 't ontmoeten van 'n eenvoudig, onbaatzuchtig, eerlijk mensch .... Maar men ziet in dit palmenland de rasgenooten gewoonlijk te kort om zekerheid er over te krijgen.

Maar lees:

IN DER HERRGOTTSSCHENKE.

Der Herrgott verschenkte Freudenwein
Und lud die Menschen zum Frohsein ein.
Als Erster nahte ein reicher Mann.
Er sah sich die Schenke von Ferne an
Und liess durch den Knecht dem Herrgott sagen,
Er bitte ihn, Wein an den Wagen zu tragen.

Der Herrgott trat an den Wagenschlag
Und wuenschte dem Gast einem „Guten Tag".
Da schnitt der Reiche ein saures Gesicht:
„Geht, spart Euch den Gruss, den zahle ich nicht.
Schnell, bringt mir den trefflichsten Freudentrank,
Und schmeckt er mit gut, winkt goldener Dank."

Der Herrgott ging und laechelte fein.
Er brach einem Kelch vom blumigen Rain,

---

[1]) „Das Buch von den vier Quellen."

Der war mit silbernen Tropfen gefuellt:
„Hier trinket ihn leer, und der Durst ist gestillt!"

Wie wurde der reiche Mann empoert:
„Mir Tau anzubieten ist unerhoert!
Ich habe des klingenden Goldes genug,
Und andere fuellen mir gerne den Krug.
Den Tau mag die Blume nur selber trinken,
Fuerwahr, mir doch bessere Genuesse winken."
Dan rollte sein Wagen zum Dorf hinein.
Der Herrgott sprach: „Er wird freudlos sein."

Ein armer Mann nun des Weges kam,
Er schleppte an wertlosem Plunder sich lahm,
Bestaubt war sein Wams, zerrissen sein Schuh.
Er stand mit dem Herrgott sogleich auf „Du",
Er keuchte: „So bringe ein Traenklein mir,
Und mundet es, will ich Dir dienen dafuer.
Da laechelte wieder der Herrgott fein:
„Ich denke, Du wirst wohl zufrieden sein.
Nimm hin den Kelch und trinke den Tau!"
Der Arme grinste und blinzelte schlau:
„Den Blumen der Au mag der Trank wohl genuegen.
Doch trink ihn nur selber. Leb wohl. Viel Vergnuegen!
Ich ziehe der Spur eines Reichen nach,
Der haelt in den Schenken manch frohes Gelag,
Dort wird es an Essen und Trinken nicht fehlen,
Und wird er nichts geben, so werde ich stehlen."
Dann schlurfte der Arme bepackt feldein.
Der Herrgott sprach: „Er wird freudlos sein."

Da kam ein Gelehrter des Weges daher,
Ein Buch in der Hand, gedankenschwer.
Er schaute den Herrgott nachdenklich an:
„Ihr seid wohl ein Wirt, bringt Wein mir heran."
Als Gott ihm den Tau in dem Blumenkelch bot,
Entfuhr dem Gelehrten ein: „Sapperlot!
O, koestliche Freude, was muss ich da sehen?
Mir deucht, es sind neue Campanulaceen!"
Da lachte der Herrgott in sich hinein:
„Nimm hin", so sprach er, „den Kelch und den Wein,
Ich will ihn Dir schenken, und wenn er gefaellt,
Empfehle mich weiter der uebrigen Welt.
Schon waehrend der Forscher davonschritt und sann,
Der schimmernde Wein aus dem Kelche ihm rann.
Da dachte der Herrgott: „Er waehnt sich nun klug,
Er trocknet die Freude und presst sie im Buch."

Und als nun der Herrgott noch schmunzelnd dastand.
Kam hurtig des Weges ein junger Fant.
Er trug keine Buerde, er schleppte kein Buch.
Das freute den Herrgott: „Der Bengel ist klug!"

„Gruess Gott", sprach der Bursche und zog den Hut,
„Ich bin nur ein fahrendes Kuenstlerblut,
Doch, wenn Ihr gestattet, dann ruhe ich aus.
Hier will mir's gefallen. Ich fuehl' mich zuhaus."
Da laechelte wieder der Herrgott fein:
„So raste, ich hole Dir Freudenwein."
Der Musensohn schluerfte; der Wein war gut,
Er rann ihm wie feurige Sonnen durch's Blut.
Und als dann der Bursche der Freuden voll,
Ein froehliches Danklied zum Herrgott scholl.

Und hatte das Liedlein ein Ende genommen,
Ist wieder der Herrgott mit Kelchen gekommen.
Hei, war das ein Zechen und heiteres Singen.
Wer's hoerte, der musste im Takt dazu springen.
Es huepfte das Haeschen, das Kaeferlein schwirrte
Um's Herrgottslokal mit dem freundlichen Wirte.
Es nahte der Falter mit schwankendem Fluge
Und trank mit dem Saenger aus einem Kruge.
Die Bienen brummten vergnueglich dazu.
Da sagte zum Saenger der Herrgott: „Du,
Mein herzlieber Bursch, Du gefaellst mir, darum
Tritt ein in mein Gasthaus Elysium!"

FAEHRTEN IM SCHNEE.

Vier Faehrten fuehren zum Forst hinein.
Die erste wird von dem Foerster sein.
Der Schritt ist ueber die Maszen lang,
Ich kenne des Gruenrocks eiligen Gang.

Vier Faehrten fuehren zum Forst hinein.
Die zweite wird von dem Holzknecht sein.
Der Holzknecht traegt nagelbeschlagene Schuh
Und Hufeisen auch an dem Absatz dazu.

Vier Faehrten fuehren zum Forst hinein.
Die dritte — von wem mag die wohl sein?
Ein altes Weiblein, das Holz geholt —.
Der Schuh hat geschlurft und war schlecht besohlt.

Vier Faehrten fuehren zum Forst hinein.
Wie ist die vierte so zierlich und klein!
Die Form des Schuhwerks nach gutem Schnitt,
Jungfraulich gedraengt der leichte Schritt.

Ihr lieben niedlichen Stapfen im Schnee,
Wie lustig ihr plaudern koennt. Ich gesteh,
Dasz ihr mich verliebt macht. So fuehrt mich hin
Schnurstracks zu der einsamen Wanderin.

DER SOMMER IM HEIMATTAL.

Der Sommer zieht das Tal entlang.
Sein junges Herz ist voller Minne.
Berauschend, wie ein Feuertrank,
Durchstroemt sein Atem alle Sinne.

Die Wiesen haben, reich bestickt,
Den gruenen Teppich ausgebreitet,
Darauf der Sommer, goldgeschmueckt,
Mit Siegerblick zum Throne schreitet.

Sein blauer Koenigsmantel glaenzt
Und flattert durch die weiten Lande.
Die Sonne Freudenwein kredenzt,
Sie fuellt die Kelche bis zum Rande.

Der Rotdorn glueht in holder Scham,
Wie eine Braut vor ihrem Freier.
Am Wege flammen wundersam
Des Ginsters helle Freudenfeuer.

Am Kirchlein, in der alten Stadt,
Vertrauefeln die Kastanienkerzen.
Der Bluetenmai ein Ende hat.
Nun oeffnet, Rosen, eure Herzen.

FELSENKUESTE.

Mir war es, als hoeben aus blauer Flut
Sich schlanke, weisschimmernde Haende,
Die warfen im stuermischen Uebermut
Des Meeres schaeumendes, perlendes Gut,
An die duesteren Felsenwaende.

Die trotzigen Klippen erschienen mir

Giganten mit klaffenden Narben.
Kein Helmbusch zwar, keine leuchtende Zier —.
Nackt war, wie einst sagenhaft Seevolk hier,
Der Fels, den die Wogen umwarben.

Die Moeven, sie schwebten vom Felsen zum Meer
Wie lautere Liebesgedanken,
Im traulich-toerichten Hin und Her.
Und unten rauschten die Wogen so schwer,
Als muesse das Riff darin schwanken.

Ich schaute hinunter wohl lange Zeit
Auf der Wellen Werben und Schaeumen.
Mein zagendes Herze ward leicht und weit.
Ich musste von nordischer Einsamkeit
Und den Helden der Skalden traeumen.

HERBSTBILD.

Hinter einer Huegelkette
Scharfgeschnitt'ner Silhouette
Sind, von Goldglanz ueberhaucht,
Blaue Fernen aufgetaucht.

Vor mir eine duestre Scheuer,
Qualmende Kartoffelfeuer,
Bauern mit Gefaehrt und Pflug,
Hoch ein Wandervogelzug.

Braune, umgepfluegte Erde,
Muede Knechte, muede Pferde.
Einer steht und woelbt die Hand,
Traeumt hinaus ins weite Land.

SONNENABSCHIED.

Es ist der Tag gegangen
Mit freuderoten Wangen,
Und in Erinn'rungssuesse
Schreibt er mit Roetelstiften
Auf allen Wolken Gruesse
In riesengrossen Schriften.

Die Sonnenkinder spaehen
Verzueckt, denn sie verstehen
Der Sonne Liebesschreiben,
Sie laecheln und ergluehen,
Selbst meine Fensterscheiben
Die Gruesse wiederspruehen.

NACH DEM REGEN.

Die Baeume triefen regensatt.
Blitzblank gewaschen liegt die Stadt
Im Tale, mir zu Fueszen.
Die Wolken wallen ernst und schwer,
Ein duest'rer Pilgerzug, daher,
Mit Traenen abzubueszen.

Da springt ein kecker Sonnenstrahl
Durch ihre Reihen in das Tal,
Gegrueszt von Vogelkehlen.
Die Ziegel wie in Freude gluehn;
Zwei Raben, die nach Regen schrien,
Beschaemt sich buschwaerts stehlen.

Eind Birkchen, das noch froestelnd stand
In seinem duennen Lenzgewand,
Strahlt, warm vom Licht umschlungen.
Ein Dueftegrusz vom Weiszdornstrauch.
Ich saug' der Erde reinen Hauch
Begierig in die Lungen.

VERWUNSCHENER GARTEN.

Es liegt ein verwunschener Garten versteckt
Im Tal meiner Heimat, von Weiszdorn umsaeumt,
Von wucherndem Unkraut weisz ueberschaeumt.
Durch Zufall hab' ich ihn heute entdeckt.

Im Schatten der silbernen Pappeln rankt
Der Efeu und kriecht ueber Staemme und Moos.
Die Blumen blicken flehend und grosz
Wie Kinder, denen vor Fremden bangt.

Und Brombeergebuesch spannt ueber den Weg
Die schuetzenden Dornen aus kreuz und quer.
Es rauscht in den Zweigen vertraemt und schwer,
Als ob Dornroeschen im Schlafe dort laeg!

Wehmuetig der Weiher im Daemmerlicht
Auf alte, vergessene Maerchen sinnt.
Wann naht das erwachte fuerstliche Kind
Und spiegelt sein lachendes Angesicht?

Wie Traenen, welche die Sehnsucht vergosz,
So schimmert der Tau auf dem ueppigen Flor.
Ich breche die Ranken, ich breche das Rohr
Und finde, ach, finde kein Koenigsschlosz.

Herbert George Wells

door P. W. ASSMANN.

Meer dan in een der overige West-Europeesche staten is de literatuur in Engeland beïnvloed geworden door het socialisme; in dien zin, dat een vrij groot deel der romanliteratuur, ontstaan na 1880, geïnspireerd is op de beginselen der leer van Karl Marx. Het begin van de „Victorian age" had het terrein, waarop de roman zich bewoog reeds geweldig uitgelegd, en den auteurs tal van nieuwe onderwerpen ter behandeling aan de hand gedaan. Het einde van dit belangrijke tijdvak heeft o.a. door de opkomst van het socialisme, weer verschillende nieuwe gezichtspunten geschapen, vanwaar uit de schrijvers hun stof konden bezien.

H. G. WELLS

Dat socialistische tendenzen zich zoo bijna onmiddellijk in de Engelsche literatuur hebben laten gelden, wordt hoofdzakelijk hieruit verklaard, dat de eerste enthousiaste volgelingen der stellingen van Karl Marx in het Vereenigd Koninkrijk vooral gevonden werden onder kunstenaars en schrijvers — waarvan velen zich vereenigden in de, in 1883 opgerichte, „Fabian Society" — die in hun werken onmiddellijk getuigenis begonnen af te leggen van hun nieuwe opvattingen. Shaw, William Morris, Henry George, Edward Carpenter, Robert Blatchford en Herbert George Wells zijn de meest op den voorgrond getreden schrijvers, die, hetzij lid zijnde der „Fabion Society", of met haar werkzaamheid sympathiseerende, hun visie op het leven in de eerste plaats hebben laten bepalen door hun socialistische opvattingen. Geen dezer auteurs heeft zulk een enorme werkzaamheid ontwikkeld als Herbert George Wells en van geen is ook de populariteit zoo recht evenredig daaraan. Wells heeft in zijn 35-jarige schrijversloopbaan kans gezien ruim 60 werken te schrijven.

Dat Wells socialist is, wil niet zeggen dat hij uitsluitend van socialistischen geest doortrokken romans en essays geschreven heeft.

In zijn oeuvre komen verschillende vrij onschuldige werken voor, vooral onder zijn fantastische romans, maar de overgroote rest, meer in 't bijzonder zijn realistisch genre, is hem geweest een middel ter uiting van tal van beginselen en ideeën, welke regelrecht in strijd zijn met de geopenbaarde waarheid en de zedeleer. Deze auteur, fantast en realist, is een dwaalleeraar, zeker een quasi-diepzinnige,

maar die, door de groote populariteit welke zijn deel is en dus door de enorme lezerskring welke hij binnen en buiten Engeland de zijne mag noemen, een niet te onderschatten gevaar oplevert.

Herbert George Wells is voortgekomen uit den kleinen burgerstand; hij werd in 1866 geboren te Bromley in Kent. Zijn ouders dreven daar een winkeltje; de oude heer Wells was tevens beroepscricketer. In zijn jeugd heeft Wells ruimschoots het leven gekend van den betrekkelijk arme, die moet trachten te leven van den eenen dag in den anderen; zijn indrukken uit die eerste jeugdjaren heeft hij later gedeeltelijk vastgelegd in zijn essay *First and Last Things* (1908; herzien en uitgebreid in 1917).

De economische omstandigheden van het gezin lieten niet toe, dat den jongen Herbert veel tijd werd gelaten behoorlijk onderwijs te genieten, vooral niet, toen, na den dood van zijn vader in 1878, zijn moeder genoodzaakt was een betrekking als huishoudster te vervullen bij de familie waar zij vóór haar huwelijk ook reeds in dienst was geweest. Het was vanaf zijn plaats in deze verhouding, dat Herbert Wells voor 't eerst kennis maakte met „upperclass life", verschillende — natuurlijk critische — indrukken daarvan hebben hem gedeeltelijk stof geleverd voor een van zijn bekendste realistische romans, *Tono-Bungay* (1909). Ik kan hierbij meteen opmerken, dat ook in de meeste der overige romans behoorende tot dit genre, evenals in enkele zijner essays, veel autobiografie is verwerkt. Toen hij 15 jaar oud was, moest Wells reeds de „struggle for life" beginnen: op dien leeftijd werd hij bediende in een „chemist's shop". Bijzonder vlot verliepen die eerste schreden op den levensweg niet; de vijzel liet hij al spoedig in den steek om naar de ellemaat te grijpen, en Wells begon opnieuw als „draper's assistant". De in 1905 uitgekomen roman *Kipps*, waarin een winkelbediende de hoofdpersoon is, bevat veel herinneringen uit den tijd dat hij zelf in den lakenhandel was. Ook dit werk stond hem bijna onmiddellijk tegen; als kind reeds voelde hij veel voor studeeren en nu wijdde hij zich gedurende zijn weinige vrije uren met groote toewijding en volharding aan de studie. Als gevolg hiervan slaagde hij er werkelijk in zich een beurs — een „government scholarship" — toegekend te zien, zoodat hij het hartgrondig verfoeide baantje er aan kon geven en een meer geregelde studie kon beginnen aan de „Royal College of Science" te South Kensington. Het was van groote beteekenis voor de overtuigingen in zijn later leven, dat hij hier studeerde onder leiding van den befaamden Thomas Henry Huxley (1825—1895), — „Darwin's Bulldog" —de man die de uiterste consequenties uit Darwin's theorieën heeft getrokken en het meest tot de verbreiding daarvan heeft bijgedragen. Wells studeerde hard, vooral biologie en zoölogie, en het resultaat was een z.g. „London B. Sc. degree (with first-class honours). Geestelijk is de fatale

invloed van Huxley enorm geweest. In een van zijn latere romans *Joan and Peter, The Story of an Education* (1918) teekent Wells eenigszins zichzelf in den persoon van Oswald; den tijd doorgebracht aan de „Royal College of Science" beschrijft hij daarin als volgt: „Those were the great days when Huxley lectured on zoölogie at South Kensington, and to him Oswald went. Oswald did indeed find science consoling and inspiring: Scientific studies were at once rarer and more touched by enthusiasm a quarter of a century ago than they are now, and he was soon a passionate naturalist, consumed by the insatiable craving to know how. That little, long upper laboratory in the Normal School of Science, as the place was then called, with the preparations and diagrams along one side, the sinks and windows along the other, the row of small tables down the windows and the ever-present vague mixed smell of methylated spirit, Canada balsam, and a sweetish decay, opened vast new horizons to him. To the world of the eighteen-eighties the story of life, of the origin and branching out of species, of the making of continents, was still the most inspiring of new romances. Comparative Anatomy in particular was then a great and philosophical new learning, a mighty training of the mind; the drift of biological teaching towards specialization was still to come."

Herbert Wells heeft na afloop van zijn studie eenigen tijd als repetitor gewerkt; terzelfder tijd verschenen ook zijn eerste pennevruchten: een handboek voor biologie en verschillende artikelen in de *University Correspondent*, de *Educational Review* en *de Fortnightly*. Een langdurige en gevaarlijke ziekte was het gevolg van te hard werken, en na zijn herstel wijdde hij zich voorgoed aan de journalistiek en de literatuur. Hij leverde o.a. bijdragen aan de *Pall Mall Gazette* en de *Saturday Review*. In dezen zelfden tijd schreef hij toen ook den eerste van de werkelijk geweldig lange reeks romans waarmee Wells de wereld zou opschepen: *The Time Machine*. Herbert George Wells heeft behalve een flink getal essays twee soorten romans geschreven: fantastische avontuurlijke geschiedenissen en meer realistiche romans. *The Time Machine* behoort tot de fantastische romancen en deze eersteling verwierf voor den schrijver een succes en een populariteit, die — ten opzichte van een bepaald soort lezers — tot den huidigen dag zijn deel zijn gebleven.

Maurice Maeterlinck schreef eens van Herbert George Wells dat deze auteur in het bezit was van „the most complete and the most logical imagination of the age". En in dergelijke bewonderende bewoordingen schreven en schrijven talrijke critici, die, evenals Maeterlinck, zich voor hun oordeel laten leiden uitsluitend door z.g. aesthetische overwegingen, maar dit niet toetsen aan de wetten van godsdienst of moraal. Ik ben in het bezit van een vrij

groot aantal hunner critieken en beschouwingen betreffende het werk van Wells en het is verrassend op te merken in hoeveel daarvan ten slotte geestdriftig de conclusie getrokken wordt, dat deze schrijver een genie is of althans een persoonlijkheid, die de meeste van die eigenschappen in zich vereenigt, wier totaal het begrip vormt van die hoogst mogelijk denkbare menschelijke volkomenheid, die men „genie" noemt. Dat Wells verschillende, voor een literair artist vereischte, talenten bezit, kan niet betwijfeld worden, maar dat hij een geniaal kunstenaar zou zijn, neen, dat wil er bij mij niet in. Mede in verband met het ontbreken in zijn persoonlijkheid van één machtig leidend beginsel, het telkens wisselen zijner denkbeelden en de lichtvaardigheid zijner oordeelen, getypeerd door oppervlakkigheid en dilettantisme — mis ik daartoe te veel in zijn oeuvre wat in de scheppingen van een genie niet ontbreken mag. Wells bezit een ongebreidelde fantasie; zijn „scientific romances" zijn er de duidelijk sprekende getuigen van. Maar die producten dezer fantasie staan, logisch en als verhaal beschouwd, ten achter bij die van Jules Verne, en de daarin uitgesproken critiek — waarvan zoo dikwijls beweerd wordt dat zij het meest waardevolle en essentieele dezer avontuurlijke verhalen zou zijn — is maar al te dikwijls vrij oppervlakkig en goedkoop-socialistisch. Wells is in enkele werken zeer zeker een scherpziend criticus en sommige vooze plekken in het maatschappelijk organisme heeft hij scherp omlijnd geteekend; maar wanneer de diagnose gesteld is, — het halve werk dus — welk geneesmiddel reikt hij uit? Met een, in dit geval, pijnlijke en treurige regelmaat plachten zich tot dusver zijn meeningen over de belangrijkste en diepst gaande problemen, mensch en maatschappij betreffende, te wijzigen en in zijn opeenvolgende romans en essays slaat deze dwaalleeraar telkens weer een anderen weg in, die naar het ideaal zou heeten te leiden. Zelf zoo herhaaldelijk van koers veranderend, schijnt hij te verwachten dat zijn lezers hem telkens maar weer geestdriftig zullen volgen op den nieuw ontdekten weg naar een lichtende toekomst.

Hij begon als „Fabian", is toen blijkens zijn in 1905 uitgekomen *A Modern Utopia* meer gaan voelen voor een olichargischen regeeringsvorm en een daarmee verband houdend maatschappelijk samenstel, om ten slotte ook van die inzichten weer terug te komen, en — oude liefde roest niet — zich maar weer meer bepaald aan socialistisch getinte opvattingen te houden.

Velen, waaronder critici van naam, zijn enthousiast over Wells' humor en roemen vooral de geestige karakteruitbeelding in romans als *The Wheels of Chance* (1896) *Love and Mr. Lewisham* (1900), *Kipps* (1905) en *The History of Mr. Polly* (1910). Maar de humor in deze romans wordt vaak in zijn uitingen te sterk beinvloed door zijn socialistische visie en moet den lezer, die de overtuigingen van den auteur niet deelt, wel geforceerd aandoen,

voorzoover hij niet flauw is. Humor-op-hooger-plan, zulk een, die niet ontstaan is uit een zeer enge, bijna extremistische beschouwing, maar die algemeen-menschelijk is en te genieten valt door elk daarvoor gevoelige, komt in zijn werk zooveel niet voor. Zijn grappen hebben maar al te veelvuldig ten doel het godsdienstig en maatschappelijk eerbiedwaardige belachelijk te maken. Bovendien bevatten zijn scheppingen, naast wat van den eigen tijd is, zooals dat ook in waarachtige kunstwerken kan vervat zijn, waarin langs het eigen tijdsche opgestegen wordt tot wat van alle tijden is, te weinig van dit grootsche en algemeene, waarvan de waarde niet binnen de appreciatie vermogens van eigen aera en geslacht besloten blijven, maar die in alle tijden allen kunnen aanspreken. Integendeel, z'n werken zijn voor het belangrijkste deel door de daarin uitgewerkte gedachten en behandelde thema's en de wijze van critische beschouwing, zoozeer ingesteld op wat van het oogenblik is, dat de vrij groote zekerheid bestaat, dat zij in vergetelheid zullen raken, gelijk met het ophouden der actualiteit van hun onderwerpen. En, me dunkt, dat kan geen verlies voor de literatuur, en — in 't algemeen — voor den geestelijken rijkdom der menschen beteekenen. Wellicht zullen alleen zijn realistische romans in de toekomst eenig historisch belang blijven bezitten, voor zoover daarin een bepaalde reflex is vastgelegd van verhoudingen en toestanden, dan tot het verleden behoorend.

Herbert George Wells heeft het terrein, waarop de moderne roman werkzaam is enorm uitgelegd. In het begin van dit artikel merkte ik al op, dat de Victoriaansche schrijvers, vooral onder invloed der talrijke nieuwe maatsrhappelijke aspecten van hun tijd, het aantal onderwerpen ter behandeling in den roman, reeds beduidend hadden vergroot. Maar volkomen onbeheerscht gingen zij hierbij niet te werk, daar zij toch altijd nog zekere grenzen wisten te trekken, waarvan het bepalen vooral geleid werd door overwegingen van moreelen aard. De meest moderne auteurs, en daaronder vooral Wells zijn veel verder gegaan, en zelfs maakt dit een der verschillen uit tusschen dit tijdvak en het vorige. Wells eischte het volle menschelijk leven en wat daarmee samenhangt, onverschillig in welke uitingen, op als subject ter volkomen vrije behandeling in den roman. Door geen enkele reserve mag de auteur zich volgens hem laten weerhouden. In een van zijn essays schrijft hij over den roman en diens werkzaamheid als volgt: „It is to be the social mediator, the vehicle of understanding, the instrument of self-examination, the parade of morals and the exchange of manners, the factory of customs, the criticism of laws and institutions and of social dogmas and ideas. It is to be the home confessional, the initiator of knowledge, the seed of fruitful selfquestioning." En na dit nader omschreven te hebben als taak voor den romanschrijver, gaat hij door:

„And this being my view, you will be prepared for the demand I am now about to make for an absolutely free hand for the novelist in his choice of topic and incident and in his method of treatment; or rather, if I may, presume to speak for other novelists I would say it is not so much a demand we make as an intention we proclaim. We are going to write, subject only to our own limitations, about the whole of human life. We are going to deal with political questions and religious questions and social questions."

Iets verder eischt hij het recht op volkomen te mogen schrijven over menschelijke hartstochten. En na met een wat al te breed gebaar beweerd te hebben: „We are going to write about business and finance and politics and precedence and pretentiousness and decorum and indecorum, until a thousend pretences and ten thousand impostures shrivel in the cold, clear air of our elucidations," eindigt hij: „before we have done, we will have all life within the scope of the novel."

Een nuchter mensch moet even glimlachen wanneer hij dit staaltje van grootschen opzet gelezen heeft, en wie zijn boeken las moet wel tot de gevolgtrekking komen, dat W e l l s, zoo hij al een zeer uitgestrekt gebied bewerkte, de nieuw toegevoegde terreinen niet diep uitgegraven heeft.

D vitaliteit van zijn verhaaltrant en het schijnbare gemak waarmee hij alle groote problemen behandelt, kunnen niet verhelen, dat hij dilettant is, en in het artistiek behandelen van zijn stof, zooals dit o.a. blijkt uit het concipieeren van overtuigende en reëel-aandoende karakters, schiet hij meermalen te kort en staat hij zeker ten achter bij zijn tijdgenoot Galsworthy.

Het is natuurlijk onmogelijk binnen de enge grenzen van een artikel zijn werken afzonderlijk te bespreken; het aantal is te groot. W e l l s is zijn uitgebreid oeuvre begonnen met het schrijven van fantastische „scientific romances", waarvan de eerste de reeds genoemde *The Time Machine* was. Door dit soort verhalen behoort hij met Kipling en Conrad gedeeltelijk tot de neo-romantiek, zooals die vooral door Stevenson in de literatuur is gebracht. W e l l s voegde er die werken aan toe waarvoor de bouwstoffen ontleend worden aan de „miracles of science". In de romans tot dit genre behoorend fantaseert de schrijver tot in de uiterste consequenties voort op de ideé van een door hem bedachte wetenschappelijke ontdekking, of van een totaal nieuwe maatschappelijke ontwikkeling. Het zijn niet louter avontuurlijke geschiedenissen, — het ware te wenschen geweest, dat de auteur zich daartoe bepaald had, zijn verhalen zouden er lezenswaardiger en interessanter door geworden zijn, — integendeel, W e l l s heeft zijn sociale critiek ook hierin willen uitzeggen door het bespreken en vergelijken der verschillen tusschen de door hem geschapen nieuwe toestanden en de bestaande. Het fantastisch verhaal is hem bijna altijd slechts een middel ter propageering van

zijn sociologische denkbeelden, met het gevolg, dat beiden niet voldoende recht gedaan wordt en door deze behandeling niet tot volle ontwikkeling komen. Heel sterk valt dat op in *In the days of the Comet* (1906). „The resulting combination is unsuccessful alike as a romance and as a novel." De voornaamste dezer „romances" waarvan de lezing voor ontwikkelde volwassenen, tot oordeelen bevoegd, geschikt is, zijn: *The Time Machine* (1895), het verhaal van een toekomst maatschappij en van het conflict tusschen arbeiders en de hen verdrukkende heerschers; *The First Men in the Moon* (1901) een geleerde en zijn vriend reizen in een projectiel naar de maan; *The Food of the Gods* (1904) waarin beschreven wordt hoe alle levende wezens, ook de menschen reusachtig groot worden en wat daarvan de gevolgen zijn, en het reeds genoemde *In the Days of the Comet* (1906), een hekeling der tegenwoordige toestanden, door die te vergelijken met wat ze konden zijn.

Het is te begrijpen dat een auteur van de geaardheid als Herbert Wells die bezit, zich niet enkel zou uitspreken in deze „romances", maar ter uiting van zijn critiek ook gebruik zou maken van dien verhaalvorm, die meer dan eenig andere zich daartoe leent: de realistische roman. Inderdaad heeft hij in dit genre een opmerkelijk groote reeks romans geproduceerd. Maar ook dit instrument heeft hij meer dan eens geforceerd: de geregelde gang der verhalen wordt dan hinderlijk gebroken door lange betoogen. Zijn realistische romans, waartoe het „present-day" England hem de bouwstoffen verschafte, zijn over het algemeen meer voorbehouden dan de „scientific romances". Want verschillende ervan houden een belangrijk gehalte in van wat vrijwel de geheele moderne romanliteratuur karakteriseert: „sexual passion". Verder heeft hij in deze romans ook rijkelijk gelegenheid gevonden zijn ondeugdelijke ideeën te loozen over godsdienstige en maatschappelijke vraagstukken. Enkele der voornaamste realistische romans wil ik hier vermelden.

Wells opende de reeks met *The Wheels of Chance* (1896), waarin via het verhaal eener vacantiereis van een „draper's assistant" door Zuid-Engeland beschouwingen ten beste worden gegeven over „Contemporary life". *Kipps* (1905) is vooral een satire op de hoogere standen; de humor in dezen roman is genietbaarder dan in de meeste andere. Het is 1909 verschenen *Tono Bungay* wordt tot zijn beste werken gerekend; de opzet is breed, een uitgestrekt maatschappelijk terrein wordt hier overzien en de karakterschouwing is vrij diep, behalve die der bijfiguren. Het verhaal ontwikkelt zich rond de campagne voor een kwakzalversmiddel, — in dien tijd een actueel geval —; door de verschillende factoren, waaronder die der passie, moet deze roman tot de af te keuren lectuur gerekend worden.

„Study of sex" maakt ook het hoofdbestanddeel uit van *Ann Veronica* (1909); ook deze roman is voor ons niet bruikbaar; bovendien hebben de daarin behandelde conflicten veel van hun

actualiteit verloren. *Mr. Britling sees it through* (1916) speelt in den tijd dat de wereldoorlog begon, behandelt verwarde geestelijke stroomingen en teekent de toen bestaande verhoudingen en toestanden · in den Engelschen middenstand. Zijn opinies over het huwelijk uitte Wells in *Love and Mr. Lewisham* (1900) en in *Marriage* (1912).

Op meer directe wijze nog heeft Herbert Wells zijn denkbeelden geopenbaard in een lange reeks van „sociological essays". Een der laatste werken die bij deze rubriek kunnen ondergebracht worden is het befaamde *Outline of History* (1922), waarin de schrijver ons vooral vergast op zijn ideeën betreffende de menschelijke evolutie. Bij het verschijnen werd de *Outline of History* — tenminste in bepaalde kringen — voor een meesterwerk uitgekreten. Door den fel-critischen en streng wetenschappelijken Hilaire Belloc werd dit boek ontegenzeggelijk afgemaakt in diens *A Companion to Mr. Well's Outline of History.*

In 1922 werd Wells candidaat gesteld voor „the rectorship of Glasgow University". Bij die gelegenheid verklaarde hij er ernstig over te denken geen romans meer te schrijven. Cunliffe merkte naar aanleiding daarvan op: „A captious critic might retort that he had written none for some years, for *The Undying Fire* (1919) and *The Secret Places of the Heart* (1922) are really treatises with all too thin envelope of fiction."

Zijn candidatuur had echter geen succes, maar deze mislukking bracht toen weer dit resultaat, dat Wells verklaarde weer tot den roman terug te zullen keeren. Evenwel niet tot den realistischen roman, maar tot de „scientific romance" van zijn eerste periode.

De in 1923 verschenen utopitische romance *Men like Gods* en de eenigszins aan *In the Days of the Comet* herinnerende *The Dream* (1924), bewezen inderdaad, dat Wells nog niet uitgeput was; de scheppende inventieve kracht van dezen schrijver is werkelijk verbazingwekkend.

Fransche Boeken

Herplaatst wegens misstelling.

France (Henry de) LE SOURCIER MODERNE, MANUEL DE L'OPÉRATEUR à LA BAGUETTE ET AU PENDULE; EAUX, MINERAIS, BIOLOGIES. 10 fr. Librairie des Sciences Agricoles. Rue de Mézières.

Wat staat de lezer wellicht te kijken over de aankondiging van dit boekje? Een handleiding voor den waterzoeker, voor den ontdekker van mineralen en metalen, voor den toovenaar met de wichelroede of met den slinger?

Gelooft men dan werkelijk aan deze geheimzinnige krachten en hebben deze methoden een wetenschappelijke waarde?

We weten er persoonlijk niets van, maar weten alleen, dat er velen vast en onwrikbaar aan gelooven. En we stellen dus gaarne iedereen in de gelegenheid eens te onderzoeken op welke fundamenten dat algemeen geloof berust. Onderzoekt alle dingen en behoudt het goede.

Uit Boeken en Bladen

WAT ANDEREN SCHRIJVEN

JAMES ENSOR, deze schilder, van wien te Brussel een overzichtelijke tentoonstelling van heel zijn oeuvre wordt gehouden, heeft zich laten interviewen door een redacteur van *Het Laatste Nieuws*. Enkele vragen en antwoorden uit dat gesprek laten wij hier volgen, naar 't voorbeeld van *Opgang*.

„Zoudt gij nog, kondt ge Uw leven overdoen, dezelfde richting volgen, meester Ensor?"

„Precies dezelfde. Ik betreur niets. De tegenstand, dien ik ontmoet heb, heeft mij gevormd. Ik ben blij, dat er doornen zijn geweest op mijn weg. Een ideaal, daar niet tegen bestand, is geen ideaal."

„En welk is de les, welke gij hebt gehaald uit uw nu meer dan vijftig-jarigen omgang met de kunst?"

De hand van Ensor sloeg een gebaar als een vraagteeken.

En dan.

„De kunst heeft mij de groote nederigheid geleerd. Zij heeft mij onderwezen niets te verwaarloozen. Zij heeft mij getoond, dat ik niets weet. Zij heeft mij het belang doen inzien van alles wat de natuur biedt. De gothieken verwaarloosden ook niets. Ik sta even eerbiedig voor de schoonheid van een stoel als van een vrouw. Niets is bijhoorig .... De letterkunde, het vooropgezette, bederven de kunst."

„Zijt gij tegen de synthetische kunst?"

„Ik ben tegen alle gewilde synthese. Deze moet spontaan zijn. Ik wijs alle vooringenomenheid weg. Alle „procédé". De kunst moet het gevoel weergeven in al zijn uitingen. Zij mag geen bedenksel zijn voor den geest, maar een weerspiegeling van het volle leven, met zijn leed en met zijn vreugde ...."

En hoe staat gij tegenover de censuur, de zedeprekerij van moraalzaaiers?"

„Ik wil de kunst niet verzedelijken, zooals de lijmerige heertjes willen doen, die, zelf bedorven tot in de ziel, in 't openbaar hooge woorden spreken en achter de schermen lage daden begaan. Zij zijn dorren. Hun moraal is wankel .... Kunst is liefde en vreugde. Ik

zal altoos mij verzetten tegen de domme gebaren van handen die verbieden namens schijnheiligheid en vergulde verdorvenheid."

„En als men U zou vragen tot de jongeren te spreken, Meester Ensor, hoe zou Uw raad zijn?"

„Dring niet aan de jongeren de zienswijze van de groote voorbijgangers op, in de kunst. Dat zou hun vertrouwen breken, hun smaak in een valsche richting drijven. De kunst steunt op nederigheid, arbeid, opoffering en vooral op gevoel. Zij is louter lijden. Men moet, om de schoonheid te waardeeren, die de zuster is van alle deugden, veel geleden hebben in zijn hart en in zijn zinnen. Juist omdat zij in lijden zijn ontstaan, zijn de werken van de grooten ver van de massa.

De woorden, die ik tot de jongeren zou zeggen zijn al te wreed. Lijdt met de kunstenaars. Lijdt veel en diep. Lijdt iederen dag. En gij zult kunstenaars worden .... Dat zijn vreeselijke woorden. Maar zij brengen de grootste vreugde in 't leven, en die is de kunst."

De jonge vaders van de *De Gemeenschap* ontbreekt het dan blijkbaar aan „opoffering, nederigheid, arbeid." Ten minste te zeggen naar „De Literaire Gids." „Het maandblad *De Gemeenschap*".

„Beschouwen we op dit oogenblik (20 Januari) het jongst ontvangen, één à twee maanden te laat verschenen, nummer van ons abonnement op dit tijdschrift, het November-nummer, dat een zeer duidelijken blik op de krachteloosheid dezer jongeren toelaat, op het doodgeloopen zijn van hun inzet van „katholieke reconstructie", betwelk als doel van het orgaan bij de oprichting in den kop stond aangegeven, en gaan wij er den inhoud van na."

En na dit te hebben gedaan en de pooverheid van den inhoud te hebben aangetoond, gaat de *Litteraire Gids* onverbiddelijk voort:

„Als rest bevat de Gemeenschap twee rubrieken aanteekeningen, voorts afbeeldingen waarbij het would-be evenzeer hoogtij viert. Kon men bij de voortbrengselen van het vroegere Duitsche expressionisme (waarvan dit alles een naspel is) een glimlach soms niet onderdrukken — doch dikwijls een glimlach die de sympathie of bewondering ternauwernood onderbrak — bij het kennisnemen van een nummer als dit van „De Gemeenschap" schatert men het voortdurend uit, doch het is uitlachen: de dichters, denkers, schrijvers en schilders schatert men uit. Hetgeen niet hoofsch mag heeten jegens een groep die eigenlijk dood is."

OVER PAUL VAN OSTAYEN SCHRYFT GASTON BURSSENS HERINNERINGEN.

„Vooraf deze verklaring: het karakter van Paul van Ostayen is een oprechte ontleding genoeg waard, om, in acht nemende de groote vriendschap, die ons heeft verbonden, een excuus te vinden in de interesse, welke dit afzonderlijke karakter wekt.

Paul van Ostayen was niet de poseur, die hij kon voorgeven te

zijn. Ik meen: hij epateerde wetens en willens in de overtuiging, dat zijn pose nooit effect miste — om achteraf met dit effect te spotten, bitter en kleineerend. Hij berekende steeds zijn pose dusdanig, dat, wie met hem in aanraking kwam, zich telkens misrekende en schijn voor werkelijkheid aanvaardde.

Waarmee van Ostayen één doel bereikte. Ik zeg één doel, omdat hij nog een tweede beoogde: zijn geestelijke superioriteit te laten constateeren. Eens op een avond zat ik met hem te schaken in het café „Hulstkamp". Niet één van beiden beheerschte het spel volkomen. Op zeker moment nam een ons onbekend persoon plaats achter van Ostayen's rug en mengde zich ongevraagd en nonchalant in het spel. Van Ostayen verbleekte plots en na een paar minuten achteloos spelen gooide hij zijn pions omver en zei: „ik moet weg". Toen ik hem verwonderd naar de reden vroeg, zei hij met zijn gewoon afwijkend gebaar, dat hem vooral eigen was tegenover minder goede vrienden: „ze is van te intiemen aard". Op straat, na langen tijd doelloos te hebben geloopen, kwam hij los en zei: „toen die onbekende achter mij had plaats genomen, voelde ik mij verbleeken, en toen hij zich nog in het spel mengde, brak het zweet mij in de lenden uit en verloor ik alle zelfcontrole. Ik weet niet, hoe het met anderen is gesteld, maar ik voel steeds wat Baudelaire heeft uitgedrukt met: „je ne veux pas tituber devant les imbéciles."

Van Ostayen's geestelijke superioriteit was manifest, dat wist hij en toonde hij, echter niet dusdanig, dat hij antipathie wekte, hoewel hij zelfs vrienden met zijn pose eerst, daarna met zijn spot dupeerde, en hij de wig van zijn sarcasme van dag tot dag dieper dreef. Tegenover vreemden werd deze pose een tweede natuur. Dat hij tijdens den oorlog kardinaal Mercier uitfloot als vijand der activisten (waarvoor hij n.l. een paar maanden gevangenisstraf opliep, welke hij, gelukkig voor zijn zwak gestel, nooit heeft moeten „zitten,") — dat hij in de straten van Antwerpen de spottende blikken van de voorbijgangers trotseerde, welke des winters op zijn mac-farlan, des zomers op zijn baksteenroode costuum gericht waren, zijn nog geen afdoende bewijzen, dat hij „l'art pour l'art" beoefende, in casu „la pose pour la pose". Ten hoogste zal het, natuurlijk, wel geweest zijn wat aan efeben eigene overmoed, bizonder dan als zulk een efeeb reeds op 16-jarigen ouderdom artikelen over schilderkunst publiceerde, o.a. over de tentoonstelling van „Kunst van Heden" te Antwerpen, waarover hij schreef, dat alleen de schilderijen van Van Gogh hem interesseerden en dat men de rest, waaronder bekende schilders van lokale grootheid, gerust in één zak bergen kon en aldus in de Schelde werpen.

Cocteau zegt: „le tact dans l'audace c'est de savoir jusqu'ou on peut aller trop loin". Van dit trop loin kende van Ostayen de grens. Hij kon scherp en vlijmend repliceeren, maar bleef altijd gentleman, ook wanneer men tegenover hem minder gentlemanlike uitdruk-

kingen gebruikte, zelfs wanneer gewezen vrienden en kennissen hem met unfaire handelwijzen probeerden te kwetsen. Maar wat hij uiterlijk niet toonde, verkropte hij des te meer innerlijk, en waar hij meende aldus de situatie te redden, schiep hij rond zijn persoon een atmosfeer van ongenaakbaarheid.

Van Ostayen kon zich dat zelfs niet bekennen. Wel schrijft hij in zijn Self-Defense, dat hij in-onrustig is en deze onrust communicatief werkt, zoodat er een malaise ontstaat, een malaise van de onbekende tot hem, wanneer deze bij hem aanzit, en de schuld werpt op zijn onrust en in hem de schuld zijner onrust. Maar verder zegt hij: „rond mij heeft zich een legende van doctrinairisme en ongenaakbaarheid verdicht". (met een tikje ironie, maar, meen ik, ook toch in dezelfde mate overtuigd schreef hij in een „notice bibliographique" welke hem het Brusselsche tijdschrift 7 Arts had gevraagd: *caractère*: bon.

Men kan het aberratieve karakter van Paul van Ostayen allicht toeschrijven aan de ziekte, die hem meer en meer de borst beklemde, maar veeleer meen ik, dat de desillusies, die hij telkens en telkens opdeed — de miskenning, om het eenigszins romantisch uit te drukken — zoowel van zoogenaamde beschermers als van bevooroordeelde (lees ook: bevoordeelde) critici, hem in hooge mate de weg van het sarcasme hebben opgedreven. Het kan moeilijk een pathologisch geval zijn anders te wezen met een zoo geraffineerde sensibiliteit als van Ostayen bezat. Men kan licht zich indenken, hoe hij stond tegenover — om slechts maar één typisch geval aan te halen — het artificieele omhoogtillen van een Vlaamsche dichteres, welke men met letterkundige prijzen overlaadde, minder, laat mij hopen, om haar literair aan te moedigen dan om haar physisch te helpen (maar dan toch onder de camouflage van letterkundige aanmoediging), terwijl men hem, de „star" immers van het Vlaamsche en ook Hollandsche literaire gezelschap, niet kende en niet kennen wilde, niet begreep en niet begrijpen wilde, en liet ten onder gaan aan juist diè ziekte, waaraan de springlevende Alice Nahon haar tijdelijk succes te danken had.

Men kent verder nog de gevallen Wies Moens en Marnix Gijsen, de twee andere succesnummers van de literaire variété, de eerste zeer bekend om zijn bekommernis met de menschheid en van daaruit om zijn vrijvers-gedichten (iemand zeide mij eens, het was natuurlijk een lapsus, versvrije gedichten), de tweede evenzeer beroemd om zijn bekommernis met eigen financien en van daaruit om zijn gedicht *Met mijn Erfoom in de Bankkluis;* met Alice Nahon dus de trits, welke zich onderling de lauweren hebben verdeeld, die Paul van Ostayen niet alleen van rechtswege, maar nog moraliter toekwamen.

Van Paul van Ostayen kan men zeggen, zooals Cocteau van Radiguet zei: „il est mort sans le savoir." Een paar dagen voor zijn

dood schreef hij mij: „Sedert vijf dagen gaat het ineens heel wat beter: er zijn dagen van heel normale temperatuur. Zondag kom ik naar huis." Dien Zondagochtend is hij gestorven. Dinsdag hebben wij hem in het verre Miavoye-Anthée ten grave geleid. Wij, dat zijn een paar bloedverwanten en twee trouwe vrienden. In de taxi-auto, die ons van Dinant naar het bijna niet genaakbare dorpje aan de Fransche grens bracht, werd de traandruppel aan onze oogen dikker naarmate we Miavoye naderden. Een jolige lentewind deed de zeildoeken van den ouden wagen klapperen, zoodat we geen duidelijk woord tot elkander konden spreken; we voelden er trouwens geen behoefte toe en in een comfortable limousine hadden we 't evenmin gedaan. Toen we in het kleine privésanatorium afstapten, stond de draagbaar met de kist erop gereed, een paar menschen op afstand. Twee ploegen van zes dragers (Miavoye-Anthée bezit zelfs geen lijkwagen) moesten de bloote eiken kist naar de kerk en het kerkhof vervoeren. Een treurige kleine stoet, die gedurende een half uur een eenzame, heuvelachtige, beboschte weg langs, naar het dorp trok. Stille tocht, nu en dan onderbroken door het onderlinge aflossen der dragersploegen. Op den weg hebben we slechts twee levende wezens ontmoet: een oud vigelantepaard en een verweerde koetsier, die recht staande op zijn bok aan onzen jongen vriend een eerste en laatste saluut bracht. Toen we het dorp naderden, tien, vijftien korte klepelslagjes in den toren van het grijze kerkje, wat klagend gezang van den pastoor, een vlugge zegening van de kist, dan hernam de tocht nog een kwartuurs lang kerkhofwaarts. Een kort gebed van den pastoor, nieuwe zegening van de kist en zij werd in de groeve gelaten. Een oogenblik stonden we verstomd; het was gedaan. De jolige lentewind waaide voort en Paul van Ostayen was begraven.

Velen veel minder belangrijke personages werd een koninklijke uitvaart bezorgd.

Romans en Verhalen

MOREELE WAARDEERING VAN A. GIELEN S.J.

Ajam (Tom) GUNNINGHAM SHARP & Co. (301) f 1.25. A. W. Bruna en Zn., Utrecht.

Om zich van een vijand te ontdoen schrikt een slechte reeder er niet voor terug om een half lekke boot uit te sturen met een vrachtje, dat een goeden prijs van de verzekeringmaatschappij zal opbrengen, wanneer het schip naar den kelder gaat.

Andre Finch is door allerlei slinksche streken aangemonsterd op zulk een drijvend kerkhof. Hij is de vijand van wien men zich wil ontdoen, omdat hij het meisje, Francis, de dochter van een bekend reeder lief heeft. De schavuiten komen echter van een koude kermis thuis en de twee geliefden vinden elkaar na al de doorgestane ellende.

Ietwat ruw, maar toch wel geschikt voor volwassenen, die niet terug schrikken voor een hartige zeemansuitdrukking.

Ayres (Ruby M.) ZIJN OVERWINNING. (264) f 1.75. Vertaald door Jos. v.d. Cranenburgh. „De Combinatie", Rotterdam.

Lord Stanford heeft zich, vrij onnoozel, laten verstrikken in de netten van een jonge schoone, Cynthia genaamd, bij wier moeder hij als betalend logé inwoont.

Op een dag komt het stiefzusje, Pauline, thuis, een frisch vroolijk jong ding, dat de plaats van Asschepoester in het huishouden heeft. Stanford bemerkt welk een knellenden band hij gesloten heeft door zijn verloving met Cynthia aan te gaan, vooral wanneer hij hoort, dat zij haar hart verpand heeft aan een armen jongeling, die hij daarenboven nog in den weg staat als eerst rechthebbende op een groote erfenis. Maar hij meent zijn verloving niet te mogen verbreken, wanneer Cynthia dit niet doet. Deze wantoestand duurt een poosje voort. Pauline loopt van het huis harer stiefmoeder weg en sluit zich aan bij een reizend tooneelgezelschap, onder de hoede van haar stiefbroer.

Stanford doet afstand van zijn recht op de bewuste erfenis, waarbij Cynthia hem haar woord terug geeft. Dan gaat hij Asschepoester opzoeken en biedt haar de helft van zijn rijk aan.

Voor volwassenen geschikte ontspanningslectuur.

Ayres (Ruby) DE EENIGE WEG. (140) f 1.90. Vertaald door J. G. H. v.d. Bovenkamp. „De Combinatie", Rotterdam.

Faith Ledley heeft, om in de moeilijke omstandigheden, waarin haar moeder sedert den dood van haar man verkeert, eenigszins verlichting te brengen, een betrekking aangenomen op de confectiefabriek van Scammel. Op een dag wordt zij bij het uitgaan der fabriek door een auto aangereden. De heer, die daar in zit, helpt haar vriendelijk

en brengt haar thuis. Hij zegt haar, dat hij ondanks al zijn rijkdom, toch een arme bedelaar is en dat zij rijker is dan hij, omdat zij nog familie bezit.

Het komt tusschen die twee tot een overhaast huwelijk en onderteekening van een contract, waarna de echtgenoot direct op reis gaat voor zaken en Faith weer bij haar moeder terug keert. Mevrouw Ledley is stom van verbazing als haar dochter haar vertelt wat zij gedaan heeft, vooral als blijkt dat de echtgenoot van haar meisje feitelijk dezelfde Scammel is, die zijn rijkdom verkregen heeft tenkoste van veel kleine zakenmenschen, waaronder Faith's vader er een van was. De moeder sterft en Faith is nu geheel en al aangewezen op den man dien zij van kind af aan heeft leeren verfoeien. Hoe zij dan ten slotte toch nog tot een gelukkige verhouding komen, vertelt Ayres met haar bekend talent.

Voor volwassenen.

Balen (Mathilde A. van) HET EILAND DER VERGETELHEID. (297) f 3.50. Mij. voor Goede en Goedkoope Lectuur, Amsterdam.

Dr. Walther Gredig heeft na velerlei proefnemingen en gebruikmaking van allerlei gegevens van Oostersche geneeskunde, de Lethéïne uitgevonden, een vloeistof, die met verstand gebruikt, algeheele vergetelheid tengevolge heeft.

Hij brandt van verlangen om zijn uitvinding in praktijk te brengen en er komen eenige menschen bij hem, die allen een grondige reden hebben om hun verleden te willen vergeten. Hij zoekt dan een eiland, waar hij in een sanatorium al deze menschen onder zijn persoonlijke leiding bijeen brengt. Op een goeden dag, zonder dat zij er iets van weten, mengt hij de drank door hun chocolade, zij vallen in slaap en ontwaken, terwijl zij niets meer weten van hetgeen er in hun leven gebeurd is. Eenige maanden blijven zij tevreden, maar dan ontwaakt de nooit stervende zucht in den mensch om te *weten*, in hen, en zij eischen van hem dat hij hen opnieuw hun geheugen terug geeft. Ten slotte neemt Dr. Gredig door een vergissing het middel in, waarvan hij gered wordt door een dosis anti-Lethéïne, dat hij ook heeft uitgevonden en dat het middel is om het geheugen weer terug te krijgen.

De verschillende patiënten eischen dan, dat ook hen daarvan een dosis wordt toegediend en hiermede staat de onttakeling van zijn inrichting voor de deur.

Een zeer boeiend boek over een nieuw gegeven, door de helaas reeds in Maart 1928 overleden jonge schrijfster met veel talent en diep inzicht behandeld.

Brand (Max) DE SCHRIK DER ZEEËN. (285) f 2.—. Vertaald door Jos. v.d. Cranenburgh. „De Combinatie", Rotterdam.

Een Schot en een Ier, beide geweldig sterke kerels, varen samen op

een schip. De Schot is de bevelvoerder en heeft het plan om den Ier er onder te brengen. Er is maar één meisje als passagier aan boord. De kapitein laat den Ier elken morgen de trap schrobben en zendt hem dan in het ruim om kolen te scheppen, zoodat zijn door zeepsop geweekte handen in een minimum van tijd geheel en al ontveld zijn. Dit is zijn manier om de sterkste mannen klein te krijgen. Maar bij dezen man gelukt het hem niet. Dit wekt zijn haat en zijn bewondering op, waarbij komt, dat zij alle twee gek op het meisje zijn. Volgt een schipbreuk. Zij komen op een onbewoond eiland. Worden opgepikt door een ander schip, waarop een oude duivel regeert. Daar komt muiterij. Zij hebben beiden zoo goed mogelijk het meisje beschermd en zij brengen er alle drie het leven af. Het meisje heeft hun doen gelooven dat zij van ieder van hen het meeste houdt om hen den vrede te laten bewaren, maar als zij dan afscheid nemen laat zij hen beiden gaan, als vrienden, om dienst te nemen in den grooten oorlog, die pas begonnen is.

Een ruw, verschrikkelijk boek, dat voor volwassenen, die niet voor een kleintje vervaard zijn, wel leesbaar is. Men vraagt zich af of Brand, bij het schrijven van dit boek gedacht heeft: „Nu zal ik jullie eens laten zien, hoe *ik* een zeemansgeschiedenis schrijf". Daarbij vergeleken zijn alle andere ruwe verhalen nog maar zoete koek!

Deledda (Grazia) ELIAS PORTOLU. (221) f 1.50. W. P. v. Stockum & Zn., 's Gravenhage.

De laatste jaren worden tal van vertaalde Italiaansche romans op de Nederlandsche boekenmarkt gebracht, en de ondervinding heeft geleerd, dat voor de lezing der meeste daarvan ernstig voorbehoud moet worden gemaakt, zoo zij al niet als onbruikbaar moeten worden gekwalificeerd. Dat laatste geldt voor *Elias Portolu*. De held van dezen roman, Elias Portolu, is pas uit de gevangenis ontslagen en komt weer terug in het gezin van zijn vader, een boer op Sardinië. Elias is door het verblijf in de gevangenis nadenkend en eenigszins zwaarmoedig geworden, het werk van den Sardinischen boer vleit hem niet meer; hij wil priester worden. Zijn gedachtengang over deze roeping doet — op z'n zachtst uitgedrukt — wel wat zonderling aan; het heeft er veel van weg of het priesterschap een toevlucht is voor hen, die in zonde dreigen onder te gaan.

Inderdaad zondigt Elias Portolu zwaar; hij heeft samenkomsten met de vrouw van zijn broer en zelfs verleidt hij haar. Het kind dat dan geboren wordt, gaat door voor dat van zijn broer Pietro. Nu trekt Elias vol wroeging naar het seminarie en begint zijn priesterstudies. Maar zijn gedachten blijven bij Maddalena — de vrouw van zijn broer — en hij bezoekt haar van tijd tot tijd. Beiden voelen, dat hun wederzijdsche liefde is blijven bestaan! Pietro en het kind sterven ten slotte, waardoor aan het „vaderschap" van den „priester" een einde wordt gemaakt.

De schrijfster, Grazia Deledda, verwierf in 1927 den Nobel-prijs voor letterkunde; maar dat zal zijn oorzaak gevonden hebben in betere producten, hopen we, dan dezen roman. Dit is een dwaas boek, dat we sterk moeten afkeuren.

Dell (E. M.) DE ZWARTE RIDDER. (310) f 1.75. Vertaald door Dicky Wafelbakker. A. W. Bruna en Zn., Utrecht.

Een jong meisje heeft onder den invloed van kennissen, die het zoo nauw niet nemen, in Monte-Carlo gespeeld en daar ook kennis gemaakt met een schurk, die haar sindsdien niet met rust laat. Zij staat alleen op de wereld, behalve dat zij een getrouwde zuster heeft, bij wie zij in huis woont. Als zij van haar reis op het vaste land terug komt, hoopt zij den schurk nooit meer te ontmoeten, maar die hoop blijkt ijdel. Opnieuw begint de achtervolging.

Een jonge man uit haar omgeving, door haar spottend „het witte konijn" genoemd, heeft haar oprecht lief en bevrijdt haar ten slotte van den zwarten ridder.

Geen lectuur voor jonge menschen.

Gotta (Salvator) OMBRA. (244) f 2.—, Uit het Italiaansch vertaald door Bep Zody.

Dit boek is een vervolg op het eenige jaren geleden verschenen *De Vrouw mijner Droomen*, en verhaalt van het verdere huwelijksleven van den ingenieur Guarneri en zijn vrouw Ombra, telg uit een oud Romeinsch geslacht. Zoo erg als in *De Vrouw mijner Droomen* wordt het hier niet gemaakt maar de atmosfeer is toch nog zoodanig, dat kennismaking met dit boek voor niemand goed kan zijn. Import, waar geen frisch luchtje uit opwasemt. Afblijven maar.

Gregory (Jackson) HET MEISJE VAN DE BERGEN. (320) f 2.25. Vertaald door L. v. Son. J. Philip Kruseman, Den Haag.

In een omgeving van hooge ongenaakbare bergen vlucht Bap, een wild natuurkind, voor haar stiefvader, die haar wil doen huwen met een man, dien zij verfoeit. Het gelukt haar hem geheel en al te ontloopen en zij huist in haar „paleis" een voor ieder onbereikbare grot in het hooggebergte.

Beneden in het dal is een moord gebeurd, en de schurk, die het arme meisje wil huwen, heeft dien begaan, maar beschuldigt haar ervan, omdat hij haar tot elken prijs in zijn macht wil hebben. Er komt bijtijds een dappere verdediger opdagen in den persoon van Monte Baron, die ook veel te lijden heeft van de aanslagen van den aterling Conroy.

Een roman vol spanning en avonturen, zeer fantastisch en onwaarschijnlijk, maar zeer boeiend voor wie van dit soort lectuur houden.

OPVOEDER EN KIND

Dr. LOUIS BERGER — M. R. TIJSSEN, REDACTEUR VAN DE KATHOLIEKE SCHOOL — F. FONTAINE, SCHOOLHOOFD, LEERAREN VAN DE KATHOLIEKE H. B. S. EN GYMNASIUM TE AMSTERDAM EN DEN HAAG

VOOR DEN OPVOEDER

Wouter Lutkie. DE MAN 'N MAN. (Lessen van het leven) „Oisterwijk" te Oisterwijk. 1927. (327).

Wanneer men dit boek leest, beleeft men alle mogelijke tegenstrijdige gevoelens. Vaak is men geneigd te denken, dat dit geschrift een verdieping en verrijking kan zijn voor wie het langzaam en overwegend leest; dan weer heeft men het gevoel, dat de schrijver sterk overdrijft en zich dat zelf ook wel bewust moet zijn. Fel en hartstochtelijk is de taal van dit boek vaak; misschien zal een enkeling daardoor gepakt worden, meer zullen er, naar wij vermoeden, door afgestooten worden. Maar misschien zal het velen, die eens geestelijk flink door elkaar moeten geschud worden, goed doen en hen opeens klaar wakker maken.

Wij hebben één groot bezwaar tegen dit boek, n.l. dat het zich zeer moeilijk laat lezen. De stijl is buitengewoon vermoeiend, nu eens wordt men vergast op ellenlange zinnen — met de noodige tusschenzinnen — dan weer volgen korte zinnen, kort en afgebeten, — waarbij de lezer 't ontbrekende moet aanvullen — elkaar op. Aan een rustig opnemen van den inhoud doet deze vorm zonder twijfel veel schade.

Dr. L. Berger.

Damasus O.M. Cap. (P.) DE TOEKOMSTIGE MOEDERS. (56) f 0,75. R. K. Jongensweeshuis, Tilburg.

Na ons in het eerste gedeelte van dit boekje, dat al het 46ste is van de bekende opvoedkundige brochurenreeks, een korte bespreking te hebben gegeven van het jeugdwerk in het verleden, behandelt de schrijver in het tweede gedeelte, het jeugdwerk in de toekomst.

Pater Damasus laat ons verschillende moeilijkheden zien, die zich bij de verheven taak der meisjes-opvoeding vaak kunnen voordoen en wijst er ons op de meisjes, hun ideaal, het natuurlijk of geestelijk moederschap, steeds voor oogen te houden.

Dr. Ferd. Sassen. GESCHIEDENIS VAN DE WIJSBEGEERTE DER GRIEKEN EN ROMEINEN. N. V. Dekker & v. d. Vegt, Nijmegen. 1928.

Vrij spoedig na het verschijnen der „Geschiedenis der patristische en middeleeuwsche wijsbegeerte", vroeger in dit tijdschrift besproken,

heeft Dr. F. Sassen dit ander deel het licht doen zien, waarin wij kennis nemen van de Grieksche en Romeinsche wijsbegeerte.

Dezelfde goede eigenschappen kenmerken de beste deelen. De schrijver is zijn stof meester en is in de zeer omvangrijke litteratuur van zijn vak thuis. Op zelfstandige wijze geeft hij eene korte uiteenzetting der verschillende systemen, die elkander in den loop der geschiedenis opvolgden; op klare en beknopte wijze vermag hij de meeningen en stellingen der philosophen voor te stellen.

Dr. Sassen heeft nu zijn naam als man van wetenschap voor goed gevestigd. Zijn geschiedenis der wijsbegeerte, in zooverre tot nu toe verschenen, behoort tot het beste dat op dit gebied is uitgekomen. We kunnen ons slechts ermee verheugen, dat deze beide deelen „van Roomsche zijde" geschreven zijn.

Het heeft weinig zin, om detailcritiek te geven. Ieder schrijver van een werk, gelijk we hier bespreken, zal over een persoon of een leer wel eens meeningen uiten of voorstellingen geven, waarmee anderen zich slechts ten deele kunnen vereenigen. Of ook, wat den een belangrijk voorkomt, vindt een ander van minder belang, en omgekeerd. Iedere geschiedschrijver blijft tot zekere hoogte subjectief; maar wie hem beoordeelen wil, kan zich evenmin op zuiver objectief standpunt plaatsen. Vandaar laten we detailcritiek maar rusten.

Twee opmerkingen toch, die misschien van nut kunnen zijn, laten we volgen.

Een volledige bibliographie heeft de schrijver niet kunnen en willen geven. Maar hoezeer hij zich moest beperken, van twee werken, die we nu missen, had de schrijver toch melding moeten maken. Vooreerst zij hem aanbevolen Robin: La pensée grecque. Vervolgens Maréchal: Le point départ de la métaphysique, een werk, dat den schrijver geheel onbekend schijnt te zijn.

Een andere op- of liever aanmerking is fundamenteeler. Wat volgens criticus aan deze geschiedenis der wijsbegeerte het meest ontbreekt, is, dat de verschillende systemen en meeningen op wijsgeerig gebied, te weinig in hunne onderlinge afhankelijkheid en innerlijk verband worden voorgesteld. Men overdrijft, zoo men zegt, dat Dr. Sassen de geschiedenis atomistisch behandelt, maar er is toch wel tusschen wijsgeeren en wijsbegeerten veel meer samenhang, dan hij doet uitkomen. En dit maakt, volgens mij, de geschiedenis, die iemand schrijft vooral belangwekkend en verdienstelijk, wanneer hij de feiten en daden, i.c. de argumenten, die de wijsgeeren gaven, de conclusies, waartoe zij kwamen, de synthesen, die zij opbouwden in de afhankelijkheid, waarin zij tot elkaar stonden, ons laat zien

Onwillekeurig deed zich aan criticus de vraag voor, of er geen verband is tusschen de meening die S. in zijn bekend geschil met dr. Wulf voorstaat, en de wijze, waarop hij in 't algemeen de geschiedenis der wijsbegeerten behandelt.

Philosophus.

Natuurkunde

door Prof. A. MULDER.

OVERZICHT VAN NATUURWETENSCHAPPELIJKE TIJDSCHRIFTEN.

„*Scientia*", het tijdschrift, dat zich aandient als het eenige natuurwetenschappelijke, dat waarlijk internationaal is, bevat in de laatste maanden weer verschillende artikelen, die ons op de hoogte willen houden van hetgeen er in de wereld der physische en chemische wetenschappen omgaat. Met het internationale karakter loopt het nog al los. O. L. Reiser schrijft over materie en het hedendaagsche standpunt der wetenschap; S. Meyer over de bouwsteenen der atoomkernen; R. D. Carmichael over de relativiteitstheorie van aesthetisch standpunt beschouwd; L. Zehnder over de synthese van het heelal; E. Freundlich over de bron der zonnestraling; H. Triepel over ruimte en tijd als lichamen en gebeurtenissen; D. Râdulescu over de netelige toestand der moderne atomistiek; E. Persico over de ontwikkeling van de theorie der quanta.

Men ziet: Amerikanen, Duitschers, Zwitsers, Roemenen, Italianen zijn hier aan 't woord. De waarde der inlichtingen, die wij hier ontvangen, kan ons echter niet zoo bijster bevallen. Moeten wij nu van meneer Oliver L. Reiser, Ohio State University, Columbus, leeren wat de definitie is van „ding"? n.l. „tot zekere hoogte een teleologische constructie"? Of dat alles tot energie-netten moet worden teruggebracht? Of van Triepel: „In dem einen Falle, beim Raumbegriffe, handelt es sich um eine Muskeltätigkeit . . . ." enz.

Het ergst maakt het wel de buitengewone hoogleeraar in de Physica aan de universiteit van Basel: L. Zehnder. Wij vertalen even de inleiding van zijn artikel. „Alles stroomt, het heele universum verkeert in een toestand van eeuwige verandering. Dagelijks vallen ontelbare steenachtige kosmische lichamen, meteoriten, als vallende sterren, meteoren in onzen dampkring. Ontzaglijk veel meer meteoriten vallen voortdurend in de zon, aangetrokken door hare machtige zwaartekracht, haar gravitatie. Daardoor neemt de zon gestadig in massa toe. Het universum trekt zich daarbij aldoor meer samen. Ook sterren vallen somtijds op elkaar. Binnen vele millioenen jaren zullen wel alle sterren tot een enkele centrale ster vereenigd zijn, volgens de gravitatiewet van Newton.

Wanneer sinds eeuwen dezelfde natuurwetten geldig zijn geweest, moeten vroeger de sterren kleiner zijn geweest. Nog vroeger waren er geen lichtende sterren, alleen meteoriten. Daarvóór slechts kosmisch stof. In een vroegsten toestand waren alle massa's van het heelal in haar kleinste deeltjes, in hare atomen opgelost. Dezen toestand noemen wij chaos. Destijds zullen wel alle atomen van het heelal in

schier gelijkmatige verdeeling een ontzaglijke ruimte ingenomen hebben. Hun onderlinge afstanden waren groot en zij bewogen zich met zeer kleine snelheden in alle mogelijke richtingen door den chaos. Alle substanties waren dus in den gasvormigen aggregatietoestand, volgens de kinetische gastheorie, en in een toestand van de grootst mogelijke koude, 273 graden onder nul, volgens de mechanische warmtetheorie. De chaos was zonder sterren, zonder zonnen. Geen licht scheen er in."

Als dat niet knap is, dan weet ik het niet; 't is of hij er zelf bij is geweest. Maar vragen wij ons af: wat heeft zoo iets nog met wetenschap te maken? Zuivere fantasie met een geleerd tintje!

Het best bevalt ons nog die Roemeen, Râdulescu. Hij geeft ons ten minste een helder inzicht in de moderne atomistiek. Bizonder merkwaardig is deze opmerking (blz. 315): „Het alpha-deeltje, kern van het helium, bevat vier protonen (positieve waterstof-ionen) samengeplakt in een zeer kleine ruimte en samengebonden door twee electronen. De dikte van deze kern is zoo klein, dat de electrostatische krachten, die er heerschen, ongehoord groote waarden moeten hebben. Overigens wordt dit door proeven van Rutherford, die aan de tegenwoordige kerntheorie ten grondslag liggen, bevestigd. En toch: dit stelsel, dat van een explosieachtige onstandvastigheid moest zijn, weerstaat niet slechts de radioactieve verwoesting, maar bovendien nog de millioenen hevige botsingen met andere kernen, waarvan hij somtijds zelfs een proton kan afslaan! Nemen wij een element dat bètastralen uitzendt, bijv. Uranium X. De kern heeft 80 à 90 protonen of positieve ladingen in overschot. Binnen en vlak bij het oppervlak heerscht dus een schier onmetelijke potentiaal. Toch wordt uit die haard van aantrekking een electron (bèta-deeltje) uitgestooten met een snelheid, welke die van het licht nabij komt. Bij dit soort stelsels heeft niet alleen de wet van Coulomb, maar hebben de eenvoudigste en zekerste beginselen van gezond verstand en logica hun burgerrecht verloren!"

NATUURKUNDIGE BOEKEN

Fréchet (M.) et Roullet (H.) „NOMOGRAPHIE". (208) 80 fig. 9 fr. Armand Colin. Paris 1928.

De nomographie is een heel nieuwe wetenschap. Zij zal waarschijnlijk aan de meesten onzer lezers zelfs bij name niet bekend zijn. Toch is het een zeer curieuse en bij uitstek praktische wetenschap: niets meer of minder dan de kunst om allerhande berekeningen, zelfs de langste en moeilijkste, te vervangen door metingen, die zonder moeite in een oogenblik kunnen worden uitgevoerd.

„De bepaling van onbekenden", zeggen de schrijvers van dit

werkje in hun inleiding, „in vraagstukken van zuivere en toegepaste natuurwetenschappen, voert tot het oplossen van zekere betrekkingen tusschen de onbekenden, die men zoekt en andere bekende grootheden. Hierbij moet men dikwijls zijn toevlucht nemen tot becijferingen, die snel verricht kunnen worden, als de betrekking eenvoudig is, maar die in vele gevallen een aanmerkelijk tijdverlies met zich meebrengen. Vandaar het idee om deze becijferingen door de meer aanschouwelijke grafieken te vervangen; dank zij deze grafieken wordt de opsporing van den onbekende teruggebracht tot het meten van een lengte of het aflezen van een schaal .... De methode kan groote diensten bewijzen in de exacte wetenschappen zooals de physica, de landmeetkunde, de sterrenkunde, de staathuishoudkunde en de finantieele wetenschappen."

Het werkje is verdeeld in drie deelen, n.l. 1: Over de betrekkingen tusschen twee veranderlijken, 2: tusschen drie en 3: tusschen meer dan drie veranderlijken. Het is dus een soort leerboek. Om de schrijvers te kunnen volgen is niet meer wiskundige kennis noodig dan men op middelbare scholen kan hebben verkregen. Het is over het algemeen zeer duidelijk geschreven en goed te verstaan ook voor ons Hollanders, als men zich in het begin de moeite wil getroosten een partij Fransche vakwoorden in een grootere dictionnaire op te zoeken. Aan allen, die in 't vak belang stellen kunnen wij het ten zeerste aanbevelen.

Salzmann (A.) „DAS AUTO". (104) 47 fig. RM. 2,50. Verlagsanstalt Tyrolia. Innsbruck. 1928.

Een onderhoudend geschreven werkje, dat in het kort de geschiedenis en technische ontwikkeling van den auto bevat. Beide zijn wel is waar door een Duitsche bril bekeken, maar S. heeft toch ook wel met de ontwikkeling in andere landen, vooral Amerika, rekening gehouden. Interessant vooral voor hen, die zulk een voertuig bezitten.

Het boekje wordt aan alle abonné's op het tijdschrift „Natur und Kultur" gratis verstrekt.

Van Allerlei

Bergh-Marggraff (**R. de**) IN LATIJNSCH AMERIKA. (230) f 4.50 H. P. Leopold, Den Haag.

Mevrouw De Bergh-Marggraff heeft veertien maanden doorgebracht in Zuid- en Centraal Amerika en van haar wedervaren als toeriste geeft zij in dit boek een boeiend verslag. Beurtelings vertelt zij van de steden, de nog ongerepte natuur en de oude beschavingscentra der Inca-keizers. Ook Mexico heeft zij bezocht, en hier heeft het mij wel getroffen, dat de schrijfster, ofschoon haar bezoek viel in den tijd, dat de godsdienstvervolging reeds in volle actie was, waardoor ook het naar buiten merkbare leven in dit land sterk beinvloed wordt, hiervan niet veel meer weet te vertellen dan dat de kerken leeg stonden en zij geen geestelijken heeft gezien. Er zou uit afgeleid kunnen worden, dat zij niet sterk heeft geobserveerd. Men zal dan ook met meer belangstelling haar natuurbeschrijvingen lezen, dan de beschouwingen en oordeelen over het volk. Talrijke, prachtige foto's versieren het boek.

Bergh-Marggraff (**R. de**) IN HET LAND VAN OOSTERSCHE PRACHT. (200) N. V. Boekhandel v. h. W. P. v. Stockum en Zoon, Den Haag.

„Het is mijn bedoeling," merkt de schrijfster in het voorbericht op, „in deze bladzijden vast te leggen de onvergetelijke indrukken die Kashmir en de „Native States" van Britsch-Indië mij gelaten hebben." Vóór haar tocht door Latijnsch Amerika heeft zij deze reis door bovengenoemde nog weinig bezochte landen gemaakt. De beschrijvingen, geïllustreerd door tientallen schitterende fotografische opnamen, verschaffen een goede voorstelling der heerlijke natuur, daar te aanschouwen, en daar zij meermalen de gast was van Indische vorsten, was zij tevens in de gelegenheid, een beeld te geven van het leven aan de Oostersche hoven. Een goed en interessant reisboek.

Bernink. (**J. B.**) **Stoppelaar.** (**Ds R. J. De**) **Thijsse** (**Dr. Jac. P.**) e.a. DE TOOI DER GETIJDEN NIEUWE ZWERFTOCHTEN NAAR DE BRONNEN VAN VREUGDE EN SCHOONHEID. (330) Geïllustreerd met teekeningen en foto's. A. G. Schoonderbeek, Laren.

Bij de firma Schoonderbeek verscheen reeds *De Roep der Velden.* Op voortreffelijke wijze sluit deze uitgave daarbij aan. Tal van bekende natuurminnaars vertellen in *De Tooi der Getijden* van hun observaties en van hun zwerftochten door Gods heerlijke natuur. En op een wijze zooals alleen een hartstochtelijk liefhebber dat vermag. Wat is ons land toch mooi, zegt men, moet men zeggen, bij de lezing van dit boek, en wat leggen de schrijvers hiervan, die schoonheid heerlijk voor ons open. Iedere natuurliefhebber, zal, dunkt me, dit boek gaarne willen bezitten. Zijn kennis der natuur zal er door verinnigd worden, en het zal hem veel leeren zien, wat hij wellicht nog niet zal hebben opgemerkt.

Blink (Prof. Dr. H.) MENSCH EN AARDE. (248) f 3.50 Een Economisch-Geographisch Beeld der Wereldhuishouding. P. Noordhoff, Groningen.

Prof. Blink heeft zich door zijn werken een goeden naam weten te verwerven op het gebied van geographische wetenschap. Zijn boek „Mensch en Aarde" bevestigt dezen naam nog eens. Een werk als dit waarin een algemeen overzicht gegeven wordt van het economisch leven en de daarmede in verband staande verschijnselen over de geheele aarde, bestond tot dusver in Nederland nog niet. Bepaald een leerboek is het niet, het is er te uitgebreid voor, maar zij, die belang stellen in het internationaal economisch verkeer en de wereldhuishouding willen overzien, zullen het met succes kunnen raadplegen.

Bouten (J.) THE ROMANTIC MOVEMENT. (107) f 1.25. W. E. J. Tjeenk Willink, Zwolle.

Een bloemlezing uit de werken der voornaamste auteurs van „The Romantic Movement" toegelicht door uitstekende verklarende en historische aanteekeningen.

Brans (J. M.) NIBELUNGENLIED. (444) f. 6.90 W. J. Thieme & Cie, Zutphen.

Iedereen kent van naam *Der Nibelungen-Nôt*, het Nibelungenlied, maar hoevelen zullen dit belangrijkste Germaansche heldenepos der Middeleeuwen gelezen hebben? De taal, waarin de ruim dertig bekende volledige, deels ook onvolledige, handschriften van *Nibelungen-Nôt* geschreven zijn, vormt hier natuurlijk een groot bezwaar. Voor Hollandsche lezers heeft de heer Brans zich buitengewoon verdienstelijk gemaakt door het geheele Nibelungenlied in Hollandsche verzen over te zetten, waarbij hij zich heeft gehouden aan de lezing, verstrekt door Prof. Dr. Paul Piper in *Deutsche National Litteratur 6 II*. In de inleiding verklaart de bewerker dat het aanvankelijk zijn opzet was het epos in z.g. modernen versvorm te vertalen, maar het gevoel van onvoldaanheid dat hem daarbij bekroop, heeft hem er tenslotte toe gebracht, zich zoo streng mogelijk te houden aan den oorspronkelijken tekst en evenzeer aan den Middeleeuwschen versbouw. Gelukkig, dat hij dit gedaan heeft. Het lezen moge dan iets moeilijker vallen, maar voetnoten — niet te veel — verhelpen dit euvel weer, en het genot wordt er te grooter door. Want den bewerker is het inderdaad uitstekend gelukt den toon, welke uit het oorspronkelijke spreekt, ook uit deze overzetting te laten opklinken, en de geweldige tragiek van het noodlot waardoor in het oude epos de figuren van Siegfried en Hagen, van Brunhild en Kriemhild en al de anderen worden bewogen, spreekt treffend tot den lezer.

Ook voor niet-ingewijden in de Middelhoog Duitsche letterkunde is dit een toegankelijk en veel genot schenkend boek. De uitgeefster heeft er veel zorg aan besteed en den tekst laten versieren met 25 prachtige illustraties.

Galsworthy (John) THE SILVER BOX f 0.90, STRIFE f 0.95, THE MOB, 0.95. anotated by J. Kuylman. D. A. Daamen, 's-Gravenhage.

Deze drie drama's van den bekenden Engelschen schrijver, voorzien van verklarende aanteekeningen zijn geschikt voor schoolgebruik en voorts voor ieder, die met het dramatisch werk van den tegenwoordig zoo bekenden John Galsworthy wil kennis maken.

Houten. (**J. M. van den**) VETPLANTEN. (56) f. 1.50 W. L. en J. Brusse Rotterdam.

Dit 2de deeltje van den „Reeks voor liefhebberijen" behandelt op populaire wijze, bouw, levenswijze, kweeken en verzorgen van Cactussen. Versierd met duidelijke en mooie illustraties.

Huf S.J. (Oscar) DE H. COMMUNIE ALS OFFERSPIJS. Leiter-Nijpels, Maastricht.

In dit prachtig uitgegeven werk biedt ons Pater Huf zijn rijke en veelzijdige communie-beschouwingen in aangenamen en innig-devoten vorm aan. Een onverdachte, waardevolle aanbeveling vormt de voorafgaande brief van Mgr. Heylen. Pater Huf tracht ons vooral aan de hand van St. Paulus en St. Joannes den Evangelist in het wezen en de beteekenis der H. Communie in te voeren en bijzonder haar karakter als offerspijs in een helder licht te stellen. Het is liturgisch werk van de beste soort, dat ook hoogere verlangens, naar theologie en ascese bevredigen zal.

Huf. S.J. (Oscar) DE SACRAMENTSHYMNEN VAN DEN H. THOMAS VAN AQUINO. Leiter-Nijpels, Maastricht.

Wederom een prachtwerk, zoowel van vorm en „Ausstattung" als van inhoud. Het biedt ons veel meer dan de titel schijnt te zeggen. Immers, vormen de hymnen van St. Thomas de kern van het boek, de grootste ruimte wordt ingenomen door historische, theologische en aesthetische beschouwingen over de beroemde Sacramentshymnen. De keurige vertaling der hymnen, vlekkeloos en onberispelijk, is het werk van jarenlange studie en voortdurend dieper indringen in den zin en in de schoonheden dezer lofzangen. Daar het werk uit den aard der zaak voor lezers van eenige ontwikkeling bestemd is, zou de schrijver wellicht goed doen met de hymnenvertaling ook afzonderlijk uit te geven.

Hurley (Frank) PARELVISSCHERS EN PAPOEA'S (287) f3.90 H. P. Leopold, Den Haag.

De Australiër F r a n k H u r l e y is een dier tegenwoordig zeldzame figuren, die bewijzen, dat zelfs in onzen modernen, emotieloozen tijd nog romantiek mogelijk is. Hij is een ontwikkeld en avontuurlijk man, die ondanks zijn nog jeugdigen leeftijd de geheele

wereld heeft rondgezworven. Als deelnemer aan een Noordpooltocht van Sir Ernest Shackleton, maakte hij met eenige anderen het voornemen na afloop dier expeditie een onderzoekingstocht door Nieuw-Guinea te ondernemen. Het uitbreken van den wereldoorlog verijdelde de uitvoering van het plan; zijn kameraden sneuvelden of werden verminkt en zoo bleef tenslotte alleen Hurley over. Hij zette het plan door en met eenige inboorlingen en vijf blanken, waaronder Alan Mc Culloch, de specialiteit voor visschen van het Australisch Museum, begon hij een speurtocht door het nog minst bekende land der wereld. In *Parelvisschers en Papoea's* geeft Frank Hurley een zeer interessant verslag van zijn tocht, verduidelijkt door vele mooie foto's. Een der merkwaardigste episodes van de reis was het ontdekken in het binnenland van een tot dusver onbekend ras, vooral opvallend door zijn geprononceerd Semietische trekken.

Dit boek van moderne avonturen lijkt mij ook heel geschikt voor onze grootere jongens.

Jespersen (Prof. Dr. O.) DE ONTWIKKELING EN DE OORSPRONG VAN DE TAAL. (233) f 2.50. Naar het Deensch door Prof. Dr. H. Logeman. Mij. voor Goede en Goedkoope Lectuur, Amsterdam.

Het is een goede gedachte van de Maatschappij voor goede en goedkoope lectuur dit boekje uit te geven. Prof. Jespersen is een der eminentste taalgeleerden, wiens werken reeds in verschillende moderne talen werden overgezet. Een voordeel van deze Hollandsche bewerking is vooral dat bijna alle Scandinavische voorbeelden door Nederlandsche vervangen werden. Overigens heeft de bewerker zich getrouw gehouden aan het oorspronkelijke werk van Prof. Jespersen. Voor beoefenaars van en belangstellenden in de taalwetenschap een belangrijk boekje.

Kober (A. H.) SUCCESNUMMERS. Geautoriseerde Hollandsche bewerking van J. G. de Haas. (138) f 1,90. H. P. Leopold, Den Haag.

De schrijver heeft langen tijd het leven gedeeld der rondtrekkende groote circusgezelschappen. De resultaten daarvan werden vastgelegd in dit boekje. We leeren het leven der circusmenschen kennen, en het blijkt dat daar menigmaal minder romantiek is dan gewoonlijk gedacht wordt. Van alle bekende groote gezelschappen vertelt de schrijver iets. Bijzonder interessant is, wat verhaald wordt uit het leven van beroemde clowns, temmers, en temsters, paardrijders en van allen die onder het tentdak hun gevaarlijk werk verrichten. Niet het minst ook wat men leest over beroemde „trucs"die den toeschouwer met verbazing slaan. „Succesnummers" is een aardig boekje, dat zijn lezers wel zal vinden.

Nansen (Fridtjof) DOOR ARMENIË. (276) f. 5.50. W. J. Thieme & Cie, Zutphen.

„De volkeren van Europa en de staatslieden van Europa zijn het eeuwig Armenisch vraagstuk moe. Ja, natuurlijk. Het heeft hun immers niets anders gebracht dan nederlagen. Alleen de naam reeds roept voor hun sluimerend geweten een verschrikkelijke menigte verbroken of niet vervulde beloften op, van welke ze er nooit werkelijk één hebben gepoogd te houden. Het ging immers alleen maar om dit kleine bloedende, doch begaafde volk, dat geen olievelden of goudmijnen had." Deze ondubbelzinnige en voor de betrokken Europeesche staatslieden striemende zinsneden schrijft Fridtjof Nansen op de laatste bladzijde van zijn boek over Armenië. Twee gedachten dringen zich op na de lezing van dit boek: hoe is 't mogelijk dat het diep ongelukkige volk der Armeniërs door de ontelbare gruwelen en moordpartijen die bedreven zijn, niet totaal ten onder is gegaan, en hoe is 't mogelijk dat de leidende Europeesche staten in onzen „beschaafden" en „humanen" tijd dat alles hebben kunnen aanzien, zonder ook maar een vinger ter redding uit te steken; ja zelfs zijn zij mede verantwoordelijk door verbroken beloften en schuldig verzuim.

Maar er waren in dit land geen olievelden of goudmijnen!

De trieste geschiedenis der in het Turksche gebied levende Armeniërs is, zoo slechts vaag, dan toch algemeen bekend. Opzettelijk en stelselmatig werden door de Turken onder hen moordpartijen aangericht: toen er bij het uitbreken van den wereldoorlog nog ongeveer 1.850.000 in Turkije waren, heeft men tijdens en kort na de oorlogsjaren nog 1.000.000 van hen vermoord! En de groote mogendheden beloofden steeds hulp, en deden niets. Nu eindelijk heeft de Volkerenbond besloten iets te doen om de laatste resten te redden van dit volk dat een eeuwenoude cultuur bezit en dat wel getoond heeft over een geweldige vitaliteit te beschikken. Fridtjof Nansen, de bekende poolvaarder, is aan het hoofd eener commissie naar Turksch- en Russisch Armenië getrokken om ter plaatse een onderzoek in te stellen naar de mogelijkheid den Armeenschen vluchtelingen een „nationaal tehuis" te bezorgen, hun reeds zoolang door de groote staten en den Volkerenbond in uitzicht gesteld. In zijn boek „Door Armenië" schrijft Nansen een verslag van zijn wedervaren, en bovendien geeft hij een uitgebreide, boeiende beschrijving van het land, van de cultuur en de geschiedenis van het Armeensche volk, terwijl hij, bij het verhalen der gruwelen van de laatste jaren, uit documenten aantoont, de schuld der Turken en de schuldige nalatigheid der Europeesche groote staten. Hopelijk zal thans het lijden der Armeniërs een einde hebben genomen en zal dit volk thans weer gelegenheid krijgen zich te herstellen. Indien dit gebeurt zal dat voor een belangrijk deel het resultaat zijn van het werk van Nansen, die zijn taak zeer serieus heeft opgevat, en tegenover de schuldige mogendheden

geen blad voor den mond heeft genomen. Zijn in eenvoudige, helderen stijl geschreven boek is aangrijpende en interessante lectuur voor hen, die zich een iets meer dan opprvlakkige kennis willen eigen maken van het gemartelde Armenische volk.

OPZET-STEKEN VAN 'T HAAKSTERTJE. (60) fr. 7,50. Uitgegeven door de Bode van het H. Hart. Alken-Hasselt. België.

Dit boekje bevat een twintigtal wonderfijne schetsjes, zoo zuiver van stemming en sentiment, zoo juist van observatie, zoo simpelmooi van taal, dat 't te betreuren viel, wanneer ze niet bij honderdbij duizendtallen onder het volk gingen.

Het is geen sentimenteele Romantiek, geen gestyleerde devotie, geen onwerkelijk gemoraliseer, maar klare en ware weergave van wat de schrijfster om zich heen waarneemt, alles echter gezien onder ideëele belichting; miniatuurkunst van goeden huize.

De schrijfster weet de ziel der menschen en dingen te vatten en die ziel is een gedoopte ziel. Het is wel het beste, wat er in dit genre geleverd werd.

Roulhac-Hamilton (J. G. de) HENRY FORD. Vertaling van Ir. P. Telder. (191) f 2,25. H. P. Leopold. Den Haag.

Het was te verwachten, dat het boek van Roulhac Hamilton over Henry Ford ook in 't Hollandsch zou worden vertaald. Het verwondert me slechts dat het niet eerder is gebeurd. Want naam en daden van Ford zijn bekend over de geheele wereld en voor velen is hij het ideaal van den modernen held. Het schrijven der levensgeschiedenis van een man als Henry Ford heeft zeker zijn nuttige zijde in zooverre wordt aangetoond wat door taaie energie en wilskracht bereikt kan worden, maar er schuilt toch ook een gevaar in.

Het kan er toe leiden dat de jeugd haar waardeering verliest voor groote mannen, die de menschheid aan zich hebben verplicht, uitsluitend door hun prestaties op geestelijk en wetenschappelijk gebied, en slechts haar ideaal gaat stellen in stoffelijke kracht, zich uitend in geldelijk succes. In Amerika bestaat dit soort heldencultus reeds, vooral in het leven geroepen door de geschriften van R. W. Emerson, en de Amerikaansche jeugd, als geheel genomen, ziet in figuren als Ford en Morgan haar groote voorbeelden, maar heeft geen eerbiedige hulde voor den onderzoeker, die, ten bate der menschheid, zich door zijn experimenten met x-stralen, den dood op den hals haalde. In de „St. Louis Star" durfde de Hon. William Edwards zelfs schrijven: „Mr. Henry Ford is de grootste weldoener dezer eeuw. De derde grootste van alle tijden. Christus is de eerste, Lincoln de tweede, Ford de derde. Lincoln is de tweede, omdat hij vóór Ford bestond. Vergeleken zijn ze gelijk."

Wat deze Hollandsche bewerking van Ford's levensgeschiedenis

dan betreft, zij verhaalt op onderhoudende wijze van het streven van dezen merkwaardigen man, die zich van niets zoo geweldig heeft weten op te werken. Zij vertelt van zijn moeilijk beginnen, zijn taai volhouden, zijn eindelijk succes. Wie dit boek de rijpere jeugd ter lezing wil geven, kan dit van moreel standpunt beschouwd, zeker doen, maar men bedenke daarbij dan toch het bovenstaande.

Selhorst. (B.) RECLAME, THEORETISCHE BESCHOUWINGEN EN PRACTISCHE TOEPASSING. (149). f. 1.90. H. P. Leopold's 's Gravenhage.

Een geïllustreerd overzicht van de tot een aparte wetenschap geworden reclame, met toevoeging van allerlei practische aanwijzingen en adviezen.

Swaen. (A. E. A.) A SELECTION OF ENGLISH PROSE AND POETRY Part I (246). f. 2.25. Part II (210) f. 1.80. W. E. J. Tjeenk Willink, Zwolle.

Een zeer goed samengestelde bloemlezing uit de Engelsche literatuur, waarbij de samensteller zorg gedragen heeft geheele verhalen of brokstukken van voldoende lengte te kiezen.

Valk. O.P. (L. Th. G. de) WAT VADERLIEFDE DEED. (196) f. 2.75. J. J. Romen en Zonen, Roermond.

In dit boek dat den ondertitel draagt: „Beschouwingen over het natuurlijke in het bovennatuurlijke", licht de schrijver de Katholieke leer toe van het standpunt dat God „Onze Vader" is. Ik had verwacht een eenigszins dor betoog te zullen lezen, maar het is een met wetenschap en diep gevoel geschreven boek, dat zóó mooi, zóó pakkend de liefde van God ons nog eens openbaart, dat men het iederen keer weer openslaat, om hier en daar nog eens een gedeelte te bemediteeren. Voor den ontwikkelden Katholiek, die zijn godsdienstig weten en voelen wenscht te verdiepen een zeer aanbevelenswaardig boek.

Westenink. (L. C.) WAAR MENSCH EN TIJGER BUREN ZIJN. (163) H. P. Leopold's, Uitgevers-Mij 's Hage.

Onder dezen titel heeft de schrijver, die een onzer gezagdragers in Ned.-Indië is geweest, een aantal schetsen verzameld, waarvan de plaats der handeling bijna steeds de rand van het oerwoud is. Eenige der verhalen zijn gewijd aan het mysterie der Natuur en grootendeels door den schrijver opgeteekend zooals hij die uit den mond van het inlandsche volk vernam, andere zijn gebaseerd meest op zelf beleefde avonturen of ontleend aan werkelijk plaats gehad hebbende gebeurtenissen, waarvan de schrijver vernomen had. Het zijn boeiend geschreven verhalen waarin prachtige natuurbeschrijvingen voorkomen, terwijl ook de spanning niet ontbreekt.

Brievenbus

J. W. H. te D. Kort geleden ontvingen wij van Wolters een proefschrift over het *Théatre d' Henry Bataille*, geschreven door J. B. Besançon, Hollander van geboorte. We vinden in deze „thèse de doctorat" van de Universiteit van Amsterdam veel wat ons aantrekt en wij stellen ons voor naar deze studie Henry Bataille wat nader te bespreken.

Jong Dietschland wordt ons toegezonden in een flink aantal exemplaren. Is dit geschied bij wijze van gewone propaganda, dan danken wij vriendelijk de toezenders. Is daar nog een speciale reden, dan mogen wij die wellicht wel met een enkel woord vernemen?

A. C. te G. Wij zouden over het boek van Dieudonné, den onschuldigen autobandiet, die zoovele jaren in het bagno doorbracht, zeer zeker verslag hebben gegeven, indien degene, die zich met de lezing van dat boek had bezig gehouden, niet door de griep het zwijgen was opgelegd.

Het is de meest spannende avonturenroman, die Dieudonné kon schrijven. Vluchtend om zijn leven, want om de vrijheid! In een land waar de dood alom in hinderlaag ligt.

R. P. P. te W. De werken *Een Zwerver Verdwaald* en *Een Zwerver Verliefd* van Arthur van Schendel zijn beiden uitverkocht, en men verzekert ons dat deze boeken niet meer herdrukt zullen worden.

A. H. te G. Wij moeten eerlijk bekennen, dat gij met uw vraag geen gelukkigen gooi doet. *Een Liefde in Spanje* van Henri van Booven, zijn wat opgewarmde herinneringen, die ons lauw laten; en George Kettmann *De Glanzende Draad der Goden*, bekroond door de Mij. der Wereldliteratuur wordt nog door een onzer medewerkers gelezen en zal in een der volgende nummers besproken worden.

J. W. Sup. te Z. (N. B.) Vriendelijken dank voor Uw opmerking. Ook ons waren deze storende drukfouten reeds op gevallen. Ondanks onze nauwkeurige verbetering van de drukproeven, schijnen deze door den zetter geheel over het hoofd gezien te zijn. Wij hebben onder de rubriek „Fransche Boeken" bedoelde bespreking nog eens opnieuw opgenomen, zooals U zien zult.

x x x De Uitgever J. F. Swartsenburg te Zeist maakt er ons op attent dat in het Februari-nummer de prijs van H. Courths-Mahler, *Door Liefde bevrijd*, inplaats van f 1.25 moet zijn f 2.20 en die van de romans van Mulford (Clarence) f 1.75 is.

Belloc verdedigt een katholiek koning

door ELLEN RUSSE.

Sedert we anderhalf jaar geleden de laatst verschenen boeken van Hilaire Belloc in Boekenschouw bespraken, heeft de onvermoeide werker alweer een vijftal nieuwe publicaties het licht doen zien, essays, romans en historische studies. Een der belangrijkste boeken van die nieuwe aanwinsten is ongetwijfeld de uitgebreide beschouwing over James II. Hierin is Belloc op zijn best; het boek is helder

JAMES II, KONING VAN ENGELAND

en duidelijk geschreven, logisch van constructie en uiterst belangrijk als katholieke geschiedenis belichting.

James II is wellicht een van de moeilijkste figuren om te begrijpen in die gecompliceerde tijden der Engelsche geschiedenis tusschen 1640 en 1700. 't Is de tijd, waarover we onlangs met een enkel woord schreven naar aanleiding van Bunyan's eeuwherdenking. De schrijver van Pilgrim's Progress beleefde die periode als een overtuigd Puritein en leed onder de vervolging door de Anglicanen ingesteld tegen de afgescheiden secten. James II doorleefde die zelfde periode als een tot het katholicisme bekeerde (komend vanuit het anglicanisme) en leed onder de vervolging die de Puriteinen en daarna de Anglicanen instelden ten aanzien der Katholieken. De arme ketellapperszoon bracht een groot deel van zijn bestaan in de gevangenis door, maar door de eenzaamheid rijpte zijn talent en

zijn dichtersvisie; de vorstenzoon bracht vele levensjaren in ballingschap door en de beproevingen staalden zijn geloof en zijn innerlijk leven, zoodat hij heldhaftig groote offers wist te brengen met betrekking tot zijn maatschappelijk leven. Hoe verschillend, ja lijnrecht tegenover elkander die beide overtuigingen der twee mannen ook stonden, toch zijn beiden wat hun zieleleven betreft groote menschen geweest. Voor het nageslacht is Bunyan de wereldberoemde schrijver gebleven, ook in de oogen van hen, die zijn puriteinsche opvattingen onmogelijk konden deelen, James daarentegen is in de oogen der Engelsche natie, die haar geschiedenis overal officieel volgens de anti-katholieke traditie beschouwt, en zoodoende ook in de opvattingen der internationale geschiedenis, die op dezelfde leest geschoeid is, een mislukkeling geweest, een man die te zwak was om te regeeren, telkens fouten beging en zich gemakkelijk van zijn rechtmatige plaats liet verdringen.

Belloc heeft het nu op zich genomen, dien verguisden, belasterden, ongelukkigen vorst te verdedigen en hem te beschouwen volgens het rechtvaardig oordeel van een geloofsgenoot. Werkelijk het rechtvaardig oordeel, want hij is niet blind voor de menschelijke zwakheden van dezen Stuartprins, maar hij durft het aan deze allergewichtigste en lastig te definieeren periode der geschiedenis te belichten vanuit een katholieke gezichtshoek. Is er wel ooit een periode geweest, die in zulk een snel tempo mannen van tegenovergestelde geloofsovertuigingen achtereenvolgens aan het staatsbewind zag?

Laten we even enkele jaartallen noemen: 1649 bracht een einde aan de machtige overheersching der episcopaalsche staatskerk, toen Charles I onthoofd werd, stervend voor zijn geloof in die anglicaansche kerk. De Commonwealth volgde met Oliver Cromwell aan het bewind en de Puriteiten vierden hoogty, tot aan 1660. Toen riep het volk na den dood van Oliver Cromwell weer om een koning. Charles II, de zoon van den onthoofden koning kwam vanuit Holland in zijn land terug en regeerde tot 1685 als hoofd der episcopaalsche kerk, die de Puriteinen en Katholieken vervolgde, ofschoon hij persoonlijk katholieke sympathien had en op zijn sterfbed naar de katholieke kerk overging. Dan volgt James II, zijn broer, hem op, de katholieke vorst, die tracht verdraagzaamheid te prediken, alle godsdiensten gelijke rechten te geven in den staat en de Katholieken in hun verloren posities herstelt; maar na drie jaar moet hij de wijk nemen voor Willem van Oranje, zijn schoonzoon, die als verdediger der hervorming Engeland komt regeeren tot aan 1702 en vergezeld wordt van Hollandsche Protestanten en Fransche Hugenoten. In een tijdsverloop van 52 jaar ziet het Engelsche volk dus vijf wisselingen van geloof onder zijn bewindvoerders en ondervindt de gevolgen van die plotselinge veranderingen in merg en been. James II heeft al die veranderingen meegemaakt, want hij

leefde van 1633—1701. Hij was dus pas vijftien jaar oud, toen zijn vader onthoofd werd, hij was toen als balling in Frankrijk en bleef balling tot aan de troonsbestijging van zijn broer.

Belloc begint met een analyse te geven van het karakter van den jongeling, een karakter dat reeds jong gevormd was, juist door die avontuurlijke en hevig bewogen jeugdjaren in ballingschap gesleten, na gevaarlijke vluchten en ontsnappingen. Die grondtrekken van het karakter zijn onveranderd gebleven heel zijn leven door. We vertalen enkele zinsneden:

„Twee eigenschappen liggen aan James' karakter ten grondslag: kracht en beperking. Uit elk dier eigenschappen komt een heele reeks hoedanigheden voort, die kenbaar zijn zoowel in al zijn daden als in zijn uitgebreide geschriften. Uit zijn kracht komen voort, of zijn er althans nauw aan verwant: zijn jarenlang lichamelijk uithoudingsvermogen, zijn moed, zijn oprechtheid, zijn vasthoudendheid, zijn vlijt; uit zijn beperking stammen: zijn falen in het begrijpen van zijn medemenschen, zijn verkeerde kijk op omstandigheden en zijn gebrek aan soepelheid. Hij had weinig zin voor humor, was niet geestig. Hij kende aan andere menschen zijn eigen gevoelens toe. Iedereen is hiertoe geneigd, maar James overdreef dit en kon zich niet in den gedachtengang van andere menschen verplaatsen." En verder: „Gecompliceerdheid verontrustte hem niet, omdat hij er niets van begreep; zooiets ging geheel langs hem heen. Hij verafschuwde sluwheid, maar verzuimde er rekening mee te houden als een bestaand iets in het openbaar leven en dat was een groote fout. Hij wist niet hoe een doel te bereiken door beurtelings op links en op rechts aan te sturen, hij wist zelfs niet dat er zulk een kunst bestond. Hij dacht geheel en al langs rechte lijnen."

Dat was de reden van zijn falen als regeerder, maar door die zelfde hoedanigheden werd hij een oprecht Katholiek, een vurig, standvastig geloovige, die geen transigeeren kende. Want wat werd er van de Katholieken geëischt in die jaren tusschen 1660 en 1685, toen zijn broer Charles II koning van Engeland was? (Men vergete niet dat het parlement toen reeds groote macht bezat en de koning als individu weinig invloed meer kon uitoefenen). Allen moesten aan de Test Act gehoorzamen, d.w.z. een eed afleggen, waarbij zij de anglicaansche, de episcopaalsche kerk erkenden als staatskerk, openlijk communiceeren volgens den anglicaanschen ritus en verklaren dat zij niet in de Waarachtige Tegenwoordigheid geloofden. Deden zij dit niet, dan konden zij geen enkel openbaar ambt vervullen. Onder dezen maatregel leden — maatschappelijk gesproken — zoowel de Puriteinen en andere afgescheiden secten als de Katholieken, die toch onmogelijk er in konden toestemmen een sacrament te ontvangen, dat in hun oogen geen sacrament was en natuurlijk niet wilden zweren dat zij de Transsubstantiatie ontkenden. Zoodoende werd James door dezen maatregel getroffen, die trouwens grooten-

deels om hem door de staatslieden van Charles genomen was. In die jaren was James, onder den titel van Duke of York, admiraal der Engelsche vloot, hij had den zeestrijd tegen Holland geleid (hetgeen wij de Engelsche oorlogen noemen) en hij, die volbloed Engelschman en zeevaarder was, had de marine zoodanig weten op te voeren, dat Belloc hem herhaaldelijk „the founder of the British navy" noemt. James was ook de kroonpretendent. Als Charles kwam te sterven zonder wettigen erfgenaam, zou hij opvolgen en . . . . hij was overgegaan naar de Roomsch Katholieke Kerk. Daar zat de kneep: het parlement wenschte in de toekomst geen katholiek vorst, dat druischte in tegen het gevoel der natie, James moest dus weg.

Zijn broer Charles, die wèl „soepel" was en daarom wèl wist te regeeren, verstond de kunst om particuliere gevoelens en sympathien op te offeren aan hetgeen hij gemeenschapsbelang placht te noemen. Hij trachtte James over te halen om in schijn toe te geven, maar James weigerde. Het gevolg bleef dan ook niet uit, hij die Engeland's vloot op zulk een zeldzaam kordate en vakkundige wijze wist te leiden en op te bouwen, moest afstand doen van zijn leiderschap en het land verlaten. Hij bracht het offer en trok naar Brussel. De staatslieden met Shaftesbury aan het hoofd waren nog niet gerustgesteld en wilden voor goed alle kans op latere troonsbestijging uit den weg ruimen. Zij probeerden koning Charles te laten verklaren, dat de zoon van Lucy Walters met wie Charles een liefdesbetrekking had aangegaan, een wettig kind was geboren uit een geheim huwelijk. Maar de koning beweerde, dat het kind onwettig was en bleef James dus onmiskenbaar de kroonpretendent. Opnieuw trachtten de staatslieden en ook de anglicaansche bisschoppen hem over te halen in schijn toe te geven, men zou hem vrijstellen van het communiceeren volgens den anglicaanschen ritus, als hij er maar in toestemde een enkele maal officieel aan de zijde des konings in de hofkapel te verschijnen, hij kon dan in het geheim mishooren indien hij dit wenschte. Maar weer weigert James en verklaart liever te sterven dan zoo te huichelen.

En dan opeens ligt Charles op zijn sterfbed en James die de gegeheime gevoelens van zijn broer kent, waakt bij den stervende en wacht op het oogenblik om een priester bij hem toe te laten. Ontroerend zijn deze bladzijden, waarin Belloc verhaalt van de bekeering van den zieltogenden vorst en hoe James het klaar wist te spelen die anti-katholieke staatslieden uit de kamer te verwijderen en een Benedictijner monnik bij den zieke te brengen, zoodat Charles, — vol berouw over zijn lang uitstel — toch nog in vrede en gemoedsrust de eeuwigheid kon ingaan.

Maar nu moest James regeeren te midden van vijandig-gezinde staatslieden over een volk dat hem persoonlijk een goed hart toedroeg, maar in den loop der jaren steeds meer haat gevoelde voor de Katholieken. Hij moest regeeren over een land dat de anti-katholieke Test

Act had ingevoerd. En hij was niet „soepel" als zijn broer, hij wist niet van transigeeren. Als tegenactie stelt hij onmiddellijk een nieuwe wet in: the Toleration Act, vrijheid voor alle godsdiensten (niet alleen de Katholieken, maar ook de Puriteinen voeren er wel bij) en geen uitsluiting meer wat openbare ambten betrof, doch verdraagzaamheid alom. Zelf ging hij nu openlijk als koning van Engeland de H. Mis bijwonen in een kapel van het paleis. Eenieder was vrij, niemand hoefde hem te vergezellen, doch tot aan de deur der kapel liet hij zijn garde in de gangen opgesteld staan en de hovelingen moesten hem begeleiden tot aan die deur, welke hij wijd open liet staan gedurende de diensten. Dat was te veel! Had hij zijn devoties in het geheim verricht, men had er geen aanstoot aan genomen, maar aldus openlijk het katholicisme belijden was het volksgevoel tarten. En hij deed meer. Hij stelde Katholieken aan voor het vervullen van belangrijke ambten en vergat hierbij de wetenschap niet. De universiteit van Oxford kreeg een Katholiek als deken van Christchurch college en James hield er geen rekening mee, dat sinds jaren die positie een der belangrijkste waardigheden was van de anglicaansche geestelijkheid. Het verzet groeide aan onder de parlementsleden, staatslieden en anglicaansche bisschoppen.

En toen kwam de grootste ergenis. James gelastte alle bisschoppen en de week daarop alle geestelijken der anglicaansche kerk om in de Zondagsdiensten officieel de Toleration Bill voor te lezen. De meeste bisschoppen weigerden en hij liet hen gevangen nemen. Na een uitvoerig verhoor sprak de jury hen vrij, maar James had zijn prestige verloren. Intusschen had zich een net van intriges om hem heen gesponnen en werd alles gereed gemaakt voor de komst van den protestantschen Willem van Oranje, die zijn schoonvader van den troon zou verjagen. James, die zich over elk verraad tot het einde toe bleef verbazen als iets dat buiten zijn gedachtensfeer lag, zag zich plotseling genoodzaakt te vluchten en Engeland te verlaten. Hij had slechts drie jaar geregeerd. Wel probeerde hij nog Ierland te behouden, maar die poging mislukte ook. Toen bracht hij zijn laatste twaalf levensjaren wederom in ballingschap door en stierf te St. Germains in 1701, als een mensch die in het leven gefaald had, maar voor de eeuwigheid zegevierde.

Zoo staat hij voor ons na lezing van Belloc's prachtig geschreven boek, maar zoo leert men hem niet kennen uit de gangbare opvattingen der Engelsche historici. Volgens die opvattingen is James de slappeling, die de eene tactlooze fout na de andere beging, het vertrouwen dat het volk aanvankelijk in hem stelde, kwetste en ten slotte verloor en zoo futloos was dat hij zich gemakkelijk door zijn eigen kinderen en naaste omgeving van zijn plaats liet drijven. Hij was niet veel meer dan een onnoozele dwaas, die half zinloos gebeden prevelde. Had hij als een tyran met geweld zijn geloofsovertuiging aan zijn land weten op te dringen, men zou nog respect

voor hem kunnen hebben. Koningin Mary I, bijgenaamd Bloody Mary had dit wel weten te doen en toch had zij ook maar vijf jaar geregeerd (1553—58). Hoezeer de Engelsche historici deze katholieke wreede koningin ook verafschuwen, toch geven zij haar nog een soort stralenkrans vanwege haar tyranniek optreden. Daarnaast is James slechts de miserabele zwakkeling.

Dat hij een zeer zwakke kant had in zijn wezen erkent Belloc ook. Hem was de sensueele aard der Stuarts eigen en hij berokkende zijn eerste vrouw Anne Hyde, die hem op den weg naar Rome was voorgegaan, menigmaal groot leed. Maar al stipt Belloc die zinnelijkheid van den vorst telkens als terloops aan, hij beweert ronduit, dat deze menschelijke zwakheid van geen overwegende beteekenis was voor de overige handelingen van den vorst. En James heeft boete gedaan voor vroegere lichtzinnigheden. Treffend zijn de citaten die Belloc geeft uit de meditaties, welke James in zijn laatste levensjaren als balling neerschreef, kreten eener van liefde tot God brandende ziel en wel verre van zinloos gebeden geprevel. Ontroerend ook de laatste vermaningen aan zijn zoon, waarin hij de samenvatting van zijn eigen leven gaf: „Preserve the mastery of the sea and keep the faith against all things and all men." Dat was het levensprogram van James geweest: Engeland de souvereiniteit op zee te bezorgen en het katholiek geloof boven alles en allen trouw te blijven.

Wanneer men iemand zoo heftig verdedigt als Belloc dezen koning verdedingt en die figuur staat in een tijd vol verwikkelingen, dan kan het haast niet anders of tegenover den held moet een booswicht komen te staan. Die booswicht is voor Belloc onze stadhouder Willem III, James' schoonzoon en opvolger. Wij wisten reeds dat Belloc weinig genegenheid koesterde voor dezen Nederlandschen prins, want toen hij in het Frans Halsmuseum te Haarlem langs een schilderij van dezen vorst kwam, zeide hij met een vernietigenden blik op het portret: „Quel homme abominable!" Willem heeft dan ook in zijn oogen al de slechtste en sluwste eigenschappen die er maar in een mensch vereenigd kunnen zijn. „He was master in all vices," schrijft Belloc. Gedreven door liefde voor zijn held kan hij niet geheel objectief oordeelen en maakt de tegenstelling zoo groot mogelijk. Ook staat het te bezien of Belloc wel heelemaal juist oordeelt in zijn kijk op het katholicisme in Nederland. Hij beweert dat in die jaren (1660—1700) Nederland feitelijk voor een derde deel katholiek gebleven was. Is dit niet wat optimistisch gezien?

Maar al kan men Belloc niet altijd van een zekere overdrijving vrijpleiten wanneer het gaat om een zijner stellingen te verdedigen, zeker is 't, dat hij met dit boek over James II eens te meer zijn groote apostolische taak als katholiek geschiedschrijver glansrijk vervuld heeft. Over zijn andere nieuwe boeken een volgende keer.

James II, uitgave Faber and Gwyer, London 1928.

Een mooi boek, waar nog iets aan ontbreekt

door P. W. ASSMANN.

Het aangeven der verhoudingen tusschen de moderne jeugd en de oudere generatie, het weergeven en analyseeren van beider levensbeschouwing en het uitbeelden der conflicten, die als gevolg daarvan kunnen ontstaan, schijnen voor de tegenwoordige romanciers bijzondere aantrekkelijkheid te bezitten, gezien de vele romans van den laatsten tijd, waarin deze gegevens verwerkt worden. Zij worden zelfs reeds te veelvuldig gebruikt, en cliché-werk is niet zeldzaam. Juist de gunstige uitzondering, die *Madame Claire* van Susan Ertz hierop uitmaakt, geeft aanleiding dezen roman eenigszins uitvoeriger te bespreken.

Lady Gregory — of Madame Claire, zooals haar kleinkinderen haar noemen — is, wanneer het verhaal begint, de 78-jarige weduwe van Sir Robert Gregory. Zij woont op kamers in het pension Kensington Park-Hotel in Londen. Haar drie kinderen vertegenwoordigen elk een markant Engelsch type. Eric heeft een schitterende carrière gemaakt in de politiek, maar zijn huiselijk leven is ongelukkig door zijn huwelijk met een vrouw, die het niet zetten kan, dat haar man zoover boven haar staat. Gelegenheid tot huiselijke scènes worden genoeg geschapen, maar heftige conflicten blijven uit; dat schijnt onvereenigbaar te zijn met den geest van den Engelschen aristocraat. Haar dochter Millicent, gehuwd met den gefortuneerden advocaat John Pendleton, is een dier onbeduidende vrouwen uit den hoogeren stand, die, weinig intelligentie bezittend, rijkdom van kennis en geest achterstellen bij naam, positie en fortuin.

Voor zij er toe overgaat kennis aan te knoopen, slaat zij eerst *Who is Who* op. Het derde van Lady Gregory's kinderen is Connie, het zwarte schaap in de familie, die er in haar jeugd met den beroemden musicus Petrovitch van door ging.

De eigenlijke hoofdpersonen in den roman zijn Madame Claire en haar beide kleinkinderen van ongeveer 25 jaar, Judy en Noël, van den huize Pendleton. Vooral de figuur van Madame Claire, zooals die o.a. blijkt uit de conversatie met haar kleinkinderen en uit de briefwisseling met een ouden vriend van haar en haar echtgenoot, is bijzonder mooi en origineel geteekend.

De verwikkelingen en moeilijkheden der families ontmoeten elkaar en ontknoopen zich allen in de kamer van Madame Claire. De oude dame, zonder haar menschelijk hart te verliezen, is in zekeren zin immuun geworden door haar ouderdom; zij wordt niet meer beroerd door de stormen van het leven, en vanaf de onaantastbare hoogte waarop zij is gezeten, kan zij, — meevoelend en sympathiek als haar hart is gebleven, — onbevooroordeeld adviezen geven aan allen, die bij haar hun hart komen uitstorten.

Daaronder is vooral Judy. Haar auto heeft op een avond in de

Londensche mist Majoor Crosby, een 40-jarig vrijgezel, aangereden. Hij herstelt in korten tijd van zijn verwondingen, waarna dan evenwel blijkt dat in beider hart een wond is geslagen. Typisch modern is deze roman door het element van zelf-analyse, want de liefde groeit niet onbewust in Judy; vanaf het eerste oogenblik van het ontstaan harer gevoelens geeft zij zich er rekenschap van en beredeneert zij het verloop en de consequenties. Te diepgaande zelf-analyse, — waardoor zoovele romans ongenietbaar worden, — heeft echter niet plaats; het karakter van dit moderne meisje is sympathiek en haar goed vrouwelijk hart spreekt een belangrijk woordje mee.

Een breed opgezette en diep-uitgewerkte familieroman is *Madame Claire* niet; de meeste optredende personen worden betrekkelijk vluchtig en toch, door de wijze van behandeling, niet oppervlakkig den lezer voorgesteld; noch kenmerkt dit verhaal zich door veel actie.

Het zijn de figuren van Madame Claire en daarnaast die van Judy, welke den roman zijn waarde geven.

Wat ontbreekt dit boek dan? Het is zoo jammer, dat de levenswijsheid van Madame Claire gegrond is op een zeker wazig humanisme en niet zijn diepste oorzaak vindt in positief geloovige beginselen. Ware dat het geval geweest, de persoon van Madame Claire zou er aannemelijker door geworden zijn, haar uitspraken zouden grooter waarde hebben verkregen, en haar persoonlijkheid, gegrond op een reëel geloovig beginsel en in haar ouderdom afgeteekend tegen de eeuwigheid, zou aan innerlijke diepte gewonnen hebben.

Dat is het voornaamste. Dan, — het is mogelijk maar een kleinigheid en ik ben wellicht wat ouderwetsch — het doet niet prettig aan, kinderen de ouders te hooren aanspreken met jij en jou, en Judy haar moeder te hooren aanduiden als Millie, terwijl zij haar grootmoeder betitelt als Claire.

Maar, — dit eenmaal gezegd — moet ten slotte getuigd worden dat *Madame Claire* onder den tegenwoordigen overvloed van amusementsromans, een boek is dat opvalt en dat volwassen lezers kan aanbevolen worden.

Ertz (Susan) MADAME CLAIRE. Uit het Engelsch vertaald door M. J. Molanus-Stamperius. (298) ingen. f 2.—, geb. f 2.50. Koloniale Boek-Centrale, A'dam.

Rafaël Sabatini

door P. W. ASSMANN.

Zuivere ontspanningsromans, zulke die met fabriekmatige regelmaat en naar een doorgaans vast recept vervaardigd worden door auteurs, die het schrijven van romans als een handwerk beschouwen, — in Engeland is dit soort romans een handelsartikel geworden, waarvan het vervaardigen door middel van schriftelijke cursussen kan worden aangeleerd — en wier werk zelfs niet de meest flauwe verwantschap met kunst toont, hebben op mij nooit veel bekoring uitgeoefend, en al heb ik enkele dezer cliché-romans gelezen, toch ben ik op dat gebied tamelijk wel een leek. Dit is dan ook wel gedeeltelijk de reden, dat voor eenige maanden terug de romans van R a-fa ë l S a b a t i n i mij nog onbekend waren. Tot het enorme succes, dat deze schrijver ontegenzeggelijk bij lezerspubliek boekt, den lust opwekte ook met zijn werken eens kennis te maken. De meeste van zijn historische romans heb ik thans gelezen, en ofschoon zij geen literaire waarde bezitten, verdienen zij toch ook niet het praedicaat „cliché-romans" — in dit opzicht bleek mij, dat ik tegenover wat buiten de eigenlijke literatuur staat, te bevooroordeeld ben geweest — en daarom werd de lust verwekt, ook R a f a ë l S a b a t i n i eens een beschouwing te wijden. Tevens ook wel, — het klinkt niet prettig voor scheppers van literatuur — omdat zijn werken in geen verband daartoe staan en zoo enorm veel gelezen worden. Want het is toch ook wel eens interessant te beschouwen wat door de massa gelezen wordt. En dit staat wel vast, literatuur leest de massa niet. Zeker, er bestaat wat het lezen van literaire werken betreft, nog verschil. Moet van al het geschrevene dat door het voldoen aan bepaalde kunsteischen tot de literatuur kan worden gerekend, getuigd worden, dat het niet in die mate gelezen wordt als zuivere ontspannigslectuur, toch is in dit opzicht tusschen literaire werken nog een beduidend onderscheid te constateeren. Hoevelen zullen de producten lezen der hyper-moderne kunstenaars, welke in die scheppingen hun eigen zieleleven ontrafelen, voor hen zelf zoo belangrijk, dat zij nog geen tijd hebben gevonden den blik te richten op de buitenwereld?

Het praedicaat „literatuur" dragen ook de werken der neo-romantici; het is vooral de grootere werkzaamheid der grillige fantasie in deze romans, waardoor zij een vrij groote groep lezers aanspreken.

Maar worden Kipling en Conrad — om enkele literaire romanciers te noemen — vrij veel gelezen, hun lezerskring is in uitgebreidheid toch niet te vergelijken met de massa's die de werken van Edgar Wallace en Phillips Oppenheim verslinden; en tusschen deze twee namen en het begrip literatuur bestaat niet de minste betrekking. De verklaring van het verschijnsel is natuurlijk zeer eenvoudig.

Oorzaak en wezen van al wat geschreven wordt, moeten gezocht worden, in wat er ontstaat en leeft in den schepper daarvan, in den

mensch zelf; en dit waar zijnde, zal elk literatuurgenre altijd een aantal lezers vinden; in hen zullen bepaalde snaren gaan trillen door het gewrocht van een kunstenaar, die, bij het scheppen daarvan, gelijke snaren in zich had getokkeld. Maar dat getal zal altijd beperkt blijven, want kunstgevoeligheid is een eigenschap, die slechts weinigen bezitten. Wanneer zij zich buiten en boven de sfeer van het alledaagsche leven willen plaatsen, zal dit genot hun geworden, wanneer zij kennis nemen, ieder naar individueelen smaak, van de schoonheid, door de literatuur zoo veelzijdig geboden.
Maar ook zij, die dit genot van het bijna hoogst denkbare gehalte niet kunnen smaken, hebben hun verlangen zich van tijd tot tijd los te maken van de monotoonheid van het dagelijksch leven. Voor hen is daar de zuivere ontspanningslectuur in tal van genres en even talrijke gehalte-variaties.

Wat dit laatste betreft, is er onder de ontspanningslectuur zeker zulke, die, — al bezit zij niet de schoonheid, eigen wat der literatuur behoort, — toch van dien aard is, dat ook zij, wier aesthetisch gevoel zeer goed ontwikkeld is, bij kennisneming daarvan zich uitnemend kunnen ontspannen.

Tot lectuur van dit karakter nu moeten, dunkt me, de romans van Rafaël Sabatini gerekend worden.

De schrijver is van geboorte Italiaan — hij werd in 1875 te Jesi in Midden-Italië geboren als zoon van Vincenzo Sabatini en Anna Trafford. Zijn opvoeding ontving hij aan de Ecole Cantonate te Zuog in Zwitserland en later aan het Lyceum van Oporto in Portugal. Sedert jaren reeds woont hij thans in Engeland, waarvan hij de taal uitstekend blijkt te beheerschen, want al zijn werken schrijft hij in 't Engelsch. Hetgeen, gezien het groote verspreidingsgebied daarvan, ook zeer bevorderlijk is voor de verkoopkracht. Natuurlijk draagt het voordeel, geboden door het feit dat de taal van het Vereenigd Koninkrijk over de geheele wereld gekend wordt, slechts zijdelings bij tot het succes van Sabatini's romans; in dit opzicht staat hij gelijk met alle andere Engelsche romanciers. Nu ik eenige van zijn romans gelezen heb, meen ik het enorme succes daarvan gedurende de laatste jaren te kunnen toeschrijven aan twee factoren: Rafaël Sabatini is een zeer knap en boeiend verteller, en hij beoefent een genre, — dat van den avontuurlijken historischen roman — dat nu reeds verscheidene tijdvakken, waarin men op 't gebied der zuivere literatuur de tendenzen zich soms radicaal zag wijzigen, groote bekoring op de massa der lezers heeft geoefend en dat vooral de laatste tijden nog meer in trek schijnt te komen.

Een handig en knap verteller is Rafaël Sabatini zeker; hij bezit het vermogen zijn lezers te boeien en tot 't laatst toe in spanning te houden door zijn behandeling van het verhaal. Vooral in dezen tijd is dat van beteekenis nu de moderne romanciers maar

al te grif geneigd zijn tot verwaarloozing van hun voornaamsten plicht, n.l. dat een romanschrijver op de eerste plaats een verhaal moet vertellen. De fictief-historische stof, die Sabatini altijd voor zijn verhalen bewerkt, draagt er toe bij, dat het niet al te moeilijk is het element van spanning aan te brengen, maar de behandeling daarvan door een minder talentvol verteller, kan ook licht het gevolg hebben, dat het verhaal caricaturaal en onwaarschijnlijk wordt.

En dit juist heeft Sabatini weten te vermijden, zoodat de romanlezer, die zekere eischen stelt, bevredigd wordt, en zijn romans inderdaad tot de betere soort ontspanningslectuur moeten gerekend worden. Zijn helden zijn over 't algemeen werkelijke menschen; zij zijn „spendidly human". Dit valt zoo op, omdat juist in historische romans de hoofdfiguren menigmaal onmogelijke individuen zijn, caricaturen; engelen zonder een smetje, of incarnaties van Satan. Sabatini weet de juiste verhoudingen te bewaren; zijn helden bezitten goede en minder nobele menschelijke kwaliteiten, precies als in het gewone leven. Ik denk hierbij b. v. aan Marcel de Bardelys uit *De Onberaden Wedder* en Terence O'Moy uit *De Valstrik.*

Een zeer opmerkelijke en te waardeeren eigenschap van Sabatini's historische romans is, dat de geest van het tijdvak, waarin het verhaal speelt, vrij goed uitkomt. Een der moeilijkst te volbrengen eischen den beoefenaar van dit genre gesteld en een bewijs dat Sabatini studie van zijn onderwerpen heeft gemaakt. Niet 't minst daardoor moeten zijn romans tot de betere amusementslectuur gerekend worden.

Haast onwillekeurig gaat men bij het lezen van zijn romans vergelijken met groote meesters in het genre van den historischen roman, en dan valt het op, dat Sabatini realistischer is dan Walter Scott en romantischer dan William Thackeray. Maar ik wil hier dadelijk aan toevoegen, dat Sabatini's romans overigens niet vergeleken moeten worden met die der beide genoemde literaire meesters en zeker niet met de werken van den waarachtigen kunstenaar Thackeray.

Voorts moet het elken lezer, dunkt mij, treffen, dat Rafaël Sabatini de kunst verstaat dramatisch te zijn zonder in het melo-dramatische te vervallen.

Wat de wijze der behandeling van zijn stof betreft, Sabatini is fictief-historisch, volgens welke methode trouwens de meeste schrijvers van historische romans werken. Zijn verhalen zijn fictie en de hoofdpersonen bestaan slechts in zijn fantasie; het geheel wordt talentvol geplaatst binnen de omlijsting van een bepaalden tijd en van zijn speciale eigenschappen doorwerkt. Wel laat Sabatini in bijna elk van zijn romans als bijfiguren werkelijk historische

persoonlijkheden optreden; in *De Valstrik* b. v. Lord Wellington, en in *Scaramouche* Robespierre, Danton, Marat en Desmoulins.

De romans van Rafaël Sabatini zijn niet voor de jeugd; onderlegde volwassenen kunnen zijn boeken zonder bezwaar lezen; van enkele moet vastgesteld worden, dat de overdrijving in het schetsen van kerkelijke wantoestanden en enkele absolute onwaarheden op dit gebied, waaraan de schrijver zich daarin bezondigt, de lezing daarvan voor Katholieken stuitend maakt.

In het bijzonder vermeld ik dan *De Dolende Heilige*, een verhaal uit de middeleeuwen, toen Welfen en Ghibellijnen elkander bestreden. En wat de schrijver in *De Zeehavik* over de inquisitie vertelt, is vrij dwaas en getuigt, althans wat dit onderdeel der geschiedenis betreft, niet van grondige studie. Maar dat kan men den schrijver haast niet kwalijk nemen; de inquisitie is nu eenmaal een „hobby" der meeste auteurs van gruwelverhalen uit de Middeleeuwen, en hoe zouden zulke schrijvers aan stof kunnen komen, wanneer dit rechtsinstituut hun deze niet overvloedig leverde?

De Zeehavik, de geschiedenis van een Mohamedaansch geworden Engelschman, is een der bekendste romans van Sabatini. Het verhaal speelt in den tijd van koningin Elisabeth van Engeland. Geheel in overeenstemming met den aard van het onderwerp is deze roman in levendigen stijl geschreven; hij is vol kleur en actie, en hier en daar wel wat erg woest.

In de dagen der Stuarts handelt *De Herbergridder*, een onderhoudend romantisch verhaal.

Een spannende historie is ook *De Onberaden Wedder*, waarin Sabatini den tijd van Louis XIII als zeer goed uitgebeelden achtergrond voor zijn verhaal heeft gekozen.

De tijden, onmiddellijk vóór de groote Fransche revolutie, hebben hem stof geleverd voor zijn bekenden roman *Scaramouche*, waarin de auteur blijk geeft de geschiedenis dier dagen goed bestudeerd te hebben.

De Dolende Heilige noemde ik reeds, evenals *De Valstrik*, waarin een episode uit den veldtocht van Wellington in Portugal wordt behandeld.

Een der mooiste romans is wel *Op den Drempel des Doods*. Het is het verhaal van een krijgsman uit den Jacobietentijd, bijzonder spannend geschreven en met een boeiende intrige. De roman behoort tot het beste van Sabatini's oeuvre, en de lezing ervan kan aanbevolen worden.

Volledigheidshalve wil ik hier tenslotte nog vermelden, dat, — naar de uitgever J. Philip Kruseman, mij berichtte — dit voorjaar nog twee werken van Sabatini in het Hollandsch zullen verschijnen: *Kapitein Bloed* (Captain Blood) en *Onder het Vaandel van den Stier* (The Banner of the Bull).

Engelsche Boeken

Vriend (**Dr. J.**) **S. J.** THE BLESSED VIRGIN MARY IN THE MEDIEVAL DRAMA OF ENGELAND. (160) f 3,50 J. Muusses, Purmerend.

De vereering van de „Blessed Virgin Mary" is evenals elders in Europa ook in Engeland gedurende de Middeleeuwen een der meest kenmerkende devoties geweest. Naast de architectuur levert ook de literatuur dier tijden daarvan duidelijke bewijzen. In deze dissertatie wordt de vereering van de „Blessed Virgin" nagegaan in een der voornaamste literatuurvormen der middeleeuwen, het drama. Zij is op dit gebied een baanbrekend werk. Een aanbevolen boek voor studenten der middel-Engelsche literatuur, die van het behandelde onderwerp een speciaalstudie wenschen te maken.

Perpetua

De Roman der Zusters Breitenschnitt*)

„Ik wil in het volgende den levensloop verhalen van twee tweelingszusters, van Katharina en Maria Breitenschnitt, over wie in hun vaderstad Augsburg omstreeks het jaar 1500 veel werd

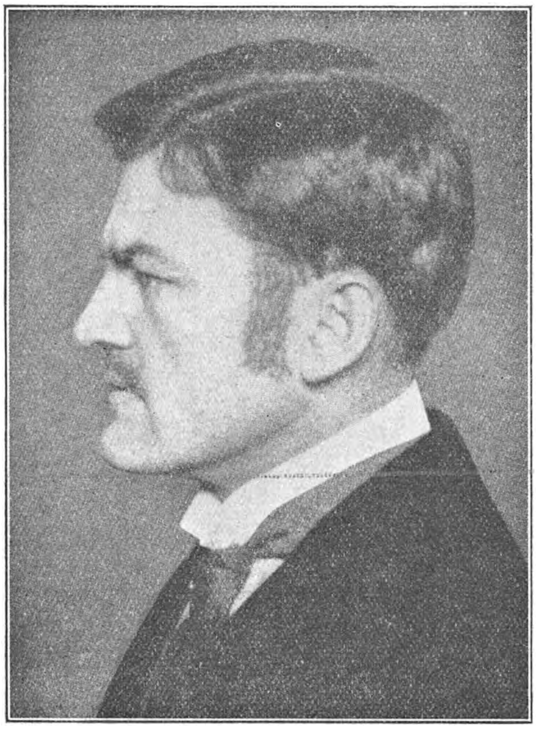

W. VON SCHOLZ

gesproken en wier geschiedenis ook na hun dood nog een tijdlang in de gemoederen leefde.

Die levensloop was inderdaad merkwaardig en stemde tot nadenken. Een der zusters stierf in hoogen ouderdom als abdis van

*) Wilhelm von Scholz. *Perpetua.* Der Roman der Schwestern Breitenschnitt. Horen-Verlag. Berlin-Grünewald, 1927. Simon Koster heeft den roman vertaald voor de Mij. voor goede en goedkoope Lectuur, Amsterdam. f 4.25.

het klooster Friedenspforte en gold reeds bij haar leven, zoowel om haar stillen en toch werkzamen levenswandel als ook om verscheidene wonderdaden, die zij had gedaan, als heilige; de andere eindigde op betrekkelijk jeugdigen leeftijd als heks op den brandstapel.''

Dit is het historische gegeven, waaromheen Wilhelm von Scholz zijn merkwaardigen roman heeft gesponnen. ,,Gesponnen'' noem ik het, want het is een spinsel van rag-ragfijne draden. In een proza van uiterst teere rythmiek, dat de onmerkbaarste stemmingsschakeeringen der ziel, de fijnste gemoedssidderingen weet te vertalen, beschrijft hij een stuk laat-middeleeuwsch leven in een zuiver aangevoelde atmosfeer. Zijn epiek, zijn wijze van verhalen is van de beste soort; ze heeft weinig gemeen met de op variatie beluste, effectbejachtende methode der alledagsromans. Als een kalme, beheerschte stroom verloopt het verhaal met een oud-epische weidschheid; dialoog en beschrijving vloeien onmerkbaar in elkaar over. Het twintig-eeuwsche temperament met zijn kortademige geprikkeldheid is er vreemd aan.

Perpetua is een eersteling. Scholz bezat reeds een reputatie door zijn drama's en gedichten. Hij is geboren te Berlijn in 1874, maar den achtergrond van zijn werk vormt niet de moderne hoofdstad, doch het zestiende-eeuwsche Zuid-Duitschland, waar hij zijn leven grootendeels heeft doorgebracht. Het liefst droomt hij zich terug in den overgangstijd van Middeleeuwen naar Renaissance en Reformatie, den tijd der machtige steden en der opkomende burgerij. Romantiek zit allen Germanen in het bloed en mèt die Romantiek dikwijls ook een vaag Pantheïsme; bij Wilhelm von Scholz drijven we, of liever zweven we volop in pantheïstische mystiekerigheid. In verzen van vlekkelooze vormschoonheid weet hij al dat kosmische zich-invoelen vast te leggen, verzen, die louter gevoel zijn geworden, louter droom en natuurinleving.

Van hieruit verstaan we ook zijn roman Perpetua. Hoe fijn van draad en zuiver van atmosfeer deze ook zijn mag, het geheel heeft een valschen onderstroom. De godsdienstzin, die de werkelijke menschen van 1500 bezielde, is niet het natuurpantheïsme van Scholz, maar was het Christendom. De religie van Scholz' creaturen is een soort kosmisch instinct, een complex van mysterieuze in het diepste der menschen wortelende tendenzen, die met de onfeilbaarheid van het noodlot 's menschen levensweg bepalen. De onmoge-

lijke wending, die de schrijver aan de historische gebeurtenis geeft, veroordeelt heel den roman.

Maria en Katharina groeien zusterlijk op in het gezin van den kaarsenmaker Breitenschnitt. Maria, de zacht-vrome, wordt Dominicanes in Friedenspforte, Katharina, de wild-gepassioneerde, bij wie zich van jongsaf aan vreemde verschijnselen als helderziendheid

W. VON SCHOLZ, naar een litografie van Karel Bauer

en andere wonderlijkheden voordoen, vervalt in het occultisme en wordt veroordeeld. Maria offert zich op voor de ongelukkige en bestijgt den brandstapel, terwijl Katharina — het is een tweeling! — haar zusters plaats inneemt in het klooster. Abdis geworden (bij Dominicanessen!) geraakt zij door haar wonderlijke gaven in een roep van heiligheid en sterft als hoogbegenadigde Gods.

Dit is wel een bizarre heiligheid, die door den hemel en door Rome niet zou erkend worden. In de ware mystiek is Scholz niet ver doorgedrongen.

De overige personages, vooral de kerkelijke, zijn ontworpen naar het te verwachten recept. De hekseninquisiteur, Pater Eustachius Galpruner, is een strenge asceet, die innerlijk brandt van booze hartstochten; de bisschop is ook al geen voorbeeld. Vader Breitenschnitt is een zachte, innerlijk rijk-levende natuur, maar zijn vroomheid is weer van pantheïstische makelij. Hij voelt zich weer te veel „een met het Al".

Wij kunnen het daarom niet eens zijn met Simon Koster, den keurigen vertaler, die het boek inleidt met de aanbeveling: „Dit is een boek, dat ons stil doet worden. Eerbiedig stil, omdat over zijn bladzijden een afschijn van de eeuwigheid lijkt heen te glijden, helderder stralend, onmiddellijker weerkaatst dan veelal in de romans onzer omgeving. Wij lezen dit boek, een boek van onzen eigen tijd, van onzen eigen tijdgenoot, en vergeten tijd en getij, omgeving en atmosfeer, denken en denkensdrang — niet door het historische milieu vooral — maar om het ons-bewustworden van het tijdeloos-zekere, getijloos-voortstroomende, dat anders ongemerkt onze innerlijke en onze uiterlijke wereld doorvloeit en omvloeit, en waarvan veel, dat wij nog alleen in de ondoorstraalde diepte van ons bewustzijn — niet het klare oppervlak — vermoedden, nu plotseling met dagheldere zekerheid, bijna vanzelfsprekend voor ons oplicht."

Neen! Geachte heer Koster, wij hebben bij het lezen van Perpetua „denken en denkensdrang" Goddank! niet vergeten, „om het ons-bewustworden van het tijdeloos-zekere, getijloos-voortstroomende" en het spijt ons, dat een zoo kunstzinnig man als U niet beseft, dat men enkel bij 't vergeten van allen „denkensdrang" met dat bloedlooze fantoom van het „getijloos-voortstroomende" vrede kan nemen.

In Duitschland is deze roman bij zijn verschijnen in 1927 van verschillende zijden, behalve van streng-orthodoxe, met veel bewondering besproken, en, wat de litteraire vorm betreft, met recht. Wij moeten dit werk onder de zeer voorbehouden lectuur rangschikken.

Onveilig Signaal!

door PAUL VAN NIJENRODE.

Te oordeelen naar enkele persuitlatingen, blijkt er momenteel in het kamp onzer R. K. Uitgevers eenige wrijving te bestaan, die zijn oorzaak vindt in de al of niet vermeende grieven van enkele leekenuitgevers tegen onze kloosteruitgeverijen.

Waar wij nu van een onzer deskundige medewerkers over deze aangelegenheid een belangwekkende beschouwing kregen toegezonden, zoo meenen wij goed te doen om aan dit artikel in ons tijdschrift gastvrijheid te verleenen, temeer nog, daar de schrijver geen religieus is en laatstgenoemd feit ongetwijfeld de objectiviteit ten goede komt.

De Redactie.

Regulieren let op Uw saeck

In de ochtend-editie van „De Maasbode" heeft op 13 Maart j. l. een verslag gestaan van de jaarvergadering der R. K. Boekhandelaren- en Uitgevers-Vereeniging „St. Jan", dat blijkbaar naar het oordeel van den geestelijken adviseur dier vereeniging, Professor W. Nolet, eenige nadere toelichting vereischte.

De Maasbode althans, verraste ons in haar avondblad van 20 Maart j. l. met een hoofdartikel getiteld: „De R. K. Boekhandelaren en De Regulieren", waarin Prof. Nolet op zeer bezadigde en voorzichtige wijze den belangstellenden lezer een beeld tracht te geven van de al of niet vermeende moeilijkheden, die in den loop der jaren bij de Katholieke Uitgeverij en Boekhandel ontstaan zijn, doordat deze branche zoowel door religieuzen als leeken beoefend wordt.

Of de schrijver daarin geslaagd is, meenen wij ernstig te moeten betwijfelen; zijn artikel is dan ook in betrokken kringen en niet geheel ten onrechte „het artikel met de niet bestaanbare veronderstellingen" genoemd.

Waar nu deze aangelegenheid thans voor het publieke forum is gebracht, — of dit verstandig is laten wij voorloopig in het midden, — zoo zal Prof. Nolet het ons niet euvel duiden, als ook wij een weinig willen bijdragen om in deze belangrijke, doch voor buitenstaanders ongetwijfeld ingewikkelde en eenigszins duistere materie, meer licht te doen schijnen.

Voor den lezer echter, die wel Prof. Nolet's artikel, doch niet het hier boven genoemde jaarverslag van „St. Jan" mocht hebben gelezen, zij het ons vergund, tot goed begrip der zaak, in 't kort een en ander uit dat verslag te releveeren.

Welnu, op die te Utrecht gehouden jaarvergadering werd o.a. door de aanwezige leden het voorstel besproken om te komen tot instelling eener commissie, die tot taak heeft een onderzoek in te stellen, of er schade is en zoo ja, naar den omvang van die schade, welke door den boekhandel en uitgeverij van kloosterlingen berokkend wordt aan den Katholieken (leeken) boekhandel en uitgeverij.

Prof. Nolet voegde er o. m. aan toe, dat de commissie *grondig* zal moeten onderzoeken en zoo dit mogelijk blijkt, met een rapport zal moeten komen, waaraan niet te tornen valt. Mocht dan blijken, dat er werkelijk zooiets als „schade" bestaat, dan zullen wij ons, aldus Prof. Nolet, allereerst tot de betrokken instellingen wenden en bijgeval dat niet mocht baten, ons met het Episcopaat in verbinding stellen en voor het geval dat ook die stappen zonder resultaat blijven, ja, dan wenden wij ons desnoods tot Rome! Maar vóór alles, voegde de professor er nogmaals voorzichtig aan toe, denk erom, vóór alles:

„Een weloverwogen en grondig rapport, waaraan niet valt te tornen".

In 't kort dus lezer, een heusche hetze van *enkele* R. K. leeken-uitgevers tegen onze kloosteruitgeverijen. Voorzeker geen kleinigheid!

De allesbeheerschende vraag die wij ons thans, alvorens verder te gaan, behooren te stellen, is deze: *„Hebben kloosterlingen het recht om eventueel door hand- of hoofdarbeid in hun levensonderhoud te voorzien?* Hebben zij dus o.a. het recht om zich b. v. met uitgeverswerkzaamheden te belasten, dit is, het drukken en in den handel brengen van boekwerken en tijdschriften?"

Raadpleegt men hierover het Kerkelijk wetboek, waaraan wij ons als Katholieken eenvoudig hebben te houden, dan blijkt zonneklaar, dat bovengestelde vraag, zij het dan ook met eenige beperkingen, met een volmondig *„ja"* kan beantwoord worden.

Prof. Nolet merkt trouwens zelf in dit verband op:

„Het Kerkelijk Recht stelt, in den Codex Juris Canon C 142, aan de economische werkzaamheid van de regulieren zekere grenzen. Want wat daar aan de clerici verboden wordt, slaat volgens canon 592 ook op de regulieren. Het verbod strekt zich echter niet verder uit dan „mercatura en negotiatio", die misschien kunnen samengevat worden in het Nederlandsche woord: „Koophandel".

Dat dit begrip niet al te ruim mag genomen worden, blijkt wel uit de practijk, en overigens valt de omschrijving ervan niet onder de bevoegdheid van een vereeniging, die zich het behartigen van de belangen v. d. R. K. Nederlandsche Boekhandel- en Uitgevers ten doelt stelt, *maar onder die van de betrokken kloosteroversten en hun superieuren."* (Cursiveering van ons. P.v.N.).

Welnu, als bovenstaand *principieel* vaststaat, dan is de z. g. ontstemming, verbittering, of hoe men het ook noemen wil, van die leekenvakgenooten geheel misplaatst en ongemotiveerd, tenzij blijken mocht, *dat de kloosterlingen de eenmaal door den vakbond vrijwillig overeengekomen prijstarieven en reglementen niet onderhouden* en door aldus te handelen hun leekenvakgenooten oneerlijke concurrentie aandoen, en hun economische belangen in gevaar brengen. Dat dit euvel echter ook bij de leekenvakgenooten kan voorkomen, behoeft natuurlijk geen nader betoog.

Uit bovenstaande mededeelingen zal de scherpzinnige lezer dan ook al reeds hebben kunnen constateeren, dat logisch geredeneerd, aan de Katholieke Uitgeverij als zoodanig, nimmer schade kan worden berokkend, doordat ook kloosterlingen er zich mede occupeeren; nog minder, dat door hun deelnemen, het algemeen Katholiek belang schade kan ondervinden.

De historicus Prof. Nolet moest zich toch eigenlijk ook herinneren, dat de huidige kloosterling-uitgever niets anders doet, dan de taak van den middeleeuwschen monnik voortzetten, n.l. het overschrijven van handschriften, zij het dan ook op moderner wijze! En wie maakt dan aanspraak op de oudste brieven? Ongetwijfeld was het dan ook door Prof. Nolet juist opgemerkt, toen hij aan het slot van zijn artikel zeide: „Iedereen heeft nu eenmaal de neiging, om in zijn eigen belang meteen het *algemeen belang te zien* en daarom als uit de in te stellen enquête blijken mocht, dat er (door de leekenuitge-

vers) sterk overdreven wordt, dan is in ieder geval het voordeel bereikt, dat er een einde komt aan de ongemotiveerde klachten." Wij helpen het Prof. Nolet wenschen, al zijn wij er, gezien de mentaliteit dezer Heeren, niet erg gerust op! Want is het niet opmerkelijk, dat dezelfde kleine groep, die tegen de kloosterlingen meende te moeten ageeren eveneens pogingen in het werk stelde om het aan onze R. K. Auteurs onmogelijk te maken, hun werken bij een niet-Katholiek uitgever te doen verschijnen. Dat ook deze actie in hooge mate on-sociaal en verderfelijk is, zal wel voor ieder duidelijk zijn, temeer nog, daar in 't algemeen gesproken, Katholieke auteurs aan bekwame geloofsgenooten in de uitgeverij, waar zij hun belangen veilig weten, gaarne voorkeur verleenen. Stelde men dan ook een nauwkeurig onderzoek in, waarom zij van tijd tot tijd, meenden hun geesteskinderen aan niet-Katholieke uitgevers te moeten toevertrouwen, dan zou weldra blijken, dat zij hun handelwijze steeds volkomen kunnen rechtvaardigen.

Tot besluit zouden wij ons betoog in de navolgende vier stellingen willen samenvatten:

1e. Waar het goed recht der Kloosterlingen om zich met uitgeverswerkzaamheden te belasten onomstootelijk vast staat, mits zij er zorg voor dragen, dat zij de economische belangen van derden niet schaden, behoeft er van eenige animositeit tegen de Klooster-uitgeverijen geen sprake te zijn. Integendeel, verdient het optreden van sommige leekenuitgevers en vooral de wijze waarop zij aan hun z. g. grieven in het publiek uiting gaven, da afkeuring van ieder, die het wel meent met de katholieke zaak.

2e. Dat, om onder punt 1 genoemde redenen aan de commissie, die belast is om te onderzoeken of er schade is, die door uitgeverij van Kloosterlingen berokkend wordt aan de leekenuitgevers, spoedig genoeg blijken zal, dat het befaamde rapport onmogelijk is samen te stellen en pogingen daartoe eigenlijk een aanfluiting zijn van het gezond verstand.

3e. Dat ook de middelen, die gebruikt worden om het niet-katholieke uitgevers onmogelijk te maken Katholieke uitgaven op den boekenmarkt te brengen, zonder eenig voorbehoud dienen te worden af-

gekeurd als zijnde on-sociaal en volkomen in strijd met de Christelijke naastenliefde.

4e. Dat de practijk gelukkig leert, dat de R. K. Uitgever, die heden ten dage beschikt over de noodige intelligentie, vak- en zakenkennis, geen kunstmatige bevoorrechting van noode heeft om zijn bedrijf tot bloei te brengen.

Romans en Verhalen

MOREELE WAARDEERING VAN A. GIELEN S.J.

Ayres (Ruby M.) DE MAN ZONDER HART. (142) Vertaald door J. G. H. v. d. Bovenkamp. „De Combinatie", Rotterdam.

Rufus Asher heeft zeventien jaar lang in de wildernissen van Afrika gezworven, en komt nu terug in Londen, waar hij de gast is van zijn zuster Linda, die inmiddels gehuwd is en zich volop in het mondaine leven heeft geworpen. De man, die geheel andere toestanden in Londen heeft gekend, ergert zich over alles wat hij ziet. Hij verbeeldt zich te ontdekken, dat zijn zwager zich te veel met een andere vrouw bezig houdt, de vrouw, die hij hoogachtte. Hij besluit daar een eind aan te maken, want hij wil niet, dat zijn zuster de schande ondergaan moet, dat haar man er met een andere vrouw van door gaat. Hij schaakt nu heel gewoon de bewuste dame in zijn auto en brengt haar naar een afgelegen villa, waar hij haar opgesloten houdt tegen haar wil. Al haar praten dat hij zich vergist, helpt niet, hij laat zich niet van zijn idee af brengen. Dan komt op een goeden dag zijn zwager aan de villa en is verbaasd daar Rufus en Miss Weir te vinden en zijn verwondering stijgt, wanneer hij de reden hoort waarom het meisje in de villa is vast gehouden. Hij kwam juist aan Rufus vertellen, dat Linda er met een anderen schurk van door was gegaan. Dit weigert de ridderlijke broer te gelooven, maar ten slotte moet hij toch wel inzien, dat hij zich gruwelijk vergist heeft, want Linda bekent hem zelf haar misstap, waarna zij zich van het leven berooft. Haar groote broer, die in haar zijn ideaal van vrouwendeugd gezien had, zoekt dan na eenigen tijd zijn troost bij het meisje, dat hij zoo ruw behandeld heeft.

In geen geval een boek voor jonge meisjes, maar voor rijpere lezers kan het er net mee door.

Bindloss (Harold) EEN VRIENDENDIENST. (212) f 0.50 Vertaald door Carla Simons. Stella Editie, Amsterdam.

Er gebeurt een moord in de nabijheid van het landgoed Northrop. De ware schuldige blijft geheel zonder verdenking voortleven, omdat zijn vriend de vlucht neemt en daardoor alle verdenking op zich neemt. Deze, Appleby, gaat naar Amerika, ontmoet Harding, een millionair, wiens dochter hij redt uit de handen der opstandelingen, voor welken dienst Harding hem het bestuur eener groote hacienda aanbiedt. Eerst weigert Appleby, want hij heeft zich aangesloten bij de Sin Verguenza, die strijden om de macht in handen te krijgen, maar als zijn dienst afgeloopen is en er een gewapende vrede heerscht, neemt hij het aanbod van den millionair aan. Intusschen heeft zijn vriend Tony het landgoed geërfd en streeft er naar te trouwen met het meisje dat zij beiden lief hebben, maar Violet wil er niet van hooren. De dochter van Harding heeft ontdekt, dat er iets is in

het leven van Appleby, dat hem dwars zit. Met echt vrouwelijke slimheid weet zij achter zijn geheim te komen, zij reist naar Europa, brengt Tony er toe zijn schuld in te zien en eerherstel te geven. Hij gaat naar zijn vriend, wordt gewikkeld in een gevecht, waarin hij zwaar gewond wordt, bekent zijn schuld, en maakt zooveel mogelijk goed door Appleby erfgenaam van zijn bezittingen te maken.

Een aardig verhaal voor een lange treinreis.

Deledda (Grazia) MARIANNA SIRCA. (232) f 1.50 Scheltens & Giltay, Amsterdam.

Marianna Sirca is de dochter van een eenvoudigen Sardinischen boer; vanaf haar eerste jeugd wordt zij opgevoed in het huis van haar oom, een rijk priester, wiens bezittingen zij na zijn dood erft. Het verblijf in het huis van haar oom heeft van haar een stille, eenzelvige vrouw gemaakt. Dan maakt zij kennis met Simone, een vroegeren knecht van den priester, die thans als bandiet in de wouden en bergen van Sardinië leeft. Hun voorgenomen huwelijk wordt daardoor groote moeilijkheden in den weg gelegd; maar voor het zoover gekomen is, eindigt alles in een tragedie, daar Simone, op weg naar het huis van Marianna, door een verbitterd en jaloersch bloedverwant van haar wordt doodgeschoten.

Grazia Deledda verwierf in 1927 den Nobelprijs voor letterkunde en daarom heb ik dezen roman met meer dan gewone aandacht gelezen. Onderwerp en wijze van behandeling hebben mij niet geheel kunnen bevredigen. Nu geef ik oogenblikkelijk toe, dat een juiste beoordeeling en dus een eventueele waardeering misschien slechts ten volle mogelijk zijn, indien men Italiaan is of althans een volledig begrip heeft van de Italiaansche mentaliteit. Zooals ik den roman thans vermocht te lezen, moeten het optreden en de handelingen der personen een noorderling menigmaal vrij onlogisch en onwaarschijnlijk voorkomen. Wanneer hartstochtelijk, ondoordacht handelen, en vlug wisselen van stemmingen iets specifiek Italiaansch is, is Deledda zeer zeker een talentvol schrijfster van groote psychologische kracht. Het met overtuiging aanvoelen van den inhoud van Marianna Sirca draagt bij tot de eigenaardige stemming die van dit boek uitgaat, en waarin een sombere toon overheerschend is. De natuurbeschrijvingen zijn op vele plaatsen zeer schoon en de schrijfster heeft oorspronkelijke plastische beelden tot haar beschikking.

Voor volwassenen voorbehouden lectuur.

Dine (S. S. van) HET MARGARET ODELL-MYSTERIE. f 1.90. Vertaald door W. J. A. Roldanus Jr., Leopold, Den Haag.

De feiten, die deze detective-roman verhaalt, spelen af te New-York. Een der meest bekende vrouwspersonen uit donker New-York, wordt 's morgens vermoord gevonden. De dader schijnt

onvindbaar, totdat ten slotte degene, die aanvankelijk het minst in aanmerking kwam, de schuldige blijkt te zijn.

Het verhaal blijft tot het laatste toe zeer spannende lectuur. Jammer is, dat vooral op het einde zulke cynische opvattingen tot uiting komen.

Voor niet-volwassenen is het boek ongeschikt.

Dostojefski (F. M.) BOOZE GEESTEN. 2 deelen. Vertaald door S. van Praag. f 3.— v. Holkema & Warendorf, Amsterdam.

De buitengewone vereering, die in de West-Europeesche landen — ook in Holland — nog steeds voor Dostojefski bestaat, doet in sommige opzichten aan een geestelijken modegril denken. Eenige jaren geleden is in „Boekenschouw" een lang artikel gepubliceerd over den Russischen schrijver (Boekenschouw, 19e jaargang, blz. 401), en het is dus onnoodig hier opnieuw een uitgebreide beschouwing te openen. Op een enkel punt wil ik hier echter nog de aandacht vestigen, daar dit in het genoemde artikel buiten beschouwing is gelaten.

Onze tijd kenmerkt zich, naast uitingen van bruut materialisme, hierdoor, dat velen trachten te komen tot beleving van allerlei mystiek-religieuze gedachtenstelsels. Dit geldt in de eerste plaats voor de ernstigen onder hen, wier geestelijk kompas niet georiënteerd is op den geopenbaarden godsdienst; onder de groote figuren naar wie hun denken uitgaat, treedt Dostojefski bijzonder naar voren. Het is echter een feit, dat ook vele intellectueele Katholieken grooten smaak toonen in de romans van den Russischen schrijver. Daar de boven gesignaleerde geestelijke behoefte voor hen natuurlijk niet bestaat, heeft deze voorliefde daarmede niets uitstaande; maar de suggestieve overredingskracht, die van zijn romans uitgaat, is bijzonder groot. En daarom dit: Dostojefski verheerlijkt in zijn boeken het lijden, maar dit komt neer op een idealiseering, een verheerlijking van de zonde. De man, — in een van zijn werken, — die een moord bedreef, is een godsdienstig mensch. Doordat hij een misdaad bedreef, verkreeg hij de Goddelijke genade. Het is hoogmoed, maar geen nederigheid, wanneer men zijn zonde biecht en van den biechtvader verlangt, dat deze hem in ruil voor zooveel zelfverloochening vol liefde tot zich trekt.

Dostojefski was een nobel mensch en zijn bedoelingen waren zeker goed, maar zijn opvattingen zijn lang niet altijd te aanvaarden, en daar, zooals gezegd, de suggestieve kracht, — van zijn werken uitgaande, — zeer groot is, moeten zijn romans gelezen worden onder een voortdurend toetsen aan eigen, vastomschreven beginsel. Dit geldt ook voor deze nieuwe uitgave van Booze Geesten.

Gros (Erwin) SMEULEND VUUR. (238) f 2.90. D. A. Daamen, Den Haag.

Annie Ewighäuser is het reeds lang eens met George Runkel-

steiner. Dit is niet naar den zin van den krommen, scheven dorpskleermaker, die allerlei sluwe intriges gebruikt om te zorgen, dat er van deze verbintenis niets komt. Hij bepraat den ouden Ewighäuser en deze neemt voor zijn dochter het aanzoek aan, van een anderen rijken boer uit den omtrek. George trouwt dan, in zijn trots gekwetst, met het eerste het beste meisje, dat hij tegen komt. Wij moeten zeggen, dat hij het nogal gelukkig treft.

Een echte dorpsgeschiedenis, die zeer boeiend verteld is en hoewel protestantsch, toch niets kwetsends voor ons bevat.

Horler (Sydney) DE TERUGKEER VAN VIVANTI. (261) f 2.—. Vertaald door J. G. H. v. d. Bovenkamp. „De Combinatie", Rotterdam.

Foyle, de neef van den Minister van Strafzaken, heeft op zich genomen om heelemaal op zijn eentje, een bende internationale misdadigers, die tot dusver Scotland Yard te slim af waren, te ontmaskeren en het beste middel daartoe lijkt hem om zich bij de bende aan te sluiten. Dit lukt hem en hij speelt zijn rol uitstekend, maar toch niet zoo of ten slotte krijgt Vivanti, het sluwe hoofd van de bende, achterdocht. Dan is de wreedste dood nog niet wreed genoeg voor hem. Maar gelukkig komt er juist op tijd uitkomst, zijn trouwe bediende is zijn spoor gevolgd en redt hem op het goede oogenblik.

Voor volwassenen een zeer boeiende geschiedenis.

Janetschek (Ottokar) MOZARTS LEVENSROMAN. (350) f 2.90. Vertaald door Henriette Rappard. J. Philip Kruseman, Den Haag.

Romantisch verhaal met veel mooie foto's uit het leven van dezen grooten en beminnelijken toonkunstenaar. Het boek laat zich vlot lezen en is zeer boeiend. Alleen is het jammer, dat er eenige groote blunders over het Katholicisme in voorkomen, dat maakt het alleen geschikt voor lezers, die weten te onderscheiden.

Löns (Hermann) DE WEERWOLF. (150) Vertaald door R. J. de Stoppelaar. A. G. Schoonderbeek, Laren.

De Löns-biograaf, Dr. F. Castelle, zegt ons in een bericht op den omslag, dat het scheppen van dit werk de zielskracht van zijn schepper zóó heeft aangegrepen, zijn physieke gezondheid zóó heeft geschokt, dat hij nooit meer de oude geworden is. Wij kunnen dit na lezing wel begrijpen. Löns geeft het vreeselijk lijden van de bewoners op de heide bij Brunswijk, waar honderden jaren achter elkaar telkens een nieuwe oorlog woedde. Hoeveel de bewoners daaronder te lijden hadden, wanneer de horden van legers over hun haardsteden reden, beschrijft Löns uitvoerig. Hij beschrijft het ontstaan van de Wolfbende, een vereeniging van boeren, die op zich genomen hebben, om zelf hun haard en huis te verdedigen.

Een mooi boek, dat volwassenen zeker zal aangrijpen tot het laatste toe, hoewel protestantsch.

Moerkerken (P. H. van) EROS EN DE NIEUWE GOD. (140) ingen. f 2.90, geb. f 3.90. P. N. van Kampen & Zn., Amsterdam.

Theodosius II, Keizer van het Oost-Romeinsche Rijk, is gehuwd met Aelia Eedokia, de dochter van een Griekschen sofist, en door hem tot Keizerin verheven. Zij vat liefde op voor den voornaamsten raadsman van den Keizer, Paulinus; haar verboden liefde wordt door hem beantwoord; beiden hebben eenige samenkomsten, maar weten zich ten slotte toch te beheerschen, uit liefde tot den Keizer en uit plichtsgevoel. Door een toeval blijkt den Keizer jaren later, welke gevoelens zijn vrouw en zijn raadsman indertijd voor elkander koesterden; de Keizerin trekt zich dan terug in een klooster te Jeruzalem, Paulinus wordt verbannen naar een der grensgewesten van het rijk, waar hij kort daarna door huurlingen van den Keizer wordt vermoord. In dezen roman wordt veel geredeneerd — niet altijd even juist — over het Grieksche Heidendom en de Christelijke leerstellingen.

De zwoele atmosfeer, die de meeste andere romans van dezen schrijver kenmerkt, is in dit boek niet zoo aanwezig; wijsgeerige beschouwingen zijn hier hoofdzaak en daarom moet de lezing van dezen roman voorbehouden blijven tot volwassenen die eenigszins filosofisch geschoold zijn, en dus in staat de redeneeringen van den auteur aan eigen overtuiging te toetsen.

Pérochon (Ernst) BERNARD MAZUREAU. (290) f 3.75. Vertaald door Ellen Forest. A. W. Bruna en Zn., Utrecht.

Pérochon geeft ons in dit boek een kijk op het leven van de boeren in Frankrijk in dezen tijd van nieuwe uitvindingen, als de moderne toepassing der electriciteit, radio, enz.

De familie Déchaume woont op een hoeve, waar ook de grootouders nog verblijf houden. Deze oudjes zijn zeer vasthoudend en verachten alles wat de nieuwe tijd brengt.

De vader laat zich geheel en al leiden door zijn zoon Gaston, die meegaat met alles wat nieuw is. Dit geeft op de hoeve een voortdurende strijd. De oude lui sluiten zich op in hun kamer, gebruiken een walmend oliepitje, wanneer er electriciteit in het huis wordt aangelegd, eten zoo karig mogelijk als er gasten zijn en het jonge geslacht allerlei lekkernijen worden voortgezet. Grootvader vernielt de radio, wanneer er een fuifje is om deze aan de buurtgenooten te laten hooren, en breekt daarbij zijn dijbeen, door een val van de ladder. Kortom het is een voortdurende oorlog in het huis van de Déchaume's.

Op een andere hoeve woont Bernard Mazureau met zijn tante.

Hij heeft een meisje lief, Lydia Léobet, dat niets van „de beer" zooals hij genoemd wordt, wil weten, hoewel hij schatrijk is. Lydia heeft Gaston Déchaume lief. Deze is echter een zeer lichtzinnig jongmensch, die een verhouding in de stad heeft, waarvan Lydia natuurlijk niets weet. „De beer" gebruikt alle mogelijke middelen om Lydia voor zich te winnen, maar het gelukt hem niet, tot hij ten slotte een ongeluk veroorzaakt door met zijn motorfiets in volle vaart tegen de auto van Gaston Déchaume op te rijden, waarin deze naar hij meent, met Lydia zit. Hij vergist zich echter en veroorzaakt den dood van Gaston met zijn „maîtresse". Bernard Mazureau komt in het gasthuis terecht, moet een hand missen, maar hij geneest. Als hij dan op de hoeve bij zijn tante terug komt, neemt hij weer meteen met volle kracht de teugels in handen, laat zich als heer en meester gelden en slaagt er ten slotte toch in om Lydia tot zich te trekken. Maar of zij dan nog de zijne zal worden, daarover laat de schrijver ons in twijfel.

Een krachtig geschreven verhaal, dat rijpere lezers zeker zal boeien.

Philips Oppenheim (E.) HET GEHEIME GENOOTSCHAP. (234) f 1.20. Vertaald door P. W. Lammers. N. V. Seyffardt's Boekhandel, Amsterdam.

De dubbele vier is een geheim genootschap, dat in allerlei politieke wantoestanden van de groote mogendheden, op afdoende wijze tracht in te grijpen. Peter Ruff is daarvan als hoofd gekozen en hij krijgt vooral te doen met den slimmen politicus en diplomaat Von Herrn, waarvan hij telkens bijtijds de sluw uitgedachte plannen en zelfs aanslagen op zijn persoon weet te verhinderen.

Een aardige en boeiende avonturen-roman, zooals Oppenheim er reeds velen geschreven heeft.

Philips Oppenheim (E.) DE IDEALIST. (232) f 1.20. Vertaald door P. W. Lammers. N. V. Seyffardt's Boek- en Muziekhandel, Amsterdam.

De Lady van Thorpe ontmoet op zekeren dag een jongen student, die de idealistische ingevingen van zijn hart volgt en overal redevoeringen houdt om het lot van de menschen te verbeteren. Zij krijgt hem lief, maar hult zich in een groote ongenaakbaarheid, omdat zij hem niet wil bekennen, dat zij vroeger een misstap gedaan heeft, door in Parijs een gids te huwen, die haar uit een dreigend gevaar gered had. Deze gids is het hoofd van een moderne rooversbende en het blijkt achteraf, dat het huwelijk met hem niets dan een handig opgezette comedie was. Gelukkig komt dit eenmaal uit en is zij dan vrij om haar idealist te trouwen.

Voor volwassenen.

Philips (**Page**) WAS ZIJ SCHULDIG? Vertaald door J. M. (191) f 0.50 Stella Editie, Amsterdam.

Als heel jong meisje heeft Aline Grasham de dwaasheid begaan om toe te stemmen in een geheim huwelijk, waarna haar jeugdige bruidegom dadelijk met een expeditie mee ging en na korten tijd sterft. Dit weet Aline echter niet, al heeft zij nooit meer iets van hem gehoord. Ongelukkigerwijze is een brief van haar aan haar jeugdigen geliefde in handen gekomen van een geldafperser. Hij bedreigt haar en poogt haar een grooten som gelds af te zetten voor dit bewijs van groote onbezonnenheid. Aline komt bij hem op zijn kantoor, zij weigert, de schurk wordt ruw en wil haar beletten heen te gaan. In zelfverdediging grijpt zij een stylet, dat als briefopener gebruikt werd, stoot daarmee naar den man, ziet hem op zijn stoel ineen zakken en vlucht weg. Het blijkt later dat zij den man gedood heeft. Aline bevindt zich nu in een allesbehalven rooskleurigen toestand, maar gelukkig is er een dappere ridder, de Iersche Kapitein Holbrook, die haar reeds lang bemint en haar nu in haar moeilijkheden te hulp snelt. Alles neemt dan gelukkig een goede keer en de kapitein ontvangt ten slotte zijn welverdiend loon.

Voor volwassenen.

Rechenberg (**F. G. Freiherr von**) DE JEZUIET. Een verhaal van lijden en strijd uit het leven van Karl Maria von Feldberg. (162) f 1.60. Ruijs, Zeist.

Letterkundige waarde heeft dit boek niet en werd blijkbaar ook niet bedoeld te geven. De schrijver heeft in den vorm van een verhaal nog eens de gewone moeilijkheden willen herhalen, die van protestantsche zijde altijd weer tegen de Roomsche leer worden ingebracht. Met name wordt de leer over het H. Sacrament, de Maria-devotie, het primaat van Petrus, aangevallen. Op de tweede plaats moeten de Jezuieten het opnieuw ontgelden. Had de schrijver een eeuw vroeger geleefd, hij zou ze ons hebben voorgesteld met dolk en giftbeker, hij zou ons hebben doen griezelen over onderaardsche kerkers, waarin hunne arme slachtoffers gefolterd worden. Maar wij zijn vooruitgegaan! Nu is de Jezuiet alleen maar het type van een geslepen, hardvochtig, heerschzuchtig mensch, die zijn volgelingen bang maakt met bedreigingen van eeuwige straffen en zelf een goed leventje leidt.

Aan alle *anti-papisten* zij het boek ter lezing aanbevolen.

Reuling (**Josine**) SIEMPIE, ROMAN VAN EEN KIND MET SPRIETHAREN. (231) ingen. f 2.90, geb. f 3.75. Hollandia-drukkerij, Baarn.

Dit eerste boek van een nieuwe Hollandsche schrijfster beleefde binnen eenige maanden zijn tweeden druk. Wat een welverdiend succes is. Siempie wordt opgevoed door haar grootmoeder, die op een bovenhuisje in de Amsterdamsche Pijp woont; haar ouders wonen

in 't buitenland en komen haar later — op 't einde van den roman — terughalen. Het simpele alledaagsche leven wordt geheel verteld vanuit het gezichtspunt van het kind; breed is die visie natuurlijk niet, maar ongemeen en treffend werkelijk. Zelfs de nauwkeurige familieverhoudingen — wat Siempie's ouders eigenlijk zijn; waar en hoe „Oome Jaap" woont, — worden niet meegedeeld. De figuur van Siempie, als middelpunt van haar wereldje, treedt het scherpst naar voren, en toch niet opdringerig. Siempie en haar soms wat ruwe, maar toch goedhartige „Opoe" zijn naar het levend model geteekend, en vooral de Amsterdammer zal het burgerlijke volksvrouwtje herkennen.

Er is voorts een tikje melancholie, en een tikje humor; beide in de juiste verhoudingen.

Den laatsten tijd verschijnen veel romans waarin kinderen de hoofdfiguren zijn; *Siempie* behoort tot de beste in dit soort.

Aanbevolen.

Richters (Hans) HET SCHOT IN DEN NACHT. (151) f 0.60 A. W. Bruna en Zn., Utrecht.

De man, die een enorme winst heeft gemaakt op de Bank van Monte-Carlo, wordt 's nachts, wanneer hij zijn geld zit te tellen, vermoord door een revolverschot. Gelukkig hebben de detectives Ralf Ralfson en zijn vriend de Bruine, kamers op dezelfde verdieping. Zij zijn bijna onmiddellijk op de plek des onheils en helpen den inspecteur van politie bij zijn nasporingen. Zoo heel gauw hebben zij den dader nog niet ontdekt, maar Ralfson roept al zijn scherpzinnigheid te hulp en als de lezer dit spannend detective-verhaal in een haal heeft uitgelezen, kan hij gerust gaan slapen, want de daders van den gruwelijken roofmoord zijn in verzekerde bewaring gesteld.

Rohmer (Sax) DUISTERE MACHTEN. (227) f 2.—. Vertaald door J. G. H. v. d. Bovenkamp Sr. „De Combinatie", Rotterdam.

Dit verhaal vertelt van een jongeman, Anthony Ferrara, die behoort tot de zoogenaamde „Adepten " of „Ingewijden" van het oude Egypte. Hij beschikt over vreeselijke machten, waarvan wij geen idee hebben en natuurlijk komt er de tegenwoordig onvermijdelijke vampieraanleg bij. Ferrara doodt verschillende menschen, vooral jonge meisjes, op een afstand, alléén door zijn wil. Het is zijn doel om een bepaald jong meisje, dat hij op zijn manier nog lief heeft, geheel in zijn macht te krijgen.

Dokter Cairn en zijn zoon hebben een goed inzicht in de duistere macht van Ferrara en binden den strijd tegen hem aan. Het gaat dan ongeveer om hun leven, maar het gelukt hun om hem ten onder te brengen.

Brrr! . . . . . . neen, dat is toch een al te griezelig boek!

Ongezonde prikkelende lectuur, lang niet voor iedereen geschikt.

Simmins (Meta) LORD KENDAL'S TWEEDE VROUW. (301) f 1.15. A. W. Bruna en Zn., Utrecht.

Cecily Gerard bezit tot haar ongeluk een schurk van een oom, Dr. Felix Heriot, die haar de onwaardige rol opdringt om de plaats in te nemen van haar, door een auto-ongeluk gestorven, nichtje, dat getrouwd was met Lord Anthony Kendal.

De twee nichtjes gelijken zooveel op elkaar, dat Anthony Kendal, als hij van zijn reis terug komt, de verwisseling niet opmerkt, omdat hij reeds langen tijd een groot misverstand met zijn vrouw heeft en gescheiden van haar leeft hoewel in hetzelfde huis.
Cecily wil hem alles verklaren, maar Kendal gaat weer op reis. De verwikkelingen worden dan steeds erger, tot ten slotte de dood van Heriot de oplossing brengt.

Het is een verwarde geschiedenis, ofschoon er nu juist geen prikkelende situaties in voorkomen. Rijpere lezers kunnen er wel een treinreisje mee doorbrengen.

Streuvels (Stijn) LEVENSWIJSHEID UIT CHINA. Drie Chineesche Novellen. (134) L. J. Veen, Amsterdam.

De drie Chineesche novellen, waaruit deze bundel bestaat, werden door Streuvels vertaald uit den Duitschen tekst van Franz Kuhn, die door dezen uit het oorspronkelijk Chineesch werd overgezet. Door een toeval kon ik ook kennis nemen van dien Duitschen tekst, en het bleek mij, dat de vertaling van den Vlaming uitstekend is. De drie verhalen, spelende in de 15e en in de 18e eeuw, zijn geschikte lectuur voor volwassenen.

Ubink (Jan) DE GROOTE SPANNING. (265) f 3.50 Hollandia, Baarn.

„De Groote Spanning" is de enorme brug, die bouwmeester Vansittard over de Maas bij Rotterdam slaat. Een dergelijke groote spanning is ook de verhouding die bestaat tusschen den bouwmeester, — die gehuwd is — en zijn secretaresse Augusta Arkesteyn. Maar aan die groote spanning — de beeldspraak is wat gewaagd — is geen touw vast te knoopen. Liefde en haat strijden tusschen die twee om den voorrang; de groote bouwmeester is maar een heel klein mensch, die, na de hartstochten van zijn secretaresse opgewekt te hebben, haar den eenen keer verstoot, om daarna weer een weekje met haar uit te gaan. En inmiddels blijkt de liefde voor zijn wettige vrouw zuiver als kristal! Hoort U maar, wat hij aan een vriend, met wien hij over zijn verhouding spreekt, verklaart:

„Margaretha (zijn vrouw) en ik hooren voor altijd bij elkaar. Mijn liefde voor haar is zoo zuiver en zoo rustig, dat deze door niets te beïnvloeden valt."

„En toch heb je die ander lief?"

„Ook. Maar anders. Het valt niet te vergelijken."
„Je bent een vreemde kerel."
Dat is nogal zacht uitgedrukt. Men zou hier gevoegelijk een ander adjectief kunnen gebruiken.
De roman van dezen „vreemden" kerel is in elk geval „vreemd" genoeg om hem onbruikbaar te verklaren.

Wackie Eysten (Mr. Dr. J.) DE TWEELINGEN. (232) „De Combinatie", Rotterdam.

In het laatst der achttiende eeuw, toen de Franschen over ons land regeerden, verbrandt een herberg, „De Gekroonde Roemer" in Elst en daardoor worden twee kleine jongens weezen, want hun moeder komt in de vlammen om. Een van hen, Pierre, wordt aangenomen door luitenant Van Galen en de ander, Alfonse, komt in huis bij Mijnheer van Eykenbroek.
Het verhaal beschrijft dan de rumoerige tijden, die er toen in ons vaderland heerschten, zelfs de tocht van Napoleon naar Rusland, die Alfonse meemaakt, wordt uitvoerig verteld.
Een brief in geheimschrift, die bij den brand van de herberg te Elst, door een spion, welke daar ook vertoefde, gestolen werd, brengt ten slotte den naam en de afkomst van de tweelingen aan het licht, waaruit blijkt dat zij in het geheel geen tweelingen zijn, Alfonse, de wettige zoon is van Robert de Rogere en Jeanne Catherine d'Houlon en dat zijn eigen vader hem uit den weg heeft willen ruimen, omdat hij meende, dat de jongen hem in den weg stond bij de in bezitneming van een erfenis, terwijl Pierre zijn neef is. Gelukkig echter heeft het meisje, dat hij lief heeft, geen bezwaar om hem te huwen.
Een proeve van een historischen roman, die ons wel geslaagd toe lijkt.

Walch (Jan) BAR ABBAS, Hoofdstukken uit de Geschiedenis der Menschheid na Christus. (201) f 3.50 „Boek en Periodiek", Den Haag.

„De machten welke bestemd bleken, het duren van de volle heerlijkheid Gods op aarde te beletten, en aldus, naar het Bestel, wederstrevende elementen te zijn tot het vrijkoopend Offer, waren de actieve wandaad van Judas en de passieve Bar Abbas. De gevolgen van het verraad van den eersten — zoo wilde het de Goddelijke dramaturgie — werden een oogenblik betwijfelbaar, doch Bar Abbas' aanwezigheid bracht de voltooiing."
Met bovenstaande woorden leidt Jan Walch zijn boek in. In een reeks op zich zelf staande hoofdstukken, genomen uit de geschiedenis der menschheid na Christus, heeft de schrijver het laatste element nader uitgewerkt en toegelicht. Vooral in de eerste schetsen

is hij er uitstekend in geslaagd dit te demonstreeren aan treffende figuren uit de wereldgeschiedenis.

Dit boek van den niet-Katholieken schrijver is geschikt voor ontwikkelde Katholieken; zij ook zullen de opvattingen, die uit de laatste twee stukjes naar voren komen, tot de juiste verhouding terug weten te brengen. Bar-Abbas is geschreven in schoone taal.

Wallace (Edgar) DE VRIJBUITER. (254) f 1.25. Vertaald door A. E C. Vuerhard-Berkhout. A. W. Bruna en Zn., Utrecht.

Anthony Newton was op zijn zestiende jaar soldaat, op zijn zes en twintigste was hij een vrager van gunsten, een geduldig wachter in kantoren en een min of meer onderdanig beantwoorder van vragen, die alle merkwaardige gelijkenis met elkaar hadden.

„Wat voor referenties heeft U?"

„Wat voor salaris verlangt U?"

De hopeloosheid van zijn toestand brengt hem er toe om op een andere manier te probeeren om aan geld te komen. Hij gebruikt dan allerlei, niet geheel en al wettige middelen, maar zijn slachtoffers zijn allen van die dikke, zelf-voldane O. W.'ers, die ten koste van hun evennaaste hun brandkast vergrooten.

Anthony maakt van het geld, dat hij op die manier krijgt, een mooi gebruik, omdat hij zijn arme medestrijders in al zijn winst op een royale manier laat deelen.

Voor een verloren uurtje, wanneer men Newton natuurlijk niet au serieux neemt.

Welle-Strand (Edward) WAAR HET NOORDERLICHT SCHIJNT. (311) Naar het Noordsch vertaald door M. J. Molanus-Stamperius. Koloniale Boekcentrale, Amsterdam.

Dezen roman moeten wij afkeuren. Het is jammer, want de beschrijvingen die de auteur o.a. geeft van de kabeljauwvangst bij de Lofodden — de roman speelt onder de visschers van het hooge Noorden — zijn prachtig, en bekoren door hun realiteit waarover toch een glans van aantrekkelijkheid ligt. En ook de legenden, die daar in het barre Noorden onder de bevolking bekend zijn, vertelt de schrijver mooi en gevoelig. Maar de schoonheid wordt beklad door erotiek, die bovendien nog zeer onwaarschijnlijk is. En er zijn zooveel van die onsmakelijke plekjes, dat het boek er ongeschikt door is geworden.

Wren. (P. C.) 'T IDEAAL. (251)f. 2.90. Vertaald door A. C. Allert de Lange. Amsterdam.

Dit is het verhaal van den dapperen jongste der drie gebroeders Geste: John, die gevonden werd in een meedoogenlooze strafplaats

in de woestijn, door Otto Vanburgh, den Amerikaansche jongen, waarmee hij in zijn jeugd gespeeld had.

Vanburgh heeft op zich genomen hem te zoeken en is daarvoor de hel van het leven in het vreemdelingenlegioen en wat nog erger is, de strafregimenten doorgegaan, om hem eindelijk in „de kuil", waar al hun kameraden reeds gestorven zijn, te ontdekken.

Het is tevens het derde boek en het slot der trilogie.

Een bijzonder mooi, ridderlijk verhaal, natuurlijk niet voor kinderen.

OPVOEDER EN KIND

Dr. LOUIS BERGER — M. R. TIJSSEN, REDACTEUR VAN DE KATHOLIEKE SCHOOL — F. FONTAINE, SCHOOLHOOFD, LEERAREN VAN DE KATHOLIEKE H. B. S. EN GYMNASIUM TE AMSTERDAM EN DEN HAAG

VOOR DE JEUGD

Baren (Jaap van) *Jan.* (206) f 2.—. Geïllustreerd door Jan Lutz. „De Steenuil", Amsterdam.

De Paaschvacantie van vier Amsterdamsche Jongens .... Een heerlijk boek en boeiend voor de jongens om te lezen. Het zal veel opgang maken onder jongens, die zich ook op Aardrijkskunde toeleggen. Royaal geschreven.

Beijers (Jan) *Rond den Aardbol per Vliegmachine.* (335) f 2.—. Geïllustreerd door Anni v.d. Ruit. Kluitman, Alkmaar.

Met plezier zullen de jongens dit boek lezen, waarin Sjoerd, Rudolf en Renze, drie vliegeniers, in een prijswedstrijd zullen probeeren, in acht étappes om den aardbol te vliegen. Men leeft mee in de spanning en slaakt een zucht van verlichting wanneer zij alle drie tegelijk aankomen.
Voor jongens van een jaar of 16. Geschikt.

Cramer-Schaap (D. A.) *Het Gulden Meisjesboek.* (253) f 3.50. W. de Haan, Utrecht.

Ook dit jaar is het gulden meisjesboek weer keurig verzorgd geworden. Wij vinden er aardige schetjes in, zoowel als besprekingen van ernstiger onderwerpen en elk meisje van 16—18 jaar zal er zeker iets in vinden, dat haar belangstelling vraagt.

Dorsman (L.) *Toch teruggevonden.* (239) f 1.25. Geïllustreerd door G. Wildschut. A. G. Schoonderbeek, Laren.

Als de vader van Kees Groot, door het jaar op jaar mislukken van den oogst, zijn fruithandel ziet achteruit gaan, besluit hij zich in Canada te vestigen. Kees, zijn zoon, komt dan bij een oom en tante inwonen, met wie hij het echter niet goed kan vinden. Hij wordt verdacht van diefstal, loopt weg en wordt door een kermisfamilie liefdevol opgenomen. Zijn oom en tante, die denken dat hij verdronken is, deelen dit aan zijn vader mede. Deze is dan troosteloos en breekt alle betrekkingen met hen af.

Een brief van Kees aan zijn vader komt onbestelbaar terug en niemand weet waar zijn adres is. Dan gaat Kees er op uit om zijn vader te zoeken en mag het geluk smaken hem, na veel moeite, te vinden.

Voor jongens zoowel als voor meisjes, een geschikt en aardig boek.

Exel (Ph.) *Het Oog van Siva*. (208) f 1.40. Geillustreerd door O. Verhagen. G. B. v. Goor Zonen, Gouda.

Een Griek en een Frank hebben elkaar ontmoet in Palestina, tijdens een kruistocht. Zij slagen er in een koopman van een aanslag van roovers te bevrijden. Deze ontfermt zich over hen, neemt hen mee naar Bagdad, waar zij gewikkeld worden in de geschiedenis van het oog van Siva, dat is een groote opaal, ongeveer als een duivenei zoo groot.

Een boeiend boek, dat grootere jongens zeker zal amuseeren.

Faber (J.) *Een Marker Jongen*. (206) f 1.90. Valkhoff en Co, Amersfoort.

In dit boek komt vooral uit een groote liefde voor de Ouders, waardoor het een aansporing tot het goede kan zijn.

Gras (H.) *De Schanslooper van Monnikendam*. (232) f 1.20 Geillustreerd door G. J. van Overbeek. A. G. Schoonderbeek, Laren.

Henk is de zoon van een eenvoudigen visscher. Hij zou echter graag soldaat worden. Op toevallige wijze komt hij in Amsterdam, met een geheimen agent, in dienst van het Vaderland. Hij komt dan ook bij het leger en weet zich door zijn ijver weldra tot schanslooper op te werken.

Een goed en aardig boek voor jongens van 14—16 jaar.

Greup-Roldanus (Sini) *De Manke Grapjas*. (223) f 2.— Geillustreerd door B. Midderigh-Bokhorst. G. B. v. Goor Zonen, Gouda.

Robert Berg vertelt hier al het lief en leed van zijn leven. Hij is mank en kan niet laten om er altijd weer aan te denken, dat hij niet zooals anderen is.

Zijn vader heeft een betrekking in Indië en Moeder en zusje ontzien hem in alle mogelijke dingen om zijn mankheid. Dit werkt juist fataal op den jongen. Er is maar één meisje in zijn omgeving, dat niet laat blijken, dat zij medelijden met hem heeft. Dit werkt ten goede. Als zijn vader thuis komt, kan er tot een operatie worden

overgegaan en krijgt Robert, na langen tijd van bitter lijden, het gebruik van zijn beide voeten, zooals andere menschen, terug.

Met veel liefde en veel kennis van zaken heeft de schrijfster dezen jongen geteekend en het blijkt, dat zij een fijn psychologischen kijk heeft op het zieleleven van den zich steeds beklagenden, ongelukkigen jongen.

Ons lijkt dit boek vooral voor ouders ook zeer aan te bevelen.

Knuttel-Fabius (E.) *Liefde.* (159) f 1.90. Geillustreerd door Nans van Leeuwen. G. B. van Goor Zonen, Gouda.

Als Cile Korver, die zich geheel aan de muziek wilde geven, haar ideaal vervagen ziet, omdat haar talent daarvoor niet toereikend genoeg wordt geacht, tracht zij haar leven mooi te maken door zich te wijden aan het onderwijs der jeugd. In het begin heeft zij met veel moeilijkheden te kampen. Een lieve vriendin heeft ze echter aan Paula, de verlamde dochter van den muziekleeraar, die haar steeds weer opnieuw aanmoedigt en haar zelfvertrouwen ondersteunt.

Dan ontmoet zij aan Paula's ziekbed Max Wesseninck, Paula's beste vriend. Er gaat iets van hem uit, dat Cile aantrekt, en als Paula komt te sterven, weet zij dat het iets mooier is dan vriendschap, dat zij voor hem voelt. Max echter lijdt nog onder het gemis van Paula en beide jonge menschen leven naast elkander voort met hun leed om elkanders niet begrepen liefde.

Wanneer Cile zich eindelijk terug wil trekken en naar Indië solliciteert, wordt Mies, het droomerig, fantastisch, maar niet onsympathieke figuurtje in dit boek, degene welke deze twee blijde, jonge levens bijeen brengt. Hier en daar wat sentimenteel, overigens een heel aardig boek voor oudere meisjes.

Koekoek (P.) *De Avonturen van Max en Kees.* (188) f 1.—, Gebrs. Kluitman, Alkmaar.

Dit is niet zoo voor elken jongen aan te bevelen, daar het lezen van zulke avonturen voor menigen jongen minder goede uitwerking zou veroorzaken. Vooral komt hier in uit, eene te groote overdreven goedheid van den kant der Ouders en van den anderen kant te weinig eerbied voor Ouders en Overheden.

Kramer (J.G.) *Piet Hein.* (191) f 1.—. Gebrs. Kluitman, Alkmaar.

Hoewel opnieuw uitgegeven, is dit toch het verhaal, dat wij als kind zijnde, hebben hooren vertellen op school. Het zal altijd gaarne gelezen worden door de jeugd.

Kuyk (N. W. C.) *Het Kan Verkeeren.* (224) f 1.60. Geillustreerd door Anni v. d. Ruit. Gebr. Kluitman, Alkmaar.

Dirk komt als zijn moeder rust moet houden, bij zijn oom en tante inwonen. Hoewel deze bang waren dat Willem op hun kinderen een verkeerden invloed zou uitoefenen, valt het mee en Willem blijkt een goede jongen te zijn, en een echte natuurliefhebber.
Behoudens enkele ruwe uitdrukkkingen, is dit boek niet ongeschikt voor grootere jongens.

Masdorp (D.) *Gerbrand-Douma's Reis om de Wereld.* (141) f 1.— G. B. van Goor Zonen, Gouda.

Dit boek schijnt ons geschikt voor jongens van de H. B. S.

Roggeveen (Leonard) *Het geheim van het oude horloge.* (246) f 1.90. Geillustreerd door Felix Hess. G. B. v. Goor Zonen, Gouda.

Bram Vingerling heeft zijn liefde voor uitvindingen nog niet verloren en is bezig om een algemeene tijdaanwijzer uit te vinden. Hij heeft zóó goed gewerkt, dat hij een, voor den knapsten leerling uitgeloofden, prijs heeft gewonnen. Daarvan mag hij een gedeelte voor zich zelf besteden en dan koopt hij bij een uitdrager een oud koperen horloge. Dit horloge bezit een zeer geheimzinnige kracht en de avonturen, die hij daarmee beleefd, worden in dit boek allergezelligst beschreven.

Valkema-Blouw (J. P.) *De Wedstrijd over den Oceaan.* (183) f 2.25. Met teekeningen van Hugo Polderman. W. L. en J. Brusse, Rotterdam.

Het verhaal in dit boek speelt in den tijd, dat de Franschen als planters der vrijheid, met veel gejuich in ons land begroet werden. Willem van Suylenstein werd in dien tijd in Haarlem geboren en zijn jeugd wordt door hem zelf verteld. Hij is van een oud, degelijk geslacht, dat hij eer aan doet. Er zit veel pit in hem. Hij voelt zich aangetrokken tot de werktuigkunde, komt bij zijn twee ooms, waarvan er één een scheepswerf heeft in Rotterdam en de ander zich op de vervaardiging van allerlei machines toelegt, inwonen, om van hen te leeren. Deze beide mannen zijn een paar goede, maar strenge menschen. Willem doet echter zijn uiterste best. Er wordt een onderlinge wedstrijd over den Oceaan gehouden en daarbij helpt hij met alle energie mede. Door hard werken brengt hij het later tot mede-directeur van een vooraanstaande Firma in Rotterdam.
Een aardig boek voor grootere jongens, die er plezier in hebben prettige lectuur over technische dingen te lezen.

Valkenstein (Kees) *Keesie Oranje.* (229) Geillustreerd door Pol Dom.

Schitterend boek voor jongens, boeiend om te lezen. Overal komt het echte goede hart van den jongen voor den dag, royaal en edelmoedig, hetgeen zeer uitkomt in de liefde voor zijn Moeder.

Vletter (A. C. C. de) *Ver van huis.* (230) f 1.60. Gebrs. Kluitman, Alkmaar.

Dit boek beschrijft het leven van Seppel, een eenvoudigen Tyroler jongen, die zich door zijn sterke wil en doortastendheid wist te maken tot Directeur-eigenaar van een groot, modern Dierenpark.

Bijzonder boeiend is de voetreis van hem naar Holland. Op deze reis maakt men nader kennis met de goede eigenschappen van dezen jongen. Treffend is het hoe hij het opneemt voor mishandelde dieren, welke hoedanigheid hem later tot een vooraanstaand persoon maakt in de Maatschappij. Dit boek zal grooten opgang maken onder de jongens, die eenigszins aardrijkskundig onderlegd zijn.

Vogel (Maria) *Keetje.* (275) f 2.75. Hollandia-Drukkerij, Baarn.

Men zou dit kunnen noemen het dagboek van Keetje, want dat is dit vlot geschreven boek toch per slot.

Keetje is het echte type „bakvischje", dat nog op het „Gym" studeert en we maken haar laatste studiejaren daarop mede.

Natuurlijk „schwärmt" Keetje met een leeraar, speelt de liefde en haar avonturen in Keetje's leven een rol en heeft ze, de aan haar leeftijd eigene, up and down's. Ze is een echt modern meisje-studente, maar au fond een goed en hartelijk kind, dat vaak stil en zuiver aanvoelt, en het diepere en mooiere weet te ontdekken in degenen die naast haar leven.

Dit boek is wellicht bedoeld voor jonge meisjes van Keetje's leeftijd. Wij meenen het meer geschikt voor ouderen en vooral voor moeders, die door het lezen van dit boek, over het algemeen misschien, eens een anderen kijk krijgen op de psyche van het modern bakvischje.

Natuurkunde

OVERZICHT VAN NATUURWETENSCHAPPELIJKE TIJDSCHRIFTEN.

door Prof. A. MULDER.

Het overzicht van hetgeen „Physica" ons in de laatste maanden heeft geboden wil ik beperken tot een enkel artikel, n. l. dat van Dr. A. D. Fokker, getiteld: „Natuurkundige concepties van buitennatuurkundig belang". Het is een afdruk van zijn intreerede, te Leiden uitgesproken op 26 Sept. 1928. Deze rede nu vind ik buitengewoon merkwaardig.

Het gaat hier (ik zou haast zeggen: natuurlijk) over de constitutie van het atoom. Waar spreekt men thans in physische kringen nog anders over! De S. beweegt zich doorloopend op philosophisch zoowel als op physisch gebied. Op dit laatste gebied is hij een meester; op het eerste een dilettant. Het meesterschap behoef ik wel niet te bewijzen; het dilettantisme moge uit het volgende blijken.

„Men mag dus niet verwachten," zegt de S. op blz. 235, „dat de waarneming ons in staat zal stellen den loop van een voorval, genaamd ongestoord electron of ongestoord atoom, in onderdeelen te volgen ......". En iets verder: „Een voorval, genaamd ijzeratoom gedurende een jaar, kunnen wij ons zeer wel voorstellen opnieuw onderverdeeld in vele andere, die men nog kan noemen ijzeratoom gedurende een seconde, of ijzeratoom gedurende een millioenste seconde, of ijzeratoom gedurende een biljoenste seconde. Het zou echter niet wel aangaan om te spreken van een ijzeratoom gedurende een triljoenste seconde. Immers[1]), in Bohr's aanvankelijke voorstelling van de atomen als centrale zware kernen omzwermd door lichte electronen kan men zeggen, dat het kenmerkende voor het atoom ijzer is de bijzondere bewegingsfiguur der electronen. Een dansfiguur heeft geen werkelijkheid gehad, voordat zij geheel ten einde is gebracht. Evenmin de bewegingsfiguur der electronen om de kern, die in het ijzeratoom haar verwerkeling heeft. In een triljoenste seconde is die niet uit te voeren." De S. heeft er geen flauw vermoeden van, dat hij hier een eeuwenoud philosophisch probleem aanraakt en oplost, of liever voor opgelost houdt, alsof het de meest vanzelf sprekende zaak ter wereld was. Vervolgens: hij stelt eerst een ongestoord atoom met een voorval gelijk en vlak daarop eischt hij bij het atoom nog een zeker tijdsverloop, opdat het een voorval zij; dat zijn twee tegenstrijdige definities in één adem! Toegepast op schrijvers eigen vergelijking zou dit worden: „Men mag dus niet verwachten, dat de waarneming ons in staat

[1]) Deze „Immers" is verbluffend!

zal stellen den loop van een voorval, genaamd ongestoorde danser, in onderdeelen te volgen." Waarom niet? „Een dansfiguur heeft geen werkelijkheid gehad, voordat zij geheel ten einde is gebracht." Behoef ik er op te wijzen, dat hier het wezen verward wordt met zijn werking? Het zijn-in-zich en het zijn-in-iets-anders? Moet ik aantoonen, dat potentie en act niet worden onderscheiden? Of uiteenzetten, waarin de heele vergelijking mank gaat?

Doch waartoe geredeneerd of uitgelegd? Met een dilettant redeneert men niet. Een bladzijde verder zou ik weer opnieuw moeten beginnen en zoo verder, altijd weer opnieuw en we zouden het nooit eens worden, juist als in dat geval met dien rijwielsmid, dien ik maar niet kon overtuigen, dat hij met zijn tandraderen en freewheelconstructie geen perpetuum mobile had uitgevonden. Ook wijsbegeerte heeft nog een propaedeuse!

Toch vond ik dit artikel merkwaardig. En zeer merkwaardig zelfs. En dat wel, omdat de S. te midden van een zwerm van contradicties ineens komt tot een conclusie, die schittert van heldere waarheid. Ik citeer alleen die conclusie. „Het atoom is een organisme (cum grano salis op te vatten, A. M.) geworden, dat, zijn deelen beheerschend, hun eigenschappen heeft veranderd. Het electron als zoodanig verliest zijn eigen bestaan, wanneer het zich in het atoom voegt. Het heeft geen afzonderlijke beweging meer, noch een afzonderlijke omloopsfrequentie. Zijn beteekenis gaat op in, en wordt beheerscht door de beteekenis (lees: wezenseenheid, A. M.) van het geheel. De elementen, die in dit geheel gesynthetiseerd zijn, zijn geen onveranderlijke starre identiteiten. Hierin ligt een tegenstelling tot klassieke (lees: positivistische, A. M.) opvattingen van vroeger."

Ziedaar nu een reuze-zwenking naar de leer van díe wijsbegeerte, die sinds eeuwen aan de beoefenaars der experimenteele natuurwetenschap in velerlei toonaarden is voorgezongen, maar waarnaar men niet heeft geluisterd. Het is buitengewoon merkwaardig! Toch slechts een zwenking. Want wat de S. een tiental regels verder weer ten beste geeft over de „ontstoffelijking" der materie, is weer een fontein van valsche begrippen en misverstanden. Laten we hopen, dat deze ook nog eens tot helderheid komen.

NATUURKUNDIGE BOEKEN

Westphal (W. H.) „PHYSIK. Ein Lehrbuch für Studierende an den Universitäten und Technischen Hochschulen." (536) 471 fig. R. M. 18.—. Julius Springer, Berlin 1928.

Vooreerst moet ik het dit boek als een verdienste aanrekenen.... dat het niet te duur is; een zeldzaamheid overigens bij de uitgaven van Julius Springer in Berlijn. Zoo echter deze verdienste schijnbaar den uitgever alleen ten goede komt, in waarheid siert hij toch ook

voor een groot deel den auteur. Want, indien hetgeen hij ons in dit boek aanbiedt geen 18 rijksmark waard zou zijn, was het boek nog te duur. Daar is evenwel geen sprake van. Dit leerboek is in een woord uitstekend. En dat zegt veel voor een eersten druk.

Laat ik eens in bijzonderheden treden. De uiteenzetting is eenvoudig, duidelijk, makkelijk leesbaar. Westphal verveelt u niet, hij plaagt u niet met moeilijk geconstrueerde zinnen, hij ergert u niet door geheimzinnigheden, hij scheept u niet af met schijnverklaringen. Bijzonder bevalt mij zijn methode om doorloopend de aandacht te vestigen op de „Erhaltungssätze" en op algemeene principen, die ook historische waarde hebben gekregen, zooals het beginsel der kleinste werking. Ongelukkigerwijze verwart ook hij (in paragraaf 17), gelijk zoovele andere physici, de massa met de materie; maar dat terloops. Verder de verhandeling over de kinetische warmtetheorie, de meting der electrische eenheden, de electrische ontlading in verdunde gassen, het overzicht over het geheele spectrum en nog vele andere punten.

Alles samen genomen geloof ik, dat dit boek zeer goed aan zijn doel zal beantwoorden n. l. den student, die zijn hoogere studiën aanvangt, een dieper en ruimer inzicht in de physische wetenschap te geven en daardoor het volgen der lessen aan de universiteit te vergemakkelijken.

Druk en figuren zijn uitmuntend.

Van Allerlei

Collinson (**Clifford W.**) ONDER DE KANNIBALEN DER SALOMONS-EILANDEN. Met 24 illustraties. Geautori eerde vertaling van J. L. J. F. Ezerman. (283) ing. f 4.—, geb. f 5.25. J. Philip Kruseman, Den Haag.

De Salomons-eilanden vormen een vrij afgelegen en onbekende eilanden-groep, gelegen ten oosten van Engelsch Nieuw-Guinea, die, behalve door inboorlingen, slechts door eenige honderden blanken bewoond wordt. Zij zijn hoofdzakelijk planters en handelaars. Gedurende eenige jaren heeft de schrijver het leven gedeeld dier handelaars; wat hij beleefde tijdens zijn verblijf op de eilanden en op de kruistochten der tusschen liggende zeeën, heeft hij te boek gesteld. Niet altijd zijn reizigers goede schrijvers; Clifford W. Collinson maakt hierop niet alleen een uitzondering, maar hij is zelfs een uitstekend schrijver. Levendig en pittig vertelt hij van zijn avonturen, hij geeft blijk zin voor humor te bezitten, en het verhaal wordt, waar het pas geeft, meermalen onderbroken door anecdoten, die er tevens toe bijdragen, het doel te bereiken, dat de schrijver zich stelde: een beeld te geven van het leven der blanken en inboorlingen op de Salomons-eilanden.

Dit is een der beste en genoeglijkste reisverhalen, die ik de laatste jaren gelezen heb. Met genoegen aanbevolen; ook voor de oudere jeugd.

Coty (**François**) TEGEN HET COMMUNISME. Voor Nederland bewerkt door Wouter Steenhoff. (274) f 1.90. Van Munster, Amsterdam.

De parfumerie-koning François Coty is tevens eigenaar van de „Figaro" en in deze laatste kwaliteit begint hij de laatste jaren even bekend te worden, als hij in de eerstgenoemde tot dusver in de dameswereld was. Coty schijnt zich tot levenstaak de bestrijding van het Communisme gesteld te hebben; verschillende artikelen daartoe, door hem in zijn blad geschreven, werden gebundeld, uitgegeven onder den titel „Contre le Communisme", en thans in het Hollandsch vertaald.

Natuurlijk betreffen deze artikelen op de eerste plaats Frankrijk, maar ook door ons kunnen zij met belangstelling gelezen worden. Want Coty geeft blijk het moderne Communisme uitstekend bestudeerd te hebben; zijn algemeene beschouwingen daarover maken den indruk niet overdreven te zijn en verdienen overdacht te worden.

Een boek voor ieder, die de beteekenis van het wereldgevaar wil leeren kennen. De vertaling is uitstekend.

Kloos (**J.**) NOORDWIJK IN DEN LOOP DER EEUWEN. (442) Met 94 illustraties, uitslaande kaart en platte grond. Uitgave A. Dorsman, Noordwijk.

De Heer Kloos is een inwoner van Noordwijk; in zijn vrije uren heeft hij, blijkens het voorbericht, een uitgebreide studie der geschiedenis van zijn woonplaats gemaakt en allerlei gegevens, daarop betrekking hebbende, verzameld. Het resultaat werd het thans uit-

gegeven lijvige boekdeel, waarin de geschiedenis van Noordwijk, vanaf de vroegst bekende tijden, wordt behandeld.

Dit stuk gewestelijke en plaatselijke geschiedenis zal, behalve de inwoners, ook de ieder jaar talrijke bezoekers van Noordwijk zeker wel interesseeren.

Kooy (John) HET BOEK DER UITVINDINGEN. (231) ing. f 2.90, geb. f 3.90. W. de Haan, Utrecht.

Dit is het 2e deel der Serie *Door alle Eeuwen heen,* geschreven door John Kooy. Hij is een prettig verteller, die op levendige en belangstelling-wekkende wijze verhaalt van de groote uitvindingen, welke door de eeuwen heen het aanschijn der wereld voortdurend gewijzigd hebben. Een voorbehoud moeten we echter maken voor het tweede hoofdstuk; de voorstelling van de wijze der menschelijke ontwikkeling daarin gegeven, stemt niet overeen met de waarheid, die wij kennen en gelijk die door de ware wetenschap bevestigd wordt. Maar overigens is dit geschikte lectuur voor hen die belangstellen in de populair-wetenschappelijke behandeling van de techniek.

Loon (Hendrik Willem van) VAN ZINTUIG TOT WERKTUIG. HOE DE MENSCH HET UITVINDEN LEERDE. (226) ing. f 4.50, geb. f 5.90. H. P. Leopold, Den Haag.

In den „Standaard Catalogus" werd van Loon indertijd omschreven als een „eigenaardig warhoofd", dat in Leiden wetenschap en in Amerika reclame leerde". Dit oordeel werd toen neergeschreven naar aanleiding van zijn *De Geschiedenis der Menschheid* en *De Bijbel aan mijn Kinderen verteld.*

Uit zijn *Van Zintuig tot Werktuig* kunnen van de eerste tot de laatste bladzijde voldoende gronden aangevoerd worden, dit oordeel nog eens dik te onderstrepen. Het boek bedoelt een nieuwe en origineele theorie op te zetten over de ontwikkeling van het menschelijk vernuft. Zij is echter meer zonderling, dan nieuw of origineel; deze pennevrucht van H. W. v. Loon kan men zonder eenig bezwaar ongelezen laten.

Muller Jzn. (Dr. F.) en Renkema (Dr. E. H.) BEKNOPT LATIJNSCH WOORDENBOEK. (1038) f 5.90. J. B. Wolters, Groningen, Den Haag.

Dit nieuwe Latijnsche woordenboek is beknopter dan het bekende Latijnsch Woordenboek van v. Wageningen. Beknopter vooral, daar de samenstellers een belangrijke beperking in de philologische adstructie der artikelen hebben toegepast. In ander opzicht is het echter weer uitgebreider, daar de woordenschat van verscheidene geschriften als Lactantius, de mortibus persecutorum, bloemlezing van Prof. A. Slijpen en Augustinus' Confessiones volledig werd opgenomen. In verscheidene gevallen, dat wij het woordenboek raadpleegden, lichtte het ons zeer goed in.

Poort (Herman) OPSTELLEN EN LEZINGEN. (189) f 2.25. P. Noordhoff, Groningen.

Deze bundel is een verzameling van acht letterkundige studies, blijk gevend van inzicht en groote belezenheid. Enkele zijn in bevattelijken en populairen toon gehouden, maar hier en daar plaatst de schrijver ook wijsgeerige beschouwingen, die, al kunnen ze uiteraard niet populair zijn, uitmunten door helderheid.

Zijn verhandeling over Bredero is interessant; „Het Spiegeltje" van Mevr. Boudier-Bakker geeft aanleiding tot eenige beschouwingen over den modernen roman. Enkele aspecten daarvan, — huwelijk en echtscheiding — worden in een afzonderlijk hoofdstuk behandeld. „Over het wezen der poëzie" is een der belangrijkste studies, evenals „Gide" over Dostojewsky".

Voor ontwikkelden, die er prijs op stellen hun letterkundige inzichten te verdiepen, een aanbevolen bundel.

Troelstra-Bokma De Boer (S.) OUD-FRANSCHE LEGENDEN. (301) ing. f 4.90, geb. f 6.50. W. J. Thieme & Cie, Zutphen.

Volgens Poelhekke is de „legende" of „godsdienstige sage" de dichterlijke voorstelling van een kerkelijke overlevering of het verhaal van een gebeurtenis, die betrekking heeft op het geloof en meestal een wonder bevat." Door deze opvatting heeft Mevr. Troelstra-Bokma De Boer zich laten leiden bij het samenstellen van den bundel Oud-Fransche Legenden, waarbij haar werkzaamheid bemoeilijkt werd door het feit, dat de Franschen alles wat op oude overleveringen berust „légendes" noemen. Zij moest dus zoeken en ziften, maar het resultaat was den arbeid waard. Haar bundel legenden zal door ieder die van deze lectuur houdt, met genoegen gelezen worden. Temeer nog — en dit verhoogt dunkt mij de waarde van deze vertellingen — daar de vertaalster bij het overzetten zorg gedragen heeft de stijl en de atmosfeer der oorspronkelijke vertellers zoo goed mogelijk te behouden. Slechts dit; dat ook het verhaal van Jeanne d'Arc opgenomen werd, zou misschien den indruk kunnen vestigen, dat de geschiedenis der Jonkvrouwe van Orleans niet historisch is. De uitgeefster heeft zorg gedragen dat deze bundel uitstekend geïllustreerd werd.

Uckenna (P. Elisaeus) HET GRAFELIJK GESLACHT HUYN VAN AMSTENRADE EN GELEEN. (97) N.V. „Courant De Limburger", Sittard.

Pater Uckenna geeft in dit boekje een kort verhaal der geschiedenis van een der oudste Limburgsche Geslachten, teruggaand tot ongeveer het jaar 1000. De schrijver heeft bewonderenswaardig veel studie van zijn onderwerp gemaakt, waarvan het resultaat vooral voor Limburgers wel belangwekkend zal zijn.

INHOUD

VAN DEN TWEE EN TWINTIGSTEN JAARGANG VAN BOEKENSCHOUW 15 MEI 1928 — 15 MEI 1929

ARTIKELEN

De Pastoor uit den bloeyenden Wyngaerdt. Jos Hendrickx . 1
Arnold Bennett. P. W. Assmann 10
Wilhelm Raabe's Motive als Ausdruck seiner Weltanschauung, J. van Heugten 17
Paul van Ostayen, A. Gielen S. J. 21
De Gewaande Prins, A. Gielen S. J. 49
Samuel Butler, een Literaire Paria, P. W. Assmann . . . 57
Dante Gabriel Rossetti 1828—1882, F. B. 65
Ida Boy-Ed, Henriette Walde 71
Cornelie Noordwal overleden 97
Het Kind in de Engelsche Poëzie, P. W. Assmann 98
Pieter Bruegel. „Zoo heb ik U uit Uwe Werken geroken", [A. Gielen S. J. 107
Maurice Baring, Ellen Russe 111
Een afschuwelijke Aberratie 145
Een onbetrouwbaar Historiograaf, A. Pradier 147
Francis Thompson, P. W. Assmann 154
Een onbetrouwbaar Adviseur, A. Gielen S. J. 169
Geschilde Appeltjes, A. Gielen S. J. 193
De Nieuwere Engelsche Literatuur. P. W. Assmann 195
Een Roman over Nieuw Mexico, Ellen Russe 202
Een Aangename Kennismaking, A. Gielen S. J. 209
Opstandeling en Wederopstanding, A Gielen S. J. 241
De Geschiedenis van het Russische Volk, Dr. Boris Rapt-[schinsky, Peter Welter 246
Een schaamteloos Boek. Sacerdos 249
Hugh Walpole, P. W. Assmann 251
Vreugde over een weergevonden „Zondaar" A. Gielen S. J. 259
De Eeuwigdorstende Tantalus, Sacerdos 289
William Makepeace Thackeray, P. W. Assmann 296
John Bunyan 1628—1928, Ellen Russe 308
Cocteau en Maritain 314
Het Kerstnummer van Boekenschouw, W. Geraets 337
Glorie en Ondergang der Romanows, Luce van Welderen . . 339
Amerika, P. W. Assmann 341
Een Gemengd Huwelijk. A. Gielen S. J. 349
De Nobelprijs voor Letterkunde in 1928 351
Keats en Shelley en onze Tachtigers. P. W. Assmann . . . 353
Dr. Jan Sterck Zeventig Jaar, Ellen Russe 385

George Elliot, P. W. Assmann 391
Anton van Duinkerken, Dr. H. H. Knippenberg 405
Aan de Lezers 433
Vondel-Herinneringen. Ellen Russe 434
August van Cauwelaert, S. de Raeff 439
Bibliotheek Praatje, C. M. van Heeren 444
De „Short Story", P. W. Assmann 445
Lessings „Theologische Veldtocht" J. van Heugten S. J. . . 452
De Mozes van Michel Angelo, H. B. 481
Een zingende Zwerver, John Schilte 488
Herbert George Wells, P. W. Assmann 499
Belloc verdedigt een Katholiek Koning, Ellen Russe 529
Een mooi boek, waar nog iets aan ontbreekt, P. W. Assmann . 535
Rafaël Sabatini, P. W. Assmann 537
Perpetua. De Roman der Zusters Breitenschnitt 542
Onveilig Signaal, Paul v. Nijenrode 546

UIT BOEKEN EN BLADEN

Henri Bruning, (De Nieuwe Eeuw) 24
Een Kemphaan 24
Dr. Moller's Beknopte Literatuurgeschiedenis, (Th. de Jager [in Roeping) 27
„De Kift" (Is. Querido. Nu.) 74
Een Beetje Geschiedvervalsching. (Pieter v. d. Meer. „De [Tijd") 75
Grappenmakerij met de Kunst (Het Dagblad van Noord-[Brabant) 77
Voordrachten voor Niet-Katholieken, (Mevr. Ellen Forest in [„Het Schild") 117
Le Journal n'est plus un Monsieur? („Notities" H. P. van [30 Juni) 119
Bekend is de Stelling van Is. Querido. (New Age) . . . 121
Eerbied voor de Traditie. (Studiën) 173
Uitgevers en Auteurs 173
Wie was de Schrijver? 174
Korte Overweging over Vautel, (J. Greshoff. Den Gulden [Winckel) 223
Thijm's Heilige Linie. (Studiën) 224
Achterstand (Lex Verbraeck. Literaire Gids.) 225
Een Nieuwe Christelijke Roman. De Verborgen weg. (Op-[waartsche Wegen) 227
Handel-Mazetti's Laatste Werken. (B. Speckman. Studiën) 267
Katholiek en Sport. (P. van Gestel) 269
Bedoelde.... Reclame? (J. Greshoff, Den Gulden Winckel) 271

Een nieuw oordeel over Gorter. (M. Marsman. Internationale [Revue.) 317
Beschouwingen over „De Katholieke Jongeren". (Theo Witte [Opwaartsche Wegen.) 318
Open Brief aan Dr. C. Kalff over zijn van Eeden-Rekwisitoir. 354
Clement Vautel en zijn Pastoor Pellegrin. (Comoedia) . . 408
Een Boek van Gerard Brom. (J. van Ham. Opwaartsche We- [gen) 409
Plagiaat. (J. Greshoff. Den Gulden Winckel) 457
The Well of Loneliness. (Sunday-Expresse). 458
James Ensor (Het Laatste Nieuws) 507
Het Maandblad „De Gemeenschap". (De Literaire Gids) . . 508
Paul van Ostayen (Gaston Burssens. Den Gulden Winckel) 508

OPVOEDER EN KIND

De Padvinderij, J., 42. — Jules Verne, A. Gielen S. J., 88. — Het Papieren Gevaar, O. T., 138 — Over Stag? Eene Moeder, 230. — Ze Lezen „Rijp en Groen", De Lectuur der Jeugd, 369. — Naar aanleiding van een Recensie. Dr. L. Berger, 423.

BRIEVENBUS

Men zie de verschillende vragen en antwoorden op blz. 46 — 95 — 143 — 192 — 240 — 283 — 336 — 383 — 422 — 480 — 528.

NATUURKUNDE

Journal de Physique, 43. — Der Naturforscher, 44. — De Natuur, 92. — Scientia, 92. — Physica, 92. — La Nature, 236. — Die Umschau, 236. — Die Naturwissenschaften, 237. — Physikalische Zeitschrift, 279. — Nature, 279. — Hemel en Dampkring, 280 — Le Journal de Physique, 333. — Zeitschrift für den physikalischen und chemischen Unterricht, 334. — Natur und Kultur, 334. — Der Naturforscher, Sept. 380. — Eenvoudige Proeven, „De Natuur", 381. — Scientia, 518. — Physica, 568.

INGEZONDEN STUK

Geeft ons het Rijpe Ooft. 208

JAARVERSLAG

Jaarverslag van het R. K. Centraal Bureau voor Lectuur. . 96

ILLUSTRATIES

Arnold Bennett 10
Wilhelm Raabe 18

Paul van Ostayen 21
Harry Domela 49
Uit de Film: Der Falsche Prinz 51
Dante Gabriel Rossetti. Zelfportret (1846) 65
Christina Georgina en hare moeder. Naar de teekening van [Dante Gabriel. (1877) 68
Ida Boy-Ed 71
„ „ „ Ouder Portret 72
William Blake 98
Shakespeare 99
Chaucer 101
William Wordsworth 104
Felix Timmermans, Karikatuur door A. v. Dijk 107
De Oude Bruegel. „De Drol" 109
Francis Thompson. Op Negentienjarigen Leeftijd 155
„ „ 1903. Naar de teekening van E. Meynell. 164
Jón Svensson 209
Het Huitarvatn Meer 210
Reijkjavik, Het Meer 211
Seijois-Fjördur 212
De Mulafors Watervallen 213
Doorwaden der Lasca 214
Mussolini naar Jan Toorop 241
Benito op 19-jarigen Leeftijd 242
Mussolini's Vader 243
Mussolini's Moeder 244
Ben B. Lindsey 249
Hugh Walpole 251
Mevrouw Ammers-Küller 289
William Makepeace Thackeray 298
John Bunyan 308
De Czaar en Vorst Orloff 339
Czarina Alexandra Feodorowna 339
Keizer en Keizerin 339
Grootvorstinnen Olga en Tatjana 340
De Troonopvolger Alexej 340
Mary Grace Ashton 349
Dr. Jan Sterck, 70 Jaar 385
In Zijn Zouavenpakje 387
Als Student in Rolduc 388
Ex Libris door Theo Molkenboer 389
George Eliot 391
George Henry Lewes 394
Joost van den Vondel 434
Vondel Tentoonstelling 436
„ „ 438

August van Cauwelaert 439
H. Courths-Mahler 444
O'Henry 446
Thomas Hardy 448
Joseph Conrad 450
Gotthold Ephraim Lessing 452
Graftombe van Paus Julius II 481
De Mozes van Michel Angelo 483
H. G. Wells 499
James II. Koning van Engeland 529
W. von Scholz. 542
W. von Scholz, Naar een litografie van Karel Bauer . . . 544

A

Aafjes (S.) en Nugten (J.). Wanneer het regent 379
Adacee. Een Bloeipartijtje van Allegaar 384
Adair (Cecil). Geknakt om Schooner op te Bloeien 276
,, ,, Fluisterende Boomen 419
Ajam (Tom). Gunningham Sharp & Co 512
Alberts (B. G.) en Martens (B. F.). In Nieuwe Richting . . 429
Alden-Seltzer (Charles). Valsch Beschuldigd 86
Allen (Grant). Met een Dubbeltje de Wereld door 460
Amicus. Hoe verdedig ik mijn Godsdienst 47
Anstey (A. F.) Vice Versa 29
Ashton (Mary Grace). Ras 349
,, ,, ,, Shackles of the Free. 400
Askew (Alice en Claude). Niet Bewezen 29
Augustino (Fr. M.). Een Merkwaardig Geheugen 430
Ayres (Ruby M.). Zijn Overwinning 512
,, ,, De Eenige Weg 512
,, ,, De Tweesprong 360
,, ,, Gebroken 362
,, ,, Life Steps In 206
,, ,, De Man zonder Hart 551

B

Bailey (Temple). Bettina 135
Bakker (Prof. Dr. G.). Kapilarität und Oberflächenspannung 44
Balen (Mr. W. J. van). Van de Oostzee tot Stamboel . . 286
Balen (Mathilde van). Het Eiland der Vergetelheid 513
Balde (Jean). Reine d'Arbrieux 150
Baren (Jaap van). Jan 563
Barcynsca (Countess). Rose, het Kind van den Zonderling . 326
Bauer (C. L.) en Breebaart (K.). Wim uit het Dwergenland . 332

Belloc (Hilaire). But soft, -we are observed 314
Bennet (A.). De Prijs der Liefde 324
Béraud (Henri). La Gerbe d'Or 24
Berg (Bengt). Abu Markûb 287
Bergh-Marggraff (R. de). In Latijnsch Amerika 521
,, ,, ,, In het Land van Oostersche Pracht . 521
Berg (W. V. D.). Rudi's Avontuur 378
,, ,, De Twee Vrienden 378
Bernink (J. B.) e. a. De Roep der Velden 235
Bernink (J. B.) Stoppelaar (Ds. R. J. de) e. a. De Tooi der Getijden 521
Bernoville (Gäetan). St. Theresia van het Kindje Jezus . . 428
Bethanië Helden en Heiligen 89
,, (Uit het Leven van Gods Lieve Heiligen. Helden en Heiligen. Echte Vrienden) 427
Beusekom (A. Hubert). Janneke van de Klok e.a. 332
Beijers (Jan). Rond den Aardbol per Vligemachine . . . 563
Bilt (E. F. van de) en Wijffels (H. C. M.). Beknopte Geschiedenis der Ned. Letterkunde 432
Bindloss (H.). In Duister Afrika 323
,, ,, Een Vriendendienst 551
Blasko (Marie). Marusja 419
Blokker (Wilh.). Twee Pleegzusjes 142
,, ,, Ik Lees Al, enz. 379
Blink (Prof. Dr. H.). Mensch en Aarde. 522
Boenders (J. L.). Is. Querido en het Begrip Literatuur . . 48
Boer (Jan) St. Nicolaas-vertellingen 427
Bonaventura (St.). 430
Bonnema (Tine). Jolly Roesselo 86
Bordeaux (Henry). Andromede et le Monstre 315
Boudier-Bakker (Ina). Twee Voeten 420
Boudens (Aug. A.). De Liturgie der Heilige Roomsche Kerk. 47
Boulenger (Marcel). C'est donc sérieux 150
Bouman-van Tertholen (S.). Dat liep goed af. Het verloren klompje e. a. 427
Bourget (Paul). Quelques Témoignages 55
Bouten (J.). The Romantic Movement 522
Bowen (Marjorie). Schimmen uit het Verleden 176
Brands (Dr. G. A.) Bloemlezing 384
Brand (Max). De Schrik der Zeeën. 513
,, ,, Geluk 358
,, ,, De Tuin van Eden 561
,, ,, Kinderen van den Nacht 363
,, ,, De Oude Wet 30
,, ,, Het Keerpunt 79
Brans (J. M.) Nibelungenlied 522

Brazil (A.). De Meisjes van de Derde Klas 473
Bridges (T. C.) Het Boek der Ontdekkingen 235
Bridger Royal Auction Bridge en Contract Bridge 431
Bringer (Rodolphe). On Nous Ecrit De Coufle- Bouffigue . 407
Brinkgreve (Dien). Stien en haar Buurtjes 377
Brom (Gerard). Hollandsche Schilders en Schrijvers in de vorige Eeuw 48
Brom-Struick (Willemien). Reidansen 48
Browne (K. K. G.). De Dolende Juweelen 30
Brusse (M. J.). Boefje 432
Burke (Edward) Vrijgezellenknoopen 418

C

Cajetanus van Ossendrecht (P.). De Sociale kwestie . . . 384
Cannegieter (H. G. C.). Tusschen Twaalf en Twintig . . . 460
„ „ Moderne Jeugd 139
Carter (Howard). Het Graf van Tut-Anch-Amon (deel 2) 48
Chaumont (Madeleine). Het Allerhoogste 30
Chesterton (G. K.). Kerk en Bekeering 47
Chérau (Gaston). L'Ombre du Maitre 150
Chip. Herinneringen van een Mondain Scholier 460
Christie (May). Het Goudvischje 123
Christaller (Helene). Ruth's Huwelijk 132
Claudel (Paul). Positions et Propositions 456
Cohen (Dr. E.). Uit het Land van Benjamin Franklin . . . 348
Collinson (Clifford W.). Onder de Kannibalen der Salomons-eilanden 571
Conscience (H.). De Leeuw van Vlaanderen 432
Conan Doyle (Sir Arthur). Uit het Dagboek van Mr. Sherlock Holmes 79
Cool (Tine). Wij, met ons Vijven in Rome 277
Cooper (Leonard). The Iron Cage 16
Corsari (W.). Jij en Ik 324
Coty (François). Tegen het Communisme 571
Courths-Mahler (H.) Door Liefde Bevrijd 461
„ „ „ Huwelijks Lief en Leed 123
„ „ „ Recht op Geluk 410
„ „ „ Offers der Liefde 364
Cramer-Schaap (D. A.). Aan den Dijk 79
„ „ „ Het Gulden Meisjesboek . . . 563
Crofts (F. Wills). Wie?? 178
Crozier (W. P.) Letters of Pontius Pilatus, writing during his Governorship of Judaea to his friend Seneca in Rome . 16
Cruysberghs (Prof. K.) Levensopgang 428
Cullum (R.). De Overwinning van John Kars 325

D

Dalsèma (René), La Vie de Beaumarchais 151
Damasus (O. M. P.). De Toekomstige Moeders 516
Dekker (Dr. G.). Die Invloed van Keats en Shelly in Nederland gedurende die Negentiende Eeuw 354
Dekker (M.). Het Bruintje van Bobejok 332
Deelen (J. B.). Het Sexueele in den Mensch 187
Delarue Mardrus (Lucie). 'n Wilde Plant 179
Delbridge (John). Sons of Tumult 314
Deledda (Grazia). Elias Portolu 314
„ „ Marianna Sirca 552
Dell (Ethel. M.). Ruitenboer 215
„ „ De Lamp in de Woestijn 215
„ „ Het Onuitsprekelijk Getal 273
„ „ Op Verzoek 361
„ „ De Zwarte Ridder 515
Delteil (Joseph). La Fayette 152
Demaré (Em.). La Chapelle des Morts 23
Diers (Marie). Der Zwakken Kracht 134
„ „ Het al te goede Hart 80
Didring (Ernst). Anders Sjöberg 123
Dine (S. S.). Het Benson Mysterie 364
„ „ Het Margaret Odel-Mysterie 552
Dingler (Dr. Hugo). Der Zusammenbruch der Wissenschaft und der Primat der Philosophie 476
Dorsman (L.). Toch teruggevonden 563
Drault (Jean) La Girl au Saxophone 23
Droonberg (Emil). Minnehaha, het Lachende Water. . . . 124
Doorn (W. van). Zaansche Spitsbroeders 373
Dorsten (M. van) Kitenge en Kasongo 426
Dongen (Sjef van) Vijf Jaar in Sneeuw en IJs 472
Dostojefski (F. M.). Booze Geesten 553
Dubois (Kardinaal) De H. Jozef 428
Duhamel Les Sept Dernieres Plaies 407
Duyvendak (J. J. L.). China tegen de Westerkim 294
Duykers (L.). Stormen 417
Dijk (Carel van). Het Geheim van Oom Duc 474

E

Elmslie (Th. C.) De Kleine Lady 377
Ergebnisse der exakten Naturwissenschaften 45
De Erts-Almanak voor 1929 401
Exel (Ph.). Naar het Land van den vliegenden Vuurgod . . 189
„ „ Het Oog van Siva 564

F

Faber (J.). Een Marker Jongen 373
„ „ Een Marker Jongen 564
Fabricius (Johan). Charlotte's Groote Reis 410
Federer (Heinrich), Am Fenster, Jugendherinnerungen . . 73
Federer (H.). Een Nacht in de Abruzzen 378
Fahrni (Hans) en Keemink (J. W.). Het Eindspel . . . 431
Feith (Jan). Tropiaden 285
Fallize (Dr. J. B. O.). Monniken en Jezuiëten 47
Falberget (Johan). De Vierde Nachtwake 461
Finn S. J. (Fr. J.) De Geheimzinnige Gids 365
„ „ Lord Bauntifil 378
„ „ Een Kranig Kereltje 378
Fosca (François) L'Armour Forcé 23
Frabisius (Johan). Het Meisje met de Blauwe Hoed 31
Frank (Bruno), Politische Novelle 73
Fréchet (M.) et Roullet (H.). Nomographie 519
Freeman (Austen). De Schim van den Vuurtoren 216
France (Henri de). Le Sourcier Moderne. 506
Frapié (Léon de). Les Contes de la Maternelle 457

G

Gafran (Kurt). De Geestdrijvers van Ben Dzjehenna . . . 124
„ „ De Roof van de Diamant van Poeri 124
Gagern (K. v.). De Geheimen van den Soedan 125
Galsworthy (John). Swan Song 168
„ „ The Silver Box 523
„ „ Strife 523
„ „ The Mob 523
Gardoncyi (Géza). De Onzichtbare Mensch 32
Geelkerkens. J. (R. van). Pour Lire en Classe 429
Geerts M. S. C. (Dr. W.). Bedenkt Dit. . Wie karig Zaait, zal ook karig Maaien 371
Gerard (Louise). De Hyena van Kallu 131
„ „ Een Liefde in het Oerwoud 461
„ „ De Dochter van den Dageraad 462
Gezelle (Ceasar). Uit het Land en het Leven van Guido Gezelle 48
Ghéon (Henry). O. L. Vrouw in de Doornkens 430
Gotta (Salvator). Ombra 515
Gras (H.). De Schanslooper van Monnikendam 564
Gregory (Jackson). De Klokken van San Juan 184
„ „ De Jolige Dwarsdrijver 217
„ „ Het Meisje van de Bergen 515
Greup-Roldanus (Sini). De Manke Grapjas 553

Gros (Erwin). Smeulend Vuur 553
Gyp. Souvenir d'une Petite Fille 456
Gijsen (Marnix). Ontdek Amerika 348

H

Haar (P. A. ter). In en Om De Kijkover 473
Haas (Dr. A.). Materiewellen und Quantenmechanik . . . 237
Hachette (Alfred). L'Affaire Mique 55
Haighton (Dr. A. A.). Een Nieuwe Komeet aan den Literairen Hemel 431
Haighton (Dr. A. A.). Een Nieuwe Komeet aan den Literairen Hemel 48
Hake (Dr J. A. Von der). Wij, onze Kinderen en de School . 141
Halfants (Paul). Etudes de Critique Litéraire 316
Hamson (Knut). Benoni 411
„ „ Rosa 412
Hanstein (O. von). Duizend Mijlen in een Rendierslede . . 330
Hartoy (Maurice d'). Dieu nous voit 316
Heath Hosken (Alice). Een Cel of een Troon 217
Hellinghaus (Otto) Maximilian von Mexiko, Das Ende eines [Kaisers. 73
Heijermans-Jurgens (Annie). Ank Vermaes 89
Hellinga-Zwart (T.) Met z'n Drietjes naar de Hei 332
Hers (A.). Martha's grootste Levensles 359
„ „ Het Beugeljong 375
Hertog-Eeuwe (den). Practische Schaaklessen 432
Hichtum (N. van). Sip-Su, de Knappe Jongen 89
„ „ Amelioranna als Koopvrouwtje . . . 379
„ „ Op Straat en Buiten de Stad. . . . 379
Hille-Gaerthé (C. M. v.). De Heg 134
„ „ Levensdagen 135
„ „ De Feesten van Det en Nol . . . 90
Hilst (M. van der). De Astarte van Ninivé 463
Hinito Matsu. Het Rijzende Licht 431
Hoornaert S. J. (G.). A Propos de l'Evangile 47
Hoogstraten--Schoch (R. v.). De Groote Levenswet . . . 131
Hoogte (A. C. J. v. d.) Uit Karel's H. B. S. Jaren 374
Hoeck (M. van.). Het Zaligende Lijden 428
„ „ De Manke Zwartrok 428
Hoffman (F. J.). Avonturen op den Veenplas 188
„ „ Van Twee Jongens en nog een Derde . . 142
Hölscher (To). Dot, de kleine Vriendin van Jezus 427
„ „ Een Jaartje Rond 427
„ „ Een Kostschoolstel 377
Horler (Sydney). Het Huis van Mysterie 360

Horler (Sydney). De terugkeer van Vivanti 554
staat foutief Horlig, moet zijn Horler
Houwensvelt (S. van). Levenslot 463
Houten (J. M. van den). Vetplanten 523
Hruschka (Annie). Kinderen der Wereld 85
Huf S. J. (Oscar). De H. Communie als Offerspijs 523
„ „ De H. Sacramentshymnen van den H. Thomas van Aquino 523
Huld. Le Tour du Monde en Quarante Quatre Jours . . . 407
Hulzen (Gerard van).De Kinderen der Rijken 365
Hurley (Frank). Parelvisschers en Papoea's 523
Hurst (Fannie). De Jeugd van President Schuyler 366

I

Ivans. Zijne Excellentie 33
„ Het Zwijgen van Signora Giacomini 331
„ Het Brockenspook 413
„ De Duivelskunstenaar 464

J

Janetschek (Ottokar). Mozarts Levensroman 554
Janssens (Al.). Anglicaansche Bekeerlingen 47
„ „ De Heilige Maagd en Moeder Gods Maria. 47
Jansen C. S. S. R. (J. L.). Het Smeekgebed in het Verlossingswerk 47
Jehu (Felice). Onze Nan is een Beste 376
Jeneskens (M.). Eucharistie en Leven 47
Jespersen (Prof. Dr. O.). De Ontwikkeling en de Oorsprong van de Taal 524
Jongens-Jaarboek (Het). 277
Jonge (K. C. de). Handleiding voor het Klaverjassen . . . 431
Joos (G.) und Angerer (E. V.). Spektroskopie I 258

K

Kerstsproken 430
Kieviet (C. Joh.). Pim en Kim 90
„ „ Slaet op ten Trommele 142
„ „ Ab en Zijn Vrienden 277
„ „ Haar Chauffeur 327
„ „ De Duinheks 379
Kingsley (F. M.). De Zoon van Kajaphas 411
Kirkland (D.). The Man on Dack 16
Klei (J. van der). De Avonturen van Max en Kees 332

Kloos (J.). Noordwijk in den loop der eeuwen 571
Kloostermans (B. C.). Geschiedenis van het Oude Testament. 428
Knies (Richard). Hun Pastoor 464
Knuttel-Fabius (E.). Liefde 565
Kober (A. H.). Succesnummers 524
Koekoek (P.). Buurtgenootjes 332
„ „ De Avonturen van Max en Kees 565
Koenen (Marie). Bretonsche Legenden 218
Kohlbrugge (J. H. F.). Practische Sociologie. deel 5. . . 470
Kok (Truida). In Veilige Haven 189
„ „ „ „ „ 375
Kollontay (Al.) De Man-Kameraad 219
Koning-Coeterier (Jeanne). Pension „Golfzang" 189
„ „ „ Lousje's Kunstreis door Indië. 278
„ „ „ Pension „Golfzang" 374
Koning (Marie). Kleine Pim. Het Gouden Tientje. Prinsesje. 426
Koopmans (Marie) Meneer van Netten 431
Kooy (John). Het Boek van den Hemel 431
„ „ Het Boek der Uitvindingen 572
Koster (Maren). Eef Hubrechts 377
Kraan van den Burg (G.) Knotwilgen 324
Kraemmer (Elias). In de Branding van het Leven 125
Kramer (Diet). Ons Honk 333
Kramer (J. G.) Piet Hein 565
Kronenburg (J. A. F.). Leven van den H. Gerardus Majella. 428
Kuyk (N. W. C.). Het Kan Verkeeren 566
Kuylman (M. E.). Bontje, de Bergeend 431
Kyne (Peter B.). Het Testament 135
„ „ Ook Zij dienen 412

L

La Lyre Française 430
Labberton (Mien). Aan den Ingang 465
Lans (J. R. van der). Als Hartstocht drijft 181
„ „ Hoe Koning Karel de Saksen overwon 379
Laren (Ina van). Boy 474
Larrony (Maurice). Trop de Bonheur 408
Latte (Vally). Het Groote Wild 33
Lauder (Leo). De Oogen, die lachen. (Het Leven van Bob Lol). 80
Laveile (E.). Le P. De Smet 428
Lawrence (T. E.). Arabië in Opstand 293
Leacock (Stephen). Short Circuits 167
Lector. Keurleze 430
Leeuw (Aart van der). Ik en mijn Speelman 80

Lefferstra (G.). Proza en Poëzie 430
Lie (Jonas). Niobe 180
Linden (C. van der) en Wijtema (M. S.). Met Hr. Ms. K. XIII naar Ned. Indië 285
Lobel (Dr. J.). Niet Bang Zijn 431
Long (W. J.). Moeder Natuur 384
Löns (Hermann). De Weerwolf 554
Loon (H. W. van). Van Zintuig tot Werktuig 572
Lubeley (Ignatia). In de Provincie 33
Lucke (Hans). Annette von Droste-Hülshoff und ihr Verhältnis zur Romantik 19
Lummis-Smith (Harriët) Polly Anna's Oranjebloesems . . 412
Lutkie (Wouter). De Man 'n Man 516
Lux (Jos. Aug.). Schuberts Levensroman 126

M

Maas (Drs. P. M.). Uit het Land van Jeanne d'Arc . . . 430
Manders (Jo). Wilde Vogels 367
Mark (Dr. H. v. d.). Het Kruis van den Oceaan 426
Martens (J. B.) Schetsen uit de Dierenwereld 432
Martijn (Wyndham). Het Geheime Document 126
Marxveldt (Cissy van). Een Zomerzotheid 132
„ „ De Louteringskuur 132
Masdorp (D.) Gerbrand Douma's eerste Zeereis naar Australië 474
„ „ Gerbrand Douma's Reis om de Wereld . . . 566
Mason (A. E. W.). Het Geheim van Rosevaer 413
Mauriac (François). Destins 56
Maurois (André). Voyage au Pays des Articoles 55
Maxwell (W. B.). We forget, because we must 207
Meekel (Kees). De Laatste Cowboy 331
Meisjes-jaarboek (Het Derde). 278
Menten (E.). Een Zomer op „Klein Duimpje" 333
Meuleman (Dr. C.) en Lamers-Hoogveld (J.). Van Knop tot Bloesem 430
Meyier (Fenna de). Vergeefsche Vlucht 87
Middendorp (Herman). In 't Moeras 34
Mills (Martin). The Montfortes 16
Moberley (L. G). Een Sprong in het Duister 219
Moerkerken (P. H. van). Eros en de nieuwe God 555
Mooy (Henriëtte). Maalstroom. 1ste Deel: Van de Ankers . 86
Moresoo-Brants (Chr.). Didi's Avonturen 375
Moreux (Abbé Th.). De Grenzen van Wetenschap en van Geloof 93
Montgomery (L M.). Emily's Eerzucht 137
Mulford (Clarence E.). De Vallei van de Cimarron 126

Mulford (Clarence E.). Rustlers' Vallei 126
„ „ Corson, de Stamhouder 465
„ „ Cassidy's Protége 465
Muller Jzn (Dr. F.) en Renkema (Dr. F. H.). Beknopt Latijnsch Woordenboek 572

N

Naef (Top). Klein Avontuur 465
Nanda. Riek de Kwajongen 189
„ 't Vroolijk Vierspan 376
Nansen (Fridtjof). Door Armenië 525
Nason (Leonard). Groote Parade 85
Niggli (P.). Kristallographische und Strukturtheorethische Grundbegriffe 282
Noel (L.). De Sluier van den Islam 416
Nolhac (P. de). Madame de Pompadour et la Politique . . 152
Norris (Kathleen). De Zwarte Vlemings 127

O

Ogden (G. W.). De Vallei van Avontuur 412
Oosterlee (P.). Wilsvorming 430
Oppenheim (E. Phillips). Het Chaney-Syndicaat 176
„ „ Harvey Gerrard's Misdaad . . . 127
„ „ De Wraak van Wingrave 128
Opzet-steken van het Haakstertje 526
Orczy (Bsse). De Wraak van de Roode Pimpernel . . . 275
Ortiz Echague-Schmidt (E.). Ana-Maria 467
Ossenbruggen (Cor van). Oome Piet 474
Ostenso (Martha). De dolle Carews 220
„ „ De donkere Jaren van Lucian Dorrit . . 415
Oterdahl (J.). Het Huis met de Rozenhaag 86
„ „ De Familie Kruse 129
Oud-Beursman. Speculeeren aan de Beurs. 432
Ovink-Soer (Marie). Puck 90

P

Palle. Een Reis om de Wereld in 44 Dagen 472
Panzini (Alfredo). De Baas . . . . ben Ik 467
Passen (Robert van). De Gouden Droom 81
Pearsall Smith (Logan). The Prospects of Literature . . . 167
Pérochon (Ernst). Bernard Mazureau 555
Pesch S. J. (H.). Ethiek en Volkshuishoudkunde 431
Petillon (Willy). Huize Onrust 475

Petry (W.). Der Betonstrassenbau 189
Phillips-Oppenheim (E.). Geldkoningen. (Zie ook bij O.) . 35
,, ,, ,, Afrekening 323
,, ,, ,, Avonturiers 325
,, ,, ,, De Vacantie van een Detective . 360
,, ,, Samenzweerders 466
,, ,, ,, Hertog tegen Wil en Dank . . . 466
,, ,, ,, Het Geheime Genootschap . . 556
,, ,, ,, De Idealist 556
Philips (Page). Was zij schuldig? 557
Planck (Dr. Max). Einführung in die allgemeine Mechanik . 281
Plucher (Dr. Oscar). Sang und Klang 430
Poels (Dr. H. A.). Een Probleem 420
Poort (Herman). Opstellen en Lezingen 573
Potters (Mgr. P.). Verklaring van den Katechismus . . . 420
Priem (G. H.). Het Avontuur van Miss May Nail 1219
,, ,, Zon en Zang 430

Q

Queux (W. le). De Vrouw van den Misdadiger 133
,, ,, The Secret Formula 314

R

Radclyffe. De Bron der Eenzaamheid 457
Raedt (Leo). Naar de Noordkaap 384
Raptschinsky (B.). Russische Heldensagen en Legenden . . 285
Rashid (E. R.). De Raderen van het Noodlot 414
Reader (Edw.). The British Lyre 430
Rechenberg (F. G. Freiherr von). De Jezuiet 557
Renaud (Jean). Le Trace 316
Reuling (Josine). Siempie, Roman van een Kind met Spriet-haren 557
Rhodes (Kathlyn). Een Woestijndroom 81
,, ,, Allah's Wil 468
,, ,, De Meedoogenlooze Woestijn . . . 468
Richters (Hans). Het Schot in den Nacht 566
Rinehart (Mary). In Dagen van Spanning 129
Roelants (M.). Komen en Gaan 329
Roggeveen (Leonard). Het geheim van het oude horloge . . 566
Rohmer (Sax). De Wreker 82
,, ,, Het Doodenmasker 274
,, ,, Vampier-Vleugel 421
,, ,, Duistere Machten 558
Rosenbach (Dr. A. S. W.), Books and Bidders 167

Rothe (Dr. Ir. H.). Technische Elektronenröhren und ihre Verwendung 335
Roulhac-Hamilton (J G. de). Henry Ford 526
Ruck (Berta). Gelukkig in de Liefde 330
Rutten (Th.). Felix Timmermans 48

S

Sabatini (Rafael). De Huid van de Beer 130
„ „ De Lelies Vertrapt 220
„ „ De Minnaars van Yvonne 469
Salvaneschi (Nino). De Opstand van 't Jaar 2023 . . . 415
Salzmann (A.). Das Auto 520
Sanders O. F M. (P Dr.) Jezus Christus 429
Sapper (E.). Jim Maitland 420
't Sas (Henri). 't Donderbeestje 414
Sassen (Dr. D.). Asselt en het Slot Hillenraad 431
Sassen (Dr. F.). Geschiedenis van de Wijsbegeerte der Grieken en Romeinen 516
Sassen (Dr. Fred.). Geschiedenis der Patristische en Middeleeuwsche Wijsbegeerte 185
Schikele (René). Blick auf die Vogesen 20
Schmitz (Marie). Moeders 82
Schottky (Prof. Dr. W.) und Rothe (Dr. Ir. H.). Physik der Glühelektroden 335
Schurhamer S. J. (Joris). Franciscus Xaverius. 420
Schutt (J. H.). An Introduction to English Literature for Secondary Schools 206
Seingalt (Casanova de). Casanova 331
Selhorst (B.). Reclame 527
Servaes (Anke). Marianneke 416
Seton (E. T.) Wilde Dieren, die ik gekend heb 376
„ „ Het Leven van Wab, den Grizzlebeer . . . 376
„ „ Quonab, de Indiaan 376
Sherwood (Anderson). Arme Blanke 469
Siebe (Jos). Harlekijntje op Reis 90
„ „ Harlekijntje op Kasteel Hemelhoog 427
Siegfried (Andre). Amerika 348
Siemer (M.) De Broeze 333
Simon (H. H.) Herstellung der Glühelektroden 335
Simmins (Meta). Lord Kendal's Tweede Vrouw 559
Siwertz (Sigfrid). De Seelambs 133
Smith (N. J. P.). Kees en zijn Kornuiten 188
Smits (H. M.). Hoe Alles weer Goed kwam 426
Snell (Edm.). De Purperen Schaduw 132
Snoeck Henkemans (Dr. D.). Schoemaker (Dr. J.). Vletter (Dr. A. de). Aan onze jonge Mannen 142

Son (Fl. van) Groei 333
Son (L. D. A P.). De Stem in het Bosch 376
Speck (Wilhelm). De Boeteling 83
Spence F.K.A.I. (L.) Mythen en Legenden der Noord-Amerikaansche Indianen 287
Spierings (Kees). Wim de Blauwpit 377
Staal (G. J.). Nederlandsch Guyana 384
Stamperius (J.). Drie Jongens op een Schuit 142
,, ,, Frans Naerebout 143
,, ,, Het Veerhuis aan de Ooster-Schelde . . . 143
Stark (Starkeffekt). 239
Stark (Dr. J.). Atomstruktur und Atombindung 381
Stegemann (Hermann), Wandlung 73
Stevenson (R. L.). Kidnapped 206
Stiemens-Hopman (M. M.). Haar Jongen 472
Stoker (Bram). Dracula 36
Stoks C. S. S. R. (Martin) Novene ter Eere van het H. Hart van Jezus 429
Stoppelaar (Ds. R. J. de). Uit ons Vaderland 429
Strang (Herbert). Palmeneiland 90
,, ,, In de Wildernis van Oost-Afrika . . . 90
Streuvels (Stijn). Levenswijsheid uit China 559
Stringer (Arthur). Door 't Vuur gedoopt 182
Stuwe (Eline van). Het Modehuis van Gezusters de Weerdt . 420
Sutorius (A.). Op Oldenhove 189
,, ,, Toen 't Vacantie was 376
Svensson S. J. (Jón). Nonni en Nanni 377
Szabo (Maria). Appassionata 137

T

Tak (Max). De Groote Kunstenaars van het Witte Doek . 432
Tamminen (Maya). Finsche Mythen en Legenden 292
Tarkington (Booth). Toen alles afbrak 273
Teetaert (P. Adm.). De Theosofie in het Licht van de Katholieke Leer 47
Tempel O. P. (P. van den). De Wetenschap der Heiligen . . 432
Temple Bailey. Juffer Anna 36
Temple (Peggy). De Avonturen van Admiraal Derbertson. 83
Teresa (Zr.) Voor Roomsche Kleuters 426
,, ,, De Eerste H. Communie van Stoute Jettie. . 91
Terlingen (G.). Ilonka. De Eerste H. Communie van een klein Hongaartje 91
Tervooren (Lina). Het Verloren Zusje 475
,, ,, Bep doet de Huishouding 374
Teyssen (M. R.). Groote Mannen 235
Tharaud (Jerôme en Jean). Petite Histoire des Juifs . . . 55

Tienhoven (A. B.). Sinterklaas Kapoentje. De Schatten van Jantje 426
Tracy (Louis). Het Regenboogeiland 274
Troelstra-Bokma De Boer (S.). Oud-Fransche Legenden . . 573
Tully (Jim). Yarnegan 180

U

Ubink (Jan). De groote Spanning 559
Uckenna (P. Elisaeus). Het Grafelijk Geslacht Huijn van Amstenrade en Geleen 572
Undset (Sigrid). Kristin Lavrans Dochter 352
Ulehake (L. A. B.). Terecht Gekomen 91

V

Valk O. P. (L. Th. G. de). Wat Vaderliefde deed 527
Valkema-Blouw (J. P.). De Wedstrijd over den Oceaan . . 566
Valkenstein (Kees). Keesie Oranje 377
„ „ Keesie Oranje 567
Vancouver (James). De Avonturen van Dokter Roof in het Wilde Westen 130
Vautel (Clement). Honoré Paquignon 421
„ „ Met Liefde Geladen 421
Veenendaal (J.). Het Kind van de Heide 143
Verschaeve (Cyriel). Zee Symfonieën 48
Verster-Bosch-Reitz. Gij, die mijn Schreden leidt 37
Verwimp S. J. (Edm.). Br. Sadeleer 429
Viebig (Clara). Die Goldenen Berge 19
Vigneron (H.). L'Electricité et ses Application 190
Visschers (D. C.). Een Kind van Java 378
Vlerick (E. H. J.). De Toestand aangaande de Kuischheid bij Kinderen van de Lagere School 430
Vletter (A. C. C. de). De Wapperende Vlag 143
„ „ De Nieuwe Wachter 188
„ „ Ver van huis 567
Vogel (Maria). Keetje 567
Vogels S. J. (Is.) Geestelijke Zieleleiding 429
Vos (Chris. de). Radio-Opera's 432
Vreeswijk O. F. M. (Fr. Martialis). Kunst en Heiligheid . . 430
Vriend S. J. (Dr. J.). The Blessed Virgin in the medieval Drama of England 541

W

Waardenburg (Dr. P. J.). De Biologische Achtergrond van Aanleg, Milieu en Opvoeding 425
Wackie Eijsten (Mr. Dr. J.). De Tweelingen 560
Walch (Jan). Bar Abbas 560
Wallace (Lewis). Ben Hur 432

Wallace (Edgar). Het Geheim van de Gele Narcissen . . . 84
„ „ The Orator 207
„ „ De Valsche Munter 221
„ „ De Deur met de Zeven Sloten 322
„ „ De Groote Strijd 329
„ „ Het Raadselachtige Huis 358
„ „ Het Geheim der Rivier 359
„ „ De Man, die Londen kocht 362
„ „ Het Politieraadsel 416
„ „ In Naam der Gerechtigheid 417
„ „ De Vrijbuiter 561
Wast (Hugo). De Zwarte Vallei 136
Welle Strand (Edward). Waar het Noorderlicht schijnt . . 561
Wentworth-James (Gertie de). Knellende Huwelijksbanden . 85
Werkman (J. H.). Leerleesboek bij de Geschiedenis 429
Wermeskerken (Henri van). De Tante uit Indië 176
Westenink (L. C.). Waar Mensch en Tijger Buren zijn . . . 527
Westkirch (L.). Veenland 222
Westphal (W. H.). Physik. Ein Lehrbuch für Studierenden an den Universitäten und Technischen Hochschulen . . 569
Weve (Jo). Gestilde Passie 432
Wevill (Lilian). Betty op Kostschool 475
Weijer (Maurice Constantin). Un Homme se penche sur son Passé 456
Wilder (Th.). De Brug van San Louis Rey 328
Witlox (Dr. H. J. M.) Studiën over het Herstel der Hierarchie 432
Withers. Wat is Geld? 432
Wodehouse (P. G.). Amor in het Kippenhok 275
„ „ Een vroolijke Romance 183
Wonder-Serie (De). 426
Wren (P. C.) Beau Sabreur 327
„ „ 't Ideaal 561
Wright (Harold Bell). De Vlucht van den Predikant . . 177
Wynne (Pamela). Getemd 222
Wyrubowa (Anna). Glorie en Ondergang der Romanows. . 339

IJ

IJssel De Schepper-Becker (J. M.). Het Dwaze Hart . . . 84
IJsselstein (M. S.) De Verborgen Weg 227
IJsselstein (Jenny). Nora in Amerika 374

Z

Zeggelen (Marie van). Averij 278
Zoomers-Vermeer (J. P.). Het Molenhuis 39
„ „ „ Het Boek van Flip en Jantje . . 470
Zutphen-van Deventer (Mevr. van). Goede Manieren . . 431
Zwegers (B. V.). In het Oerwoud 378